

INDEX.

Preface.

Dvaidhasūtra	..	Praśnas XX-XXIII.	
darśapurṇamāsau	..	Praśna XX,	1-15 (Adhy 1-5).
agnyādheyam	..	" "	16-18 (" 6).
punarādheyam	..	" "	19)
agnihotram	..	" "	20) (" 7).
pīṇḍapitryajñah	..	" "	21)
āgrayanam	..	" "	22)
agnyupasthānam, etc.	..	" "	23, 24 (" 8).
paśubandhaḥ	..	" "	25-31 (" 9, 10).
cāturmāsyaṇi	..	XXI,	1-6 (" 1, 2).
agniśtomah	..	" "	7-26 (" 3-10).
agnicayanam	..	XXII,	1-12 (" 1-6).
vājapeyaḥ	..	" "	13-15 (" 7).
rājasūyaḥ	..	" "	16-21 (" 8-10).
kāmyastayaḥ	..	XXIII,	1-4 (" 1, 2).
aupānuvākyam	..	" "	5-8 (" 3, 4).
dvādaśāhaḥ	..	" "	9-11 (" 5, 6).
ahināḥ	..	" "	12, 13)
atirātṛaḥ	..	" "	13) (" 7)
ekādaśint	..	" "	" "
punaścitiḥ	..	" "	" "
kuṇḍapāyinām istih	..	" "	14, 15 (" 8).
kāmyās citayaḥ	..	" "	" "
sautrāmaṇi	..	" "	16)
ayanāni	..	" "	17) (" 9).
ekāhāḥ	..	" "	18, 19 (" 10).
Karmāntasūtra	..	Praśnas XXIV-XXVI.	
paribhāṣāḥ	..	Praśna XXIV,	1-11 (" 1-6).
agnyādheyam	..	" "	12-17 (" 7-9).
punarādheyam	..	" "	18, 19 (" 10).
darśapurṇamāsau	..	" "	20-29 (" 11-15).
agnihotram	..	" "	30, 31 (" 16).
pīṇḍapitryajñah	..	" "	32)
āgrayanam	..	" "	33) (" 17).
agnyupasthānam, etc.	..	" "	33)
paśubandhaḥ	..	" "	34-37 (" 18, 19).
kāmyāḥ paśavaḥ	..	" "	38, 39 (" 20).
cāturmāsyaṇi	..	XXV,	1-3 (" 1, 2).
agniśtomah	..	" "	4-26 (" 3-16).
agnicayanam	..	" "	27-32 (" 17-19).
vājapeyaḥ	..	" "	33-34 (" 20).

rājasūyah	..	Praśna XXVI,	1-3	(Adhy. 1, 2).
iṣṭikalpalah	..	..	4-6	(.. 3, 4).
aupānuvākyaṃ	..	..	7-9	(.. 5, 6).
aśvamedhah	..	..	10-11	(.. 7).
dvādaśāhah	..	..	12-17	(.. 8-11).
ahināh ..	..	..	18-21	(.. 12, 13).
atirātrah	..	..	22	(.. 14).
sautrāmaṇi	..	..	..	..
ekādaśīni	..	..	..	..
ayanāni ..	..	..	23, 24	(.. 15).
kunḍapāyinām ayanam.				
etc. ..	..	..	25-27	(.. 16, 17).
kāmyāś citayah	..	..	28, 29	(.. 18).
ekāhāh ..	..	..	30-33	(.. 19, 20).
Prāyaścittasūtra	..	Praśnas XXVII-XXIX.		
iṣṭiprāyaścittāni	..	Praśna XXVII,	1-13	(.. 1-10).
hutānumantrapāni	..	..	14	(.. 11).
mrgāreṣṭīh	..	XXVIII,	1	(.. 1).
pavitreṣṭīh	..	..	2	(.. 2).
nakṣatreṣṭīyah	..	..	3, 4	(.. 3).
āgrayaṇapraṇya	..	..	5	(.. 4).
paśupraṇya°	..	..	6, 7	(.. 5).
cāturmāsya-praṇya	..	..	8	(.. 6).
adhivaradīksūpraṇya°	..	..	9	(.. 7).
sarvayajñānām praṇya°	..	..	10, 11	(.. 8, 9).
anugrahāh	..	..	12, 13	(.. 10).
somapraṇya°	..	XXIX,	1, 2	(.. 1, 2).
yajñakarmaṇi praṇya°	..	..	3-6	(.. 3-5).
agnihotrasya laukika- vidhih ..	..	..	7	(.. 6).
agnihotrasamāsah, etc	..	..	8-11	(.. 7-10).
prāyaścittasamuccayah	..	..	12, 13	(.. 11).
Sulbasūtra ..	..	..	XXX.	
Pravarasūtra.				
paribhāṣāh	..	..	k. 1, 2	(.. 1).
aṅgirasah	..	..	k. 3-9	(.. 1).
gotamāh ..	..	..	k. 10-16	(.. 2).
bharadvājah	..	..	k. 17-26	(.. 3, 4).
atrayah ..	..	..	k. 27-30	(.. 5).
viśvāmitrāh	..	..	k. 31-40	(.. 6).
kaśyapāh	..	..	k. 41-44	(.. 7).
vasiṣṭhāh	..	..	k. 45-48	(.. 8).
agastayah	..	..	k. 49-51	(.. 9).
kṣatriyavaiśyānām pravarah, etc.	..	..	k. 52, 53	(.. 10).

INDEX.

Indexes.

I. Index of proper names.

- a.* Names of sāmāns.
- b.* Names of peoples and localities.
- c.* Ritualistic authorities.
- d.* Proper names of mythical, legendary and historical persons outside the pravara-praśna.
- e.* Proper names in the pravara-praśna.

II. Index of words.

Additions and corrections.

PREFACE.

The MSS. which have been consulted for this third volume of the Baudhāyana Śrauta sūtra are the following :

a. Dvaidhasūtra.

1. H, from the Haug collection at Munich, containing only the first two praśnas and the first kaṇḍikā of praśna 3.

2. Bu, a MS. from the collection Burnell belonging to the India Office, containing the complete text, without the sarvatomukhadvaidhas.

3. Be (see Preface to vol. i, p. viii).

4. B, the Bombay MS. (see Preface to vol. i, p. vii), giving only the last two praśnas.

5. Ben, copy from a Benares MS., containing the first praśna only.

6. D, a MS. from Dhar, containing on 37 foll. the first two praśnas and the first kaṇḍikā of praśna 3. Nearly related with H.

7. U, from Ujjain, in Nāgarī, on 59 foll., complete : the sarvatomukhadvaidhas on a separate leaf. This MS. belongs to the same collection and is written by the same hand, and on the same kind of paper, as all the other Baudhāyana MSS. from Ujjain (see Preface to vol. ii, p. v).

8. G ; this MS. has been found at Gwalior ; for the use of this MS., like No. 6 and 7, I have to thank Prof. Bhandarkar. These three MSS. were found in private libraries. The Gwalior MS. is written very neatly in Nāgarī and although far from faultless originally, it has been corrected with good judgment after a better text. The sarvatomukha is given apart.

9. C, No. 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection, Asiatic Society of Bengal, containing on foll. 1-70 the first two praśnas and the beginning of praśna 3 ; much related to H. and D.

10. C¹, No. 1571 of the same collection, Nāgarī, paper ; the text begins with xxi, 14 and runs to the end, without the sarvatomukha ; nearly related to Be.

11. W, the MS. of the collection Whish, cp. Winternitz, a Catalogue of South Indian MSS. No. 94. Only partly collated.

The vivaraṇa of the Dvaidha is extant and known to me from several MSS., which, however, are far from exact. Of use were also the Prayogasāra by Keśavasvāmin, the bhāṣya composed by Sāyaṇa, who in his treatment of the darśapūrṇa-

māsa mentions and comments upon all the Dvaidha and Karmānta passages, which bear upon the text proper of Baudhāyana. By Ms. I indicate in the critical notes the Mahāgnisarvasva (see Preface to vol. ii, p. v), which treats equally of those Dvaidha and Karmānta sūtras that concern the agnicayana of the text proper.

b. Karmāntasūtra.

1. H, the Haug MS., complete.
2. Be, see Preface to vol. i, p. viii.
3. D, the Dhar MS., containing on 35 foll. the first two praśnas.
4. U, the Ujjain MS., 56 foll., śake 1761.
5. G, the Gwalior MS., on 46 foll.; corrected. The last three MSS. belong to the same collections as those of the Dvaidha text.
6. M, the Mackenzie MS.; cp. Preface to vol. ii, p. iv.
7. Ben, a copy of the Gov. Skt. Coll. at Benares; rather good and independent MS.
8. C, No. 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection at the Asiatic Society of Bengal, Nāgarī, on paper, well written, 133 foll., containing on foll. 71-133 the first two Karmānta praśnas.

Besides the vivaraṇa of Bhavaśvāmin and the remarks of Sāyaṇa and Keśavaśvāmin, we possess a valuable bhāṣya on Karmānta I. 1-21 (No. 776a of the collection in the India Office; see Eggeling, Catalogue of the Sanskrit MSS. in the Library of the I. O., vol. i, p. 57) by Venkateśvara; the var. lect. of the text according to this work is indicated by me in the critical notes as Vt., that of the commentary given by Venkateśvara as Vc.

c. Prāyaścittasūtra.

1. H, the MS. Haug.
2. U, from Ujjain, on 25 foll., part of the same collection as mentioned above.
3. B, the Bombay MS.; see Preface to vol. i, p. vii, copy from an original, dated śake 1743.
4. Tr, the MS. from Trichinopoly, mentioned in the Preface to vol. ii, p. v.
5. C¹, a part of the text is found in the MS., mentioned under the MSS. for the Dvaidhasūtra (No. 10).

More or less help was got from Gopāla's Vivaraṇa (Viv.) known to me from the MS. belonging to the India Office (No. 259b; see Eggeling, Catalogue, vol. i, p. 91). The text proper is here indicated only by the beginning words of each

sentence. I consulted also, without, however, getting much help from them, the *Prāyaścitta-pradīpa* (I.O. 1467A) and the *Prāyaścitta-candrikā* (I.O. 1572).

d. *Sulbasūtra*.

1. H, the MS. Haug.
2. U, from Ujjain, on 12 foll., part of the same collection as mentioned above.
3. B, the Benares MS.; see Preface to vol. i, p. viii.
4. M, the Mackenzie MS.; see Preface to vol. ii, p. v. I need not say, that the excellent edition with Skt. commentary and English translation by Thibaut (in the *Journal "Pandit"* (vols. ix, x and vol. i of the new series) has been consulted with good results. The readings accepted by Thibaut are indicated by me by T.

e. *Pravarasūtra*.

1. T, a copy from the Tanjore MS. No. 359; see Preface to vol. i, p. x.
2. M, being a complete copy of the *Smārtasūtra* in *Grantha*, copied for me somewhere in Madras through the kind mediation of Prof. Hultzsch. It is, on the whole, a good MS.; at the end of it the *pravara* is found.
3. G, the *Grantha* edition of the *Baudhāyana smārtasūtra*, Madras, 1905, by Muddudikṣita. This edition narrowly agrees with the MS. M.
4. Bu, the Burnell MS. xciii (No. cxviii of the Catalogue of a collection of Sanskrit MSS., p. 35) in *Grantha*. It contains also the *pravarakhaṇḍa* of the *Vaikhāṇasa* school. Independent, although rather bad MS.
5. Be, copied by me from the Benares MS. 115; see Preface to vol. i, p. vii.
6. U, from Ujjain (see above), very narrowly related to the last-mentioned MS. from Benares; on 10 foll.

Other texts which have been used in constituting the *pravara*prāśna are:

The *Gotrapravaramañjarī* by Puruṣottama, a Colebrooke MS. belonging to the India Office (No. 2316A, Egg. No. 1777). In the critical notes indicated by me as Pm. It contains shattered all over the work the whole *pravara* text of the *Baudhāyana*, on which it comments broadly. It treats at length also of the *pravara* sections of *Āpastamba* and *Āśvalāyana* and of the *pravārādhyāya* of *Kātyāyana-Laṅkāśi*. The comparison of this text is of use for the verification of several *nomina propria*. It is curious to perceive, that, although according to Puruṣottama the *pravarakhaṇḍas* of *Kātyāyana* and *Laṅkāśi* are the

same, the Kātyāyana text known to us from the *Parisistas* of the White Yajurveda (see Weber in the 'Verzeichniss der Skt. HSS der Kgl. Bibl. zu Berlin,' vol. i, p. 54-60) is different from that given by Puruṣottama. The one contributed to Laugākṣi is probably the pravarādhyāya of the Kathas; the text attributed by tradition to Kātyāyana (as given by Weber) agrees, with many various readings, however, on the whole, with the pravarādhyāya of the Mānavas. I was kindly allowed by Prof. Knauer to use this text, which also is handed down to us in a very corrupted state.

A lengthy treatment of the pravara is given also by Gopināthadīkṣita in his *Satyāsādhahiranyakesismārtasamskara-ratnamālā* (published in the *Ānandāśrama* series 1-90) on pp. 415-453; by Anantadeva in his *Sanskārakaustubha*, pp. 179-196 of the lithographic edition, and by Raghunātha in his *Gotrapravarānirṇaya* (MS. I.O. No 1781). These three texts are indicated by me in the critical notes successively as Rm., Sk., Pn. The three texts give a great many more names than are contained in the pravarapraśna of Baudhāyana, as they join, without any discrimination, to the names of the Baudhāyana text also those of other pravarakhaṇḍas. Moreover, they constantly put in the plural all the names found in the singular in our text.

Of some importance is a certain gotra list as handed down among the Deśasth brāhmaṇas in: *Census of India, 1901, vol. i, India, Ethnographic Appendices*, by H. H. Risley, Calcutta, 1903, on pp. 120-122.

The text of this praśna is one of the most difficult to reconstruct. Rarely we find the proper names without variants. The MSS. can be divided into two groups: M (with G) T and Bu on one side, Be (with U) and Pm on the other. The other nibandhas seem to draw on Pm.

The pravarapraśna in the kalpasūtra of the Baudhāyana is probably placed originally immediately behind the pitṛmedhasūtra and before the dharmasāstra. It is inserted there in M and in the Grantha edition; cp. the words of Puruṣottama in his gotrapravaramañjarī: *uktāny aṣṭīkasaumikapāṭukadārviḥomikākhyaṇī caturvidhāni brautāni darśapūrnāmāśāḍīni sūtrāṇi*. The number given on the fly-leaf of the Ujjain MS. is xli. But nowhere in the MSS. themselves any indication of praśna number is found. Even the number xxx of the Sulbasūtra is conjectural; on the cover of the MS. Ben. 115 is written *हाविष्यो ष्याद्यः*. Although, then, the number of the praśnas cannot be given with certainty, their sequence, in the main, is firmly established.

It was originally my intention to include in this edition of

the Baudhāyana texts also the whole smārtasūtra. But I now prefer to give only the śrautasūtra; perhaps I may undertake later on a critical edition of this text, which indeed is now accessible, be it not in critical editions. One is the Grantha edition mentioned under the MSS. used for the pravaraprasna, the other has appeared at Mysore (1904) under the title : बोधायनग्रन्थसूत्रम् । The Bodhāyana-grhya-sūtra edited by L. Śrīnivāsāchārya. On the other hand, I thought fit to edit the Śulbasūtra anew, even after the excellent work of Prof. Thibaut, because it had to be given to make the śrautasūtra complete, and also because my MSS. enabled me to give in some places a better reading than Thibaut's text presents. I have taken much pains to obtain a copy of a part of the Baudhāyana kalpasūtra, which must have existed, but seems to be lost now, viz. the hautrasūtra. Bhavasvāmin and Sāyaṇa quote often from this text, as also does the commentary on the third book of the Taittiriya brāhmaṇa.

My design of publishing the vivaraṇa of Bhavasvāmin I also regret very much that I am compelled to abandon. The manuscript material is utterly insufficient. Perhaps I may in later times fulfill also this promise. For the time being I will try to fill up at least partially this gap, by adding to this third volume an index of words, giving, wherever it is possible, the explanation of the commentators.

At the end of my task I have to express my sincerest thanks to all who kindly helped to procure me the material for my work: especially to Dr. Thomas, Chief Librarian to the India Office, and to Prof. Bhandarkar. If this volume can now appear, it is chiefly due to their kind assistance.

W. CALAND.

UTRECHT, *January*, 1912.

द्वैधसूत्रम् ॥

उपवसथ इति^१ ॥ कथमु खलूपवसथं जानीयात्संध्यः
 खिदेवोपपाद्यो ऽय ऽपूरि^२ नादशीति^३ साधु खलु संध्यः^४
 साधु^५ संघेरुपपादनं^६ ननु^७ खलु संध्यः सूपपादय^८ इव^९
 मर्वेषां त्वे^८ संध्य इवेति^९ स^८ ह^९ स्माह बौधायन

१ The constitution of the text of this first dvaidha being very difficult, I am not sure to have given everywhere the right reading and interpunction.

२ Thus corrected according to the Vivaraṇa; पूरिणादशीति U Bu G D C; पूरिणादशीति Ben; करिणादशीति H; पूरिणादशीति Be.

३ Thus (संध्यः) C U Bu G D; संध्य Be W; संध्या H Ben.

४ खलु ins. G (sec. m.) and C.

५ After 'पादनं' U Bu D G (pr. m.) C H Ben ins.: यत्पौर्णमासी यजते तस्य चेदुपवसतो (यो) खनित आदित्ये; this passage is not found in W and has been effaced in G. The vivaraṇa has nothing corresponding to it.

६ ननु W C; ननु Bu G D; न Be; missing in Ben H U; नच the vivaraṇa (one copy), च (another copy).

७ सूपपादय इव W; सूपपादय इव: Bu; सूपपाय इव Be; सूपपाय (omitting इव) H U Ben D C G (pr. m.); सूपपादय: G (sec. m.). The vivaraṇa runs: न च (var. च) खलु संध्यः सूपपादयः सूपपादः खलु भवेद्यहं संयगुपपादनं (another copy: भवितव्यं समधिष्ठितं अन्नभावे सम्यगुपपादनं) सूपपादः सूपपादं यातौति सूत्रविभुजादित्वात् (cp. the Vārtt. on Pāṇ. III. 2. 5. १).

८ त्वे HU Be Ben W G (pr. m.) D C; वै Bu; वैव G (sec. m.); त्वे the vivaraṇa (one copy), वैव (another copy).

९ Thus (इवेति सद्य) U and C only; इवेति सद्य D; स is not found in H Ben G (pr. m.), इवेति is not found in Bu G (sec. m.); इवह Be; सन्ध्याय च W. The vivaraṇa runs: एवं स्थिते न्यो ऽथस्ति पच इति । स च स्माह बौधायनः ।

यत्रैतदुपवसतो ऽस्मिन् आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहिती-
 भवन्निवोदियात्तमथुपवसथं जानीयादित्ये^१ चो ह स्माह
 ग्राहीकिरतिपन्नः^२ खल्वेष भवति^३ स^४ मंथं^५ वैवोप-
 पादयिषेत्यूर्णं^६ वाभियजेत^७ तस्य चेदुपवसतो ऽस्मिन्
 आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहितीभवन्निवोदियादारमताग्नि-
 होत्रेणेत्युक्त्वा पार्वणेन प्रक्रामेत्स्थिते पार्वणे ऽग्निहोत्रं
 जुहुयादिति^८ नु^९ खलु पौर्णमास्याम^{१०} यामावास्यायामिति^{११}
 स ह स्माह बौधायनो ऽदृश्यमान एवोपवसेन्न दृश्यमान
 इत्येवं चैव खलु कुर्यादिति ग्राहीकिरस्ति^{१२} त्वपि^{१३} दृश्य-

१ Thus (अतिपन्नः) D C G (sec. m.) and the vivaraṇa; ग्राहीकि-
 रतिपन्नः or •रितिचंगः the other MSS.

२ ससंथं Be; संसंथं D (pr. m.); ससंथे C; ससंथि Bu U; ससंथि H.
 (reading ससंथैवोप.); ससंथि Ben (reading ससंथैवोप.). Are we to read
 ससंथं? The vivaraṇa has: सह संथेन ।

३ Thus G and B (the last MS. reading •धि• instead of •धि•):
 वैवोपपादयिषेत D C; वैवोपपादयिष्यन्तू Be; वैवोपपादयिष्यन्तू U; •पाद-
 यिष्यन्तू H Ben.

४ पूर्णं Be Ben D C; पूर्णं Bu U G; पूर्णं H; पूर्णं the viv. (one
 copy), पूर्णा (another).

५ Thus Bu G (sec. m.) D C U; •वात्स्यवसु H Be G (pr. m.)
 •वात्स्योव Ben.

६ Thus Ben G; •योमावा• D C; H U Be om. अथ ।

७ Thus O U Be; •स्त्रिजापि G D; •स्त्रीजापि H; •स्यपि Ben; ग्राही-
 किरस्ति Bu.

मान उपवसथो^१ यत्रैतद्वाचीभिरुपपन्नो^१ ऽणुसुन्द्रमाः^१
परिनचचमुपवृषं भवति न स श्वो भूते दृश्यते तमप्युपवसथं
जानीयादिति^१ ॥

I. 1. 5.

अग्नीनामन्वाधानं^२ इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्थोचो ह

- ४ स्माह बौधायनो विहव्याभिरग्नीनन्वादध्यात्तिस्त्वभिस्तिस्त्वभिरे-
कैकं ये नव समामनेयुरथ ये ऽष्टौ प्रथमां वोत्तमां वा द्विर-
भ्यावर्तयेयुरथ ये दश तिसृभिस्तिस्त्वभिरेकैकमन्वाधायोत्तरे-
णाहवनीयं तिष्ठन्दिग्दित्युचो ह स्माह शालीकिर्यो
नु खलु गार्हपत्यः सकृदन्वाहित एष भवति^१ ग्रामयोनिर-
१० न्वाहार्यपचन^१ आहवनीयमेवैकं विहव्यान्वादध्यादथातिशिष्टा
उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्निग्दित्युचो ह स्माहौपमन्यवो
विहव्याभिरैवाग्नीनन्वादध्यादेकैकमेकैकयाथातिशिष्टा उत्त-
रेणाहवनीयं तिष्ठन्निग्दित्युचो ह स्माह मौद्गल्य आहव-
नीयमेवैकमन्वादध्यादग्निं गृह्णामि सुरथं यो मयोभूर्य
१५ उद्यन्तमारोहति सूर्यमङ्गे । आदित्यं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमः
श्वो यज्ञाय रमतं देवताभ्यः ॥ वसूनुद्रानादित्यानिन्द्रेण सह
देवताः । ताः पूर्वः परिगृह्णामि स्व आयतने मनीषया ॥
इमामूर्जं पञ्चदशीं ये प्रविष्टास्तान्देवान्परिगृह्णामि पूर्वः ।

१ *द्राचीभिः* C U Bon Bu G; *द्राचिभिः* H D; *द्राचाभिः* Be.

२ Thus G D C and the vivarāṇa; नृचंद्रमाः U; नचंद्रमाः H Ben Be; चंद्रमाः Bu.

३ अग्निनामन्वाधानं C H.

अग्निर्हव्यवाडिह तानावहतु^१ पौर्णमासः हविरिदमेषां
मयीति पौर्णमास्यामामावास्यः हविरिदमेषां मयीत्यमा-
वास्यायामित्य^२चो ह स्माह मैत्रेय आहवनीयमेवैकं विहव्य-
यात्वादध्यात्तूष्णीमितरावधातिश्रिष्टा^३ उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठ-
न्निगदेदिति^४ व्याहृतीभिरेवाग्नीनत्वादध्यादिति राशीतरः^५ ॥

I. 1. 3. अतश्चनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो हविरातश्चनान्ये-
तानि भवन्तीत्य^२चो ह स्माह ग्राह्यौकिर्दधि खत्वातश्चनार्थ^३
दृष्टं भवति^४ तस्मिन्विद्यमान एतेषामेकेनातश्चादिति^५ ॥

I. 1. 7. व्रतोपायन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः संगवकाले वा
व्रतमुपेयाद्वेनुषु वा दोक्ष्यमानासु प्रणीतासु वा प्रणेय्यत्सु^१ ॥
हविःषु वासमेध्वित्य^२चो ह स्माह ग्राह्यौकिः पूर्वेषुःकाशं भक्षु^३
व्रतोपायनं भवतीति ब्राह्मणं वर्हिषा पूर्वमासे व्रतमुपेयैति
वत्सैरमावास्यायामिति स^४ संगवकाल एव व्रतमुपेयादित्य^५-
न्वाधानप्रभृतौत्यौपमन्यवः^६ ॥

१ After अवहतु Bu G ins. आयन्तु देवा सुमनस्माना (TS. 1. 5. 10. 3).

२ After उत्तरो U H D C Be Ben and G (pr. m.) ins. आदधाति; — Be om. अथ, Bu has आदधाति श्रिष्टा; in his citation of this passage Sāyana has, rightly, no आदधाति ।

३ Thus U G Be Bu; •ये Ben; •र्थे C; H om. •र्थे ।

४ प्रणीयमानास्त्वित्यर्थः । शान्दिल्यो व्यत्ययः Sāyana.

५ Om. Bu D C and Sāyana.

अभ्युदितेष्ट्यामिति ॥ स ह स्माह बौधायनः सिद्धैरेवा-
मावास्त्रैर्हविर्भिरिष्ट्वा^१ पुनरुपोष्य श्रो भूते कात्यामनभ्युदिता-
मव्यापन्नां यजेतेत्यत्रो ह स्माह शालीकिर्येषा ब्राह्मणजेष्टि-
स्तथा यज्ञयेष्ट्वा पुनरुपोष्य श्रो भूते कात्यामनभ्युदितामव्यापन्नां
यजेतेति नु खलु संनयतो^२ ऽयामंनयतः^३ समानः कल्पो
बौधायनस्यात्रो ह स्माह शालीकिरप्स्वेवैतानि^४ हवींषि
अपयित्वा पुनरुपोष्य श्रो भूते कात्यामनभ्युदितामव्यापन्नां
यजेतापि वोपवसथ एवातिप्रवर्धतेति^५ ॥

I. 1. 7. आच्छादन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वाचंयम एव

१० शाखामाच्छेद्यादाचंयम एवाहरेदेवं एवाहरित्येवं चैव खलु
क्षुर्यादिति शालीकिर्ब्राह्मणेन च यथार्थमन्तर्हसन्नेव संभाषेत
नाब्राह्मणेनेति^१ ॥

१. 1. 10. शाखाया आच्छेदन इति ॥ स ह स्माह बौधायन इषे

लेति शाखामाच्छेद्यादूर्जे लेत्यनुमृज्यादान्वीचेत वेत्यन्वीचेतै-
१५ वेति शालीकिः^१ ॥

१ एष is found only in Bu G (sec. m.) and U (sec. m.); cp. Rudradatta on Āp. ix. 4. 3.

२ Thus G (sec. m.); अप्युतानि Ben; अप्युवैतानि Bu; अप्स्वेतानि H G (pr. m.); अप्स्वेतानि G D; हवीषादेतानि Be; but cp. the vivarāṇa: अप्स्वेवेत्यादि ।

३ Thus corrected according to Rudradatta on Āp. I. c. ; *तिप्रवर्ध-
वेति B U G (pr. m.); *तिप्रवर्धत इति G (sec. m.); *तिप्रवर्धतेति H
Ben; तिप्रवर्धवेति Be; *तिप्रवर्धवे G.

.. 1. 10. वत्सापाकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वायन स्येति पु॒ंस एवापाकुर्यादुपायव स्येति स्त्रियो^१ ऽय यद्यन्यतरे स्युर्नैव मन्त्रं परिजह्यात्स^२ ऽष्टेनैवेति शास्त्रोक्तिः^३ ॥ १ ॥

I. 2. 1. शाखायै संचर इति। अयेणाश्वनीयः संचारयेदिति बौधायनो^४ जघनेन गार्हपत्यमिति शास्त्रोक्तिरेष सर्वकल्पे^५ शाखायै संचरः पयसां चान्यत्र प्रावर्गिकादित्य^६ भयोरेवापरेण प्रावर्गिकं संचारयेदित्यौपमन्यवः^७ ॥

प्रवसतो याजमान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः महयाजमानः खल्वयं यजमानः प्रवसति^१ स यच्च स्यात्तदेनं^२ मनसा^३ ध्यायेत्स यदि विसृष्टित आगच्छेत्कृतमनुमन्य^४ कर्मान्तेन प्रक्रामेदित्य^५ चो ह स्माह शास्त्रोक्तिर्यद्यस्य पुत्रो वान्तेवासी वासंकर्मीणः^६ स्यात्तं तच्च प्रेक्षेत्स^७ यदि विसृष्टित आगच्छेत्कृतान्ताद्वा प्रक्रामेत्त^८ वा^९ द्वियेतेभौ^{१०} त्वेव यजमानभागं प्राप्नीयातामिति^{११} ॥

१ Thus Bu Be G (sec. m.); तदेनं Ben U G G (pr. m.); तदेनं Sāyana.

२ Om. Be G (sec. m.), Sāyana.

३ *कर्मिण U Bu G (pr. m.); *कर्मिणे Ben C D; *कर्मिणो H; *कर्मिणो Be; *कर्मिणि G (sec. m.); *कर्मणि Sāyana, (cp. *infra* xx. 20) and *Pitṛmedhasūtra* I. 1 (where the text is to be restored accordingly), II. 5 (ed. Raabe, Leiden 1911, pag. 9. 1).

४ Thus U only (sec. m.); प्रवसत्य all the other MSS.; cp. the *vivarāṇa*: तच्चानुशापयेद्यजमानं कुर्विति ।

५ Thus hesitatingly emended (tmesis!); नवाद्रि० Be C G (pr. m.); नैवाद्रि० MS. Tüb. (MS. A. I. 317) and D; नैवाद्रि० Ben; नाद्रि० Bu H; *Vivarāṇa* न चाद्रिनेत ।

1. 2. 5. दध्मावर्हिषोरूपकल्पन इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^१पराह्वे
पितृभ्यो दत्वेध्मावर्हिः संनद्धेदित्याञ्जीगविः^२ श्वो भूते
हविष्कदन्त इत्यौपमन्यवः^३ ॥
1. 2. 7. असिदस्य प्रतितपन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
प्रतितपेदेवासिदमेवमश्वपशुं^४ रक्षोऽपहननायेत्य^५चो ह स्माह
शालीकिर्न तेजसि तेजः प्रतितपेदश्वपश्वीं खल्वेते मन्त्रा दृष्टा
भवन्ति^६ सो ऽश्वपशुमेव प्रतितपेन्नासिदं क्रूरापहननार्येति^७ ॥
1. 2. 11. प्रक्रमेध्विति ॥ स ह स्माह बौधायन आहवनीयादेवाग्रे
वीन्वा चतुरो वा प्राचः प्रक्रमान्प्रक्रम्याय तां दिशमभिप्रव्रजेद्य
वर्हिर्वत्स्यन्मन्येतेत्या^८हवनीयादेव यथार्थं गच्छेन्न तु दक्षिणया
द्वारेति शालीकिः^९ ॥
1. 2. 13. परिषवण इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्त्रिरेव मन्त्रं
ब्रूयात्तिः कर्मावर्तयेदेवं यूपावटस्य परिलेखन एव^{१०} सोम-
कथ्यै पद एवमौदुम्बरा अवट एवमुपरवेध्विति^{११} सकृदेव
१५ मन्त्रं ब्रूयात्तिः कर्मावर्तयेदिति^{१२} शालीकिः^{१३} ॥
1. 2. 15. आच्छेदनेध्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१४} प्रत्यगाग्नीः खल्वेष
मन्त्रो दृष्टो भवति^{१५} मन्त्रप्रत्यभिमर्शनमेवैतत्स्यादिति
शालीकिः^{१६} ॥
1. 2. 18. प्रस्तरस्य संनहन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽभ्यर्धा-
२० सैनं संनद्धेदन्यच्च चैतस्मादयुग्मायुग्मं निधनानि कुर्यादित्य^{१७}चो

ह स्माह शालीकिः प्रस्तरस्य खलु मन्त्रप्रतिष्ठाभास्व
वर्हिर्मन्त्रं लभते न चैनमभ्यधात्संनक्ष्त्रेदतस्त्वेवायुग्मतम्
स्यादिति^१ ॥

I. 3. 2. शुल्वस्य करण इति ॥ अधिकरणं चतुर्थं स्यादिति
बौधायनो^२ अधिकरणमेव तृतीयमिति शालीकिः^३ ॥

I. 3. 4. बर्हिषः संभरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यान्यन्यानि
याजुषान्निधनानि तानि पूर्वाणि मन्त्रेण संभृत्याथोपरिष्ठाद्या-
जुषं मन्त्रेणैव संभरेदित्यत्रो ह स्माह शालीकियान्यन्यानि
याजुषान्निधनानि तानि पूर्वाणि तृष्णौ^४ संभृत्याथोपरिष्ठाद्या-
जुषं मन्त्रेणैव^५ संभरेदित्यत्रो ह स्माहोपमन्यवो च एवा- १०
दिर्लवने संभरणे^६ सयाजुषमेवापि मन्त्रेण संभृत्य तृष्णौ-
मितराणि संभृत्य विपरिहृत्य यन्त्रिं कुर्यादिति^७ ॥ २ ॥

I. 3. 5. यन्त्रिकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८ समायच्छेदेत^९
मन्त्रं जपेदिति शालीकिः^{१०} ॥

I. 3. 6. पश्चात्प्राञ्चमुपगूहतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} पुरस्तात्- १५
प्रत्यञ्चमिति शालीकिः^{१२} ॥

I. 3. 8. बर्हिषो निधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः स्पर्शं वा
शकलं वान्तर्वेदि निधाय तस्मिन्मन्त्रेण प्रतिष्ठाप्य ततो यथा-

१ संक्षेपे Be Bu G (sec. m.) U (sec. m.), संक्षेप the other MSS.

२ Thus Ben G C U (pr. m.) Sāyana; संभरणे H Be; संभरणेन Bu U (sec. m.). After this word U Bu ins. संभरेत् ।

३ Thus Be; •क्षेपे H D C Ben G (pr. m.) U (pr. m.); •क्षेप Bu G (sec. m.) U (sec. m.) Sāyana.

सुष्ठु निदध्यादिति " यत्रैव निधास्यन्त्यात्तन्मन्त्रेणैव^१ निदध्या-
दिति शाल्लोकिः^१ ॥

- I. 3. 2. परिधीनां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उरः-
संमितो मध्यमः स्यादथेतरो बाहुमात्रौ स्यातामिति " सर्व
५ एव बाहुमात्राः स्युरिति शाल्लोकिः^१ ॥

- I. 3. 12. दध्नस्य करण इति ॥ अनुसामिधेनीध्नं कुर्यादिति
बौधायनो " उपरिमितमिति शाल्लोकिः^१ ॥

- I. 3. 14. वेदस्य करण इति ॥ वत्सजुं कुर्यादिति बौधायनो "
मृतकार्यमिति शाल्लोकिस्त्विदृतमित्यौपमन्यव " ऊर्ध्वाय-
१० मित्यौपमन्यवौपुत्रः^१ ॥

- I. 3. 10. पितृयज्ञवर्हिषीति ॥ समूलमेतद्वर्हिर्भवतीति बौधायनः
पितृयज्ञसामान्यादिति " महापितृयज्ञ एवैतद्वृष्टं भवत्यमूल-
मेवैतद्वर्हिः स्यादिति शाल्लोकिः^१ ॥

दृष्टिसंनिपात इति ॥ स ह स्माह बौधायनो याः^१
१५ काश्चेष्टयः^२ समाने ऽहनि संनिपतेयुस्तन्नाथ तन्नाथ^३ चासां^३
वर्हिर्लावो गच्छेत्सूनं वासादयेत्तन्त्रेतन्दे^४ चासां^५ व्रतमुपेत्य

१ 'Thus Be Bu G (sec. m.) Sāyaṇa; तत्र instead of तत् H Ben D G (pr. m.) U.

२ 'Thus Bu U G (sec. m.); यायाश्चेष्टयः Ben D G (pr. m.); याश्चेष्टयः Be; सायाश्चेष्टयः G.

३ 'Thus G; तंवायतंवायतासां Bu; तंवायतंवायतासां U G D; तंवायतं-
चापतासां Be; तंवायतासां Ben H.

४ वासाधयेत् Bu G (pr. m.) U (sec. m.).

५ 'Thus Bu Ben G U; तासां H; तंवेवासां G D; तंवेवासां Be

तन्नापवर्गं व्रतं विसृजेतेत्य^१चो^२ ह स्माह ग्रासीकिर्वाः^३
 काश्वेष्टयः^४ समाने ऽहनि मंनिपतेयुः मरुदेवासाः^५ सर्वासां
 बर्हिर्त्वावो गच्छेन्नूनं वासादयेदादितस्यासां^६ व्रतमुपेत्य सर्वासां
 पारे^७ व्रतं विसृजेतेति^१ ॥

I. 3. 17. पर्णत्सृष्ट्यां^८ निवपन इति ॥ सूचः^९ ग्रासीकेर^{१०}चो^{११} ह
 स्माह बौधायनस्तृतीयमन्यगार उदपेत्तृतीयमन्यर्वदि निवपे-
 तृतीयेन वत्सानां धूननं^{१२} कुर्यादेवमिव हि पशूनां नेदी-
 यान्भवतीति^१ ॥

I. 3. 18. पौर्णमास्यामुपवेषकरण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{१३}
 न कुर्यादिति ग्रासीकिः^{१४} ॥ १०

I. 3. 19. दोहनपविचस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
 मूले मूत्रानि बद्ध्वा द्विगुणां^{१५} रक्त्वा^{१६} संप्रसाद्याधि^{१७} निपञ्चीया-
 देवमस्यायमग्नैरभिसंपन्नं भवतीत्य^{१८}चो^{१९} ह स्माह ग्रासीकिर्मूले

१ Thus C D H Ben G (pr. m.) U (pr. m.); विसृजेदिति the other MSS.

२ Thus Bu U G (sec. m.). वासाश्वेष्टयः Ben D G (pr. m.) वाश्वेष्टयः Be; वासाश्वेष्टयः C.

३ See p. 9, n. 4.

४ परि H D C Ben.

५ Thus Bu D; •स्यरकावां or •स्यरकावां the other MSS. and Sāyana.

६ Thus G (sec. m.) U (sec. m.) and the prayoga of Veṅkateśvara; धूनं all the other MSS.

७ प्राणि ins. G (sec. m.); instead of •प्रे U reads the first time •प्रे ।

मूत्रानि बद्धा^१ दिगुणाः रज्जुः संप्रसार्य मूले परिहृत्य^२
त्रिगुणाः रज्जुः संप्रसार्याग्ने^३ निगृथ्नीयादेवमस्याग्रमग्नैरभिसंपन्नं
भवतीति^४ ॥ ३ ॥

अग्निहोत्रोच्छेषणस्य करण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो
५ यद्यस्याज्येन^५ वौषधेन वा प्रक्रान्तः स्यात्पयसैव ताः रात्रिं
जुहुयात्पयस एवाग्निहोत्रोच्छेषणं कुर्यादित्यत्रो ह स्नाह
शालीकिर्नाममात्रे काम आवर्तयेद्यद्यस्याज्येन^५ वौषधेन वा
प्रक्रान्तः स्यात्तस्य कृत्वा तस्यैवाग्निहोत्रोच्छेषणं कुर्यादिति^४ ॥

4. 5. सांन्यायपात्राणां प्रोक्षण इति ॥ तृष्णीः सः स्रुताभिरद्भिः

१० प्रोक्षेदिति बौधायनः^{१०} कमण्डलुगताभिरिति शालीकिः^१ ॥

4. 6. अथ जघनेन गार्हपत्यमुपविश्योपवेशेणोदीचो ऽङ्गारा-
न्निरूहतीति ॥ सूत्रः शालीकेरत्रो ह स्नाह बौधायन-
स्त्रुष्णीमङ्गारान्निरूहेत्सर्व एवैषो ऽधिअयणमन्त्रः स्यादिति^१ ॥

10. दोहनपवित्रस्थाधान इति ॥ मन्त्रेण कृत्वा मन्त्रेण
१५ स्यात्स्यामादध्यादिति बौधायनस्त्रुष्णीं कृत्वा मन्त्रेण स्यात्स्या-
मादध्यादिति शालीकिरर्धेन कृत्वार्धेन स्यात्स्यामादध्या-
दित्यौपमन्यवः^१ ॥

१ बना U C.

२ Thus Bu G; परिषथ Be. In the other MSS. this passage is omitted, also by Sāyana.

३ प्राणि ins. G (sec. m.).

४ Thus Bu G U Sāyana; यदा (instead of यदि) H Be C Ben.

५ नस्याज्येन H Be, instead of यस्यस्या ।

I. 4. 11. धेनूनामनुमन्त्रण इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकैका-
मेवासामनुमन्त्रयेताथामेकैकां दोहयेदित्यत्रो ह स्माह
शालीकिः सकृदेवैनाः सर्वा अनुमन्त्रयेताथामेकैकां दोहये-
दित्यत्रो ह स्माहोपमन्यवः सकृदेवैनाः सर्वा अनुमन्त्रयेत
सकृच्चैना^१ दोहयेदत्र चैव स्तोकान्यरिनिस्तिष्ठेदित्येकैकामेवामाः^२
सर्वेष्वर्षेण^३ कर्मणा परिनिस्तिष्ठेदित्यौपमन्यवौपुचः ॥

I. 4. 15. स्तोकानामनुमन्त्रण इति ॥ सूचः शालीकेरो^१स्थितमौप-
मन्यवस्त्यत्रो ह स्माह बौधायन आतस्थैव स्तोकाननुमन्त्रये-
तत्रैव हि स्तोकानामन्तो^२ भवतीति^३ ॥

I. 5. 5. उत्तरासां दोहन इति ॥ विस्पृष्टवागमन्वारभ्योत्तरा^१
दोहयेदिति बौधायन^२ आनीयमान^३ एवानु चारभेत वाचं
च यच्छेदिति कात्यः^४ ॥

ib. दुग्धं लभमानस्येति ॥ वत्सापाकरणप्रभृतीन्मन्त्राभ्याधये-
दिति बौधायन^१ आसेचनप्रभृतीनिति शालीकिः^२ ॥

I. 5. 8. आतञ्चन इति ॥ चतुर्थं सुव आनयेद्यावता मूर्च्छयिष्यन्म-^१
न्येतेति बौधायन^२स्तृतीये सुव आनयेद्यावता मूर्च्छयिष्यन्मन्ये-
तेति शालीकिः^३ ॥

^१ Thus Be G Sāyaṇa; सकृदेवैना H Ben D C; सकृदेवैना U.

^२ Thus Be; सर्वेष्वर्षे Bu; सर्वे (once) D C H Ben G U and Sāyaṇa.

^३ Thus C H D G (sec. m.) Ben Be; स्तोकानामन्तो Bu G (pr. m.); स्तोकाणां चो U; स्तोकाणामनुमन्तो Sāyaṇa.

^४ Thus H Ben Be D C Sāyaṇa (viz. आसिष्यमाने Sāy.); •मावा Bu D (sec. m.) U (sec. m.).

. 5. 10.

अग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्रीति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो
ह स्माह बौधायनो ऽग्निहोत्रोच्छेषणमानीय हविरातञ्चन-
मानयेदेवमस्योभयमभ्यातनं^२ भवतीति^३ ॥

1. 5. 11.

उदन्वतापिदधातीति ॥ उदन्वतापिधाय सर्वाः रात्रिं
परिश्राययेदिति^४ बौधायन^५ उदन्वतापिधाय भिक्षिता अपो
ऽपिदध्यादिति शालीकिः^६ ॥

1. 5. 18.

अग्नीनां परिस्तरण इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^७चो ह
स्नाहौपमन्यव उपवसथ एवाग्नीन्यथोत्पन्नं परिस्तृणीयादेव^८ हि
ब्राह्मणं भवत्यपास्मिञ्छू^९ यच्च्यमाणे देवता वसन्ति य एवं
१० विद्वानग्निमुपस्तृणातीति^१ ॥

अशनानशन इति ॥ आरण्यं चापश्चाश्रीयादिति बौधा-
यनो^{११} ऽप एवेति शालीकिर्नारण्यं नापश्चनेत्यौपमन्यवः^{१२}

॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

1. 5. 17.

पापिसंमर्शन इति ॥ उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्पाणी संमृशे-
१५ दिति बौधायन^{१३} उत्तरेण गार्हपत्यमिति शालीकिः^१ ॥

१ Corrected; अभ्यातनकं all the MSS. (also Sāyana) exc. Be which has अभ्यातनं ।

२ श्राययेदिति Ben H.

३ MSS. (exc. B and Sāyana) insert भूते, which is effaced in D ; cp. TS. I. 6. 7. 3.

४ Thus Ben G D C ; नापश्चनेत्य० HU ; नाप्यापश्चनेत्य० Be ; नाप्या-
पश्चनेत्य० Bn.

- I. 5. 19. अग्नीनां परित्तरण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१स्वातमौप-
मन्यवस्त्रोचो ह स्माह बौधायनो गार्हपत्यमेवाग्रे पुरस्तात्परि-
स्तृणीयादथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादथोत्तरत^१ एवमेवाग्राहार्य-
पचनं परित्स्तृणीयादेवमाहवनीयमिति^१ ॥
- I. 6. 1. पात्राणां सादन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह^१
बौधायन उत्तरेण गार्हपत्यं दृणानि स^१स्त्रीर्य तेषु पात्राणि
सादयेदित्युत्तरतो ऽन्यगारस्य पात्राणि सादयेत्तेषां यथार्थ-
माददीतेति राधीतरः^१ ॥
- I. 6. 9. ब्रह्मण उपवेशन इति ॥ व्यवेत्य दक्षिणेनाहवनीयमुप-
विशेदिति बौधायनो^१ ऽव्यवेत्यैव दक्षिणेनाहवनीयमिति^१
शास्त्रीकिः^१ ॥
- यजमानस्योपवेशन इति ॥ व्यवेत्य दक्षिणत उपविशेदिति
बौधायनो^१ ऽव्यवेत्यैव दक्षिणत उपविशेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- I. 6. 9. पृष्ठायै स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ सोम एव
पृष्ठ्याः स्तृणीयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥
- I. 6. 11. पवित्रयोः करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पृष्ठ्यावास्तृणा-
नामित्यौपमन्यवो^१ ये^१ ऽन्ये^१ ऽनुपयुक्ताः कुशाः सुस्रोवामिति
शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus Be; पृष्ठ्यावास्तृणानि. G (pr. m.) Bu H; पृष्ठ्यावास्तृणानि. U
G (sec. m.); Ben is defective; C corrupt; पृष्ठ्यावास्तृणानि. Sâyana.

१ Thus G (sec. m.) and Sâyana; वैवाये the other MSS.

1. 96. 3. स वाच्यमो भवति प्रणीतासु प्रणीयमानास्वा हविष्कृत
इति ॥ अन्तर्हमन्नेतेषु संपातेषु संभाषेतेति बौधायनो^१
विष्टृष्टवागिति शालीकिः^१ ॥
1. 7. 11. होतृणां व्याख्यान इति ॥ सग्रहानृतेस्वाहाकारानित्येक-
५ मृतेग्रहानन्तःस्वाहाकारानित्येकः^१ सर्वानित्येकं^१ पूर्वः कल्पो
बौधायनस्योत्तराबुभौ शालीकेरिति^१ ॥
1. 7. 11. दशहोतृव्याख्यान इति ॥ प्रणीताः प्रणीय प्रत्यङ् द्रवन्द-
ग्रहोतारं व्याचक्षीतेत्याचार्ययोर्मुष्टिमेव ग्रहीष्यन्नित्यौपमन्यवः^१ ॥
1. 7. 12. निर्वपण इति ॥ सूत्रः^५ शालीकेर^१चो ह स्माह बौधायनः
१० शकटादेव निर्वपेद्भुरौ व्यभिमृश्याचपाणिं क्रामेदिष्णुस्त्वा
क्रमतामिति^१ पुरोडाशीयान्प्रेक्ष्याभिमृशेद्यच्छन्तां पञ्चेति^१
त्रिर्यजुषा सक्तूष्णीं चतुरवत्तिनां^१ त्रिर्यजुषा द्विस्तूष्णीं
पञ्चावत्तिनां^५ सर्वानिव यजुषेति कात्यः^१ ॥ ५ ॥
पञ्चावत्तस्य प्रक्रमण इति ॥ निर्वपणात्पञ्चावत्तं प्रक्रामेदिति
१५ बौधायनो^१ ऽवदानत इति शालीकिः^१ प्रदानत इत्यौप-
मन्यवश्चातुष्याश्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः^१ ॥
1. 8. 7. अतिशिष्टानामावपन इति ॥ तान्कोष्ठे^१ वा पल्ले वावपे-
दिति बौधायनो^१ ऽत्रैवेनानावपेयुरिति शालीकिः^१ ॥
1. 13. 3. आश्वस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रः^५ शालीकेर^१चो ह स्माह

१ कोष्ठे or कोष्ठे all (also the Vivaraṇa and Sāyaṇa); only Bu
कोष्ठे (the Gṛhyasūtra II. 15 has कोष्ठे वा पल्ले वा) ।

बौधायन औषधस्यान्तं गत्वाऽप्यं निर्वपेदेवमस्य सह हविर्भिः
प्रोक्षणं लभत इति^१ ॥

1. 8. 12. परिदान इति ॥ यथानिरुप्तं परिददौतेति बौधायनो^१
ऽत्रो ह स्माह शालीकिरग्रे हव्यः रचस्वेत्येव ब्रूयाद्विष्णो
हव्यः रचस्वेति पयो^१ विष्णुर्हि पयसां गोप्ता भवत्यग्नि-
रौषधस्वेति^१ ॥

1. 8. 13. प्रोक्षणीनामुत्पवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ निगदस्त्रै-
तामृचं चिरुत्पनुयादिति^१ शालीकिः^१ ॥

1. 8. 19. पुरोडाशीयानां प्रोक्षण इति ॥ अवघाहशः प्रोक्षेदिति
बौधायनो^१ देवताः समनुद्रुत्य चिरेवेति शालीकिः^१ ॥

1. 9. 2. पात्राणां प्रोक्षण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१त्रो ह स्माह
बौधायनः शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे पात्राणि^१ देवयज्याया इति^१ ॥

1. 9. 4. अतिशिष्टानां परिशायन इति ॥ एता एव परिशयो-
रन्निति^१ बौधायनः^१ सिक्केता अप उपरिष्टादन्याः सःस्कुर्वी-
तेति शालीकिः^१ ॥

ib. कृष्णाजिनस्यावधवन^१ इति ॥ उपनिष्कम्याम्यगारादुत्तरे

१ Thus, as often in the Dvaidha, H Be and Sāyana; पुनोवा-
the other MSS.

१ Om. Be.

१ Thus Bu Sāyana; •शायौरन्निति U; •शाययौरन्निति C H Be Ben
G; •शाययौरन्निति D.

१ Thus (and cp. *infra* XXIII, 4 and 6) G (sec. m.) Be, and the
vivarāṇa; •धूनन Ben H G (pr. m.) U D C and Sāyana.

ऽपरे ऽवान्तरदेशे कृष्णाजिनमवधुनुयादिति^१ बौधायनो^२
 ऽन्तरेवेतां दिशमिति शालीकिः^३ ॥

I. 9. ७

कृष्णाजिनस्यास्तरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽवि-
 सृजन्नेतत्कर्म कुर्यात्कृष्णाजिनावधवनादास्तरणादेवमुखला-
 धूहनादा^४ पुरोडाशीयानामावपनादेवं मुसलस्यावधानादा
 शूर्पस्योपोहनादेवमधिवपनादा प्रस्कन्दनादेवं कपासोपधानादा
 योगाभ्यूहाभ्यामेवं^५ प्रस्तर आ सुचाः सादनादेवमभ्यादानादा
 खननादेवमौदुम्बर्याभिहोमादेवं दूष आ परिव्ययणादिति^६ ॥
 यथोपपादमेवैतानि कर्माणि कुर्यादिति शालीकिः^७ ॥ ६ ॥

I. 9. 8. १०

पुरोडाशीयानामावपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८ पञ्च
 सुष्टीन्पञ्चावत्तिनामावपेदिति शालीकिः^९ ॥

I. 9. 12.

दृषदुपले वृषारवेणोच्चैः समाहन्तीति ॥ सूत्रं बौधाय-
 नस्य^{१०} शम्यथैवेति शालीकिः^{११} ॥

I. 9. 14.

शूर्पस्योपोहन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^{१२} चो ह स्माह
 १५ बौधायनसूत्रणीः शूर्पमुपोहेत्समस्तेनैवास्मिन्मन्त्रेण पुरोडाशी-
 यानुद्वपेद्वर्षवृद्धमपि प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्त्विति । ॥

१ ० भूजया० Bu and Sāyana.

२ Thus (० धवनाद०) Be G (sec. m.); ० धवननाद० Ben; ० धवनाद० Bu; ० भूजनाद० the other MSS. and Sāyana.

३ Thus C G (sec. m.); योगादुभ्याभ्या० Bu; योगान्युभ्याभ्या० Sāyana;
 योगाभ्यूहाभ्या० all the other MSS., but cp. *infra*, p. 19, l. 16.

४ Thus G D C Be; परिव्ययनादि० Bu; परिव्ययणादि० Sāyana; परि-
 व्यापादि० U H Ben.

पर्युहेत्यथैनां प्रदक्षिणमङ्गारैः परिचिनुयान्निर्दग्धः रचो
गिर्दग्धा अरातय इति ^१ स एवमेव सर्वाश्चरुस्थालीरधि-
अयेदिति ^१ ॥

चरुमुखेऽस्त्विति ॥ स ह स्माह बौधायन आदित एव
धृष्टिमाददीत ^१ मुख्यादेव भक्षान्साधयेदित्यत्रो ह स्माह
शालीकिः कपालसंयोजने खलु धृष्टेरादानं भवति ^१ स
कपालान्येवोपधास्यन्धृष्टिमाददीत ^१ पुरोडाशादेव भक्षान्सा-
धयेदिति ^१ ॥

I. 11. 10.

कपालानामुपधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरो ह स्माहो-
१० पमन्यवो यथास्नायं खल्वस्यैवं कपालान्युपहितानि भवन्ति ^१
य एवैषो ऽङ्गाराधिवर्ततो ^१ मन्त्रस्तं प्रथमं कपालोपधानानां ^१
कुर्यादथ तूष्णीमङ्गारमधिवर्तयेदिति ^१ ।

एककपाले ^१ द्विकपाल इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
यदि चैककपालो यदि च द्विकपालः सर्वैरेनं कपालमन्त्रै-
१५ रुपदध्यादित्यत्रो ह स्माह शालीकिर्यथाधिकरणमेव कपाला-
न्युपदध्यासं तु योगाभ्यूहौ गमयेत्तपनमन्त्रं चात्र ब्रूयाद्भृगूणा-
मङ्गिरसां तपसा तप्यस्व तप्येथां तप्यध्वमिति ^१ ॥

१ Thus C D Ben G (sec. m.) and Sāyana; °वर्तने U; वर्तन Be H G (pr. m.).

१ Thus C D H Ben Be G (pr. m.); °धामं Bu U G (sec. m.) and Sāyana.

१ Thus the vivaraṇa only; °कपालो the MSS.

- I. 12. 3. कपाक्षानां योग इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरे^१चो ह स्माहौप-
मन्यव एतैरेवास्त्रैतानि मन्त्रैर्युक्तानि यैरुपहितानि भवन्त्ये-
तरो विमोचनमन्त्र एव स्यादिति ^१ ॥
- I. 12. 6. मदन्तीनामधिश्रयण इति ॥ तिरः पवित्रमप आनीया-
धिश्च्येदिति बौधायनो ^२ यथोपपादमिति शास्त्रीकिः ^३ ॥ ५
- I. 12. 11. संघवन^४ इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^५चो ह स्माह बौधायनः
प्रणीताभ्यः सुवेणोपहृत्याप आनयेदेवं^६ मदन्तीभ्यस्तां उभ-
यीरानीयमानाः प्रतिमन्त्रयेत समापो अक्षिरग्नतेति ^१ ॥
- I. 12. 17. अभिमर्श इति ॥ स ह स्माह बौधायनो अभिमर्शेदेवे-
कहविरैवं^७ नामाबीजानीत्य^८चो ह स्माह शास्त्रीकिः सः स- १०
र्गात्सुलु अभिमर्शा जायते ^१ नासः सुख्यमानानि हवींश्चि
अभिमर्शेकहविः^९ ^१ को^{१०} हि नामाबीजानां अभिमर्श इति ^१ ॥
- I. 13. 3. आक्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^{११}त्यात^{१२}

१ Thus only G (sec. m.); all the other MSS. (and the viva-
raṇa and Sāyaṇa) संवपन, but cp. Sāyaṇa's remark : संवपनमुदकपिष्टयोः
संयोजनं । तथा च सूत्रं (cp. I. 12. 16) प्रणीताभिः संयौति ।

२ Thus Bu Be C D G (sec. m.); आनतस्य एवं Ben; आनयत एवं
H G (pr. m.) U and Sāyaṇa.

३ Thus H Be Ben and Sāyaṇa; 'देवैकं हवि' Bu C D U G (एक-
हविः एकद्रव्यकं हविः Sāyaṇa).

४ Thus Bu; जैकंहविः को H Ben G U; जैकंहविष्को Be; जैकंहविष्को
C; जैकंहविष्को D; जैकंहविष्को Sāyaṇa.

५ cp. xx. 6: 15. 19.

बौधायनस्य^१त्रो ह साहोपमन्यवः सर्वाण्येव हवींषि परि-
निष्ठाप्याज्यं निर्वपेदिति ^१ ॥

I. 13. 15.

आप्यनिनयन^२ इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनये-
दिति बौधायनो ^३ ऽप्येणातिहायेति^४ शालीकिर^५प्येण वा
जघनेन वेत्यौपमन्यवः ^१ ॥ ८ ॥

I. 14. 6.

स्फ्यस्य सञ्ज्ञान^६ इति ॥ सूत्रं शालीकिर^७त्रो ह साह
बौधायनो य एष^८ स्फ्यस्योदसनो^९ मन्त्रस्तं प्रथमं सञ्ज्ञा-
नानां^{१०} कुर्यादथ तृष्णीं स्फ्यमुदस्तेदिति ^१ ॥

I. 15. 4.

वेद्ये परिग्रहण इति ॥ सूत्रं शालीकिर^{११}त्रो ह साह
बौधायनः ओषिं^{१२} प्रथमां परिगृह्णीयादथ दक्षिणमञ्चमथो-
त्तरमिति ^{१३} पुरस्तादेवेनां प्रदक्षिणं परिगृह्णीयादित्यौपन्यवः ^१ ॥

१ Thus (and cp. xxi. 4) Be and the vivaraṇa; आप्येभ्यो नि० Ben U H G; आप्यस्यनि० D C and Sāyaṇa.

२ Thus Be (and cp. xx. 20, xxi. 4); येणातिहायेति H Ben C D G (pr. m.) and Sāyaṇa; येणातिहाय निनयेदिति G (sec. m.) U (sec. m.); येणाहवनीयं निनयेदिति Bu.

३ Thus (*nomen actionis* to संज्ञति) Bu only; संज्ञन C D G (sec. m.) Ben Be and Sāyaṇa; संज्ञान U (sec. m.) and the vivaraṇa; संज्ञानं G (pr. m.); स्पष्टं H.

४ एष Ben Be C D G (sec. m.) U (pr. m.); एष H Bu G (pr. m.) U (sec. m.) and Sāyaṇa.

५ Thus Be Ben C D; उदसने G Bu and Sāyaṇa; उदसन H.

६ Thus Sāyaṇa; संज्ञाना Bu; संज्ञानं G (sec. m.), U (sec. m.); संज्ञानानां Ben; संज्ञानां C D; संज्ञानानां H U (pr. m.) G (pr. m.)

The reading of Be is uncertain. Read सञ्ज्ञानानां ?

७ ओषीं some of the MSS.

- I. 15. 15. योयुपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{११} चतुर्थेन योयुपित्वा
पञ्चमेनोद्गृहीयादिति शाल्मीकिः ^१ ॥
- I. 16. 1. प्रोक्षणीनामासादन इति ॥ स्फ्यस्य वत्संक्षुपनिनीयासादये-
दिति ^१ बौधायनो ^{१२} ऽनुपनिनीयेवेति शाल्मीकिः ^१ ॥
- I. 16. 5. दध्नावर्हिषोरुपसादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तरमिच्छ- ^{१३}
मिति शाल्मीकिः ^१ ॥ ६ ॥ तृतीयः ॥
- I. 16. 7. वेदपरिवासनेष्विति ॥ पञ्चधा विभज्य सुचः संमृजेदिति ^{१४}
बौधायनः ^{१५} समस्तैरेवाङ्गिरभ्याकारमिति शाल्मीकिः ^१ ॥
- I. 16. 19. प्राग्निचहरणस्य संमार्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{१६}
तृष्णीः संमृजेदिति ^{१७} शाल्मीकिः ^{१८} संमृजेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥
- I. 17. 1. सुक्लसंमार्जनानामनुप्रहरण इति ॥ सूत्रं ^{१९} शाल्मीकेर ^{२०} चो
ह स्माह बौधायनो ऽङ्गिरभ्युज्झासंचर उदस्तेदुत्करे वै ^{२१} वमिच्छ-
संनहनानीति ^१ ॥
- I. 17. 5. पत्नीनां संनहन इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकैका-
मासाः ^{२२} संनष्टेदेकैकां गार्हपत्यमीचयेदेकैकामाष्यमवेचये- ^{२३}
दित्य ^{२४} चो ह स्माह शाल्मीकिः सप्तदेवेनाः सर्वाः संनष्टेदेकैकां
गार्हपत्यमीचयेदेकैकामाष्यमवेचयेदित्य ^{२५} चो ह स्माहौपमन्यवः

१ Thus Bu G (sec. m.) and Sāyana; वत्संक्षुप. H C Ben U D G (pr. m.).

२ संमृजेदिति H Ben (thrice) U, D G (the first time), G (pr. m.); the other MSS. संमृजिदिति ।

३ एकैकानेषां Bu G (sec. m.) U (sec. m.).

सहदेवैनाः सर्वाः संनह्येत्सह्यार्हपत्यमीचयेदेकैकामाज्यमवे-
चयेदित्येकैकामेवासाः सर्वेणसर्वेण कर्मणा परिनिस्तिष्ठेदि-
त्यौपमन्यवीपुत्रः ^१ ॥

ib. ग्रन्थिकरण इति ॥ अवाचीनपाशमूर्ध्वनिर्माचनमित्या-
५ चार्ययोर्ध्वपाशमवाचीननिर्माचनमिति दीर्घवाक्य ^१ एवमिव
हि प्रजाः प्रजायन्त इति ^१ ॥

पथ्यामविद्यमानायामिति ॥ स ह स्माह बौधायनो यज-
मानायतन आसीनो यजमान एवैतान्मन्त्रान्निगदेदित्येवो ह
स्माह शालीकिः पत्नीसंयोजकाः खल्वेते मन्त्रा दृष्टा भवन्ति ^१

१० तस्यामविद्यमानायां नैवेनानाद्रियेतेति ^१ ॥

I. 18. 4 अथैनामाज्यमवेचयतीति ॥ सूत्रं शालीकेर ^१ चो ह स्माह
बौधायनः पथ्या तदवेचितसुपथच्छीत ^१ तेजो ऽसीत्यथैन-
च्छक्लेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनदाहवनीये ऽधि-
अवेदग्निते तेजो मा विनैदित्यथैनद्रुत्वोत्तरेण प्रोचणीः
१५ सादयित्वावेचित्वोत्पुन्यादाज्यवतीभ्यां ^२ प्रोचणीरिति ^१ ॥

I. 18. 10. आज्यस्यावेचण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ सर्वैरेवावे-
चितमाज्यसुत्पुन्यादिति ^२ शालीकिः ^१ ॥

१ Thus all the MSS. exc. Be 115 and U sec. m., which read
यच्छेत् (यच्छेत् Sāyana), but infra xxiv. 32 यच्छेत् ।

२ वेचित्वा only Sāyana. MSS.: वेचितो, वेचितो or वेचितो ।
All the MSS. and Sāyana and the viv. here and I. 17 पुन्या, U
only both times (sec. m.) and C once पुनीया ।

३ Thus Bu Be G (pr. m.) U C D; आज्यमवेचितसु Ben H G
(sec. m.) and Sāyana.

I. 19. 1. आच्यग्रहाणां^१ ग्रहण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्युरे-
 वोभयैर्मन्त्रैर्गृहीयात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च^२ याजमानैर्धज-
 मानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^३चो^४ ह स्माह शास्त्रीकिरध्वर्युरेवोभयै-
 र्मन्त्रैर्गृहीयात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च^२ न याजमानैर्धज-
 मानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^३चो ह स्माहौपमन्यवो यथापि^५ पौरो-
 डाशिका मन्त्रा नाभिनिवर्तन्त^६ एवमेवापि याजमाना मन्त्रा
 नाभिनिवर्तन्ति^७ ॥

I. 19. 13. इध्मावर्हिषः प्रोक्षण इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकं प्रोक्षेदिति
 बौधायनः^८ सकृत्सकृदिति शालोकिः^९ ॥ १० ॥

I. 19. 16. वर्हिषः प्रोक्षण इति ॥ सूचः^{१०} शास्त्रीकेर^{११}चो ह स्माह १०
 बौधायनस्तिष्ठन्दिवे त्वेत्यग्राणि प्रोक्षेत्प्रज्ञो ऽन्तरिक्षाय त्वेति
 मथान्युपविश्य पृथिव्यै त्वेति सूक्तानि^{१२} स ह सुचा पुरसा-
 त्त्यसं यन्धिं प्रत्युक्ष्यातिशिष्टाः प्रोक्षणीर्निमजे^{१३}दक्षिणायै
 ओणैरोत्तरायै ओणेः स्वधा पितृभ्य ऊर्गमव वर्हिषस्य ऊर्वा
 पृथिवीं गच्छतेति^{१४} ॥

१५

१ Thus Be only; आच्यग्रहाणो Bu; आच्यग्रहा the other MSS., but cp. xx. 23.

२ Most of the MSS. ०संययौवे० ।

३ यथापि Be G (sec. m.); यथाविधि Sāyana; यथा the other MSS.

४ ०भिनिवर्तते U Bu G (sec. m.) Sāyana; the other MSS. without नि ।

५ Thus C D G (pr. m.) U (pr. m.) Be Ben H; ०वतस इति Bu G (sec. m.) U (sec. m.) and Sāyana,

1. 19. 20. सूच उदूहन इति ॥ अघेणात्मानमुदीचीमुदूहेदिति
बौधायनो ^१ जघनेनात्मानमुदीचीमुदूहेदिति शालीकिः ^१ ॥
1. २०. १. प्रस्तरे पवित्रे अपिसृजति यजमाने प्राणापानौ दधामीति
वा दूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ^१ ॥
1. 20. 2. तं यजमानाय वा ब्रह्मणे वा प्रयच्छतीति ॥ पूर्वः कल्पः
शालीकेरुत्तरः बौधायनस्य ^१ ॥
1. 20. 3. शुश्वस्यायातन ^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ शुश्वं विस्वस्य
दक्षिणे वेद्यन्ते सृणीयादिति शालीकिः ^१ ॥
1. 20. 7. वेद्यै स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यैत एवैनां प्राचीं
^{१०} धातुश सृणीयादिति शालीकिः ^१ ॥
1. 20. 8. परिधीनां परिधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
ऽध्यस्येदक्षिणमुपोहेदुत्तरमित्य ^१ नीकस्य सृष्टानेवैनान्यरिदधा-
दिति शालीकिः ^१ ॥
1. 20. 12. अथ सूर्येण पुरस्तात्परिदधातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै-
^{१५} ह्वनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतेति शालीकिः ^१ ॥
1. 20. 14. ऊर्ध्वं समिधावादधातीति । सूत्रं बौधायनस्यैर्ध्वं एवैने
अभ्याधायानतिपातयेदिति ^१ शालीकिः ^१ ॥

^१ यतन Bn Be C.

^२ शालीकेः Be Ben H G (sec. m.).

^३ Thus H Ben C D G (pr. m.) and Sāyana; •यानुनिपातये• Bn U G (sec. m.); •यानुपातये• Be; the verb seems to be a denomina-
tive to अनतिपात, cf. Sāyana: अनतिपात आश्वनीयादतिक्रम्य पातः । स न
कार्यः । अनतिपातयेत् अनतिक्रम्य पातयेत् ।

- I. 20. 16. विधृत्योः करण इति ॥ सूत्रमाचार्यचोर^१ चो ह स्माह दक्षि-
णाकारो राथीतर^२ उभे एवैते वेदि^३ व्यतिषज्येयातामिति ॥
मध्यमाद्धातोरनन्तर्गर्भे^४ स्यातामित्यौपमन्यवः ^१ ॥ ११ ॥

दोहनपवित्रस्यासादन इति ॥ विस्त्रस्य प्रस्तर आमादये-
दिति बौधायनो ^५ ऽविस्त्रस्यैवेति शालीकिः ^६ ॥

- I. 20. 18. सुचाः सादन इति ॥ स ह स्माह बौधायन ईषत्प्रत्यव-
हतामिवोपभृतः^७ सादयेद्विधृतीभ्यां चैनामवगृह्णीयादित्य^८ चो
ह स्माह शालीकिरनुपूर्वा एवेनाः^९ सादयेत्^{१०} चोपभृतं
विधृतीभ्यामवगृह्णीयादिति ^१ ॥

- I. 21. 14. हविषामुदासन इति ॥ अघेणानुदाभितानि अघनेनोदा-
सितानीति बौधायनो ^१ अघनेनानुदाभितान्यघेणोदाभिता-
नीति शालीकिर^२ पञ्चेदमित्यौपमन्यवः ^३ ॥

- I. 21. 20. प्रत्यञ्जन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयानि प्रत्य-

१ राथीतर Sāyaṇa.

२ Effaced in G.

३ Thus Ben H C D G and Sāyaṇa; •रन्तर्गर्भे Ben.

४ प्रत्यवहृता H Ben C D G (pr. m.) U and Sāyaṇa; प्रत्यववहृता G (sec. m.), प्रत्यववहिता Ben, ep. xxii. 7.

५ Thus Bu G (sec. m.) U and Sāyaṇa; एवेना आसा Ben H C D G (pr. m.); एवेताः सा Be.

६ Thus Bu G (sec. m.) U (sec. m.); •पपवेदित्य Be; •एववेद H Ben G (pr. m.) U (pr. m.) and Sāyaṇa; D and C defective; ep. xx. 30 s. f., xxii. 15 s. f.

आचरूणां चाशयान्कापालानि चेति " कपालान्येवेति
शालीकिः ^१ ॥

कपालानामाध्वर्यवे^१ विमोक इति ॥ उदास्य हवींषी-
त्यत्राचार्यो^२ विमुञ्चतो^३ " भक्षयन्नेव^४ भक्षाणां पारे कपा-
लानि विमुञ्चेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥

I. 22. 17. आघाराविति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ भीषू^६ इव^७ व्यतिषक्तौ^८
स्यातामिति शालीकिः ^१ ॥

I. 23. 2. संप्रैष इति ॥ अग्नीदग्नीनिति बौधायनो^९ ऽग्निमग्नीदिति
शालीकिर^{१०} भौत्परिधी^{११}श्चाग्निं चेत्यौपमन्यवः ^१ ॥

I. 23. 10. ^{१०} अत्याक्रमण इति ॥ सव्येन प्रदास्यन्नत्याक्रमेद्भुत्वासुतो
दक्षिणेनेति बौधायनो^{१२} दक्षिणेन प्रदास्यन्नत्याक्रमेद्भुत्वा-
सुतः सव्येनेति शालीकिः ^१ ॥

१ Thus only G (sec. m.) Be and the vivaraṇa; °ध्वर्यवो all the other MSS.

२ Thus Bu G (sec. m.) and, as it seems, the vivaraṇa; °चार्यो-
र्विसुञ्चतो Be G (pr. m.); °चार्योर्विसुञ्चेदभक्षय° the other MSS. and
Sāyaṇa. About the interpunction and the meaning of this dvai-
dham I am uncertain.

३ Thus Bu (which, however, omits इव) and the vivaraṇa only,
which runs: अभिसुष्टेन सुवाते प्रवर्तयेते अभौषू रग्नी; °भिषूयति G
(sec. m.), U (sec. m.); °भिषूयतिषक्तौ C; °भिव्यतिषक्तौ Ben H;
°भिष्यतिषक्तौ D; Be corrupt. Sāyaṇa reads अभिव्यक्तौ and com-
ments: अभितः इतो सर्वादिकसंयन्त्रिये (sic). Read °भौषू ?

1. 24. 1. आआवण इति ॥ ओ आवथेति बौधायनः^१ आ आव-
थेति शास्त्रीकिः^२ "आवथेत्यौपमन्यवः"^३ ॥

1. 23. 19. प्रवर इति ॥ सूत्रः शास्त्रीकेर^४चो ह स्माह बौधायन
उत्कर ऊर्ध्वाग्रः स्फं निहत्य प्रवरं प्रवृणीयादचैव^५ स^६
स्फमुदस्वेदुपरिष्ठाच्चोपसृष्टेदिति^७ ॥

1. 24. 4. होतुर्वरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यद्यस्य पिता
वाचार्थो वा ज्यायान्वा होता स्वादुपाः^८सेतेषां गृहणां
नामानि गृह्णीयादित्युच्चैरेव^९ होतुर्नाम गृह्णीयादिति
शास्त्रीकिः^{१०} ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

1. 24. 13. अभिक्रामं जुहोतीति ॥ स ह स्माह बौधायनः^१ सर्वे- १०
षाभिक्रामेत्पञ्चामाजतीभिः^२ स्वरैर्षोत्तरामुत्तरामाजतिं व्याध-
सौव्यायसौ जुहुयादिति^३ पञ्चामेवाभिक्रामः समानपाजती-
जुहुयादिति शास्त्रीकिः^४ "समानत्र तिष्ठमाजतीभिरेवाभि-
क्रामेदित्यौपमन्यवः"^५ "समानत्रैव तिष्ठप्रदक्षिणमनुदिशः
ज्ज्वा मध्ये स्वाहाकारं जुहुयादित्याञ्जोगविः"^६ ॥ १५

१ Thus H Ben C D G (pr. m.) U (pr. m.) Koś. : *द्व केव Be U (sec. m.) Sāyana; *द्व च Bu G (sec. m.).

२ *रिहावाप उपसृष्टः Bu G (sec. m.).

३ The text is given acc. to U (sec. m.) and Sāyana. In H Be Ben D C the words of Baudhāyana are attributed to Śāṅki and vice versa, but cp. the vivaraṇa of I. 16 init., where सर्वेषाभिक्रामेद् is cited as first vikalpa.

४ The MSS. present sometimes आजतीभिः sometimes आजतीभिः, cp. xxiv. 3. s.f.

५ एव before अभिक्रामेद् om. Bu Be D G (sec. m.).

1. 24. 11.

आव्यभागयोर्हाम इति ॥ पूर्वार्धं प्रतिमुखं प्रवाङ्गजुङ्-
यादिति बौधायनः " पूर्वार्ध एव प्रवाङ्गगिति शालीकिः ' ॥

1. 24. 12.

हविषामवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पूर्वार्धा-
देवाग्रे प्रथमं मुख्यस्य हविषो ऽवचेदथापरार्धादेवमस्य प्रद-
५ च्छिणः हविषामवत्तं भवतीत्यत्रो ह स्माह शालीकिरपरा-
र्धादेवाग्रे प्रथमं मुख्यस्य हविषो ऽवचेदथ पूर्वार्धादेवमस्य
प्राक्स्थानि हवींषि भवन्तीति " मध्यात्पूर्वार्धात्पश्चार्धा-
त्पश्चावत्तिनामित्यौपमन्यवः^१ ' ॥

आहुतौनामायतन इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्त्रीण्ये-
१० वैतान्यादिष्टस्थानानि भवन्त्याव्यभागौ स्त्रिष्टकद्वयेतरा यथाव-
काशं जुङ्गयादिति " प्रष्टौरेवाहुतौर्जुङ्गत्पूर्वार्धं स्त्रिष्टकतं जुङ्ग-
यादिति शालीकिः " सुच्यमाचारपथमभिजुङ्गयादित्यौप-
मन्यवो " मध्ये प्रदक्षिणं मण्डलाकारमिति राथीतरः^२ ' ॥

1. 25. 5.

उपांशुयाजस्य करण इति ॥ सूत्रं मौद्गल्यस्यात्रो ह
१५ स्माह बौधायन औषधस्योपांशुयाजं कुर्यादग्नीषोमीयं पौर्ण-
मास्यां वैष्णवममावास्यायामित्यत्रो ह स्माह शालीकिराव्य-
स्योपांशुयाजं कुर्यात्सौम्यं पौर्णमास्यां वैष्णवममावास्याया-
मित्यत्रो ह स्माहौपमन्यव औषधस्यैवोपांशुयाजं कुर्यात्सर-
स्वतः पौर्णमास्यां सरस्वत्या अमावास्यायामित्युभयत्रैवाव्यस्य

१ Instead of पश्चार्धात् G (sec. m.) and Sāyaṇa अपरार्धात् ।

२ Thus G (sec. m.) D C and Sāyaṇa ; राथीतरः the other MSS.

वैष्णव^१ इति राथौतरो^{११} ऽत्रो ह स्माह कौणपतन्मिषवस्य^{१२}
स्याद्वैष्णवस्य स्यात्स्यं चैव^{१३} यजमानः प्राश्नीयादिति^{१४} ॥

पञ्चमस्यावदानस्याभिवृद्ध्या^{१५} इति ॥ औषधस्याभिवर्धये-
दिति बौधायन^{१६} आज्यस्यैवेति^{१७} शालीकिः^{१८} ॥

I. 26. 7. मेचणस्यानुप्रहरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^{१९}त्रो ह स्माह^{२०}
बौधायनो न मेचणन्यायेन वपाश्रपणौ अनुप्रहरेदिति^{२१} ॥

I. 26. 15. प्राश्निचस्यावदान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{२२} परिहरिष्य-
न्नेव^{२३} प्राश्निचमवचेदिति शालीकिः^{२४} ॥

आज्यहविष्यन्वाहार्यस्य^{२५} करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
यनो^{२६} न कुर्यादिति शालीकिः^{२७} ॥

१०

I. 27. 16. अन्वाहार्यस्यासादन^{२८} इति ॥ अथेण यजमानं च ब्रह्माणं च
पर्याहृत्य दक्षिणस्याः ओष्णमासादयेदिति बौधायनो^{२९} ऽत
एव दक्षिणस्याः ओष्णमिति शालीकिः^{३०} ॥ १३ ॥

१ Thus all; r. विष्णव ?

२ Thus (कौणपतन्मिष) H D C G Be U (pr. m.) and Sāyaṇa: कौण-
पतन्मिष Ben; कौणपतन्मिष Bu; कौणपतन्मिष U (sec. m.).

३ चैव Bu U (sec. m.) G (sec. m.); चैव all the other MSS. and
Sāyaṇa.

४ ऽहया all.

५ Thus Bu Be G (sec. m.); आज्यस्यैवाभिवर्धयेदिति all the other
MSS. and Sāyaṇa.

६ ऽपश्निच G (sec. m.)

७ ऽपश्य instead of ऽपश्य H G U C.

८ Thus the vivaraṇa; ऽसादादन the MSS.

- ib. अन्वाहार्यस्योदासन इति ॥ अग्रेण सुच उदञ्चमुदासये-
दिति बौधायनो ^१ जघनेन सुच उदञ्चमिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 27. 16. हविस्च्छिष्टानामुदासन इति ॥ अग्रेण सुच उदञ्चु-
दासयेदिति ^१ बौधायनो ^१ जघनेन सुच उदञ्चीति ^१
शालीकिः ^१ ॥
- I. 28. 9. अनूयाजानां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ प्रतीची-
रेवेता आहुतीः सः स्यापयेदिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 28. 10. वाजवत्योर्व्यूहन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽष्टाया
प्रतीचीमुपभृतं ^२ प्रत्यूहेदङ्घ्रिष्वेनां सः स्यृष्टेदित्यत्रो ह स्माह
१० शालीकिः प्राचीनपुष्करे एवैने विकर्षेन्न ^३ चोपभृतमङ्घ्रिः
सः स्यृष्टेदिति ^१ ॥
- I. 28. 17. प्रस्तरस्य समञ्जन इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकस्यां समञ्ज्या-
दिति बौधायनः ^१ सकृत्सकृदिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 29. 3. प्रस्तरस्यानुप्रहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्यु-
१५ रेवोभयैर्मन्त्रैरनुप्रहरेत्यौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च ^१ याज-
मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्यत्रो ह स्माह शालीकि-
रध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैरनुप्रहरेत्यौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च ^१ न
याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्यत्रो ह स्माहोपमन्यवो

१ उदञ्चि Sāyaṇa only; उदञ्चम् U Bu Be G (Ben H D C om. this
dvaidham altogether).

१ प्राचीसु० Sāyaṇa.

३ •तिकर्षेन्न Bu, कर्षेन्न H. S.

यथापि^१ पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^२ एवमेवापि याज-
माना मन्त्रा नाभिवर्तन्तरन्निति^३ । ॥

I. 29. 12. परिधीनामभ्याधान इति ॥ सूचं बौधायनस्य^४ प्रस्थान^५
एवैनानभ्यादध्यादिति^६ शास्त्रीकिः^७ । ॥

I. 29. 15. अथेनाम्स्रस्त्रावेणाभिजुहोतीति ॥ सूचं बौधायनस्य^४ ५
प्रस्तरं चैव परिधीःस्त्राभिजुह्यादिति शास्त्रीकिः^७ । ॥

I. 29. 18. सुषोर्विमोक इति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः
शास्त्रीकेः^७ । ॥

I. 30. 2. पत्नीसंयाजेष्मृत्विजां परिक्रमण इति ॥ सूचं बौधायनस्य^४
सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरिति शास्त्रीकिः^७ ॥ १४ ॥ १०

I. 30. 9. पत्नीनां संयाजन इति ॥ सूचं बौधायनस्य^४ भ्रौवाज्येन
ध्वानेनैव^८ पत्नीः संयाजयेदिति शास्त्रीकिः^७ । ॥

अन्तर्धाय देवानां पत्नीः संयाजयेदिति बौधायनो^{११}
ऽनन्तर्धायैवेति शास्त्रीकिः^७ । ॥

पत्नीसंयाजेषु शम्युवाकस्य करण इति ॥ कुर्यादिति^{१५}
बौधायनो^{११} न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^७ । ॥

I. 32. 5. ध्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्नाह बौधायन उभावेव

१ यथा Bu G (sec. m.); यथापि the other MSS.

२ Without नि (cp. xx. 10: 24. 6) all.

३ प्रस्थाने वैना० Bu U (sec. m.) G (sec. m.); ० भौ वैना० Be; समाप्ता-
वैना० C D (Sāyana: प्रस्थाने कर्मावधाने समिष्टयजुर्होमानन्तरमित्यर्थः)

४ एव om. Bu G (sec. m.) and Sāyana.

ध्रुवामाषाययेतामध्वर्युस्^१ यजमानश्चेत्य^२ध्वर्युरेव ध्रुवामाषाय्य
समिष्टयजुर्जुहुयादिति शालीकिः^३ ॥

समिष्टयजुषो होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^४चो ह स्माह
गौतमः स्वाहा वाचीति जुह्वा बर्हिषो धातृनाः संप्रत्य
५ ध्रुवायाः समज्यानुप्रद्वत्याभिजुहुयात्स्वाहा वाते धाः
स्वाहेति^५ ॥ १५ ॥ पञ्चमः ॥

अथातो ऽग्न्याधेयं व्याख्यास्यामः ॥

* I. 53. 6.

संभारेष्विति ॥ सूत्रः राथीतराणाम^६चो ह स्माह
बौधायनो नाग्निहतं कुर्वीत धोरूपमिति^७ कुर्वीतैवाग्नि-
१० निहतं^८ न तु मुञ्चकुलायं^९ न ह्येतस्यानुस्वा विज्ञायत^{१०}
इति शालीकिः^{११} ॥

I. 53. 10.

पात्राणां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्वक्त-
आसेचनानि कारयेदग्रतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः
सुवः सन्ना भवन्तीत्य^{१२}चो ह स्माह शालीकिस्वक्तआसेचनानि
१५ कारयेन्मूलतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः^{१३} सुवः सन्ना
भवन्तीति^{१४} विज्ञायते तस्माद्वाचीनाया वनस्पतयः पृथिवीं
क्षियन्तीति^{१५} ॥

१ Thus G (sec. m.) and Sāyana; °षायेतान्० U G (pr. m.) Ben;
°षायेतान्० H; °षायतान्० D; °षायत्य० U Be.

२ रथीत्० Bu.

३ विद्यत U (sec. m.)

४ Thus G U D C Be; प्रतीचीन० Ben Bu H.

५ Thus (क्षियन्तीति) Bu U C D G Ben; क्षिपन्तीति Be H.

सूत्रं प्रमाण इति ॥ वाङ्मात्राः स्युरिति बौधायनो^१ ॥
 अरत्निमात्रा इति शास्त्रीकिः^२ ॥ प्रादेग्रमात्रा इत्यौपमन्यवः^३ ॥
 सुत्रामाकृतिविकार इति ॥ हस्तोऽयः^४ स्युरिति बौधा-
 यनो^५ वायसपुच्छा इति शास्त्रीकिः^६ ॥ ससुखप्रवेचना^७ इत्यौ-
 पमन्यवः^८ ॥

I. 54. 16. अम्यरीषस्य करण इति ॥ उत्तरतो ऽम्यगारस्याम्यरीषं
 कुर्यादिति बौधायनो^१ यच्चैवाम्यरीषः स्यात्तद्वच्छेदिति
 शास्त्रीकिः^२ ॥

I. 55. 12. अम्यगारस्य परिक्रम^३ इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन^४ ॥
 उत्तरेणेति शास्त्रीकिः^५ ॥

I. 55. 14. रोहिते चर्मणीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याप्यरोहित^६
 स्यादिति^७ शास्त्रीकिः^८ ॥

I. 55. 15. ब्रह्मौदनस्य^९ मन्त्रमन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्वादिति बौधा-
 यनस्तृष्णीक^{१०} इति^{११} शास्त्रीकिः^{१२} ॥

ib. ब्रह्मौदनस्य निर्वपण इति ॥ पवित्रता पात्रेण मन्त्रवस्त-^{१३}
 मिति बौधायनो^{१४} ऽपवित्रेण तृष्णीकमिति शास्त्रीकिः^{१५} ॥

१ हस्तोऽयः Ben H C D Bu G; हस्तोऽयः Be U.

२ Thus Bo Bu G (sec. m.) U (sec. m.); •प्रवेचना H Ben C D G (pr. m.) U (pr. m.).

३ •परिक्रम G and U (sec. m.).

४ कुर्यादिति C D H Ben U.

५ Here and *infra* the MSS. sometimes ब्रह्मो sometimes ब्रह्मो • ।

६ Thus Be only; •तृष्णीकमिति G (sec. m.) Bu; तृष्णीकमिति H Be U C D G (pr. m.).

I. 56. 4. ब्रह्मौदनस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बौधायनो^१
ऽश्विति शालीकिः^१ ॥

नैवासिन्नासिञ्चेन्न निःषिञ्चेदिति बौधायनः^१ काम-
मसिन्नासिञ्चेन्न निःषिञ्चेदिति शालीकिर्विस्वाव्य^१ तः^१
५ सूपवन्तमित्यौपमन्यवः^१ ॥

I. 56. 6. ब्रह्मौदनस्योपस्तरण इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१ नोप-
स्तृणीतेति शालीकिः^१ ॥

I. 56. 10. ब्रह्मौदनस्योद्वासन इति ॥ सूचं बौधायनस्य^१चैव पशुप-
विश्रेयुरिति^१ शालीकिः^१ ॥

I. 56. 12. १० ब्रह्मौदनस्योपोहन इति ॥ यज्ञो मोपनमत्विति वा तृष्णीं
वेति^१ पूर्वः कत्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^१ ॥

ib. ब्रह्मौदनस्य प्राशन इति ॥ आर्षेया एव ब्रह्मौदनं प्राश्री-
युरिति बौधायनो^१ य एव केच निश्चयपाना^१ इति काव्यो^१
ऽत्रो ह स्नाहौपमन्यवो महर्त्विज एव ब्रह्मौदनं प्राश्रीयुर^१च^१
१५ ह्येते^१ सतानुनस्त्रिणो भवन्तीति^१ ॥

१ Uncertain; विस्वाव्यतं U H Ben C D G (pr. m.); विस्वाव्य G (sec. m.); विस्वाव्यतं Bu; विस्वाव्य सु सुतं Be.

१ Thus Bu G and U (sec. m.); ०पविशेरन्निति the other MSS.

१ Uncertain; निषामा H Ben G (sec. m.) C D; निषक Be; निषा-
वमा Bu; निश्चयपाना G (pr. m.) U; this seems to be the reading also
of the vivaraṇa, according to which the meaning is: सहभोजनाः ।

१ ०नो Ben H G C and U (pr. m.).

५ After ०वेते Be ins. प्रथमं, thus also Keś. in a citation of this
passage.

- I. 57. 1. समिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनः सकृत्प्राशिते ऽप्रत्यवमृष्टे समिधो ऽभ्यज्यादध्यादि-
त्य^२चो ह स्माहैपमन्यवो ऽवैवेनाः पार्श्वतः समज्य मादयेत्तं
यदा सर्वं प्राश्नीयुरथैतां पात्रां निर्णिज्योपस्तोथ यत्स्यात्सा-
माज्यमवशिष्टः स्यात्तत्सकृदभ्युन्नीय तेन समिधो ऽभ्यज्या- ५
दध्यादिति ^१ ॥
- I. 57. 13. गोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^१ न कुर्या-
दिति शालीकेर^२पि षक्नोरपि कुर्वीतानु चैतस्य भवेत्पुण्या
प्रश^३सेति कात्यः ^४ ॥
- I. 57. 15. अरण्योः प्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह स्माहैप- १
मन्यवो ऽपरराज एवास्मा अरणौ प्रय^२न्दरं ददामौत्येव
वाचं विसृजेदिति ^३ ॥
- I. 59. 1. अग्न्यायतनानां परिलेपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह
स्माहैपमन्यवो गार्हपत्यायतनमेवैकं परिलिप्तेन^२द्वि विदग्धं
भवतीति ^३ ॥ १५
- I. 59. 2. संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह स्माहै-
पमन्यवो गार्हपत्यायतन एवैनाम्सर्वैर्मन्त्रैः परिनिष्ठाय वेधा
निवपेदिति ^२ ॥ १६ ॥
- I. 62. 9. इधमस्य हरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ज्ञानुदन्ने
प्रथमः हरेदथ नाभिदन्ने ऽथ ग्रीवदन्ने ^१ प्राणाः सु नातिहरे- २०
दित्याददान एवैता मात्रा अभिसंपादयेत्प्राणाः स्वेव नाति-
हरेदिति शालीकिः ^२ ॥

- I. 62. 18. संभाराणामाक्रमण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१ चो ह स्माह
बौधायन एवमेवैतेन पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तेन^२ दक्षिणेन पूर्वपदे-
नोत्तरतः पार्श्वतः^३ संभाराणामाक्रमयेद्यथाहितस्याग्नेरङ्गारा
अभ्यववर्तरेरिति^४ ॥
- I. 62. 20. ॥ अश्वस्य दान इति ॥ अध्वर्यव एतमग्निपदमश्वं^५ दद्यादन्यं
ब्रह्मण इति बौधायन^६ ॥ एतं^७ ब्रह्मणे^८ अन्यमध्वर्यव^९ इति
शालीकिः^१ ॥
- I. 63. 1. इध्मस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} तूष्णीमेवेध्मं^{११}
निदध्यादिति शालीकिः^१ ॥
- I. 63. 13. १०. सभ्यावसथ्ययोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{१२} न
कुर्यादिति शालीकिः^१ ॥
- ib. सभ्यावसथ्ययोर्विहरण इति ॥ आहवनीयादेवैनौ विहरे-
दिति बौधायनो^{१३} ग्रामाग्नेरिति शालीकि^{१४} निर्मन्थ्यौ स्याता-
मित्यौपमन्यवो^{१५} ॥ ऽचो ह स्माहौपमन्यवीपुत्रः सभायामेव
१५ सभ्यं व्यपदिशेदावसथ आवसथीयं पर्वणि^{१६} चैनयो शाली-
पाकौ अपयित्वा ब्रह्मणे जुहुयादित्येतदपि न कुर्यादित्या-
ज्जीगविः^१ ॥

१ Thus G (sec. m.) D G; ०दृतेन the other MSS.

२ Found only in Be and U (sec. m.).

३ अश्वं given only by Bu and G (sec. m.).

४ एवं instead of एतं Bu; the other MSS. are defective, leaving out एतं ब्रह्मणे ।

५ पर्वणिपर्वणि U (sec. m.).

- I. 63. 14. रथचक्रस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^१ न कुर्यादिति शास्त्रीकिर^२चो ह स्माहौपमन्यवो रथमेवेतः संयुक्तं^३ प्राप्तं प्रवर्तयेत्तृत्विग्भ्यो दद्यादित्येतर्दापि न कुर्यादित्यास्त्रीगविः ^४ ॥
- I. 64. 9. तनूनामनुदेश^१ इति ॥ प्रत्यधीत्यानुदिशेदिति^२ बौधायनो ^३ यास्ते अग्ने घोरास्तनुवस्ताभिरसुं^४ गच्छेत्येव ब्रूयादिति शास्त्रीकिः ^५ ॥
- I. 64. 11. विराजकमेष्टिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ नर्यं प्रजां मे गोपायेत्येव ब्रूयादिति शास्त्रीकिः ^२ ॥
- I. 65. 2. पूर्णाहुत्ये हवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ परिमित एव १० पूर्णाहुतिं जुहुयादिति शास्त्रीकिः ^२ ॥ १७ ॥
- I. 65. 3. पूर्णाहुतौ तृष्णीमग्निहोत्र इति ॥ सूत्रं^३ राघीतराणाम^४चो ह स्माह बौधायनः पूर्णाहुतिमेव जुहुयात् तृष्णीमग्निहोत्रमिति ^५ तृष्णीमग्निहोत्रमेव जुहुयात् पूर्णाहुतिमिति शास्त्रीकिः ^६ ॥ १४
- I. 66. 3. दशहोतुर्याख्यान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यत्र कच हविर्निर्वप्यन्त्यात्माभिधेनीर्वातुवक्ष्यन्त्याचक्षीतैव तत्र दश-

^१ Thus Bu Be G (sec. m.) and Kōś.; संप्रयुक्तं U H Ben C D G (pr. m.).

^२ Thus Bu Ben H G C D; •देशने the vivarāṇa; •देशेन Be.

^३ Thus Bu U (pr. m.); प्रत्याधी• H Ben Be C D U (sec. m.).

^४ Thus Be Bu U (sec. m.); पात्रानं instead of चसुं Ben G C D U (pr. m.) H.

होतारमित्येवैतदाम्याधेयिकेषु^१ तन्त्रेषु दृष्टं भवतीति
शालीकिरस्मिन्नेवैतदाग्नेये ऽष्टाकपाले दृष्टं भवतीत्यौप-
मन्यवः^१ ॥

I. 66. ५.

तन्त्रकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पञ्चदशसामि-
५ धेनीकाः सुवार्चन्नावाज्यभागानुचैर्देवता इत्यत्रो ह स्माह
शालीकिः सप्तदशसामिधेनीकाः सुवृधन्वन्तावाज्यभागा-
नुपाः देवता इत्यत्रो ह स्माहौपमन्यव आग्नेये ऽष्टाकपाले
वार्चन्नावाज्यभागौ स्यातां वृधन्वन्तावैन्द्राग्नादित्ययो^१ रधि-
मन्तौ^१ पुष्टिमन्तौ पवमानहविःषु वीतवन्तावन्वारभेभ्या-
१० मिति^२ ॥

याजमानस्य करण इति ॥ अभीनामं^३ याजमानं कुर्या-
दिति बौधायनः ॥ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति
शालीकिः^१ ॥

१ Thus Bu G U (sec. m.); एष्टेवैतद० H; एष्टेवैतद० Ben U (pr. m.);
एतेवैतद० Be; तेवैतद० D C.— आग्नेयाधे० H Ben Be U D G (sec.
m.); अग्नेयाधे० Bu G (pr. m.).

२ चोरधिमन्तौ C D U (pr. m.) Ben; चोरविमन्तौ H; चोरपिमन्तौ Be;
चोरतिथिमन्तौ Bu U (sec. m.). I am uncertain whether रधिमन्तौ or
अतिथिमन्तौ is the right reading.

३ Thus Be Ben H C D G and U (pr. m.); पौर्वर्त्ताव० Bu; वृध-
न्वन्ताव० G and U (sec. m.).

४ अभीनमं Be. The word seems to be absol. to अभिनमति ('to
change accordingly'). Vivarāṇa: अभिनाममोद्धिता, correct per-
haps ममूद्धिता ।

I. 66. 6. दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनः सर्वा एवेता इष्टीर्दक्षिणावतीः कुर्यान्निस्त्रिंशस्त्रिंश
एकैकस्यां दद्यान्मिथुनावुत्तमायामिति ^१ ॥

I. 66. 9. तन्त्रसमास इति ॥ नाम्नि तन्त्रसमास आचार्यथोर^१चो ह
स्माहोपमन्यव आग्नेयो ऽष्टाकपालो ऽग्नये पवमानाय तत्प्रथमं ॥
तन्त्रः स्यादथाग्नये पावकायाग्नये शुचये तद्वितीयमथेन्द्राग्न-
श्चादित्यश्च^२ चरुरन्तं^३ परीयातामिति ^१ ॥

I. 67. 15. दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१स्थितं बौधा-
यनस्य^२चो ह स्माहोपमन्यवः सर्वा एवेता इष्टीर्दक्षिणावतीः
कुर्याच्चतस्रस्रतस्र एकैकस्यां दद्यान्मिथुनावुत्तमायामिति ^१ ॥ १०

अनन्वारब्धदर्शपूर्णमासस्य प्रायश्चित्तकरण इति ॥ कुर्या-
दिति बौधायनो ^१ न कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥

I. 67. 18. अन्वारभ्येषामिति ॥ चतुर्होतारः सारस्वतौ होमावन्वार-
भ्येषामित्येतदुपवसथे कुर्यादथेतरदिक्ष्वहनि कुर्यादिति बौधा-
यनश्चतुर्होतारः सारस्वतौ होमावित्येतदुपवसथे कुर्यादथे- १५
तरदिक्ष्वहनि कुर्यादिति शालीकिश्चतुर्होतारमेवोपवसथे
कुर्यादथेतरदिक्ष्वहनि कुर्यादित्यौपमन्यवः ^१ सर्वमेवेतदिक्ष्व-
हनि कुर्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः ^१ ॥ १८ ॥ षष्ठः ॥

१ Emended ; 'आदित्यश्चरन्तं परीयातामिति U (sec. m.); 'आदित्यश्च-
चरन्तचपरियादिति G (sec. m.); 'आदित्यश्चचतुरन्तं परीयादिति Bn;
'आदित्यश्च (or क) सौल (or च) परीयातामिति (or परियादिति) the other;
MSS.

I. 69. 1.

अथातः पुनराधेयं^१ व्याख्यास्यामः ॥

I. 69. 16.

सर्पराज्ञीष्विति ॥ सूत्रः शालीकेर^{११}त्रो ह स्माह बौधा-
यनः सर्पराज्ञिया ऋग्भिर्गार्हपत्यमादधातीति तः षड्विरा-
धाय सप्तम्योपतिष्ठेति^१ ॥

I. 70. 1. ५

पूर्णाहुत्यै करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{११} न
कुर्यादिति शालीकिः^१ ॥

I. 70. 3.

तन्त्रकरण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^{११}त्रो ह स्माह बौधा-
यन उभयानि तन्त्राणि कारयेत्यौनराधेयिकानि चाग्न्या-
धेयिकानि चाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्तस्यासमुदिते ऽग्न्याधेय-
१० दक्षिणा^१ दद्यादथाग्नेयं पञ्चकपालं^१ तस्यासमुदिते पुनरा-
धेयदक्षिणा^१ दद्यादथैन्द्राग्रं चादित्यं^{११} च^१ चरुमथाग्निवाहणं^१
पारे^{११} द्वादशाहस्य तन्त्र^{११} इति^{११} ॥

५. 70. 17.

विभक्तीनां धान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^{११}त्रो ह स्माह
बौधायनः सर्वाः सर्वामृचमुक्ता^{१०} यजेतेत्याग्नेयीर्ज्ञाचरा^{११} विभ-
१५ क्तीर्दधादित्यौपमन्यवः^१ ॥

१ पुनराधानं Bu.

२ ०क्षिणां Bu D C.

३ ०क्षिणां Bu U Ben D C.

४ Emended; च is missing both times in B G (sec. m.), the
second च is missing in Be D C Ben H U G (pr. m.).

५ परे H Bu Ben D C U G (pr. m.); पारे Be G (sec. m.).

६ इति is missing in all the MSS., which read तन्त्रो; the vivaraṇa
runs: द्वादशाहं गते तनुहवींशौति ।

७ Thus Bu G (sec. m.); सर्वामृचमु० the other MSS.

८ Thus Be only; ०ग्नेयीर्ज्ञाच० the other MSS.

- I. 70. 12. पुरोडाशस्य परिहोम इति ॥ देवतं परिजुहुयादिति
बौधायनः " सखिष्टकृत्कमिति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 70. 14. खिष्टकृतो निर्वचन इति ॥ स्वे स्थाने निर्ब्रूयादिति
बौधायनः " स्वे स्थाने निरुच्य कामं तत ऊर्ध्वं निर्ब्रूयादिति
शास्त्रीकिर^१चो ह स्माहौपमन्यवः पश्चैतानि खिष्टकृत्स्थानानि ५
भवन्तीति^२ ' तेषु^३ सर्वेषु निर्ब्रूयादिति ' ॥
- I. 71. 17. अथापाहताग्नेर्नष्टारणीकस्य चेति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^४चो
ह स्माह बौधायनः कामं नष्टेषु वापहतेषु वाग्निषु नाद्रिये-
ताग्न्याधेयमाधानप्रभृति यजमान एवाग्नयो भवन्ति^५ तस्य
प्राणो गार्हपत्यो ऽपानो ऽम्बाहार्यपचनो व्यान आहवनीयः^६ १०
कामसुपावरोह्य जुहुयादिति^७ ॥
- I. 72. 3. अग्नीनां विहरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८माधानप्रभृत्येवैते
ऽजसाः स्युरिति शास्त्रीकिः^९ ' ॥
- I. 72. 17. पाचाणां सादन इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^४चो ह स्माह
बौधायनः कूर्चं वा तृणेषु वा पाचाणि सादयेद^{१०}पसव्यं^{११} दारुणा^{१२} १५
दारु^{१३} संलीयमानं^{१४} भवतीति^{१५} ' ॥

१ G. om. इति ।

२ ज्येष्ठः (meaning ?) ins. Bu.

३ Uncertain reading. Bu reads as given in the text; *सर्वं
दावणा दाव सञ्जीय० G (sec. m.); *सर्वं दावणा दाव (sec. m. दावणा)
सञ्जीय० U; *सर्वां दावणा दावराधौय० Ben H; *सर्वा दावणा दावरा
सञ्जीय० Be; *पसव्या दावणां दावराधौय० D O; *पसव्यां दावणां दाव सञ्जीय०
G (pr. m.).

दयोर्होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि पूर्वा^१
 भेषं नीयादत्तरया^२ प्रायश्चित्तं कुर्वीताथ यद्युत्तरा^३ भेषं
 नीयादुभयं^४ भेषकृतः^५ स्यादन्यथा प्रायश्चित्तं कुर्वीतेत्य^६चो ह
 स्माह शालीकिर्यतरा कतरा चिद् भेषं नीयादुभयं^७ भेषकृतः^८
^५ स्यादन्यथैव ततः प्रायश्चित्तं कुर्वीतेति ^१ ॥ १६ ॥

I. 73. 10. अभिज्वलन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{११} गार्हपत्यादङ्गारे-
 णाभिज्वाल्य त्रिः पर्यग्निं कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥

I. 73. 13. वर्तुं कुर्वन्मुदगुदासयतीति ॥ सूत्रः^{१२} शालीकेर^{१३}चो ह
 स्माह बौधायनस्तत्रैव^{१४} त्रिः प्रतिष्ठापयन्निवोदासयेत्तत्रैव^{१५} इमे
 १० लोका ^१ एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठतीति ^{१६} ॥

I. 73. 18. उत्तरयन इति ॥ पूर्णान्वानुचो वेति ^१ पूर्वः कस्यो बौधा-
 यनस्योत्तरः शालीकेः ^१ ॥

१ पूर्वा G (sec. m.); पूर्वा Be; पूर्व्या H Ben U C D; पूर्व्या Bu.

२ Emended; नेयादु० H Ben U D C; नेयादु० Be G (sec. m.).

३ •तरा Be G (sec. m.); •तरया H Ben U C D G (pr. m.);

•तरया Bu.

४ नेयादु० H Ben Bu U C D G (pr. m.); नेयादु० Be G (sec. m.).

— Thus G (sec. m.); •दुभयच Bu; •दुभयचै Be; •दुभये the other MSS.

५ घोर (घोर, घेर) कृत Ben H U G (pr. m.) C D.

६ नेयादु० Bu U C D G (pr. m.); नेयादु० Ben H; नेयादु० G (sec. m.) Be. — •दुभय (instead of •दुभय) H Ben U D C.

७ Thus Bu Be; तत्रतत्रैव Ben G U D C; तत्रतत्र H.

८ Thus (and cp. XX. 22) Bu G and U (sec. m.); •ष्ठानौति H Ben C Be, G and U (pr. m.); •ष्ठानौति D.

- I. 73. 20. संसर्ग^१ इति ॥ स ह स्नाह बौधायन उभयः संसृगेश्च
स्याख्याः सुगतं चेति " सुगतमेवेति शालौकिः ^१ ॥
- I. 74. 4. अथ जघनेन गार्हपत्यमुपसादयतीति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्थीरेणातिहायेति^२ शालौकिः ^१ ॥
- I. 74. 20. हवन इति ॥ स्वयं व्यवेत्य जुहुयादिति बौधायनो ^१ ॥
यद्यस्य पुत्रो वान्तेवासी वासंकर्मिणः^२ स्यात्स दक्षिणत
आसीनो जुहुयादिति शालौकिः ^१ ॥
- ib. आहुत्योर्हम इति ॥ पूर्वापरे जुहुयादिति बौधायनः ^१
प्रष्टी^३ इति शालौकिः ^१ ॥
- I. 75. 8. द्विरुपमृज्य दिर्निमृजेदिति बौधायनः ^१ सकृदुपमृज्य १०
दिर्निमृजेदिति शालौकिः ^१ ॥
- I. 76. 2. द्विरङ्गुल्या प्राश्नोदङ् पर्यावृत्त्य प्राचीनदण्डया जुष्टा
भक्षयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्थौदौचीनदण्डया भक्षयेदिति
शालौकिः ^१ ॥

१ Thus Bu Be and the vivarapa; संसर्ग H Ben G U D C.

२ Thus (and cp. XX. 8: 21. 4) Bu G and U (sec. m.)

•तिहायेति Be; •भिहायेति Ben G (pr. m.); •भिवार्थेति H U (pr. m)
D C corrupt.

३ Thus G U (sec. m.); वासंकर्मिणः Ben; वासंकर्मिणः H; वासंकर्मिणः
Bu; वासंकर्मिण Be; cp. XX. 2: 6. 12.

४ Thus G (sec. m.) and the vivarapa; प्राची H Ben Be U D C;
प्राचीही Bu; cp. XX. 13: 29. 11.

76. 9-13.

निर्णिज्य सुचं निष्टयाद्भिः पूरयित्वादगुद्विशतीति^१
जघनेन गार्हपत्यमपो निनयतीदमहमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं
जुहोमि स्वाहेत्यचित्यामचिताऊतिमिति वेति ॥ पूर्वः कल्पो
बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ^१ ॥

I. 76. 18. ५

आग्निपावमानीभिरुपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत आग्निपावमानी-
भिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विपदाभिरथ श्रो
भूते यथायथमित्य^१ चो ह स्माह शालीकिर्यत्राक् चोर्ध्वं चाग्नि-
पावमानीभ्यस्तेन संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत
१० आग्निपावमानीभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विप-
दाभिरथ श्रो भूते यथायथमित्य^१ वमौपमन्यवो^२ न चास्यात
ऊर्ध्वमाग्निपावमान्य आहवनीयमागच्छेयुर्न गार्हपत्य^३
स्वाध्यायार्था एवास्यात ऊर्ध्व^४ स्युरिति^२ ॥ व्याहृतीभिरुप-
स्थाय भर्तु^५ वः^३ शकेय^४ अद्धा मे मा विगादित्येव ब्रूया-
१५ दित्याञ्जीगविः ^१ ॥

I. 79. 4.

आग्निःस्विति^५ ॥ स ह स्माह बौधायन आत्मने प्रथम-

१ उदगुद्विशतीति found only in Bu and G (sec. m.). Be and U (sec. m.) have instead बहिर्. About the constitution of the text of this dvaidham and its meaning I am uncertain.

२ All the MSS. exc. G (sec. m.) om. एवम् ।

३ All the MSS. ins. शालीकिर्, which in G is effaced.

४ Effaced in G.

५ चाशौचिनि MSS.

माशासीताथ जातेभ्यो ऽथ तन्नाव इत्येवो ह स्माह शास्त्री-
 किर्जातेभ्यः प्रथममाशासीताथात्मने ऽथ तन्नाव इत्येवो ह
 स्माहोपमन्यवो ऽजातेष्वेवात्मने च तन्नावे चेति " काममपि
 सायंप्रातराशासीतेत्यौपमन्यवीपुषः ' ॥ २० ॥

- I. 79. 10. पिण्डपितृयज्ञस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायन
 आदित एव प्राचीनावीतं कुर्वीत ' स प्राचीनावीत्येव
 स्यादाहुतीनाः होमादाहुतौर्हस्यन्यज्ञोपवीतं कुर्वीत ' स
 यज्ञोपवीत्येव स्यादा सकृदाश्विनस्य स्तरणासकृदाश्विनः
 स्तरित्यप्राचीनावीतं कुर्वीत ' स प्राचीनावीत्येव स्यादा
 प्राजापत्याथै ' यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्यथर्चा गार्हपत्यमुप-
 तिष्ठेतेत्येवो ह स्माह शास्त्रीकिरादित एव प्राचीनावीतं
 कुर्वीत ' स प्राचीनावीत्येव स्यादा प्राजापत्याथै ' यज्ञोपवीत्येव
 प्राजापत्यथर्चादक्षेयादिति ' ॥

दृष्ट्वाः^१ सकृदुत्पूय सकृदग्नौ सकृद्विष्कृद्रूपं कुर्या-
 दिति बौधायनः " सकृदेवैनाम्बुफलौकताङ्कत्वा पविचवत्वाः^२
 स्वात्थामोय स्वात्थीपाकः अपचित्वाभिघार्थोदक्षमुदामये-
 दिति शास्त्रीकिः ' ॥

१ The avagraha given only by G (sec. m.); to the reading
 ऽजातेषु the vivarapa also seems to point.

२ खरौच० H Be.

३ Thus G (sec. m.); °र्चादेषादिति Ben H C D G and U (sec.
 m.); °र्चादेषादिति Bu; °र्चादेषादिति Be U (pr. m.).

४ Effaced in G.

- I. 80. 5. आहुतीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य [॥] नात्र मध्यमामाहुतिं जुहुयान्मेक्षणमेव तृतीयं स्यादिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 80. 9. सहदाच्छिन्नस्य स्तरण इति ॥ उपनिष्क्रम्याग्न्यगाराद्दक्षिणे पूर्व्वे ऽवान्तरदेशे सहदाच्छिन्नं स्तृणीयाद्दक्षिणतश्चोत्सुकमुपनिदध्यादिति बौधायनो [॥] ऽन्तरेवैतां दिशमिति शालीकिर्न चाचोत्सुकमुपनिदध्यादिति ^१ ॥
- I. 80. 11. पिण्डानां दान इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१त्रो ह स्माह बौधायनः परस्तादेवामुतो ऽर्वाचो ऽपसलैः पिण्डान्दद्या-
१० दिति ^१ ॥
- I. 80. 20. आञ्जनाभ्यञ्जने मनसो निऋव^१ इति ॥ पूर्व्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ^१ ॥^२
- I. 81. 18. पिण्डानामनुप्रहरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१त्रो ह स्माह बौधायनो ऽत्रैवैते पिण्डाः परिग्रयीरनुष्किष्टा ह्येते भवन्ति
१५ पितृभिर्भक्ष्यता इति ^१ ॥
- अतिशिष्टस्य प्राशन इति ॥ स्वयं यजमानः प्राश्नीयादिति बौधायनः [॥] पुत्राय वान्तेवासिने वा दद्यादिति

१ पिचंद्या० MSS. exc. G (sec. m.).

२ निऋवन G.

३ No vikalpa is found in the text proper of Baudh.

४ Thus H Ben C D G (pr. m.); भक्ष्यता इति Be; भक्ष्यलयेति G (sec. m.), भक्ष्यलयेति Bu.

शालीकिः " पत्नीं प्राशयेत्प्रजास्येषा^१ भवतीत्यौपमन्यवो^२
 ऽङ्गुल्या थावन्मात्रमवप्रायाथेतरदग्नावनुप्रहरेदित्यौपमन्यवी-
 पुत्रो^३ भस्मोत्कर उद्दास्य संप्रच्छादयेदित्याञ्जीगविर^४पो^५
 ऽभ्यवहरेदिति मौद्गल्यः^६ ॥ २१ ॥

I. 82. 4. आग्रयणस्य तन्त्रसमाप्त इति ॥ नास्ति तन्त्रसमाप्तः^१ ॥
 आचार्ययोर^२त्रो ह स्नाहौपमन्यवः सौम्यः^३ निरुप्यायेतराणि
 हवींषि निर्वपेदेवमस्य चरुमुद्दानि^४ हवींषि भवन्तीत्यत्रो ह
 स्नाहौपमन्यवीपुत्रो ऽतिपातादावापिक एव सौम्यः स्यादन्तरेण
 वैश्वदेवं चैककपालं च निर्वपेदित्यत्रो^५ ह स्नाहाञ्जीगविस्वी-
 णेतानि^६ हवींषि भवन्ति^७ चय इमे लोका^८ एष्वेव लोकेषु^९
 प्रतितिष्ठति^{१०} श्यामाकेनैवास्य प्रस्तरेणैतदान्नं भवतीति^{११} ॥

I. 82. 6. अज्यानीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पुरस्ता-
 त्त्विष्टकृतो ऽज्यानीरुपजुड्यादिति शालीकिः^२ ॥

ib. आग्रयणहविषां अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति^३
 बौधायनो^४ ऽप्तिरिति शालीकिः^५ ॥

१ Thus Ben Be G U D C; प्राजास्येषा Bu; प्रजास्येष H.

२ सं (before प्रच्छाद°) om. H Ben D C U G (pr. m.).

३ इति ins. G and U (sec. m.); but cp. XX. 18: 40. 4.

४ चरुं ins. H Ben U C D G (pr. m.).

५ •मुद्दानि Bu D G (sec. m.).

६ Thus (निर्वपेद्) Ben H Be U D C; थापयेद् Bu; effaced in G.

७ Thus without एव, U C D Ben D G (pr. m.) and Keś.; जीष्मै-
 तानि Be Bu G (sec. m.).

आग्रयण एककपालस्य^१ करण^२ इति ॥ कुर्यादिति
बौधायनो^३ न कुर्यादिति शालीकिः^४ ॥

तन्त्रकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः पञ्चदश-
सामिधेनीकाः स्युर्वार्त्रिणावाज्यभागावुच्चैर्देवताः^५ कुर्याद्याज-
५ मानमित्य^६ चो^७ ह स्माह शालीकिः सप्तदशसामिधेनीकाः
स्युर्ध्वन्तावाज्यभागावुपाः^८ देवताः^९ कुर्याद्याजमानमिति^{१०}
॥ २२ ॥ सप्तमः ॥

४३. 13, 20.

विपरिधान^{११} इति ॥ स ह स्माह बौधायन आहवनीये-
नैकेन विपरिधाय^{१२} प्रव्रजेत्प्रोष्य पुनरागम्य^{१३} सर्वैर्मन्त्रैराहव-
१० नीयं प्रत्युपतिष्ठेतेत्य^{१४} चो^{१५} ह स्माह शालीकिर्यथोपपन्नमेवाग्नि-
भिर्विपरिधाय^{१६} प्रव्रजेत्प्रोष्य पुनरागम्य^{१७} सर्वैर्मन्त्रैरेकैकं
प्रत्युपतिष्ठेतेति^{१८} ॥

अनुपस्थाय प्रव्रजितस्येति ॥ यत्र स्मरेत्परोचं तत एनं
नित्येनोपतिष्ठेतेति बौधायनो^{१९} न^{२०} चेत्स्मरेत्प्रोष्य^{२१} पुनरागम्य^{२२}
१५ नित्येनैवेति शालीकिः^{२३} ॥

१ कपालकरण H Ben U D C G (pr. m.).

२ Thus U Be G (sec. m.); the other MSS. या (or य)जमान इति ।

३ परिधान and परिदाय D C.

४ गत्य Bu Ben H U G D C; चम्य Be.

५ गम्य Bu and the vivaraṇa; चम्य Be; गत्य Ben H G U C; D defective.

६ न चेत्तत्सम Be Bu G and U (sec. m.); न चेत्सम D C.

७ गत्य U H Ben G D C.

I. 84. 9. प्रवसथाङ्गताविति^१ ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि कृतं प्रायश्चित्तं स्यात्ताद्विद्येत तत्र होतुमथ यद्यकृतं स्यात्तत्रैनां जुहुयादित्यत्रो ह स्माह शालीकिर्ये प्रत्याघातप्रायश्चित्ता भेषाः^२ स्युस्तान्नेव तत्र प्रायश्चित्तानि स्युरथ ये ऽप्रत्याघात-प्रायश्चित्ता भेषाः^३ स्युर्नैवैनामाद्विद्येतेत्यत्रो^४ ह स्माहौपमन्यवो यदि चैव कृतं प्रायश्चित्तं स्याद्यदि साकृतं जुहुयादेव तत्र प्रवसथाङ्गतामिति^५ ॥

I. 84. 15. विराजक्रमेष्ट्विति ॥ पूर्वः कक्ष्यो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^१ ॥

I. 85. 6. अप्रामाचमन इति ॥ द्विर्मन्त्रेणाप आचामेत्सकृत्तूष्णी- १० मिति बौधायनः^२ सकृन्मन्त्रेणाप आचामेद्विसूक्ष्णीमिति शालीकिः^३ ॥

I. 85. 8. शालीकरण इति^४ ॥ स ह स्माह बौधायनः सर्वा एवेता देवताः साक्षिणीः कुर्वीताग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामीत्यग्निर्वै देवानां व्रतपतिरित्येतदेव^५ नातिमन्येतेति^६ शालीकिः^७ ॥ १५

१ Thus emended; प्रवसथाङ्गता (तौ)ष्ट्विति D C Ben H U (pr. m.); प्रवासादाङ्गताविति U (sec. m.); प्रवसदाङ्गताविति G (sec. m.); प्रवसतो-ङ्गताविति Bu.

२ चैता MSS.

३ भेषा MSS.

४ Thus C H Ben G U (pr. m.) D (sec. m.); नैवैनामा० Be; नैवैनामा Bu D (pr. m.); नैवैनामाना० U (sec. m.).

५ साक्षी० Bu H and the vivaraṇa (one copy); साक्षि० Ben Be C D G U and the vivaraṇa (another copy).

६ Thus Bu Ben U G D C; देवानातीमन्येतेति H; देवानामि० Be.

I. 85. 17;
86. 5.

कपाले नष्टे भिन्ने वेति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^१चो ह
स्माहौपमन्यवो मनो ज्योतिर्जुषतां त्रयस्त्रिंशत्तन्त्रव इत्येते
सुवाङ्गती ऋत्वाथान्यदपि सृजेद्दुर्मो देवाः अथेत्विति ^१ स एष
मन्त्रो भवति सं त्वा सिञ्चामि यजुषेति ^१ पथो वाज्यं
५ वासिक्तमेतेनैव मन्त्रेण सः सिञ्चेदिति ^१ ॥

I. 87. 3.

आज्यग्रहाणां ग्रहण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
ऽध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैर्गृहीयात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च ^१ याज-
मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्माह ग्राणीकिरध्वर्यु-
रेवोभयैर्मन्त्रैर्गृहीयात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च ^१ न याज-
१० मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्माहौपमन्यवो यथापि
पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^१ एवमेवापि याजमाना
मन्त्रा नाभिवर्तेरन्निति ^१ ॥

५३ 87. 14.

परिधीनां परिधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
ऽध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैः परिद्धात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च ^१
१५ याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्माह ग्राणीकिरध्वर्यु-
रेवोभयैर्मन्त्रैः परिद्धात्पौरोडाशिकैश्च याजमानैश्च न याज-
मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^१चो ह स्माहौपमन्यवो यथापि
पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^१ एवमेवापि याजमाना
मन्त्रा नाभिवर्तेरन्निति ^१ ॥

I. 88. 2. १०

समिधोरन्नाधीयमानयोर्जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
सर्व एवैषो ऽग्नियोजनो मन्त्रः स्यादिति ग्राणीकिः ^१ ॥ २३ ॥

I. 88. 8. अथ भूर्भुवः सुवरित्यग्निहोत्रमेताभिर्व्याहृतीभिरुपसादये-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं ग्राह्योक्तेर^१चो
ह स्माह बौधायनो यस्यां रात्र्यामादित उपसादयेत्संवत्सरे
पर्यवेते तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य^२चो ह स्माहौ-
पमन्यवो ऽभ्याकूढः खल्वस्यैव^३ संवत्सरो भवति^४ यस्यां
रात्र्यामादित उपसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा रात्रिः
स्यान्तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेति^५ ॥

I. 88. 11. दर्शपूर्णमासावाल्भमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हवींश्च्युत्सादये-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं ग्राह्योक्ते-
र^१चो ह स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यामादित आसा- १०
दयेत्संवत्सरे पर्यवेते तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य^२चो
ह स्माहौपमन्यवो ऽभ्याकूढः खल्वस्यैव^३ संवत्सरो भवति^४
यस्यां पौर्णमास्यामादित आसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते या
ततः पूर्वा पौर्णमासी स्यान्तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्व-
माद्रियेतेति^५ ॥ १५

I. 88. 15. चातुर्मास्यान्याल्भमान एताभिर्व्याहृतीभिर्हवींश्च्युत्सादये-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रं ग्राह्योक्तेर^१चो
ह स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवींश्च्युत्सादये-

१ एवं (यव^५) instead of यव Be G U C D Bu ; the passage is missing in H Ben.

२ यव Be H Ben U ; एवं Bu D G C.

त्संवत्सरे^१ पर्यवेते तस्यां^१ वैश्वदेवहवीऽध्यासाद्य^१ न तत
ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्यत्रो ह स्नाहौपमन्यवो ऽभ्यारूढः खल्वस्यैव^१
संवत्सरो भवति^१ यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवीऽध्यासादये-
त्संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा पौर्णमासी स्यात्तस्याः शुना-
५ सीरीयहवीऽध्यासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेति^१ ।

I. 88. 21.

व्याहृतीनां धान इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
ग्रालीकेः^१ ॥

I. 90. 15.

प्राश्निचे ऽवदीयमाने जपतीति ॥ सूत्रं^२ मैत्रेयस्याथा-
चार्ययोः^२ प्राश्निचे ऽवदीयमाने जपत्यग्निर्मा दुरिष्टात्पातु
१० सविताघ्नः सादिति^१ ॥

I. 90. 17.

यजमानभागे यो मे ऽन्ति दूरे ऽरातीयति तमेतेन
जेषमिति ॥ सर्व एवैष स्विष्टकृदनुमन्त्रणो मन्त्रः सादि-
त्यौपमन्यवः^१ ॥

I. 92. 6.

वेदे यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रं^२ ग्रालीकेरत्रो ह
१५ स्नाह बौधायनो वेदे यजमानं वाचयति वेदो ऽसि वित्ति-

१ In G this passage has been changed in the following way:
•सादयेदिति स संवत्सरे पर्यवेते तस्यां शुनासीरीयहवीऽध्यासाद्य; in U it runs:
•सादयेत्संवत्सरे पर्यवेते तस्यां पौर्णमास्यां शुनासीरीयहवीऽध्यासाद्य; possibly G
and U are right in reading (l. 1) शुनासीरीय० instead of वैश्वदेव० ।

२ एवं Ben G.

३ Thus Bu G (sec. m.); सूत्रमात्रेयस्याद्य० the other MSS.

रमि विदेयेति ^१ यद्यद्वातव्यस्याभिधायेत्यस्य^२ नाम गृहीया-
त्तदेवास्य सर्वं वृङ्क्त इति ^३ ॥

अथ यदि यजमानः सुरापो वा भवति प्रवसति वेति ॥
स ह स्माह बौधायनः प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमान-
भागमनुग्रहरेद्भुवायै वाक्येन पर्युपस्तौर्यं जुष्टामवधाय जुष्ट- ५
यात्प्रस्तरभृत्यं^४ यजमानभागो गच्छतीत्यत्रो^५ ह स्माह
शालीकिरादित एव न सुरापेण सःसृज्येताथ चेत्यःसृज्येत
मन्त्रानु हैनं वाचयेत्किमु भक्षान्^६ भक्षयेदिति^७ भक्षयेच्चैव
भक्षानित्यौपमन्यवः ^८ ॥

I. 93. 7. आदित्यस्योपस्थान इति ॥ उपनिष्क्रम्यान्धगारादादित्य- १०
मुपतिष्ठेतेति बौधायनो^९ ऽचैव तिष्ठन्निति शालीकिः^{१०} ॥

पौर्णमास्यामुपवेशस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{११}
न कुर्यादिति शालीकिः^{१२} ॥

I. 94. 9. व्रतविमर्ग इति ॥ मन्त्रेणाप आचम्य मन्त्रेण व्रतं विसृजे-
तेति^{१३} बौधायनस्तु^{१४} णीमप आचम्य मन्त्रेण व्रतं विसृजेतेति १५
शालीकिरु^{१५} पवेशेण चरित्वा व्रतं विसृजेतेत्यौपमन्यवः^{१६} ॥

१ वृङ्क् twice in Bu G (sec. m.), once in the other MSS.

२ ०भृत्यं U Bu G (sec. m.); भर्त Ben H C D G (pr. m.); Be uncertain.

३ गच्छती G (sec. m.).

४ भक्षानभक्ष० Bu, भक्षान्नक्ष० Be.

५ Here and *infra* only Be has the medium, the other MSS. have the active.

I. 94. 12.

यज्ञस्य पुनरालम्भं जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योहवनीय-
मेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतेति शालीकिः ^१ ॥ २४ ॥ अष्टमः ॥

I. 107. 1.

अथातः पशुबन्धं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनः सोपवसथा दृष्टिपशुबन्धा इति ^२

५ सोपवसथा^३ वा^४ सद्योयज्ञा^५ वेति^६ शालीकिः ^१ ॥

दृष्टिकरण इति ॥ पशौपशावेवाग्नेयेनाष्टाकपालेन यजे-
तेति बौधायनो ^२ बभ्रुकर्णां चैवैतदजवशायां^३ च दृष्टं
भवतीति शालीकिः ^१ ॥

स्फ्यो यूपो भवतीति ॥ स्फप्रकार^४ एवायं चषालवान्यूपो
१० भवतीति बौधायनो ^५ ॥ स्फ्य^६ एवायमग्न्यगारिको ऽचषालो
यूपः स्यादिति शालीकिः ^१ ॥

विशाखो यूपो भवतीति ॥ ऊर्ध्वं^७ रग्नाकालाद्दे^८ शाखे
चतुरश्रे चतुरश्रचषाले^९ स्यातामयेतरो ऽष्टाश्रियूपः स्यादिति

१ Thus G (sec. m.) and Bu (the last MS. reading, however, 'यज्ञो'); सोपवसथासद्योयज्ञावेति Ben U D C; सोपवसथायोवासद्योयज्ञावेति H; सोपवसथोः सद्योयज्ञावेति Be; cp. Rudradatta on Āp. VII. 6. 3.

२ 'दजवशा' Bu G (pr. m.); 'दजावशा' Ben U C D G (sec. m.); 'दप्रवशा' Be; 'दंजावशा' H.

३ स्फप्रकार G D, स्फप्रकार C.

४ Thus Be (without, however, the avagraha); 'भायन (or नः)' the other MSS.

५ 'कालाद्दे' MSS.

६ Thus Be; चतुरशेरचषाले H; चतुरश्रे (चे)चषाले the other MSS.

बौधायनः " शाखैवेयमचषाला स्यादथेतरो ऽष्टाश्रियूपः
स्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 107. 6. सकृत्करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " व्रीहीणामपि
कुर्यादिति शालीकिः ' ॥

I. 107. 8. षड्वोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपवसथ एव षड्वोतारं
जुहुयादिति शालीकिः ' ॥

I. 107. 10. यूपाहुतये हवन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायन आज्यं चारणी चादाय यूपस्थान्तिके ऽग्निं मथित्वा
यूपाहुतिं जुहुयादिति ' ॥

I. 108. 4. आग्रस्यनस्याभिहोम इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह १०
बौधायन एवमेव जुह्वामन्तर्धाय हिरण्यमभिजुहुयादनस्यते
शतवल्गो विरोह स्यादेति ' सहस्रवल्गो वि वयं दहे-
मेत्यात्मानं प्रत्यभिमृशीताथोदकं^२ स्पृशेदिति ' ॥

I. 108. 12. यूपस्थावाहन इति ॥ यः प्राङ् वोदङ् वा पथेत तमावा-
हयेदिति बौधायनो " यां^३ कां^३ चिद्दिशमभि पथेताव्यापन्न- १५
स्येत्थादावाहयेदेवेति शालीकिः ' ॥

I. 108. 13. वेद्यै करण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपुत्रस्याचो ह स्माह
बौधायनो रथसंमिता स्याद्रथाक्षेण पश्चात्तिरस्यौ रथेषया

१ Thus (and cp. Vol. I, p. 108, 7, medium!) Bu G (sec. m.);
•दशती० Be; •दशेदि० the other MSS.

२ यांकांचिदिशम० G (sec. m.).

प्राची रथयुगेन^१ पुरस्तात्तिरश्च्युत्तरयुगेनोत्तरनाभिरिति^२ ॥
चक्षुर्निमिता वा स्यात्सर्वतो वा दशपदा विराट्संपन्नेति^३
शालीकिः^४ ॥ २५ ॥

I. 109. 3.

चात्वालस्य परिलेखन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^५चो ह
५ स्माह बौधायन एवमेव परिलिखन्वाह्यतः^६ पुरस्ताच्चोत्तरत-
स्थालिखेदिति । ॥

लोकाग्नीनां हरण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^५चो ह
स्माह बौधायन उत्तरवेद्यामाग्नीध्रमुपवेश्य^७ ततो लोकाग्नी-
न्दरेदित्युद्देशादेव लोकाग्नीन्दरेदित्यौपमन्यवः^८ ॥

I. 110. 1. १०

उत्तरवेद्यै परिमाण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^५चो ह स्माह
बौधायनो रथसंमितायामेव धौरेयशम्यया परिमिमीत^९
नाच मध्यमा वेदिर्भवतीति^{१०} ॥

I. 110. ४;
III. 7. 13.

आख्यातं यूपावटस्य परिलेखनम् ॥

१ ऋगेण Bu.

२ उत्तरयुगेण all the MSS. (exc. U sec. m.) and the vivaraṇa.

३ Thus G; विराट्संपन्नेति U (sec. m.); विराट्संपन्नेति H Ben D Be
CU (pr. m.); विराट्संपन्नेति Bu.

४ Thus Be DC; लिखन्वाह्यतः H; लिखन्वाह्यतः Ben; लिखन्वाह्यतः
Bu; लिखन्वाह्यतः G (sec. m.) U.

५ Thus Bu and a bhāṣya in the Bombay MS. class I B ५; ऋमु-
पविश Be; ऋ उपविश Ben HUDC; ऋ उपविश G.

६ Thus Bu G (pr. m.); लिमीवे the other MSS.

- I. 110. 1. उत्तरवेद्या अलंकरण^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} पूर्व-
द्युरेवोत्तरनाभिं परिनिस्तिष्ठेदिति शाल्लौकिः^१ ॥
- I. 110. 13. स्फ्येनाग्नौधो निग्नन्वेति होतुः पदानीति ॥ सूत्रं^{१२}
शाल्लौकेर^{१३}चो ह स्माह बौधायनः पदात्पदं पाःसूनुपसःइत्य^{१४}
तानुत्तरेणोत्तरनाभिमतिकिरेदिति^{१५} ॥
- I. 110. 16. उत्तरवेद्यै प्रोक्षण इति ॥ सूत्रं^{१६} शाल्लौकेर^{१७}चो ह स्माह
बौधायनो मन्त्रानुदिशं चैनां प्रोक्षेन्मन्त्रानुलोकं चेति । ॥
- I. 110. 20. अतिशिष्टानां निनयन इति ॥ वेद्यै दक्षिणेऽऽसे निनये-
दिति बौधायन^{१८} उत्तरवेद्या इति शाल्लौकौ^{१९} रथममि-
ताथामेव दक्षिणमऽसमुपनिनयेदित्यौपमन्यवः^{२०} ॥
- I. 111. 1. उत्तरवेद्यै व्याघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{२१} प्रत्य-
नीकेज्जेनां^{२२} व्याघारयेदिति शाल्लौकेर^{२३}क्षणैव व्याघारयन्मध्ये
ऊलोत्तरमऽममभिजुहुयादित्यौपमन्यवः^{२४} ॥
- I. 111. 11. इधस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ तूष्णीमेवेधं
निदध्यादिति शाल्लौकिः^{२५} ॥
- I. 111. 14. अध्वराहुतीनाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{२६} चत्वारि
चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शाल्लौकिः^{२७} ॥
- I. 112. 11. षष्ठदाज्यग्रहणैः संमार्जनसादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{२८}

१ •कार Bu. Be.

२ •ममपसंहत्य Be; •मपसंहत्य GU (sec. m.); •मुपसंहत्य Bu H Ben U
(pr. m.) DC.

३ प्रथमौके. Bu Ben HC; प्रथमौके. Be; प्रथमौके. D; प्रथमौके.
GU, the vivarapa and the bhāṣya.

लभेतौपम्यते^१ संमार्जनसादने इति शालीकि^१नं संमृजेदि-
त्यौपमन्यवः^१ ॥

I. 113. 13.

पृषदाज्यस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ हृदयान्तेन
गृह्णीयादिति शालीकिः^१ सः सृज्याज्यं च दधि चैतैः पञ्च-
५ भिर्गृह्णीयादित्यौपमन्यवो^१ ऽत्रो ह स्माहौपमन्यवोपुत्रस्त्रुणीं
द्विरुपस्तौर्यं सर्वैर्मन्त्रैर्दधानीय दूष्णीं द्विरभिघारयेदिति^१ ॥

पृषदाज्यस्य प्रायश्चित्तकरण इति ॥ ग्रहणादया^१चरणा-
दत्रैवास्य^१ प्रायश्चित्तं कुर्वीतेति बौधायनः^१ सादनादया^१
चरणादत्रैवेति^१ शालीकि^१नं तु वृषतिमात्रं^१ इत्यौपमन्यवः^१ ॥

I. 113. 7. १

यूपस्य प्रचालन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ दूष्णीमेव
यूपं प्रचालयेदिति शालीकिः^१ ॥

I. 113. 10.

यूपस्य प्रोक्षण इति ॥ स ह स्माह बौधायनः स्वरग्नं
मैत्रावरुणदण्डं यूपशकलं^१ हिरण्यमुदपात्रमित्येतत्संनिधाय
यूपं प्रोचेदित्येवं यूपेन यूपसंयोजनानि प्रोचेत्पशुना पशु-
१५ संयोजनानीति शालीकिः^१ ॥

१ Thus the vivarapa; °तोपम्यते Bu; तोपम्यतः the other MSS.;
cp. Kāty. V. 4. 28.

२ Or are we to write °दयाचरणा? The meaning of this passage
is not clear to me.

३ अत्र effaced in G.

४ Meaning and reading uncertain; वृषतिमात्र इ० G (sec. m.) and
the bhāṣya; वृषतिमात्रे the vivarapa; वृषतपात्र इ० Bu; वृषतिमात्र इ०
Be; पपितमात्रमि० Ben HCDG (pr. m.); पतिमात्र० U.

I. 113. 18. यूपस्य परिक्रमण^१ इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन[॥]
उत्तरेणेति शालीकिः^१ ॥

I. 114. 2. यूपस्याञ्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्निष्ठामेवेति
शालीकिः^१ ॥

उदपात्रस्थोपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति ५
बौधायनो[॥] यथोपपादमिति शालीकिः^१ ॥

I. 114. 16. यूपस्य परिव्ययण इति ॥ त्रिरेव मन्त्रं ब्रूयात्तिः कर्मा-
वर्तयेदिति बौधायनः[॥] सङ्कदेव मन्त्रं ब्रूयात्सङ्कत्कर्मेति^१
शालीकिः^१ ॥

ib. नाभिदग्ने परिव्ययतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य[॥] मध्यदेश १०
इति शालीकिः^१ ॥ २६ ॥

I. 114. 21. खरोरवगूहन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्निष्ठां प्रतीति
शालीकिः^१ ॥

I. 115. 2. पशोरुपाकरण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवोपुत्रस्यात्रो ह स्माह
बौधायन एवमेवोपाकुर्यान्न तु जोषयेदिति[॥] जोषयेच्चैव जुहु- १५
याच्चोपाकरणायेति शालीकिरत्रो ह स्माहौपमन्यव एवमेवेनं
पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तं^१ बर्हिर्भां च स्रजशाखाया चाभिषेधेदेत्स्यां^१
च स्रजशाखायाः हृदयं निधायवधेदिति^१ ॥

१ Thus Ben HDCUG (pr. m.) and the vivarapa; *क्राम G (sec. m.); *क्रम Bu Be.

२ ब्रूयात्तिः कर्मेति G (sec. m.)

३ Thus DGU; *वर्त Bu; *वृत्त the other MSS.

४ Thus H Ben DCB. G (pr. m.) and the vivarapa; *भिषेधेदे. G (sec. m.); *भिषधेदे. U; B has a lacuna.

I. 115. 9.

अरण्योः समञ्जन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनो ऽग्नेर्जनिचमसीति शकलमाददीत^२ वृषणौ स्थ
इति दूर्वे^३ वा शकले वा निदध्यादुर्वशसीत्यधरारणिमा-
ददीत^४ पुरुरवा इत्युत्तरारणिमथेने आव्यस्थाल्याः समज्य^५
५ घतेनाक्ते वृषणं दधातामिति समवदध्यादिति^६ ॥

I. 115. 15.

पशुरशनाया आदान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधा-
यनस्य^७णीमिति शालीकिः^८ ॥

I. 115. 16.

पशोरभिधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^९ ग्रीवायामेवा-
भिदध्यादिति^{१०} शालीकिः^{११} ॥

I. 115. 19. १

पशोर्नियोजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} यूप एव पशुं
नियुज्यादिति शालीकिः^{१३} ॥

ib.

पशोः प्रोक्षण इति ॥ दृष्णीः सः स्रुताभिरङ्गिः प्रोक्षे-
दिति बौधायनः^{१४} कमण्डलुभिरिति^{१५} शालीकिः^{१६} ॥

I. 116. 7.

पशोः समञ्जन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^{१७}चो ह स्माह
१५ बौधायनो ललाटे सुचं प्रतिष्ठाप्यानुच्छिन्दर्क्षदा दक्षिणायै
श्रोणेरिति^{१८} ॥

१ पूर्व Be Ben U (pr. m.).

२ वानुनिदध्या Be U (sec. m.).

३ Thus HD; समज्य U Ben; समज्य C; समज्याद् Be; समनक्ति Bu
४ (sec. m.).

५ Thus G and U (sec. m.) and the vivarapa; ग्रीवायामेनमभि the
other MSS.

६ Thus D Bu; कमण्डलभि GUC (sec. m.); कमण्डलभि the other
MSS.

स्वरुश्वनस्योत्पादन इति ॥ यूपः स्वरुश्वनमुत्पादयेदिति
बौधायनः " पशुरिति शालीकिस्तन्मित्यौपमन्यवो " देवते-
त्यौपमन्यवौपुत्रः ॥ २७ ॥ नवमः ॥

- I. 116. 13. अत्याश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सोम एवात्या-
श्रावयेदिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 117. 2. पशोः समञ्जन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यथा^१
समञ्जान्न^२ तथा^३ विशस्यान्न^२ त्वेतया^३ शृतस्यावयेदिति "
यथोपपादमिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 117. 4. पशोः पर्यग्निकरण इति ॥ महशामित्रं पर्यग्निं कुर्या-
दिति बौधायनो " यदन्यच्छामित्रादिति शालीकिः " पशुं १०
वाज्यानि चेति राथीतरः " पशुमेवेत्यौपमन्यवः ^१ ॥
- I. 117. 6. अपाव्यानाः होम इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकं
प्रथमे पर्याये जुहुयाद्दे मथ्यमे द्वे उत्तम इति " यथोप-
पादमिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 117. 12. उपप्रेषाश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नाश्रावये- १५
दिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 117. 17. पशोर्निहनन इति ॥ प्रतीचौनग्रिरसमुदौचौनपादमिति

^१ यथा and तथा (instead of यथा and तथा) some of the MSS.

^२ समञ्जान्तया Bu.

^३ विशस्यान् all; विशसनं न कुर्यात् the vivarna; cp. Āp. VII. 14
13 and Bhāradvāja VI. 11: या चक्ष्मा धारा तथा पशुः समनक्ति तथैव
इविवः शृतस्यावयतौतरया विशस्ति यथाकाली विशसन इत्यपरम् ।

बौधायन " उदीचीनशिरसं प्रतीचीनपादमिति शालीकिः "
 प्राचीनशिरसमुदीचीनपादमित्यौपमन्यवः ' ॥

f 118. 5.

पशुरग्ननाया उदसन इति ॥ चात्वाले रग्ननामुदस्येदिति

I. 118. 9.

बौधायनो " ऽङ्गिरभ्युत्थासंचर^१ इति शालीकिः ' ॥

५ पत्या उदानयन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^२त्रो ह स्माह
 बौधायनो ऽनर्वा प्रेहीत्येनां प्रणयेदथेनामादित्यमुदीच्यानर्वा
 प्रेहीत्येव प्रणयेदिति ' ॥

118. 10.

अपामवेक्षण इति ॥ उपरिष्ठाच्चात्वालस्यावेक्षयेदिति
 बौधायनः ' पार्श्वतः पशोरिति शालीकिः ' ॥

I. 119. 6 १०

बर्हिषः समञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^३त्रो ह स्माह
 बौधायनस्तथाक्रमेवेतरस्यादितरत एवैनदत्त्वा निरस्तेद्रक्षसां
 भागो ऽसीत्यथोदकं स्पृशेदिति ' ॥ २८ ॥

वपायाः प्रदान इति ॥ आज्यसुवा वा स्युर्हिरणं वा^४
 द्वितीये चतुर्थे चेति " पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

I. 121. 4. १५

पशुपुरोडाशस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य "
 पशुमालभ्य पुरोडाशं निर्वपेदिति शालीकिः ' ॥

I. 121. 5.

पशोः प्रच्यावन इति ॥ हृदयजिके^५ प्रच्यावयेदिति
 बौधायनो " हृदयमेवेति शालीकिः ' ॥

१ हिरभ्युत्था H Ben DCG (pr. m.).

२ Found only in G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; cp. also
 Rudradatta on Āp. VII. 20. 9.

३ हृदयं जिक्का Bu G and U (sec. m.) Keś.; हृदयं जिक्के U (pr. m.);
 हृदयजिक्का D.

- I. 121. 10. हृदयस्य अपण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनः शूलपाशमेवेन^२प्रयेद^३ैव हृदयशूलं परिनिक्षिपे-
दुपरिष्ठाच्च मन्त्रेणोपसृष्टेदिति^४ ॥
- I. 121. 13. पशुपुरोडाशस्येडाया अवदान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो
ह स्माह बौधायनो निरवदायैवास्य स्विष्टकृतमिडामवधेदेव^२ ॥
सवनीयानामिति^३ ॥
- I. 122. 2. इडसूतस्य करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ बर्हिष्येव
सूत्रशाखायाः हृदयं निधायावधेदिति शालीकिः^५ ॥
- I. 122. 3. पशोः संवदन इति ॥ सूत्रः^१ शालीकेर^२चो ह स्माह
बौधायनः^३ पृष्ठाभिक्रासेत्पूषा^४ मा पशुपाः पाल्विति^५ द्वितीयं १०
पृष्ठाभिक्रासेत्पूषा^६ मा प्रपये पाल्विति^७ तृतीयं पृष्ठाभिक्रासे-
त्पूषा^८ माधिपतिः पाल्विति^९ ॥
- I. 122. 9. पशोरभिघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} पृषदाज्येन
हृदयमभिघार्याज्येनेतराण्यभिघारयेदिति शालीकिः^{११} ॥
पशोरासादन इति ॥ पञ्चहोत्रासादयेदिति बौधायनः^{१२}
सू^{१३}षीमिति शालीकिः^{१४} ॥
- I. 122. 17. पशोरवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो हृदयस्य

१ संज्ञेयोपः सू० G (sec. m.) U Bu; संज्ञेयाप (पः) सू० Be G (pr. m.)
DC Ben H (मन्त्रेणोपसृष्टमस्य the vivarapa).

२ प्रथमं ins. DC.

३ Thus Bu G (sec. m.); ०तिक्रामे० U Be Ben H; ०निष्क्रामे० DC,
but op. Āp. VII. 23. 6 अभिप्रवर्जति with Rudradatta's remark.

जिज्ञाया वक्षस इत्येतेषामेवानुपूर्वमवद्येत्तृतीयं^१ चात्रावदानं
पञ्चावत्तिनां कुर्यादित्यत्रो ह स्माह शालीकिः सर्वेषामे-
वानुपूर्वमवद्येन्न चात्र तृतीयमवदानं पञ्चावत्तिनां कुर्या-
दिति^१ ॥ २६ ॥

I. 123. 9. ५ पशोः संमर्शन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभ-
यानि^१ संमृशेभ्यश्चावद्येत्सुगगतानि चेति^२ सुगतान्येवेति
शालीकिः^१ ॥

I. 123. 13. कुम्भतः श्रीणातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ समस्तेनैवास्य
पार्श्वेन वसाहोमः श्रीणीयादिति^४ शालीकिः^१ ॥

I. 123. 16. १० पशोः प्रतिपरिहरण इति ॥ प्रतिपरिहरेदिति^५ बौधा-
यनो^६ न प्रतिपरिहरेदिति शालीकिः^१ ॥

I. 123. 17. अत्याक्रमण इति^७ ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ जघनेनोत्तर-
वेदिं परिक्रम्याश्रावयेदिति शालीकिः^१ ॥

I. 124. 4. दिशां प्रतीज्याया इति ॥ सूत्रः शालीकेर^८चो ह स्माह
१५ बौधायनः पुरस्ताद्वनस्पतेः समान्यो दिशः प्रतियजेद्दिशे
स्वाहेति^१ ऊत्वोपतिष्ठेत्^२ स्वाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्य इति^१ ॥

१ एतेषाम् Bu G (sec. m.); एषाम् the other MSS.

२ Thus Bu G (sec. m.); सर्वाणि the other MSS.

३ श्रीणीयादिति Bu; श्रीणातीति the other MSS.

४-५ The words प्रतिपरि ... °क्रमण इति left out by all the MSS.
exc. Bu and G and U (sec. m.).

५ °तिष्ठते MSS.

- I. 124. 7. वनस्पतेश्चर्याया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ पृषदाज्या-
चतुर्गृहीतेन चरेदिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 124. 13. वनिष्ठोराधान इति ॥ षड्वत्तः संपादयेदिति बौधा-
यनः ^२ सकलमेवेति शालीकिः ^१ ॥
- I. 124. 18. औपयजेष्विति ॥ सूत्रं शालीकेर^३चो ह स्माह बौधायन ^४
आहवनीयादेवोदीचो ऽङ्गारान्निर्वृत्य तेषूपयष्टोपयजेदिति ^१ ॥
- I. 125. 2. गुदहतीय इति ॥ एकादशधा हत्वोपयष्टोपयजेदिति
बौधायनो ^२ ऽपच्छेदमिति^१ शालीकिः ^२ समस्तमेवैनमनु-
प्रहृत्य^२ सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः ^१ ॥
- I. 125. 4. अथ वह्निषि हस्तौ निमाष्टीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपो १०
ऽप्यस्मा^२ अचानयेयुरिति^१ शालीकिः ^१ ॥ ३० ॥
- I. 125. 6. स्वरौर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^३ चतुर्गृहीते ऽवधाय
जुहुयादिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 125. 10. पद्मीनाः संयाजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योप्येमेव^४
पद्मीः संयाजयेदिति शालीकिः^४ ^१ ॥

१५

१ ऽपच्छेदमिति Ben, with प the other MSS. and the vivaraṇa cp. XX. 12: 26. 12, XXII. 15 s. f.

२ ऽमेवैतमनु Bu G (sec. m.); ऽमेवैतदनु H Ben Be CDUG (pr. m.)

३ आद्या अचानये G (sec. m.) Ben; आद्या अचानये CD; आद्या अचानये Bu; अद्या अचानये H; अचानये Be; अद्या अचानये U.

४ आचार्ययोः instead of बौधायनस्य and औपमन्यवः instead of शालीकिः G (sec. m.).

125. 11. उत्तानायै जाघन्यै देवानां पत्नीर्यजति नीच्या अग्निं
गृहपतिमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सर्वमेवैतदुत्तानायै
जाघन्यै कुर्यादिति शालीकिः ¹ ॥
125. 12. उत्तानायै जाघन्यै होत्र इडामवद्यति^१ नीच्या^२ अग्नीधे^२
५ षडवत्तमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सर्वमेवैतदुत्तानायै
जाघन्यै कुर्यादिति शालीकिः ¹ ॥
- [125. 15. फलीकरणहोमस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो "
न कुर्यादिति शालीकिः ¹ ॥
- [125. 16. ध्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभावेव
१० ध्रुवामापाययेतामध्वर्युश्च यजमानश्चेत्यध्वर्युरेव ध्रुवामापाय्य
समिष्टयजूंषि जुहुयादिति शालीकिः ¹ ॥
समिष्टयजुषां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " चौणि
चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शालीकिः ¹ ॥
- [126. 6. हृदयशूलस्योदासन इति ॥ कुर्वीतात्र समित्राश्च दुर्मित्रा-
१५ शेति बौधायनो " न कुर्वीतेति शालीकिः ¹ ॥
- [126. 10. समिधां करण इति ॥ सर्व एवाद्रीः सपलाशाः कुर्वीर-
क्षिति बौधायनो " यजमानश्चैव पत्नी चेति शालीकिः ¹ ॥
- [126. 14. बर्हिषः पर्युपोषण इति ॥ वेद्यै दक्षिणे ऽऽसे पर्युपोषे-
दिति बौधायन " उत्तरवेद्या इति शालीकिः ¹ ॥

१ Thus G (sec. m.); इडां समवद्यति the other MSS.

२ नीच्याग्नीधे Bu GDC; नीच्याग्नीधे H Ben U.

- I. 126. 16. सक्तुहोमस्य करण इति ॥ नौसक्तुहोमान्कुर्यादिति
बौधायन " एकमेवेति शास्त्रीकिः " प्रदाय एव सक्तुहोमेन
चरेदित्यौपमन्यवः ' ॥
- I. 127. 6.
III. 54. 10. आख्यातं देवतानामुपस्थानम् ॥
- I. 127. 8. यूपस्थोपस्थान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योहवनीयमेवैतेन ५
यजुषोपतिष्ठेतेति शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 127. 10. समन्वानयन^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नाद्रियेतेति
शास्त्रीकिः ' ॥
- I. 127. 13. पूर्णाहुत्यै करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न
कुर्यादिति शास्त्रीकिः ' ॥ १०
- I. 127. 14. दक्षिणायै दाम इति ॥ धेनुं वानङ्गाहं वा दद्यादिति
बौधायनो " अन्यद्वैकधनमिति शास्त्रीकिरन्यद्वैकधनमिति
शास्त्रीकिः ' ॥ ३१ ॥ दशमः ॥

॥ इति विश्वः^२ प्रश्नः ॥

१ Thus B. n. HGUC and the vivarapa; समन्वायन Bn; समन्वा-
नयन Be; समन्वाय D.

२ On the prāśna-number cp. Preface to Vol. II, p. ii.

I. 128. 1.

अथातश्चातुर्मास्यानि व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनो यावज्जीवप्रयुक्तान्येव चातुर्मास्यानि
स्युरन्तर्भिधुनानि ^१ प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदित्यत्रो ह
स्माह शालीकिः सांवत्सरिकाण्येव खलु ^१ चातुर्मास्यानि ब्रह्म-
५ चर्यवन्ति भवन्तीति ^१ यथाप्रयोगमित्यौपमन्यवः ^१ ॥

I. 128. 5.

पथसां मन्त्रामन्त्र इति ॥ उभये सायंप्रातर्दीहा मन्त्रवन्तः
स्युरिति बौधायनसू^१ष्णीका इति शालीकिरत्रो ह स्माहौप-
मन्यवो यत्राक्सोमेज्यायै चातुर्मासिकानि पयांसि तूष्णी-
कानि स्युरथोर्ध्वं ^२ सोमेज्यायै मन्त्रान्ग्लभेरन्नित्यत्रो ^२ ह
१० स्माहास्त्रीगविः पञ्चैवैतानि पयांसि मन्त्रवन्ति भवन्ति^३
दर्शपूर्णमासयोर्मैत्रावरुणामित्रायां दाक्षायणयज्ञे कौण्डपा-
यिन्ये सौत्रामण्यामिति ^१ ॥

128. 8.

वैश्वानरपार्जन्ययोः^४ करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
यनो ^१ न कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥

I. 128. 9. १५

फाद्यग्न्यां वा चैत्र्यां वा पौर्णमास्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो
वत्सा अपाकृता भवन्तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योदगयन आपू-
र्यमाणपचस्य पुण्याह इति शालीकिः ^१ ॥

१ Om. II Be.

२ Thus H Ben Be G (pr. m.) U DC Keś.; स्युरत ऊर्ध्व Bu; अथ
effaced in G.

३ Thus Bu; संवां G; संवा the other MSS.

४ भवन्तीति Bu Be G (sec. m.).

५ Thus U (sec. m.); •पार्जन्यायां the other MSS.

I. 128. 7. प्रसूमय^१ प्रस्तरमिति^२ ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ सर्वमेवेतद्धर्हिः

प्रसूमयः स्यादिति शालीकिः^४ ॥

I. 128. 12. पञ्चहोतुर्हाम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपवसथ एव पञ्च-
होतारं जुहुयादिति शालीकिः^५ ॥

I. 131. 5. प्रयाजानामनुमन्त्रण इति ॥ चतुरश्वतुर्भिरनुमन्त्र्य^६ पञ्चमे- ५
नेतराननुसमियादिति^७ बौधायनश्च^८ तुरश्वतुर्भिरनुमन्त्र्य सर्वेषां
पारे पञ्चमेनानुमन्त्रयेतेति^९ शालीकिः^{१०} ॥

एकपालानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति
बौधायनसूणीका इति शालीकिः^{११} ॥

एकपालानामवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायन- १०
श्चातुर्माषिकानामेव नावद्येदयेतरेषामवद्येदित्य^{१२} चो ह स्माह
शालीकिस्तन्महराणामेवावद्येदयेतरेषां^{१३} नावद्येदित्य^{१४} चो ह
स्माहौपमन्यवो य एव वैश्वदेवपुरुषि तस्य नावद्येदयेतरेषा-
मवद्येदिति^{१५} ॥

१ ०मयः प्रस्तर इति MSS. exc. Bu U (pr. m.) and the vivarāṇa; the accusative as XXIII. 18: माषैः पूर्णं कमण्डलुमिति ।

२ Thus Be; चतुर्भिश्चतुरो G (sec. m.); चतुरश्वतुर्भिश्चतुरो G (pr. m.)
चतुर्भिश्चतुर्भिश्चतुर्भिरन् D; चतुर्भिश्चतुर्भिरन्, Ben C.

३ ०मयमीयादिति Bu G (sec. m.); मयमीयादिति (without मय) Ben
HDC; पंचमीयादिति Be.

४ ०मंत्रयेदिति MSS.

५ ०हराणामेवा. Be U (sec. m.); ०हराणमेवा. Ben; ०हराणानामेव G
(sec. m.); ०हरेणमेवा. Bu; ०कराणमेवा. HU (pr. m.); ०हराणमेवा. C
(pr. m.), ०हराणमेवा. C (sec. m.).

एककपालानामभिहोम इति ॥ यः सुचि म॒ष्ट्रावः
स्थात्तेनाभिजु॒ष्टयादिति बौधायनश्च^१ तुर्भिश्चतुर्भिर्च॒तुनामभि-
रेकैकमिति शालीकिः^१ ॥ १ ॥

एककपालानामाश्रयस्थानुस॒हरण इति ॥ अनुस॒हरे-
५ इति बौधायनो^१ नानुस॒हरेदिति शालीकिः^१ ॥

I. 132. 4. वाजिनस्य च॒र्याया इति ॥ उपा॒शु चरेदिति बौधा-
यन^१ उच्चैरिति शालीकिः^१ ॥

५. 132. 6. वाजिनस्य भ॒क्षण इति ॥ सूत्र॒शालीकेर॑त्रो ह स्माह
बौधायनो ऽव॒घ्नभ॒क्षणेनैवेतरे^१ भ॒क्षयेयु॑र्यजमान एव प्रत्य॒चं
१० भ॒क्षयेदिति^१ ॥

I. 132. 17. निव॒र्तन इति^१ निव॒र्तनेनोपवा॑प्योभयं^१ केश॒श्रू वाप-
यीतेति बौधायनो^१ निव॒र्तनेनोपवा॑प्य^१ श्रू॒ण्वेव वाप॑यीत
न केशानिति शालीकिः^१ निव॒र्तनेनोपवा॑प्य^१ नैव श्रू॒ण्ये वाप-
यीत न केशानित्यौपमन्यवः^१ ॥

I. 133. 6. १५ वरुणप्र॒घासेषु द॒क्षिणस्य वि॒हारस्य पा॒त्राणां करण इति ॥
सूत्रं बौधायनस्य^१ सौव॒र्णानि वा राज॑तानि वा स्युरिति
शालीकिः^१ शमीम॒थानीत्यौपमन्यवः^१ ॥

१ °भक्षणेनै° Bu G and U (sec. m.); °भक्षणे° DHC Ben Be G and U (pr. m.).

१ Uncertain reading; °नोपवाप्य each time H Ben Be UDG (pr. m.) C, °नोवाप्य G (sec. m.), thus also (besides °नोपाव) Bu; the vivaraṇa seems to have read also °नो वाप्य; it runs: निव॒र्त(ने)नो वाप्यः केषां श्रू॒ण्य वि॒भज्य उ॒च्यते इ (read च ?) शब्दस्यार्थे ।

स्तम्बयजुषोर्हरण इति ॥ व्यतिचारः स्तम्बयजुषी हरेया-
तामिति^१ बौधायनः " सहेति शाल्लौकिः " ॥

आज्यस्यावेक्षण इति ॥ दार्शपौर्णमासिकायै दक्षिणत
उपविश्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेक्षेतेति बौधायनो " वेदिसंधा-
वुपविश्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेक्षेतेति शाल्लौकिर्मध्यतः^२ इत्यौ-
पमन्यवः^३ ॥

I. 133. 8. ऐषीकः शूर्पमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " दर्भमयं वा
कुशमयं वेति शाल्लौकिः " प्रत्यक्षमित्यौपमन्यवः^४ ॥

I. 137. 12. शूर्पस्थानुप्रहरण इति " अनुप्रहरेदिति बौधायनो "
नानुप्रहरेदिति शाल्लौकिरङ्गिरभ्युक्ष्य भुञ्जीतेत्यौपमन्यवः^५ ॥ १०

I. 138. 8. आमिषयोरवदान इति ॥ सूत्रं शाल्लौकेर^६ चो ह स्माह
बौधायन आमिषयोरवदाय मेषीमवदध्यान्^७ ग्रामीपर्णकरी-
रसक्तनामवद्येद् घासोक्ता ह्येते भवन्तीत्युक्तमेनावदानेन सर्वं
विश्वलोपः^८ समवदध्यादित्यौपमन्यवः^९ ॥ २ ॥

I. 138. 4 (P) मारुत्यै चर्याया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तर एवाग्नौ^{१०}
मारुत्या चरेदिति शाल्लौकिः^{११} ॥

^१ Thus (and cp. XXV. 1. s. f.) Bu Ben HGU; चर्यामिति DC; चरेतामिति Be.

^२ मध्य Bu G (sec. m.).

^३ Thus H Ben DC; मेवमुपह. Bu; मेवावुपह. Be G and U (sec. m.).

^४ Thus Bu Be U (sec. m.); °लोपमवदध्या° H Ben. G; °लोप-
मवध्या° D; °लोपमवध्या° C.

- I. 139. 4. मास्त्ये मेचणस्यानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधा-
यनो नानुप्रहरेदिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 140. 10. अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^२चो ह स्नाहौपमन्य-
वस्तुष्वेष्ट निष्कारेण चावभृथमवेयादिति ^१ ॥
५. आख्यातमुदकान्तस्य प्रत्यसनम्^३ ॥
आख्यातमाश्वनम्^३ ॥
- I. 140. 14.
II. 67. 16. आख्यातः समिधां करणम् ॥
- I. 141. 15. आनौक्यतस्य निर्वपण इति ॥ पाणिमंसमर्चनेनादित्य-
स्योदयमाकाङ्क्षेतेत्याचार्ययो^४मुष्टिमेव ग्रहौष्यन्नित्यौपमन्यवः ^१ ॥
१०. साकः रश्मिभिः प्रचरेदित्यौपमन्यवीपुचः ॥ एष एवापि
सांतपनस्य प्रदेश एष केडिनस्य ॥
- I. 141. 18. गृहमेधौयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्न्यादिति^५
बौधायनसू^६ष्णीक इति शालीकिः ^१ ॥
- गृहमेधौयस्य निर्वपण इति ॥ पवित्रवता पात्रेण मन्त्रवन्त-
१५ मिति^७ बौधायनो ^१ ऽपवित्रेण तृष्णीकमिति शालीकिः ^१ ॥

१ Of these two dvandvas the first seems to refer to Vol. I. 261. 17; the second, according to the vivaraṇa, to III. 67. 16: आख्यातं नानुप्रहरणं । उभयं (sec. द्वयं) समिधां करणेन व्याख्यातं सर्वे वा ऋषीयजमानौ वेति नान्यदिह व्याख्यातस्य कल्प ऐक्या सर्वमेवाख्यातं तच्चावष्टौष्यचनमनयकस्यत् ।

२ मन्त्रस्य इति DC; मन्त्रवत्यादिति H.

३ मन्त्रवदिति G (sec. m.).

- I. 141. 20. गृहमेधीयस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बौधायनो " ऽप्सविति शालीकिः ' ॥
 शाकलानां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो " न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥
- I. 141. 22. गृहमेधीयस्यासादन इति ॥ दात^१ एव बर्हिष्यासादये- ५
 दिति बौधायनो " ये ऽन्ये ऽनुपयुक्ताः कुशाः स्युस्त्विति शालीकिः ' ॥
- I. 142. 1. गृहमेधीयस्य चर्याया इति ॥ उपा^२श्च चरेदिति बौधायन " उच्चैरिति शालीकिः ' ॥
 शाकलानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो " १०
 नानुप्रहरेदिति शालीकिः ' ॥
- I. 142. 5. प्रतिवेशस्य अपण इति ॥ अन्वाहार्यपशने अपयेदिति बौधायनो " यामाग्राविति शालीकिः ' ॥
- I. 142. 10. पूर्णदर्व्यस्य^३ होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययो^४र्थाह्नौरुक्ता ब्रह्मणो हिकारे^५ जुहुयादिति गौतमः ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥ १५
- I. 143. 19. महापितृयज्ञस्य बर्हिषीति ॥ समूलमेतद्वर्हिर्भवतीति बौधायनस्तत्र नास्ति प्रत्यभिमर्शन इति " सातिशेष^६ भव-

१ दात Ben H (as partic from दति); अप Be; C D om. दात एव; विशय G and U (sec. m.), thus (var. विशय) the vivarapa.

२ दर्व्यस्य Bu, the vivarapa; दर्व्यस्य H Ben Be G U D C.

३ कारेण H G D C U (pr. m.); कारेणभिः U (sec. m.).

४ Thus H Ben G U D C; Be defect.; सशेषं Bu.

तीति शालीकिस्तत्र सिद्धः प्रत्यभिमर्शन इति " निर्मूल-
लूनमेवैतल्लुनयादित्यौपमन्यवः^१ ॥

144. 6.

अथैतदभिवान्यायै दुग्धमर्धपात्रमिति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्याय यदि कनीयः स्यादङ्गिरभ्युन्नोयेति^२ शालीकिः^३ ॥

I. 144. 9. ५.

तेषां ब्रौहिष्वेव हविष्कृतमुदादयत्युपोद्यच्छन्ते यवा-
निति ॥ सूत्रः शालीकिरे^४चो ह स्माह बौधायन आवपन-
प्रमृति यवेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तेत तन्त्रं तु हविष्कृत्^५
स्यादिति^६ ॥

I. 145. 1.

आप्यनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्तेभ्यो निनये-
१० दिति बौधायनो^७ ऽग्नेणातिहायेति शालीकिर^८ग्नेण वा जघ-
नेन वेत्यौपमन्यवः^९ ॥

I. 145. 2.

वेद्यै करण इति ॥ उपनिष्क्रम्याम्यगारादृक्षिणे^{१०} पूर्वं
ऽवान्तरदेशे कुर्यादिति बौधायनो^{११} ऽन्तरेवेतां दिशमिति
शालीकिर^{१२}त्वाहार्यपचनमेवाभित इत्यौपमन्यवः^{१३} ॥

I. 145. 3. १५.

अन्वाहार्यपचनस्योपसमिन्धन इति ॥ स्वे स्थान उपसमि-
न्धीरन्निति बौधायन^{१४} इधमेवातिप्रणयेयुरिति शालीकिः^{१५} ॥

१ लूनया० Be G and U (sec. m.); लूनौया० Ben H Bu C D G and U (pr. m.).

२ Thus G U D H C; without चभि Be; •भ्युन्नोयेवेति Ben Bu.

३ ष्कृत स्यादिति G U C D H Ben; ष्कृत स्यादिति Be; ष्कृतं स्यादिति Bu; cp. XXI. 16, XXII. 11.

४ दृक्षिणे Bu G; दृक्षिण Ben Be U D C.

1. 145. 12. आज्यग्रहाणां ग्रहण इति ॥ पञ्चगृहीतानि वा षड्गृही-
तानि वा सूरिति बौधायनः " षड्गृहीतान्येवेति शालीकिः " ॥
प्रस्तरस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ ग्रहणं चेवास्य न्यमनं च
द्वयोक्तः स्यादथेतरमन्त्रवत्त्वादिति बौधायनः " संभरणं
चेवास्य न्यमनं च द्वयोक्तः स्यादथेतरमन्त्रवत्त्वादिति ५
शालीकिर्धावन्न्यमनमेव द्वयोक्तः स्यादथेतरमन्त्रवत्त्वादि-
त्यौपमन्त्रवः " ॥
- I. 145. 15. त्रिरपसलेः परिमृण्यन्तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य "
यथोत्पन्नेनैव मःसृणीयादिति शालीकिः " ॥
वेद्ये स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनयौगाक्षद्वयं त्वा सृणा- १०
मीत्येव ब्रूयादिति शालीकिः " ॥ ४ ॥
- I. 145. 17. परिधीनां परिधान इति ॥ सूत्रं शालीकेर'पो ह स्याद्
बौधायनः सर्वान्परिधीन्यरिदध्यात्पितृकर्मणि क्रियमाणे
दक्षिणतश्चोत्तरमुपनिदध्यादिति " ॥
- I. 146. 2. हविषामुदासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यथाश्रुतमेव " १५
हवीः सुदासयेदिति शालीकिः " ॥
हविषाः संचरोः ऽध्वर्यावेति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन "
उत्तरेणेति शालीकिः " ॥

१ संहरणं Bu.

२ Thus G (sec. m.); चावम्यमनं the other MSS.

३ Thus all exc. Bu (दक्षिणस्थोत्तरमु.) ।

४ Thus G and U (sec. m.), D : यथाश्रुतं the other MSS.

५ संचरो all the MSS. exc. Bu (संचरे); the vivarupa has also the
nominative.

- I. 147. 3. विपरिक्रामन्त्येत ऋत्विजो विपरिहरन्ति हवींषीति ॥
 सूत्रं बौधायनस्य ॥ नात्र हवींषि विपरिहरेयातामिति^१
 शालोकि^२नात्र हवींषि विपरिहरेयातामध्वर्युश्चेवाग्नौध्व^३
 विपरिक्रामेतामित्यौपमन्यवः^१ ॥
- I. 147. 13. ५ आश्रावण इति ॥ आ रुधेति बौधायन ॥ आ रुधेति
 शालोकिः^१ रुधेत्यौपमन्यवः^१ ॥
- I. 146. 13. प्रवर इति ॥ सूत्रमावायेयैर्दिदांश्चकित्वन्नित्यौप-
 मन्यवः^१ ॥
- I. 149. 7. आख्यातं पिण्डानां दानम् ॥
 III 87. 8. आख्यातमाञ्जनाभ्यञ्जनयोः ॥
 I 150. 8; III 87 11. आख्यातं पिण्डानामनुप्रहरणम् ॥
 I 150. 12; III 87. 13. त्रैयम्वाणां मन्त्र मन्त्र इति ॥ मन्त्रान्तः स्युरिति
 बौधायनस्तृष्णीका इति शालोकिर^२प्येनानेककपाल एव अप-
 येदित्यौपमन्यवः ॥
- I. 151. 8. १५ एकोल्लुक्तस्य हरण इति ॥ अन्वाहार्यपचनाद्वरेदिति
 बौधायनो^३ ग्रामाग्नोरिति शालोकिः^१ ॥
- I. 151. 9. एतत्समादाय गार्हपत्यमुपतिष्ठन्त इति ॥ स ह स्माह
 बौधायन उभय^३ एष^३ मन्त्रो भवत्याध्वर्यवश्च याजमानश्चेति^३
 याजमान एवेति शालोकिः^१ ॥

१ Thus all; read probably विपरिहरेतामिति ।

२ Thus Be; °कात्रेयत मि० the other MSS.

३ Thus G D C H Be U (pr. m.); उभयस्य एव U (sec. m.); उभ-
 यस्य एव Be; उभयेव Bu.

- I. 152. 5. दैत्यम्बकाणामुत्खेदन^१ इति ॥ सूत्र५ ग्राक्षीकेर^२त्रो ह
स्माह बौधायनस्त्रिरेवाव्यतिषजन्परोत्य^३ चिरुत्खिदेद्गगय त्वा
भगाय^४ त्वेति ^१ ॥ ५ ॥
- I. 152. 10. अथैनान्यजमानस्याञ्जलावावपतीति ॥ सूत्र५ ग्राक्षीके-
र^२त्रो ह स्माह बौधायनो यजमानस्तैवैकस्य मन्त्रेणावपेत्तू^३सौं
पत्ये च^४ भगक्रामायै चेति ^१ ॥
- I. 153. 1. अथैनान्मूत ओष्य नीललोहिताभ्यां सूत्राभ्यां विषय्य
शुक्ले वा स्थाणौ विशाखायां^५ वा बध्नातीति ॥ पूर्वः कन्पो
बौधायनस्योत्तरः ग्राक्षीकेः ^१ ॥
- I. 153. 5. उदपाचस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति १०
बौधायनो ^२ यथोपपादमिति ग्राक्षीकिः ^१ ॥
- I. 153. 20. शुनासीरौचपदष^६ रज्याया^७ इति ॥ सूत्र५ ग्राक्षीकेर^२त्रो
ह स्माह बौधायनो य एवात ऊर्ध्वमापूर्यमाणपक्ष आगच्छे-

१ •मुत्खिदन G (sec. m.) Be and the vivarapa; •मुत्खिदमन Bu.

२ Thus G and U (sec. m.) and the vivarapa । अत्यतिषजन्परोत्य-
दन); •स्त्रिरेवाव्यतिष• the other MSS.

३ Thus Be G and U (sec. m.); भजेन Ben H D C G and U
(pr. m.).

४ चे (sic) Be, all the other MSS. om. the word.

५ Thus Ben H U D C; विशाखां Be Bu G (sec. m.).

६ •पदष रज्याया Ben C; पदषा रज्याया U D; शुदना रज्याया H;
पदषेयाया Be G (sec. m.) and the vivarapa.

त्तस्मिञ्कुनासीरीयपरुषा यजेत ^१ त्रयोदशस्यैवैतन्मासस्यापौ-
ज्यार्थं ^१ दृष्टं भवतीति ^१ ॥

वेद्यै करण इति ॥ दार्शपौर्णमासिकी स्यादिति बौधा-
यनः ^१ पाशुवन्धिकीति शालीकिः ^१ ॥

५ दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१त्रो ह स्माह
बौधायनो हिरण्यं वैश्वानरे दद्याद्धेतुं पार्जन्ये द्वादश वैश्वदेवे
द्वादश वरुणप्रघासहविःषु तिस्र आनीकवते तिस्रः सांतपने
चतस्रो गृहमेधीय ऋषभं पूर्णदर्यं ^२ तिस्रः क्रैडिने द्वादश
महाहविःषु तिस्र आदित्ये द्वादश शुनासीरीयहविःष्वि-
१० त्यत्रो ह स्माहौपमन्यवश्चतःषष्टिश्चातुर्मास्यदक्षिणाः समान्नाता
भवन्ति ^१ तान्मेन्नाधिगच्छेद्वासांस्तेतावन्ति मन्थान्योदनान्वेता-
वतो ^२ दद्यात्तेनो ह्येतेन काममवाप्नोतीति ^३ ॥

चातुर्मास्यानामन्त इति ॥ सोमान्तानि स्युरिति बौधा-
यनः ^४ पश्वन्तानीति शालीकिः ^५ सवनेष्ट्या यजेतेत्यौप-
१५ मन्यवः ^१ ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥

१ त्रयोदशस्यैवैतन्मा० Be H G U (pr. m.); त्रयोदशस्य स्यैवैतन्मा० U
(sec. m.); त्रयोदशास्ये -- येतान्मा० Bu; त्रयोदशस्य वैतन्मा० Ben C U.—
•पौज्यार्थे Ben G U D C; •तौज्यार्थे Be; •भौज्यार्थे Bu; •पौज्यार्थे H.

१ Thus G; •दर्ये the other MSS.

२ Thus G U D C and Keś.; संथान्योदनान्वेतावतो Ben; संथान्योदना-
न्येतावतो Bu; संथान्योदनान्येतावतो H; संथान्येतावतो Be (cp. Vol. I.
44. 15).

३ इति is not found in my copies.

I. 156. 1. अथातो ऽ'शृष्टे'मं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्नाह बौधायनो नादृष्टा रात्रानं चर्त्विजश्च^१ दीव-
येदित्य^२ चो ह स्नाह गालौकिर्द्यदि दीक्षा दीक्षाः सुराशा-
सिका^३ आहतांरस्तथे^४ ज्ञेयः^५ कामं दीव्येदिति^६ ॥

I. 167. 2. शालाया^४ अध्वमान^५ इति । स ह स्माह बौधायनो
मध्यंदिने शालामध्वस्येदापः पूर्वा गच्छेदुरग्यजमानो राजा
चारणिभ्यां चेत्य^६ नो ह स्माह शालौकिः कामं पृवांश्चे वाप-
राश्चे वा शालामध्वस्येदाप्तेवास्तमः^७ दौक्षणीयाः^८ मंतिष्ठा-
पर्यषेदिति^९ ॥

I. 156. 16. अग्रौनाऽऽवरण इति ॥ अजन्मान्तरेदिति बौधायनो ॥ १०
ऽरण्योऽसमारोह्येति शाक्यीकिः ॥

१ •चेति H Be Bu.

१ Uncertain; *राशमिका आह* H G (pr. m.) C; the vivaraṇa (one copy); राशमिका U; *राशमिकानाह* Be; *राशमिकार्थतार* D; *राशमिका आह* Bu; *राशमिकार आह* G (sec. m.) and the vivaraṇa (another copy). The vivaraṇa periphrases राशमिका (or राशमिकारः) by प्रत्येतारः (one copy), प्रत्यथेतारः (unr. प्रत्यथि वि) तारः. Read perhaps राशमिकानाह आहर्तारः (sec. सो. ख).

२. जीवाः G sec. m.l. The vivarna: २ जीवप्रवर्णनं जीवो
कल्पने ... इत्येव उक्तं उक्तं रो मुक्तं।

8 Thus the H (U) C; in Bu these words are missing; **बुध-
वानध्यः** the vivarna.

u. Thus G Be U; संतिष्ठास्यतिवे० Bu; संति० H; C D corrupt.

1. 157. 1.

सप्तहोतुर्हाम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ षड्भुतारं
 ऊत्वा सप्तहोतारं जुहुयादिति शाल्लौकिः ^१ ॥

२

यूपाहुत्यै हवन इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
 शाल्लौकेः ^१ ॥

५

वाससामुपकल्पन इति ॥ अष्टाविति बौधायनः ॥ सप्तेति
 शाल्लौकिः ^१ ॥

हृष्णाजिनानामुपकल्पन इति ॥ पञ्चेति ^१ बौधायनः ॥
 षडिति ^१ शाल्लौकिः ^१ ॥

हृष्णविषाणाया उपकल्पन इति ॥ त्रिवलिरिति बौधा-
 १० यनः ॥ पञ्चवलिरिति शाल्लौकिः ॥ सकलैवैषा स्यादित्यौप-
 मन्यवः ^१ ॥

1. 157. 5.

व्रतप्रदान इति ॥ कः स इति बौधायनश्चमस इति
 शाल्लौकिः ^१ ॥

प्रवर्ग्यस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो न प्रथम-
 १५ सोमे प्रवृज्यादुपनामुको हैममुत्तरो यज्ञो भवतीति ॥ न
 प्रवर्ग्यं गच्छेच्चनेति शाल्लौकिः ^१ ॥ ७ ॥

1. 157. 6.

तीर्थगमन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रदक्षिण-
 मावृत्यैतत्तीर्थं गच्छेदथामुतो ऽपसलैरावर्ततेत्यौपो ह स्माह
 शाल्लौकिरपसलैरावृत्यैतत्तीर्थं गच्छेदथामुतः प्रदक्षिणमा-
 २० वर्ततेति ^१ ॥

1. 157. 7. अथास्य प्राङ्मुखस्य दक्षिणं गोदानमङ्गिरसोतीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्योभयमेवाप्यस्य मन्त्रेण कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥
1. 158. 1. अभ्यञ्जन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह बौधा-
यनो महीनां पयो ऽमौत्यादाय वर्षाधा असि वर्षा मयि
धेहीत्यभ्यञ्जीतेति ^१ ॥
1. 158. 4. आञ्जन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१चो ह स्माह बौधायनो
वृत्रस्य कनीनिकामौत्यादाय चक्षुष्या असि चक्षुर्म पाही-
त्याञ्जीतेति ^१ ॥
1. 158. 5. चिरनिधावं द्विरुत्तरमप्यु पञ्च कृत्व आङ्ग इति ब्राह्मणं
पञ्च कृत्व एव दक्षिणं पञ्च कृत्व उत्तरमिति ॥ पूर्वः कन्पो १०
बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥
1. 158. 7. पवन इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्योत्तरवर्गान्हात्वा
तेषामेकेन प्राणदेशे पवयेदथेतरेण नाभिदेशे ऽथेतरेण
गुह्यदेशे ^१ ऽथैनान्यङ्गिरभ्युक्ष्योदक्षुत्विदेदित्य^१चो ह स्माह
शालीकिर्द्वाभ्यां पवयति त्रिभिः पवयतीत्येतैरेनमेकविंश- १४
त्यावगाहशः^२ पवयित्वाथैनान्यङ्गिरभ्युक्ष्योदक्षुत्विदेदित्य^१चो ह

^१ Thus Keś. only; पाहीत्यङ्ग इति G U, •त्याङ्ग इति D C; the other MSS. corrupt. An optative is required.

^२ Instead of उत्तिष्ठेत्, the reading of Be (and once उत्तिष्ठते • Bu), here and infra, the MSS. have उत्तिष्ठेत् ।

^३ Uncertain; G (sec. m.) as given in the text; पवयतीत्येकमेकं विंशत्या • Bu; पवयतीत्युत्तरैरेनमेकविंशत्या • U; पवयतीत्युत्तरैरेनमेकविंशत्या • H; पवयतीत्युत्तरैकविंशत्या • C D; Be wholly corrupt.

स्माहौपमन्यवः समस्तैरेवैनं ^१प्राणदेशे पवयेच्चित्पतिस्त्वा पुनातु
वाक्पतिस्त्वा पुनातु देवस्त्वा सविता पुनात्वष्टिद्रेण पवित्रेण
वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति ^१ देवतायां देवतायामतिवाच्या-
द्भिरभ्युक्ष्योदष्ट्युत्विदेदिति ^२ ^१ ॥

I. 158. 11. ५ अथैनं सव्ये पाणावभिपात्येति ॥ दक्षिणं ^२ इति प्रोक्तं ^१
पूर्वः कक्ष्यो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ^१ ॥

I. 158. 14. अथैनमघेणाहवनीयं पर्याणीयेति ॥ जघनेनेति प्रोक्तं ^१
पूर्वः कक्ष्यः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

I. 159. 5. पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह
१० बौधायनः शुचिमेवैनं पवयित्वा सर्वयर्चादानीय जघनेन
गार्हपत्यमुपवेशयेदिति ^१ ॥

I. 158. 17. पत्न्या दीक्षणे इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह स्माहौप-
मन्यवः प्रायणीये हविष्कृदन्ते पत्नीं दीक्षयेदिति ^१ ॥

159. 10. न यजमानं व्रतमुपनयतीति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह

१५ स्माह बौधायनः सौमिके तन्त्रे पौरोडाशिकं याजमानमभ्या-
वर्ततान्यत्र यज्ञस्य पुनरालम्भादिति ^१ ॥

I. 159. 11. न पत्नीं संनह्यतीति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनो दीक्षणीयायामेनां संनह्य मस्थितायां विमु-

१ Thus Be; एवं not found in G (pr. m.) Bu H U D C; यनं not

in G (sec. m.).

२ देवतायां once in Bu D H C.

३ दक्षिण Bu and one copy of the rīvarāṇa.

आध्वरिकेण सह याजमानेन^१ तन्मेतन्मे वात^२ ऊर्ध्वं पौरो-
डाग्निकेन कर्मणाभिर्भनञ्चेदिति^३ ॥

I. 159. 15. ध्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह साह बौधायन उभा-
वेव ध्रुवामाप्याययेतामध्वर्युश्च यजमानश्चेत्यध्वर्युरेव ध्रुवामा-
प्याय्य दौचाहुतीर्जुह्यादिति शाल्लौकिः^४ ॥

I. 159. 16. दौचाहुतीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ चतुर्थी^६
पञ्चमौमनुद्रुत्य जुह्यादिति शाल्लौकिर^७ चो ह साहौपमन्यव
आकूत्यै प्रयुज इति तिस्रो ऽनन्तरा हुत्वा सरस्वत्यै पृष्णे ऽग्नय
इत्युपातीत्यापो देवौर्हतीर्विश्वश्रुव इत्येतां जुह्यादयौ-
द्ग्रहणमिति^८ ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

I. 160. 10. कृष्णाजिनयोरिति ॥ डाभ्यां ससुक्षिताभ्यां^९ दौचये-
दिति बौधायनो^१ ऽयं यद्यन्यतरस्याद्विषमौर्म प्रतिबौध्ये-
दित्येकमेव^२ कृष्णाजिनं स्यादिति शाल्लौकिः^३ ॥

I. 160. 11. शुक्लकृष्णयोः संमर्शन इति ॥ शुक्ले ऽङ्गुष्ठो भवति
कृष्णे ऽङ्गुलिरित्येव^४ शुक्लकृष्णे संमृग्रेदिति बौधायनः^५ ॥ १५

१ याजमानः G and U (sec. m.) and the vivarapa; यजमानः the other MSS.

२ वात G (sec. m.) U Be, the vivarapa.

३ चतुर्थी G (sec. m.) D.

४ Thus G (sec. m.) only; ससुक्षिताभ्यां the other MSS.

५ Effaced in G.

६ इति before एकमेव found in G only (sec. m.).

पृथेनैवैत^१संधिः संमृशेदिति शालीकिर^१येनमेकाङ्गुल्यैव संमृ-
शेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥

कृष्णाजिनस्याभिसर्पण इति ॥ सूत्रः शालीकिर^१त्रो ह
स्माह बौधायनः पूर्वं वोत्तरं वार्धर्चं विगृह्णीयात्तृतीयेन मध्य-
५ देशं गच्छेदिति ^१ ॥

I. 160. 17,
II. 23. 5.

आख्यातं ग्रन्थिकरणम् ^१ ॥

160. 22.

अथास्य प्रदक्षिणमुष्णीषेण शिरो वेष्टयतीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^१ वाससैव संप्रच्छन्नः स्यादिति शालीकिः ^१ ॥

161. 4.

कृष्णविषाणयाः प्रदान इति ॥ सूत्रः शालीकिर^१त्रो ह
१० स्माह बौधायनः समस्तेनैवासौ मन्त्रेण कृष्णविषाणां प्रयच्छे-
त्तूष्णीं वेद्यन्तमुद्धृत्यात्तूष्णीं केशान्तमुपसृशेदिति ^१ ॥

I. 161. 9.

दण्डस्य प्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१त्रो ह स्माहौप-
मन्यवः समस्तेनैवासौ मन्त्रेण दण्डं प्रयच्छेत्सूपस्था देवः वन-
स्यतिरूर्ध्व^२ मा पाङ्क्तोदृच इति^२ ^१ ॥

I. 161. 11. १५

अथैनं यज्ञस्यान्वारम्भं वाचयतीति ॥ सूत्रः शालीकिर^१त्रो
ह स्माह बौधायनो मष्टिकरणाः खल्वेते मन्त्रा दृष्टा भवन्ति

१ Thus corrected in accordance with the vivaraṇa, which runs
प्रथमेन (sic) वसतलेन ; प्रथमेनैवैतं G. (sec. m.); पृथेनैवैतं Bu ; पृथगेवैतं
U H D C.

२ Thus Be; before ऊर्ध्वं H ins. इति ; D U G C abbreviate the
mantra, giving only the first and the last words.

३ Thus Be; C D U G H Bu add यजमानः प्रतिगृह्णाति, apparently
a reminiscence of the text proper (Vol. I., 161, 12).

स्वाहा यज्ञं मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याः स्वाहोरोरन्त-
रिचात्स्वाहा यज्ञं वातादारभ इति ^१ ॥

I. 161. 13. मुष्टिकरण इति ॥ वाचोयमसंयुक्तं^१ मुष्टिकरणं स्यादिति

बौधायन ^२ आवान्तरदीक्षायै विसर्गादिति शालीकिः ^३ ॥

I. 161. 14. आवेदन इति ॥ यथावर्णमावेदयेदिति बौधायनो ^४

ऽदीक्षिष्टायं ब्राह्मण इत्येव ब्रूयादिति शालीकिः ^५ ॥

I. 162. 14. व्रतदोहन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य स्तोत्रपरदारिकमेव^६

यजमानव्रतं स्यादिति शालीकिः ^७ ॥ १ ॥

I. 163. 8. यजुषोरनुषङ्ग इति ॥ आ कृष्णाजिनप्रासनादनुषज्जेता-

मिति^८ बौधायन ^९ आवान्तरदीक्षायै विसर्गादिति शाली-

किर^{१०} दक्षिणायनादित्यौपमन्यवः^{११} ॥

I. 163. 11. संवेशनयजुषीति^{१२} ॥ सूत्रं शालीकिर^{१३} चो ह स्वाहा बौधा-

यनो ऽमे त्वं सु जाग्रहीत्येव संविशेद्भूतयिष्यन्प आचामेद्देवी

धियं मनामह इति ^{१४} ॥

I. 164 12. अथ सनीहाराग्रहिणोतीति^{१५} ॥ अन्यचोग्रशूद्रघोरिति १५

१ Thus G (sec. m.) and the vivarāṇa; वाचोयमसं. Be H U G (pr. m.); वाचंयमसं. D C; वाचोयमसं. Bu.

२ उपराहा U D H Be C; cp. XXI. 19 init.

३ षज्जेतामिति H Bu G U D C; षज्जेदिति Be.

४ Thus Be, the vivarāṇa and Keś.; दक्षिणादानादि. H Bu G (sec. m.) U D C; दक्षिणावदानादि. G (pr. m.).

५ यजुषोरिति H, यजुषी इति U D C.

६ सनी. Be; सनि. Bu G; संनि. D U C; सन्न. H.

बौधायनो^१ न्यत्रोद्यैरिति^२ शालीकिः^३ । सर्वान्यज्ञमिद्वय
इत्यौपमन्यवः^४ ॥

1. संवेदनयजुःप्रबुद्धयजुःप्रयाणयजुःपर्याणयजुरिति^५ ॥ अनु-
षङ्गीष्टेतानि^६ भवन्तीति बौधायनः^७ सङ्कृतान्येवैतान्यङ्गे^८
५ वा रात्रिये वा स्युरिति शालीकिः^९ ॥

I. 164. 16.

दक्षिणानां प्रतिग्रह^{१०} इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यस्य
कस्य च जातस्य मन्त्रेण प्रतिगृह्णीयात्पुनरप्यागतं^{११} मन्त्रेणैव
प्रतिगृह्णीयादित्य^{१२}चो ह स्माह शालीकिर्यस्य कस्य च जातस्य
मन्त्रेण प्रतिगृह्णीयात्प्रतिगृहीतमेव तस्य स्यादागन्त्वेवास्यात्^{१३}
१० ऊर्ध्वं मन्त्रेणैव प्रतिगृह्णीयादिति^{१४} ॥

PI. 164. 21.

अविज्ञातायै दान^{१५} इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
शालीकेः ॥

१ न्यत्रानप्रेरिति U D C H; on the instrumental cp. Speyer
Sanskrit Syntax § 107.

२ ० पर्याण० instead of ० परिघाण० all.

३ Thus Bu U G (sec. m.) and the vivaraṇa; अनुषङ्गीष्टेतानि
H G (pr. m.); अनुषङ्गीष्टेतानि Be; D C corrupt.

४ सङ्कृत twice U Be.

५ प्रतिग्रह G and U (sec. m.) and the vivaraṇa; ० ग्रहण G (pr.
m.) U (sec. m.) and the other MSS.

६ Thus H G (pr. m.) U D C; ० यागतं G (sec. m.); ० यागतं Bu;
० स्थागतं Be.

७ Reading, meaning and interpunction doubtful; स्यादागन्त्वेवा-
स्यात् G (sec. m.); स्यादागन्त्वेवास्यात् G (pr. m.); स्यादागन्त्वेवास्यात् Be;
स्यादागन्त्वेवास्यात् U; ० दागन्त्वेवास्यात् D; स्यादागन्त्वेवा C.

८ विद्वान् U D Be C; the passage is missing in H,

- I. 165. 10. प्रयाण इति ॥ पूर्वः कक्षः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥
- I. 165. 12. अथ यद्येनं यान्तं व्रतनवेक्षोपाधिगच्छतीति ॥ मथित्वाग्नी-
न्विहृत्य व्रतयेदिति बौधायनः^१ उत्तरतो ऽरणी निधाय^२
दक्षिणतः परिश्रित्य व्रतयेदिति शालीकिः^३ ॥
- I. 165. 14. अथ यद्यपर्याणा अप उपाधिगच्छतीति ॥ सूत्रः शाली-
केरु^४चो ह स्माह बौधायनो यत्रैवापर्याणा अप उपाधिगच्छे-
त्तज्जपेद्देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान्मदि-
न्ममसान्भो^५ गृह्णामीति^६ त्रींश्लोष्टानाददीत^७ तेषामेक-
मुदकान्ते निदध्यान्तं वो मावक्रमिषमित्यथान्यं ध्वंसयन्ननुद्र-
वेदच्छिन्नं तन्तुमित्यथान्यमुदकान्ते निदध्यात्पृथिव्या अमु^८
गेषमिति^९ सं वा गाहते सं वा तरति^{१०} सेतुमेव कृत्वात्ये-
तीति ब्राह्मणम्^{११} ॥ १० ॥ चतुर्थः ॥
- I. 166. 11. रोहिते चर्मणीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याप्यरोहितः स्यादिति
शालीकिः^{१२} ॥
- I. 166. 12. अःशुगहणे हिरण्य इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{१३} न^{१४}
कुर्यादिति शालीकिः^{१५} ॥
- I. 167. 2. देवयजनस्याध्यवसान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरे^{१६}चो ह
स्माहौपमन्यवः पुरस्तादेवैतलैविध्यगतेषु देवयजनमध्यवसे-
दिज्ञायते सा वा इयः सर्वैव वेदिरिति^{१७} ॥
- I. 167. 4.
III. 20. 9. आख्यातं प्रायणीयस्य निर्वपणम्^{१८} ॥

१ After निधाय U Be ins. तस्या, C D तस्य ।

२ तान्भो G D C Be, the vivaraṇa; तंबो H U; Bu defective.

1. 167. 12. प्रायणीयस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बौधायनो^१
ऽश्विति शालीकिः^१ ॥
13. प्रायणीयस्यासादन इति ॥ षड्भोत्रासादयेदिति बौधायन-
सू^१ष्णीमिति शालीकिः^१ ॥
1. 167. 14.^५ प्रायणीयस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधा-
यन^१ उच्चैरिति शालीकिः^१ ॥
1. 169. 11. आदित्यस्योदौचण इति ॥ हिरण्यमन्तर्धायादित्यमुदौचये-
दिति बौधायनो^१ ऽनन्तर्धायैवेति शालीकिः^१ ॥
1. 169. 13. सोमक्रयणा अतिवित्सन इति ॥ सदसः काले ऽतिवित्सये-
१० दिति बौधायन^१ उपरवकाञ्च इति शालीकिः^१ ॥
1. 169. 15. सोमक्रयण्यै पदस्यानुनिक्रमण^१ इति ॥ अतिक्रान्तायै षष्ठ्या-
कालं दक्षिणस्य पूर्वपदस्यानुनिक्रमेदिति^१ बौधायनो^१ महा-
वेदिमेवातिक्रान्तायै यस्यैव^१ कस्य^१ चेति^१ शालीकिः^१ ॥
1. 169. 21. सोमक्रयण्यै पदस्य परिलेखन इति ॥ सूत्रं शालीके-
१५ र^१चो ह स्माह बौधायन स्फोने च कृष्णविषाण्या च पदं
परिलिखेदन्नरतः कृष्णविषाणा स्यादिति^१ ॥ ११ ॥
1. 170. 10. उदपात्रस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति
बौधायनो^१ यथोपपादमिति शालीकिः^१ ॥

१ •नुनिक्र० all (C D only •नुनिष्क्र०); this reading (given by Tr)
is also to be restored VI. 12: 169. 16, see TS. VI. 1. 8. 1.

२ यस्यैव कस्यै वेति Bu G. (sec. m.); यस्यै कस्य चेति Be; वकस्य चेति
C H D G (pr. m.).

- I. 171. 1. राज्ञ उपस्थान इति ॥ म ह स्माह बौधायन उपसा^१
 नामेयमोषधिर्भवति^१ । तां दूर्तो कुर्वीत^१ तेष ते गायत्रो भाग
 इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय
 ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाः
 सासाज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूतादित्य^२चो^३ ह स्माह ५
 शालीकिः प्रत्यक्षः खल्वयः राजा भवति प्रत्यक्षवदेवोपतिष्ठे-
 तेष ते गायत्रो भाग एष ते त्रैष्टुभो भाग एष ते जागतो
 भागश्चन्दोमानाः सासाज्यं गच्छेति^१ ॥
- I. 171. 9. राज्ञो मान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ निगदन्नेवैतामृचं
 पञ्च कृत्वो मिमौतेति^३ शालीकिः^१ ॥ १०
- I. 172. 5. राज्ञः पणन^४ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ गवा ते
 क्रौणनीत्येव ब्रूयादिति शालीकिः^१ ॥
- I. 172. 8. अजाया उपनिग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ उपनि-
 गृह्णन्नेवाजां मन्त्रं जपेदिति शालीकिः^१ ॥
- I. 197. 1. मैत्रावरुणस्य दण्डप्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^२चो ह १५

१ Instead of उपसा नामेय० H C D U read उपस्थाना उप० ।—
 ओषधीर्भ० G (sec. m.), ओषधीर्भ० H Bu C D U (pr. m.); ओषधीर्भिर्भ०
 Be U (sec. m.).

२ The mantras are given partially abbreviated in the MSS.

३ मिमौते इति or मिमौत इति MSS.

४ Thus Bu G (sec. m.) and the vivarapa; पण Be H C D U G
 (pr. m.).

स्माहौपमन्यवः सोमविक्रयिणमुदकुम्भेनोपवृत्त्याचैव^१ मैत्रावरु-
णाय दण्डं प्रयच्छेदिति^१ ॥

- I. 11. ११. राज्ञः प्रत्यानहन इति ॥ अन्तर्लोन्ना चर्मणा प्रत्यानह्ये-
दिति बौधायन^{११} ऊर्ध्वग्रीवेण बहिर्लोन्नेति शालीकिः^१ ॥
- I. 173. 21. ४ ईषाया अन्वारम्भ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्थानन्वारभ्यैवेष्टं
प्रत्यङ् द्रवन्मन्त्रं जपेदिति शालीकिः^१ ॥
- I. 174. 3. राज्ञः परिवहण इति ॥ प्रदक्षिणं परिवहेदिति बौधा-
यनो^{११} यथोपपादमिति शालीकिः^१ ॥
- I. 174. 7. राज्ञः प्रत्युपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो व्रीहि-
१० भिस्वारणीभ्यां च राजासन्धा च राजानं प्रत्युपतिष्ठेत्^{११} नो ह
स्माह शालीकिरजेन च कर्णग्रहीतेनोल्मुकेन^{१२} च^{१३} राजासन्धा
च राजानं प्रत्युपतिष्ठेत्^१ सो ऽग्रीषोमीयः पशुः स्यात्सोहः^{१४}
स्यात्तूपरः स्यात्साण्डः स्याच्छ्रुमान्स्यात्पीवान्स्यादिति^{१५} विज्ञा-
यते^१ ॥ १२ ॥

१ सोमविक्रयणम् instead of सोमविक्रयिणम् G (sec. m.); सोमविक्रयणम्
U D H C.—०भेनोपवृत्त्या० Bu G (sec. m.); ०भेनोपप्रवृत्त्या० C D H
(sec. m.). ०भेनोमवृत्त्या H (pr. m.).

२ ०ह्रीतेन सोमघेन U D H C; ०ह्रीतेन सोमघेन G.

३ सोहः Bu G and the vivarāṇa; सोमशः H D U C.

४ श्रुमान् G Bu, viv., fails in H U; D Be are defective.—पीवान्
Bu U (pr. m.), viv.; पीमवान् Be U (sec. m.); पीतनवा H; D C
defective; fails in G (sec. m., first hand invisible). N. B. nomin.
पीवान् as Mahābh., not पीवा ।

आतिथ्यस्य वर्हिषः म॒स्कार इति । अमिदादानप्रभृती-
न्मन्त्राभ्याधयेदिति बौधायनः " गुरुवप्रभृतीनिति शालीकिः "
संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ' ॥

I. 174. 12. आतिथ्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्र५ शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायन उभौ विमुच्य राजानं प्रपाद्यातिथ्यं निर्वपेदिति ' ॥ ५

I. 175. 14. राज्ञः परिचर्याया इति ॥ सूत्र५ शालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायन ऋचैव राजानं परिचरेदृचार्थमुपनिगृहीयादिति ' ॥

I. 175. 17. अर्हण इति ॥ यथागतमर्हयेदिति बौधायनो " राजान-
मर्हयित्वत्विजो^१ ऽर्हयेदिति शालीकिः ' ॥

I. 175. 19. आतिथ्यस्य करण इति ॥ पुरोडाशश्च गौश्च स्यातामिति १०
बौधायनः " पुरोडाश एवेति शालीकिः ' ॥

I. 176. 10. आज्यग्रहणां ग्रहण इति ॥ चतुर्गृहीतानि वा पञ्च-
गृहीतानि वा स्युरिति बौधायनः " पञ्चगृहीतान्येवेति
शालीकिः ' ॥

I. 176. 18. आतिथ्यस्यासादन इति ॥ चतुर्होत्रासादयेदिति बौधा- १५
यनस्त्र^१णीमिति शालीकिः ' ॥

I. 176. 19. आतिथ्यस्य चर्याया इति ॥ उपा५शु चरेदिति बौधा-
यन " उच्चैरिति शालीकिः ' ॥

I. 177. 19. तातुनग्रस्य भक्षण इति ॥ सूत्र५ शालीकेर^१चो ह स्माह

१ यथागतम्. instead of राजानम्. G U; C D and H are defective.

बौधायनो निगुप्तमेवैनं^१ निधापयित्वा व्रतकाले व्रतेन सह
भक्षयेदिति ^१ ॥

19. औपसदस्य बर्हिषः सःस्कार इति ॥ अग्निदादानप्रभृती-
न्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायनः ^१ शुक्लप्रभृतीनिति शालीकिः ^१

५ संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ^१ ॥

ib. उपसदां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवत्यः स्युरिति बौधायन-
स्तूष्णीका इति शालीकि^१ र्यत्पर्याज्यं^२ तत्तूष्णीक^३ स्यादथे-
तरन्मन्त्रवत्यादित्यौपमन्यवः^४ ^१ सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादि-
त्यौपमन्यवीपुत्रः ^१ ॥

१० आहुतीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ प्राचीरे-
वैता आहुतौः सःस्थापयेदिति शालीकिः ^१ ॥

9. 18. उपसदा^२ होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ नित्याक्रमैवोप-
सदो^३ जुहुयादिति शालीकिः ^१ ॥

सुचां परिश्रायन इति ॥ अहोरात्रं परिश्रायोरक्षिति
१५ बौधायनो ^१ ऽहरेवेति शालीकिः ^१ कर्मणःकर्मणः प्रयुञ्जीते-
त्यौपमन्यवः ^१ ॥ १३ ॥ पञ्चमः ॥

१ निगुप्तं Bu G and U (sec. m.), the viv.; नुगुप्तं Be U (pr. m.)
G (pr. m.) H D C.

२ Thus G (sec. m.) only, the vivarāṇa of the text proper, and
Kś. (पर्याज्यम् = प्रधानम् Viv.). All the other MSS. are more or less
corrupt.

३ Thus Bu H G D C; ०सदो Be U.

४ Thus Bu H U G (pr. m.) D C; ०सदां G (sec. m.), ०सदं Be.

I. 182. 13. स्तम्बयजुषो हरण इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतपरवकाला-
दप्याग्नीध्रो हरेदिति शास्त्रीकिः ¹ ॥

I. 183. 1; आख्यातं चात्वालस्य परिलेखनम् ॥

III. 57. 4.

III. 57. 7. आख्यातं लोकाग्नीनां हरणम् ॥

I. 215. 5 स्फ्यविघनानामुपस्थान इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^१चो ह ^२
(?)

स्माद् बौधायनो ऽग्नित्युत्तरं परिग्राहं परिगृह्य योयुपित्वा
तिर्यञ्चं स्फ्यं स्तम्भा यजमानमुत्करे स्फ्यविघनानुपस्था-
पयेदिति ¹ ॥

अग्नीषोमीयस्य बर्हिषः सःस्कार इति ॥ असिदादान-
प्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायनः ^{११} शुश्रूषप्रभृतीनिति १०
शास्त्रीकिः ^{१२} संभरणप्रभृतीनित्यौपमन्यवः ¹ ॥

अग्नीषोमीयस्य पशोरनुसंभ्रज्याया इति ॥ अनुसंभ्रजेदिति
बौधायनो ^{१३} नानुसंभ्रजेदिति शास्त्रीकिः ¹ ॥

I. 183. 18. इध्मावर्हिषोरुपसादन^१ इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^{१४}चो ह
स्माहौपमन्यवो ऽथैवास्मा आसीनायेध्मावर्हिराहरेत्तदादाय ^{१५}
प्राडित्यात्कुग्रहस्तस्य^{१६} पृष्ठ्याकालं प्राड् सृण्वगच्छेदिति^{१७} ¹ ॥

१. उपकथन the'vivarana.

२ Thus G (sec. m.) Be; प्रादौयात्कुग्र. Bu; प्राडित्यात्कुग्र. C';
प्राडित्यात्कुग्र. U G (pr. m.); प्राडित्यात्कु. H; प्राडेत्यकुग्र. D C.

३ Thus G C U C'; स्त्रोतव्यम्. Bu; स्त्रोतव्यम्. H; स्त्रोतव्यम्. Be,
स्त्रोतव्यम्. D.

1. 184. 3. हविर्धानयोरभ्यावर्तन^१ इति ॥ काष्ठानि वा तृणानि
वान्तर्धायाभ्यावर्तयेदिति^२ बौधायनो^३ ऽनन्तर्धायिवेति^४
शालीकिः^५ । ॥
1. 184. 4. हविर्धानयोः प्रोक्षण इति ॥ तृष्णीः सः स्रक्ताभिरङ्गिः
५ प्रोक्षेदिति बौधायनः^६ कमण्डलुभिरिति^७ शालीकिः^८ । ॥
1. 184. 13. वर्तनोरभिहोम इति ॥ सूत्रमौपमन्यवोपुत्रस्त्रोचो ह
स्माह बौधायनो दक्षिणस्य हविर्धानस्य वर्तनमभिजुहुया-
त्सर्वा^९ अचधुर उपाज्यात्सर्वतश्च परिमृशेदित्य^{१०}चो ह स्माह
शालीकिः सर्वा एव वर्तनोरभिजुहुयात्सर्वा अचधुर उपाज्या-
१० त्सर्वतश्च परिमृशेदिति^१ । ॥
1. 185. 16. मेथ्योर्निहनन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो दक्षिणस्य
हविर्धानस्य दक्षिणतो मेथीं निहन्यादुत्तरस्य दक्षिणत इति^{११}
दक्षिणतश्चोत्तरतश्चेति शालीकि^{१२}मध्य इत्यौपमन्यवः^१ । ॥
1. 186. 10. द्वार्बाह्वनां परिषीवण^{१३} इति ॥ सर्वान्द्वार्बाह्वन्मन्त्रेण परि-
१५ षीव्येदिति बौधायनः^{१४} पूर्वोपूर्वाविति शालीकि^{१५}दक्षिणौ-
दक्षिणावित्यौपमन्यवः^१ । ॥ १४ ॥

१ ०भ्यवर्तये० G (sec. m.) and the vivaraṇa; this might, after all, be the correct reading also VI. 24: 184. 3. (अभ्यवर्तयन्ति).

२ Thus G (sec. m.) C'; नान्तर्धा० the other MSS.

३ त्रसंक्षुभिः G (sec. m.), cp. Pāṇ. IV. 1. 71.

४ Emended; वर्तन्यामभि० H Be G U D C'; वर्तन्या अभि Bu.

५ Thus C D H G (pr. m.); ऽविष्यण Be C'; ऽव्ययण Bu G (sec. m.) and the vivaraṇa.

- I. 189. 1. औदुम्बर्या अभिहोम इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीपुत्रस्योचो ह
स्माह बौधायन एवमेव जुहुदन्तर्धाय^१ हिरण्यमभिजुहुया-
दित्युभयोरेव विशाखयोर्हिरण्ये^२ निधायाभिजुहुयादिति
शालीकिः^३ ॥
- I. 197. 8. वसतीवरौणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^४चो ह स्माह
बौधायन उभयतःशुक्रा आदित्यवतीर्वसतीवरौर्गृहीयात्ताः
शुक्रास्ताभिराप्याययेत्ताभिरभिषुणुयादिति^५ ॥ धिष्ण्याश्रुण्य
वसतीवरौर्गृहीयादित्यौपमन्यवः^६ ॥
- I. 190. 18. उपरवाणां परिलेखन इति ॥ चिस्त्रिरेकैकं परिलिखे-
दिति बौधायनः^७ सकृत्सकृदिति शालीकिः^८ ॥
- I. 191. 7. उपरवपाशूनां हरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^९चो ह
स्माह बौधायनो यजमानस्याधस्यदमुपोष्योत्करं हत्वोप-
सृजेदिति^{१०} ॥
- I. 192. 1. उपरवाणां प्रोक्षण इति ॥ चिस्त्रिरेकैकं प्रोक्षेदिति
बौधायनः^{११} सकृत्सकृदिति शालीकिस्तस्मिन्नपोऽवनयेत्तस्मि-
न्यवान्प्रस्कन्दयेदित्येवमेवैतत्त्रिविधं कर्म कुर्यादित्यौपमन्यवः^{१२}
सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादित्यौपमन्यवीपुत्रः^{१३} ॥

१ •इनर्नतर्धाय G (sec. m.); rightly?

२ Thus Bu G, the viv. and Keś; •ण्य Be H U D C C'.

३ •ताभिरेवाप्या• G (sec. m.).

४ Thus Bu C' U C D G (sec. m.); हत्वो• H; द्रत्वो• Be.

93. 4-14.

धिष्ण्यानां निवपन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
वेद्यन्त आग्नीध्रीयं निवपेदेद्यन्ते मार्जालीयं ^१ धिष्ण्यान्यु-
ष्योदीचीनसंस्थतां^२ कुर्यादित्य^३चो^४ ह स्माह शालीकिरन्तर्वे-
द्याग्नीध्रीयं निवपेदन्तर्वेदि मार्जालीयं ^१ धिष्ण्यान्युष्य^२न^२
५ चोदीचीनसंस्थतां^२ कुर्यादिति ^१ ॥

I. 194. 10.

वेद्यै स्तरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^५चो ह स्माह
बौधायनस्तयो दक्षिणतस्तय उत्तरतो मध्ये सप्तमः षष्ठ्या-
कालं^६ प्राञ्च स्तृणन्तो गच्छेयुरिति ^१ पुरस्तादेवैनां प्रत्यञ्च
स्तृणन्तो ऽभ्यवक्रामेयुरित्यौपमन्यवः ^१ ॥

I. 194. 11. १०.

अग्नीषोमीयस्याज्यानां ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^१ पत्नीशाल एवाग्नीषोमीयस्याज्यानि गृहीया-
त्तानि खरे सादयेदिति शालिकिः ^१ ॥

I. 194. 13.

समन्वानयन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ नाद्रियेतेति
शालीकिः ^१ ॥

१ Thus here and I. 5 G (sec. m.); °संस्थतां Be C'; °संस्थितां Bu °संस्थितान्कुर्यां U H D C G (pr. m.).—Instead of धिष्ण्यान् H U D here and I. 4 धिष्ण्यं ।

२ Thus C D C' G (sec. m.) Bu; न्युष्यानयोचीनसं Be; न्युष्योदी-चीनसं H.

३ Between षष्ठ्या and कालं Bu G and U (sec. m.) ins. °स्तरणं, Be C D C' Keś. omit the word; in H this dvaidham is missing.—°कालं U G D Keś. and cp. XXI. 14: 94. 16; °काले Bu C', काले Be.

1. 194. 4. अर्धस्तनव्रतप्रदान इति ॥ समन्धानीय^१ वासमन्धानीय^१
वा^१ पुराणगार्हपत्यमर्धस्तनव्रतं प्रयच्छेदिति बौधायनो^१
नार्धस्तनव्रतं प्रयच्छेदिति शाल्लौकिः^१ ॥
1. 195. 1. वैमर्जनानां होम^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ चत्वारि
चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शाल्लौकिः^१ ॥ ४
1. 195. 7. वसतीवरौणामनुसंहरण इति ॥ अनुसंहरेदिति
बौधायनो^१ नानुसंहरेदिति शाल्लौकिः^१ ॥
वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति
बौधायन^१ आदितश्चान्ततथेति शाल्लौकिः^१ ॥
हृदयशूलानामुदामन इति ॥ एकैकं उदामयेदिति १०
बौधायनः^१ सर्वान्सहेति शाल्लौकिः^१ ॥
1. 198. 3. वसतीवरौणां परिहरण इति ॥ सूत्रं शाल्लौकिरे^१षो
ह स्माह बौधायन एवमेवेनाः परिहरण्येण यूपं सादयित्वा
जघनेन गार्हपत्यमुपसाद्याग्नीध्रे सस्त्रा अभिमृशेद्यज्ञे
जागृतेति^१ ॥ १५ ॥ षष्ठः ॥ १५
1. 200. 5. सवनीयस्याज्यानां ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं बौधाय-
नस्याग्नीध्रे^१ एव सवनीयस्याज्यानि गृहीयान्तानि खरे साद-
येदिति शाल्लौकिः^१ ॥

१ In some of the MSS. समन्धानीयवर is found once only, but cp. the vivaraṇa: समन्धानयनाम्नागूर्ध्वं वा ।

२ परिहोम H Bu D C U G (pr. m.), without परि Be G (sec. m.) and the vivaraṇa; C': वेदसंमर्जनानां होम ।

३ ०ग्नीध्रीय U; ०ग्नीध्रीये D C (omitting एव) .

200. 17. औदुम्बराणां महापरिधीनां परिधान इति ॥ सूत्र-
माचार्ययोर्^१त्रो ह स्नाहौपमन्यवः सुष्मन्ता एवैते स्युरिति ^१ ॥
राज्ञ उपवाहरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^१त्रो ह स्नाहौ-
पमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यो राजानमुपावह-
५ रेदिति ^१ ॥
- I. 201. 7. पञ्चहोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ चतुर्होतारः
ऊवा पञ्चहोतारं जुहुयादिति शालौकिः ^१ ॥
- I. 201. 10. प्रातरनुवाकस्योपाकरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^१त्रो ह
^१स्नाहार्तभांगीपुत्रस्तूष्णीकेनैककपालेन^२ प्रातरनुवाकमुपाकुर्या-
१० दिति ^१ ॥
- I. 201. 16. सवनीयानां निर्वपण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^१त्रो ह
स्नाहौपमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः सवनीया-
निर्वपेदिति ^१ ॥
- I. 201. 17. तेषां ब्रीहिव्येव हविष्कृतमुद्रादयत्युपोद्यच्छन्ते यवानिति ॥
१५ सूत्रः शालौके^१त्रो ह स्नाह बौधायन आवपनप्रभृति
यवेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तेत तन्नं तु हविष्कृत्^२ स्यादिति ^१ ॥
आयनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमायेभ्यो निनये-

१ ०र्तभांगिपुत्र० G (sec. m.).

२ Thus Bn G (sec. m.) the vivarāṇa; ०तूष्णीमेकेनै० C H U D G (pr. m.); ०तूष्णीमेककपा० Be C'.

३ हविष्कृत् G U; हविषूत् D H C; हविष्कृत Bn; हविष्कृतं Be C';
cp. XXI. 4: 75. 7; XXII. 11.

दिति बौधायनो^{११} ऽग्नेणातिहायेति शालीकिर^{११}ग्नेण वा
जघनेन वेत्यौपमन्यवः^१ ॥

I. 202. 1. पात्राणां सादन इति ॥ सूत्रं शालीकिर^{११}चो ह स्माह
बौधायनः खरे पात्राणि सादयेत्तेषां यथार्थमाददीतेति^१ ॥

I. 203. 9. अथैकधनान्गृह्णातीन्द्राय वो जुष्टान्गृह्णामीति वा तृष्णीं^४
वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकिः^१ ॥ १६ ॥

I. 203. 14. अग्नोः प्रस्कन्दन इति ॥ होत्वचमसादत्रां प्रस्कन्दयेदिति
बौधायनो^{११} वामतौवरात्कलशादिति^१ शालीकिः^१ ॥

I. 203. 21. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} यथाकलेवास्य
क्रतुकरणानि कुर्यादिति शालीकिः^१ ॥

I. 204. 8. दधिग्रहस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं शालीकिर^{११}चो ह स्माह
बौधायनः श्रौदुम्बरेणैवं पात्रेण गृह्णीयाद्भुत्वा चैतत्पात्रमभै-
वानुग्रहरेदिति^१ ॥

I. 205. 2. दक्षिणायै दान इति ॥ सूत्रं द्वैधमेवैतद्भवति ॥

I. 205. 7. तासु निग्राभ्यासु यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रं^{१४}
शालीकिर^{११}चो ह स्माह बौधायनः ऊरौ वोरशि वोपनिगृह्य
तासु निग्राभ्यासु यजमानं वाचयतीति^१ ॥

205. 17. राज्ञो निर्वपण इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^{११}चो ह स्माहौ-
पमन्यवः प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यो राजानं
निर्वपेदिति^१ ॥

- I. 206. 11. सो ऽऽग्नौ स्कन्ने वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपाऽऽशा-
वेवाऽऽग्नौ स्कन्ने वाचयेदिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 207. 16. उपाऽऽश्वन्तर्यामयोर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योभावेवो-
दिते जुहुयादिति शालीकिः^१ भावेवानुदिते जुहुयादित्यौ-
५ पमन्यवः ॥
- I. 207. 11 ;
209. 8. आग्रयणस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१त्रो ह स्माह
बौधायनो द्वयोर्धारयोः प्रातःसवने गृह्णीयात्तिसृणं माध्य-
दिने सवने चतसृणं तृतीयसवन इति ^१ ॥
- I. 211. 18. द्रष्टानुमन्त्रणीयास्त्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ सुवा-
१० ङ्गीरेवैता^१ जुहुयादिति शालीकिः ^१ ॥ १७ ॥
- I. 212. 4. पवमानग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
मजुष्टान्परिमृज्य सादयेदिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 212. 13. संतनीनाऽ^१होम इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१त्रो ह स्माह
बौधायनो वसतीवरीरथेतैर्मन्त्रैरवनयेदिति ^१ ॥
- I. 212. 8. १५ पवमानानामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ सदस
एव बर्हिषी आदायोपाकुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 212. 14. ब्रह्मण उपवेशन इति ॥ यथा सदस्येवमुपविशेदिति
बौधायनो ^१ यथा दर्शपूर्णमासयोरेवमिति शालीकिः ^१ ॥

१ Thus, and cp. XXV. 18, H D O U G ; ०रेवैता Bu ; ०वैता Be O'.

२ Thus (with न) G (sec. m.) U ; संतनीनां the other MSS., cp. XXV. 18.

- I. 212. 14. यजमानस्योपवेशन इति ॥ यथा मदस्येवमुपविशेदिति
बौधायनो^१ यथा दर्शपूर्णमासयोरेवमिति शालीकिः^१ ॥
- I. 212. 19. अथोद्गात्रे वा प्रस्तोत्रे वा बर्हिषी प्रयच्छतीति ॥ पूर्वः
कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकिः^१ ॥
- I. 212. 19. ऋक्सामयजुस्तरुणमसि मिथुनस्य प्रजात्या इति वा^५
द्वर्णी वेति । पूर्वः कल्पः शालीकिरुत्तरः बौधायनस्य ॥
- I. 213. 5. पञ्चस्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१
यस्यामेव कस्यां चिदाचयेदिति शालीकिः^१ ॥
- I. 213. 16. सप्तहोतुर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुमवनमेव सप्त-
होतारं जुहुयादिति शालीकिः^१ ॥ १०
- I. 213. 19. धिष्णिष्यानां विहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायन
आग्नीध्रीयादङ्गारानादाय^१ तत आग्नीध्रीये प्रस्कन्दयेदधानु-
पूर्वमितरेषु^१ धिष्णिष्यान्विहृत्योदीचीनसंस्थतां^१ कुर्यादित्य^१ चो
ह स्माह शालीकिराग्नीध्रीयादङ्गारानादाय तत आग्नीध्रीये
प्रस्कन्दयेदधानुपूर्वमितरेषु^१ धिष्णिष्यान्विहृत्य न सोदीचीनसं- १५
स्थतां^१ कुर्यादिति^१ ॥

१. *ग्नीध्र० and *ग्नीध्रौय० the MSS. promiscue; the vivaraṇa and Keś. always *ग्नीध्रौय० ।

२. Thus G D C U (pr. m.) संस्थितान् U (sec. m.), *संस्थतां H ; *संस्थां Bu ; Be C' defective.

३. Thus U (sec. m.) D C C' ; *संस्थतां G (sec. m.) ; *संस्थानं Bu ; संस्थानां H Be U (pr. m.) G (pr. m.).

I. 214. 1.

धिष्ण्यानां व्याघारण इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायन-
स्योत्तरः शालीकेः ॥

स्वरुश्रनस्योत्पादन इति ॥ यूपः स्वरुश्रनमुत्पादयेदिति
बौधायनः " पशुरिति शालीकिस्तन्त्रमित्यौपमन्यवो " देवते-
५ त्वौपमन्यवीपुत्रः ^१ ॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

I. 215. 16.

सर्पण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपरद्वारिक^१ एव यजमानः
स्यादिति शालीकेः ^१ ॥

तार्तीयसवनिकेषूक्त्यविग्रहेष्विति ॥ स ह स्माह बौधा-
यनः प्रसर्पदेव तार्तीयसवनिकेभ्य उक्त्यविग्रहेभ्यः षोडशिने^२
१० रात्रिपर्यायेभ्यो रात्रंतराय संधय इत्य^३चो ह स्माह शाली-
किस्तृतीयसवनातिवृद्धिरेवैषा^४ भवति ^१ 'यदेव' तृतीयसवने
प्रसर्पेत्तत्प्रसृप्तमेव^५ तेषां^६ स्यादिति " प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः
सवनेभ्यः संप्रसर्पेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥

I. 217. 13.

आमिन्नायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती च स्यात्सर्वाणि
१५ च सवनान्यनुसमिञ्चादिति^५ बौधायनस्तृष्णीका च स्यात्स-

१ °पराद्वारि° U D C H Be C'; cp. XXI. 9: 86. 7.

२ °शिने G Be; °शिनि Bu H U C D C'.

३ °नातिवृद्धि° Be G (sec. m.); °नातिवृद्धि° C D U; °नतिवृद्धि° H G
pr. m.); नातिवृद्धि° Bu C' and the vivaraṇa.

४ °मेवैतेषु G (sec. m.); °मेषां H.

५ °नुसमीया° MSS.

वाणि च सवनान्यनुसमियादिति^१ शालीकिर्मन्त्रवती च
स्यात्प्रातःसवने चैवैषा स्यादित्यौपमन्यवः^१ ॥

I. 217. 11. सवनौयानामनुसद्धारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ नाना-
पात्रौष्वेव^२ सवनौयानुद्धारणेदिति शालीकिः^१ ॥

I. 217. 16. प्रातः प्रातःसावस्येति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ प्रातःसावस्येत्येव^३
ब्रूयादिति शालीकिः^१ ॥

सवनौयानामनुसद्धारण इति ॥ अनुसद्धारणेदिति बौधा-
यनो^१ नानुसद्धारणेदिति शालीकिः^१ ॥

I. 218 8. प्रतिनिर्घाङ्गाणां^२ ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१
द्विदेवत्येभ्य एव प्रतिनिर्घाङ्गाणिगृह्यीयादिति^३ शालीकिः^१ ॥ १०

I. 218. 13. आचार इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ यज्ञदेवैतमाचार-
माचारयेदिति शालीकिर्द्वैषिकस्य आत्यरिभुना पात्रेणेत्यौप-
मन्यवो^३ यजुरेवैतस्यपेक्षैतमाचारमाचारयेदित्याङ्गीगविः^३ ॥

१ अनुसमीया० MSS.

२ Thus Be C' and the viv., •पात्रेषु Bu G U D C Kes ; •पात्रेष्टेव H.

३ •निर्घा Be C' H U D C G (pr. m.) ; निघा० Bu G (sec. m.) and
the vivaraṇa.

४ निर्घात्याङ्गिगृही० G (sec. m.) but the r effaced, Be H C D U ;
•निघात्याङ्गिगृही० Bu ; •निर्घाङ्गाङ्गिगृही० C' ; •निघाङ्गाङ्गिगृही० Kes. ; read
probably (with Kes.) •निर्घाङ्गाङ्गिगृहीयादिति ।

५ Thus G (sec. m.) ; •देवमाचार० Be H U C D ; •देवमाचारवे० C'
•देवमाचारवे० G (pr. m.) Kes. ; •देवदेवैतमाचारना० Bu.

- I. 220. 9. स॒स्त्राव॒स्यापि॒धान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ यावानेव^२
स॒स्त्रावः स्यान्तमपि॒दध्यादिति॑ शालीकिः ^३ ॥
- I. 220. 14. चम॒सानामा॒यातनं^२ इति ॥ अ॒ग्रेण॑ सु॒चः^३ प्रा॒चः^३ आ॒यातये॒-
दिति॑ बौधायनो ^४ जघनेन सुच उदीच आयातयेदिति
^५ शालीकिः ^६ ॥ १६ ॥
- I. 221. 4. ग्रह॒योः सं॒धान इति ॥ अ॒रन्वी च॑ ग्रहौ च सं॒दध्याता॒-
मिति॑ बौधायनो ^७ ग्रहावेवेति शालीकिः ^८ ॥
- I. 222. 12. शुक्र॒वतो म॒न्यिव॒त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^९ म॒न्यि॒-
व॒त इत्ये॒व ब्रूया॒दिति॑ शालीकिः ^{१०} ॥
- I. 222. 20. १०. म॒न्यिस॒स्त्रावस्य॑ होम इति ॥ सूत्रं शालीकेर^{११} चो ह
स्माह बौधायन आहवनीयादेवोदीचो ऽङ्गारान्निर्वर्त्य तेषु
म॒न्यिनः^{१२} स॒स्त्रावः^{१३} जुहु॒यादिति॑ ^{१४} ॥
- होत्रकचमसानां^{१५} होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
शुक्रामन्यिभ्यामेनावसह सङ्गजुहुयाद्विरभ्युचीतानित्य^{१६} चो ह
^{१७} स्माह शालीकिर्नैनाञ्जुक्रामन्यिभ्यां सह सङ्गजुहुयाद्विरेवा॒-
भ्युची॒तानिति॑ ^{१८} ॥

१ यावानच U D C; यावामेच Be; यावानच H.

२ ०सायनन MSS. and the vivaraṇa.

३ Thus G (sec. m.) Bu; सुच उदीच H U C; सुच only, Be D C'.

४ म॒न्यिसं॒चा० G (sec. m.).

५ Thus G (sec. m.) and C' only; होत्रकचमसानां the other MSS.
and the vivaraṇa.

I. 223. 17. द्विदेवत्यानां भक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{११} प्राणेषूप-
निग्राहं द्विदेवत्यान्मन्त्रयेदिति शास्त्रीकिं ^{१२} दीर्घमन्त्रेणैवान्मन्त्रये-
दित्यौपमन्यवः ^{१३} ॥

I. 224. 7. अथैतानि द्विदेवत्यपात्राण्यरिक्तानि करोतीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^{१४} सोमेनैवैतान्यरिक्तानि स्युरिति शास्त्रीकिः ^{१५} ॥ ५

I. 224. 10. अथैनानि दक्षिणस्य हविर्धानस्योत्तरस्यां वर्तन्याः सादय-
तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्याधस्तादेवैवान्युपहृत्यस्य ^{१६} सादयेदिति ^{१७}
शास्त्रीकिः ^{१८} ॥

वाचि वाचं दधामौति ^{१९} वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कन्यो
बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ^{२०} ॥ १

होत्रकचमसानां प्रतिभक्षण इति ॥ प्रतिभक्षयेदिति
बौधायनो ^{२१} न प्रतिभक्षयेदिति शास्त्रीकिः ^{२२} ॥

I. 229. 6. प्रत्यभिर्गर्जन इति ॥ सूत्रं ^{२३} शास्त्रीकेरचो ह स्माह
बौधायनो भक्षयन्नेव ^{२४} भक्षाणां पारे प्रत्यभिष्टुतीति ^{२५} ॥

१ दीर्घमन्त्रेणै० MSS., only C' भक्षणेवैना०; cp. XXV. 20.

२ Uncertain; ०न्युपहृत्यसाद० G (sec. m.); all the other MSS.
०न्युपहृत्य सासाद० The vivaraṇa: चक्षसादेव दक्षिणस्योपहृत्यस्य द्रोणकक्षस-
समीपे; could उपहृत्यस्य be the correct reading?

३ Thus Bu C D G U C'; दधामौति H Be. In the text proper no
vikalpa of the kind here mentioned, is found; neither is the yujas
to be traced in any text. Perhaps this dvaidham is to be taken
together with the foregoing one.

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa; भक्षयन्नेव Bu; भक्षयेन्नैव H
Be U D G (pr. m.) C C'.

233. 1. ऐन्द्राग्रस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^१चो ह स्माह
दीर्घवात्स्यो मुखेनेनं पात्रेण गृह्णीयादिति ^१ ॥
234. 1. नाराग्रसानामनुप्रकम्पन इति ॥ अनुप्रकम्पयेरन्निति
बौधायनो ^१ नानुप्रकम्पयेरन्निति शाल्लौकि^१नै^१नानुपोद्यच्छेर-
५ श्वनेत्यौपमन्यवः ^१ ॥ २० ॥ अष्टमः ॥
- [234. 13. माध्यंदिनीये ऽभिषव इति ॥ नवकृत्वोनवकृत्वो ऽभिषुत्य
निग्राभमुपेयुरिति बौधायनो ^१ ऽपरिमितमिति शाल्लौकिः ^१ ॥
- I. 235. 9. मरुत्वतीययोर्ग्रहण इति ॥ सूत्रं शाल्लौके^१र^१चो ह स्माह
बौधायन उपरिष्ठादेवाग्रयणाद्गृह्णीयादिति ^१ ग्राह्यलोको ह्येष
१० भवतीति ^१ ॥
236. 10. अष्टम्यां प्रसुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
यस्यामेव कस्यां चिद्वाचयेदिति शाल्लौकिः ^१ ॥
- I. 237. 3. दधिघर्मस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याग्नीध्र एनं
गृह्णीयादिति शाल्लौकिः ^१ परिश्रित्योभयतः ग्रान्तिं कृत्वा-
१५ ग्नीध्र एवेत्यौपमन्यवः ^१ ॥
- दधिघर्मस्य चर्याया इति ॥ उपा^१शु चरेदिति बौधा-
यन ^१ उच्चैरिति शाल्लौकिः ^१ ॥
237. 16. दधिघर्मस्य भक्षण इति ॥ सूत्रं शाल्लौके^१र^१चो ह स्माह

१ After this dvaidham G U D H C ins. प्रातःसवन एवैषा स्यादित्यौप-
मन्यवः सवनोयानुद्वासन इति सूत्रं बो० स्य नानापात्रेष्वेव सवनोयानुद्वासयेदिति
शा० किः । cp. XX1. 19: 104. 3.

बौधायनो ऽवघ्नभक्षणेनैवेतरे भक्षयेयुर्थजमान एव प्रत्यक्षं भक्ष-
येदरण्ये^१ ऽनुवाक्येन^२ मन्त्रेणेति^३ ॥

I. 240. 20. दक्षिणानामत्याकरण^४ इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^५चो ह
स्माद् बौधायन एकासेव दक्षिणां दक्षिणापथेनात्याकुर्वाद्ये
तरा^६ यथावकाशं गच्छेयुरिति^७ ॥

संवर^८ इति ॥ नीतासु दक्षिणासु^९ यथार्थं^{१०} संचरेर-
न्निति बौधायनो^{११} नाम^{१२}स्थिते सोमे ऽध्वर्युः प्रत्यङ् सदो
ऽतीयादिति शास्त्रीकिः^{१३} ॥

I. 259 7. कृष्णविषाणयाः प्रासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१४} नीतासु
दक्षिणासु चात्वाले कृष्णविषाणां प्रास्येदिति शास्त्रीकिः^{१५} ॥ १०

I. 241. 9. आचयेत्य संवदन^{१६} इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^{१७}चो ह
स्माद् बौधायनस्त्रिरेवाध्यतिषजन्पृच्छेत्क^{१८} आचयः क आचये
इति^{१९} ॥ २१ ॥

१ Thus G U (pr. m.), viv., Keś.; •खेनामुवा• Be U (sec. m.);
•खेनवा• Bu H D C, •खेवानुवा• C'.

२ Thus Be C' Bu and the vivaraṇa (one copy) •त्याक्रमण U H G
D C and the vivaraṇa (another copy).

३ •कुर्वाद्य• Be Bu C'; •क्रामयेद्य• U H G D C.

४ संवरण Bu.

५ Between दक्षिणासु and यथार्थं the MSS. exc. Be C' and Keś;
ins. चात्वाले, clearly interpolated from the following dvaidham.

६ Thus Bu C' G (sec. m.), the vivaraṇa; संवादन Be H O U D G,
(pr. m.).

७ Thus Bu Be G' C'; त्रिरेवाध्यति H U D C.

1. 241. 13.

दक्षिणानां दान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो मह-
र्लिग्भ्य एना^१ दद्यान्न होत्रकाननुसंचरेरन्निति [॥] न च होत्र-
काननुसंचरेरन्न च सदस्याय दद्यान्न ह्येतस्यानुख्या विज्ञायत
इति शालीकिः ^१ ॥

1. 242. 8.५

मरुत्वतीययोर्होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यमे-
वाध्वर्युर्जुह्यात्स वषट्कृतानुवषट्कृतः स्यादथेतरो ऽनुवषट्कृतः^२
स्यादित्युभावेवाननुवषट्कृतौ^२ स्यातामिति शालीकिरुभावे-
वानुवषट्कृतौ स्यातामित्यौपमन्यवः ^१ ॥

1. 242. 13.

तृतीयस्य मरुत्वतीयस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^३ चो
१० ह स्माह दौर्धवात्स्यो मुखेनैनं पात्रेण गृह्णीयादिति [॥]

1. 243. 5.

नाराशंसानामनुप्रकम्पन इति ॥ अनुप्रकम्पयेरन्निति
बौधायनो [॥] नानुप्रकम्पयेरन्निति शालीकि^४ नैनानुपोद्यच्छेर-
श्चनेत्यौपमन्यवः ^१ ॥

1. 244. 2.

सौम्यस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति बौधायन-
१५ स्त्र^५णीक इति शालीकिः [॥] सौम्य एव मन्त्रवान्स्यात्तूष्णीक
एककपाल इत्यौपमन्यवः ^१ ॥

245. 11.

तार्तीयसवनिके ऽभिषव इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य [॥] यदा-
प्याययति तेनाशुमदित्येव ब्रूयादिति शालीकिः ^१ ॥

१ एना Bu G ; एनां H Be C' U D C ; एव the vivarāṇa.

२ Emended ; नानुव० or नानव० MSS.

३ Thus Be C' U ; ०भावेवानु० H D C ; ०भावेव वषट्कृतानुवषट्कृतौ G
(sec. m.).

- I. 245. 19. आदित्यग्रहस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं गालीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनः पुरस्तादेनमभिषवाद्गोत्रायान्तूष्णीं^२ गृह्णातस्तमव-
नयेदिति ^१ ॥
- I. 246. 12. आदित्यग्रहस्योदाह्नन इति ॥ अर्धर्चश्च उदाह्न्यादिति
बौधायन ^२ चर्चति गालीकिः ^१ ॥ ५
- I. 247. 11. मैत्रावरुणस्य अयण^३ आश्विरो^४ ऽवनयन^५ इति ॥ सूत्रं
गालीकेर^१चो ह स्माह बौधायनः श्रीणोयादेव मैत्रावरुणं
पयसाश्विरमवनयेदिति ^१ ॥
- I. 248. 5. नवम्यां प्रस्तुतायां वाचयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
यस्यामेव कस्यां चिदाचयेदिति गालीकिः ^१ ॥ १०
- I. 249. 17,
250. 6. होचकाणां^२ संतर्पण इति ॥ सूत्रं गालीकेर^१चो ह
स्माह बौधायनो ऽनुसवनमेव होचाः^३ संतर्पयेदिति ^१ पश्च
प्रातःसवने षण्मास्यंदिने सवने सप्त तृतीयसवन इत्यौप-
मन्यवः ^१ ॥
- I. 251. 1. औपासनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽनुसंमज्ज्यौपा- १५
सनाननुमन्त्रयेत् चमसेभ्यश्च पुरोडाशप्रकलानुपास्येदत्र चैव

१ पुरस्तादेवाभिः G (sec. m.); पुरस्तादेवमभिः D U H.

२ Emended; अयणाश्विरोवनयन Bu G and the vivarāṇa; अयणाश्विर-
योवनयन H U D C; अयणीश्विरोवनयन Be C'.

३ होचकाणां Be G (sec. m.) C', the vivarāṇa; होचाणां Bu; होचणां
G (pr. m.); होचणां H U D C.

४ होचाः Bu G (sec. m.); होचकान् Be C' H U D C G (pr. m.).

षड्भूतारं व्याचक्षीतेत्यत्रो ह स्माह शालीकिरनुसंभ्रज्यैवौपा-
सनाननुमन्त्येत पार्श्वतश्चमसेभ्यः^१ पुरोडाशप्रकलानुपास्तेदुप-
रिष्ठाच्च षड्भूतारं व्याचक्षीतेति^१ ॥ २२ ॥ नवमः ॥

I. 251. 6. सावित्रस्य ग्रहणे सादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ सजुष्टं

५ परिमृज्य सादयेदिति शालीकिः^१ ॥

I. 252. 5. तदन्यतो-मदं प्रतिगृणातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ मदा
मोद^२ इवेत्येव^३ प्रतिगृणीयादिति शालीकिः^१ ॥

I. 252. 11. नाराशंसानामनुप्रकम्पन इति ॥ अनुप्रकम्पयेरन्निति
बौधायनो^१ नानुप्रकम्पयेरन्निति शालीकिः^१ नैनानुपोद्यच्छेर-
१० श्वनेत्यौपमन्यवः^१ ॥

सौम्यस्य चर्याया इति ॥ उपांशु चरेदिति बौधायन^१
उच्चैरिति शालीकिः^१ ॥

I. 253. 5. सौम्यस्य परीज्याया इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि
चैव^२ समस्तौ यदि च विद्धतावग्नाविष्णू उपांश्वेव स्याता-
१५ मिति^१ समस्तावुपांशु विद्धतावुच्चैरिति शालीकिः^१ ॥

I. 248. 12. तार्तीयसवनिकानां धिष्णिथानां विहरण इति ॥ सूत्रं
शालीकेर^१त्रो ह स्माह बौधायनश्चरित्वा वाचरित्वा वा सौम्ये-
नाङ्गारैश्चतुर्धिष्णिथान्विहरेदिति^१ ॥

१ पार्श्वतः om. Be C'.

२ मोदैवेत्येव G (sec. m.) only.

३ एव om. Be Bu D U (pr. m.).

- I. 254. 6. पाद्वीवतस्य अयण इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य ^१ दध्ना वा पयसा वा पाद्वीवतः श्रीणीयादिति शालीकि^२धिष्ण्यानां व्याघारणशेषेणाज्येन पाद्वीवतः श्रीणीयादित्यौपमन्यवः ^३ ॥
- I. 254. 14. पत्न्या उदानयन इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य^४चैवासौतापो-
हिष्ठीयाभ्य इति शालीकिः ^५ ॥
- I. 255. 14. तदुभयतो-मदं^१ प्रतिगृणतीति ॥ सूत्रं बोधायनस्य ^२
मोदा मोदं^३ इवेत्येव^४ प्रतिगृणीयादिति शालीकिः ^५ ॥
- I. 255. 17. ध्रुवस्य प्रच्यावन इति ॥ सूत्रं बोधायनस्य ^१ सर्व एवैषो
ऽवनयनमन्त्रः स्यादिति शालीकिः ^२ ॥ २३ ॥
- I. 256. 14. चमसानामायातनं^३ इति ॥ पूर्वः कस्यो बोधायनस्योत्तरः ^४
शालीकिः ॥
- I. 256. 15. तेषु चीःस्त्रीःश्च दूर्वापन्थीग्रास्यत्येकैकं च दर्भपुञ्जी-
मिति ॥ सूत्रं बोधायनस्य^५क्षिरेवैते दद्याः^६ स्फुरिति शालीकिः ^७ ॥
- I. 256. 21. औपयजेध्विति ॥ सूत्रः शालीकेर^८चो ह स्माह बोधा-
यन आग्नीध्रादग्नीधोमीयस्य^९ च सवनौयस्य चाङ्गारानाहरे- ^{१०}
च्छामित्रान्मैत्रावरुण्यै वशाया इति ^१ ॥

१ •मदं all, against VIII, 15 : 255. 14.

२ मोद्वैत्य • G D C C'.

३ •सायतन all exc. C.

४ १ दद्या Bu C', दद्याः G (sec. m.), दद्या Be, H U D C omit the word altogether. The vivaraṇa has: क्षिरेव चाध्वो दर्भनौया इति ।

५ Thus, and comp. vol. I l.c., H G U (pr. m.) C D, the vivaraṇa; •अग्नीध्रा • Be C' U (sec. m.) Bu Keś.

- . 258. 8. मिन्दाहुत्योर्हाम इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^१चो ह स्माहौप-
मन्यवः पुरस्तान्मिन्दाहुती जुहुयान्मिन्दाहुती हुत्वा हारि-
योजनं ग्रहं गृह्णीयादिति ^१ ॥
258. 10. शाकलैश्चर्याया इति ॥ सूत्रं शाकलीकेर^१चो ह स्माह
५ बौधायनो यावन्त्येना^२सि कृतान्यभिविजानीयात्तेषामवयजन-
मसीत्यभ्यादध्यादिति ^१ ॥
- . 258. 15. आदित्यस्योपस्थान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१हवनीयमेवै-
तेन यजुषोपतिष्ठेरन्निति शाकलीकिः ^१ ॥
- I. 259. 8. कृष्णविषाणायः प्रासन इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायन-
१० स्योत्तरः शाकलीकैः ॥
- . 259. 12. अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^१चो ह स्माहौपमन्यवो
५ ज्वैवै^२ स्थण्डिले कुम्भमिश्रं प्ररोष स्यालीभिश्च ग्रावोवाय-
व्येन चावभृथमवेयादिति ^१ ॥
261. 12. ग्रावोवायव्यस्य प्रप्लावन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ प्रचा-
१५ ल्योदाहरेयुरिति शाकलीकिः ^१ ॥ प्रचाल्यैवैता स्यालीरुदाहरे-
युस्तास्तेतानि देविकाहवी^२षि अपयेयुरिति बौधायनः ^१
प्रप्लावयेयुरेवेति^२ शाकलीकिः ^१ ॥ २४ ॥
- ib. कृष्णाजिनस्य प्रप्लावन इति ॥ सूत्रं शाकलीकेर^१चो ह
स्माह बौधायनः कृष्णाजिनमुन्मुच्याद्भिरभ्युक्ष्य पुत्राय वान्ते-

१ ज्वैवै Bu 'G D C; ज्वैवै H U (pr. m.); ज्वैवैत् U (sec. m.),
ितत् Be C'.

२ एव only in G (sec. m.).

वासिने वा दद्यात्सुचोपधानं^१ वैनत्कुर्वीतापि वैनेन पुनर्दीक्षे-
तापि वैनेन पुनर्यजेतेति^१ ॥

I. 262. 6. उदयनीयस्य वर्हिषः मःस्कार इति ॥ अमिदादान-
प्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदिति बौधायनः^१ शुक्लवप्रभृतौनिति
शालीकिः^१ संभरणप्रभृतौनित्यौपमन्यवः^१ ॥

ib. उदयनीयस्य निर्वपण इति ॥ सुचि वावधाय^२ क्षाम-
काषः^३ स्थात्यां^२ वा सक्षामकाषायां^३ निर्वपेदिति^३ ॥ पूर्वः
कक्षो बौधायनस्योत्तरः शालीकिः^१ ॥

I. 262. 9. उदयनीयस्य अपण इति ॥ पयमि अपयेदिति बौधा-
यनो^१ ऽप्सिति शालीकिः^१ ॥

चरोरनुपरिहरण इति ॥ अनुपरिहरेदिति बौधायनो^१
नानुपरिहरेदिति शालीकिः^१ ॥

उदयनीयस्यासादन इति ॥ षड्भुजासादयेदिति बौधा-
मनस्व^१ णीमिति शालीकिः^१ ॥

उदयनीयस्य चर्याषा इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योद्भवनीय^१
एवोदयनीयेन चरेदिति शालीकिः^१ ॥

263. 2, 5. अनूबन्ध्यस्य^१ करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ मैत्रावरु-

^१ सुचोपधानं all the MSS.; सुचोप० Kes.; सुचां निधानार्थ इति: the
vivarāṇa.

^२ वातर्थाय H D G U C C'.

^३ स्थात्या G (sec. m.) Be C'.

^४ •काषयेति G (sec. m.); •काषयेदिति C'

^५ अनू० G (sec. m.) C' and the vivarāṇa; अनु० the other MSS.

णामिच्छया^१ यजेतेति शालीकिर^२चो ह स्माहौपमन्यवो ऽजं^३
पशुमयत्रालभेते^४कादशप्रयाजं त्वेव तन्त्रः सन्तिष्ठापयिषे-
दिति ^१ ॥

वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति बौधा-
५ यन ^२ आदितश्चान्ततश्चेति शालीकिः ^१ ॥

हृदयशूलानामुद्वासन इति ॥ एकैकश उद्वासयेदिति
बौधायनः ^३ सर्वान्सहेति^४ शालीकिः ^१ ॥ २५ ॥

उत्क्षण^५ इति ॥ सर्वाङ्गोपशूनुस्येदिति बौधायनो ^२
ऽन्यत्रर्षभाच्च वशाद्यै चेति शालीकिः ^१ ॥

63. 5. १० आमिच्छायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवतौ स्यादिति बौधा-
यनस्तु^३णीकेति शालीकिः ^१ ॥

63. 6. मैत्रावरुण्यै परिधिष्विति ॥ सूत्रः शालीकिर^२चो ह स्माह
बौधायनः पूर्वं स्थूणे सदसो वा हविर्धानयोर्वा भित्त्वा वैदल-
कान्परिधीन्मैत्रावरुण्यै^५ कुर्यादिति ^१ ॥

१ वा ins. G.

२ ज Bu.

३ सर्वाणि instead of सर्वान् some of the MSS.; some omit सह ।

४ Thus G (sec. m.) and the vivaraṇa of our passage, उत्क्षिण
a copy of the vivaraṇa of the text proper; उत्क्षुण Bu; उत्क्षकरण
Be C' U (sec. m.); उत्क्षयण C D H U (pr. m.) G (pr. m.) and a
copy of the vivaraṇa of the text proper.

५ वै(वै)दलकान् all (and thus also the Karmānta, XXV. 26), exc.
G (sec. m.), which has वैदलान् ।

- I. 263. 8. उदवसान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ पूर्णाहुत्यैवोदवस्ये-
दिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 263. 12. दक्षिणायै दान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^२ नात्राकाम-
नियतं ^३ देयमिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 263. 13. देविकाहविषां करण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपुत्रस्यो ह ५
स्माह बौधायनस्त्रीण्यनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तरं स्त्री-
ण्युदवसानौयामिति ^१ सर्वाण्येवानूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनु-
वर्तरमिति शालीकिरन्येनैव देविका यजेतेत्याञ्जोगविः ^१ ॥
- I. 264. 5. अग्निभिः प्रत्यवसान इति ॥ अजस्रैः प्रत्यवस्येदिति बौधा-
यनो ^२ ऽरण्योः समारोहेति शालीकिः ^१ ॥ १०
- I. 264. 7. अग्निहोत्रयोः प्रतिहोमः इति ॥ प्रतिजुहुयादिति बौधा-
यनो ^२ न प्रतिजुहुयादिति शालीकिर्न प्रतिजुहुयादिति
शालीकिः ^३ ^१ ॥ २६ ॥ दशमः ॥

॥ इत्येकविंशः प्रश्नः ॥

१ Uncertain reading: नात्राकामयतो G (see. m.); नात्राकामनितं
Be C' (but न corrected into व); नात्राकामनियतं U; नात्राकामनियतं H;
नात्राकामनिधनं D; नात्राकामनिधनं C'; नात्राकामनियति Bu. The vivarapa,
although my copy of it is rather bad, seems at least to point to
नकाम. as it runs: इतरोकामनियतो नियतः ।

२ The repetition of the finishing words not found in the MSS.

३ On the praśna- number cp. Preface to Vol. II, p. II.

- II. 1. 1. अथातोऽग्निकल्पं व्याख्यास्यामः ॥
- II. 1. 11. खरस्य करण इति ॥ उत्तरपूर्वं ज्वान्तरदेशे कुर्यादिति बौधायन " उत्तर एवेति शालीकिः ' ॥
- II. 1. 20. सावित्राणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " समृद्ध्या-
५ यत्र चतुर्गृहीतं जुहुयादिति शालीकिः ' ॥
- II. 2. 6. गर्दभरश्नाया आदान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधा-
यनस्य " णीमिति शालीकिः ' ॥
- II. 1. 9. वल्मीकवपायै निधाने वैश्वस्योपवेशन इति ॥ सूत्रं
शालीकेर " चो ह स्माह बौधायनो वल्मीकवपां निदध्यान्न
१० वैश्वमुपवेशयेद्यत्र खनिः^१ स्यात्तद्गच्छेद्यस्तत्र पृच्छेत्तं प्रति-
ब्रूयादिति ' ॥
- II. 3. 6. खनन इति ॥ अर्धर्चशः खनेदिति बौधायन " ऋचर्चति
शालीकिः ' ॥
- II. 3. 10. पुष्करपर्णेनोत्तरदण्डेन सःसृणातीति ॥ सूत्रं बौधाय-
१५ नस्य " यथोत्पन्नेनैव सःसृणीयादिति शालीकिः ' ॥
- II. 3. 14. पिण्डानां हरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर " चो ह स्माह
बौधायनः सर्वाभिः सर्वाभिश्चतुर्हरेदिति " गायत्रीभिर्हरेत्ति-
ष्टुग्भिः सादयेदित्यौपमन्यवः ' ॥
- II. 4. 8. अश्वस्यात्यायमन इति ॥ सूत्रं शालीकेर " चो ह स्माह
१० बौधायनस्य " णीमश्वमत्यायच्छेत्सर्व एवैष गर्दभमन्त्रः स्यादिति ' ॥

II. 4. 12. द्यावापृथिव्योः समीक्षण इति ॥ उभे षड्रुतः समीक्षेतेति
बौधायनस्त्रिरेवेति शास्त्रीकिः " प्राच्यां दिशि मंधिमौच-
माण एतं मन्त्रं जपेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥

II. 4. 16. अपो रश्ने अभ्यवहरन्त्यपि वाह्निरस्युक्ष्य भुञ्जत इति ॥
पूर्वः कच्यो बौधायनस्योत्तरः शास्त्रीकेः ^१ ॥ १ ॥

II. 5. 11. उखानां करण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽषाढाम-
प्येतस्ये याजुष्ये पादमात्रौ^१ कुर्याद्यावन्मात्रौ चादायेष्टका-
मृत्तिकायामपि सृजेद्देवमस्य^२ सर्वो ऽग्निर्याजुषो भवतीत्ये-
कामेवोखां मन्त्रेण कुर्यात्तूष्णीमितरे इति शास्त्रीकिः ^१ ॥

सर्वासु भिन्नासु प्रत्यय इति ॥ स ह स्माह बौधायनः १०
मसावित्रं मन्त्रकर्माभ्यावर्तयेदिति^३ ॥ यदन्यस्याविचेभ्य इति
शास्त्रीकिः ^१ ॥

II. 6. 4. अथादत्त एकविंशतिं वृष्णो अश्वस्य शकृत्पिण्डानग्नि-
मग्निं पचनमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यस्यैव कस्य चाश्व-
स्याददीतेति शास्त्रीकिः ^१ ॥

II. 6. 5. उखानां धूपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यापरिमितैर्मन्त्रैर्धू-
पयेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

१ पादः B U and G (sec. m.) Bn; पदः Be C' U and G (pr. m.).

२ ऽष्टकायादिति B G (sec. m.); the vivarapa: सर्वेष्टकार्याणां (या the Ms.) अदि, the Ms.: सर्वेष्टकार्याणां (या the Ms.) अतिनाथाय ।

३ Thus G, U (sec. m.) and the Ms.; मन्त्रकर्माः B; मन्त्रकर्माभ्यावर्तः Bu; कर्माभ्यावर्तः Be C'.

- II. 6. 11. उखानां प्रवृञ्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै^१ कामेवोखां
मन्त्रेण प्रवृञ्ज्यात्तूष्णीमितरे इति शालीकिः^१ ॥
- II. 6. 14. ताः प्राचीर्वेदीचीर्वायातयतीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधा-
यनस्योत्तरः शालीकिः^१ ॥
- II. 6. 15. पचन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उखा ऋषभान्मण्ड-
लेष्टका बार्हस्पत्यं महावीरं लोकंष्टुणा इत्येतद्गार्हपत्यात्पचे-
दथेतरद्गामाग्नेरिति^१ यत्किं चेष्टकोक्तं ग्रामाग्निना तत्पचेद्ब-
विरुक्तं गार्हपत्यादिति शालीकिः^१ ॥
- II. 8. 7. पशुश्रीर्षाणां करण इति ॥ प्रत्यक्षाणि वा मार्त्तिकानि
१० वा स्युरिति बौधायनः^१ प्रत्यक्षाण्येवेति शालीकिः^१ हिरण्यया-
नीत्यौपमन्यवो^१ वायव्यश्चिरसि वैतान्मन्त्रान्निगदेदित्यौप-
मन्यवौपुत्रः^१ ॥
- II. 9. 4. चिरपसञ्जैः पर्णशाखया परिकर्षतीति ॥ सूत्रं बौधाय-
नस्यै^१नुपरिकीर्त्यैव माषान्यमगाथाभिः परिगायेदिति
१५ शालीकिः^१ ॥
- II. 10. 9. आघार इति ॥ उभाभ्यां मन्त्राभ्यामेतमाघारमाघार-
येदिति बौधायनो^१ हिरण्यगर्भः समवर्तताग्र इत्येतथैवेतमा-
घारमाघारयेदिति शालीकिः^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥
अनिष्टप्रथमसोमस्याध्वरदीचाङ्गतीनाः होम इति ॥
१० अध्वरदीचाङ्गतीर्ज्ज्वामिका जुहुयादिति बौधायनः^१ आग्निका
एवेति शालीकिः^१ ॥
- II. 11. 12. वैराजीषु द्वेचाखिति ॥ स ह स्माह बौधायनो नामं-

वत्सरः सोम्यैराजीर्दीक्षाः कुर्वीत^१ कामः संवत्सरः
 सोम्यैराजीर्दीक्षाः कुर्वीत^१ संवत्सरं वा भूतैकाहिकं^२
 कुर्वीतैकाहिकस्वेवाग्निरिति^३ शाल्मीकिः^४ ।

11. 13. 7. काम्यस्यान्वधानं^५ इति ॥ जाते काम्यमन्वदध्यादिति^६
 बौधायनः^७ पुरस्तादेवेति शाल्मीकिः^८ ।

11. 13. 18. औदुम्बरीणाः समिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रं शाल्मीके-
 रं^९ चो ह स्माह बौधायन एकामेव समिधं पञ्चर्चनाभ्याद-
 ध्यात्तदेव रात्रौघ्नः स्यादिति^{१०} ।

11. 15. 14. अक्षपतौयायै समिधो ऽभ्याधान इति ॥ सूत्रं शाल्मीके-
 रं^{११} चो ह स्माह बौधायनो ऽक्षपतौयां प्रतिसमेधनीयां वैष्ण-
 वीमित्रेता अभ्यादध्यादिति^{१२} ।

11. 16. 2. वात्सप्रविष्णुकमयोः संनिपात इति ॥ अहरहः संनिपातये-
 दिति बौधायन^{१३} आदितश्चान्तस्येति शाल्मीकिः^{१४} ।

उख्य उद्वाते प्रायश्चित्तकरणं^{१५} इति ॥ स ह स्माह बौधा-

१ Thus G U C' and the Ms.; भूतैकाहिकं B Bu; भूतैकाहं Be.

२ According to the vivarapa of this dvaidham, given in Ms. the इति, which is missing in all the MSS., ought to be inserted before ऐकाहिकस्वे ।

३ Thus U (sec. m.) C'; •स्मान्वाधान the other MSS.

४ Thus B Be C' Bu G (sec. m.) U (sec. m.); •न्यादध्या• G (pr m.) and the Ms.

५ प्रायश्चित्तस्य करणं G (sec. m.) U.

यनः प्रवृज्य परिदायार्काङ्गतिभिरभिजुङ्गयादथेतरत्कर्मवृता
कुर्यादित्यत्रो ह स्माह शालीकिः प्रवृज्य परिदायार्काङ्गति-
भिरभिजुङ्गयान्न चेतरेत्कर्मवृता कुर्यादिति ^१ ॥

II. 16. 12. प्रयाण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेन प्रयाया-
५ दाध्वरिकेण चाग्निकेन चेत्याग्निकेनैवेति शालीकिः ^१ ॥

II. 165. 15. अथ यद्यपर्याणां अप उपाधिगच्छतीति ॥ सूत्रं शाली-
केरत्रो ह स्माह बौधायनो यत्रैवापर्याणां अप उपाधिगच्छे-
त्तद्भस्म प्रवेश्येन्न च विगर्भं तां कुर्याद्यावन्मात्रं चादाय
प्रत्यवदध्यात्मसद्य भस्मना योनिमित्यथेतरत्स्थालीषु वा सतेषु
१० वानुनिधापयेदिति ^१ ॥

II. 17. 13. देवयजनस्याध्ववसान इति ॥ स ह स्माह बौधायन
उभयेनाध्ववसेदाध्वरिकेण चाग्निकेन चेत्याग्निकेनैवेति
शालीकिः ^१ ॥ ३ ॥

II. 18. 14. संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रं शालीकेरत्रो ह स्माह
१५ बौधायनो भस्म चैवोषांश्च मन्त्रेण निवपेत्तूष्णीमितरौ
संभाराविति ^१ ॥

II. 19. 4. गार्हपत्यचिताविति ॥ सूत्रं शालीकेरत्रो ह स्माह
बौधायनो ऽग्निग्रहणं स्वयंचितिं श्वेतकृष्णयोरभिमर्शनमधि-
द्रवणमवद्रवणमिति ^२ सर्वमेवैतत्कर्मवृता कुर्यादिति ^१ ॥

१ Thus here and infra all.

२ Thus Be C' and cp. XXIII. 15; °धिद्रवणावद्रवण इति B
°धिद्रवणावद्रवणे इति U (sec. m.) Ms; °धिद्रवणमिति Bu G U (pr. m.).

स्राहसं चिन्वीत प्रथमं चिन्वानः पञ्चचित्तीकं चेति ॥ स
ह स्राह बौधायनः समाधेतास्तुर्थं चिन्वानो जानुदघ्नं चात
ऊर्ध्वं प्रत्याददीत पञ्चचित्तीकं चेत्यत्रो ह स्राह शास्त्रीकिः
समाधेतास्तुर्थं चिन्वानो ग्रीवदघ्नं चैवात ऊर्ध्वं प्रत्याददीतैक-
चित्तीकं चेति ^१ ॥

वात्सप्रविष्णुक्रमयोः संनिपात इति ॥ स ह स्राह बौधा-
यनो यद्यह^१ वात्सप्रमुपवसथे संपद्येत वात्सप्रेणोपस्थाय संनि-
वपेताथ यदि विष्णुक्रमा उपवसथे संपद्येरन्विष्णुक्रमैः क्रमित्वा
वात्सप्रेणोपस्थाय संनिवापेन प्रक्रामेदित्यत्रो ह स्राह शास्त्री-
किर्यद्यह^२ वात्सप्रमुपवसथे संपद्येत वात्सप्रेणोपस्थाय श्रो भूते १०
संनिवपेताथ यदि विष्णुक्रमा उपवसथे संपद्येरन्विष्णुक्रमैः
क्रमित्वा वात्सप्रेणोपस्थाय श्रो भूते संनिवापेनैव प्रक्रामे-
दिति ^१ ॥

II. 20. 3. तस्यामन्यत्रावेक्षमाणो दधिद्रुषाग्रास्त्यमुं ते शुचि दधा-
मीति वा तृष्णीं वेति ॥ पूर्वः कण्ठो बौधातनस्योत्तरः १५
शास्त्रीकेः ^१ ॥

II. 20. 5. अथैनाऽऽ सिकताभिः पूरयित्वा दध्नोपरिष्ठात्संप्रच्छाद्येति ॥
सूत्रं बौधायनस्य ^१ सिकताभिरेवैनां^२ पूरयित्वोत्तरे ग्राह्या-
खण्डे निदध्यादिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

१ Thus Bu U G (sec. m.) Be C'; यद्यह B G (pr. m.); यद्यि Ms.

२ रेवैनां Bu Be C'; रेवैनाः B G U Ms.

- II. 20. 7. शिष्यस्यादान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधायनसू^१ष्णी-
मिति शालीकिः ^१ ॥
- II. १५. नैर्ऋतौनामुपस्थान^१ इति ॥ कुर्वीतात्र तथादेवतसूददोहसे^२
इति^३ बौधायनो ^{११} न कुर्वीतेति शालीकिः ^१ ॥
- II. 20. 17. उदपात्रस्थोपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति
बौधायनो ^{११} यथोपपादमिति शालीकिः ^१ ॥
- II. 21. 1. गार्हपत्यस्थोपस्थान इति । सूत्रं बौधायनस्योहवनीय-
मेवैतेन यजुषोपतिष्ठेरन्निति शालीकिः ^१ ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥
- II. 21. 13. सप्तयजुषो हरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपरवकाशा-
^{१०} दण्यत्राग्नीध्रो हरेदिति शालीकिः ^१ ॥
- III. 57. 4. आख्यातं चात्वास्तस्य परिलेखनम् ॥
- III. 57. 7. आख्यातं लोकाग्नीनां^{११} हरणम् ॥
- III. 94. 5. आख्यातः स्फ्यविघनानामुपस्थानम् ॥
- II. 21. 17. कार्ष्णाजिनीनामुपमोचन इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायन-
^{१५} स्योत्तरः शालीकेः ^१ ॥
- II. 22. 6. वज्रिणीनामुपधान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^{११}त्रो ह स्माह
बौधायनो ऽग्रेण यूपावटीयः शङ्कुं तिष्ठन्धनुरधिज्यं कृत्वा
प्राञ्चं बाणं प्रविध्येत्तमनुद्रुत्याश्मानमुपदध्यादेवं दक्षिणत एवं
पश्चादेवमुत्तरत इति ^१ ॥

१ ०मुपधान most of the MSS.

२ Thus B G ; ०दोहसे इति Bu ; ०दोहस इति Be ; ०दोहसाविति U
(sec. m.), Ms. ; C' uncertain.

II. 23. 2. ऐन्द्रिया^१ उपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^२ पुच्छ
ऐन्द्रीमुपदध्यादिति शालीकिः^३ ॥

II. 23. 8. उदपात्रस्योपनिनय इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति
बौधायनो^४ यथोपपादमिति शालीकिः^५ ॥

ib. दर्भस्तम्बस्योपधान इति ॥ वाक्त्रा समुद्र उपदधात्विति वा^६
दृष्णी^७ वेति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^८ ॥

II. 23. 10. दूर्वैष्टकाया उपधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
दूर्वया वा सहोपदध्यादूर्वा^९ वैवेति^{१०} मन्त्रदूर्वैवैषा स्यादिति
शालीकिः^{११} ॥

II. 23. 13. औदुम्बरं युगलाङ्गलमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} दार्ढ्य-^{१३}
वृक्षमेवेनत्कुर्यादिति^{१४} शालीकिः ॥ पुरुषा एवेतद्युगलाङ्गलं
पुरस्तादाददते ऽध्वर्युः पश्चादिति बौधायनः^{१५} प्रत्यक्षमेवेत-
त्संयुज्य ऋषेदिति शालीकिः^{१६} ॥

II. 24. 1. कर्षण इति ॥ संप्रत्याहारं^{१७} ऋषेदिति बौधायनः^{१८} आवा-
जश^{१९} इति शालीकिः ॥ ५ ॥

१५

१ Thus Be G (pr. m.); ऐन्द्र्या Bu B G (sec. m.); ऐन्द्रियासु° Bu.

२ Thus C'; दूर्वावैवेति B Be G; वैवेति U (sec. m.); वेति U (pr. m.).

३ Thus C' the Viv. and Ms. °दृष्णी° the other MSS.— °मेवेनत्कु° G Ms., °मेवेनेकु° Be C'.

४ Thus Be C'; संप्रत्याहारं Bu G; संप्रत्यागाहारं U, प्रत्याहारं B. संप्रत्याहृत्याहृत्य the Viv.

५ Thus B G U and the Viv.; आवाजन Bu, आवाज Be C'. Mean-
ing uncertain.

I. 23. 16. गोयुगानामनुमन्त्रण इति ॥ तत्तदेवानुमन्त्रयेदिति बौधायनः " सर्वाणि सहेति शालीकिः ^१ ॥

II. 24. 10. सर्वौषधस्य वपन इति ॥ अर्धर्चशो वपेदिति बौधायनः " ऋचर्चेति शालीकिः ^१ ॥

II. 24. 14. ५ इतरमितरत्र विपरिहरतौतरमितरचेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ददान एवैतां दिशमभिसंपादयेदिति शालीकिः^१जुषा यजुर्विपरिहरेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥

II. 26. 8. स दर्भपुञ्जीलानि पयःप्रोक्षे ऽवधाय तैः प्रोक्षत्यग्नीन्वो ऽग्निभ्यो जुष्टाग्रोचामीति वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो १० बौधायनस्योत्तरः शालीकिः ^१ ॥

II. 27. 5. कुम्भेष्टकानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ पक्षपञ्चे-
खेवेना^१ उपदध्यादिति^१ शालीकिः ^१ ॥

नानामन्त्रासु दिशो भजमानास्त्विति ॥ तथादेवतेनानु-
क्रम्य पारे सूददोहसः कुर्वीतेति बौधायनस्तान्तामेवेष्टकां
१५ परिनिस्तिष्ठेदिति शालीकिः ^१ ॥

दृष्टकागणानामुपधान इति ॥ तथादेवतेनानुक्रम्य पारे
सूददोहसः कुर्वीतेति बौधायनस्तान्तामेवेष्टकागणं परिनिस्तिष्ठे-
दिति शालीकिः ^१ ॥

I. 28. 8-10. अभिमर्शं ऽभिहोम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१त्रो ह स्माहौ-

१ Thus B G U (sec. m.); °पुञ्चेतामुप° Bu; °पुञ्चेष्टका
उप° Be C.

पमन्यवः पुरस्तादभिमर्शाभिहोमाभ्यां तथादेवतसूददोहमः^१
कुर्वीतेति^१ ॥

II. 28. 15. सर्पशिरस^२ उपधान इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्यो-
त्तरः शालीकिः ॥

II. 30. 10. औदुम्बरं चोलूखसुसलमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ ॥
दार्ढ्यवृचमेवैनत्कुर्यादिति^४ शालीकिः^१ ॥ ६ ॥

II. 30. 11. सर्वौषधस्यावहनन इति ॥ मन्त्रेणावहन्यादिति बौधायन-
सू^५ष्णीमिति शालीकिः^१ ॥

II. 30. 17. उखानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै^६कामेवोखां
मन्त्रेणोपदध्यान्तूष्णीमितरे इति शालीकिः^१ ॥ १०

II. 31. 13. पशुश्रौर्षाणामुपधान इति ॥ मध्य उपदध्यादिति बौधा-
यनो^७ ॥ ऽन्तेषु तस्य व्यदूहोपदध्यादिति शालीकिः^१ ॥

अथर्वशिरस उपधान इति ॥ पुरस्तात्सर्वतोमुखमणेषां
स्त्र्यमाहणामत्र नवर्चमथर्वशिर उपदध्यादिति बौधायनो^८
नाथर्वशिर इति शालीकिः^१ ॥ १५

II. 33. 12. सर्वतोमुखस्योपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै^९नुदिशमेव^{१०}
गायत्रीरूपदध्यादिति शालीकिः^१ ॥

१ Thus all the MSS.; •दीर्घो Ms.

२ •शिर MSS. exc. C.

३ •वृच्यं MSS. exc. U C' and Ms.; •मेवैत MSS. exc. U.

४ Thus Be C' U (sec. m.) and the Viv.; the other MSS.
om. एव।

[33. 15. अङ्गानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ¹¹ विज्ञाते-
खेवाङ्गेखङ्गान्युपदध्यादिति शालीकिः ¹ ॥

[34. २ ऋषभस्योपधान इति ॥ सूत्रः शालीकेर¹¹ चो ह स्माह
बौधायन ईषत्प्रत्यवहत्तशिरसमेनमुपदध्याद्यथर्षभो^१ वाशितु-
मुपतिष्ठतीति^२ ¹ ॥

अतीतानामिष्टकागणानामुपधान इति ॥ आधिमुपदध्या-
दिति^३ बौधायनश्चित्यन्त इति शालीकिः ¹ ॥

व्रतप्रदान इति ॥ मध्यंदिने व्रतं प्रयच्छेदिति बौधायन-
श्चित्यन्त इति शालीकिः ¹ ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

[35. 1. १० पुरीषचितेरुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ¹¹ पूर्वद्युरेव
पुरीषचितिं परिनिस्तिष्ठेदिति शालीकिः ¹ ॥

अश्ववभितस्तिष्ठेतां कृष्ण उत्तरः^४ श्वेतो दक्षिण^५ इति ॥
अत्रैवाभ्यां तिष्ठद्भ्यां घासमाहारयेदिति बौधायनः ¹¹ काले-
काल एवैनावुदानयेयुरिति शालीकिः ¹ ॥

[39. 1. १५ वालखिल्यानामुपधान इति ॥ उपरिष्ठाद्वालखिल्या उप-
दध्यादिति बौधायनः ¹¹ पार्श्वत इति शालीकिः ¹ ॥

^१ Thus (प्रत्यवहत्त) U G (pr. m.) C' and Ms. ; ^० प्रत्यवहत्त • Bu ;
प्रत्यवहत्त • Be G (sec. m.), प्रत्यवहत्त • B.

^२ Thus G and Ms. ; वाशितमुप • or वाशितामुप • the other MSS.

^३ Thus B G U (sec. m.), Ms. and the Viv. ; अधि • Bu, यदि •
Be C' U (pr. m.).

^४ उत्तरत G C and the Viv.

^५ दक्षिणत B G.

11. 41. 1. सृष्टीनामायातन^१ इति ॥ अग्रेण स्वयमाह्वयामुदौचीरेना
आयातयेदोत्तरस्मात्पक्षमंधेः सर्वतो^२ वेति^३ ॥ पूर्वः कक्षो
बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^४ ॥
11. 41. 5. सृष्टीनामुपधान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^५चो ह स्माह
बौधायनः पुरस्तादेनाः प्रतीचीरुपदध्यात्पुरस्ताद्धि प्रतीची
रात्रिर्युच्छतीति^६ ॥
11. 42. 18. तामां पुरीषवतीं मध्य उपदधातीति ॥ स ह स्माह
बौधायनः पुरीषेण वा सहोपदध्यात्पुरीषं^७ वैवेति^८ ॥ मन्त्र-
पुरीषेवैषा स्यादिति शालीकेः^९ ॥
11. 42. 20. वैराजानामुपधान इति ॥ पूर्वः कक्षो बौधायनस्योत्तरः^{१०}
शालीकेः^{११} ॥
11. 43. 9. याज्ञसेनौनामुपधान इति ॥ पूर्वः कक्षः शालीकेरुत्तरो
बौधायनस्य ॥
11. 43. 21. छतेष्टकानामुपधान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो छतेन
वा सहोपदध्याद्छतेन वाभ्यज्येति^{१२} ॥ मन्त्रछता एवैताः स्युरिति^{१३}
शालीके^{१४} छतपिण्डानेवात्रोपदध्यादित्यौपमन्यवः^{१५} ॥

^१ Thus C' (sec. m.), Ms., the Viv. (one copy); *मायतन the other MSS.

^२ Thus Ms. and the Viv.; सर्वत इति वेति Bu B G U (pr. m.); सर्वत सवेति U (sec. m.) Bo C'.

^३ Thus G; *वंचेवेति B Bo Bu; वंचतिवेति U, *वंचेवेति C'; *वंचेवेति the Ms.

दृष्टकानामावापस्थान इति ॥ अन्तरेण ज्योतिष्मतीश्च
भूतेष्टकाश्चैतदिष्टकानामावापस्थानं भवतीति ॥ स ह स्माह
बौधायनः संवेशनयजुः प्रबुद्धयजुः प्रयाणयजुरपर्याणयजुः
सामिधेनीराप्रौरतीताऽश्चेष्टकागणानचोपदध्यादित्य^१चो^१ ह
५ स्माह शालीकिर्नानिष्टकं मन्त्रमिष्टकावदापादयेदतीतानेवेष्ट-
कागणानचोपदध्यादिति^२ ॥

II. 45. 4.

पौर्णमास्या उपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तर
एवा^३से पौर्णमासौमुपदध्यादिति शालीकिः^४ ॥

II. 45. 6.

नक्षत्रेष्टकानामुपधान इति ॥ सूत्रं^५ शालीकेर^६चो ह
१० स्माह बौधायनः प्रतितारकं चावेष्टका उपदध्यात्तत्रतत्र च
रोचयेदिति^७ ॥

I. 45. 15.

सर्वतोमुखस्योपधान इति ॥ सूत्रं^८ शालीकेर^९चो ह
स्माह बौधायनो व्यवेतं^{१०} खल्विदं कृष्णस्याभिमर्शनेन^{११} भवति^{१२}
सर्वतोमुखमुपधास्यञ्छ्वेतमश्वमभिमृशेदिति^{१३} ॥

II. 46. 3. १५

वर्धनेष्विति ॥ सूत्रं^{१४} शालीकेर^{१५}चो ह स्माह बौधायनो

१ Before अनोपदध्या° Bu Be C' G (pr. m.) U (sec. m.) ins. एतदेव
or एतद् here and I. 6; B G (sec. m.) and the Ms. om. these
words.

२ °पातयेदितिता° some.

३ व्यवेतं Be U (sec. m.) Ms. (=व्यवहितं); व्यवेतं B G, व्यवेतं C'
अप्यवेतं Bu.

४ °सर्शनं the Ms.

यावन्ति वर्धनानि समाने ऽहनि संनिपतेयुः सर्वेषां पारे
तथादेवतसूददोऽहमः कुर्वीतेति ^१ ॥ ८ ॥ चतुर्थः ॥

II. 47. 9 अथ प्रोक्षणीषु हिरण्यशक्लान्प्रत्यस्यतूर्ध्वं^१ चिभ्यो ऽपरि-
मितानिति महस्त्रमिति प्रोक्तं ॥ पूर्वः कन्यो बौधायनस्योत्तरः
शालीकेः ^१ ॥

II. 48. 9 शतरुद्रीयस्य होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोः ^१ पूर्वस्मिन्-
वानीके जुष्टयादिति गौतमः ^१ ॥

II. 49. 8 नमस्कारैरुपस्थान इति ॥ म ह स्माह बौधायनः मध-
नुष्क एवोपतिष्ठेतोत्तरस्या एव दिश आवृत्यैतेनैव यथेतमेत्य
पश्चात्प्राङ् तिष्ठन्नूर्ध्वासुपतिष्ठेतेत्य^१चो^२ ह स्माह शालीकिर्द- १०
त्तैव धनुरुपतिष्ठेतेत्ये चैव दिश आवृत्यैतेनैव यथेतमेत्य
पश्चात्प्राङ् तिष्ठन्नूर्ध्वासुपतिष्ठेतेति^१ ॥

II. 49. 15 परिषिष्यमाने यजमानं वाचयतीति ॥ सूत्रः शाली-
केर^१चो ह स्माह बौधायनः परिषिष्यपरिषिष्यैवाग्नि
कुम्भं निदध्याद^१स्ते चुदमुं ते शुगृच्छत्वित्यभिनिर्दिशेद्यं ११
द्विष्यादिति ^१ ॥

II. 50. 3 विकर्षण इति ॥ अर्धर्षशो बिकर्षेदिति बौधायन ^१
अचर्चेति शालीकिः ^१ ॥

^१ चावपति instead of प्रत्यस्यति Be C'.

^२ Thus (कर्ध्वासु) Be C and the Viv.; कर्ध्वासु all the other MSS.
and the Ms.

- II. 52. 3. स्वयमात्स्यै व्याघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ग्नि-
चतुरश्रामेनां व्याघारयेदिति शालीकिः^१ ॥
- II. 53. 4. वैश्वानरमारुतानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति
बौधायनस्तु^१ष्णीका इति शालीकिः^१वैश्वानर एव मन्त्रवान्स्या-
५ न्तूष्णीका मारुता इत्यौपमन्यवः^१ ॥
- II. 53. 6. अनीकवतस्य होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१हवनौय
एवानौकवतं जुहुयादिति शालीकिः^१ ॥
- II. 54. 4. अथैनं^१ संचितमाज्यप्रोक्षेण प्रोचतीति ॥ सूत्रं^१ शालीके-
१० र^१चो ह स्माह बौधायनो मन्त्रानुदिशं चैनं प्रोचन्मन्त्रा-
नुस्रोक्तं चेति^१ ॥
- II. 54. 15. इधमस्य निधान इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभये-
नेधं निदध्यादाध्वरिकेण चाग्निकेन चेत्याग्निकेनैवेति
शालीकिः^१ ॥ ६ ॥
- II. 55. 1. शाकलैः परिधान इति ॥ आहवनीयं परिदध्यादिति
१५ बौधायनः^१ पुच्छमेवेति शालीकिः^१ ॥
- II. 55. 5. सुवाहुत्योः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१ न
कुर्यादिति शालीकिः^१ ॥
- II. 55. 7. पूर्णाहुत्यै^१ करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१ न
कुर्यादिति शालीकिः^१ ॥
- II. 55. 8. १० अत्र जुह्वन्मनसा दिशो ध्यायेदिति^१ ॥ दिग्भ्यो ऽहमग्नि-

१ Thus Ms. only ; पूर्णाहुत्योः the MSS. ; पर्णाहुतिकरण the Vir.

२ इति om. all exc. Ms.

मभि^१संभराणीति वा ढूणीं वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायन-
स्योत्तरः शालीकिः ^१ ॥

II. 56. 8. प्रसेकस्यायातन^१ इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेद्वयस्य
बौधायनस्य ॥

II. 56. 10. तस्मिंश्चतुर उपस्तृणान आहेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ ५
नोपस्तृणीतेति शालीकिः ^१ ॥

II. 56. 12. प्रसेकस्यानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो ^१
नानुप्रहरेदिति शालीकिः ^१ ॥

II. 56. 13. ब्रह्मौदनस्य अरण इति ॥ अग्न्याधेयवष्कपथेदिति बौधा-
यन ^१ एतस्मिन्नेवेति शालीकिः ^१ ॥

II. 56. 14. ब्रह्मौदनस्य प्राशन इति ॥ उत्तरे ओषधन्ते प्राश्रीयुरिति
बौधायनः ^१ पुष्कसेवाभित इति शालीकिः ^१ ॥

II. 57. 4. वातनामानाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ वात-
मयचाञ्जलिना जुहुयादिति शालीकिः ^१ कृष्णाजिनपुटेन
जुहुयादित्यौपमन्ववः ^१ ॥

II. 57. 9. शाकलानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो ^१
नानुप्रहरेदिति शालीकिः ^१ ॥ १० ॥ पञ्चमः ॥

II. 57. 12. अग्निधिष्ण्यानामुपधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ सर्वा
एव याजुषीरुपदधादिति शालीकिः ^१ ॥

१ The two akṣaras नम effaced in G.

१ यतन MSS. exc. Be C'.

I. 58. 2.

नानाबीजानां निर्वपण इति ॥ निर्वपणेनानुसमेत्य^१
 व्यभिष्टेदिति^२ बौधायनस्तु^३त्तदेव हविः परिनिस्तिष्ठेदिति
 शालीकिः^४ ॥

तेषां ब्रीहिक्षेव हविष्कृतमुदादयत्युपोद्यच्छन्ते यवानिति ॥

५ सूत्रं शालीकेर^५त्रो ह स्माह बौधायन आवपनप्रभृति यवेषु
 मन्त्रकर्मभ्यावर्तत तन्नं तु हविष्कृत^६ स्यादिति^७ ॥

आप्यनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाप्येभ्यो निनये-
 दिति बौधायनो^८ ऽग्नेणातिहायेति शालीकिर^९ग्ने वा जघ-
 नेन वेत्यौपमन्यवः^{१०} ॥

१० सचरुपशुपुरोडाशा^{११} एवेतरेषां हविषामिडा अवद्येद-
 भ्यर्धदिति^{१२} सपशुपुरोडाशानां वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधा-
 यनस्योत्तरः शालीकेः^{१३} ॥

II. 58. 7.

अत्याक्रमण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१४} सह स्त्रिष्टुता-
 त्याक्रमेदिति^{१५} शालीकिः^{१६} ॥

II. 60. 10. १५

अभिषेक इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^{१७}त्रो ह स्माहौपमन्यवः

१ समेत्याभिष्टेदिति U (sec. m.).

२ Thus G (sec. m.) Bu Be C' Ms; ऽष्कृत B G (pr. m.) U; cp. XXI. 4: 75. 7, XXI. 16: 99. 16.

३ ऽपशु om. B G U (pr. m.) the Viv.— ऽडाश B Bu G U (pr. m.) the Viv.; ऽडाशा Be C' U (sec. m.).

४ Thus (and cp. II. 71. 5) B G B; ऽदत्यर्धदिति Be C' ऽदत्यर्धदिति Bu.

५ Thus U (pr. m.) C', the Viv.; स्त्रिष्टुतमत्या the other MSS.

पुरस्तात्सिष्टकृतो यावदान्नातेनाभिषिञ्चेन्नात्र कृष्णाजिनं न
रक्षौ^१ न पार्थानि भवन्ति कुशानेव सप्तसौर्यं तेष्वेवमभि-
षिञ्चेदिति^१ ॥

II. 58. 18; 59. 8. योगे विमोक इति ॥ अहरह्युज्यादहरहर्विमुञ्चेदिति
बौधायनो^२ ऽहरह्युज्यादन्ते विमुञ्चेदिति शालीकिर^३ादित ५
एव युज्यादन्ते विमुञ्चेदित्यौपमन्यवः^४ ॥

II. 59. 11. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^५ यथाक्रमेवास्य क्रतु-
करणानि कुर्यादिति शालीकिः^६ ॥

II. 59. 13. ऐकादग्निनामां^७ पशूनामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्यै^८कयूप एवैकादग्निनान्यशूनुपाकुर्यादिति शालीकिः^९ १०
॥ ११ ॥

II. 59. 17. वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुज्यादिति बौधा-
यन^{१०} आदितस्यान्तस्येति शालीकिः^{११} ॥

II. 60. 3. अश्वस्थावप्रापण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} माध्वादिन
एव सवने ऽश्वमवप्रापयेदिति शालीकिः^{१३} ॥

१ पशूनामासादन इति ॥ पशुपशुं पञ्चहोत्रासादयेदिति १५
बौधायनो^{१४} मुख्यमेवेति शालीकिः^{१५} ॥

हृदयशूलानामुदासन इति ॥ एकैकश उदासयेदिति
बौधायनः^{१६} सर्वांसहेति शालीकिः^{१७} ॥

१ Thus Be O' U (sec. m.); रक्षौ the other MSS.

२ O' and the Viv. रक्षा० ।

- I. 62. 1. अमिवायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती च स्यादध्यव-
दानीया चेति बौधायनसू^१णीका च स्यादध्यवदानीया चेति
शालीकि^१मन्त्रवती च स्यात्तन्त्रहरया चैनया निरूढया यजे-
तेत्यौपमन्यवः ^१ ॥
- I. 62. 6. देविकाहविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^१ न
कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥ १२ ॥ घष्ठः ॥
63. 1. अथातो वाजपेयं व्याख्यास्यामः ॥
चिन्वीत वाजपेये ऽग्निमिति बौधायनो ^१ न चिन्वी-
तेति शालीकिः ^१ ॥
- I. 63. 3. १. औदुम्बरं रथचक्रं सप्तदशारमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
दार्ढ्यवृत्तमेवैनत्कुर्यादिति ^१ शालीकिः ^१ ॥
63. 12. खादिरीं विदुषीं^१ वध्रैर्युतामुपकल्पयत^२ इति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^१ वस्ताजिनं चैवात्रोपकल्पयतीत शतमानं च
हिरण्यमिति शालीकिः ^१ ॥
- I. 63. 13. १५ स ग्रीकस्य जघन्याहःसु पुरस्तादाषाढौ पौर्णमास्ये दीक्षत
इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ शरदि वाजपेयेन यजेतेति
शालीकिः ^१ ॥

१. ०. १५. G (sec. m.).— ०मेवैनत् G (pr. m.) U, ०मेवैतत् the other MSS.

१ Thus G and the Viv.; विदुषी Bu, वितुषी B, वितुषी U, विकर्णी Be, विकर्णी C' (pr. m.), विदुषी (sec. m.).

२ Thus G, वध्रैर्यु. Be, वध्रैर्यु. C', वध्रैर्यु. Bu, वध्रैर्यु. U, दध्रैर्यु. B, वध्रैर्यु. the Viv. (one copy), वध्रैर्यु. (another).

- II. 64. 4; 65. 10. मावित्राणां होम इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
शालीकेः ॥
- II. 64. 12. वाजपेयिकायै सुरायै संधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययो^१चो
ह स्माहौपमन्यवो यत्रैव सुरा स्यात्तत आहारयेदिति ^१ ॥
- II. 65. 4. सो ऽरन्निमात्रेऽरन्निमात्रे वा विद्यद्वाति धनुर्वेष्टीवां प्रवे- ५
ष्टयतीति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥
- II. 65. 5. गोधूमं^२ चषाक्षमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ गोधूमपिष्टा-
नामपि कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥
- II. 66. 2. दुन्दुभीनामासञ्जन इति ॥ सूत्रं देधमेवैतद्भवति ॥
- II. 66. 14. क्रतुकरण इति ॥ सूत्रं शालीके^१चो ह स्माह बौधा- १०
यनो ऽतिराचमय्यच क्रतुमुपेयात्समानपक्षे चैनं संतिष्ठा-
पयिषेदिति ^१ ॥ १३ ॥
- II. 66. 16. पक्षेन्द्रानतिपाद्याग्दृष्टातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ सर्व
एवैते^३ सोपयामा^४ ग्रहीतव्या^५ भवन्तीति शालीकिः ^१ ॥
- II. 67. 10. सुरायहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ सजुष्टा- १५
न्यरिमृज्य^५ सादयेदिति शालीकिः ^१ ॥

१ Thus G and the Viv. (one copy), गोधूमं Bu; गोधूमं the other MSS.

२ Thus Be C' U (sec. m.); संनिपतिष्येदिति B G; सज्जिपतिष्येदिति Bu.

३ Thus G C'; एवैते U, एवैते B Be; Bu defective.

४ सोपयामय्यही U.

५ Thus Be C'; सजुष्टा Bu U, सजुष्टा B G.

II. 67. 12. द्विश्रेणि^१ वा त्रिश्रेणि^१ वोदीच आयातयतीति ॥ पूर्वः
कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

II. ६७. १. षड्रशना आदाय यूपमभिप्रेयादिति बौधायनः " पञ्च
रशना आदाय यूपमभिप्रेयादिति शालीकिश्च^२ तस्यो रशना
५ आदाय यूपमभिप्रेयादित्यौपमन्यव^१ " एकामेव रशनामा-
दाय यूपमभिप्रेयादित्यौपमन्यवौपुत्रो^२ " ऽग्नीषोमीयरशनाया-
मेव नियुज्यादित्याञ्जीगविः^१ ॥

II. 68. 2. वाजपेयिकानां पशूनामुपाकरण इति ॥ ऐकादग्निना-
नुपाकृत्य^२ वाजपेयिकानुपाकुर्यादिति बौधायनो^१ वाजपेयि-
१० कानेव नैवैकादग्निनानिति शालीकिः^१ ॥

ib. 3. प्राजापत्यानामुपाकरण इति ॥ एकैकश्च उपाकुर्यादिति
बौधायनः^१ सर्वान्सहेति शालीकिः^१ ॥

II. 70. 3. वपानां परिहोम इति ॥ तांतां परिजुहुयादिति बौधा-
यन^१ आदितश्चान्तश्चेति शालीकिः^१ ॥

१५ इदयशूलानामुदासन इति ॥ एकैकश्च उदासयेदिति
बौधायनः^१ सर्वान्सहेति शालीकिः^१ ॥

I. 72. 15;
75. 15. रथानामभियोजन इति ॥ सूत्र^२ शालीकेर^१ चो ह स्माह
बौधायनो य एवैष समवक्षेपणो मन्त्रस्तं प्रथममभियोजनानां
कुर्यादथ तूष्णीमश्चान्समवचिपेदिति^१ ॥

II. 76. 5. १० काष्ठागमन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः प्रदक्षिण-

१ द्विश्रे० and त्रिश्रे० G (sec. m.).

२ एका० the Viv.

मावृत्यैतां^१ काष्ठां गच्छेयुरधामुतो ऽपमलैरावर्तेरन्वित्य^२ चो ह
स्माह शालीकिरपमलैरावृत्यैतां^१ काष्ठां गच्छेयुरधामुतः
प्रदक्षिणमावर्तेरन्विति ^३ ॥ १४ ॥

II. 79. 14. अथ यजमानं तार्यं परिधापयतीति ॥ सूत्रं बौधायन-
शैले एवैते यजमानं परिधापयेदिति शालीकिः ^४ ॥

II. 80. 2. अत्रिया आयातन^५ इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
शालीकेः ॥

II. 80. 5. तां दशभिः कल्पै^६ रोहतीति^७ ॥ सूत्रं बौधायनस्यै^८ तैरेव
मन्त्रैः प्रत्यवरोहेदिति शालीकिः ^९ ॥

II. 81. 2. अत्रास्मै प्रत्यवरोहणत^{१०} आसन्दीं निदधातीति^{११} ॥ सूत्रं १०
बौधायनस्य ^{१२} वसाजिनं चैवास्याच^{१३} प्रत्यवरोहेच्छतमानं^{१४} च
हिरण्यमिति शालीकिः ^{१५} ॥

१ Thus both times C' only; •दृत्यैतः both times G and B the second time; दृत्यैत B the first time; all the MSS. (exc. C') •त्यं, not त्र्यं ।

२ Thus B G, आयातन the Viv, आयात Bu, आयात Be C'.

३ Thus G U C' (sec. m.) and the Viv.; •स्वीरोह• Bu, •स्वीरोहो• B Be.

४ Thus only the Viv., प्रत्यवरोहण the MSS.

५ Thus the Viv., निमिनीतीति Be, निमिनीतीति C', प्रत्यवरोहणीति B Bu G U.

६ Thus B U G; चैवास्याच Bu; च only Be C; चक्ष seems superfluous.

७ Before यजमानं B Bu U G ins. इति ।

- II. 81. 5. अथैनमेतयासन्ध्या सद आवहन्त्या वा व्रजतीति^१ ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥
- II. 82. 8. अतिग्राह्याणां भक्षण इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥
- II. 83. 10. ५ प्राजापत्यानां भक्षण इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥
- II. 84. 2. गुदद्वतीयेष्विति ॥ देदे अत्र गुदद्वतीये उपयष्टोपयजे-
दिति बौधायनो^२ ऽपच्छेदमिति शालीकिः^३ समस्तान्येवैता-
न्यनुग्रह्य सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः^४ ॥ १५ ॥ सप्तमः ॥
- II. 85. 1. १० अथातो राजसूयं व्याख्यास्यामः ॥
चिन्वीत राजसूये ऽग्निमिति बौधायनो^५ न चिन्वीतेति
शालीकिः^६ ॥
- II. 85. 9. पुनरधुष्य पिष्टानि कृत्वाहारयेदिति बौधायनस्तथा-
धुष्यान्त्येवैतानि^७ स्युरिति शालीकिः^८ ॥
- II. 85. 10. १५ नैर्ऋतस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्स्यादिति बौधायन-
सूक्ष्णीक इति शालीकिः^९ ॥
- II. 85. 12. एकोल्लुकस्य हरण इति ॥ अन्वाहार्यपचनाद्वरेदिति
बौधायनो^{१०} ग्रामाग्निरिति शालीकिः^{११} ॥
- II. 86. 1. नैर्ऋतस्य होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} विसृष्टिका-
१० काण्डाभ्यामेनं परिगृह्य जुहुयादिति शालीकिः^{१३} ॥

१ व्रजतीति G B, व्रजितीति Bu; U Be C' corrupt.

२ Thus G; अधुष्यान्त्ये U, अधुषन्ये B, अधुष्यान्त्ये Be C'.

- II. 86. 3. दक्षिणानां दान इति ॥ अहरहर्दद्यादिति बौधायन "
 आदितश्चान्तश्चेति शाल्लौकिः ' ॥
- II. 86. 3. उदपात्रस्थोपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति
 बौधायनो " यथोपपादमिति शाल्लौकिः ' ॥
- II. 86. 5. स्वाहा नमो य इदं चकारेति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौत- ५
 मयत्र स्वाहाकारं परिणयेदिति शाल्लौकिः ' ॥
- II. 87. 1. संतनौनामनुप्रयोग इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदह-
 रिष्ठा वा पशुना वा यजेतापि तदहः संतनो^१ प्रयुञ्जीतेत्य^२चो
 ह स्माह शाल्लौकिरहरहराश्रावणार्थं स्वयेते दृष्टे भवतो '
 यदहरिष्ठा वा पशुना वा यजेत न तदहः संतनो १०
 प्रयुञ्जीतेति ' ॥
- ib. चातुर्मास्यानामनुप्रयोग इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
 यदहश्चातुर्मास्यानि प्रयुञ्जीतापि तदहः संतनो प्रयुञ्जीतेत्य^३चो
 ह स्माह शाल्लौकिरहरहराश्रावणार्थं स्वयेते दृष्टे भवतो '
 यदहश्चातुर्मास्यानि प्रयुञ्जीत न तदहः संतनो प्रयुञ्जीतेति ' ॥ १५
- II. 88. 17. आख्यातं पञ्चेध्वीयस्य करणम् ' ॥ १६ ॥
- II. 89. 3. अथोपवेधेणाङ्गाराम्भूहतीति ॥ सूत्रं शाल्लौकेर^४चो ह
 स्माह बौधायनसूत्रणीमङ्गाराम्भूहतीत्येनाम्बुवाङ्मतिभिरभिजु-
 ङ्गयादग्नये^५ रक्षोघ्ने स्वाहेति पञ्चभिर^६च प्रष्टिवाहिनः^७ रथं
 दद्यादिति ' ॥

१ Here and infra some of the MSS. read संतनोः (संतनो).

२ सुवाङ्मती • Be U C', सुवाङ्मती • Bu.

- I. 89. 11. अपामार्गसक्तूनां होम इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह बौधायनः समस्तेनैवास्मै मन्त्रेणापामार्गसक्तूञ्जुष्टया-
तूष्णीं सुवमनुग्रहरेतूष्णीमुपोत्तिष्ठेदिति^२ ॥
- I. 89. 15. देविकाहविषां करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३
४ सोमः सोममनुवर्तरेन्निति शालीकि^४न देविकाहविभिर्भर्ज-
दित्याञ्जीगविः^५ ॥
- II. 91. 3. अग्निभिः प्रत्यवसान इति ॥ अजस्रैः प्रत्यवस्येदिति बौधा-
यनो^६ ऽरण्योः समारोहेति शालीकिः^७ ॥
पथसः समासेचन इति ॥ दृतौ वा विनाडे^८ वा समा-
१० सिञ्चेदिति बौधायनो^९ नवायां कुम्भ्यामिति शालीकिः^{१०} ॥
- I. 92. 14. स्वयं हतेष्विति ॥ सूत्रं शालीकेर^{११}चो ह स्माह बौधा-
यनो गोन्यासप्रमृदितानां^{१२} कुशानां बर्हिः संनह्येत्स्वयंपति-
तानां काष्ठानामिधं^{१३} यदेव वेद्यै रूपं सा वेदि^{१४}दृतिं वा
विनाडं^{१५} वा रथ आधाय परिवहेद्यत्तत्र नवनीतमुत्सीदे-
१४ त्तदाज्यं^{१६} स्यादिति^{१७} ॥
- II. 93. 2. मैत्रावार्हस्यस्य निर्वपण इति ॥ समानचतुर्मुखी स्याता-

१ ० सुपोत्तिष्ठेदिति G U C', ० सुपतिष्ठेदिति B Bu Be; probably II. 89.

12 उपोत्तिष्ठति is the correct reading.

२ विनाडो G U C', विनाडो the other MSS. and the Viv.

३ Thus Be C' and comp. the Viv. : गवां नियतगमनेन शतितानां
कुशानां; गोन्यासप्रमृ० G B Bu, गोन्यासप्रमृ० U.

४ विनाडं or विनाडं MSS.

मिति बौधायनो " नानाचतुर्भुष्टौ स्यातामिति शाल्लौकिः ।

॥ १७ ॥ अष्टमः ॥

II. 94. 2. रोहिते चर्मणौति ॥ सूत्रं बौधायनस्यारोहितः
स्यादिति शाल्लौकिः । ॥

सोमकथणेषूपैते^१ नित्याः श्रुते स्युरिति बौधायन^२ एत^३
एव श्रुततमाः स्युरिति शाल्लौकिः । ॥

II. 94. 8. वसतीवरीणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ सार-
स्वतीरयत्र वसतीवरीर्गृह्यीयादिति शाल्लौकिः । ॥

II. 94. 18. आग्नेयस्यैन्द्राग्र उपालम्भ्यो भवतीति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्यैन्द्राग्र एव सवनौयः स्यादिति शाल्लौकिः । ॥

पात्राणां करण इति ॥ यथानिर्भेदं पात्राणि कारयेदिति
बौधायनः^५ प्राकृतान्येवैतानि स्युरिति शाल्लौकिः । ॥

II. 98. 1. सारस्वतीनामभिहोम इति ॥ सूत्रं शाल्लौकेर^६चो ह
स्माह बौधायनो याभ्यामेतदृग्भ्यां वहन्तीरभिजुहुयान्ताभ्यां
ग्रहेग्रहे जुहुयादय त्वष्णौः सारस्वतीरभिजुहुयादिति । ॥

II. 98. 7. अभिषेचनीयानां ग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रमाचार्ययो-
र^७चो ह स्माहौपमन्यवः पुरस्तात्सदमो ऽभिषेचनीयान्ग्रहा-
गृह्यीयादिति । ॥

II. 99. 16;
102. 9. धनुषः प्रदान इति ॥ पूर्वः कथ्यो बौधायनस्योत्तरः
शाल्लौकिः ॥

- II. 100. 9 मारुतस्यैकविंशतिकपालस्य कपालोपधान इति ॥ ऐष्टि-
कैरुपधाय गणैरुपदध्यादिति बौधायनो^१ गणैरेवेति
शालीकिः^१ ॥
- ^१ II. 100. 9 आमिन्नायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति बौधा-
यनस्तु^१ णीकेति शालीकिः^१ ॥ १८ ॥
- II. 101. 2 कौबस्य स्थान इति ॥ अन्तर्वेदि तिष्ठेदिति बौधायनो^१
बहिर्वेदोति शालीकिः^१ ॥
- II. 106. 7. मणीनां करण इति ॥ औदुम्बर औदुम्बरेण लौहेन
प्रच्छन्नः स्यादिति बौधायन^१ औदुम्बर एवेति शालीकिः^१ ॥
- II. 107. 4. १० तस्मिन्सह संग्रहीचा रथवाहने रथमादधातीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्याधातणामेवैकः^१ संग्रहीता स्यादिति शालीकिः^१ ॥
- II. 108. 14. स्फ्यस्य प्रदान इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१ चो ह स्माह
बौधायनो यजमानस्यैवैकस्य मन्त्रेण संप्रयच्छेत्तूष्णीमितरे
संप्रयच्छेरन्निति^१ ॥
- II. 109. 1. १५ अक्षाणां करण इति ॥ सौवर्णाः स्युरिति बौधायनो^१
राजता इति शालीकि^१ नागदन्ता^१ इत्यौपमन्यवो^१ वैभीतका
इत्यौपमन्यवीपुचः^१ ॥
- ib. अथास्मै पञ्चाक्षानपच्छिद्य प्रयच्छतौति ॥ सूत्रं शाली-

१ Thus G; •स्यधातणामे• C', •स्याधातणामे• U, •स्य अथातणामे• B Be ;

२ in Bu this dvandva is missing.

३ •यक्षीरन्निति G U C'.

४ Thus G B Bu U; •दंत्या Be C'.

केर^१चो ह स्माह बौधायनो वेनास्यानुपपन्नः स्यात्तं तत्रापि-
सृजेद्दिशो ऽभ्ययः राजाभूदिति ^१ ॥

II. 111. 8. अथ विषुवति दर्भस्तम्बे जुहोतीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्य ^१ यत्रैव दर्भस्तम्बः स्यात्तद्गच्छेदिति^१ शास्त्रीकिः ^१
॥ १६ ॥ नवमः ॥

II. 111. 14. अग्नीनां हरण इति ॥ अग्नस्त्रान्दरेदिति बौधायनो ^१
ऽरस्थोः समारोहेति शास्त्रीकिः ^१ ॥

ib. वेद्यै करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ पूर्वापूर्वा वेदि-
र्भवतीति शास्त्रीकिः ^१ ॥

II. 112. 10. अथैनं तीर्थादानीय पवयित्वा पुण्डरिसजिनमुदानौ- ^{१०}
येति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयानि पुण्डरिकाणि
करयेत्सौवर्णानि च नादेयानि चेति ^१ नादेयान्येवेति
शास्त्रीकिः ^१ ॥

II. 112. 13. निदधत्यस्मा एतद्भुविस्फिष्टं व्रतभाजनमिति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^१ नाच हविस्फिष्टं व्रतभाजनं निदध्यादिति ^{१५}
शास्त्रीकिः ^१ ॥

II. 112. 17. सोमकथणेषूपैते^१ नित्याः स्युरिति बौधायन ^१ एत एव
स्युरिति शास्त्रीकिः ^१ ॥

१ तत्र instead of तत् Be C'.

१ Thus B G U (pr. m.); •षुपैते Ba; •षूपैति Be C' U^१
(sec. m.).

श्रौपसदाः^१ हविषां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्ति^२
स्युरिति बौधायनसू^३ष्णीकानीति^४ शालीकिः^५ ॥

II. 113. 14.

आग्नेयस्य प्राजापत्यसूत्रपर उपालम्भ्यो भवतीति ॥ सूत्रं^६
बौधायनस्य^७ प्राजापत्य एव सवनीयः स्यादिति शालीकिः^८ ॥

II. 114. 11. ५

भार्गवो होता भवतीति ॥ आदित एव भार्गवः^९ होतारं
वृणोतेति बौधायनो^{१०} दशपेय एव भार्गवो होता स्यादिति
शालीकिः^{११} ॥

शतं ब्राह्मणाः पिवन्तीति^{१२} ॥ यजमानः^{१३} एकशततमः
स्यादिति बौधायनो^{१४} यजमान एव शततमः स्यादिति

१० शालीकिः^{१५} ॥

II. 114. 7.

दक्षिणानां दान इति ॥ एता एव ब्राह्मणाभिविहिता^{१६}
दक्षिणा दद्यादिति बौधायनः^{१७} एतन्मुखः^{१८} सहस्रमिति
शालीकिः^{१९} ॥ २० ॥

II. 115. 1.

तेषामुत्थानेष्विति ॥ गच्छेद्युरावभृथादिति बौधायनो^{२०}

१५ ऽपुषोमान्ता इति शालीकि^{२१}ध्रुवान्ता इत्यौपमन्यवः^{२२} ॥

II. 115. 8.

हविषोहविष इद्वा बार्हस्यत्यमभिघारयतीति ॥ बार्ह-

१ Thus G B and the Viv.; उपसदि U, श्रौपसदानां C', श्रौपसही Bu;
Be defective.

२ ० वंत्त MSS.

३ Thus G and U (pr. m.); सूष्णीका इति B G (sec. m.), सूष्णीकेति
' सूष्णीकानिति Bu.

४ cp. T Br. I. 8. 2. 2.

५ Before यजमान G B ins. यो, U ये ।

६ ० भिहिता Be C'.

स्यस्यपौष्ठा' बार्हस्पत्यमभिधान्येदिति बौधायन " इत-
रेषामेव हविषां न बार्हस्पत्यस्येति शालीकिः ^१ ॥

II. 115. 13. उच्चैरादित्याया आश्रावयत्युपांशुं मास्त्या इति ॥
आदित्याश्रावणप्रभृत्युपांशुश्चेतरदुच्चैरिति ^२ बौधायन " आ
मास्त्याश्रावणप्रभृत्युपांशुश्चेतरदुच्चैरिति शालीकिः " सर्वैवो- ^३
च्चैरादित्या सर्वोपांशु मास्त्यौत्थौपमन्यवः ^४ ॥

II. 115. 15. मात्यदूतेष्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्ये'मं' ते' ^५ ऽमौ' प्राहैषौ-
दित्येव ब्रूयादिति शालीकिः ^६ ॥

II. 117. 14. द्विरात्र इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^७ यजनौये' ^८ ऽहन्पूर्व-
मर्हभवत्युत्तरस्मिन्नन्तरमिति शालीकिः ^९ ॥

II. 118. 5 देविकाहविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
यनो ^{१०} न कुर्यादिति शालीकिर्म कुर्यादिति शालीकिः ^{११} ॥

॥ २१ ॥ दशमः ॥

॥ इति द्वाविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus G and the Viv. : •स्यपौष्ठा B. स्यपिष्ठा U. C' Be corrupt.
Bu defective.

२ Thus G, all the other MSS. more or less corrupt.

३ Here and infra all the MSS. इतर instead of इतरदु.

४ Emended ; •स्यमवेचो Be C' U (sec. m.), •स्यमवेचो Bu, •स्यमवेचो
G, •स्यमवेचो B ; cp. XX111. 2 and T Br. I. 8. 3. 4 : कृताग्रहिति ।

५ Thus all.

६ In the MSS. no repetition of the final words.

II. 119. 1.

अथात इष्टिकल्पं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्माह बौधायनः पञ्चदशसामिधेनीकाः स्युर्वर्द्धि-
वाज्यभागवुच्चैर्देवता इत्युचो ह स्माह शालीकिः सप्तदश-
सामिधेनीकाः स्युर्वर्द्धन्वाज्यभागवुपांशुदेवता इति ^१ ॥

याजमानस्य करण इति ॥ सः सिद्धिमिष्टिपथे^१ याजमानं
कुर्यादिति बौधायनः ^१ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति
शालीकिः ^१ ॥

II. 121. 3.

अग्नये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो दर्शपूर्ण-
मासयाजौ सन्नमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयेदिति ॥

१० स ह स्माह बौधायनः पाथिकृतं निरूप्य वैश्वानरं द्वादशकपा-
लमनुनिर्वपेदथातिपन्नां प्रतियजेदित्युचो ह स्माह शालीकिः
पाथिकृतं निरूप्य वैश्वानरं द्वादशकपालं समानतन्त्रमनुनिर्व-
पेन्न चातिपन्नां प्रतियजेदित्यन्यतरेणैव सहातिपन्नां प्रति-
यजेदित्यौपमन्यवो ^{११} उचो ह स्माहाञ्जौगविर्वि वा एतस्य
१५ यज्ञश्चिद्यते यस्य तन्त्रेऽप्रतते ऽन्यत्तन्त्रं^{१२} प्रतायते ^१ य एवैषो^{१३}
ऽच्युत^{१४} आग्नेयो ऽष्टाकपालस्तमेव पौर्णमास्यां वामावास्यायां
वा पाथिकृतं कुर्यान्न चातिपन्नां प्रतियजेदिति ^१ ॥

II. 121. 7.

अग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहि-

१ °सिद्धिमिष्टिपथे G, °सिद्धिमिष्टिपथे B, °सिद्धिमिष्टिपथे U, सिद्धिमिष्टिपथे Bu,
सिद्धिमिष्टिपथे Be C'.

१ न्यतन्त्रं MSS.

२ Thus C', एवैषोच्यत U, एवैषोच्यत B G Be, एवैषाच्यत Bu.

ताग्निः मस्रप्रत्यमिव चरेदिति ॥ आधानप्रभृत्येवैतदुक्तं भवतीति बोधायनो " ऽन्वाहितेषु चैवोपममाहितेषु चाग्निध्विति शास्त्रीकिः ' ॥

II. 121. 9. अग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः रक्षाः सि मचेरन्निति ॥ जुत्वाग्निहोत्रमिष्टिः सः स्थापयेदिति बोधायनः " सः स्थितायामिष्ट्यामग्निहोत्रं जुहुयादिति शास्त्रीकिः ' ॥

II. 121. 17. अग्नये रुद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्भिषर-न्निति ॥ स ह स्माह बोधायनो लोहितोष्णीषा लोहित-वाससश्चर्त्विजः प्रचरेयुरिति " याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं भवतीति शास्त्रीकिः ' ॥ १०

II. 121. 18. अग्नये सुरभिमतो पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्य गावो वा पुरुषा वा प्रमौयेरन्यो वा बिभौयादिति ॥ स ह स्माह बोधायनः प्रोक्षणीषु च गन्धानावपेयुर्गन्धवन्तश्चर्त्विजः प्रचरेयुरिति " याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं भवतीति शास्त्रीकिः ' ॥ १५

II. 122. 7. अग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यं कामो नोप-नमेदिति ॥ स ह स्माह बोधायनो या तत्रास्नाता स्यान्तां चेन्निर्वपतः कामो न समृध्येताथैव^१ कुर्यादित्येषैव सार्वकामिकी स्यादिति शास्त्रीकिः " कामेकाम एषा^२ स्यादित्यौपमन्यवः ' ॥

II 124. 1. अग्नये ज्योतिष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्याग्नि-

१ 'येषं G U Be; येन B C', 'येषं Bn.

२ एषा G, एषैषा U, all the other MSS. एष ।

रुद्धृतो ऽहुते ऽग्निहोत्र उदायेदिति ॥ सूत्रं५ शालीकेर^१वो ह
स्माह बौधायनो मन्थनमधिमन्थनमुपसमिन्धनमित्येतान्मन्त्रा-
न्निगदेदिति ^१ ॥

II. 124. 17.

वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत्पुत्रे जात इति ॥ स ह

५ स्माह बौधायन उत्थितायां निर्दशायां वैश्वानरं द्वादश-
कपालं निर्वपेत्स^२स्त्रावस्य च कुमारं प्रलेहयेदिति ^३ जात-
मेव विदित्वेति शालीकिर्न च स^२स्त्रावस्य कुमारं प्रलेहये-
दित्य^४नन्तरे पर्वणीत्यौपमन्यवः^१ ^१ ॥ १ ॥

125. 2.

विपर्यस्तहविषीति ॥ मासतः^२ प्रथमं मन्त्रकर्म^३ लभेतेति

१० बौधायनो ^४ ऽवदानत इति शालीकिः ^५ प्रदानत इत्यौप-
मन्यवश्चा^६तुष्पाश्वादित्यौपमन्यवीपुत्रः ^१ ॥

II. 125. 9.

वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदायतनं गत्वेति ॥ यत्रैव

यतिथ्यमाणः स्यात्तदायतनं ^१ तद्गत्वा वैश्वानरं द्वादशकपालं
निर्वपेदिति बौधायनः ^२ स्वस्थानेऽध्वेवाग्निष्विति शालीकिः ^३ ॥

II. 126. 3. १५

यथा रज्ज्वोत्तमां गामाजेदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४मां

ते ऽसौ पाह्वैषौदित्येव^५ ब्रूयादिति शालीकिः ^१ ॥

१ The words after प्रलेहयेदिति only in C' and U (sec. m.); Be has of them only औपमन्यवो; the other MSS. omit the opinion of Aupamanyava.

२ मासतं Bu.

३ तत्रं Be C' (pr. m.).

४ Thus C' U (sec. m.); प्रह्वैषौ the other MSS.; cp. XXII. 21 and XIII. 10: 126. 5.

II. 127. 10. वसवजानपीधे संनष्टेदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ¹¹ वसव-
जानामप्यत्र बर्हिः संनष्टं भवतीति शाल्लौकिः ¹ ॥

II. 128. 7. आप्रावेष्णवमेकादशकपालं निर्वपेदभिचरन्निति ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ¹¹ प्रत्यभिचरन्तमेव विदित्वेति शाल्लौकिः ¹ ॥

ib. सारस्वतमाज्यमिति ॥ मन्त्रनिरुपमेतद्वृत्तः^१ स्यादिति
बौधायनस्य¹¹ श्लौकमिति शाल्लौकिः ¹ कालेकाल एवैनद्भुवा-
ज्याद्भृक्षीयादित्यौपमन्यवः^२ ॥

II. 128. 17. अध्वरकल्पायामिति । स ह स्माह बौधायन इडान्तं
प्रथमं तन्त्रं कुर्यादेवं द्वितीयं तृतीयेन सहावशेषं वर्तयेदि-
त्यत्रो ह स्माह शाल्लौकिरा प्रणीनात्प्रथमस्य^३ तन्त्रस्य परि-
शाययेदेव^४ द्वितीयमेव^५ तृतीयं^६ तृतीयेन सहावशेषं वर्तये-
दिति ¹¹ सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा^७ इत्यौपमन्यवः^८ ॥

II. 129. 7. यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतः सोमारौद्रं चक्षुं

^१ तंचनिरुपमेतद्वृत्तं B G; तंचनिरुपमेतद्वृत्तं U. तंचनिरुपमेतद्वृत्तं Bu; तंचनिरुपमेतद्वृत्तं Be.
तंचनिरुपमेतद्वृत्तं C'.

^२ भुवाज्यात्तन्त्रं G U (sec. m.); भुवाज्यात्तन्त्रं B U (pr. m.); भुवा-
ज्यात्तन्त्रं Be C'; भुवाज्यात्तन्त्रं Bu.

^३ Thus Be C' U; प्रणीनात्प्रथमं B G (pr. m.), प्रणीनात्प्रथमं G (sec. m.);
Bu defective.

^४ Thus G B; कुर्यादेवं U Be C'; Bu defective.

^५ एवं तृतीयं om. B G.

^६ क्रमादित्यौ C' U (sec. m.).

तिष्ठापूरणमासे निर्वपेदिति ॥ उपवसथौथे ऽहन्निर्वपेदिति
बौधायनो ॥ यजनौथे ऽहन्निति शालीकिः ^१ ॥

II. 128. 11.

आज्यं प्रोक्षणमाज्येन मार्जयन्त इति ॥ उदकुम्भ आज्य-
स्रुवं प्रत्यस्येदिति बौधायनः ^१ प्रोक्षणं चैव मार्जनं चाज्येन ^१
५ कुर्यादथेतरदद्भिः कुर्यादिति शालीकिः ^१ यत्किं चाद्भिः कार्यं
स्यात्सर्वं तदाज्येन कुर्यादित्यौपमन्यवः ^१ ॥

ib. 16.

यदि बिभीयाद्दृश्चर्मा भविष्यामौति सोमापौष्णं चरुं
निर्वपेदिति ॥ विज्ञातेषु रूपेषु निर्वपेदिति बौधायनः ^१
पुरस्तादेव शङ्कमान इति शालीकिः ^१ ॥

I. 130. 7. १०

अर्धेऽर्ध्विति ॥ सऽस्थितायामिष्ट्यामर्धानभ्यादध्यादिति बौधा-
यनो ^१ ऽवैव परिश्रयोरन्निति शालीकिः ^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

.. 130. 15.

विपर्यस्तहविषौति ॥ मारुतः प्रथमं मन्त्रकर्म लभेतेति
बौधायनो ^१ ऽवदानत इति शालीकिः ^१ प्रदानत इत्यौप-
मन्यवश्चातुष्पाशादित्यौपमन्यवौपुत्रः ^१ ॥

. 130. 17. १५

मारुतीभ्याः होता यजतौति ॥ स ह स्नाह बौधायन
आदित एव होता मरुत आवाहयेदनुवाचनतो ऽध्वर्युरिति ^१
याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यामेवैतदुक्तं भवतीति शालीकिः ^१ ॥

. 131. 19.

आदित्येभ्यो सुवदद्भ्यश्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम इति ॥ सूचः
शालीकेर ^१ चो ह स्नाह बौधायनः सर्वाः सपदाः सर्वाः ससा-

१० विचाः सर्वाः समयूखेभ्यो इति ॥

II. 132. १.

पदपाः स्रुनाः हरण इति ॥ सूचः शालीकेर ^१ चो ह

स्माह बौधायनः समस्तेनैवास्य^१ मन्त्रेण पदपाशू^२स्त्वोत्तर-
वर्ग्य^३ आवपेदथ तृष्णीसुरस्यनुनिनयेदिति^४ । ॥

II. 133. 16. शतः सुवर्णानि कृष्णालानि भवन्तीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्योपशतान्येवैतानि^५ स्युरिति शालीकिः परिहारये-
क्षेषामिति^६ । ॥

II. 134. 3 चत्वारिचत्वारि कृष्णालान्यवयति चतुरवत्तस्याप्या इति ॥
स ह स्माह बौधायनो यान्यवत्तानि स्युर्जुहुयादेव तान्यथ
यानि भक्षार्थानि स्युस्तद्भवगृहीतान्येव^७ तानि स्युरथेतराणि
समावच्छो विभजेरन्निय^८चो ह स्माह शालीकिर्यान्यवत्तानि
स्युर्जुहुयादेव तान्यथ यानि भक्षार्थानि स्युस्तद्भवगृहीतान्येव^९ १०
तानि स्युरथेतराणि प्राश्निचहरण श्रोत्र्य ब्रह्मणे परिहारये-
दिति^१ ॥

II. 137. 21. यः पापयज्ञगृहीतः स्यात्तस्मा एतमादित्यं चरुममा-
वास्यायां निर्वपेदिति ॥ उपवसथीये ऽहन्निर्वपेदिति^२ बौधा-
यनो^३ यजनीये ऽहन्नि^४ शालीकिः^५ । ॥

१. *स्य Be C' U (sec. m.), *स्यै Bu U (pr. m.), *स्मिन् G B.

२. Thus (and cp. vol. II, 104. 2) G, *वर्ग्य the other MSS.

३. बौधायनस्योपशता G U, *नञ्च बौधाय B, *धायनस्योत्पावशान्य Be,
*धायन्योत्पावसन्धेवैतानि C'; but cp. the Viv.: उपशतेन तानि भवन्तीति ।
शतसन्धेयै कनानि वाधिकानि वेति ।

४. Thus the Viv. (ब्रह्मणे to be understood), प्रतिहार the MSS.

५. Thus G; स्युस्तद्भव the other MSS.

६. Instead of ऽहन् (thus B G Bu) the other MSS. हनि ।

- II. 140. 9. सांयहृष्टैः परिधिष्विति ॥ ऐष्टिकैः परिधाय पौरोडा-
शिकैः परिदधादिति बौधायन ॥ ऐष्टिकैरेवेति शाल्लौकिः १ ॥
- II. 140. 11. आहुतौनाः होम इति ॥ सूत्रः शाल्लौकेर ॥ चो ह स्माह
बौधायन औदुम्बरैः पात्रैरेता आहुतौर्जुह्यादुत्वा चैतानि
१ पात्राण्येवानुग्रहरेदिति १ ॥
- II. 141. 1. आज्यस्यावेक्षण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ यन्नवमैत्तन्नव-
नीतमभवदित्येतैरेवाज्यमवेक्षितमुत्पुन्यादिति १ शाल्लौकिः १
॥ ३ ॥
- I. 142. 12. यावतो ऽश्वाप्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणाः सन्तुष्कपाला-
१० निर्वपेदेकातिरिक्तानिति ॥ स ह स्माह बौधायनो वैश्वानरे-
णैकं १ प्रतिगृह्णीयादेव २ द्वौ ३ १ गणं ४ तु प्रतिगृह्य कुर्वीत ५
बहुषु ६ वारुणानेकातिरिक्तानित्य ॥ चो ह स्माह शाल्लौकि-
वैश्वानरेणैकं प्रतिगृह्णीयात्तु द्वौ ७ १ गणं ८ तु प्रतिगृह्य
कुर्वीत न ९ तु द्वयोर्बहुषु वा वारुणानेकातिरिक्तानिति १ ॥

१ पुन्याद् again all.

२ About the correct reading and the meaning of this dvaidha I
am uncertain; ०णैकं B U Bu, ०णैवैकं Be G, ०णैकं C'.

३ एवं C' U, एवं the other MSS.

४ द्वौ गणे Be B G, द्वौगुणं C', द्वौगणे B, द्वौगुणं U (sec. m.).

५ MSS. exc. Be C' ins. तु, U (sec. m.) नतु ।

६ वा ins. Bu.

७ U again द्वौगुणं; गणं the other MSS., गुणं C'.

८ न given by Be C' U (sec. m.), not by B Bu G U (pr. m.).

- II. 143. 2. आमिन्वायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवतौ स्यादिति बौधा-
यनस्य^१ श्लीकेति शालीकिः^१ ॥
- II. 143. 15. पुनः समूहति समूह्यावद्यतीति ॥ सूत्रं बौधायन^२ स्यैतेरेव
मन्त्रैः प्रति समूह्यावद्येदिति शालीकिः^१ ॥
- II. 144. 7. त्रयस्त्रिंशत्कपालं पुरोडाशं निर्वपतीति ॥ सूत्रं बौधा- ५
यनस्य^३ सन्दिग्धपुरोडाश एवैष स्यादिति शालीकिः^१ ॥
- II. 146. 3.
(147. 17). वर्षाहस्तम्बस्याभिहोम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ यत्रैव
वर्षाहस्तम्बः स्यात्तद्गच्छेदिति शालीकिः^१ ॥
- II. 148. 4. कृष्णाजिनस्यावधवन^५ इति ॥ अन्तर्वेदि तिष्ठत्कृष्णाजिन
मवधुनयादिति बौधायनो^६ बहिर्वेदौति शालीकिः^१ ॥ १०
- II. 148. 6. अस्त्रः सवकारौर्ध्वं करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^७
न कुर्यादिति शालीकिः^१ ॥
- II. 151. 1. सप्तसर्गे^८ प्रायश्चित्तकरण इति ॥ सूत्रमाचार्यधोर^९ जो ह
स्माहोपमन्यवो यो नु खल्वाहवमौयो ऽत एवैष उद्धृतो
भवति^१ ग्रामयोनिरन्वाहार्यपचनस्तत्तत्र^{१०} नास्ति प्रायश्चित्तं^{११} १५
प्रशस्तो हि वृथाग्निसप्तसर्ग इति^१ ॥
- इतौत्वा^{१२} इमा दृष्टयो व्याख्याताः ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

१ Thus G, 'स्वाययन U. 'स्वायधाय Bn Be C', 'स्वाययन B. 'स्वाय
यन the Viv.

२ संवर्गे B Bn G.

३ तववा Be C'.

४ इतौत्वा B C' Be.

M. 154. 5.

अभिक्रामं जुहोतीति ॥ कियति नु खल्वेतदुक्तं भव-
तीति ॥ पञ्च प्रयाजा इति बौधायनो ^१ यत्राक् शालाया
इति शालीकिः ^१ ॥ .

I. 155. 16.

यदि पशोरवदानं नश्येदाज्यस्य प्रत्याख्यायमवद्येदिति ॥
५ स ह स्माह बौधायनो यदि पशोरवदानं नश्येद्येकं यदि द्वे
आज्यस्य^१ प्रत्याख्यायमिद्धा तत्कृत्वा^२ पुनर्यजेतेत्य^३चो ह स्माह
शालीकिर्यदि पशोरवदानं नश्येद्येकं यदि द्वे आज्यस्य^१
प्रत्याख्यायमिद्धा तत्कृत्वा^२ कृतमेव मन्येताथ यदि भूयो ऽथैवं
कुर्यादिति ^१ ॥

I. 157. 2. १०

सःसव इति ॥ यत्र कच नाया^४ वा^४ नदी^४ स्यादन्तरे-
णोदयक्षवती^५ वासःसवस्तत्रेति बौधायनो [॥] यत्र कचन
शब्दा न सःसृज्येरन्नसःसवस्तत्रेति शालीकि^{॥६}यत्र कचनान्त-
रेणोदादसःसवस्तत्रेत्यौपमन्यवः^६ [॥] प्रस्थयोरेव जनपदयोरसः-

१ Some of the MSS. आज्यस्येव ।

२ न ins. B.

३ After कृत्वा G B ins. न पुनर्यजेत (or *तेति), but cp. infra XXIII. 8.

४ Thus G B (नाया तार्था the Viv.); नायावा नदीव Bu U (pr. m.); नायावायानदी U (sec. m.); नायावायां नदी C'; नायावाया नदी Be.

५ Thus G and B (the latter only *ति); *रेणोदपक्षमावति Bu U; *रेणोदःपक्षती Be C' (pr. m.), *रेणोदापक्षती C' (sec. m.). The Vivaraṇa: उदकयक्ष्मस्यो (?) भावः यक्ष्मो याहः । उदकपाहवती ।

६ Thus B G Bu U (pr. m.); कचनोदकमंतरेणोदाद० U (sec. m.); कचनोदकमंतरेणोदाद० C', *नोदकमंतरेणोदाद० Be; but in the Vivaraṇa there is no mention made of water; परस्परशक्यायन्तरा गच्छेदिति ।

मन्त्रस्त्रेत्यौपमन्यवीपुत्रो^१ नाविदिषाणयोः सः सवो विद्यत
इति कागलेयनाच्छाणं^२ भवतीत्याञ्जीगविः^३ ॥

II. 157. 3. अभिभूतीनां^४ होम इति ॥ आध्वरा ऊत्वा सात्त्राय-
णिका^५ जुहुयादिति बौधायनः^६ सात्त्रायणिका^७ एवेति
शालीकिः^८ ॥

II. 162. 18. दीर्णप्रवृत्तेष्विति ॥ सूत्रं^९ शालीकेर^{१०}चो ह स्माह बौधा-
यनो याभ्यामेतदृग्भ्यां^{११} पूतभृदाधवनीययोर्जुहुयात्ताभ्यां^{१२} ग्रहे-
ग्रहे जुहुयादथ तूष्णीं^{१३} सः स्रावमवनयेदिति^{१४} ॥

II. 167. 6. नित्ये ग्रहणे वैष्णवीमृचमनुवर्तयतीति ॥ सूत्रं बौधा-
यनस्य^{१५} पृषदाज्य एवैषानुवर्तयितव्या भवतीति शालीकिः^{१६} ॥ १०

II. 169. 5. स उक्थमुक्थं वेव प्रतिगीर्याकथशा इत्याह सवनं सवनं
वेति ॥ पूर्वः कण्ठो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^{१७} ॥

II. 171. 8
(172. 14). पृथ्व्यग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं^{१८} शालीकेर^{१९}चो ह स्माह
बौधायनो यत्र कश्चेतान्यहानि संगच्छेयुर्गृहीयादेव तत्र पृथ्व्य-
ग्रहानिति^{२०} संवत्सर एवैते दृष्टा भवन्ति^{२१} संवत्सर एवैना- १५
गृहीयादित्यौपमन्यवः^{२२} ॥

१ Thus B G Be C', 'ल्यंभ्रा' Bu. 'लेयाभ्रा' U (pr. m.), 'लभ्रा' U (sec. m.), 'लेयिभ्रा' the Vivarapa.

२ साचा° the MSS.

३ Thus (and cp. infra p. 157, 8) G Bu U (pr. m.), 'भ्यामेव' Be U (sec. m.), 'भ्यामेवत' B, 'यामेव' C'.

४ पूतभृदाधवनीयेकं U (sec. m.), पूतभृदाधवनीयेकं G B U (pr. m.),

५ एवैनं' all.

[I. 171. 16. पृथ्व्यग्रहाणां भक्षणे इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
ऽनुसवनभक्षणे^१ चैवैनान्भक्षयेन्नित्येन चेति^२ नित्येनैवेति
शालीकिः^३ ॥

[II. 173. 7. अ०शूनां प्रवृ०हणे इति ॥ एकैकशः प्रवृहेदिति^४
बौधायनः^५ सर्वान्सहेति शालीकिः^६ ॥ ५ ॥

I. 173. 12. आधवन^७ इति ॥ व्यतिचारमाधुन्यादिति बौधायनो^८
यथाधविचमिति शालीकि^९मैचयेदित्यौपमन्यवः^{१०} ॥

I. 174. 9. अ०शोर्होम इति ॥ सूत्रं शालीकिर^{११}चो ह स्माह बौधा-
यनो याभ्यामेतदृग्भ्यामुपसृग्नेत्ताभ्यामेनं जुहुयादथ तृष्णी-
१० सुपसृग्नेदिति^{१२} ॥

[II. 175. 1. पृथ्व्यग्रहाणां ग्रहणे इति ॥ पूर्वः कक्षो बौधायनस्योत्तरः
शालीकेः ॥

[II. 176. 13. तेन कक्षमुपोषतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१३}पूषेनैवाप्यत्र
कक्षमुपोषेदिति शालीकिः^{१४} ॥

[II. 176. 16. १५ ऋषभो गोषु जीर्यतीति ॥ सूत्रं शालीकिर^{१५}चो ह स्माह
बौधायनो यमप्यन्यं बहिस्तन्नात्पशुमालभेत तत्राप्येतानि
कुर्यादुपाकरणीययोर्वपायां देवतास्त्रिति^{१६} ॥

१ अनुसवनभक्षणे B G U (pr. m.); अनुसवनभक्षणे Bu, अनुसवनभक्षणे नैवैना
U (sec. m.) C'; Be corrupt.

२ Thus (cp. XIV. 12: 173. 7) B Bu G and the Viv., प्रवृहणे Be,
प्रवृहणे U C'.

३ प्रवृहे or प्रवृहये the MSS. exc. G.

४ बौधायन Bu.

- II. 178. 9. अष्टापद्यै गर्भस्य वसाहोम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ न गर्भस्य वसाहोमं जुहुयादिति शालीकि^२ न च गर्भस्य वसाहोमं जुहुयान्नेडां न स्विष्टकृतमित्यौपमन्यवः ^३ ॥ ६ ॥ तृतीयः ॥
- II. 179. 9. अजवशाया उपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^४ वाय-
व्यैवैनामुपाकुर्यादिति शलीकिर^५ चो ह स्माह ज्यायान्का-
त्यायनो यथाप्युपाकरण उपाकरणं नुदत एवमेवाप्युत्तरे
मन्त्रा नुद्येरन्ति ^६ ॥
- II. 180. 5. यदालम्बायामभो भवतीति ॥ स ह स्माह बौधायनो
यद्यहान्तश्रिता^१ अकृष्णा मेघाः स्युः सः स्थापयेवाय चेत्कृष्णाः
स्युरथैवं कुर्यादित्य^२ चो ह स्माह शालीकिर्यद्यह नादित्य- ^३
मन्तर्दध्युः^४ सः स्थापयेदेवाय चेदेनमन्तर्दध्युरथैवं^५ कुर्या-
दिति ^६ नालम्बायामसः स्थापनं^७ विद्यत इति गौतमः ^८ ॥
- II. 180. 17. जयेष्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ^९ ॥
- II. 181.
15, 16. अभ्यातानेष्विति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायन-
स्योचो ह स्माहौपमन्यवो अभ्यातानाञ्जयाबाह्वभृत इति सुवा- ^{१०}
ऊतीरेवैता जुहुयाद्भक्ष्येषु दर्शपूर्णमासावभ्यातानाञ्जयाबाह्व-
भृत इति ^{११} ॥

१ ? यद्यहान्ताश्रिता Be C', यद्यहान्तश्रिता B G U, यद्यहान्तश्रिता Bu.

२ Thus U, यद्यहनादित्य B G Be C', यद्यहनादित्य Bu.

३ Thus Be C' U (sec. m.); एवम् om. B Bu G U (pr. m.)

४ येष्वनकुर्ये C'.

५ नालम्बा G U.— ७ वासं स्थापनं Bu, but the Viv. has चक्षमापनम् ।

II. 182. 2.

शम्यापरिधिष्विति^१ ॥ शम्यैव शम्यापरिधीन्कुर्यादिति^२
बौधायनः " प्राकृता एवैताः^३ स्युरिति शालीकिः^४ । ॥

II. 182. 7.

दिःस्वाहाकारः५ राष्ट्रभृतो जुहोतीति ॥ विद्याहं जुहुया-
दिति बौधायनः " द्वे द्वे सुवाहुतौ इति शालीकिः^६ । ॥

II. 182.
11 sqq.

अधिदेवने जुहोति रथमुखे जुहोति रथनाद्यां^७ जुहोतीति ॥
सूत्रं बौधायनस्य^८ तदग्नीन्येवैतानि^९ स्युरिति शालीकिः^{१०} । ॥

I. 183. 15.

नैययोध औदुम्बर आश्वत्थः स्राच इतीधो भवतीति ॥
सूत्रं बौधायनस्य^{११} पृथगेवैतानीध्यान्यभ्यज्य पृथगभ्यादध्यादिति
शालीकिः^{१२} । ॥

II. 184. 2. १०

यदाचः क्रूरं तेन वषट्करोतीति ॥ सूत्रः५ शालीकेर^{१३} चो
ह स्माह बौधायन उदश्चित्त्वारमिश्रमर्कपर्णेन^{१४} सह^{१५} जुहु-
याज्जहीति वा कडिति वा वषट्कुर्यादिति^{१६} । ॥

१ Thus Bu C' and the Viv.; शम्याः प० the other MSS.

२ Conjecturally (Viv.: शमौष्टस्य शम्याकाराः); शम्यायै शम्यान्परि०
B G U, शम्ययैव शम्यान्परि० Bu; शम्यायै परि० Be C'.

३ एवैता all.

४ नाम्नां Bu U C'.

५ Thus C' U (sec. m.); ०तदधित्येव Be; ०तदन्येवै० B Bu G U
(pr. m.). The Viv.: एव (r. एत) दग्नीन्ये (r. न्ये) व । एतेष्वेव होमाः ।
नास्यग्निस्त्वन्नमेति ।

६ Emended; उदश्चित्त्वा० Be, उदश्चिदत्त्वा० C', दुदश्चत्त्वा० B G, दश्चि-
त्त्वा० Bu, उदश्चिदत्त्वा० U.

७ om. Be C'.

II. 187. 8. प्रसव इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेन
प्रसौयाद्वासिष्ठौयाभिस्व सावित्रेण चेति ॥ सावित्रेणैवेति
शालीकिः ^१ ॥ ७ ॥

II. 187.
16 sqq. अतिक्रामेध्विति ^१ ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकिः ॥

II. 188.
10 sqq. अतीमोचेध्विति ^१ ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधा- ५
यनस्य ॥

II. 191. 2. प्राणग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ संवत्सर एवेते
दृष्टा भवन्ति ^१ संवत्सर एवेनागृहीयादिति शालीकिः ^१ ॥

II. 192. 10. तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्यान्नं नाद्यादिति ॥ सूत्रः
शालीकेर ^१ चो ह स्माह बौधायनः प्राक् चेद्विजिज्ञासायै ^१ १०
निषीदेदथैवं कुर्यादिति ^१ ॥

II. 195. 3. यस्याहवनीये ऽनुदाते गार्हपत्य उदायेदिति ॥ सूत्रः
शालीकेर ^१ चो ह स्माह बौधायनः समस्तमेतमग्निं सते समुष्य
दक्षिणेन विहारं पर्याहृत्य गार्हपत्यस्यायतनाद्भस्मोदाय्य शक-
त्पिण्डेन परिलिप्य न्युषोपसमाधाय ज्वलन्तमाहवनीयमुद्धृ- १५
त्याहवनीयस्यायतनाद्भस्मोदाय्य शकत्पिण्डेन परिलिप्य न्युषोप-
समाधाय समिदत्याहवनीये षट् सुवाङ्मतीर्जुङ्गयादुद्धृत्वा

^१ Thus G (sec. m.) and the Viv.; •अने• the other MSS. Vol. II. 187. 15 is to be corrected अतिक्रामाया • ।

^२ अती• Be C' and the Viv., अति• the other MSS.

^३ Thus B G and the Viv., प्राक्चेद्विजिज्ञासायै Bu, प्राक्चेद्विजिज्ञासायै C'
प्राक्चेद्विजिज्ञासायै U.

त्वमे सप्रथा असि मनो ज्योतिर्जुषतां तन्तुं तन्वन्नुदु त्यं
चित्रमिति ^१ ॥

I. 196.
2. qq.

अतिरिक्तसोमेध्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
शालीकिः ॥

II. 198. 1. ५

ध्रुवे परिहीणे प्रायश्चित्तकरण इति ॥ स ह स्माह
बौधायनः प्राक् चेदवभृथाच्छन्दोगवक्त्रेषु लभेरन्नभ्यावर्तयेयु
स्तुतशस्त्राणि सुस्तत्कृत्वा पुनर्यजेतेत्यत्रो ह स्माह शालीकिः
प्राक् चेदवभृथाच्छन्दोगवक्त्रेषु लभेरन्नभ्यावर्तयेयु स्तुतशस्त्राणि
सुस्तत्कृत्वा कृतमेव मन्येतेति ^१ ॥

II. 199. 6. १०

अङ्गां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ यदेवानन्तरमहः
स्यात्तस्मिन्मैत्रावरुणायान्यहाग्नेरन्निति शालीकिः ^१ ॥

II. 200. 3.

यूपे विरूढे प्रायश्चित्तकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
न्तस्तन्त्रमेव यूपे विरूढे प्रायश्चित्तं कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥

I. 201. 11.

यस्य सोम उपदस्तेषुवर्णं हिरण्यं देधा विच्छिद्यजीषे
^{१५} ऽन्यदाधुनुयाज्जुह्यादन्यदिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ सहि-
रण्या एवास्यात ऊर्ध्वं मुख्याश्वमसा ह्येरन्नभुन्नौयेरन्निति ^१
शालीकिः ^१ ॥

I. 201. 19.

आदारसोमेध्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ आदारसोमेनैवाण्य-
न्यमागमयेरन्निति ^१ शालीकिः ^१ ॥

१ Corrected; अङ्गिरन्निति B G Bu U (pr. m.), अङ्गपनोरन्निति or
न्निति Be C' U (sec. m.).

२ Thus B G; नैवाण्यन्यमाग° Bu, नैवान्योन्यमाग° Be C' U (sec. m.).

II. 203. 4. आग्निःश्विति ॥^१ आग्निषो ऽनुवर्तेरश्विति बौधायन^{११}

एता^१ एवाग्निषः स्थिरिति शालीकिः ^१ ॥ ८ ॥ चतुर्थः ॥

II. 245.
1 sqq.

अथातो द्वादशाहं व्याख्यास्यामः ॥

II. 247. 4. चिन्वीत द्वादशाहे ऽग्निमिति बौधायनो^१ न चिन्वीतेति
शालीकिः ^१ ॥

अतिग्राह्य^१ इति ॥ स ह स्माह बौधायनो गृहपतिरेवा-
रण्योः^२ समारोपयेदेतदतिग्राह्यस्य रूपं भवतीत्य^{११}चो ह स्माह
शालीकिः पृथगेवारणीषु समारोपयेरगृहपतेरेव प्रथमस्य
मथित्वा ज्वलत्सु ज्वलतो ऽपि^३ विसृजेरचित्येतदतिग्राह्यस्य^४
रूपं भवतीति ^१ ॥

१०

II. 245. 7. संनिवाप^५ इति । स ह स्माह बौधायनः संनिवप्यन्तो
ऽग्नये ब्रह्मण्यते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेयुरग्नये चचवते ऽग्नये
चचभृत इत्य^{११}चो ह स्माह शालीकिरग्निसंयोजनी^६ खल्वेषेष्टिर्भ-

१ Before आग्निषो U has (rightly?) आग्नीष्वेव (r? आग्निःश्वेव,)
reads; आग्नीष्वेवाग्नीष्वित्याग्निषो।

२ Thus B U C', the Viv.; एत the other MSS.

३ Thus U (sec. m.) and C' originally; अतिग्राह the other MSS.

४ Thus G B, गृहपतेरेवा • Bu Be C', गृहपतिना • U.

५ Thus B Bu G, •तोमिह • Be, ज्वलत्सुज्वलतोपिमिह • U (sec. m.).

६ Thus B G and cp. XXVI. 12; संनिवाप U (sec. m.) C' Bu
संनिवाप Bu.

७ Thus B Be; •यजना Bu G U C'.

वति^१ यत्रैवाग्निं चेष्यमाणः स्यात्तत्रैनां निर्वपेदिति^२ " प्राजापत्यं^३
पशुपुरोडाशमनुवर्तयेतेत्यौपमन्यवः^४ ।^५ ॥

I. 246. 11.

पवन इति ॥ एकैकश एवैनान्यवयित्वैकैकश उदानये-
युरिति बौधायनः^६ " सक्तदेवैनान्यवयित्वैकैकश उदानयेयुरिति
५ शालीकिः^७ " सक्तदेवैनान्यवयित्वा सर्वान्सहोदानयेयुरित्यौप-
मन्यवः^८ ।

I. 246. 6.

आर्षेयवरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ये केचन
समानगोत्रा अव्यवेता अन्यथागोत्राः^९ स्युरेकस्यार्षेयश्च^{१०} वरणं^{११}
एव तेषां वरणं स्यादित्यत्रो ह स्माह शालीकिर्यदि चैव
१० व्यवेता यदि^{१२} चाव्यवेताः^{१३} समानगोत्रा एकस्यार्षेयवरणं^{१४} एव
तेषां वरणं स्यादिति^{१५} । ॥

II. 246 13.

व्रतधुल्लिति ॥ समातच समावच्छो विभजेरन्निति बौधा-
यनः^{१६} " पृथगेवैषां^{१७} व्रतदुघः स्युरिति शालीकिः^{१८} । ॥

१ प्राजापत्यस्य the MSS.

२ Thus U (sec. m.), "नुवर्तयेत्यौ" B G U Be, "नुनिर्वेतेत्यौ" C',
"नुवर्तयेत्यौ" Bu.

३ ? अन्यथाहोत्रा Be, अन्यथाहोत्रा C', अन्यथाहोत्रा Bu, अन्यथा अहोत्रा
U, अन्यथा अगोत्रा G B; अन्यथागोत्रा: the Viv. (one copy), अन्यथासगोत्रा:
(another copy).

४ स्युरेकस्यार्षेयसंवरणं C', स्युरेकस्यार्षेयताः समानगोत्रा एकार्षेयं वरणं Be.

५ Only in C' B and U (sec. m.).

६ "र्षेयवरणं or वरणं U Be C'. On the whole difficult passage cp.

Ap. XXI. 3. 4.

७ एव om. G and the Viv.

- II. 247. 1. षष्ठ्यामुपसद्युत्तरवेदिः^१ संनिवपन्तीति सूत्रमाचार्ययोरपि^२
वैकादश्यामिति विधिः^३ ॥
- II. 247. 7. वसतीवरीणामभियहण^४ इति ॥ सूत्रः शालीकेर^५ चो
ह स्माह बौधायनो यदि सातिशेषः कलशः स्यात्तूष्णी-
मवनयेद्यु वै सर्वश एव लेपः समवनीतः स्याद्यैव^६ कुर्यादिति^७
शालीकिः^८ ॥
- II. 247. 12. सो ऽत्र^९ वैव^{१०} यज्ञस्य पुनराह्वनं जपति यज्ञायज्ञीयस्य
वा स्तोत्रे शंयुवाके वेति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
शालीकिः^{११} ॥
- II. 248. 1. विवर्तयन्ति परिधीननुप्रहरति^{१२} प्रस्तरमिति ॥ सूत्रं बौधा- १०
यनस्यानुप्रहरेदेवाच प्रस्तरपरिधीनिति शालीकिः^{१३} ॥ ६ ॥
- II. 248. 5. निमील्याध्वर्युरपाऽऽशु^{१४} जुहोतीति । सूत्रं बौधायन-
स्यान्वीचमाण एव जुहुयादिति शालीकिः^{१५} ॥

१ Before अपि Be ins. अचोहस्माहोपमन्यवो, C' अचो० वो, U अचोहस्माह
बौधायनो । cp. XXVI. 12.

२ Thus B G; ०मिति वाधिः Bu; मिति नामिः U, ०मिवत्कं Be C'.

३ Thus the Viv. and cp. XXVI. 12; ०मदिप्रहण Be C', ०मिति-
प्रहण the other MSS.

४ Thus Be G, ०ह्यैव C', ०ह्यवैव Bu B U.

५ Thus B U G Bu the Viv. (one copy); वैव Be C' the Viv.
(another copy).

६ ०हरति Be G Bu U; ०हरति Be C'.

७ Read ०पाऽऽशु ?

248.
189.

शिल्पैरुपाकरण इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभयेनो-
पाकुर्याद्वर्हिभ्यां च शिल्पैश्चेति " शिल्पैरेवेति शालीकिः ¹ ॥

II. 248. 15.

न्यूङ्गन् इति ॥ विराजां^१ वा प्रतिपत्सु न्यूङ्गयति^२ शस्त्रे^३
वेति^३ ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

I. 249. 4. ५

निर्मण्यस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवान्मृगादिति बौधा-
यनस्य^४ णीक इति शालीकिः ¹ ॥

दाक्षिणानां होम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो
जुहुयादेवाहुतीर्जपेत्प्रत्ययमन्त्रानित्य^५ चो ह स्माह शालीकिर्जु-
हुयादेवाहुतीर्न तु^६ प्रत्ययमन्त्राञ्जपेदिति " ये केच दक्षिणा-
१० युक्ता मन्त्राः स्युर्नैवैनानाद्विधेतेत्यौपमन्यवः ¹ ॥ १० ॥
पञ्चमः ॥

II. 252. 6.

अविवाक्य इति ॥ अविवाक्यमेतदहर्भवतीति बौधायनो^७
विब्रूयादेवेति^८ शालीकिः ¹ ॥

II. 252. 11.

ऋचासुद्धरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^९ यथाप्रकृति-
१५ मेवाध्वर्युः कुर्याच्छन्दोगवक्त्रुचा एव प्रतिकुर्वीरन्निति^{१०}
शालीकिः ¹ ॥

१ विराजां G C', विराजा Be Bu, विरजां U, विबजां B.

२ ०यति all exc. C'.

३ शस्त्रेवेति all.

४ Found in Be C' U G (sec. m.), the other MSS. om.

५ Thus corrected; निब्रू० B G, तिब्रू० Bu, नुब्रू० Be C' U (sec. m.),

निब्रू० U (pr. m.).

६ प्रतिकुर्वीर B G U (pr. m.).

- II. 255. 13. सर्पण इति ॥ कृष्णाजिनान्तैः सर्पन्त उत्तरं हविर्धान-
मुपस्पृशेयुरिति बौधायनो ^१ नोपस्पृशेयुरिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- II. 257.
4 sqq. आग्रयणाग्रेष्विति ॥ वाचंयमो ऽध्वर्युः पूर्वान्ग्रहस्थान्
गृह्णीयादिति ^१ बौधायनो ^१ विस्पृष्टवागिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- स ^२ शुक्रं गृह्णीत्वा धारयति यावदितरौ ग्रहौ गृह्णातीति ॥ ४
सूत्रं बौधायसस्य ^१ यंयं गृह्णीयात्तंतं परिस्पृश्य सादयेदिति
शास्त्रीकिः ^१ ॥
- ग्रहाधानेष्वनुसंभ्रज्याया ^३ इति ॥ अनुसंभ्रजेदिति बौधा-
यनो ^१ नानुसंभ्रजेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- II. 258. 1. पशुकल्पेष्विति ॥ सर्वे कल्पा बौधायनस्य ^१ द्वाग्नपशून्येवा- १०
हीनरात्रिसत्ताणि भवन्तीति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- II. 261. 2. तेषां यानि समहोत्रतानि तानि साग्निचित्यान्यथेत-
राण्यौत्तरवेदिकानि स्युरिति बौधायनो ^१ ऐकाहिकस्वेवाग्नि-
रिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- II. 262. 12. आजीयेष्विति ^४ ॥ अभिजिदिषुवान्विश्वजिद्ग्रममहर्महा- १४

^१ ग्रहस्थानावष्टं B.

^२ स given only by U (sec. m.) C' and the Viv.

^३ Thus B G (sec. m.) C' (sec. m.) U; जावोजवाधानेष्वं Be,
ग्रहस्थानेष्वं Bu; the Viv.: ग्रहा बाधौयन्ते एष्विति ।

^४ Thus (heteroclitic locative? from आजीयत्) Be C' U (cp.
Ap. XXIII. 9. 6 आजीयन्ति); आजीयेष्विति B G the Viv.; आजीये-
ष्विति Bu.

प्रतमित्येतान्याचीयन्ति^१ भवन्तीति बौधायनो[॥] चान्यन्यानि
 पृष्ठ्याभिप्लवेभ्य इति शालीकिर्यानि[॥] चान्यानि पृष्ठ्याभिप्लवेभ्यो
 दशमाच्चाङ्ग इत्यौपमन्यवः[॥] प्रायणीयारम्भणीयावभिजिद्धि-
 पुवान्विश्वजिद्दशममहर्माव्रतमुदयनीयो ऽतिरात्र इत्येतान्य-
 ५ छावाचीयन्ति^१ भवन्तीति गौतमः^१ ॥

I. 265. 5.

पशुकल्पेऽप्येति ॥ सर्वे कल्पा बौधायनस्य[॥] कादग्नि-
 पशून्वेव सांवत्सरिकाणि सत्ताणि भवन्तीति शालौकिः^१ ॥

I. 266. 9.

वाणः शततन्तुर्भवतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य[॥] वीणैवैषा^१
 तन्त्रीभिः^४ शततमा^५ स्यादिति शालौकिः^१ ॥

१० अहर्गणे माहाव्रतिकानां^६ शिष्यानां करण इति ॥
 कुर्यादिति बौधायनो[॥] न कुर्यादिति शालौकिः^१ ॥

अहर्गणे शिष्यानामनुप्रवपण इति ॥ अनुप्रवपेरन्निति
 बौधायनो[॥] नानुप्रवपेरन्निति शालौकिः^१ ॥ ११ ॥ षष्ठः ॥

१ °तान्यचीयन्ती Bu, °तान्याचीयानि B G; the other MSS. wholly
 corrupt; cp. XXVI. 17.

२ °छावक्षिद्यन्ति U. °छावक्षीया Be, °छावक्षीय C', °छावक्षीयानि B G,
 °छावाक्षियेती Bu.

३ वाणैवैषा C', वीणैवैषा Be, U (sec. m.), वीणैवैषा G, वीणैवैषा Bu B,
 वीणैवैषा U (pr. m.).

४ Thus G U C'; तंत्राभिः Bu, त्रीभिः Be, तंत्रेभिः B.

५ Uncertain; शततमा B Bu G U (pr. m.) C' (sec. m.); शततन्तु
 Be U (sec. m.), शततन्तुर C' (pr. m.).

६ Thus B G Be, सहा° or सह° Bu U C' and the Viv.

- II. 269. 10. द्विरात्र इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ यजनीये ऽह्नपूर्वमह-
र्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति शालीकिः ^१ ॥
- II. 270. 5. तस्मिन्नुन्नतो वेहदामन इति भवन्तीति ॥ उपैवेते ^२ नित्याः
महस्ते स्युरिति बौधायन ^३ एत ^४ एव ^५ महस्तमाः ^६ स्युरिति
शालीकिः ^१ ॥
- II. 271. 10. द्रोणकलशस्यावघ्रापण इति ॥ अन्तःपरिध्यवघ्रापयेदिति
बौधायनो ^१ बहिःपरिधीति शालीकिः ^१ ॥
- II. 272. 3. रूपाणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ श्वमेधिका-
न्यषत्र ^२ रूपाणि जुहुयादिति शालीकिः ^१ ॥
- II. 271. 1. उद्यत्स्तोमेष्विति ॥ पूर्वः कन्यो बौधायनस्योत्तरः ^३ १०
शालीकिः ^१ ॥
- II. 274. 9. औपसदानां पुरोडाशानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः
स्युरिति बौधायन ^१ सूक्ष्णौका इति शालीकिराग्नेया एक-
कपालाः सुवाहुत्या चैनाम्सह सङ्गजुहुयादित्यौपमन्यवः ^१ ॥
- II. 275. 8. द्वयीर्गा उपकल्पयन्त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ जा १५
अप्यत्रोपकल्पयोरञ्जिति ^१ शालीकिः ^१ ॥

१ Thus G B; उपैवेति Bu, उपैवे U, उतवैते Bo, अतवेते C'.

२ Thus B G U (pr. m.) यता एव Bo C' U (sec. m.), एतमेव Bu.

३ महस्तमा MSS.; omitted by Bo C' (pr. m.).

४ Uncertain and partially emended; *मन्त्राश्वमेधिकास्याप्यत्र C',

*मन्त्राश्वमेधिकास्याप्यत्र Bo U; *मन्त्राश्वमेधिकायनस्याश्वमेधिकास्याप्यत्र—

B G, *मन्त्राश्वमेधिकायनस्याश्वमेधिकास्याप्यत्र Bu.

५ *कल्पयेर C'; अत्र om. Be.

275. 11.

उलूखलबुध्नो यूपो भवतीति । सर्वाङ्कारान्कुर्यादिति^१
बौधायनः " प्रोक्ष्यैनमुच्छयेदिति शालीकिः " प्रोक्ष्योपास्य^२
यूपशकलमुच्छयेदित्यौपमन्यवः^३ ॥

275. 13.

पाऽसूनामनुसंहरण इति ॥ धिष्णिभ्यश्च श्रौदुम्ब्या^४
श्रवटादुपरवेभ्य उत्करादुत्तरवेद्यै पाऽसूनामनुसंहरेदिति
बौधायनो " नानुसंहरेदिति शालीकिः^५ ॥

अथ यदि दीक्षोपसत्सु प्रत्ययमाचक्षीरसंप्रकीर्यादवसा-
नीयाभिरिष्टिभिरिष्टोत्तिष्ठेयुरिति^६ बौधायनः " एकाह^७
सुत्वोत्तिष्ठेयुरिति^८ शालीकिनामसंस्थाप्य पृष्ठ्यः षडहमुत्ति-
१० छेयुरित्यौपमन्यवः^९ ॥ १२ ॥

तेषामुत्थानेष्विति ॥ गच्छेयुरावभृथादिति बौधायनो "
ऽप्सुषोमान्ता इति शालीकिर्ध्रुवान्ता इत्यौपमन्यवः^{१०} ॥

जनकसप्तरात्रो^{११} ऽतिरात्रः पृष्ठ्यः षडह इति बौधायनः "
पृष्ठ्यः षडहो ऽतिरात्र इति शालीकिः^{१२} ॥

१ सर्वकारान्कु० Be, सर्वाकारान्कु० C', सर्वाङ्कारान्कु० B G U, सर्वाङ्कारान्कु० Bu; the Viv : सर्वाङ्कारान् । क्रियन्त इति काराः कर्तव्याः संस्काराः ।

२ Thus Be C'; प्रोक्ष्योपास्य Bu, प्रोक्ष्यावास्य G, प्रोक्ष्यवास्य B, प्रोक्ष्यपास्य U.

३ इष्टिभिर्द found only in G U C'.

४ Thus G Bu and the Viv.; एकसुखी० U, एकसुखी० B, एका एह
जो० Be C'.

५ ऋत्रो G Bu and the Viv.; ऋत्रे B Be, ऋत्रः C' (omitting
तरात्रः).

- II. 277. 14. दशराचाय दीक्ष्यमाणो दशहोतारः कृत्वा दशराचाय दीक्षत इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ मप्रहोतारः कृत्वा दशहोतारं जुहुयादिति शालीकिः ^१ ॥ इति नु ब्राह्मणवान् ॥

अथ गोबलदशराचो ऽतिराचः पृष्ठ्यः षडहो वाजपेयो महाव्रतं चातिराचस्याष्टमे ऽङ्गि^१वाजपेयः ^१ ॥ तत्र^१देवसुवाः ^१ हविषां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^१ न कुर्यादिति शालीकिस्त^१यस्ति^१शस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तेरन्वित्यौपमन्यवः^१ ^१ ॥

विलुप्यमाने पृष्ठ्ये षडहे शिल्पानां करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^१ न कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥ १०

- II. 281. 16. एकषष्टिरात्रे वेत्सकर्मणादित्ययोर्यहण^१ इति ॥ उत्तरे त्रि^१शद्रात्रे गृहीयादिति बौधायनः ^१ संवत्सर एवैतौ दृष्टौ भवतः ^१ संवत्सर एवैतौ गृहीयादिति शालीकिः ^१ ॥

- II. 283. 2. औदुम्बरः षोडशिपात्रमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ खादिरमेवेति शालीकिः ^१ ॥ १५

- II. 283. 15. अतिरात्रपशूनामुपाकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ सारस्वतीमेवोपाकुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥

१ Thus U C'; •चाहमो भवतीति वाजपेयस्य Bu; चाहमेवाजपेयस्य B G Be.

२ •पशु• om. B Be G.

३ Thus G U C' and the Viv.; णादित्ययोर्यहण B Bu; •णादित्ययो-र्यहण Be.

186. 7. षोडशिवतां चमसानां भक्षण इति ॥ व्यक्तान्भक्षयेदिति^१
 बौधायन^२ इन्द्रपीतानिति शालीकिः^३ ॥
 रात्रिपर्यायेषु मुख्यानां चमसानामभिमर्शन इति ॥
 सूत्रं शालीकेर^४चो ह स्माह बौधायन इन्द्राय त्वापिशर्व-
 रायेत्येव मुख्यंमुख्यं चमसमभिमृशेदिति^५ ॥
290. 11. आश्विनस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्न्यादिति बौधा-
 यनस्य^६शालीकि इति शालीकिः^७ ॥
291. 6. आश्विनस्य चर्याया इति ॥ सूत्रं शालीकेर^८चो ह स्माह
 बौधायनः पुरस्तात्तिरोअङ्गियानां^९ चमसानां चर्याया^{१०}
 १० असुत्राश्विनेन^{११} चरेदिति^{१२} ॥
- I. 291. 8. तिरोअङ्गियानां^{१३} चमसानां भक्षण इति ॥ अनुष्टुप्-
 कृन्दसा भक्षयेदिति बौधायनो^{१४} जगतीकृन्दसेति
 शालीकिः^{१५} ॥
- I. 291. 16. गुदहतीयेष्विति ॥ एकादशधा कृत्वोपयष्टोपयजेदिति
 १५ बौधायनो^{१६} ऽपच्छेदमिति शालीकिः^{१७} समस्तान्येवैनान्यनुप्रद्वत्य
 सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः^{१८} ॥ १३ ॥ सप्तमः ॥
- I. 292. 1. एकादशिन्यै संप्रदान इति ॥ सूत्रं शालीकेर^{१९}चो ह

१ Thus Bu Be C' and the Viv.; सुव्यक्तान्भ० B G U.

२ Thus Bu and Viv.; ०अङ्गियानां or ०अङ्गिनां the other MSS.

३ Thus G only; चर्याया इत्यत्राश्वि० C' U (sec. m.), चर्यावासुत्राश्वि०
 the other MSS.; चर्याया also the Vivarāṇa.

स्माह बौधायन एकादशाग्नीषोमौया एकादश सवनौया
एकादशानूबन्धा^१ इति ^१ ॥

II. 292. 2. उपशयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ लभेत ग्रामे नारण्य
इति बौधायनो^२ लभेतारण्ये न ग्राम इति शालीकि^३ नैव
ग्रामे नारण्य इत्यौपमन्यवः ^१ ॥

II. 294. 16. उपशयस्योपासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३त्रैवोत्तरत^१
उपास्येदिति शालीकिः ^१ ॥

II. 296. 4. पाद्वीवतस्य परिलेखन इति ॥ शालामुखीयः शकुम-
भिपरिलिखेदिति बौधायन^२ उत्तरत एकादशिन्यै पाद्वीवतं
मिनुयादिति शालीकिः ^१ ॥

II. 296. 5. त्वाष्टस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्न्यादिति बौधाय-
नस्य^३ष्णीक इति शालीकिः ^१ ॥

II. 296. 6. त्वाष्टस्योत्सर्ग इति ॥ सूत्रः शालीकेर^३चो ह स्माह
बौधायनो ऽभिपर्यग्निरुतमेनमन्तरेण चात्वालोत्करावुदकुपनि-
क्रमय्याद्भिरभ्युक्ष्य^१ यजमानस्याजास्वपि सृजेदिति ^१ ॥

II. 296. 11. त्वाष्टस्य चर्याया इति ॥ उपाःश्च चरेदिति बौधायन^२
उच्चैरिति शालीकिः ^१ ॥

II. 297. 4. पुनश्चिताविति ॥ सूत्रः शालीकेर^३चो ह स्माह बौधा-

१ •शामुबन्धा MSS.

२ Thus G U and a citation in the Ms.; उत्तर the other MSS.

३ Thus B Be O' G U (sec. m.); •निष्क्रमसा• U (pr. m.), •निष्क्र-
मसा• Bu; •निष्क्रमसा• a citation in the Ms.

यनो यमप्यग्निं चिन्वानो^१ऽपजानीयान्तस्मिन्नुपरि^२ पुनश्चितिं
चिनुयादुत्तरतश्च यूपाद्यूपं मिनुयादिति^३ ॥

II. 21. 10.

कौण्डपायिनौयास्त्रिष्टिष्विति ॥ अग्न्यन्वाधानप्रतिपत्का
इडान्ताः संतिष्ठेरन्निति बौधायन^४ आज्यभागप्रतिपत्का
इडान्ता इति शालीकिः^५ सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा इत्यौपमन्यवः^६ ॥

I. 299 14.

पिण्डपितृयज्ञस्य दान इति ॥ अहरहर्दद्यादिति बौधा-
यन^७ आदित अन्ततश्च मास्येति शालीकिः^८ ॥ १४ ॥

II. 301. 3.

होतॄणां व्याख्यान इति ॥ सग्रहानृतेस्वाहाकारानित्ये-
कमृतेयहानन्तःस्वाहाकारानित्येक^९ सर्वानित्येकं ॥ पूर्वः
१० कल्पो बौधायनस्योत्तरौ शालीकेः^{१०} ॥

स पौर्णमासीषुपौर्णमासीषु जुहुद्वादश कृत्तः
संवत्सरे जुहुयादित्येतदेकममावास्यापौर्णमासीष्वित्येतदेक^{११}
सर्वास्वित्येतदेकम् ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरौ^{१२}
शालीकेः^{१३} ॥

१५ चयस्त्रिंशच्चिंताविति^{१४} ॥ सूच^{१५} शालीकेर^{१६} चो ह

१ Doubtful. G and the Viv. read as given in our text; चिन्वा-
नोयजा० C', चिन्वानैवजा० U; चिन्वानोपजा० the other MSS. We
expect an optative derived from the root ज्या, cp. ज्यानानः XVII.
17: 297. 5. The Viv. periphrases by चौषः only.

२ ० नंतस्वाहाकारा० MSS., but cp. XX. 5: 5. 5.

३ उभौ ins. B Be G (sec. m.).

४ Thus C', G U (sec. m.) the Viv. and a citation in the Ms. ;

५ त्रिंशच्चिंता० B Be, ० त्रिंशच्चिंता० Bu.

स्माह बौधायनो ऽग्निग्रहणं स्वयंचितिं श्वेतकृष्ण-
योरभिमर्शनमधिद्रवणमवद्रवणमिति^१ सर्वमेवैतत्कर्मावृता
कुर्यादिति^१ ॥

II. 303. 5. अहरहस्विताविति ॥ सूत्रं शालीकेर^१त्रो ह स्माह
बौधायनो ऽग्निग्रहणं स्वयंचितिं श्वेतकृष्णयोरभिमर्शनम-
धिद्रवणमवद्रवणमिति^१ सर्वमेवैतत्कर्मावृता कुर्यादिति^१ ॥

II. 307. 13. रथचक्रचितौ पुरीषस्योपधान इति ॥ पुरीषस्यान्ताङ्कु-
र्यादिति^१ बौधायन^१ दृष्टकास्त्रेव पुरीषस्यान्तं^२ गच्छेदिति^३
शालीकिः^१ ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥

II. 310. 2. रोहिते चर्मणीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१प्यरोहितं^२ १०
स्यादिति शालीकिः^१ ॥

उभयनीतस्य करण इति ॥ उभे^३ ऋचौ^४ द्विरभ्यावर्तये-
दिति बौधायनः^१ मरुदेव ब्रुवन्निर्ब्रूयादिति^५ शालीकिः^१ ॥

१ Thus B G Be Bu and a citation in the Ms. (cp. also XXII. 4: 121. 18); C' reads 'मर्शनाधिद्रविणमि', U. om. 'मवद्रवण' ।

२ Thus G Be; पुरीषस्यान्ताङ्कुर्यां U, पुरीषस्यान्ताङ्कुर्यां B, पुरीषस्यान्ताङ्कुर्यां C'; Bu defective.

३ Hesitatingly corrected; पुरीषस्यान्ताङ्कुर्यां G, पुरीषस्यान्ताङ्कुर्यां Be, पुरीषस्यान्ताङ्कुर्यां C', पुरीषस्यान्ताङ्कुर्यां U.

४ उभौ ऋचौ B G, उभयं ऋचौ Be C', उभयौ ऋचौ Bu, उभयं ऋचौ U (sec. m.). The two ṛks are, according to the Viv.: वायुः पूतः. प्राङ् सोमः etc., and वायुः पूतः... प्रत्यङ् सोमः etc., T Br. II. 6. 2. 2-3.

५ ब्रुवन् om. Be C' U G (pr. m.); ब्रुवन् निर्ब्रू Bu.

प्राङ् सोमः प्रत्यङ् सोमः ¹ प्रत्यङ् सोमः प्राङ् सोमः ¹
इति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

सौत्रामणिकायै सुरायै संधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर¹¹त्रो
ह स्नाहौपमन्यवो यत्रैव सुरा स्यात्तत एवाहारयेदिति ¹ ॥

सुराग्रहाणां ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ¹¹ पयोग्रहा-
नयत्र गृह्णीयादिति शालीकिः ¹ ॥

ताञ्जघनेन सुगदण्डान्ग्राचो वोदौचो वायातयतीति ॥
पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥

सुरासोमस्य संचर इति ॥ दक्षिणेन ह्रस्वोत्तरेणावनये-
१० दिति बौधायन ¹¹ उत्तरेण ह्रस्वा दक्षिणेनावनयेदिति
शालीकि¹¹र्यत एवैनः हरेत्तत एवैनमवनयेदित्यौपमन्यवः ¹ ॥

पावमानीभिरुपस्थान इति ॥ पावमानीभिरुपस्थाय
पितृणां याज्यानुवाक्याभिरुपतिष्ठेरन्निति बौधायनः ¹¹ पितृणा-
मेव याज्यानुवाक्याभिर्न पावमानीभिरिति शालीकिः ¹ ॥

अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर¹¹त्रो ह स्नाहौपमन्यवः
शूलैश्च मासरेण चावभृथमवेयादिति ¹ ॥

आख्यातमुदकान्तस्य प्रत्यसनम्^२ ॥

आख्यातमासवनम्^२ ॥

आख्यातः समिधां करणम्¹¹ ॥

१ Thus G only; प्राङ् सोमः प्रत्यङ् सोमः प्राङ् सोम B, प्रत्यङ् सोम
प्राङ् सोम Be C' U, प्राक्सोम Bu.

२ See remark on XXI. 3 : 73. 5, 6.

- II. 327. 15. वैमृधस्थानुनिर्वपण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नानिद्वा
प्रथमसोमेनानुनिर्वपेदिति श्रालौकिः ^१ ॥ १६ ॥
- II. 328. 12. पौर्णमासौमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यामिति ॥ उभ-
यत्र पौर्णमासहविर्भिर्यजेतेति^१ बौधायनो ॥ नामावास्यायां
किञ्चन यज्ञरूपं कुर्यादिति श्रालौकिः ॥ पिण्डपितृयज्ञेन ५
चरेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥
- II. 328. 15. साकंप्रस्थायीयेन यजेत पशुकाम इति ॥ सूत्रं श्रालौ-
केर^१चो ह स्माह बौधायनः सुग्भ्यामेव पुरोडाशं जुहुयात्स-
मसेन सान्नाय्यमिति ^१ ॥
- II. 329. 11. नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत ^१ चयो वै गतश्रियः शुश्रुवाभ्या- १०
मणौ राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवतेति ॥ स योऽन्य एतेभ्यो
महेन्द्रमिच्छेत^१ स संवत्सरमिन्द्रमिद्वा महेन्द्रेभ्यां^१ लभेतेति
बौधायनो ॥ इत एवापि संवत्सरमिन्द्रमिद्वा महेन्द्रेभ्यां^१
लभेतेति श्रालौकिः ^१ ॥
- II. 329. 16. संवत्सरमिन्द्रं यजेत ^१ संवत्सरं हि व्रतं जातीति ॥ १५
सूत्रं श्रालौकेर^१चो ह स्माह बौधायनो यस्याममावास्याया-

१ Thus B Bu, पौर्णमासौ. Be U G; C' injured.

१ Thus (इयजेत and cp. XVII. 49: 329. 13: इयजेत) the Viv-
araṇa only; महेन्द्रं विच्छेत् G (sec. m.) B; महेन्द्रमिच्छेत् Bu, ०द्रं यजेत
Be C', ०द्रं यजेत U (pr. m.).

१ Thus B Bu G C'; महेन्द्राभ्यां Be U.

मादित इन्द्रं यष्टुं प्रक्रामेत्संवत्सरे^१ पर्यवेते तस्यां महेन्द्रं
यजेत^१ सो ऽत ऊर्ध्वं महेन्द्रयाज्येव स्यादित्य^१चो ह स्माहौ-
पमन्यवो ऽभ्यारूढः खल्वस्यैव^१ संवत्सरो भवति यस्याममा-
वास्यायांमादित इन्द्रं यष्टुं प्रक्रामेत्संवत्सरे^१ पर्यवेते या ततः
५ पूर्वामावास्या स्यात्तस्यां^२ महेन्द्रं यजेत^१ सो ऽत ऊर्ध्वं महे-
न्द्रयाज्येव स्यादिति^१ ॥

II. 331. 7. दाक्षायणयज्ञेन सुवर्गकामो यजेत^१ पूर्णमासे संनयेन्मै-
त्रावरुणामित्रयामावास्यायां^३ यजेतेति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१
वैमृधमयत्रानुनिर्वपेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥

II. 331. 14. १० सांनाय्यस्य भक्षण इति ॥ सूत्रं^५ शास्त्रीकेर^१चो ह स्माह
बौधायनो यजमान एवैतमर्धमासमनुनिधाय सांनाय्यं भक्षये-
दिति^१ ॥

II. 332. 1. आभिचायै मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवती स्यादिति
बौधायनसू^१ष्णीकेति शास्त्रीकेः^१ ॥

II. 332. 6, १५
333. 3. इडादधे चतुञ्चक्र उपा^५शुयाजस्य करण इति ॥ कुर्या-
दिति बौधायनो^१ न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥ १७ ॥
नवमः ॥

II. 344. 1. बृहस्पतिसवे दाक्षिणानां होम इति ॥ अनुसवनं दाक्षिणानि

१ Thus (प्रक्रामेत्) C' U and a citation by Sāyaṇa; प्रक्रामेत G (sec. m.), प्रक्रमेत् Bu Be, प्रक्रमेत B G (sec. m.).

१ Thus U C', खल्वस्यै B, खल्वेवंस्येव Bu, खल्वस्य G; Be is defective.

१ स्यात् given only by Sāyaṇa in his citation.

४ वा ins. Be B U.

जुहुयादिति बौधायनो माध्यंदिन एव सवने दाक्षिणानि
जुहुयाद्दामौत्येवेतरयोः^१ सवनयोर्ब्रूयादिति शालीकिः^१ ॥

II. 346. 8. हिरण्येन घृतमुत्पुनातीति ॥ मन्त्रनिरुपमेतद् घृतं^२ स्था-
दिति बौधायनस्तु^३ ण्यौकमिति^४ शालीकिः^१ ॥

II. 349. 6. अनुद्धते^५ वेद्ये दक्षिणत आहवनीयस्य बृहत् स्तोत्रं प्रत्य-^६
भिषिञ्चतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^७ कृष्णाजिनमयचासृत्या-
भिषिञ्चेदिति शालीकिः^१ ॥

II. 350. 2. माषैः पूर्णं कमण्डलुमिति ॥ सौवर्णः सौवर्णैर्माषैः पूर्णः
स्यादिति बौधायनो^८ मार्त्तिक^९ एव धान्यमाषैरिति
शालीकिः^१ ॥

II. 354. 16. सप्तदश मारुतीः पृथ्वीर्वत्सतरीराक्षभत इति ॥ पृथगेवासां
मनोताः स्युः पृथक् पशुपुरोडाश इति बौधायनः^{१०} पृथगेवासां
मनोता स्युरेकः पशुपुरोडाश इति शालीकिरे^{११} कौवासां मनोता
स्यादेकः पशुपुरोडाश इत्यौपमन्यवः^१ ॥

II. 356. 3. अग्निष्टुतोश्चस्तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१२} यथाप्रकृति-

II. 358. 9. मेवाध्वर्युः कुर्याच्छन्दोगवक्त्रुचा एव प्रतिविकुर्वीरन्निति
शालीकिः^१ ॥

. 360. 10. अतिरिक्तस्तोत्रेष्विति ॥ पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः
शालीकेः ॥

१ Thus B G Bu and the Viv.; दक्षानौ Be U C'.

२ Thus G B; दृष्यीक इति B, दृष्यीकमिति Be C' U.

३ Thus the Viv.; ऋते U G, ऋते Be C', ऋत B.

४ मार्त्तिक G U C' Be and Viv.; शार्त्तिक B, शालीक Bu.

- II. 362. 3,
20. धनुषः प्रदान इति ॥ पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधा-
यनस्य ॥
एकाहानामन्त इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ मृत्युसवान्त
इति शालीकिः ^१ ॥
- II. 367. 3. ५ निदधत्यस्मा एतद्विविस्त्रिष्टं व्रतभाजनमिति ^१ ॥ सूत्रं
बौधायनस्य ^२ नात्र हविविस्त्रिष्टं व्रतभाजनं ^१ निदध्यादिति
शालीकिः ^१ ॥
- II. 366. 4.
sqq. अथास्याः सद्यस्त्रियामनुक्रियां परिक्रियामतिक्रियां प्र-
वर्गस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^२ न कुर्यादिति
^{१०} शालीकिः ^१ ॥
- I. 385. 10. शवानसो ऽधिषवणे फलके पुरुषास्यस्य वृषणाविति ॥
सूत्रं बौधायनस्य ^२ शवानसो ऽप्यचारणी कुर्यादिति
शालीकिः ^१ ॥
- II. 386. 2. स यं कं च ^१ ग्रहं गृह्णात्येवमेवेनं गृह्णाति ^१ यदु किं च
पात्रं सादयत्येवमेवेनत्सादयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^२ यं
^{१५} ग्रहं गृह्णीयात्तंतं परिमृज्य सादयेदिति शालीकिः ^१ ॥
- II. 370, 8,
12;
377. 14; श्वेतमश्वं ददाति ^१ श्वेतां वडवां ददात्यश्वमश्वितं ददाति ^१
गर्भिणीं वडवां ललामीं ददात्यनडुच्छतं ^२ ददाति ^१ त्रय-

^१ Thus B Bu G (sec. m.); •भोजन• Be C' U G (pr. m.).

^२ चन G (sec. m.) and the Viv., चनं B.

^३ Thus C' only (sec. m.), all the other MSS. corrupt (•त्यनडुच्छं-
वचं ददाति; •त्यनडुच्छं ददाति, •त्यनडुच्छं ददाति वचं ददाति).

II. 379. 11; स्त्रिंशत् नित्यान् ददाति^१ । सोमचमसं ददाति । हिरण्मयं
 382. 11;
 388. 9; चमसं ददाति । राशिकृतं धान्यं ददाति । मरायकृतं धान्यं
 406. 8, 9.
 ददातीति^२ ॥ एतानि च नित्यानि च दद्यादिति बौधायन ॥
 एतान्येवेति शालीकिः^३ । ॥ १८ ॥

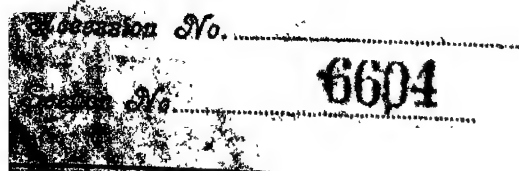
^४अथातः सर्वतोमुखं व्याख्यास्यामः ॥

चिन्वीत सर्वतोमुखे ऽग्निमिति बौधायनो^५ न चिन्वी-
 तेति शालीकिर^६चो ह स्माह मौद्गल्यः पूर्वस्मिन्नेवाग्निचय
 इतरेषु सावित्राः स्युरित्येतदपि न कुर्यादित्याञ्जीगविः^७ ॥

अरण्योः समारोपण^८ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^९चो ह स्माह
 गौतमो गृहपतिरेव प्रथममरण्योः^{१०} समारोपयेत्^{११} इति ॥

The University Library,

Allahabad.

शालाया इति ॥ प्राकृतेन^१ प्रक्रमेण मौयान्मध्ये गार्हपत्य
इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यात्रो ह स्माह शालीकिः त्रिपदेन
प्रक्रमेण सर्वत इति ^१ ॥

त्रिवृत्पाच्यां दिशि भवति पञ्चदशो दक्षिणतः सप्तदशः
५ पञ्चादेकविंश उत्तरतः ^१ सर्वतो वा ज्योतिष्टोमः^२ सर्व^३
ज्योतिष्टोमदक्षिणा इति ॥

प्रवर्ग्यस्य करण^४ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^{११} नोक्त्ये^५
प्रवृज्यादिति शालीकिः ^१ ॥

याजमान इति ॥ अभिनाम^६ याजमानं कुर्यादिति बौधा-
१० यनः ^{११} कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति शालीकि^{१२} र्य ऽग्निस्-
स्काराः^{१३} सुस्ताङ्काममितरत्तन्लेणेत्यौपमन्यवः^{१४} ^१ ॥

अग्न्यन्वाधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यात्रो ह स्माह
शालीकिर्गार्हपत्यः^{१५} सप्तदन्वाहितः स्वाद्रामयोनिरन्वाहार्य-

१ प्रकृ० U K I.

२ ०मः B G, ०माः U K I.

३ Thus I, सर्व K, सर्वतो U, सर्वतो वा B G.

४ प्रकरण U K I.

५ नोक्त्ये B G.

६ अभिनाम B G, but cp. XX. 18: 39. 11, the other MSS. om.
this word.

७ ०संस्कारार्था U.

८ तान om. B G; instead of तान्कामसु U: तस्यांसु ।

९ ०पत्यसु B G.

पचन आहवनीयः^१ स्रद्धन्वाधाय ततो ययार्थं गच्छे-
दिति^२ । ॥

भक्षणे इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^३ सर्वः^४ समवधाय स्रद्ध-
देवः^५ भक्षयेदिति^६ शालीकिः^७ । ॥

मार्जनं इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^८ स्रद्धेकस्मिन्निति^९ ५
शालीकिः^{१०} । ॥

लोकाग्नीनां^{११} हरणं इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^{१२} चो ह स्माह
दीर्घवात्यः^{१३} पूर्वस्मिन्नेव याजमानः^{१४} स्यादिति^{१५} । ॥

क्रतुपशूनां^{१६} करणं इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१७} क्रतुपशव
एकादशिनस्य^{१८} विकल्पन्त इति शालीकिः^{१९} । ॥

समञ्जनं इति ॥ सूत्रमौपमन्यवोपुत्रस्य^{२०} यावन्तं स्तोमा-
स्तावत्कालः प्रचरण्या समनक्तीति बौधायनः^{२१} । ॥

दधिपयः इति ॥ सूत्रं मौद्गल्यस्य^{२२} पयसा वाज्येन^{२३} वेति ॥
पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकिः^{२४} । ॥

अश्वदाभ्ययोर्ग्रहणं इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{२५} चो ह स्माह १५

१ After 'नीयं' G ins. तंतं, B तं; U K I om. घानं ...नीयं and
read स्यात्तं स्रद्धं (thus K I), स्यात्तस्रद्धं (thus U).

२ इति inserted by me.

३ स्रद्धेव om B; न G instead of these words;—भक्षयेदुर U.

४ मौद्गल्यस्य U K I.

५ दीपः U K I.

६ शालीकिर U K I.

७ U K I om. the first वा।

शालीकिर्वाजपेये दादशाहे सत्ते ताण्डिनामयन उद्भिदि वल-
भिदीति तस्य स्यादित्येवमेव पृश्निग्रहैः प्राणग्रहैरिति^१ ॥

षोडशग्रहाणां^२ ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यानुसवनं
गृह्यैयुरिति शालीकिः^३ ॥

५ अतिग्राह्याणां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ माहेन्द्र-
स्यानुवषट्कारमुपजुज्युरिति शालीकिः^५ ॥

षोडशिन स्तोत्रमुपाकरोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६ येन
केन चिदिति शालीकिः^७ ॥

हृदयशूलानामुद्वासन इति ॥ एकैकश उद्वासयेदिति
१० बौधायनः^८ सर्वान्सहेति शालीकिः^९ ॥

अवमृथ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} प्राञ्च एवावमृथम-
वेयुरिति^{११} शालीकिः^{१२} ॥

१ The reconstruction of the text of this dvaidha is wholly uncertain. I have given the reading presented by B which, however, has उद्भिद्वलभिदिति and adds शालीकिः at the end. Thus also G. U K I have ताण्डिनामयने ॥ ताण्डिनामयन, indicating the beginning of a new kaṇḍikā; moreover the following words run thus in U: उद्भिद्वलभिदित्येवमेव पृश्नि० in K: उद्भिदि वलभिदित्येवमेव पृ०, in I: उद्भिदि वलभिदि लभ्येदितिपुलिषितिसाध्यानमित्येवमेव पृ० ।

२ षोडशिनां प्र० B G.

३ शालीकिर् U K I.

४ औपमन्यवः U K I.

५ शालीकेः U K I.

६ Thus G, ०ष्टयमभ्यवेयुः U K I, ०ष्टयमवेति B.

७ गौतमो U K I.

अरण्योः समारोपण^१ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^२चो^३ ह स्माह
 गौतमो^४ गृहपतिरेवारण्योः समारोपयेत्तत^५ इतर इति^६ ॥
 १६ ॥ दशमः ॥

॥ इति त्रयोविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus K I, समारोहण U, समारोह्य B G.

२ सूत्रं शास्त्रीकेरवो U K I.

३ बोधायनो U K I.

४ ०रोहये० B G.

५ Thus B G, तत इतरं अथार्थं गच्छेदुर्गच्छेयः U K I.

कर्मान्तसूत्रम् ॥

- पञ्चतथेन कल्पमवेक्षेत कन्दसा ब्राह्मणेन प्रत्ययेन न्यायेन
 सः स्यावशेनेति ^१ कन्दसेति यद्वोचाम यथान्नायप्रणिधीदं
 पूर्वमिदमुत्तरमित्यथापि मन्त्र एव स्वयं कर्म प्रब्रूते ^१ कर्मा-
 नुवादो भवति ^१ यथैतद्भवति प्रेथमगाद्विषणा बर्हिर्च्छोर्वन्त-
 ५ रिचमन्विहि देवस्य त्वा संवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो
 हस्ताभ्यामग्रये जुष्टं निर्वपामीति ^१ यच्छन्दसा न शक्नुयात्क-
 ल्पयितुं ब्राह्मणेन तच्चिकल्पयिषेद्ब्राह्मणसु हैवेनान्मन्त्रानप्रज्ञा-
 तान्विदधातीदमनेन करोतीदमनेनेति ^१ यथैतद्भवतीषे त्वोर्ज-
 वेति शाखामाच्छिनन्ति वाद्यव स्थोपायव स्थेति वत्सानपा-
 १० करोतीत्यथाप्यमन्त्राणि कर्माणि विदधाति ^१ यथैतद्भवत्यष्टासु
 प्रक्रमेषु ब्राह्मणो ऽग्निमादधीतैकादशसु राजन्यो द्वादशसु
 वैश्य इत्येवं व्यवस्थावर्णसंयोगाद्यथो एतत्प्रत्ययेनेति कन्दोग-
 वक्त्रुचाध्वर्युप्रत्ययेनेति ^१ यथो एतद्व्यायेनेति प्राकृते तन्त्रे प्राकृतं^१
 न्यायमनधिगच्छन्त्यामन्यायं प्रतीयादयमिहार्हताः समारम्भ
 १५ इति ^१ यथो एतत्सः स्यावशेनेति सोमे ऽपहृत आदाराः स
 फाल्गुनानि चाभिषुण्णयादिति ^१ चतुष्टयेन मन्त्रा वर्तन्ते स्तुत्या
 निर्देशेनाग्निषा नैव स्तुत्या नाग्निषा न निर्देशेनेति चतुर्थमथेमे
 पञ्च हविराकारा औषधं पयः पशुः सोम आज्यमिति ^१ ॥१॥
 तेषां पृथक्पृथग्धर्माः पृथगधिकरणानि ^१ यथाधिकरणं

मन्त्रा दृष्टास्तान् मिथः स॒सादयेदनादेशाद्येनयेन^१ यद्विविः
 स॒सिध्येत्तेनतेन तत्कुर्यात्तत्तस्याधिकरणमुक्तान्यधिकरणानि^२
 यज्ञ इति^३ किमुपज्ञो यज्ञः अद्वोपज्ञो माङ्गल^४ इति^५ क
 उ खलु यज्ञ इति^६ पुरुष इति^७ का उ खलु देवता
 दीचेति^८ वागिति^९ का उ खलु पथ्या स्वस्तिरिति^{१०} ५
 वागेवेति^{११} का उ खल्वेकाक्षरा गायत्रीति^{१२} वागेवेति^{१३} क
 उ खलु यज्ञस्यारम्भः का प्रतिष्ठेति^{१४} विज्ञायते^{१५} स्वाहा यज्ञं
 मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहोरोरन्तरिक्षात्स्वाहा
 यज्ञं वातादारभ इति^{१६} वात एव यज्ञस्यारम्भो वातः
 प्रतिष्ठेति^{१७} ॥ २ ॥ प्रथमः ॥ १०

कथमु खल्वेतज्जानीयादिदं तन्मयमावाप इत्यन्यन्वाधा-
 नप्रभृति तन्त्रमाज्यभागाभ्यामन्यचौषधाक्तस्मिस्तन्त्रे सत्यावा-
 पस्यानामि भवन्ति यथैतद्धेनूनां दोहनं कपाक्षामासुपधानं
 स्तन्ययजुषो हरणमाज्यग्रहा^१ इति यच्च किंचाभिनिवपत्यूर्ध्व-

१ Thus H Ben G U D C Vt, Vc, the Viv. (one copy); संसाधये०
 Be, the Viv. (another copy). The meaning, according to Vc., of
 न मिथः संसादयेत् is: न मित्रयेत् ।

२ Thus C U H G (pr. m.) Vt Vc and the Viv.; मांसका Ben
 Be, मांसिका G (sec. m.), पांगल D.

३ सा ins. G U (pr. m.) H.

४ In TS. I. 2, 2, 3.

५ •ग्रहा Be G U, •ग्रहा Ben D (sec. m.), •ग्रहा H, ग्रह D (pr.
 m.), •ग्रह C, ग्रह Vt.

माज्यभागभ्यामेष मध्यत आवापो भवति यस्मिन्नेतद्भवी-
 श्योप्यन्ते तस्मिन्नेवावापजानि^१ तन्त्रस्थानं^२ भजन्ते यथैतन्नाग्निं
 यजमानभागब्रह्मभागौ स्विष्टकृच्छेडा चेत्यवदानत आवापो
 भवति तन्त्रं तु प्रदानतः^३ क उ खलु तन्त्रमावापभूयं गच्छ-
 ५ त्यावापो वा तन्त्रभूयमिति^४ मैत्रावार्हस्ये ऽप्यन्यस्मिन् तन्त्रमु
 ह निर्वपणतो भवत्यावाप उ प्रदानतो^५ ऽथ वारुणीषु^६ च
 संज्ञानीश्यां^७ चावापो ह निर्वपणतो भवति तन्त्रं तु प्रदा-
 नतो^८ ऽनूयाजप्रभृति तन्त्रमा समिष्टयजुषो होमात्किं देवत्या
 उ खल्वनूयाजा भवन्तीत्याग्नेया इत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते तं देवा
 १० आहुतीभिरनूयाजेष्वन्वविन्दन्यदनूयाजान्यजत्यग्निमेव तत्स-
 मिद्भू इत्यृतुदेवता उ खलु प्रयाजा भवन्तीति^९ ॥ ३ ॥
 द्वितीयः ॥

कियत्यः पाकयज्ञसंस्थाः कियत्यो हविर्यज्ञसंस्थाः
 कियत्यः सोमसंस्था इति^१ ऊतः प्रऊत आऊतः शूलगवो
 १५ बलिहरणं प्रत्यवरोहणमष्टकाहोम इति सप्त पाकयज्ञसंस्था
 इत्यपरिमिता उ हैके ब्रुवते^२ यच्च किं चान्यत्र विहारार्द्धयते
 सर्वास्ताः पाकयज्ञसंस्था इत्यथ हविर्यज्ञसंस्था अन्याधेय-

१ एव om. H G U (pr. m.) C ;— °जानीति G (sec. m.) U (pr. m.)

२ Ben Be ins. पंच ।

३ Thus (sc. इष्टिषु) D and C only ; वारुणेषु the other MSS.

४ Thus Ben C and Vc. ; संज्ञानीश्यां D ; the other MSS. and the Viv. (one copy) and Vt. संज्ञान्येष्ट्यां ; संज्ञान्येष्ट्यां the Viv. (another copy),

मग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासावागयणं चातुर्मास्यानि दाक्षायणयज्ञः
 कौण्डपायिन्य^१ इति^१ । सौचामणिमु^१ हैके ब्रुवते^१ । ऽथ सोम-
 म^१स्था^१ । अग्निष्टोमो^१ ऽत्यग्निष्टोम उक्थ्यः षोडशी वाजपेयो
 ऽतिरात्रो^१ ऽप्तोर्याम इति सप्त सोमम^१स्था^१ । यदग्निष्टोमस्य
 क्रतुकरणं तदत्यग्निष्टोमस्य^१ । यदुक्थ्यस्य तत् षोडशिवाजपेय-
 योर्य^१दतिरात्रस्य तदप्तोर्यामस्येति^१ । सप्तानां^१ सोमम^१स्थानां
 द्वे सत्ताणि न गच्छतो वाजपेयश्चाप्तोर्यामस्येति^१ ॥ ४ ॥

कथमु^१ खल्वेतज्जानीयादियं पूर्वा ततिरियमुत्तरेति^१ । या
 प्रकृतिः सा पूर्वा ततिर^१य यदिदधाति मोत्तरा ततिर^१ग्या-
 धेयं पूर्वा ततिः पुनराधेयमुत्तरा ततिर्दशपूर्णमासाविष्टीनां^१ १०
 पूर्वा ततिः सर्वाः काम्या इष्टय उत्तरा ततिरेन्द्राग्नौ निरुद्ध-
 पशुबन्धानां पूर्वा ततिः सर्वे काम्याः पशव उत्तरा ततिर्गो-
 तिष्टोमः सोमामां पूर्वा ततिः सर्वे सोमा उत्तरा ततिः^१
 अग्नेरिदग्नीनां पूर्वा ततिः सर्वे काम्या अग्नय उत्तरा तति-
 र्द्विरात्रो ऽहीनानां पूर्वा ततिः सर्वे ऽहीना उत्तरा तति-^१ १५
 द्वादशाहो ऽहर्गणानां पूर्वा ततिः सर्वे ऽहर्गणा उत्तरा तति
 गौवामयनं^१ सांवत्सरिकाणां^१ सत्ताणां पूर्वा ततिः सर्वाणि
 सांवत्सरिकाणि सत्ताण्युत्तरा ततिः^१ । कियन्ति नु खलु गवा-
 मयनानि भवन्तीति^१ । विज्ञायते^१ यद्येतन्मासि षष्ठमुत्तमे

१ कुंडपायिन्य Be, कौण्डपायिनम् the Viv. (one copy), कौण्डपायिनि D.

१ om. M Ben U (pr. m.) D C Vt.

मासि सकृत्पृष्ठान्युपेयुर्दशमास्यं तृतीयः^१ सप्त ग्राम्या ओषधयः
 सप्तारण्याः^२ सप्त ग्राम्याः पशवः सप्तारण्याः^३ सप्त कन्दांसि
 चतुरत्तराणीति^४ सप्त ग्राम्या ओषधयस्तिलमाषत्रीह्रियवाः
 प्रियङ्गवो ऽणवो गोधूमाः सप्तमे^५ कुलत्यानु^६ हैके ब्रुवते^७
 ५ सप्तारण्याः श्यामाकाश्च नीवाराश्च जर्तिलाश्च गवौधुकाश्च
 गर्भुताश्च वास्त्वानि^८ च वेणुयवाश्च सप्तमे^९ कुरुविन्दानु हैके
 ब्रुवते^{१०} सप्त ग्राम्याः पशवो गोश्वमजाविकं पुरुषश्च गर्दभ-
 श्चोष्टश्च सप्तमे^{११} ऽश्वतरमु हैके ब्रुवते^{१२} सप्तारण्या द्विखुराश्च
 श्वापदानि च पक्षिणश्च सरीसृपाणि च हस्ती च मर्कटश्च
 १० नादेया सप्तमे^{१३} सप्त कन्दांसि चतुरत्तराणीति गायत्र्युष्णि-
 गनुष्टुब्^{१४} बृहती पङ्क्तिस्त्रिष्टुब्जगतीति^{१५} ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

अथेदं त्रयं भवति कर्माभ्यावर्ति देवताभ्यावर्ति संख्या-
 भ्यावर्तीति^{१६} सावित्रं नु खल्विदं कर्माभ्यावर्ति भवत्यथ देवता-
 भ्यावर्ति ध्रुवाज्यं द्रोणकलग्नः सर्वपृष्ठेत्यथ^{१७} संख्याभ्यावर्ति त्रिः
 १५ पृच्छति श्रुतः हवीरः शमितरित्यथापि राज्ञो मानं^{१८} क
 उ खलु मन्त्रमन्तरितं कल्पयेत्स्थानादा स्थानं प्रजिज्ञासीता-
 भिरूपेण^{१९} वा प्रौढेण वेति^{२०} स्थानात्स्थानमिति यद्वोचाम

१ Thus M Be Ben ; कुलित्यानु H G (sec. m.) U D C, कुलुत्यानु Vt.

२ वास्त्वानि G (sec. m.), वास्त्वानि D C. According to the Viv.

वास्तुकम् (Chenopodium) is meant.

३ ऽणुम् M only.

४ i.e. सर्वपृष्ठाख्या काव्येष्टिः (Vc), cp. TS. II. 3, 7, 1.

५ प्रजिज्ञासेत U, ऽसित Vt Vc Ben.

यो ऽनन्तरो मन्त्र आम्नातः स्यात्तेनैनः सह कल्पयेत्पूर्वकालेन
 वोत्तरकालेन वेति ^१ यथो एतदाभिरूपेणेति यथैतद्भवत्या-
 ग्रासानः सुवीर्यः रायस्योषः स्वश्रियम् । बृहस्पतिना राया
 स्वगाकृतो मन्त्रं यजमानाय तिष्ठेति ^१ यथो एतन्नौहेणेत्यग्नि-
 कल्पः खल्वयमिष्टकाभूयान्समान्नातस्तत्र ^१ यो मन्त्रो ऽन्तरितः ^५
 स्यादिष्टकाभूयमेनमापादयेत् ^१ ॥ ६ ॥

अथायमश्वमेध आहुतिभूयान्समान्नातस्तत्र यो मन्त्रो
 ऽन्तरितः स्यादाहुतिभूयमेनमापादयेन्नाप्रक्रान्तं प्रक्रमयेन्न
 प्रक्रान्तं कर्म तूष्णीं कर्मणाभिपूरयिषेदिति ^१ नाप्रक्रान्तमिति
 यद्वोचाम बर्हिर्लवनः खल्वयः ह्रस्वो मन्त्र आम्नातो भवति ^{१०}
 दीर्घमु कर्म ^१ न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो ऽभिनिवर्ततायायं पशो-
 र्विशसनो ह्रस्वो मन्त्र आम्नातो भवति दीर्घमु कर्म ^१ न
 कर्मणो हेतोर्मन्त्रो ऽभिनिवर्ततायास्याः स्वयमावृषायां दीर्घा
 ह मन्त्र आम्नातो भवति ह्रस्वमु कर्म ^१ न कर्मणो हेतोर्मन्त्रो
 विरम्येद्यथो ^१ एतत्त्रिर्यजुषा सकृत्तूष्णीमिति ^१ लोकाग्नीःश्च ^{१५}
 तेषामुपश्रुत्य सन्वयजुश्चेति ^१ यथो एतत्पञ्चकलो यजुषा

१ अथम् given by Ben D C U (pr. m.) Vt, om. by H Be G U
 (sec. m).—On इष्टकाभूयान् V comments: इष्टकाभिर्भूयान् बज्रलः इष्टकोप-
 धानप्रचुर इति यावत् ।

१ Thus Be G U Vt Vc, विरम्येत्यथो Ben C D, विरम्येत यथो H ;
 V, comments: न विरम्येत् न विरम्येत् विकरणस्यस्यञ्ज्ञान्दसः ।

पञ्चकृत्वस्त्वणीमिति राज्ञस्तेषां मानमुपश्रुत्येति^१ यथो एत-
 त्सकृद्यजुषा सकृत्तूष्णीमिति राज्ञ एव^२ तेषां^३ मानमुपश्रु-
 त्येति^१ यथो एतच्चतुरो मुष्टीन्ब्रीह्मीणां निर्वपतीति द्वौ
 देवतायै स्विष्टकृते तृतीय इडायै चतुर्थ इति सर्व एवैतेषां
 ५ ब्राह्मणवन्तः^४ ॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

अथात आदेशकारितानि व्याख्यास्यामो^१ ऽनादिष्टो
 ऽग्निरपि तु यथैतद्भवत्यधिदेवने जुहोति रथमुखे जुहोति
 रथनाद्यां जुहोति चतुष्पथे जुहोति वर्त्मनोर्जुहोत्यात्रश्चने
 जुहोति पदे जुहोत्यजायां जुहोत्यजस्य दक्षिणे कर्णे जुहोत्य-
 १० जस्य दक्षिणे शृङ्गे जुहोति ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते जुहोति
 दर्भस्तम्बे जुहोत्यप्सु जुहोत्यौदुम्बर्यां जुहोति वल्मीकवपायां
 जुहोत्यौपासने जुहोत्युत्तपनीये जुहोति शामित्रे जुहोत्याग्नी-
 ध्रीये जुहोत्यन्वाहार्यपचने जुहोति गार्हपत्ये जुहोतीत्यना-
 १५ दिष्ट^४ आहवनीय एव होतव्यमनादिष्टो ऽध्वर्युरपि तु यथै-
 तद्भवत्युन्नेता जुहोति प्रतिप्रस्थाता जुहोतीत्यनादिष्टे^४ ऽध्वर्युणैव
 होतव्यमनादिष्टं पाचमपि तु यथैतद्भवत्यञ्जलिना जुहोति

१...१ This clause is found in D U Be G (sec. m.) only; it is commented upon by Bhavasvāmin.

२ Thus D; एवं U, Be G; some of the MSS. here and supra instead of उपश्रुत्य read उपश्रित्य, which is perhaps the preferable reading, but cp. Vc: उपश्रुत्य समीपे श्रुतिं कृत्वा ।

३ इति supplied by me.

४ इति found in G only.

शूर्पेण जुहोति कृष्णाजिनपुटेन जुहोति मध्यमेन पर्णेन जुहो-
त्यन्तमेन पर्णेन जुहोत्यर्कपर्णेन जुहोति पर्णमयेन सुवेण
जुहोत्यौदुम्बरेण सुवेण जुहोत्यङ्गुष्ठाभ्यां जुहोति विस्रूँसिका-
काण्डाभ्यां जुहोति गोमृगकण्ठेन जुहोत्यश्वशफेन जुहोत्यश-
स्मयेन कमण्डलुना जुहोतीत्यनादिष्टे^१ सुचैव होतव्यमनादिष्टा ५
समिदादेशादेव समिधं जानीयाद्विज्ञायते नासमित्के जुहु-
याद्यदसमित्के^२ जुहुयाद्यथाजिह्वे ऽन्नं दद्यात्तादृक्कत्तस्मात्समि-
दत्येव होतव्यमनादिष्ट उपसमाधायैव होतव्यम्^३ ॥ ८ ॥

अथातो ऽवदानकल्पश्चतुरुन्नयति चतुरवत्तं भवतीत्यना-
दिष्ट उपहत्यैव होतव्यमनादिष्टः हविरादेशादेवान्यद्वीहि- १०
यवेभ्यो जानीयादपि तु तु खलु चिप्रसंस्कारतममाज्यं
ब्रुवते^४ ऽनादिष्टः पशुरादेशादेवान्यमजाज्जानीयादैन्द्राग्ना-
द्यदभिहारं तन्त्रः स्यात्तदभिहारं कुर्यादग्न्यभिहारौ दर्शपूर्ण-
मासौ^५ सोम इन्द्राभिहारः^६ सावित्रमौषधस्य निर्वपणं दृष्टं
भवति^७ किं^८ स्त्रित्वांनाय्यस्य पशो राज इति^९ दोहनः १५
सांनाय्यस्योपाकरणं पशोर्धुपाः शसवनमभि मिमीते तद्राज्ञः^{१०}
प्रज्ञातमन्येषां हविषां पर्यग्निकरणं^{११} किं स्विद्राज्ञ इति^{१२}
यदेवादो वसतीवरौः परिहरति तद्राज्ञ इति^{१३} ॥ ९ ॥
पञ्चमः ॥

१ इति missing in G H U D.

२ Thus U Ben G D C; जुहुयाद्यस्य० Vt, ०याद्यदिस० Be, ०याद्यस्य० H.

३ Thus Be, the Viv. and V.; किम D C, किमु H Ben G U D.

अथातः पुरोडाशान्वयस्यास्यामः^१ सर्व एवाग्नेया अष्टा-
 कपाला अन्यत्र पौनराधेयिकात्सर्व^२ एवैन्द्राग्ना एकादशकपाला
 अन्यत्राग्रयणाच्च शुनासौरीयाच्च^३ सर्व एवैन्द्रा एकादशकपाला
 अन्यत्र शुनासौरीयात्सर्व^४ एवाग्नीषोमीया एकादशकपाला
 ५ अन्यत्र श्यामाकात्सर्व^५ एव पशुपुरोडाश एकादशकपाला
 अन्यत्र वायव्याद्यद्देवत्यः पशुस्तद्देवत्यः पशुपुरोडाशो ऽन्यत्र
 वायव्याद्भवति^६ सर्व एवाग्नवैष्णवा एकादशकपाला अन्यत्रा-
 ध्वरकल्पायै^७ तत्रैवाष्टाकपालश्च^८ द्वादशकपालश्च भवतः^९ सर्व
 एव सावित्रा द्वादशकपाला अन्यत्राश्वमेधिकेभ्यस्तत्रैवाष्टाकपा-
 १० लश्चैकादशकपालश्च भवतः सावित्रो ऽष्टाकपाल इति च^{१०} सर्व
 एव मारुताः सप्तकपाला अन्यत्राश्वमेधिकानां चातुर्मास्यपशूनां
 पशुपुरोडाशेभ्यो मारुताच्चैकविंशतिकपालादन्यत्र राजसूयि-
 कात्पञ्चशरदौयानां च पशूनां पशुपुरोडाशेभ्यः^{११} किमनु-
 ख्यानि नु^{१२} खलु ते^{१३} विलेख्यानि कपालानि भवन्तीति^{१४}
 १५ विज्ञायते^{१५} वैश्वानरं द्वादशकपालं मृगाखरे भूमिकपालं
 निर्वपेदित्येतदनुख्यानि भवन्तीत्यथ पूर्वसंख्याः^{१६} पञ्चप्रयाजस्य

१ Thus C Ben U (pr. m.); °कपालो H Be G U (sec. m.).

२ तु H D C V, तु Ben Be G U.

३ om. H G (sec. m.), found in Ben Be U D C G (pr. m.) V.

According to Vc it stands for तानि. Is the word to be cancelled?

The Vivarana makes no mention of it.

४ Cp. T Br. III, 9, 17, 3.

नवप्रयाजस्यैकादशप्रयाजस्येति प्रयाजाः पूर्वसंस्थाः । पर्यग्नि-
करणं पशोरुपाश्वभिषवो ऽग्निष्टोमे गवामयने चतुर्विंशम-
हस्तदपि विज्ञायते तस्य त्रीणि च शतानि षष्टिश्च स्तोत्री-
यास्तावतीः संवत्सरस्य रात्रय इति । ॥ १० ॥

अथ राजयज्ञा । राजसूयो ऽश्वमेधः पुरुषमेधः सर्वमेधः ।
सोमसवः पृथिसवो^१ मृत्युसवः कानान्वयज्ञः शुनस्कर्णयज्ञ
इति चाथादितिदेवता । अग्न्याधेये त्वेव प्रथमश्चरुश्चातुर्मास्येषु
द्वितीयः । प्रायणीयोदयनीययोरग्निदीक्षणीयायां । त्रयो
राजसूये रत्निमानेषु^२ च प्रायुजेषु चादित्यां मल्हां गर्भिणी-
मालभत इति चैक इष्टिकल्प । एको ब्राह्म्यस्तोमे । चत्वारो १०
ऽश्वमेधे ऽदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुरदित्यै हस्ससाचिरदित्यै त्रयो
रोहितैतास्त्रिस्तो मेथ्य आदित्या । द्वौ सौत्रामण्यामादित्या-
विर्वशा । ग्रहो ऽष्टादश इति च । त्रीणि तन्त्राणि यज्ञमन्वा-
यत्तानि भवन्ति पञ्चप्रयाजं नवप्रयाजमेकादशप्रयाजमिति ।
पञ्चप्रयाजेन दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टय इति वर्तन्ते । नव- १५
प्रयाजेन चातुर्मास्यान्येकादशप्रयाजेन पशुः सोम इति । षड्भि-
मानि सर्वकल्पे सर्वाभिप्रायिकाणि भवन्ति । यथैतदग्न्याधेय-

१ पृथिवीसवो or पृथिविसवो all, cp. XVIII 6.

२ Thus H Ben D C V, रत्निनेषु G Be U the Viv. (one copy),
रत्निनिषु the Viv. (another copy). Read probably रत्निनीषु (sc.
इष्टिषु).

मग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ चातुर्मास्यानि पशुः सोम इति ^१
 तदपि विज्ञायते ऽथ यदस्याग्निमुद्धरति सहस्रं तेन काम-
 दुघा^१ अवसृद्धे^१ । ऽथ यदग्निहोत्रं जुहोति सहस्रं तेन^१ वा वै
 वैश्वदेवस्य माचै^१ तद्वा एतेषामवममतोऽतो वा उत्तराणि
 ५ श्रेयांसि भवन्ति^१ । सर्वान्लोकां पशुबन्धयाज्यभिजयत्येकस्मै^१
 वै कामाया न्ये यज्ञकृतव आलभ्यन्ते^१ सर्वेभ्यः कामेभ्यः पशुः
 सोम इति^१ ॥ ११ ॥ षष्ठः ॥

अग्नीनाधास्यमानः प्रज्यमात्मानं कुर्वीत^१ येनास्याकुशलः^२
 स्यात्तेन कुशलं कुर्वीत^१ यान्यृणान्युत्थितकालानि सुस्तानि
 १० व्यवहरेदनुज्ञापयौत वायाप्यन्याधेय एवर्त्विजां वरणं प्रथम-
 मुदाहरामस्तस्य चेतूर्वगुरुष्वैवृताः सुस्तानेव नातिवृणीताथव-
 च्छिन्नाश्चेत्कौलेनाध्ययनेन मानुषेण ग्रीलवृत्ताभ्यां स्थुरिति^१
 किंगत उ खल्वतिवरणं वावरणं वा भवतीति^१ स्तेयमचारौ-

१ Thus Be G (sec. m.), °दुघोवर° U D C H V, दुघावर° Ben G (pr. m.).

२ भवन्तीति C Ben.

३ After °जयति Be and G (sec. m.) ins. इति ।

४ Thus (and cp. XXV. 4 init.) U G D C Be and the Vir. (one copy). येनास्य कुशलं H Ben V and the Vir. (another copy). The Vivaraṇa runs: येनास्याकुशलं स्यात् क्षमादिना तेन साम्यं कुर्वीत, the Bhāṣya of Venkatesvara; येनास्य कुशलं स्यात् तेन संभारो नास्ति तं संपादयेदित्यर्थः ।

दभ्यमऽस्यादयाज्यमयाजयत्सादितं^१ कर्म तदु हास्थितं^१
 इत्येतेषामेकस्मिन्नतिवरणं वावरणं वा भवतीति^१ ताऽश्वे-
 वृणीताव्यापन्नाङ्गानेव वृणीत^१ कं नु खल्वेषां प्रथमं
 वृणीत^१ यो ऽस्य संस्तुततमः^२ स्यात्तं प्रथमं वृणीत^१
 तेन सचिवेनान्यान्निष्पेत^१ यद्यु वे यथाज्येष्ठं ब्रह्माणं प्रथमं^५
 वृणीताथ होतारमथोद्गातारमथाध्वर्यु^१ ब्रह्माणो वानन्तर-
 मध्वर्यु^१ पूर्वं वोत्तरं वा यथाकर्म चेत्स्यात्सृष्टेन धनेनत्विजः
 प्रतिसंवसीत^१ चौष्णधिकरणान्यत्विजां विनापि^३ यद्ये^३

१ Thus (अभ्यमऽस्यात्) all. I guess this word to be a corruption from an original अभ्यमऽस्त। The commentaries find the word अभ्य 'sickness' in it. V.: आभिमुख्येन रोगवत् बाधकत्वेन स्थितः। The Viv.: आत्मानं (var. अग्रोनं) जिघांसति। अभ्य रोगे। आभिमुख्येन रोगभूत (var. रोगवत्) स्थिष्ठति। अभ्यमंस्या इति खेट् सिचः (var. खेटचः) रोगत्वेन स्थितः।—सादितं all the MSS. exc. Be (सातं), G (sec. m. सौदं) and U C (यत्कुत्सितं); कुत्सितं, however, seems to be the periphrase of our word in the commentaries; V.: सादितं कुत्सितं कर्म सेवाभिचारयजनादि। Perhaps the original reading of our passage has been: सेयमचारी-दभ्यमऽस्यादयाज्यमयाजयत्सादितं कर्म तदु हास्थितेति। हास्थित 3rd sing. root aor. med. from हातिष्ठते। Moreover instead of the impf. अयाजयत् we expect an aorist.

२ संस्तुततमः D and U (sec. m.).

३ Thus (विनापि यद्ये) all (also Vt, Vc). exc. C, which has विना यियद्ये; the correct reading (see the Viv. and the Bhāṣya: यद्यु-मिच्छामि) seems to be either विना यियद्ये (see the reading of C) or विनापीयद्ये (इयद्ये for regular इयद्ये, cp. the remark on XXIII, 17: 176, 12).

ऽज्याशिषि^१ भार्यामकृषीति^१ को नु खल्वृत्विजो धर्म इति^१
य आचार्य इति^१ कथमर्हण इति^१ ॥ १२ ॥

आगमआगम इत्येकमृतमुखच्छतमुख इत्येकः^१ संवत्सरस्य
पार इत्येकं^१ यज्ञाधिगम इत्येतदपरं^१ को नु खल्वृत्विजां
५ धर्म इति^१ न न्यस्तमार्त्विज्यं कुर्यान्नानुधातं^१ नावक्रीतो
याजयेन्नानुधातो याजयेन्नानुधातो याजयेन्नानुद्देश्यं^१ याजयेन्न
I. 36. 7. नीतदक्षिणं^२ याजयेन्नापरपक्षे याजयेन्नातं याजयेन्न मृतं याज-
येन्न त्रिकिणिनं याजयेन्न परिखातिक्रान्तं^३ याजयेन्नान्तगं

१ Thus Be G and U (sec. m.) and both copies of the Viv.;
असिषि U H Ben, Vt. Vc; C corrupt; the Viv.: राजकुलघोरादिभिः
हृतसर्वस्वो ऽस्मि, the Bhāṣya: राजाद्युपद्रवादिना हृतसर्वस्वो ऽस्मि ॥ On अज्या-
शिषि for original अज्यासिषि cp. Indog. Forsch. XVIII. 421, M.S.L.
XIV. 192. See also infra XXIV. 18 : 202. 2.

२ Thus G Ben U D G (pr. m.) Vt, and cp. T Br. III. 11. 8. 8
with the remark of Sāyaṇa a. h. l.; नुद्देश्यं Be, the Viv. (one
copy); नुद्देश्यं G (sec. m.) C, the Viv. (another copy); नुद्देश्यं H.
The Viv.: अल्लिजां यज्ञे ज्येष्ठै चोद्दिष्टं करोति; the Bhāṣya: अल्लस्य कुल-
मुद्दिष्टं स्वयमस्तन्नः सन्तो यजति तम् ।

३ Thus (as Śāṅkh. śrs. V. 1. 10) G C, the Viv.; नीतदक्षिणं (as
Āśv. gṛhs. I. 23. 20) the other MSS. The Bhāṣya (दक्षिणानयनानन्तरं
यस्य कस्य चिदल्लिजो ऽनुपपन्नो सत्यां तस्माल्लिज्यं न कुर्यादित्यर्थः) and the Viva-
raṇa (दक्षिणादानोत्तरकालम्) derive नीत from नयति; it is rather the
partic. from न्येति; cp. नीतस्य XVIII 41 : 393. 7.

४ परिधा० Be Ben C D V.

याजयेन्नान्यजं^१ याजयेन्नानूचानं याजयेदपि वैतेषां^२ तं
 याजयेद्यः कपालान्युपहन्याद्वृत्तिप्रेक्षे वर्तमाने^३ तदपि दाश्रतये
 विज्ञायते ऽवर्त्या शुन आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे
 मर्डितारम् । अपश्यं जायाममह्वीयमानामधा मे श्वेनो
 मध्वाजभारेति^४ नैतेषामयाज्यः सहस्रदक्षिण इति^५ ॥ १३ ५
 ॥ सप्तमः ॥

- I. 53. 3. ऊषाश्च शिकताश्चेति^१ ये भस्मरा इवोषाः स्युस्तानाहा-
 I. 53. 4. रयेदारण्यस्य वराहस्य विहतादाहारयेदारण्यस्याखोस्तृकरादा-
 हारयेद्यो ऽनुपदाषी सूदः स्यात्तत आहारयेत्सूदे ऽविद्यमाने
 I. 53. 6. कुक्षीरसुषिरादाहारयेदशनिहते ऽविद्यमाने शीतहतमाहा- १०
 I. 53. 7. रयेद्वातहतं वा^१ चित्रियस्याश्वत्यस्येति^२ येन यामो वा नगरं
 I. 53. 9. वा नदी वा तीर्थं वा ज्ञायते तत आहारयेदश्वं पूर्ववाह-
 मिति^३ युवानमित्येवेदमुक्तं भवति^४ त्रीन्दिरण्यशल्कानिति^५
 षडिमाङ्कारयेत्सौवर्णा^६ उपासनार्था^७ राजता अतिप्रदानार्था^८

१ Thus Be, नान्तजं G D C. Viv., Vt; तात्त्वजं H; Ben. om. the word; the Bhāṣya: पूर्वीक्त (sc. स्तेष्व) देशजातम् । शुद्धस्त्रियामुत्पन्नमित्यन्ये ।

२ Thus H Be U (sec. m.) the Viv.; चैतेषां Ben G C U (pr. m.) and Vc. (अपि च ऋषि वेत्यर्थः) ।

३ Uncertain reading. H G U (sec. m.) Be (only °शल्कोनिति) and U (sec., only शल्काकानिति) read as given in the text; त्रीन्दिरण्यशल्का (शल्का D C) न्कारयेत्यौ° Ben D C; षड्द्विरण्यशल्कान्कारयेत्यौ° Vt. Are we to correct: षड्द्विरण्यशल्कानिति । त्रीन्स्त्रीनिमाङ्कारयेत् ?

४ Thus Ben C H D G (pr. m.) Vt; औपास° Be G (sec. m.) the Vivaraṇa.

[54. 10.

उभौ मानुषेणालङ्कारेणालङ्कृतौ भवतो ऽहृतवाससाविति ^१
 सर्व एवान्यो मानुषो ऽलङ्कारो ऽन्यत्र नलदादातायैवैतदुदा-
 हरन्ति ^१ स्रजसु हैके प्रतिषेधयन्ति ^१ ॥ १४ ॥

ताः संवत्सरे पुरस्तादादध्यादिति ^१ अहे षडहे दादशाहे
 ५ वा ^१ संवत्सरे ऽपर्यवेत उदायति कथं तत्र कुर्यादिति ^१ पुन-
 रेव ब्रह्मौदनः समुत्थापयेदा समिधामभ्याधानान्नं त केऽग्नश्च
 वापयीत ^१ पुरस्तात्वेवैतत्संवत्सरः ^१ संचचीत ^१ प्रायश्चित्तार्थं
 एष उक्तो ^१ भवति ^१ स यावत्कृत्व उदायेदेवमेव कुर्यात्पर्यवेते
 नोपनमेदेवमेव कुर्यादुपनमत्युपवसथगविप्रश्नति कर्म तायते ^१

१० द्विब्रह्मौदनसु ^१ हैके ब्रुवत उच्छेषणीयो हेतरः ^१ सान्वकरण

I. 59. 4.

उत्तरो ^१ ऽय संभारेषूषान्निवपन्यददश्चन्द्रमसि कृष्णं तन्मनसा
 ध्यायेत्तदपीहेति ^१ सामानि चेन्न प्रत्यधीयीत योनीर्निगदे-
 दपि वा व्याहृतीभिरपि वा हिंकारेण ^१ प्रणीतालोकेन

I. 63. 14.

रथचक्रं प्रवर्तयेत्तस्य चेदादधानस्य पुरस्ताच्चन्द्रमा दृश्येत कथं
 १५ तत्र कुर्यादिति ^१ यः कर्मान्त आरब्धः स्यात्तं परिनिष्ठाप्य
 कर्मान्तोपरमेच्छो भूते परिनिस्तिष्ठेदित्यथ चेदिष्टो ऽभ्याहिते

१ Thus Be G; °स्नात्वेवैनसंवत्सरं U (sec. m.); एतत् (एनत्) not found in Ben U (pr. m.) D C Vt.; in H the whole passage is left out.

२ Found in G Be U (sec. m.) only.

३ Thus G Be U Ben; द्विर्ब्र° H G D C, the Viv.

४ Thus Be U (sec. m.) the Viv.; हीतरः Ben H G C U (pr. m.)

Vt; हितरः D.

दृश्येत कथं तत्र कुर्यादिति ^१ पूर्णाहुत्यन्तं कर्म कृत्वा कर्मान्ते-
नोपरमेच्छो भूते परिनिस्तिष्ठेदिति ^१ ॥ १५ ॥ अष्टमः ॥

I. 53. 13. अथात ऋतुनचत्राणामेव मौमाऽसा ^१ ऋतुनेवाग्रे व्याख्या-
स्यामो ऽयं हन्दाऽसौति ^१ वसन्ते ब्राह्मणे ऽग्निमादधीत ग्रीष्मे
राजन्यः शरदि वैश्यो वर्षासु रथकार इति ^१ सर्वेषां त्वे ५
वसन्त आधानः सर्वेषां रोहिण्यां ^१ यथावर्णं त्वे हन्दाऽ-
स्यपि तु नु खलु कामनियुक्तान्यग्न्याधेयानि भवन्ति ^१ यथै-
तद्भवति कृत्तिकास्त्रग्निमादधीत रोहिण्यमग्निमादधीत पुनर्व-
सोरग्निमादधीत पूर्वयोः फल्गुन्योरुत्तरयोः फल्गुन्योश्चित्राया-

I. 53. 16. मिति ^१ सद्यस्कालान्येतानि भवन्ति ^१ ग्रीष्मे राजन्यः शरदि १०
वैश्य इति नैते सद्यस्काले भवतो ^१ ऽथात आर्तिज्ञान्यग्न्या-
धेयानि व्याख्यास्यामो ^१ विपक्ष आपूर्यमाणपक्षे विपक्षे ऽपक्षी-
यमाणपक्ष इति ^१ विपक्ष आपूर्यमाणपक्ष आदधानो यावान-
चावकाशः ^२ स्यात्तमभिविदधीत ^१ पौर्णमास्यां तु ^३ सद्यस्कालं ^१
विपक्षे ऽपक्षीयमाणपक्ष आदधानो ^४ नाचावकाशः ^४ काङ्क्षणाय १५
विद्यते ^१ सर्वमेवैतदहः सद्यस्कालं कुर्याच्चतुर्ह्येतारः सारस्वतौ
होमावन्वारभ्येष्टिमिति ^१ ॥ १६ ॥

१ भवन्तीति Be.

२ Thus G Be H U (sec. m.), the other MSS. and the Viv. om.

यच ।

३ Found in Be U (sec. m.) only.

४ आदधीत यावानचावकाशः U (sec. m.) only. Are we to read आदधाने
with Vc ?

- अथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिष्टामावास्यामेव ततः काङ्क्षेदथ
 चेदमावास्यायाः सद्यस्कालममावास्यान्तमथ सारस्वतौ होमौ
 I. 65. 2. जुह्वदृचैवर्चमुपसंदध्यादेवं पूर्णदर्वं^१ एवं वास्तोष्पतीये^२ कथमु
 खलु पूर्णाङ्गतिं जुह्वयादग्नेये पृथिव्यै वायवेऽन्तरिक्षाय सूर्याय
 I. 65. 3. ५ दिवे वरुणायाज्ञः स्वाहेति जुह्वयादग्नेदं तृष्णीमग्निहोत्रमग्नि-
 सःस्कारार्थं दृष्टं भवति^३ तदाज्येनैव जुह्वयादवाचौनमवमृ-
 ज्योर्ध्वमुन्मार्शु^४भे एवैते सायंप्रातरग्निहोत्रे प्रतिजुह्वन्मन्यत
 1. 66. 3. औपवसथिकायै रात्रेः^५ सामिधेनीरनुवक्ष्यन्द्गहोतारं व्याख्याय
 व्याह्वतीरुक्ताय^६ हिंकुर्यादथानुब्रूयादेतदचानुपूर्व्यं^७ भवति^८
 १० कथमु खल्वग्न्याधेये सोम इति^९ पूर्णाङ्गत्यन्तं कर्म कृत्वा
 शालामध्यवस्तेद्वौक्षणीयामाग्नेचोऽष्टाकपालोऽनुवर्तत प्रायणी-
 यामैन्द्राग्नश्चादित्यश्च^{१०} चरुरातिथ्यामग्नेये^{११} पवमानाय पुरोडाशो
 ऽष्टाकपालोऽग्नौषोमौयस्य पशुपुरोडाशमग्नेये पावकायाग्नेये
 शुचये प्रातःसवनौयानन्वारम्भेष्टिरपि वा सर्वाण्येवाग्न्याधेयि-
 १५ कानि हवींषि परिनिष्ठाप्य शालामध्यवस्तेदुदवसानीया-
 मन्वारम्भेष्टिरिति^{१२} ॥ १७ ॥ नवमः ॥

१ अथ om Be.

२ ०पूर्वं H.

३ Thus G U (sec. m.) and cp. XX, 19 : 20, 24; ०मैन्द्राग्नश्चादित्य-
 चरु० U Vt. ०मैन्द्राग्नश्चादित्यश्च० Be.

४ Thus Be only (sc. अनुवर्तत), cp. the Viv.: उदवसानीयानन्वार-
 मन्वारम्भेष्टिः । All the other MSS. and V : उदवसानीयायामन्वा० ।

- I. 69. 1. अथेदं पुनराधेयं^१ कियन् खलु पुनराधेयं भवतीत्यग्नी-
नाधाय पापीयानभूवमज्याग्निषि^२ पुत्रो मे मृतः^३ इत्येत-
स्मिंस्त्वेतत्संवत्सरे दृष्टं भवति^४ कस्मिन् खल्वेनत्काले
- I. 69. 6. समुत्थापयेदिति^५ सा याषाज्याः पौर्णमास्याः पुरस्तादमा-
वास्या^६ भवति सा सप्तसंवत्सस्य पुनर्वसुभ्यां संपद्यते तस्या-
मादधीतेति^७ तस्या उपवसथे ऽरण्योरग्नीन्समारोष्योदवसाय^८
मथित्वाग्नीन्विद्धत्योदासन्येष्टेद्वाग्नीन्समारोष्य^९ गच्छेत्पुनरेतद-
न्यगारः^{१०} सःस्कारयेदन्यद्वा नवं कारयेत्पुनरेतानि यज्ञ-
- I. 70. 16. पात्राणि संलेखयेदन्यानि वा नवानि कारयेत्पुनर्निष्कृतो
रथो दक्षिणेति पुनःसंस्कृत एवैष उक्तो भवति^{११} पुनरुत्थूतं^{१२}

१ Thus again (and cp. XXIV, 12: 197, 1) Ben Be G, the Viv. and Vc (twice); अज्याग्निषि H U Vt and Rudradatta on Āp. V, 26. 3. D and C are defective. Here Bhavasvāmin remarks: अज्याग्निषि शब्दश्चिन्त्यः (Var. शब्दज्ञेःसचि)। यमरसनमातां सक् चेति (Pāṇ. VII, 2, 73). स स्यात्तथा अज्याग्निषीति भवितव्यं। वर्णयत्येन सकारस्य शकारः स्यात्। क्षीयो ऽस्मि धनशरीरादिना।

२ Thus all; probably the original reading was: पुत्रो मे ऽववेति।

३ Instead of पुरस्तात् G H Be उपरिष्टात्।

४ Thus Be Viv.: °समारोष्यो° H Ben C Vt.

५ Instead of उदासने° one copy of the Viv. and Vt: उदासिन्ये°, another copy of the Viv.: उदासने°।— The reading °ग्नीन्समारोष्य is uncertain: thus read H G U C D, °ग्नीन्परोष्य Be, °ग्नीरोष्य Ben, °ग्नीनरोष्य Vt (pr. m.), °ग्नीनरोष्य Vt (sec. m.) Vc. The Viv. gives the periphrase: सजैवाग्नीनुत्सृज्य, cp. Āp. V, 27, 3.

६ Thus Ben U (pr. m.) Vt, पुनरुत्थान्य° G H Be U (sec. m.).

वाम इति पुनःसंस्कृतमेवैतदुक्तं^१ भवति^१ पुनस्तृष्टो ऽनङ्घा-
 नित्यवशीर्णगव एवैष उक्तो भवत्यथेमान्युपांशुधर्माणि भवन्ति
 यथैतदग्न्याधेयं पुनराधेयं पितृयज्ञो दीक्षणीया प्रायणीया-
 तिथ्योपसदः प्रातरनुवाकः पत्नीसंयाजा^२ अवभृथ उदयनी-
 ५ योदवसानीया चितिप्रणयनीयं त्वाद्रो यूपविरोहणीयो
 ऽष्टापदी^३ गर्भवती^४ च^४ ' सहकारिप्रत्यया^५ भवन्ति^५ ' यथो
 एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते ॥ १८ ॥

III. 41. 2.

सर्पराज्ञिया^६ अग्निगार्हपत्यमादधातीत्यपोद्धृत्य घर्मशिर
 एतस्य स्थाने सर्पराज्ञीरावपेन्नित्येनोपस्थाय पौनराधेयिके-
 १० नोपतिष्ठेत्^७ सिद्धमत ऊर्ध्वमीजानस्य पुनरादधानस्य संनये-
 ३ च^८ संनये^८ दिति^९ ' संनयेदित्येक आङ्गिर्य हैक आङ्गनं
 संनयेदिति^९ शरीरसंस्पर्शी^{१०} च यज्ञो भवति यदेव^{११} पुनर्य-

१ उक्तं supplied by me.

२ Thus Ben U (pr. m.) D C, °याजाः अवभृ० Vc, °याजोवभृ० G H Be U (sec. m.).

३ ऽष्टापदी G and U (sec. m.) Be.

४ Thus D C U (pr. m.) Vt; गर्भ इति G and U (sec. m.) Be;
 गर्भवती इति च Ben, गर्भवति च H.

५ °कारो U (sec. m.) D.— °प्रत्ययाङ्गव० (°यात् भव०) Vt Vc. and Be; the word occurs also II. 2 : 35, 16.

६ Thus G U D C Ben V; °राज्ञीया Be, सर्पराज्ञिया H.

७ Plutimark only in Ben U Vt.

८ Thus Ben U D V; यदेव G H, यदेव Be, यदेव C.

I. 70. 12. जेताथ संनयेच्छताचरा भवन्तीत्यचरपङ्क्तयः^१ एताश्चतस्र एकैका

I. 71. 12. पञ्चविंशत्यचरा^१ तच्छतमधेयं^२ तृतीयाधेयं^३ कतरन्नु
खल्विदमुपिनिश्रयतीत्यग्न्याधेयं वा पुनराधेयं वेत्यग्न्याधेय-

I. 72. 1. मित्येव ब्रूयादथापहृताग्नेर्नष्टारणीकस्य च^४ ब्रह्मोदनेनैव प्रति-
पद्यते^५ सिद्धमग्न्याधेयम्^६ ॥ १६ ॥ दशमः ॥

I. 1. 4. अथेमौ दर्शपूर्णमासौ पौर्णमास्युपक्रमावमावास्यासंस्था-
वाचार्या^७ ब्रुवते^८ तत्रोदाहरन्त्यूर्ध्वं मध्यरात्रात्पौर्णमास्यां
चन्द्रमाः पूर्यते^९ स एतं चापररात्रं पूर्णं भवति सर्वं चाह-
रुत्तरस्याश्च रात्रेरा मध्यरात्रादयामावास्याया^{१०} उपवसथीये
ऽहन्त्यूर्ध्वं मध्यंदिनाच्चन्द्रमसमादित्यो लभते^{११} स एतं चापराह्णं^{१२}
लब्धो भवति सर्वां च रात्रिमुत्तरस्य चाह्ण आ मध्यंदिनादेतं
सन्धिमभिधेयतेति^{१३} रात्रिर्ह पौर्णमास्याः संधेया भवत्य-
हरमावास्यायां^{१४} द्वे पौर्णमास्यौ द्वे अमावास्ये^{१५} पूर्वापूर्वा पौर्ण-
मासीमुत्तरामुत्तराममावास्यां^{१६} या पूर्वा पौर्णमासी सानुमति-

१ ०पङ्क्तयः H Be G Vc; ०पङ्क्त्या Ben Vt, ०पङ्क्तयः U C, पङ्क्तयः D; cp. TS. I, 5, 2, 1; the four akṣarapañktis are TS. IV, 4, 4, w-z.

२ Thus G Be Ben the Viv. (and thus is to be read also III, 3 : 71, 17 instead of तृतीय आधान) ; तृतीयमग्न्याधेयं H U D C V.

३ Found in Ben D G U C only.

४ Thus U G D C Be V and the Viv.; पौर्णमासीप० H Ben, see also Pitrmedhasūtra I, 1 : 16.

५ अथ found in Be G (sec. m.) U and the Viv.

६ ०सन्धितो G and U (sec. m.).

योत्तरा सा राका या पूर्वामावास्या सा सिनीवाली योत्तरा
सा कुह्मर्गायत्री वा अनुमतिस्त्रिष्टुयाकेति पौर्णमास्यै नामधेये
जगती सिनीवात्यनुष्टुप् कुह्मरित्यमावास्यायै नामधेये ॥ २० ॥

अथायं चन्द्रमाः षोडशकलस्तस्य^१ पञ्चदशभिः^२ पक्षो^३
५ ऽभिविहितो^४ भवति १ षोडशी त्वयं कला बद्धा विप्रविष्टा
ब्राह्मणेष्वष्वोषधीषु वनस्पतिषु पशुष्विति १ स यदेतानि
यज्ञे क्रियन्ते तेनैषा संभ्रियते १ ऽथोपवसथस्थानानि चतुर्दशी
पञ्चदशी षोडशी १ न तु त्रयोदशी सप्तदशी भवतः १ खो
ऽयमाहिताग्निरुपवसथीये ऽह्न्युरा प्रातरग्निहोवात्पिष्ट्यानुप-
१० सादयेदन्वाधानार्थान्प्रतोपायनीयं^५ पाचयीत १ तस्याग्नितौ
भवतः १ सर्पिर्मिश्रं दधिमिश्रमचारलवणमपिश्रितं^६ १ सर्वमेवै-
तदहः^७ कौशौधान्यं^८ वर्जयेदन्यत्र तिलेभ्यस्तस्य ब्राह्मणं प्रति-

१ Thus Be H, G and U (sec. m.); ० कलः स षोडशभिर्हपक्षोभिवि०
D C; ० कलः शभिर्हपक्षोभिवि० Ben; ० कलः स पंचदशभिर्हपक्षोभिर्वि० Vt;
Vc: शुक्लपक्षे स चन्द्रमाः पञ्चदशभिः पक्षोभिसिद्धिभिः प्रतिपत्पञ्चतिपौर्णमासीपर्यन्तैः
विहितः कल्पितो भवति ।

२ Thus (पिंष्ट्यान्) U H D C and a citation by Sāyaṇa; पिंष्ट्यान् Be
Vt Vc, पिंष्ट्यानि the Viv., पिडकान् Ben G. Sāyaṇa: स्थूलकाष्ठविशेषान्,
Venkatesvara: स्थूलकाष्ठानि, Bhavasvāmin: काष्ठानि स्थूलानि ।

३ Thus (अचारलवणम्) Be D and a citation by Sāyaṇa; ० चारलवण०
H, ० चारमलवण० G U C, Vt, Vc.

४ Thus H G Be U (sec. m.) and a cit. by Sāyaṇa; एव om. Ben
D C V.

५ Thus (and cp. II. 20 : 67, 1) G Ben, कौशौ(शि)० D C U H V
Be and a citation by Sāyaṇa.

पाद्याश्रीयान्नैतदहः शूद्रायोच्छिष्टं दद्यात्पत्न्या एवैतदहश्च्छिष्टं
दद्यान्नासन्धाः शयीत न स्त्रियमुपेयात्कामं त्वेवोपरि शयीत
स्त्रियं त्वेव नोपेयाद्भूतचारौ त्वेव स्यात्स यदि केशश्मश्रु वाप-
यिष्यमाणः स्यात्केशश्मश्रु वापयित्वा लोमानि मृच्छत्य नखानि
निकृन्तयीत ^१ स्नायादभ्यञ्जीताञ्जीत ^१ दीचायै रूपं कुर्वीत- ५

I. 1. 5;
III. 3, 4.

ग्रीनन्वादध्यादपस्थं कृत्वा गार्हपत्यमूर्ध्वश्रुरन्वाहार्यपचनं प्रक-
आहवनीयं तिष्ठन्दशमीं निगदेदिति ^१ ॥ २१ ॥ एकादशः ॥

अन्वाहिताञ्चेदग्नय उदायेयुः सवनीयं गार्हपत्यस्नाहवनीय-
उदाते भस्मोद्वाप्य शकृत्पिण्डेन परिलिप्य ज्वलन्तमाहवनीय-
मुद्धृत्य न्युषोपसमाधाय पुनरन्वाधाय व्याहृतीभिरुपतिष्ठेताथ १०
यदन्वाहार्यपचनं उदायेदेवमेवैनः हरेदनातां ह्येषा देवता
यदन्वाहार्यपचन इति ^१ पुनरन्वाधाय व्याहृतीभिरुपतिष्ठेताथ

II. 193. 17.
sq.

यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभ्यस्तमियाद्वाभ्युदिद्याद्वा यथासूत्रं
वा कुर्यादपि वा संतनीं^२ जुहुयान्मनो ज्योतिर्जुषतां त्रय-
स्त्रिंशत्तन्त इत्येते सुवाङ्मती ऊत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठेता- १५
थाभ्यस्तमिते वारुणी सुवाङ्मति ऊत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठे-
ताथाभ्युदिते मैत्री सुवाङ्मति ऊत्वा व्याहृतीभिरुपतिष्ठेता
व्याहृतीभिरेवान्वाहार्यपचनमथारण्योरग्निषु समारूढेष्वात्मनि

१ यदन्वा० Ben H, यद्यन्वा० B G U, यद् om. C.

२ See XIV, 24 : 193, 19 sqq.

३ Thus (cp. III, 14 : 84, 9) Be G D U; संततिं H, संतनीं C,
संतति Ben.

वाध्वगते न प्रायश्चित्तमाचार्या ब्रुवते ^१ तत्रोदाहरन्ति काम-
मात्मनि समारूढेष्वरण्योरुपावरोह्य मन्थेदपि वामात्यं विहृत्य ^२
तस्मिन्नुपावरोह्य जुहुयादथारण्योः समारूढेषु मथित्वाग्नी-
विहृत्य जुहुयादपि वामात्यं विहृत्याग्नीनन्तरारणी ^३ निधाय
^४ जुहुयात् ॥ २२ ॥

यथा राजविशामेव ^५ निर्मन्थ्यो वृथाग्नेस्तत्सिद्धमेके ^६ ब्रुवते ^७
यावति कृष्णमृग उपविशेत्तावदवराधी ^८ ध्वगतो ^९ विहारो ^{१०}
ग्नीनत्वादध्याद्रतमुपेयाद्रतोपेतस्य पर्णशाखामाच्छेयादेतदत्रा-

I. 1. 7;
III. 5. 9.

१ Ben H U D मथित्वा instead of विहृत्य; विहृत्य मथित्वा Be; G om.
pr. m. विहृत्य, sec. m. मथित्वा ।

२ Thus H Be G D U (sec. m.); Ben U (pr. m.) ins. मथित्वा
before विहृत्य ।— अन्तरारणी Be G U, अन्तराणि Ben H, अन्तराणी D. In
C this whole passage runs as follows: अपि वामात्यं मथित्वा तस्मिन्नुपाव-
रोह्य जुहुयादथारण्योः समारूढेषु मथित्वाग्नीविहृत्य जुहुयादपि वामात्यं मथित्वा
विहृत्याग्नीनन्तराग्नी निधाय जुहुयात् ॥ २२ ॥ Cp. also Rudr. on Āp. IX.
3. 3.

३ राजा० Ben C and one copy of the Viv.; this seems to be the
better reading.

४ Thus Ben D U (pr. m.) C and the Viv.; तत्र सिद्ध० Be H G U
(sec. m.). About the meaning of these words I am uncertain.

५ Uncertain reading. G as given in our text; ०वराध्वोध्वगतो H;
०वरार्धोध्वगतो U; ०परार्धोध्वगते C; ०परार्धोध्वगते Ben; ०वरार्धोध्वगतो
Be; ०परार्धोध्वगतो D. The Vivaraṇa runs: तावदवराध्वो जघन्यावस्थानत
जघो न (one copy om. न) भवति जघ्ने द्वादशसु विक्रमेभ्यस्त्याग्नेर्विहरण-
(०विहार another copy) भूमिक्रमः ।

तुपूर्थं भवत्यथेमानि^१ चौणि पलाशजातानि भवन्ति श्लक्ष्णको
लोमशको व्रततिरिति^२ लोमशकस्यैवैषा^३ हेत्तव्या भवति^४
यावन्मात्रे गौर्निकर्षेत^५ न^६ तत^७ ऊर्ध्वं किन्त्यादपशव्यात
ऊर्ध्वं^८ स्यात्सं यद्यु हामिहोत्रोच्छेषणात्प्रमाद्येत्तत्पुनरेवाग्नि-
होत्रं^९ जुहुयादथेमाः सांनाय्यदुहः षडवमाः^{१०} समान्नाता ५
भवन्ति^१ ताश्चेत्तिस्र एव स्युः प्रथमां वोत्तमां वा चतुर्वि-
गृह्णीयादथ चेद्दे एव स्यातामितरेतरां त्रिस्त्रिर्विगृह्णीयादथ
I. 5. 5. चेदेकैव स्यात्तामेव षड्वृत्तो विगृह्णीयाद्विष्टृवागनन्वारभ्यो-
त्तरा^१ दोहयेदित्यपरिमितानामेवैतदुक्तं^२ भवतीति^३ ॥ २३ ॥
द्वादशः ॥ १०

I. 6. 2. द्वादश इदानीं दर्शपूर्णमासयोस्तानि संपाद्यानीति^१
स्फ्यश्च कपालानि चेति पञ्च^२ वत्सं चोपावसृजत्युखां चाधि-
श्रयतीति सप्त^३ तानि द्वादशांमावास्यायामेवैतत्संनयत्^४

१ Only Be has इति after भवति ।

२ Thus U (sec. m.) and a citation by Sāyaṇa; एव om. D Be C H G; एवैषा om. Ben.

३ Equally uncertain. निकर्षेतेनतत U (sec. m.), निकर्षेते न तत a citation by Sāyaṇa; निकर्षेतेतत G D, निकर्षेततत Ben, निकर्षेतेन C, निकर्षेतेतत Be U (pr. m.), निकर्षेतत H.

४ Thus G U; प्रमाद्येतपु० Ben C D, प्रमाद्येतपु० Be, प्रमाद्येतपु० the other MSS. The Viv. om. तत्, as also Rudr. on Āp. I. 11. 1.

५ षडवराः D C and a cit. by Sāyaṇa.

६ After गृह्णीयात् G and U (pr. m.) ins. निर्मन्त्रेण त्रिस्तूष्णीम् ।

७ दोहयत्य० instead of दोहयेदित्य० Be G U; दोहयित्वादित्य० C.

८ एव om G and U (sec. m.), H Be.

उपपद्यते नासंनयतो^१ ऽथेयं दार्शपौर्णमासिकी^१ वेदिर्द्यज-
मानमात्री भवत्यपरिमिता वा^१ यथासन्नानि हवींषि संभ-
वेदेवं तिरश्चौ^१ प्राञ्चौ वेद्यं सावुन्नयत्याहवनीयस्य परि-
गृहीत्यै^१ प्रतीची ओणी निरूहति गार्हपत्यस्य परिगृहीत्यै^१
५ पुरस्ताद्गृहीयसी पश्चात्प्रथीयसी मध्ये संनततरा भवतीत्येव-
मिव^२ हि योषेति^१ तस्यै वदतीयतीं खनति^३ प्रजापतिना
यजमानमुखेन संमितामा प्रतिष्ठायै खनतीति^४ ब्राह्मणं खेये-
त्येकेषां^१ अङ्गुलं खेयेत्येकेषां^१ चतुरङ्गुलं खेयेत्येकेषां^१
मीतामात्रीत्येकेषां^१ रथवर्त्ममात्रीत्येकेषां^१ यावत्पार्ष्णिचै
१० श्वेतमित्येकेषामेतदेव सदन्येषामनुनिक्रान्ततरं भवति^१ नैता
मात्रा अतिखनेद्दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति^१ पुरीषवतीं
करोति^१ प्राचीमुदीचीं प्रवणां निस्तिष्ठन्ती^५तौयन्तं^६ गृह्णा-
तीति प्रस्तरस्य वदति^१ ॥ २४ ॥

संनखमात्रो गृहीतव्य इत्येकेषां^१ विशारुको^५ गृहीतव्य

१ दर्शपूर्णमा० G, दर्शपौर्णमा० Be; cp. V. 5: 133. 13.

२ इति found in H G U only.

३ G Ben H and a citation by Sāyaṇa ins. इति, but cp. TS. II. 6. 4. 2, TBr. III. 2. 9. 10.

४ Thus Ben U (pr. m.) and a citation by Sāyaṇa; निस्तिष्ठन्तीतीयन्तं D H C, निस्तिष्ठन्तीयन्तं U (sec. m.) G Be.

५ Thus H U (pr. m.) and Sāyaṇa (twice, in a citation); विशारुको Ben, विशारुको Be G U (sec. m.), the Viv.; C D om. this passage. Sāyaṇa (and Bhavasvāmin) remarks: विशारुकः विशरणदेशः वेदन-
प्रदेशो मूलमित्यर्थः, Bhav. adds: सर्वत्र मूलत एवोक्ता ।

इत्येकेषां^१ सुगदण्डमात्रो ग्रहीतव्य इत्येकेषां^१ सुवदण्डमात्रो
ग्रहीतव्य इत्येकेषामुर्वस्विमात्रो^२ ग्रहीतव्य इत्येकेषामङ्गुष्ठपरुषा^३
संमितो^२ ग्रहीतव्य इत्येकेषामपरिमितो ग्रहीतव्य इत्येकेषा-
मियतीर्भवन्तीति समिधां वदति^१ प्रादेशमात्रेरेवैता उक्ता
भवन्त्यनेन संमिताः कार्या इत्याहुरनेन ह्यग्रे प्रजापतिः प्रजा ५

I. 6. 11. असृजतेति^१ किं देवत्ये उ खलु पवित्रे किंपूते भवत इति^१
वैष्णवौ वायुपूते इत्येव ब्रूयादनखच्छिन्ने स्यातां^१ प्रणीताः
प्रणयन्ननथापः प्रणयामीति पृथिवीं मनसा ध्यायेत्समान्येतानि
कुर्यात्प्रणीता आहवनीयं ब्रह्माणमिध्मावर्हिरिति यज्ञस्य शिर

I. 8. 18. इत्येतादाचक्षते^१ किंप्रोचिता उ खलु प्रोचिष्यो भवन्तीति^१ १०
विज्ञायते ब्रह्मवादिनो वदन्यद्भिर्हवींषि प्रौचीः केनाप

I. 9. 11. इति^१ ब्रह्मणेति^१ ब्रह्मप्रोचिता एव भवन्ति^१ हविष्कृदेहीति
ब्राह्मणस्य वदति हविष्कृदागहीति राजन्यस्य हविष्कृदाद्रवेति
वैश्यस्य^१ हविष्कृदेहीति पर्जन्य एवैष उक्तो भवत्यथाप्युदा-

I. 9. 12. हरन्ति हविः संस्कारौ मेवैतदाहेति^२ दृषदुपले वृषारवेणोच्चैः १५
समाहन्तीति^१ विज्ञायते ब्राह्मणमुच्चैः समाहन्तवा आह

१ Thus (उर्वस्वि, not ऊर्वस्वि) all. Sāyana remarks: शान्दसो ह्रस्वः ।

२ Thus Sāyana (cit.), °परुषामात्रो Ben, °पवटसंमितो Be G, °पर-
संमितो U G (sec. m.), °पर्वसंमितो H. Sāyana comments: अंगुष्ठस्य परः
पर्व परुषा संमितः अंगुष्ठपर्वपरिमाण इत्यर्थः ।

३ Thus Ben Sāy., °संस्कारामे° D C, °संस्कारिमे° U (pr. m.), °संस्का-
रिणमे° Be H G U (sec. m.). Sāyana remarks: हविःसंस्कारिणस्य मुखं
हविष्कृतं इति संस्कारौ भिति शान्दसः ।

विजित्यै^१ यावन्तो ऽस्य भ्रातृव्या यज्ञायुधानामुद्धृतामुप-
 शृण्वन्ति ते 'पराभवन्तीति' द्विर्दिर्दृष्टदि^२ सक्तत्सक्तदुपलायां^३
 नवकृत्वः संपादयतीति विज्ञायते^४ ॥ २५ ॥ चयोदशः ॥

- I. 11. 8. अपाग्ने ऽग्निमामादं जहौति^५ को नु खल्वामाद्भवती-
 ५ त्यपराग्निरेवैष उक्तो भवति^६ निष्क्रव्यादः^७ सेधेत्यादहनाग्नि-
 रेवैष उक्तो भवत्या देवयजं वहेत्याहवनीय एवैष उक्तो भवति^८
 को^९ नु^{१०} खलु कव्यवाहन इत्यन्वाहार्यपचन इत्येव ब्रूयादि-
 ज्ञायते यदग्ने कव्यवाहन पितृन्यत्पृतावृध इति^{११} कुतो नु
 I. 13. 14. खलु पिष्टानि संवपेत्कृष्णाजिनादित्येव ब्रूयात्संवपन्पिष्टानि
 १० वाचं यच्छति^{१२} तामविदहन्तः^{१३} अपयतेत्येव वाचं विसृजते^{१४}
 यो विदग्धः स नैर्ऋतो यो ऽशृतः स रौद्रो यः शृतः स
 I. 13. 13. सदेव इति^{१५} साधुशृतः^{१६} अपयतीत्येवेदमुक्तं भवति^{१७} सं
 ब्रह्मणा पृथ्यस्वेति^{१८} विज्ञायते वामै ब्रह्म^{१९} वाचैवैनमेत-
 I. 13. 16. त्संप्रणक्ति^{२०} क उ खलु हविः पृक्तः^{२१} अपयत इति^{२२} यदैवै-
 १५ तदाप्येभ्यो^{२३} निनयत्येकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय

१ U (sec. m.) ins. सर्वे but ep. TBr. III. 2. 5. 9.

२ द्विः and सक्तत् once H Sây.; सक्तत् once G.

३ Thus Ben C D U (pr. m.), Sâyana; क उ H, क उ Be U (sec. m.), क G.

४ With the visarga Ben G U D C Sây., without Be H; I. 10 : 13. 9 is to be corrected accordingly.

५ ब्रह्मा H Be G U (sec. m.).

६ प्रचं G D C U (sec. m.), Sâyana (cit.).

७ Thus Ben U (pr. m.), Sâyana (twice); यदैवैतदाप्येः D C, यदैवै-
 तमाप्येः Be U (sec. m.), यदैवैतमाप्येः G H.

स्वाहेति ^१ को नु खल्वेकतः को दितः कस्मित इति ^१ पिता
पितामहः प्रपितामह इत्येके ^१ पृथिव्यन्तरिचं द्यौरित्येके ^१
ऽग्निरादित्यो वैद्युत इत्येके ^१ ॥ २६ ॥

अग्नेस्त्वयो ज्यायाऽसौ भ्रातर आसन्नित्येक ^१ ऋषय
एतन्नामधेया ^२ बभ्रुरित्येके ^१ ते देवा आप्येवमृजतेत्याय- ^५
नामधेया ^२ देवा भवन्ति ^१ क उ खलु पौर्णमास्यां पितृभ्यो
I. 19. 19. दौत्यत इति ^१ यदेवैतच्छ्रोणोर्निनयतीति ^३ ^१ किमभिघारितं
I. 87. 2. नु खल्वज्यं भवतीति ^१ सत्याभिघारितमित्येव ब्रूयादिज्ञायते
I. 87. 4. सत्येन लाभिघारयामि तस्य ते भक्षीयेति ^५ ^१ पञ्चानां त्वा
वातानां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामीत्यनुदिशं वाता ^१ विष्वग्वात ^{१०}
एवैषां पञ्चमो भवति ^१ पञ्चानां त्वर्तूनां यन्त्राय धर्त्राय
गृह्णामीति हेमन्तशिशिरावत्र समाप्तं गच्छतः ^१ पञ्चानां त्वा
दिशं यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामीतीयमेवासामूर्ध्वा दिक् पञ्चमी
भवति ^१ पञ्चानां त्वा पञ्चजनानां यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामीति
देवा मनुष्या असुरा राक्षसा ^१ गन्धर्वा एवैषां ^६ पञ्चमा ^{१५}
भवन्ति ^१ चरोस्त्वा पञ्चबिलस्य यन्त्राय धर्त्राय गृह्णामीत्यय-

१ Thus (•त्येके) C only, •त्येवे all the other MSS. and cit. by Sāy.

२ एवंनाम० Ben C D ; ऋषयस्त्रांनाम० Be.

३ Thus G H Be U (sec. m.), •त्याप्यानाम० Ben D C U (pr. m.)
Sāyana.

४ Thus G U D C and cit. Sāyana यदेवै० Ben, यदेवैन० Be.

५ इति om. G.

६ Thus Ben U D C, एषां H Be G, एवैषां a cit. by Sāyana.

मेवैष आकाशश्चरुः पञ्चबिलो भवति^१ दिशो ऽस्य पञ्च
बिलानि भवन्ति वायुर्मक्षेमिति^२चाप्युदाहरन्ति संवत्सर
एवापि चरुः पञ्चबिलो भवत्यृतवो ऽस्य बिलानि भवन्ति
वायुर्मक्षेमिति^३ ॥ २७ ॥ चतुर्दशः ॥

५ अथाध्वर्योश्च होतुश्च प्रपदनमन्तरेण वेद्युत्करौ प्रागावृत्तो^४

I. 23. 18.

ऽध्वर्युः प्रपद्यते प्रत्यगावृत्तो होताध्वर्युरनन्तरो ऽग्नेः स्यादार्ध-
यमसंप्रजानानस्य प्रवरं ब्रूहीति मनुष्यङ्गरतवन्मनुवदित्येव
ब्रूयाद्विज्ञायते मानवो हि प्रजा इति ब्राह्मणं^५ पुरोहित-
प्रवरो^६ वा^७ राज्ञो^८ ऽथाप्रज्ञातबन्धुराचार्यामुष्यायणमनुब्रवी-

I. 25. 16. १०

ताचार्यप्रवरमु^९ हैव^{१०} प्रवृणीताथ होतारं प्रवरयेत्पथसा दैवत-
मभिवर्धयेद्दध्ना स्निष्टकृतं यतिषज्यैवाङ्गुली^{११} अवयेदङ्गुष्ठपर्व-
मात्राणि^{१२} दैवतान्यवदानानि भवन्ति ज्याया^{१३}षि सौविष्ट-
कृतान्यैडानि च^{१४} चतुर्धाकरणानि^{१५} ब्रह्म^{१६} प्रतिष्ठेति^{१७} इत्वा

१ प्राञ्जलं G U.

२ Thus Be U (pr. m.) Sāyaṇa; •प्रवरीव C D, •प्रवरेण (omitting वा) H Be G (sec. m.) U (sec. m.). Is राजा to be read ?

३ थाप्रज्ञातं G (sec. m.) D C U, the Viv. and Sāyaṇa; थप्रज्ञातं Be Ben H G (pr. m.).—•बंधोरा C and Sāyaṇa.—•ब्रवीतं all (Sāyaṇa alone •ब्रवीत), cp. Āp. XXIV. 10. 17.—•प्रवरमु हैव C D and Sāyaṇa; •प्रवरमु हैव G (sec. m.) U (pr. m.), •प्रवरमु है Ben, •प्रवरमनु हैव Be U H; cp. Āp. I. c.

४ Thus G U D C and Sāyaṇa; •वांगुली आवं H Ben, वांगुलीरवं Be. The Viv. also has the dual.

५ These words are effaced in G.

I. 26. 8. खिष्टकृतं सुचमद्भिः पूरयित्वान्तःपरिधिं निनयेद्वैश्वानरे
हविरिदं जुहोमीति^१ किमु खल्वसमुदितं^२ भवतीति प्रागा-
नूयाजिकात्स्रैषादित्येव ब्रूयात्^३ ॥ २८ ॥

किंदक्षिणमग्निहोत्रं दर्शपूर्णमासौ काम्या इष्टयः पशुबन्ध
इत्युपदोहदक्षिणमग्निहोत्रमित्येके^४ ग्रावदक्षिणमग्निहोत्र-
मित्येके^५ यत्सायं जुहोति रात्रिमेव तेन दक्षिण्यां कुरुते^६
यत्प्रातरहरेव तेन दक्षिणं कुरुते^७ यत्ततो ददाति सा
दक्षिणेति^८ यदहोरात्रयोर्ददातीत्येवेदमुक्तं भवत्यथ दर्शपूर्ण-
मासयोरन्वाहार्यश्च पुरोडाशस्य च^९ चतुर्धाकरणं विज्ञायते^{१०}
दक्षिणैवाष्टैषाथो यज्ञस्यैव किद्रूपमपि दधातीति^{११} यथैवादः^{१२} १०
सौम्ये ऽध्वर आदेशमृत्विग्भ्यो दक्षिणा नीयन्त एवमेवापि

II. 120. 4. दक्षिणं पुरोडाशं चतुर्धा कृत्वा वर्हिषदं करोति^१ वासोदक्षिणाः
काम्या इष्टयो या^२ अनादिष्टदक्षिणा^३ गोदक्षिणः पशुबन्धो^४

III. 32. 10. नित्यो ऽन्वाहार्यो^१ यथो एतच्छालौकेः कल्पं वेदयन्ते पत्नी-
संयाजेषु सर्व एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरित्यनभ्यावृत्यै-^२
वाच फलीकरणहोमो होतव्यो भवत्यथ हैके राकां च सिनी-
वालीं च कुह्रं चानुमतिं च पत्नीहोमं च नारिष्ठौ च होमौ

१ •दितानि H U G (pr. m.) Ben, •दिता C.

२ Given by U (pr. m.) only and by Sāyaṇa in a citation.

३ See TS. I. 7. 3. 1.

४ यथैव Ben, यथापि Be.

५ Thus Ben G (sec. m.), याचनादि° H U D C G (pr. m.), इष्टय
चनादि° Be; cp. XIII. 1: 120. 4.

पुरस्ताद्गृहपतेरुपजुङ्गति सं पत्नी पत्या सुकृतेन गच्छतां यज्ञस्य
युक्तौ धुर्यावभूताम् । संजानानौ विजहतामरतीर्दिवि ज्योति-
रजरमारभेताः स्वाहा ॥ दश ते तनुवो यज्ञ यज्ञियास्ताः
प्रीणात् युजमानो हतेन । नारिष्ठयोः प्रशिषमीडमानो
५ देवानां दैव्ये ऽपि यजमानो ऽमृतो ऽभूत्स्वाहा ॥ यं वां देवा
अकल्पयन्नुर्जो भागः शतक्रतुः । एतद्वां तेन प्रीणानि तेन
तप्यतमः हहौ स्वाहेति ^१ ॥ २६ ॥ पञ्चदशः ॥

I. 72. 3. अथेदमग्निहोत्रः सायमुपक्रमं प्रातरपवर्गमाचार्या ब्रुवते ^१

तत्रोदाहरन्ति ज्योतिषी इमे संनिपतिते भवत आदित्यस्य
१० चाग्नेश्च ^१ ते न व्यवेयात्सायमाहवनीयमुद्धरन्पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखो
निवपेत्प्रातराहवनीयमुद्धरन्पश्चात्प्राङ्मुखो निवपेत्सायमग्निहोत्रः
होव्यन्नग्रेण परीत्य जुहुयात्प्रातरग्निहोत्रः होव्यन्नपरेण परीत्य

I. 72. 6. जुहुयादेवमस्यैते ज्योतिषी अव्यवेते भवतो ^१ ऽथायमुद्धरण-
मन्त्रो वाचा त्वा होत्रा प्राणेनोद्वाचा चक्षुषाध्वर्युणा मनसा

१५ ब्रह्मणा ओत्रेणाग्नीधैतैस्त्वा पञ्चभिर्दैवैर्ऋत्विग्मिरुद्धरामि भूर्भुवः
सुवर्द्धियमाण उद्धर पाप्मानो मा यदविद्वान्यच्च विद्वाः-
श्चकार । अज्ञा यदेनः कृतमस्ति पापः सर्वस्मान्मोद्धृतो मुञ्च
तस्मादिति सायः ^१ रात्रिया यदेनः कृतमस्ति पापः सर्व-

I. 72. 12. स्मान्मोद्धृतो मुञ्च तस्मादिति प्रातरग्निं निदधात्यमृताहुति-

२० ममृतायां जुहोम्यग्निं पृथिव्याममृतस्य जित्यै । तथानन्तः^१

काममितो जयेम प्रजापतिर्यं प्रथमो जिगायाग्निमग्नौ वैश्वानरे
ऽमृतं जुहोमि स्वाहेति साय॥^१ सूर्यमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं
जुहोमि स्वाहेति प्रातरेतद्भु^२ वा अग्नेरग्निहोत्रं पयोहोत्र-

- I. 73. 7. मितरद्भु^३द्व्यन्यथाहितमग्नौन्यरिषिञ्चेद्भुत्वाहवनीयमेवैकं परि-
षिञ्चेद्भुत्वा^४श्चैव ऊत्वा चाहवनीयमेवैकं परिषिञ्चेन्नैव परि-
षिञ्चेदित्येतदपरमथेदं परोक्षोपस्थानं भवतीहैव सन्तत्र सतो
वो अग्नयः प्राणेन वाचा मनसा विभर्मि । तिरो मा सन्त-

- I. 77. 6. मायुर्मा प्रहासौज्योतिषा वो वैश्वानरेणोपतिष्ठ इत्यथेमा॥
समिधं प्रवसतस्त्रुष्णीमभ्यादध्यात्प्रवसन्धाजमानं^५ कुरुते^६ ॥३०॥

अथेम॥ समस्तहोमं यायावरधर्मेण विद्यमानमाचार्या १०
ब्रुवते^१ तत्रोदाहरन्ति यायावरा ह वै नार्मषय आस॥स्त
ऽध्वन्यग्राम्य॥स्त^२ समस्तमजुह्वुस्तस्माद्यायावरधर्मेणाध्वनि^३ सम-
स्त॥ होतव्यं^४ तस्यानिमित्तो^५ होमः^६ संवेगनेन वा निमील-
नेन वोपसमाधानेन वान्तर्दध्यान्^७ शूद्रगव्या^८ अग्निहोत्रं^९

१ इ ins. Be G (sec. m.) ; C om. इ (प्रातरेतद्वा) ।

२ प्रनत्स्यन्त्या० G (sec. m.) and the Viv.

३ Thus Ben H U D G (pr. m.), धन्विन्य० (i.e. धन्वन्य० ?) Be G (sec. m.). Instead of अग्राम्यन् Be अग्राम्यन् ।

४ ०णधन्विनि Be G (sec. m.).

५ Uncertain ; ०स्यानिमित्तो Be C D U G (pr. m.), ०स्यनिमित्तो G (sec. m.), ०स्यानिमित्तो Ben H.

६ Conjecturally ; ०द्रगव्याया च० H G (pr. m.) U (sec. m.), ०द्राव-
वाया च० Ben D C U (pr. m.), ०द्रगवाग्नि० Be G (sec. m.). Probably
we have here the genit. (dative) of ०गवौ, cp. उपवसथगवौ, प्रवसथगवौ ।

जुहुयान्नाहितायै न मृतवत्सायै न वहलायै न वाहिन्यै^१ न
 वान्यायै न वान्यवत्सायै नानुदेश्यप्रतिगृहीतायै^२ नानुस्तरणी-
 प्रतिगृहीतायै^३ नैकस्यै दुग्धेन वहवो जुहुयुर्न वक्त्रीनामेवैको^४ ।
 दुग्धं लभमानस्योपसादनप्रभृति स्तनानुमन्त्रणं भवति ।
 ५ दीप्यमानेष्वह्यमानेषु^५ यावन्त्यग्निहोत्राण्यभ्यतिक्रान्तानि^६ स्यु-
 स्तानि प्रतिसंख्याय प्रतिजुहुयात्स^७ यद्यनस्तमिते जुहुयात्पुन-
 रेवास्तमिते जुहुयादथ यदि महारात्रे जुहुयात्पुनरेवौषसं
 जुहुयादिति^८ ॥ ३१ ॥ षोडशः ॥

I. 80. 11.

कथमु खलु जीवपितुः पिण्डदानं भवतीति^१ येभ्य एव
 १० पिता ददाति तेभ्यः पुत्रो ददाति^२ द्वाभ्यां जीवपिता
 ददात्येकस्मै जीवपितामहो ददाति^३ न जीवन्तमतिदद्या-
 दित्येके^४ पितृव्यस्य चेतुगोत्रस्य दायमुपयच्छेत्^५ कथं तच्च
 पिण्डदानं भवतीति^६ यस्मिन्काले पित्रे पिण्डं ददाति

१ Emended; वहान्यायै Be G Ben U, हान्यायै H D, वाइलायै C.

२ I am uncertain if we are to read here also अनूदेश्य (cp. XXIV. 13: 197. 6); नानुदेश्य० Be Ben C D, नानुदेश्य० G U, नानुदेश्य० H; अनूदेश्य one copy of the Viv., अनूदेश्य another.

३ These words found in Ben D C U only; they are mentioned in the Vivaraṇa.

४ एव effaced in G.

५ Thus Be H G; मानेष्वेवह्य० D C, मानेषुह्य० Ben U; cp. Rudradatta on Āp. IX. 8. 5.

६ अभि om. Ben U (pr. m.) C.

७ यक्तीत G (sec. m.) only; cp. XX. 10: 23. 12.

तस्मिन्काले ऽस्य पिण्डं निवृणुयादथ चेदसगोत्रस्य दायमुप-
यच्छेत^१ कथं तत्र पिण्डदानं भवतीति^१ स्वेभ्यो दत्त्वा प्रतिवेशं
वर्हिं स्तौत्वा वर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्यादपि वागार एव स्थाली-
पाकः अपयित्वा वर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्यात्कथमु खलु
युत्रिकापुत्रस्य पिण्डदानं भवतीत्येतत्ते ऽमुथ्यै तत मम पिता- ५
मह ये च त्वामन्वेतत्ते ऽमुथ्यै पितामह मम प्रपितामह ये च
त्वामन्वेतत्ते ऽमुथ्यै प्रपितामह मम प्रप्रपितामह^२ ये च
त्वामन्विति^३ प्रविदानकल्पेन वा दद्यात्स्वधा पितृभ्यः पृथिवी-
षद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो ऽन्तरिक्षसद्भ्यः स्वधा पितृभ्यो दिविषद्भ्यः
इति^४ पितुश्चेत्पितामहस्य प्रपितामहस्येति नामानि न १०
जानीयात्कथं तत्र पिण्डदानं भवतीति^१ प्रविदानकल्पेन वा
दद्यादपि वैतत्ते तत ये च त्वामन्वेतत्ते पितामह ये च
त्वामन्वेतत्ते प्रपितामह ये च त्वामन्वित्युत्तर आयुषि लोम
I. 81. 2. किन्दीतेति^१ कस्मिन्नु खल्वेतत्काले केत्तव्यं भवतीत्यूर्ध्वः
षट्षष्टिभ्यश्च^२ वर्षभ्यो ऽष्टाभ्यश्च मासेभ्य इत्येतस्मिन्नेवैतत्काले १५
केत्तव्यं भवतीति^३ कथमु खल्वनाहिताग्नेः पिण्डपितृयज्ञो
भवतीत्यनिरूपः स्थालीपाकः अपयित्वाग्निमुपसमाधाय

१ यज्ञैत G (sec. m.) only; cp. XX. 10: 23. 12.

२ Thus G (sec. m.) only; all the other MSS. om. the first. प्र ।

३ Thus Ben C U (pr. m.); षट्षष्टिभ्यः D, षट्षष्टिभ्यो H G U (sec. m.), षष्टिभ्यो Be.

४ Thus Ben D C U (pr. m.); भवति om. H Be G U (sec. m.).

संपरिस्तीर्याहुतीहुत्वा दक्षिणेनाग्निं दक्षिणाग्रं बर्हिं स्तीर्त्वा
बर्हिःप्रभृति पिण्डं दद्यादपि वागार एव स्थालीपाकः अपथित्वा
बर्हिःप्रभृत्येव पिण्डं दद्याद्यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्ययचैतमग्नि-
मुपतिष्ठेतेति ^१ ॥ ३२ ॥

I. 82. 6;
II. 48. 16.

यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते हविष्कृता वाचं
विसृज्याज्यानीर्जुहुयात्कस्मिन् खल्वेनाः काले जुहुयादिति ^१
प्रस्कन्दनान्तं कर्म क्वैतस्मिन्नेनाः काले जुहुयात्कथमु खल्व-
नाहिताग्रेराग्रयणं भवतीत्यनिरुप्तः स्थालीपाकः अपथित्वा-
ग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्याधारावाधार्याज्यभागाविद्धाग्रयण-

१० देवताभ्यः स्विष्टकृच्चतुर्थीभ्यो जुहुयात्कामं^१ पुरस्तात्स्विष्टकृतो

I. 83. 3.

ऽज्यानोरुपजुहुयान्तस्मैतेनैव मन्त्रेण प्राश्नीथाङ्गद्रानः श्रेयः
समनैष्ट देवा इत्यपि वा श्रुतवतो ब्राह्मणस्य हुतोच्छेषणा-

I. 84. 15.

स्लिषेत ^१ समानः प्राश्ननमन्त्रः ^१ कथमु खल्वन्तर्विराजं बहि-
र्विराजमन्तर्वहिविराजमिति जानीयान्नित्येनोपस्थाय विराज-

१५ क्रमैरुपतिष्ठेत प्रोष्य^१ पुनरागम्य^१ विराजक्रमैरुपस्थाय नित्ये-

नैवोपतिष्ठेत^१ तेनैव^१ बहिविराजमुक्तमन्तर्वहिविराजं चेति ^१ सो

I. 83. 16.

ऽधः संवेश्यमासाश्वस्यपायी प्रवसति ^१ विपरीतनामधेय एष

१ Thus G (sec. m.) only; काम Be, कर्म, D, कर्मु C, कर्म U, कर्म Ben,
कथं H.

२ Thus G, पोष्य Be D, प्रोष्यन् Ben C U, प्राय H.

३ ऽगत्य G and U (sec. m.).

४ अपि instead of the last एव Ben D C U (pr. m.).

1. 86. 5 भवति ¹ स खिद्येदं प्रायश्चित्तं मध्ये^१ पतितमाश्विनो द्विक-
पालस्तमन्तमेव^२ परिणये^३द्वीचणीयायां चेन्नश्वेत्प्रायणीयामनु-
वर्तते ¹ प्रायणीयायां चेन्नश्वेदातिथ्यामनुवर्तते^३तिथ्यायां चेन्न-
श्वेदग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशमुत्तरमुत्तरं^३ तन्त्रमनुवर्ती^३
स्यादथ चेदग्निद्वीचणीयायां नश्वेत्कस्मिन् खल्वेन काले ^५
निर्वपेदिति ¹ दौचाहुतीर्ज्वैतस्मिन्नेन काले निर्वपेदपि वा
- III. 54. 4. प्रागौद्ग्रहणाद्यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते प्रवसतः
प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेद्भुवायै वाज्येन पर्यु-
पस्तीर्य^५ जुह्वामवधाय जुह्वयात्प्रस्तरभूयं यजमानभागो गच्छ-
तीति प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमानभागमनुप्रहरेदिति ¹ १०
॥ ३३ ॥ सप्तदशः ॥
- III. 55. 4. अथायं पशुः सोपवसथस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवती-
त्यजश्चैरग्निभिरुदवसाय षड्भूतारः^५ ऊत्वा यूपाहुतिः^५ ऊत्वा
यूपः सथजुषं कृत्वा^५ वेदिं विमाय व्रतोपायनीयमग्निताग्नी-
नन्वाद्ध्याद्रूतमुपेयादि^५भाबर्हिः संनह्योपवसेदथ प्रातराग्नेयेना- ^{१५}
ष्टाकपालेन यजेतेति नु बौधायनस्य कल्पो ¹ नाग्नीनन्वा-

१ मध्य H Be G U D C.

२ Thus (०खसंतमेव) G H U (sec. m.), ०खंतमेव C, ०खसतमेव Be,
०खसमेव Ben U (pr. m.) D.

३ Thus Ben U (pr. m.) D C; ०सुत्तरमुत्तरं तच्चेममनु० Be U (sec.
m.), ०सुत्तरं तच्चेममनु० H G (pr. m.), ०सुत्तरं तंचमनु० G (sec. m.).

४ वा ins. G Be U (sec. m.) H, not Ben D C.

५ The words षड्भूतारं unto ऊत्वा are given by G (sec. m.) after
उपेयात् (1. 15).

दध्यान्न व्रतमुपेयात्पाणी संमृश्रीत^१ । परिसृणीयात्पात्राणि
 निर्णिज्य स॒सादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेशयेत्तूष्णीं^२ । प्रणीते
 त्वौत्तरवेदिके मन्त्रेणोपविशेत्त्रोचणीः स॒स्कृत्य पात्राणि
 प्रोचेदाज्यं निरूप्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा स्फ्यहस्तः प्राडेत्य
 ५ स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथ गालौकेररणोरग्नौन्ममा-
 रोह्योदवसाय मथित्वाग्नौन्विहृत्यैवमेव^३ षड्भुतारं कृत्वा
 यूपोद्धतिं कृत्वा यूपं सयजुषं कृत्वा वेदिं विमायाग्नौन-
 न्वादध्याद्रतमुपेयादिध्मावर्हिः संनक्षेत्पाणी संमृश्रीत^१ परि-
 सृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य स॒सादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उप-
 १० वेशयेत्तूष्णीं^२ । प्रणीते त्वौत्तरवेदिके मन्त्रेणोपविशेत्त्रोचणीः
 स॒स्कृत्य पात्राणि प्रोचेदाज्यं निरूप्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा
 गार्हपत्यं आज्यं विलाप्योत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा
 समिद्वत्याहवनीये पूर्णाद्धतिं कृत्वा स्फ्यहस्तः प्राडेत्य स्तम्बय-
 जुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वम्^३ ॥ ३४ ॥

II. 55. 9. १५

स्फ्यो यूपो भवतीति^४ । कथमु खल्वस्य स्वरधिमन्यने^५
 यूपशकले^६ इति^७ भवन्तीत्येतस्यैवावतत्तुयादपि वान्यस्य

१ Thus Ben C D U (pr. m.), तूष्णीकं G Be H U (sec. m.).

२ After विहृत्य G ins. (on the margin): षड्भुतारं कृत्वा यूपं सयजुषं
 कृत्वा वेदिं विमाय व्रतोपायनीयमशित्वाग्नौन्वादध्याद्रतमुपेयादिध्मावर्हिः संनक्षोप-
 वसेत् ।
 ३ लेखीत् Be.

४ Not wholly certain; ०संयनेयूपशकल इति Ben U C D G (pr. m.),
 ०संयनयूपशकले इति H G (sec. m.), ०संयनेयूपशकलमिति H. The Viva-
 rapa, although not clear, gives ०संयने as *viṣayasaptamī*. It seems
 more probable we have here a dual.

तज्जातीयस्य वृक्षस्य कुर्यादचषाल एष भवति ^१ प्रोक्षणप्रभृति
मन्त्रान्साधयेदा परिव्ययणान्तृतौयवेलायां परिव्ययेदेवमुपर-
मंमितायां ^१ पञ्चारनिप्रभृतयः पाशुबन्धिका यूपा भवन्त्या
नवारन्नेनवारनिप्रभृतय आग्निष्टोमिका यूपा भवन्त्यैकविंशत्य-
रन्नेस्थिरनिश्चतुररनिर्वा निरूढपशुबन्धस्य पालाग्रो यूपः ^५
किमु खलु प्रवसतः पशुबन्धः सिध्यती ३ ^१ न सिध्यती ३ ^१ इति ^१
सिध्यतीत्येक आङ्गरेय हैक आङ्गर्न सिध्यतीति ^१ लोकाग्नी-
खल्विमान्द्वितीयमग्न्याधेयं ब्रुवते ^१ न ^१ तु ^१ खलु ^१ प्रवसतः
पशुबन्धः सिध्यतीति ^१ ॥ ३५ ॥ अष्टादशः ॥

कियन्नु खलु पशुबन्धे याजमानं भवतीति ^१ व्रतोपायन- १०
व्रतविसर्जने ^१ यज्ञस्य पुनरालम्भ ^१ आज्यावकाशमु हैके ब्रुवत
उपप्रेषाआवण इति ^१ किंदेवत्यं ^१ नु खल्विदं भवतीति ^१
मृत्युदेवत्यमित्येव ^१ ब्रूयादथेमाः पशुबन्धे षट् प्रोक्षणस्तिष्ठो
ह ^५ मन्त्रवत्यस्तिष्ठस्त्वणौका ^१ यवमतीरिन्द्रघोषवतीः पशु-
प्रोक्षणैरिति द्वणौकाः ^१ पशुपुरोडाशीयप्रोक्षणीः पात्रप्रोक्ष- १५
णैरिध्मावर्हिःप्रोक्षणैरिति मन्त्रसंस्कृताः ^१ पशुबन्धे चेदा-

१ Plati signs only in Ben C D U.

२ नतुखलु Be G, ततुखलु Ben, तनुखलु H, नखलु U C, न D.

३ व्रतोपायने Be (instead of •पायन•) ।

४ This corrected (in accordance with the TS.); •देवतं or देवतं the MSS.

५ हि U (sec. m.).

ज्यभागावुदाजिहीर्षेत्कस्मिन् खल्वेनौ काले यजेदिति ।
 स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा प्राग्वपायै । पुरस्तात्स्वाहाकृतयो वा
 अन्ये देवा उपरिष्ठात्स्वाहाकृतयो ऽन्य इत्यादित्यस्यैवैते रश्मयः

I. 121. 3.

प्राचीनाश्च प्रतीचीनाश्च भवन्त्यथायं पशुपुरोडाशस्तस्य कः
 ५ कर्मण उपक्रमो भवतीति । जघनेन गार्हपत्यं स्फ्यं निद-
 ध्यात्स्फ्योपरि पात्रौ । पात्र्यां ब्रीह्येनावपेक्ष्पादानप्रभृति
 कर्मान्तस्तायत आयनिनयनान्तो । जघनेन गार्हपत्यमायेभ्यो
 निनयेन्नाचलौषेण पुरोडाशीयानि^१ पिष्टानि संयुयादेव^२
 सवनीयानां । यथो एतद्वैधायनस्य कल्पं वेदयन्ते ॥ ३६ ॥

III. 64. 4. १०

निरवदायेवास्य खिष्टकृतमिडामवद्येत्कथमत्र चतुरवत्तं
 भवतीत्युपस्तौर्यं पुरोडाशं द्वेधा कृत्वाभिधारयेद्देवमस्य^३ चतु-
 रवत्तं भवत्यथ हैक आचार्या एकादश धर्मान्यशुबन्ध उत्सा-
 दयन्त्यग्न्याधानं व्रतोपायनं पृष्ठ्यां प्रणौतां याजमानमाज्य-
 भागौ प्राश्निचं यजमानभागब्रह्मभागौ चतुर्धाकरणं विष्णु-

१५ क्रमानिति । कियन् खलु पशुबन्धे दर्विहोमा दृष्टा भवन्तीति ।

I. 122. 17.

षड्भोता यूपाज्जति स्तोत्र्या दिशांप्रतीज्यौपयज इति । किंदे-

I. 124. 7.

वत्या उ खलु मनोता भवतीत्याग्नेयीत्येव ब्रूयात्किं देवत्य उ
 खलु वनस्पतिर्भवतीति । वैष्णव इत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते वैष्णवा
 वै वनस्पतय इत्याप्युदाहरन्ति यज्ञो वै विष्णुरित्यथायं

पुरो० Ben G (sec. m.), पौरो० the other MSS.

Thus U H Be G ; संयुयादेव Be, संयुयादेव२ C.

•सच Ben U (pr. m.). D C.

पशुः सार्वचैष्टुभो भवत्येकादश प्रयाजा एकादशानूयाजा
 एकादशकपालः पशुपुरोडाश एकादशावदानान्येकादशोप-
 याजा इत्येवं पशुः सार्वचैष्टुभो भवति ^१ यथो एतच्छालीकेः
 कल्पं ^२ वेदयन्ते ऽरण्योरग्नौ न्समारोह्योदवस्येत्तं ^३ चेत्तत्र चेष्टन्त-
 मादित्यो ऽभ्यस्तमिथात्कथं तत्र प्रायश्चित्तं ^४ सिध्यती ^५ न ^५
 सिध्यती ^२ इति ^१ सिध्यतीत्येक आङ्गिर्य हैक आङ्गर्न
 सिध्यतीति ^१ यज्ञाभिपरीत एष ^४ आकाशो भवति ^१ नैव
 सिध्यतीतीत्या ^५ अयं पशुः सार्वचैष्टुभो व्याख्यानः ^१ ॥ ३७ ॥
 एकोनविंशः ॥

अथातः काम्यान्पशून्व्याख्यास्यामः ^१ को नु खल्वेषा- ^{१०}
 सुपांशु भवतीति ^१ य एवाश्वमेधिकाः प्राजापत्याः सावित्राः
 सारस्वताः पौष्णा याम्याः पिबदेवत्या द्यावापृथिव्या वायव्याः
 सौर्या वैश्वकर्मणा इति ^१ गर्भिण्या भवन्तीति कथमत्र प्राय-
 श्चित्तं ^४ सिध्यती ^२ न सिध्यती ^२ इति ^१ सिध्यतीत्येक आङ्गिर्य
 हैक आङ्गर्न सिध्यतीत्येतत्समृद्धय एता भवन्ति ^१ नैव सिध्य- ^{१५}
 तीत्यादित्यां मल्हां गर्भिणीमालभत इत्यृषिनामधेयमेवैत-

१ The kalpa of Śālīki here alluded to I have not traced in our Dvaidhapaśnas; the prāyaścitta is, according to the Vivaraṇa, the one treated of in XIV. 24 init.

२ Thus G (sec. m.) Be; •समारोह्यो the other MSS.

३ Pluti signs not given by all the MSS. here and infra.

४ एष om. H Ben C.

५ सिध्यतीतीचा H, सिध्यतीतिन्वा (or चा) or सिध्यतिन्वा the other MSS.

इवत्यपन्नदती^१ भवतीत्यहीनदतीत्येवेदमुक्तं भवत्यथेयं दशर्षभा
 संवत्सरमभि विहिता^२ । प्राजापत्य^३ एवैषां कद्रुर्दशमो भव-
 तीति^४ । 'कथमत्र ब्रह्मचर्यं सिध्यती^५ न सिध्यती^६ इति ।
 सिध्यतीत्येक आऊर^७य हैक आऊर्न सिध्यतीति । संतिष्ठते ।
 ५ नैव सिध्यतीति । पर्यारिणो भवतीति । परिहारसूरित्येक
 आऊर^७य हैक आऊरनुजैवैषोक्ता भवति । वेहदित्येतामा-
 चक्षते ॥ ३८ ॥

सोमापौष्णं चेतमालभेतेति । चयाणामेवैष उक्तो भवत्य-
 थापुदाहरन्ति यस्मिन्सो धयतीति । त्वाष्ट्रं वडवमालभेतेति ।
 १० यमेवैतं पुमांसः सन्तमधिरोहति स वडवो । विषम आल-
 भेतेति । देवयजनं वा विषमं स्याद्यस्मिन्वा पशुमालभेतापां
 चौषधीनां च सन्धावालभत इत्युदकान्त इत्येक आऊर^७य
 हैक आऊः प्रावृषि वा शरदि वेति । यस्याश्विने शस्यमाने
 सूर्यो नाविर्भवति सौर्यं वज्ररूपमालभेतेति । प्रायणीये
 १५ चेदतिरात्रे न दृश्येतारभणीयस्याङ्गः सवनौयस्योपालम्भं

१ Uncertain ; इत्युषीनाम० Be, इत्युषिनाम० Ben C G D, इत्युषिम० H,
 इत्युषिनाम० U (pr. m.), इत्युषिनाम० U (sec. m.). Read perhaps
 इत्युषीनामधेय० ?

२ Thus Ben C D G (pr. m.), विहिताः Be U H G (sec. m.).

३ Thus Ben C U D G (pr. m.), अपत्या Be H G (sec. m.).

४ इति only in Be.

५ Before देव० all the MSS. exc. Be ins. यद् or य ।

कुर्याद^१य चेदुदयनोये ऽतिरात्रे न दृश्येतैकाहिके वानूबन्ध्य-
 स्थोपालम्भ्यं कुर्युरपि वोदवसायैवैतेन पशुना यजेरन्नितीन्वा^१
 इमे काम्याः पशवो व्याख्याताः ^१ ॥ ३६ ॥ विंशः ॥

॥ इति चतुर्विंशः प्रश्नः ॥

69. 2.

कथमु खलु यावज्जीवप्रयुक्तानां चातुर्मास्यानामनुप्रयोगो
भवतीति ^१ फाल्गुन्यां वा चैत्र्यां वा पौर्णमास्यां शुनासी-
रीयपरुषा यजेताथ वैश्वदेवायोपवसेद्वैश्वदेवेनेद्वा पौर्णमास-
वैमृधाभ्यां यजेताथ चेदिष्ट्या पशुना सोमेन वा यजेत कथं

५ तत्र कुर्यादिति ^१ प्रतिष्ठयैतस्य पचस्य शुनासीरीयपरुषा
यजेताथैतेषामेकेन यजेताथ वैश्वदेवायोपवसेद्वैश्वदेवेनेद्वा पौर्ण-

ib.

मासवैमृधाभ्यां यजेतेति ^१ यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेद-
यन्ते यावज्जीवप्रयुक्तान्येव चातुर्मास्यानि स्युरन्तर्मिथुनानि ^१
प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदिति कथमत्रेष्टिपशुबन्धा इति ^१

१० काममिष्ट्या कामं पशुबन्धनेति ^१ क उ खलु चातुर्मास्यानि
समामं गच्छन्तीति ^१ राजसूये च चातुर्मास्येषु च सोमेस्त्रिव्येव
ब्रूयादथाप्युदाहरन्ति द्वादशाहे ऽपि चातुर्मास्यैर्यजेत ^१ वैश्व-
देवेनेद्वा ^१ चतुर्थ्यां वरुणप्रघासैरष्टम्यां च ^२ नवम्यां च साक-
मेधैर्द्वादश्यां शुनासीरीयपरुषा यजेतेति ^१ विज्ञायते संव-

I. 130. 5. १५

त्सरप्रतिमा वै द्वादशरात्रयो भवन्तीति ^१ चिद्वर्द्धिर्भवतीति ^१
तृष्णीकानि हान्तराणि भवन्तीति मन्त्रवदु ^१ ह वाह्यमेतदेव ^२

I. 134. 3.

सदन्यत्रेष्टिसंनिपाते ^२ विपरीतं भवतीति ^१ क उ खलु करम्भ-

१ Before वैश्व० D G U C ins. प्रथमायां, which, strictly spoken, is superfluous.

२ च om. U G D Ben C and Rudradatta on Āp. VIII. 1. 2; it is found in Be H and the Vivaraṇa.

३ Thus G; D Ben (pr. m.) U (pr. m.) C present the same reading, leaving out only च; U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be ins. एतदुः between मन्त्रवदु and उ; H reads as G, only सदेवताहदन्यत्रे०; Ben सदेवतदुहान्यमेतदुपसदन्यत्रे०, Be : सदेवतदुहवान्यमेतदुपसदन्यत्रे० ।

पात्राणि प्रथमं मन्त्रं लभन्त इति ^१ प्रोक्षणं इत्येव ^२ ब्रूयात्सह
हविर्भिः करम्भपात्राण्यभिपर्यग्नं कुर्यात् ^३ किं देवत्यानि नु खलु
करम्भपात्राणि भवन्तीति ^४ वारुणानीत्येव ब्रूयाद्विज्ञायते
ऽन्यमेव ^५ वरुणमवयजत इत्यस्तं प्रेत सुदानव इति गृह्यङ्गेष्वे-

III. 72. 1. तेत्येवेदमुक्तं भवति ^१ तौ व्यतिचारः सस्वयजुषी हरेयाता- ५
मितश्चामुतश्च ^२ यन्त्रं ^३ प्रतिप्रस्थाताध्वर्युः परिगृह्णीयात्सह ^४ निरु-
प्रस्य प्रतिप्रस्थातापो निःषिच्याध्वर्योराज्यस्य ^५ वाचयेदध्वर्यो-
रतिप्रणयनादादायाध्वर्युः स्वमिधमपक्रम्यैव तिष्ठति ^६ ॥ १ ॥

अथायं प्रतिप्रस्थातान्तरेण ^७ चाहवनीयं चोपातीत्य
स्वमिधमाददीत ^८ तावपसलैः ^९ पर्यावृत्यध्वौ हरेयातामथा- १०
सुतः ^{१०} प्रदक्षिणमावृत्यध्वौ प्रतिष्ठाप्यैतेनैव यथेतमेत्य प्रतिनि-

१ Thus Be G (sec. m.), the Viv.; प्रोक्षणाप्रवृत्तीत्येव U G (sec. m.)
Ben H, प्रोक्षणप्रवृत्त्येव D, प्रोक्षप्रवृत्त्येव C.

२ Thus all, cp. the Calcutta edition of TS, vol. II, p. 41, l. 5
from bottom (TBr. I. 6. 5. 4 ?).

३ °स्वयन्त्रं Be G U (pr. m.).

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv.; प्रतिगृह्णीयात् D C U (pr. m.)
Be Ben; H om. the prepos.; cp. Āp. VIII. 5. 12.

५ °ध्वर्योरा H Ben (pr. m.).—After वाच्यस्य C D Be G U (pr. m.)
ins. च, U (sec. m.) चार्धम् ।

६ Thus Ben H U (sec. m.) and the Vivaraṇa; °स्वामिधमपक्रम्य Be
G C U (pr. m.) D.

७ Thus G U C and the Viv., the other MSS. om. तौ ।

८ परिहरेयाताम् U (sec. m.).

वेष्टयते प्रतिप्रस्थातान्तरेण वेदी प्राचीनमुपयमनीहारो^१ ।
 १३८. ४. ऽथेमा अध्वर्याः प्रोक्ष्ण्यो दक्षिणेन प्रतिप्रस्थातारं परिगृह्णा-
 सादयेदेवमेताभिरनभिपरिहृतो भवत्यथेयं^२ मारुती दक्षिणां
 वेदिं गच्छति सप्तमी^३ हविषामधिश्नीयते^४ । कथमेतयाव्य-
 ५ वेतानि भवन्तीति^५ प्रतिकृष्यैनामयेण दक्षिणेन^६ हवींश्च-
 नभिधारितामुद्वासयेदथैनां पुनरधिश्रित्याभिधारितामुद्वा-
 स्यान्तर्वेद्यासादयेदेवमेतान्यव्यवेतानि भवन्त्यथायं प्रतिप्रस्थाता
 मारुत्यै दैवतस्य सकृदेवानुवाचयेत्सकृदाश्रावयेदथान्यत्राध्वर्याः
 कृतानुकारो भवतीति^७ तद्यदिहाश्रावयतीह^८ यजतीति
 १० तत्प्रतिप्रस्थाता कृतानुकार एव भवत्यथेदं मारुत्यै मेक्षण-
 [II. 73. 3.] मयेणौत्तरवेदिकमग्निं^९ परिगृह्णानुप्रहरेद्यथो^{१०} एतदौपमन्यवस्य

१ Thus G U C D, 'यमनिहारो the other MSS.

२ इति after भवति ins. D U Ben C.

३ Uncertain reading and meaning, the Vivaraṇa of this passage is missing. G (sec. m.) reads as given above; सप्तम्यश्च हविषामधिश्रि^० Ben (pr. m.) C, सप्तम्या हविषामधिश्रि (or अ)यते Be U (sec. m.) Ben (sec. m.) G (pr. m.), सप्तम्यविषमिश्रयते H.

४ Instead of दक्षिणेन (thus G, Ben sec. m. Be) दक्षिणा U (sec. m.), दक्षिणानि C Ben (pr. m.) U (pr. m.) H D.

५ Thus Ben (sec. m.) G (sec. m.), the last MS ins. इति also after 'आवयति' H (only 'वयतिह' and the Viv. (reading यदी०) : तद्यदाहा० Ben (sec. m.), तद्यदाश्रावयतीह Be, तद्यदिहाश्रावयतीति तत्-प्रतिप्रस्था० C.

६ 'येणौत्तर० Be H.

७ पर्याहृत्यानु० U (sec. m.).

कल्पं वेदयन्ते तुषैश्च निष्कासेन चावभृथमवेयादिति दैवतं
प्रदाय स्विष्टकृतं प्रयच्छेत्तुषान्संप्रकीर्यादकान्तं प्रत्यस्येत्सिद्धमत

- . 141. 18. ऊर्ध्वमथायं गृहमेधीय आज्यभागप्रतिपत्केडान्तः^१ संतिष्ठते ।
III. 74. 10. तत्र नास्ति प्राशित्रं^१ तृष्णीः^२ समक्ताञ्ज्वाकलान्यरिधीनग्ना-
I. 143. 18. वनुप्रहरेदभिवान्यायामविद्यमानायाः संधिनीक्षीरं दोहये-
दिति^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

- I. 143. 17. अथायं महापितृयज्ञस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१
वर्हिर्यजुषा कुर्याद्देवानां पितॄणां परिषूतमग्निं देवपितृवर्हिर्मा
त्वान्वञ्ज्वा तिरक्पर्व ते राध्यासमित्यपहतो ऽररुः पृथिव्यै देव-
पितृयजन्या इत्यपहतो ऽररुः पृथिव्या अदेवपितृयजन इत्येव-^{१०}
मेतेष्वधिकरणेषु कुर्याद्यत्र देवाश्च पितरश्च संनिगच्छेयुः^१
पाणी संमृश्रीत^१ परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य मूसादर्थ-
द्वद्वाणं दक्षिणत उपवेश्याचैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन
गार्हपत्यः स्फ्यं निदध्यात्स्फ्योपरि^२ पात्रीं^१ पात्र्यां त्रीहीना-
वपेच्छूर्पादानप्रभृति कर्मान्तस्तायत आप्यान्तो^१ जघनेन^{१५}
I. 147. 4. गार्हपत्यमाषेभ्यो निनयेद्विपरिक्रामन्त्येत् ऋत्विजो^१ ध्वर्यु-
रनन्तरं ऽग्नेः स्यादथ यजमानो ऽथ ब्रह्माथामीध्रो^१ ऽपि

१ Thus G U D Ben C, °त्केडांत Be, °त्केडांता H; read °प्रतिपत्क
रडाताः ?

२ Thus (and cp. XXI. 3 : 74. 10) Ben U H, °दकक्षा° D C,
°बालाका° G (sec. m.) Be.

३ निधाय instead of निदध्यात् Ben U (sec. m.).

वाग्नीध्र एवानन्तरो ऽग्नेः स्यादथ यजमानो ऽथ ब्रह्मायाध्वर्यु-

ib.

विपरिहरन्ति हवींश्च्यवेण पुरोडाशं धाना जघनेन धानाः

करम्भमित्येवं विपरिहृतानामेवेतेषां हविषामेकैकमुदास-

येत्^१ क उ खलु त्रैयम्बका निरुथन्त इत्युदास हवींश्चि

५ रुद्रायाम्बिकायै जुष्टं निर्वपामीति यस्य मन्त्रवन्तः^२ कायेति

कायं निर्वपेत्कायानुब्रूहीत्यनुब्रूयात्कं यजेति यजेत्क उ खलु

त्रैयम्बकाणां सौविष्टकृतं भवतीति^३ यदेवातो मृत आस-

जतीत्यसमुदित ऋषभं ददातीति^४ महाहविषामेवैषो ऽसमु-

दिते^५ दातव्यो भवति^६ सर्वमेव याजमानं पिबत्यज्ञ उत्सौ-

१० दित्यशुबन्धे सौम्ये ऽध्वरे ऽन्यत्रतत्रोत्पत्तिवचनात्सर्व^७ एवाग्नि-

याजमानो ऽग्निचये सर्वमेवाग्न्याधेयच्छन्दो^८ याजमानमग्न्या-

धेये^९ ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

I. 156. 1.

अग्निष्टोमेन यज्यमाणः प्रज्यमात्मानं कुर्वीत^१ येनास्या-

कुशलं^२ स्यात्तेन कुशलं कुर्वीत^३ यानृणान्युत्थितकालानि

१५ सुस्तानि व्यवहरेदनुज्ञापयीत वा^४ स पुरस्तादेवोपकल्पयते

१ इति om. Ben H.

२ Emended; समुदितो MSS.

३ Thus U Ben C D H; न्यत्रचोत्पत्ति० G and the Viv.; न्यत्रचोत्पत्ति० Be.

४ Thus G U (sec. m.) and the Viv.; धेयच्छन्दसो H Ben D C, धेयच्छन्दसो Be.

५ Thus (and cp. XXIV. 12:195. 8) Be D U C, स्यात्कुशलं G; स्यात्कुशलं Ben H.

I. 156. 6. प्रभूतं दणवश्च पश्चाज्यं स्थाल्यमत्रं कुम्भं च कुरीरं चेति ^१
 विदलसु ह कुम्भं भवति जालसु कुरीरं ^१ द्वादशशतं दक्षि-
 णानां ^१ विज्ञायते छन्दोगब्राह्मणं वीरहा वा एष देवानां यः
 सोममभिषुणोतीति ^१ शतेन वीरं निरवदयते ^१ दशभिर्दश
 प्राणान्यैकादशी तथात्मानं ^१ यैव द्वादशी सा दक्षिणेत्यथ ^१ ५
 हैक एकविंशतिदक्षिणेन यजन्त एकविंशं यज्ञायज्ञिय-
 मिति वदन्तो ^१ इय हैके सप्तगुना यजन्ते सोमक्रयण्यतिथि-
 गव्यनूबन्ध्याश्चतस्रो मध्यतस्तदपि दाशतये ^१ विज्ञायते प्र सप्त-
 गुस्तधीति सुमेधामिति ^१ ॥ ४ ॥

156. 9. अथातो देवयजनकल्पः ^१ स एतद्देवयजनकल्पं जोषयते १०
 पुरस्तादुदकमनूपरमनुपहितमविसृग्दार्शनिरिणमसुषिरमभङ्गु-
 रमवल्लौक ^१ वल्लौषधि ^१ यचान्याभ्रन्या ओषधयो व्यतिषक्ताः १

^१ दक्षिणेत्यथ Be Ben (sec. m.). On this passage cp. Pañc. br. XVI. 1. 12.

^२ After °गव्य° G ins. (on the margin), °व्येत्य, thus also the Vivaraṇa.

^३ See R̥gveda X. 47. 6.

^४ °नूपहितम° Be G (sec. m.), the Viv.; °नूपहितम° the other MSS.—°विष्वग्दार्शनि° G and one copy of the Viv.; °विष्वग्दार्शनि° Ben and another copy of the Viv.; °विरंदार्शनि° U; these MSS. point to a reading ऋविष्व(च)ग्दारि; °विष्वग्दीर्घमनि° D, °वि(पि)ष्वग्दीर्घ(घै)मल्लण° Ben C H D; these MSS. point to a reading ऋविष्वग्दार्घ्यम्. Both readings occur equally in Baudh. pitṛmedha I. 4: 7. 14 (cp. Hir. pi. sū. I. 1: 33. 3). Gārgya Gopālayajvan comments: ऋविष्वग्दारि यच विविधं दारणं प्रहरादिकं विदारणं न विष्व तद्विष्वग्दार्घ्यम् ।—वल्लौषधि G U D C, the Viv.; °वधी Be °वधिकं Ben °वधीकं H. १

स्युः प्रागुदक्प्रवणं यथा चात्वालसारिणीरापः स्युर्नातिप्रवणं
यस्मादन्यत्पुरस्तात्समन्तिकं देवयजनं न विन्देयुस्तदेतां प्राची-
नवग्नाः ग्राणां मापयन्ति^१ कृत्तिकाः खल्विमाः प्राचीं
दिशं न परिजहति^२ तामाः संदर्शनेन मापयेदित्येतदेकः^३

156. 11.

५ श्रोणांसंदर्शनेन मापयेदित्येतदेकं^४ चित्रास्त्रात्योरन्तरेणेत-
दपरं^५ दिव्यतीकाशा भवतीति^६ द्वाभिरेवैषा^७ दिव्यती-
काशा भवत्यथाप्युदाहरन्ति^८ वग्नामेवातीकाशाङ्कुर्या-
दिति^९ द्वौ स्तोमौ प्रातःसवनं वहत इति^{१०} चित्रत्यञ्चदशौ
प्रातःसवनं वहतः^{११} पञ्चदशसप्तदशौ माध्यन्दिनः सवनः^{१२}

१० सप्तदशैकविंशौ तृतीयसवनमेष एव सः सप्तदशस्तोमो भवति^{१३}
चत्वारो हि स्तोमा भवन्त्येष एव सन्द्वादशस्तोमो^{१४} भवति^{१५}
III. 88. 17. द्वादश हि^{१६} स्तोत्राणि भवन्ति^{१७} यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं
वेदयन्ते पुरस्तादेवैतच्चैविध्यगतेषु देवयजनमध्यखेद्विज्ञायते
सा वा इयः सर्वैव वेदिरिति^{१८} ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

I. 159. 9. १५

अथेममाग्नावैष्णवमेके प्रागप्सुदीचायै ब्रुवत उपरिष्ठाद्वा^{१९}

१ MSS., exc. H. °जहति (°जाहन्ति Be).

२ भवतीति MSS., but दिव्यतीकाशा is adj., sc. ग्राणा ।

३ °वैषा MSS.

४ Thus (भवति) U only, भवत्य° H, भवन्तीत्य° all the other MSS.

५ See TS. VII. 1. 1. 1.

६ Thus C and the Viv., all the other MSS. unanimously °स्तोमो ।

७ Om. G U D C.

८ Thus Be G U D Ben (sec. m.); उपरिष्ठाद्वायं H Ben (pr.m.)
and the Viv. one copy another, sec. m., originally reading
उपरिष्ठादयं; the Viv. explains यथा कल्पे ।

क् उ खलु दौक्षणीयायै बर्हिर्यजुषा कुर्यादिति व्युपनिधाय^१

I. 159. 10. संभारान्प्राक् पाणिसंमर्शनाच्च यजमानं व्रतमुपनयति न पत्नीः
संनह्यतीत्यध्वरदौचायै व्रतं प्रणुदते^२ सर्वैवैषा व्रतोपायनीया

I. 159. 11. भवतौष्टिरयमु पत्नीसंनहनं^३ न यजमानभागं करोति न
ब्रह्मभागमित्याशीः संयोजनावेवैतावुक्तौ^४ भवतः^५ किमुपक्रम-
माणो यज्ञमाग्निषं वदेदित्यथापि सुभिचो व्रतोपायनीयस्य
भवतीति^६ कस्मै^७ किं सुभिचायावद्येद्यजमानभागस्य खलू-
त्सादनाद्ब्रह्मभाग उत्सीदति^८ संयुक्तौ ह्येतौ यजमानभागब्रह्म-

I. 159. 12. भागाविति^९ न बर्हिषदं पुरोडाशं करोति नान्वाहार्यं याच-
तीति^{१०} दक्षिणोक्तावेवैतावुक्तौ^{११} भवतो^{१२} ऽन्या उ खल्विह १०

ib. दक्षिणाः प्रतिस्थाता भवन्ति^{१३} न फलीकरणहोमेन चरति
न समिष्टयजुर्जुहोतीत्यन्तपरिक्रमिणावेवैतावुक्तौ^{१४} भवतः^{१५}

I. 159. 13. किमुपक्रममाणो यज्ञमन्तं परिणयेदिति^{१६} न पूर्णपात्रे यज-
मानं वाचयति न विष्णुक्रमाङ्कमत इत्यवश्योक्तः खलु पूर्ण-

१ Thus Be G (sec. m.) and the Viv. a. h. l. and as cited elsewhere; the prep. वि om. D U Ben H C.

२ Thus Be U (sec. m.) G (only 'वैवै'); एव H U (pr. m.), 'संयोजनाव' - D, 'संयोजनावेवैतावु' Ben and a citation by Sāyaṇa; 'संयोजनावैमानायु' C.

३ The Viv. seems to read तस्मै ।

४ Thus Be G U (sec. m.) Ben (sec. m.) and the Viv.; दक्षिणो-
क्तायैवैतावु Ben and U (pr. m.), दक्षिणैकायौ एवैतावु D, दक्षिणैकार्यौ
एवैतावु C, तत्तदगणोक्तादक्षिणैकार्यैवैतावु H.

५ 'क्रमणावे' D C, 'क्रामिणावे' Be.

पात्रो भवत्यन्यः खल्विहावभ्यः प्रतिस्थातो भवत्यन्तपरि-
क्रमिणो विष्णुकमाः^१ किमुपक्रममाणो यज्ञमन्तं परिणये-
दिति^१ ॥ ६ ॥

159. 18. द्वादश वात्सबन्धान्युदयच्छन्निति^१ कतमानि खल्वि-
५ मानि वात्सबन्धानि भवन्तीत्येता एव सुवाङ्मतीरन्यत्र स्वाहा-
160. 10. कारादित्यथाप्युदाहरन्ति समानमंस्थानो ऽग्निर्हविं^२ तिस्रो
देवतास्तानि द्वादशाथेदं कृष्णाजिनं नौरुक्तं^३ भवत्याच जात्रे-
I. 163. 5. तत्पाश्वंत एवाभिर्मर्पेद्दक्षिणं प्रति रन्ध्रं यथा नावं^४ नक्तं चेद-
मेध्यं पश्येदाहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतायेमानि दैक्षाणि
१० व्रतानि सायमुपक्रमाणि प्रातरपवर्गाण्यथौपसदानि प्रातरूप-
I. 164. 2. क्रमाणि सायमपवर्गाण्यथेदं^५ दैचं^६ व्रतं परिश्रित्यैव व्रतयेदा-
हवनीय एवैतत्पुराग्निहोत्रं ह्रयते स मानुष्यास्यतीति^७
॥ ७ ॥ चतुर्थः ॥

१ See TS. VI. 1. 2. 5.

२ ग्निर्हविं G (sec. m.), निरुचि Bé, ग्रीनिति U (sec. m.), ग्निनिति C,
ग्निरिति the other MSS.

३ See TS. I. 2. 2. e (last pāda).

४ Thus Ben (pr. m.) G (sec. m.), °येतदैचं °येतदैचं H C U D
G (pr. m.) Ben (sec. m.).

५ Thus H, समनुष्यास्यतीति Be Ben, स मानुष्यासौदिति C U D G (pr.
m.), समनुष्यस्यासौदिति G (pr. m.). The Vivaraṇa seems to have
read as C, etc.: स आहवनीयोऽनुष्यासौत् आहोयमन्यत्र ह्रयमानं दृष्ट्वेति,
but we expect a future: 'if the Āhavanīya sees that I offer
somewhere else, it will... '

- I. 167. 3. अथायं प्रायणीयस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१
 बर्हिर्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतं स्यात्प्राणी संमृश्रीत^१
 परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सः सादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत
 उपवेश्यात्रैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यं स्फ्यं
 निदध्यात्स्फ्योपरि पात्रौ^१ पात्र्यां ब्रीहौनावपेच्छूर्पादानप्रभृति ५
 कर्मान्तस्तायत आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वाहवनीये
 सुवाङ्मतिः ऊलोपनिष्क्रम्य संप्रैषमुक्त्वाभिप्रपद्य तिरः पवित्रमप
 आनीयाधिश्रित्य तिरः पवित्रं तण्डुलानावपेदे^१थाज्यं निर्वपे-
 दे^१थाज्यमधिश्रयेदुभयं पर्यग्निं कृत्वा स्फ्यहस्तः प्राडेत्य स्तम्भ-
 यजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^१ शंखन्तः^१ प्रायणीयः संतिष्ठते^१ १०
 को नु खल्वस्य कर्मणो ऽवशेषो भवतीत्या सुचां विमोक्तान्
 चरुहविषामाणनिनयनं विद्यत इति^१ स्थालौभिश्चैव चरुं
 I. 169. 20. निर्वपेदिति नु^१ बौधायनस्य कल्पः^१ किं देवत्या उ खलु
 पदाङ्गतिर्भवतीत्याग्नेयौत्येके^१ वैष्णवीत्येके^१ प्राजापत्येत्येके^१
 I. 172. 19. वाग्देवत्येत्येव^१ ब्रूयात्कृष्णयोर्णास्तुकया सोमविक्रयिणमन्तरेण १५
 I. 172. 15. भूमके^१ विध्यति^१ राजानं प्रत्यपोर्णुते यजमानः ॥ ८ ॥

१ शंखन्तः G D C U (pr. m.), शंखवतः Be.

२ Effaced in G.

३ Om. Be H.

४ Thus H, देवत्येत्येव the other MSS.

५ Thus G U (sec. m.) and the Viv. (bom उपपत्तिः, यजमानः, भूमके

भूमके Ben H Kes., भुवोवोमथे C D; cp. Baudh. grhs. I. 1: यथै-
 नामन्तरेण भूमके दर्भेण संमार्ष्टि ।

वयः सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रमित्येतयाथ यदि न सोमविक्रयी
स्यादग्रेण यूपावटकालं पलाशशाखां निहत्य समुपनह्य राजानं
पलाशशाखायाः समासज्योपासीताथ यदि कश्चिद्वसवसंयुक्तं
व्याहरेत्स्मिप्रमिति वा त्वरध्वमिति वा कुरुतेति वा^१ तद्राजा-

73. 19. ॥ नमाददौत^१ न संवादा आवर्तेरन्स^२ सोमविक्रयी स्यादग्रेयं

74. 14. प्रथमा सुब्रह्मण्योकारान्तैवैषोक्ता भवत्यथायमातिथ्यस्तस्य कः
कर्मण उपक्रमो भवतीति^१ बर्हिर्धजुषा कुर्याद्यदि पुरस्ता-
दयजुष्कृतः स्यात्पाणी संमृश्रीत^१ परितृणीयात्पात्राणि
निर्णिज्य सः सादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेश्य दक्षिणमनङ्गाहं

१. विमुच्याचैवोत्तरत उदपात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यः स्पर्शं
निदध्यात्स्फोपरि पात्रौ^१ पात्र्यां ब्रीहौनावपेच्छूर्पादानप्रमृति
कर्मान्तस्तायत आ प्रस्कन्दनाप्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वोत्तरमन-
ङ्गाहं विमुच्य राजानं प्रपादयेत्सिद्धमचाग्निष्टोमिकं^२ कर्म

175. 19. जानौयादा संप्रैषात्कृष्णाजिनावधवनेनैवातिथ्यं^३ प्रतिपद्यते^१

१५. सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१ ॥ ६ ॥ पञ्चमः ॥

स दर्भपुञ्जीलमुदृह्येति^१ कतरन्नु खल्विदं दर्भपुञ्जीलं
भवतीति^१ यदेवैतद्गोदानयोर्निदधातीति^२ सप्त गिरीन्मि-
चेति^१ कतमे नु खल्विमे गिरयो भवन्तीति^१ प्रयाजानू-

१ वेति or वोति MSS. exc. H; om. C.

२ ष्टोमिकं G U D C.

३ धवने G and the Viv.; ०यवने Be, ०यवतिने Ben, ०धूवने.

D U C.—०तिथ्यं G, ०तिथ्य Be, ०तिथ्यस्य the other MSS.

याजा^१ एवैता उक्ता भवन्तीति दीक्षणीयायाः प्रायणीयाया
 आतिथ्याया अग्नीषोमीयस्येत्याप्युदाहरन्ति^२ दीक्षणीया प्राय-
 णीयातिथ्योपसदो ऽग्नीषोमीयः सप्तम इति [॥] यज्ञो देवेभ्यो
 नित्तायतेति ^१ कतमो नु खल्वयं यज्ञो भवतीति ^१ य एवैष
 इडान्त आतिथ्यः संतिष्ठते [॥] तं देवा हस्ताम्भरभ्यैच्छन्ति ^५
 यदेवैतत्तानूनन्नः समवमृशन्तीति^२ [॥] तमिन्द्र उपर्युपर्यत्यक्राम-
 दिति ^१ यदेवैतदुपसद्भिश्चरन्तीति [॥] तमेभ्यो यज्ञ एव यज्ञ-
 माहरदिति ^१ कतमो^३ नु खल्वयं यज्ञो यज्ञमाहरदिति^४ ^१
 दीक्षणीया प्रायणीयातिथ्यै^५ एव यज्ञो यज्ञमाहरदिति^५ [॥]
 वराहो ऽयं वाममोष इति ^१ सुत्यमङ्गां वर्षिष्ठं ^१ तद्यजमानं ^{१०}
 वामं वसु मुष्णातीति [॥] के नु खल्वातिथ्यस्थानूयाजा^१ भव-
 न्तीत्युपसद इत्येव ब्रूयात्किं देवत्या उ खलूपसदो भवन्ती-
 I. 178. 19. त्वाग्नेय इत्येव ब्रूयात्कथमु खलूपसदामुपक्रमो भवतीति ^१
 बर्हिर्ह्यजुषा कुर्याद्यदि पुरस्तादयजुष्कृतः स्यात्पाणी संमृशीत ^१
 परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सः सादयेन्मदन्तीः सः स्रुत्य ^{१५}
 पात्राणि प्रोचेद्वाज्यं निरूप्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा स्फ्यहस्तः
 प्राडेत्य स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं ^१ यथा प्रकृत्यामेवं प्रथ-

१ नूयाजा MSS.

२ षोमीयस्य चेत्यथा G U (sec. m.).

३ सम् found in Be G U D C only.

४ From कतमो unto आहरदिति missing in G H ; इति missing in Ben C Be D U.

५ इति missing in G₂ U C.

मायामुपसदि सुचः सादयेदभूढा द्वितीयस्यामभूढतरासृती-
यस्याः^१ । संवरमाणा इवोपसद्भिः प्रचरेयुर्नाकृतमाद्रिये-
रन्मयाङ्गुलिः^२ सुवमादायास्यन्निवोपसदं जुहुयादिति^३
॥ १० ॥ षष्ठः ॥

- ४ क उ खल्वग्नीषोमीयस्य वर्हिर्यजुषा कुर्यादित्युदास्य
188. 13. प्रवर्ग्य प्रागाहवनीयस्य प्रणयनात्सवनीयेभ्यश्च वत्सानुपाकुर्या-
द्वावच्छिन्न आहवनीये गार्हपत्ये पदद्वतीयमुपपदेदेवमुपय-
183. 14. मनीष्वधेयमौदुम्बरी^५ स्थूणा यजमानेन संमिता कार्या
भवत्यथायं यूपो यजमानस्यारन्निभिर्विमितो भवति^६
१० सहोपर^७ इत्येके^८ । ऽत्रो हैवैतानि^९ कुर्याद्युपावटं तु^{१०} परि-
[194. 11. लिख्य पाणी संमृश्रीत^{११} । परिसृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य
समादयेत्त्रोचणीः सःकृत्य पात्राणि प्रोचेदाज्यं निरुप्या-
धिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा सुचः संमार्ष्टि^{१२} । ता उत्तरवेदिः
हरन्ति प्रोचणीश्चाथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभिसंनह्येत्यौरोडा-

१ ऽदतरासृ० H Ben U Be; ऽदतरांढ० G, ऽदतराढ० D C.

२ Thus G D Ben CU (pr. m.), मयाङ्गुलि Be, मयाङ्गुलीभिः U (sec. m.). H defective. The Viv.: परिगृहीतमूलं प्रस्तरमादाय ।

३ Between उपपदेदेवम् and उपयमनीषु H Ben ins. इधम्, not G U Be D C.

४ Conjectural reading; सहोपर इत्येके G C Be U, सहोपरित्येके Ben, सोमपर इत्येके H, सहोमपर इत्येके D; सोपर इ० the Viv.

५ हैवैतानि all the MSS., with तं the Viv. (one copy) = वक्ष्यमाणानि ।

६ om. H.

शिकेनाथैनां गार्हपत्यमीक्षयेदथैनामाज्यमवेचयित्वाज्येनाद्र-
वेत्पत्न्या^१ तदवेचितमुपयच्छीत^२ तेजो ऽसीत्यथैनच्छकले-
नोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनदाहवनीये ऽधिश्येदग्निस्ते
तेजो मा विनैदित्यथैनद्ध्रुवोत्तरेण प्रोक्षणीः सादयित्वावेचे-
तोत्पुन्यादाज्यवतीभ्यां^३ प्रोक्षणीः^४ प्रसिद्धमाहवनीयसकाशे^५

III. 97. 11. पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृह्णीतेति सिद्धमत ऊर्ध्वं^१ यथो
एतच्छालीकेः कल्पं वेदयन्ते पत्नीशाल एवाग्नीषोमस्याज्यानि
गृह्णीयात्तानि खरे सादयेदिति^२ समन्वानीय वासमन्वा-
नीय^३ वा पुराणगार्हपत्यं पाणी संमृश्रीत^४ परिस्तृणीयात्पा-
त्राणि निर्णिज्य सःसादयेत्प्रोक्षणीः सःस्तृत्य पात्राणि प्रोक्षे-^{१०}
दाज्यं निरुप्याधिश्रित्य पथ्यग्निं कृत्वा सुचः संमार्ष्टि^१ ता
अत्रैव सह सःसादयन्ति प्रोक्षणीश्च^२ न^३ प्रतिप्रस्थाता
पत्नीमभिसंनह्येत्यौरोडाशिकेन^४ नैनां^५ गार्हपत्यमीक्षयेदथै-
नामाज्यमवेचयित्वाज्येनाद्रवेत्पत्न्या तदवेचितमुपयच्छीत तेजो
ऽसीत्यथैनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनद्गार्हपत्ये^{१५}
ऽधिश्येदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्ध्रुवोत्तरेण प्रोक्षणीः

१ °नोद्रवे° instead of °नाद्रवे° G here and infra l. 14. Is अद्रवेत्
the better reading ?

२ Thus here and l. 14 G Be D C Ben U (sec. m.), °यजेत H U
(pr. m.).

३ Only given by G U (sec. m.).

४ Thus G U D Be, C H Ben om.

५ Thus Be C only, the other MSS. om. न reading °डाशिकेनैनां।

सादयित्वावेचेतोत्पुनुषादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः प्रसिद्धं गार्ह-
पत्यसकाग्रे पृषदाज्यवन्थाज्यानि गृहीत्वा ॥ ११ ॥

194. 17.

परिकर्मिभ्य उत्पदाय ब्रह्मणे राजानमुत्प्रयच्छेत्संप्रच्छन्नेषु
सुवाङ्गती^१ जुहुयात्संप्रच्छन्नास्यैव गच्छेयुराहवनीयाद्राजा
५ दक्षिणार्धः स्यादथाग्निरथ गावोवायव्यान्युत्तरार्धान्याज्यान्यपि
वाग्निर्दक्षिणार्धः स्यादथ राजाथ गावोवायव्यान्युत्तरार्धान्ये-
वाज्यानि^१ पूर्व्या द्वारोपनिष्क्रम्योत्तरेण सदः परीत्याग्नीधा-
गारे ऽग्निं निधायाभिहुत्य प्रोक्षणीहस्त उत्तरेणाग्नीध्रीयं
धिष्णियं प्रतिपद्यते^२ । ऽन्वञ्च आज्यैराहवनीये हुत्वेभ्यं प्रोक्ष्य
१० वेदिं प्रोक्ष्य बर्हिः प्रोक्ष्य बर्हिरासनं प्रोक्ष्योपनिनीय
पुरस्तादाश्ववालं प्रस्तरं गृहीत्वा पञ्चविधं बर्हिं स्त्रीर्त्वा प्रस्तर-
पाणिः प्राङ्भिर्मृष्ट्य कार्श्वयमयान्परिधीन्परिधायोर्ध्वं समिधा-
वभ्याधाय बर्हिर्मुष्टिं विधृती प्रस्तरमित्येतत्समादाय प्रदक्षि-
णमावृत्य पूर्व्या द्वारा हविर्धानं प्रपद्योत्तरार्धं खरस्य बर्हि-
१५ मुष्टिः स्तृणीयाद्बर्हिषि विधृती^१ विधृत्योराश्ववालं प्रस्तरं^१
प्रस्तरे जुह्वं^१ बर्हिषीतरा^१ एता असदन्निति समभिमृश्याप
उपस्पृश्या ब्रह्मणो राजानमादाय पूर्व्या द्वारा हविर्धानं

१ सुवाङ्गतीर्जुं • MSS., but cp. the Viv. : त्वं सोम जुषाण इति (TS. I. 3.

4. a and b).

२ प्रतिपद्यते Be G U D C, प्रतिपद्यते Ben, •यमतिपद्यते H.

प्रपादयेदात्मानमभिपरिहरमाणं इव^१ सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१

॥ १२ ॥ सप्तमः ॥

क उ खलु शिल्पवदिभ्रावर्हिरपवर्गं गच्छतीत्यग्नीषोमीय
इत्येव ब्रूयात्क^१ उ खल्वग्नीषोमीयः सुत्यमहरनुसमेतीति^१
सद्यस्त्रियामित्येव^१ ब्रूयात्क^१ उ खलु प्रवर्ग्यः सुत्यमहरनुसमे- ५
तीति^१ सद्यस्त्रियामित्येव^१ ब्रूयात्का उ खलु देवता
सुब्रह्मण्या प्रथमाह्वयत इति^१ वागेव वाचमाह्वयतीति^१ क

I. 197. 2. उ खलु पितापुत्रीया^१ सुब्रह्मण्या प्रथमाह्वयत इत्यग्नीषोमी-
यस्य ऊतायां वपायां परिहृतासु वसतीवरीषु द्वितीया^१
प्रातरनुवाके तृतीया^१ दक्षिणानासु ह काल एक आह्वयन्ती- १०

I. 197. 8. त्यथ यो वीडितः कुम्भस्तं याचतीति दृढ इत्येवेदमुक्तं

I. 198. 17. भवति^१ पयस्य सक्तू^१ कुरुतेति अयणार्थं एवैते उक्ते

I. 199. 1. भवतश्चतस्रो रशनाश्चतस्रो वपाश्रपणीर्द्वयमिभ्रावर्हिरिति
सवनीयस्य चानूबन्ध्यस्य चैतानि भवन्ति^१ काश्चतस्र स्थाली-
र्वाथव्याः सोमग्रहणीरित्यादित्यस्थाल्युक्त्यस्थाल्याग्रथणस्थाली १५
भ्रुवस्थालीत्यथेमानि द्वादशोर्ध्वपात्राणि भवन्ति दधिग्रहपात्र-
मपाश्रन्त्यन्तर्यामयोर्दिदेवत्यानां शुक्रामन्थिनोर्ध्वतुपात्रे आदि-

१ Thus Ben C Be G D U (sec. m.); •त्मानमपरिहृ• H, •त्मानमनभि-
परिहृ• U (pr. m.).

१ Thus Ben C G (sec. m.) U (pr. m.); •स्त्रियामित्येव H Be U
(sec. m.).

३ •पुत्रीया G U.

त्यस्यात्या औपशयं पात्रमुक्त्यस्यात्या औपशयं पात्रमथेम
 एकादश चमसा भवन्ति यजमानस्य ब्रह्मणो होतुरुद्गात-
 र्मैत्रावरुणस्य ब्राह्मणाच्छसिनो ऽच्छावाकस्य सदस्याग्नीधः
 पोतुर्नेष्टुरिति ^१ तेषां त्सरूणि सरूपाणि कारयेन्नैयग्रोधानां ^१
 ५ विज्ञायत उत्तरस्थां ^१ ततो ^१ यदत्सरूकैश्चमसैर्भक्षयन्ति न्यग्रो-
 धचमसैरित्येतस्मान्नैयग्रोधा एव भवन्ति ^१ रश्मिश्च ^२ म ^२ इत्य-
 दाभ्य एवैष उक्तो भवत्यधिपतिश्च म इति प्राजापत्य एष
 दधिग्रहो भवति ^१ सारस्वतश्च मे पौष्णश्च ^२ म ^२ इति ^२
 वसतीवरौरित्येक आङ्गिर्य हैक आह राजसूयिक एष
 १० महाग्रहो भवति ^१ पोषणादु ^२ ह ^२ पौष्णो भवति ग्रहणाद् ^३
 सारस्वत इति ^१ ॥ १३ ॥ अष्टमः ॥

1. 200. 5.
 III, 98. 16.

अथेदं महारात्रिकं कर्म ^१ तस्य कः कर्मण उपक्रमो
 भवतीति ^१ हस्तपादान्ग्रचात्यान्तरेण चावालोत्करौ देवय-
 जनमभि प्रपद्यन्ते ^१ तेषां यथासंप्रैषं विहितानि कर्माणि
 १५ भवन्त्यथाध्वर्युराग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिष्टुष्टैष्वया हविर्धानमित्यथो-
 परमत्यथैष आग्नीध्रः पूर्वः पत्नीशालं द्रुवाग्नीनुपसमाधाय

१ The first citation from the *uttarātatiḥ* seems XVIII. 21
 300. 13, the second I have not been able to point out.

२ चमस H; Ben om. म ।

३ Thus G D U C, पोष्णश्च म H, पौष्णश्चेति Ben. पौष्ण इति Be.

४ Thus G U; पोषणादु ह H D C, पोषणादहि Ben Be.

५ Thus emended; ग्रहणात् G U Ben Be, ग्रहणात्तु C. ग्रहणानु D,
 ग्रहणाल H.

संपरिस्तीर्य पात्राणि निर्णिज्य सꣳसाद्याज्यं विलाप्योपास्ते ^१
 ऽपरः^१ प्रतिप्रस्थाता प्रोचणीः सꣳस्त्रुत्य पात्राणि प्रोचेदाज्यं
 निरुप्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा सुचः संमार्ष्टि ^१ ता उत्तरवेदिꣳ
 हरन्ति प्रोचणीश्चाथाध्वर्युराग्नेय्यर्चां सुचो ऽभिमृशति ^१
 संमृष्टानि द्विधा पात्राण्यभिमृच्छन्तः^२ इति ^१ वायव्यया ^५
 वायव्यान्यैन्द्रा^३ सदो ^१ ऽयैष उन्नेता ग्रावोवायव्यꣳ संप्रचाल्य
 द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधाय दक्षिणस्य हविर्धानस्य
 पुरोऽन्वꣳ सꣳसादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृषदाज्याय
 दध्याग्नीध्रं दध्नाबर्हिरुपसादयत्यथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभि-
 संनक्षेत्पौरोडाशिकेनाथैनां गार्हपत्यमीक्षयेदथैनामाज्यमवेक्ष- ^{१०}
 यित्वाज्येनाद्रवेत्पत्न्या^४ तदेवेचितमुपयच्छीत^५ तेजो ऽसीत्य-
 थैनच्छशलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनदाहवनीये
 ऽधिश्येदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्रूलोत्तरेण प्रोचणीः
 सादयित्वावेक्षेत्तौत्पुनयादाज्यवतीभ्यां प्रोचणीः प्रसिद्धमाहव-

१ ऽपरः U (pr. m.), परः D C, अपरः Ben (pr. m.), अपरः the other MSS. H. wholly corrupt.

२ Uncertain reading °सꣳस्यत Ben., °सꣳस्यंत G (sec. m.), °सꣳस्यंत G (pr. m.), °सꣳस्यत Be C U, °सꣳस्यत D, °सꣳस्यंत D. The Viv. (one copy) °सꣳस्य changed into °सꣳस्य, and thus also the other copy.

३ °यैन्द्रिया G C.

४ °नोद्रवे° again G.

५ °यच्छीत G (sec. m.), U (pr. m.) D C Ben, °यच्छेत G (pr. m.) Be H U (sec. m.).

नैयन्स्काशे पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृह्णीते^१ सिद्धमत ऊर्ध्वम्^२ ।

॥ १४ ॥

98. 17.

अथ शालीकेरेवमेवेषां यथासंप्रैषं विहितानि कर्माणि
 भवन्त्याध्वर्युराग्नेय्यर्चाग्नौध्रमभिमृशेदैष्णव्या हविर्धानमित्य-
 १ योपन्मत्यैष आग्नीध्रः पूर्वः पत्नीशालं द्रुत्वाग्निमुपसमाधाय
 संपन्निस्तीर्य पात्राणि निर्णिज्य स॥साद्याज्यं विलाप्योपास्ते^३
 ऽपरः प्रतिप्रस्थाता प्रोक्षणीः स॥स्त्रुत्य पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं
 नित् एधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा सुचः संमार्ष्टि^४ ता आग्नी-
 ध्रः हरन्ति प्रोक्षणीश्चाथाध्वर्युराग्नेय्यर्चा सुचो ऽभिमृशति^५
 १ संमृष्टानि द्विधा पात्राण्यभिमृच्छन्^६ इति^७ वायव्यया वाय-
 व्यान्वैत्या^८ सदो^९ ऽयैष उन्नेता गावोवायव्यः संप्रचाल्य
 द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधाय दक्षिणस्य हविर्धानस्य
 पुत्रोच्चः स॥सादयत्युपकल्पयते प्रतिप्रस्थाता पृषदाज्याय
 दद्याद्गीध्रं दध्मावर्हिरुपसादयति^{१०} न प्रतिप्रस्थाता पत्नीमभि-
 १० संमृष्टेत्यौरोडाशिकेन^{११} नैनां^{१२} गाहपत्यमीचयेदथैनामाज्यम-
 वेन पिवाज्येनाद्रवेत्यत्या^{१३} तदवेचितमुपयच्छीत^{१४} तेजो ऽभौत्यं

१ -संमृष्टानि Be G, -सृष्टानि U C, •सृष्टानि D; H and Ben. abbreviate this passage.

२ •नैयन्स्या G U C, •नैय्नीया Be.

३ Thus G (pr. m.) D Be C Ben; •केनैनां G (sec. m.) H;
 •वेनैनां U (sec. m.).

४ •वैप्रैः again G.

५ •य शीत all (H. abbreviates).

यैनच्छकलेनोपयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहौत्यैनदाग्नौधौये
 ऽधिश्येदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यैनद्रुत्वोत्तरेण प्रोक्षणीः
 सादयित्वावेक्षेतोत्पुनयादाज्यवतीभ्यां प्रोक्षणीः ^१ प्रसिद्धमाग्नौ-
 धौयसकाशे पृषदाज्यवत्याज्यानि गृहीत्वा परिकर्मिभ्य
 उन्नदाय प्रोक्षणीहस्त उत्तरेणाग्नौधौयं धिष्णिणं प्रतिपद्यते ^४
 ऽन्वञ्च आच्यैरथेधं प्रोक्ष्य वेदिं प्रोक्ष्य बर्हिः प्रोक्ष्य बर्हिरासन्नं
 प्रोक्ष्योपनिनीय पुरस्तात्प्रस्तरं गृहीत्वैकविधं^१ बर्हिः^१ स्तीर्त्वा^१
 प्रस्तरपाणिः प्राङ्भिसृण्वौदुम्बरान्परिधीन्परिधायोर्ध्वं समि-
 धावभ्याधाय बर्हिर्मुष्टिं विधृती प्रस्तरमित्येतत्समादाय
 प्रदक्षिणमावृत्य पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपद्योत्तरार्धं खरस्य १०
 बर्हिर्मुष्टिः सृणीयाद्बर्हिषि विधृती ^१ विधृत्योः प्रस्तरं ^१ प्रस्तरे
 जुहं ^१ बर्हिषौतरा ^१ एता असदन्निति समभिसृष्ट्य योमेन
 युनक्ति ^१ सिद्धमत ऊर्ध्वम् ^१ ॥ १५ ॥ नवमः ॥

किमग्निहोत्रो दौक्षितः किमौपसदः किंप्रसुत इति ^१
 विज्ञायते व्रतमेव दौक्षितस्याग्निहोत्रं ^१ घर्मोच्छिष्टमौपसदस्यो- १५
 पाञ्चन्तर्यामौ^१ प्रसुतस्य ^१ यो हानुदिते स सायमग्निहोत्र-
 भक्तिर्य^१ उदिते ग प्रातरग्निहोत्रभक्तिः ^१ किंदर्शपूर्णमास^१

१ The three words एक °ब० स्तीर्त्वा effaced in G.

२ Thus G U D C Be; °पसदसुपाञ्च० H, °पसदस्युपाञ्च० Ben, the Vivarapa also has औपसदस्य ।

३ Thus Be G U (sec. m.), the Viv.; °दर्शपूर्णमासस्य H, दार्श (or दर्श) पौर्णमासस्य (or सस) H D C Ben (pr. m.), all without इति; °मास इति Ben (sec. m.), °दर्शपौर्णमास इति U (pr. m.).

II. 99. 11.

इति^१ विज्ञायते पौर्णमासं यज्ञमग्नीषोमीयं पशुमकुर्वत
 दार्शं यज्ञमाग्नेयं पशुमकुर्वतेति^१ यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं
 वेदयन्ते प्रातःसवन एव सर्वेभ्यः सवनेभ्यः सवनीयान्निर्वपेत्सकृ-
 दुपहितान्येव कपालानि स्युरा समभिवासनात्सष्ट्यं कर्म
 ५ तायते^२ तेषामेकैकमुदासयेदनुसवनं येनयेन प्रचरिष्यन्स्या-
 दपि वा व्यभिसृष्टानां पिण्डानां परिशाद्ययीतेतरयोः^३ सवनयो-
 र्यद्येककपालश्चिकीर्षितः^४ स्यात्प्रातःसवनिकैरेव^५ वर्तयेत्कृतान्ता-
 त्पौरोडाशिकं कर्म प्रत्याददीतेतरयोः^५ सवनयोरनुसवनमङ्गा-
 राधूहनेनैव कपालेषु प्रतिपद्येत^६ सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१
 १० ॥ १६ ॥ दशमः ॥

I. 96. 6

यथो एतदौधायनस्य कल्पं वेदयन्त उभयतःशुक्रा आदि-
 त्यवतीर्वसतीवरीर्गृहीयात्ताः शुक्रास्ताभिराष्याययेत्ताभिर-
 भिषुण्णयादित्युपर्यर्धं^१ होतृचमसं कृतेत्येतेनैवापि तृतीयेन
 वर्तयेत्तथौरपः पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपादयेद्द्वोतृचमसीया
 १५ वसतीवरीया मैत्रावरुणचमसीया इति दक्षिणेन होतारं
 परिगृह्यापरया^२ द्वारैकधनानेतस्मिंश्च काले सर्वश एव मैत्रा-

१ Thus Ben, ज्ञायते C D, तायत H (reading एषाम् instead of वेषाम्), वर्तयेत् G Be U (sec. m.) and the Viv.

२ इतरयोः Be G (pr. m.), उत्तरयोः Ben C U D G (sec. m.).

३ यद्येकं H and the Viv., यदेकं G U Ben Be; C defective.

४ ०सवनिकै G U D, Viv., ०सवनीकै the other MSS.

५ उत्तरयोः MSS.

६ परिप्रगृह्या Be U.

वरुणचमसौयाः पर्यस्येत्तृतीयं वसतीवरीणामवनयेत्तृतीयमेक-
 II. 190. 12. धनानामेवमस्य प्राक्केवलः शुक्रो भवति ^१ सोमग्रहं गृह्णीयाद्ब्र-
 ह्मवर्चसकामस्येत्यनिरुप्तस्यैवैष राज्ञो ग्रहीतव्यो भवति ^१ का
 उ खलु देवताः प्रथमं सोमं भक्षयन्तीत्यापि इत्येव ब्रूया-
 द्दिज्ञायत उपरुहताः सोमस्य पिवतोपहृतो युष्माकं सोमः ^५
 पिवत्विति ^१ क उ खलु सोमस्य सोमपीथो भवतीति ^१
 विज्ञायते यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम
 सोमाय स्वाहेत्येष एवापि सोमस्य सोमपीथस्तेषां संनिपति-
 तानामानुपूर्वतेति ^१ ^१ निग्राभ्यासु वाचयित्वादाभ्येन चरेदथो-
 पांशुसवनमाददीताथ राजानं निर्वपेत्सिद्धमत्राग्निष्टोमिकं ^{१०}
 कर्म जानीयादा फलकयोरभिमर्शनात्फलके अभिमृश्य
 पृश्निभिश्चरेदथ प्राणग्रहैश्चरेदथांशुनपसंगृह्णीयादथांशुना
 चरेदथोपांशुना ^१ काले ऽन्तर्यामेण ^१ सिद्धमत ऊर्ध्वम् ^१
 ॥ १७ ॥ एकादशः ॥

III. 101. 7. यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्त आग्रयणस्य ग्रहणे ^{१५}
 द्वयोर्धारयोः प्रातःसवने गृह्णीयात्तिसृणां माध्यंदिने सवने
 चतसृणां तृतीयसवन इत्युपांश्वन्तर्यामयोश्च सस्त्रावः संततश्च
 शुक्र एते द्वे प्रातःसवने ^१ संततश्चैव शुक्र आग्रयणश्चोदचनेन

१ Thus G U D, °पातिताना° H Ben, °पतिताना° C, °पोभानां Be.—
 °मानुपूर्वतेति G U (sec. m.), °मानुपूर्वते H, °मानुपूर्वतेति Be, °मानुपूर्वतेति
 Ben U (pr. m.), °मानुपूर्वतेति C D.

- च^१ तृतीया माध्यन्दिने सवन^१ आदित्यस्थाल्यामतिशिष्टो^२
 राजादित्यग्रहस्य च सः स्राव आग्रयणश्चैवोदचनेन^२ च चतुर्थी^३
 तृतीयसवने^४ संपूतः राजानं चयेण श्रीणीयात्पयसा मक्तु-
 भिर्हिरण्येनेति^५ स यं कं चन ग्रहं गृह्णात्युभयतः^६ उदबुधः
 ५ हिरण्यश्रयणमेवैनं करोति^७ तिष्ठता ग्रहा होतव्या अन्यत्र
 [I. 101. 9.] प्राजापत्याच्च मन्थिसः स्रावाच्चेति^८ यथो एतच्छालीकेः कल्पं
 वेदयन्ते द्रुमानुमन्त्रणीयास्त्विति सुवाङ्मतीरेवैता जुहुयात्क-
 स्मिन्नु खल्वेनाः काले जुहुयादिति^९ संतनीर्ह्वैतस्मिन्नेनाः^{१०}
 [I. 212. 6.] काले जुहुयादित्यथोचेतरित्याह प्राञ्चः राजानं पूतभृतमभि
 १० संपवयताद्दशाभिराधवनीयं मृद्धा न्युजतादित्युक्तसंप्रैष^{११} एष
 श्रेते^{१२} आवकाशेभ्यो^{१३} ऽवकाशैरुपस्थाय दशाभिरैवैनं^{१४} मृद्धा
 न्युजति^{१५} ॥ १८ ॥

समानं कर्माश्विनाद्गृहादित्या^{१६} धिष्णिचव्याघारणसंपा-

१ Given by G U D only.

२ °स्थाल्या चति° Ben H.

३ एव om. Be G U D.

४ गृह्णीयादिति instead of गृह्णाति Be G (sec. m.).

५ संतनी° Be, संतनीर्ह्व° H.

६ Thus Ben H, °न्युक्तः सं° the other MSS.

७ श्रेते G U D C, एते Be, दाते Ben, H. corrupt.

८ Thus G (sec. m.) U D, दशाभिरैव C, दशाभिरैवैनं the other MSS.

९ Viv.: समानं कर्माश्विनाद्गृहादिति यत्रोच्यते (e.g. XI. 3: 67. 47) तत्रा-

- I. 213. 20. तादित्येष समुद्देशो^१ भवति^१ कथमु खलु धिष्णिणानां
यथान्युप्तं व्याघारणं भवतीति^१ विभुवे प्रवाहणाय स्वाहेति
व्याघार्य रौद्रेणानीकेन पाहि माग्ने पिष्टहि मा मा मा
I. 214. 8. हिंस्रीरिति^१ सप्त वृणीत इति^१ होतैर्वैषाः सप्तमो भवत्य-
हर्गण उत्तरेव्वहःसु प्रातःसवनिकं प्रसर्पणं कथं स्यादित्या-
हवनीयोपस्थानप्रभृतीत्येव ब्रूयात्सकृत् स्फ्यविघनानामुपस्थानं^१
I. 217. 6. कथमु खल्वेषां विमंस्थितसंचरः स्यादित्यन्तरेण होतुश्च
धिष्णिणं ब्राह्मणाच्छमिनश्च ये ऽधिष्णिण्या^१ अथ धिष्णिण-
वन्तः स्वस्वमेव धिष्णिणमुत्तरेण परिक्रामेयुरथेमावध्वर्यु
अचमसौ^२ भवतः^१ क उ खल्वेतयोर्भक्षो भवतीति^१ होतृच- १०
मस इत्येव ब्रूयात्क उ खल्वेतुजामेकाहे सोमं न भक्षयन्ती-
त्युक्तेता गावस्तुसुब्रह्मण्य इत्येव ब्रूयात्क उ खलु सत्ते
दौक्षिता भक्षयेयुरिति^१ नेष्टुश्चमस उक्तेता भक्षयेदच्छावाक-
चमसे गावस्तुदुग्गाहचमसे^३ सुब्रह्मण्यो^१ ऽपि वा सर्व एवाग्नी-
ध्रचमसे भक्षयेयुर्विज्ञायत उत्तरस्यां ततै^४ तेषां य एवाग्नीध्रः १५
स गावस्तुसु सुब्रह्मण्यः स उक्तेतेति^१ ॥ १६ ॥ द्वादशः ॥
I. 217. 11. यथो एतद्वौधायनस्य कथं वेदयन्ते समानपाव्यामेव
III. 104. 7.

१ °द्देशो G (sec. m.).

२ Thus H Ben (pr. m.) C D U (pr. m.), °मसिनौ Ben (sec. m.)
Be G U (sec. m.).

३ °द्गातुचमसे H only.

४ See XVII. 21 : 301. 2.

सवनीयानुदासयेत्युरोडाग्रस्यैवैषो ऽलङ्कारो दृष्टो भवति^१ ।

मध्यतः पुरोडाग्रमुपस्तीर्णाभिघारितमुदासयेत्युरस्ताङ्काना

दक्षिणतः करम्भं पश्चात्परिवापमामिचामुत्तरतः^१ । कथमु

217. 13.

खल्वेषां संचरौ^१ स्यादिति^१ प्रज्ञातो हविष्यथो^१ ऽथापरं^१ ।

५ पूर्वथा द्वारोपनिर्हृत्यापरथा द्वारा सदः प्रपाद्याग्रेण कर्तृन्

जघनेन धिष्णियानुत्तरेणाच्छावाकस्य धिष्णियं पर्याहृत्या-

न्यस्मै प्रदायैतेनैव यथेतमेत्योत्तरेण सदः परीत्य पूर्वथा

द्वारोपनिर्हृत्योत्तरेणाग्नीध्रीयं पर्याहृत्यान्वेषासादयेदध्वर्यु-

श्चेद्धविर्धानं^१ प्रपन्नः स्यदुपनिष्क्राम मा त्वाभिपरिहारिष-

I. 218. 12. १०

मित्येव ब्रूयाद्यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते द्विदेवत्ये-

षूत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थात्रे प्रतिनिर्ग्राह्यं^४ प्रयच्छतीति यदा-

ध्वर्युः पुरोडाग्रान्प्रत्यङ् हरेत्तद्धविर्धानं प्रपद्यमानं प्रतिप्रस्था-

तारं परिगृह्णीयाद्ब्रूवावादायोपनिष्क्रामत्युपनिष्क्रान्त्यैवाध्व-

र्युर्गृह्णावादत्ते^१ ऽपरेण परिक्रान्ताद्योत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थात्रे

१ °तीति Ben.

२ Thus Ben C U and G (pr. m.) the Viv. (one copy); संचरि D H the Viv. (another copy), संचारौ Be G (sec. m.), संचरः U (sec. m.). The Viv.: संचरणं संचरो गमनं तस्यास्ति संचरौ (°रि) मार्गः . cp. XXVI. 24.

३ Thus H G (pr. m.) Kes', the other MSS. ins. अथ before अध्वर्युः^१

४ प्रतिनिर्ग्राह्यं Ben Be and one copy of the Viv.

प्रतिनिर्गच्छं^१ प्रयच्छतीति^१ ऊत्वा व्यवनीयं^२ प्रदक्षिणमावृत्य^३
 प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृह्णीयादध्वर्युः प्रतिप्रस्थातारं प्रत्यङ्
 द्रवन्वात्रेण^४ भिद्धमत ऊर्ध्वमथेमे द्विदेवत्या अननुवषद्धारो
 भवन्ति^५ क^६ उ खल्वेषामनुवषद्धारो भवतीति^१ विज्ञायते
 द्विदेवत्यानृतुयाजान्यश्च पान्नीवतो ग्रहः । आदित्यग्रह- ५

III. 106. 2. सावित्रौ^७ तान्म^८ मानुवषद्धारं^९ इति^१ यथो एतदौपम-
 न्यस्य कल्पं वेदयन्ते द्विदेवत्येषु दीर्घभक्षेणैवैनाम्भचयेद्भक्षेहि^६
 सावित्रेति प्रतिपद्य क्रत्वे दक्षाय रायस्योषाय सुवीरताया
 इत्यातः^१ प्रत्यभिष्टुते मा मा राजन्विबीभिषो मा मे
 हार्दि लिषा वधीः । वृषणे शुभायायुषे वर्चस इत्यथानु- १०
 सवनभक्षेणैव^७ सवनमुखीयान्भचयेदिति^१ ॥ २० ॥ चयोद्दशः ॥

क उ खलु वसतीवरस्य स्तोत्रभक्तिर्भवति शस्त्रभक्तिश्चेति^१
 विश्वरूपासु हास्य स्तोत्रभक्तिर्भवति प्रातरनुवाके^२ ह शस्त्र-
 भक्तिः^१ क उ खलुपांश्चन्तर्यामयोद्विदेवत्यानां^३ स्तोत्रशस्त्र-

१ प्रतिनिर्गच्छं Ben Be and one copy of the Viv.

२ नैषाप्रदक्षिणं G U D C.

३ क उ U Be Ben C, Viv., क G H.

४ सावित्रं Be Ben (sec. m.), सावित्रान् Ben (pr. m.)

५ Thus G (pr. m.) U D C and cp. Āśv. śrs. v. 5. 21 (Vait. sū. 20. 4); सास्त्रानुवषं Ben (pr. m.), सास्त्रानुवषं G (sec. m.), तान्मानुवषं H, ससास्त्रानुवषं Be.

६ भक्षणेनैव Be G.

७ भक्षणेनैव Be G U (sec. m.).

८ वाको Be G C U (sec. m.).

226. 1.

भक्तिर्भवतीति^१ यदुपांशुं शंसति तदुपांशुन्नर्यामयोः^२
 प्रउग उक्थे^३ द्विदेवत्यानामथायं प्रतिप्रस्थातृतुगहेष्वध्वर्योरुत्त-
 रतःसेवी भवतीतश्चासुतश्च यन्नं प्रतिप्रस्थाताध्वर्युं परिगृह्णी-
 यादथाध्वर्युः प्रतिप्रस्थातारं प्रत्यङ् द्रवन्पात्रेण^४ सिद्धमत
 ५ ऊर्ध्वं^५ किंदेवत्या उ खल्वृतुयाजा भवन्तीत्यृतुदेवता
 इत्येतदेकमथापरमिन्द्रः होता यजति^६ मरुतः पोता यजति^७
 ग्रावो नेष्टा यजत्यग्निमाग्नीध्रो यजतीन्द्रं ब्राह्मणाच्छः^८ सी
 यजति^९ मित्रावरुणौ मित्रावरुणौ देवं द्रविणोदां चत्वारो^{१०}
 ऽश्विनाध्वर्युं अध्वर्युं^{११} अग्निं^{१२} गृहपतिं गृहपतिः^{१३} क उ
 १० खल्वैन्द्राग्रस्य स्तोत्रभक्तिर्भवतीति^{१४} बहिष्पवमान इत्येव ब्रूयाद्ये
 के चन ग्रहा अस्तोचाः पवमान एव^{१५} तेषां^{१६} स्तोत्राणि
 भवन्ति^{१७} क उ खलु माध्वादिनीयाः सवनीया निरुप्यन्त इति^{१८}
 चुल्लकवैश्वदेवस्य स्तोत्र इत्येव ब्रूयात्क^{१९} तृतीयसवनीया^{२०}
 माहेन्द्रस्य स्तोत्र इत्येव ब्रूयात्^{२१} ॥ २१ ॥

१५ नाराशंसमुपदस्तः ऊतादेवैनः^{२२} होतृचमसाङ्गुलीया-

१ Thus U (sec. m.), Viv.; उक्थो G U (pr. m.), उक्थे Be Ben H C. Acc. to the Viv. it is synonymous to शस्ते ।

२ Thus G U D C; अध्वर्यवोऽग्निं Ben H Be.

३ Thus G Be, एवैतेषां Ben D H U C.

४ भवतीति Ben H.

५ उक्थु ins. G U D C.

६ Thus G U (sec. m.), ऊतादेनं H D C U (pr. m.), ऊतादेवैनं Ben (sec. m.) Be, ऊतादेनं Ben (pr. m.)

द्विनाराशः५ प्रातःसवनं च माध्यंदिनसवनं चैकनाराशः५
 द्वतीयसवनं॑ चत्वार्युन्नीयमानसूक्तानि॑ भवन्तीति॑ । सवन-
 मुखेषु१ चाच्छावाकचमसे२ च३ । त्रयो दीर्घभवाः । क उ
 खलु प्रवर्ग्यः सुत्यमहरनुसमेतीति॑ । दधिघर्म इत्येव ब्रूया-
 I. 234. 1. त्विसुपसदाः५ सौम्यस्य परीज्येति॑ । तिरश्चर्मन्फलके घ्राणो- ५
 द्वादयतीति॑ । शुष्काभिषव इत्येतदाचचते॑ । कथमु खलु
 रथंतरपृष्ठे माहेन्द्रं ग्रहं गृह्णीयान्महाः५ इन्द्रो य ओजसेत्येतया
 गाथया माहेन्द्रं गृह्णीयादथ बृहत्पृष्ठे मह्यं इन्द्रो नृवदा
 चर्षणिप्रा इत्येतया त्रिष्टुभा माहेन्द्रमथोभयपृष्ठे४ यया पृष्ठं तथा
 गृह्णीयात्पुरोरुचमितरां कुर्यादिति॑ ॥ २२ ॥ चतुर्दशः ॥ १०
 कथमु खलु सवनीयस्य पशोश्चर्याया उपक्रमो भवती-
 तौडसूनः५ सः५स्तीर्य पृषदाज्यं विहृत्य५ जुह्वाः५ समानीया-
 न्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्कुपनिष्क्रम्य संवदेताभिघारयेदासा-
 दयेत्पशुं पञ्चहोत्रा चतसृषूपस्तृणीते॑ । मनोताप्रमृतिनेडान्तेन
 चरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वमथोक्म्यविग्रहेषु य एव प्रातःसवनिको१ १५

१ ०र्युन्नीयमानानिष्ठ० Ben H, ०र्युन्नीयमानिष्ठ० Be, ०र्युन्नीयन्त० C.

२ इति om. G.

३ । Thus, hesitatingly, emended. सवनमुखेच्छावाकच (०कच०) सवेच
 सवनेच C U D; सवनमुखेच्छावाकचमसे च सवनमुखेषु G (sec. m.); सवन-
 मुखेच्छावाकचमसे च सवने च Be Ben; सवनमुखेच्छावाकचमसेवसवने च H

४ After माहेन्द्रम् G U D ins. ग्रहम् ।

५ Thus H, विहृत्य the other MSS. (G is indistinct).

६ ०सावनीको or ०सवनीको some of the MSS.

ग्रहणमन्त्रः स एव माध्यन्दिनीयः स तृतीयसवनिको^१ ।

251. 1. देवतामेव व्यञ्जयेच्च^१ मसायचमसायैव त्रींस्त्रीन्पुरोडाशशक-
लानुपास्तेन्न^२ होतृचमस इति^३ त्रयाणामेवैष उक्तो भवत्य-
थायमाग्रयणस्त्वयस्त्रिंशतो देवतानां गृह्यते^४ क उ खल्वेताः

५ प्रदाने विज्ञायन्त इति^५ पान्नीवते^६ विज्ञायते पान्नीवत-

54. 12. स्त्रिंशतं त्रींश्च देवानिति^७ कथमु खलु पान्नीवतं भक्ष्ये-
दादित्यवङ्गणस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य
जगतीच्छन्दसो ऽग्निना वैश्वानरेण पान्नीवता लघ्ना पीतस्य
मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^८ ॥ २३ ॥

१० कथमु खल्वन्तरुक्यो भवतीति^९ प्रसिद्धं तृतीयसवन
आग्रयणं गृहीत्वोक्त्यं गृहीत्यादयैर्न ध्रुवमुपस्थाप्य त्रिषूर्ध्व-
पात्रेषु विगृहीत्यादुपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुव-
मुक्त्येभ्य उक्त्यायुवं यज्ञस्यायुष इन्द्रावरुणाभ्यां^{१०} जुष्टं गृह्णा-
मीति^{११} पुनर्हविरभीत्युक्त्यस्यालीं प्रत्यभिमृशति^{१२} परिमृज्य

१५ सादयत्येष ते योनिरिन्द्रावरुणाभ्यां त्वेति^{१३} तदानीमेवापरं^{१४}
गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुवमुक्त्येभ्य उक्त्या-

१ ० सावनीको or ० सवनोको some of the MSS.

२ Thus D G U (pr. m.) C Ben (pr. m.), ० पास्तेनच H, ० पास्तेरन्नच
Ben (sec. m.), ० पास्तेरन्नच Be.

३ Nearly all the MSS. insert here and infra ला before जुष्टं ।

४ MSS., exc. Be once and Ben once (sec. m.), read ० परेण instead
of ० परं ।

युवं यज्ञस्यायुष इन्द्रावृहस्पतिभ्यां^१ जुष्टं गृह्णामीति^१ पुनर्ह-
 विरसीत्युक्थस्यालीं प्रत्यभिमृशति^१ परिमृज्य सादयत्येष
 ते योनिरिन्द्रावृहस्पतिभ्यां^१ लेति^१ तदानीमेवापरं गृह्णात्यु-
 पयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुवमुक्थ्येभ्य उक्थायुवं
 यज्ञस्यायुष इन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं गृह्णामीति^१ नात्र पुनर्हविर-
 सीत्युक्थस्यालीं प्रत्यभिमृशति^१ दशाभिरेवैनां मृष्ट्वा न्युञ्जति^१
 परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राविष्णुभ्यां^१ लेत्यैनान्भ्रुवे
 ऽवनीय होतृचमसे ऽवनयेत्स्तोत्रे स्तोत्राण्यावपेच्छस्त्रे शस्त्राणि^१
 तस्य प्रत्तस्य^१ भक्ष इन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्रावृहस्पतिभ्यामिन्द्रा-
 विष्णुभ्यामग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहृ- १०
 तस्योपहृतो भक्षयामौत्येतेनैव वा भक्षयेदपि वा नित्यपूर्व-
 णादित्यवज्ञस्य सोम देव ते मतिविदस्तृतीयस्य सवनस्य
 जगतीच्छन्दस इन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्रावृहस्पतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्या-
 मग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो
 III. 113. 2. भक्षयामौति^१ ययो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते पुरस्ता- १५
 न्निन्दाऊती जुहुयान्निन्दाऊती ऊत्वा हारियोजनं ग्रहं
 I. 326. 12. गृह्णीयादित्यथ हैके चात्वालदेशे ऽवमृथं निधाय दध्ना
 पयसा मधुमिश्रेण नैश्चयनैर्ऋजीषमभिजुह्वति यत्ते ग्रावणा

१ Here begins M (see Introd. to Vol. II, p. IV).

२ Thus U M, प्रत्तस्य D, प्रत्तस्य Be, thus or प्रत्तस्य Ben., प्रतिर H G.
 om. the word altogether, प्रत्त C.

चिच्छिदुः सोम राजन्निवमृथयजूषि जुहोतीति^१ । कत-
मानि खल्विमान्यवमृथयजूषि भवन्तीति^१ । यदेवैनदाव-
नीये ग्राकलैश्चरन्ति देवकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि मनुष्यकृत-
स्यैनसो ऽवयजनमसि पितृकृतस्यैनसो ऽवयजनमसीत्यवमृथा-

. 261. 5. * ऊताविति^१ कतमा उ खल्वियमवमृथाऊतिर्भवतीत्यप उद्गृह्य^२
जुहोति यज्ञस्य त्वा यज्ञपते हविर्भिः । सूक्तवाके नमो-
वाके विधेम स्वाहेति^१ तिष्ठन्त एवावमृथेन प्रचरेयुः^१
-- 261. 17. पराडावृत्तः प्रपदेनोदकान्तं प्रत्यस्येत्सिद्धमत ऊर्ध्वम्^१
॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥

[. 262. 6. १०] अथायमुदयनीयस्तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^१
वर्हिर्यजुषा कुर्यात्पाणी संमृशीत^१ परिसृणीयात्पात्राणि
निर्णिज्य सप्तसादयेद्ब्रह्माणं दक्षिणत उपवेश्याचैवोत्तरत उद-
पात्रं निधाय जघनेन गार्हपत्यं स्फ्यं निदध्यात्स्फोपरि
पात्रौ^१ पात्र्यां ब्रीहौनावपेच्छूर्पादानप्रभृति^२ कर्मान्तस्तायत
१५. आ प्रस्कन्दनात्प्रस्कन्दनान्तं कर्म कृत्वा तिरः पवित्रमप
अनीयाधिश्रित्य तिरः पवित्रं तण्डुलानावपेदथाज्य^३ निर्व-
पेदथाज्यमधिश्रयेदुभयं पर्यग्निं कृत्वा जघनेन गार्हपत्यमौप-
सदायां वेद्यां स्तम्बयजुर्हरेत्सिद्धमत ऊर्ध्वं^१ तस्य शृतस्या-
सादनं^१ दक्षिणं परिधिसन्धिमपरं विमुच्य दक्षिणं वा परि-

१ See TS. VI. 6. 3. 1.

२ Thus G U M D C, उदत्य Ben हृत्य H.

३ From आवपेच्छूर्पा० unto तण्डुलान् om. G Be and Ben (sec. m.).

धिमयेण प्राञ्चं प्रायणीयमासादयेत्प्रत्यञ्चमुदयनीयमग्निमुखा
अत्र देवता इज्यन्ते^१ शंखन्तं^२ उदयनीयः संतिष्ठत^३ ॥ २५ ॥

I. 263. 2. अथ यदि पशुरूपकृत्तः स्थात्याणी संमृशीत^४ परि-
स्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य सःसादयेत्प्रोक्षणीः सःस्तृत्य
पात्राणि प्रोक्षेदाज्यं निरुष्याधिश्रित्य पर्यग्निं कृत्वा स्फ्यमाद-
दीत^५ संप्रैषप्रभृति पाशुबन्धिकं कर्म तायते^६ सिद्धमत ऊर्ध्वं^७

III. 114. 17. यथो एतच्छालीकेः कल्पं वेदयन्ते मैत्रावरुणामिच्छया यजेतेति
तस्यै सह सवनीयैर्वत्सापाकरणं^८ सह सायंदोहमुदयनीयेन
चरित्वा पाणी संमृशीत^९ परिस्तृणीयात्पात्राणि निर्णिज्य
सःसादयेत्प्रोक्षणीः सःस्तृत्य पात्राणि प्रोक्षेदथ प्रातर्दीहं^{१०}
धेनूर्दीहयेदथैनां^{११} गार्हपत्ये अपयित्वानभिघारितामुदासयेद-
थाज्यं^{१२} निर्वपेदथाज्यमधिश्रयेदुभयं पर्यग्निं कृत्वाहवनीये
वैदलकान्परिधौग्परिधायाथैनां^{१३} पुनरधिश्रित्याभिघारिता-
मुदास्थान्तर्वेद्यासादयेदथाग्रये सोमायेत्याज्यभागाभ्यां चरेदाज्य-
भागान्तं कर्म कृत्वा दक्षिणे वेद्यन्ते केशश्मश्रु वपते नखानि^{१४}

१ Thus write G M U (sec. m.), शंखन्तः Be U (pr. m.) C, शखन्तं
H, शंयुतं D.

२ Thus M Be Ben, वत्सानासपाकं G U D C, वत्सापाकं H.

३ ०न् Ben (pr. m.) Be.

४ Thus H U D C G (pr. m.) Ben (pr. m.) ; ०त्सानभिघारितसुं M,
०त्साभिघारितसुं G (sec. m.) Be Ben (sec. m.).

५ वैदलं M only.

I. 263. 9.

निवृत्तन्ते^१ ऽथाज्यभागप्रतिपत्केडान्ता^१ संतिष्ठते^१ ऽथेयमुदव-
 सानीयोपांशु भवति पुनराधेयधर्म^२ हि^३ सन्नमहावेद्यै
 स्तन्मयजुषो हरणमसंनद्धा पत्नी यज्ञपुच्छमन्वासे^४ ॥ २६ ॥
 षोडशः ॥

- ५ अथेममग्निचयं व्युपसत्कं षडुपसत्कं द्वादशोपसत्कमिति^१
 चिन्वते^१ स यदि साहस्रं व्युपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे
 प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिं सपुरीषामुपधाय संचि-
 ताङ्गती^२ जुहोति^३ द्वितीयां चितिं सपुरीषामुपधाय
 संचिताङ्गती जुहोति^४ श्वो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य तृतीयां
 १० चितिं चतुर्थी^५ चितिं पञ्चमीं चितिं षष्ठीं चितिं सपुरीषा-
 मुपधाय संचिताङ्गती जुहोत्यौपवसथिकैव तृतीयां यदि
 साहस्रं षडुपसत्कं चेष्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य
 प्रथमां चितिं सपुरीषामुपधाय संचिताङ्गती जुहोति^६ श्वो
 भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य द्वितीयां चितिं सपुरीषामुपधाय
 १५ संचिताङ्गती जुहोति^७ स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यं
 यदि साहस्रं द्वादशोपसत्कं चेष्यमाणो भवति यथासूत्रं^८ तथाय

१ ० न आज्यं Ben H.

२ Thus G Ben C D ; ० धर्म्याहि U, ० धर्म्याहि M, ० धर्म्याहिण H, ० धर्म्यामाह Be.

३ ० कं वेति Ben H.

४ Here and infra some of the MSS. read ० ङ्गतीर्जुहो ।

५ The passage from श्वो unto जुहोति om. M Be, in G it is effaced.

६ यथासूत्रमथ H G (sec. m.).

यदि द्विषाहस्रं^१ अुपसत्कं चेष्ट्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्यो-
पसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताज्जती
ज्जलाहार्याः सपुरीषामुपदधाति^२ द्वितीयां चितिः सपुरी-
षामुपधाय संचिताज्जती ज्जलाहार्याः सपुरीषामुपदधाति^३
श्वो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य तृतीयां चितिं चतुर्थीं चितिं^४
पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताज्जती
ज्जलाहार्याः^५ सपुरीषामुपदधात्यौपवसथिकैव तृतीयां यदि
द्विषाहस्रं षडुपसत्कं चेष्ट्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्योपसङ्गां
प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताज्जती ज्जला-
हार्याः सपुरीषामुपदधाति^६ श्वो^७ भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य^८
द्वितीयां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताज्जती ज्जलाहार्याः
सपुरीषामुपदधाति^९ स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यथ
यदि द्विषाहस्रं द्वादशोपसत्कं चेष्ट्यमाणो भवति पूर्वाह्णे
प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिमुपधायाध्यस्तपुरीष-
एताः रात्रिं वसति^{१०} श्वो भूते प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचर्य^{११}
पुरीषमुपधाय संचिताज्जती ज्जलाहार्याः^{१२} सपुरीषामुपदधाति^{१३}

१ द्विषा० and द्विषा० the MSS. promiscue ; thus also त्रिषा०, त्रिषा० ।

२ Thus Be G M, -मुपधाय the other MSS.

३ जार्याः M here and infra each time.

४ From श्वो unto -दधाति effaced in G.

५ Most of the MSS. ins. सपुरीषास् after चितिस्, but cp. the fol-
lowing chapter.

६ ज्जला द्वे द्वे ज्जलार्थे सपुरीषे उप० M.

स एवमेव यथासूत्रं तथा वर्तमानः पुरीषंपुरीषमुपधाय
संचिताहुती ऊत्ताहार्याः सपुरीषामुपदधात्यौपवसथिकैव^१
द्वादशौ^१ ॥ २७ ॥

- अथ यदि त्रिषाहस्रं द्युपसत्कं चेद्यमाणो भवति पूर्वाह्णे
५ प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषामुपधाय संचिता-
हुती ऊत्ता द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति^१ द्वितीयां
चितिः सपुरीषामुपधाय संचिताहुती ऊत्ता द्वे आहार्ये
सपुरीषे उपदधाति^१ श्रो भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य तृतीयां
चितिं चतुर्थीं चितिं पञ्चमीं चितिः षष्ठीं चितिः सपुरीषा-
१० मुपधाय संचिताहुती ऊत्ता द्वे द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधात्यौ-
पवसथिकैव तृतीयां यदि त्रिषाहस्रं षडुपसत्कं चेद्यमाणो
भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य प्रथमां चितिः सपुरीषा-
मुपधाय संचिताहुती ऊत्ता द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति^१
श्रो भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य द्वितीयां चितिः सपुरीषा-
१५ मुपधाय संचिताहुती ऊत्ता द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति^१
स एवमेव पञ्चाहमौपवसथिकैव षष्ठ्यथ यदि त्रिषाहस्रं
द्वादशोपसत्कं चेद्यमाणो भवति पूर्वाह्णे प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य
प्रथमां चितिमुपधायाध्यस्तपुरीष एताः रात्रिं वसति^१ श्रो
भूते प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचर्य पुरीषमुपधाय संचिताहुती ऊत्ता
२० द्वे आहार्ये सपुरीषे उपदधाति^१ स एवमेव यथासूत्रं तथा

१ ऊत्ता द्वे द्वे आहार्ये सपुरीषे उपः M.

२०...२ Effaced in G.

वर्तमानः पुरीषंपुरीषमुपधाय संक्षिताहुती ऊत्वा देहे आहार्यं
 सपुरीषे उपधत्तौपसथिकैव द्वादशी^१ कथमु^२ खल्वन्त-
 रूपसत्कं बहिरूपसत्कमन्तर्बहिरूपसत्कमिति विजानीयाद्दे^३चस्य
 संवत्सरस्य द्वादशावशिष्य राजानं क्रीणीयात्सोऽन्तरूपसत्कः^४
 संवत्सरे पथवेते राजानं क्रीणीयात्स बहिरूपसत्को^५ दैचस्य
 संवत्सरस्य षडवशिष्य राजानं क्रीणीयात्तास्योपसदः स्युत्तरस्य
 षड्रात्रः सोऽन्तर्बहिरूपसत्कः^६ ॥ २८ ॥ सप्तदशः ॥

II. 1. 8. मृदमेताऽ समां बिलेन करोतीति^१ समां^२ भूम्यां

II. 1. 16. निदधातीत्येवेदमुक्तं भवत्यथैतावश्चगर्दभावुत्तरत उपस्थापयति^३
 पुरस्ताद्वा प्रत्यञ्चौ^४ स यदि पुरस्तात्प्रत्यञ्चौ दक्षिणोऽश्व^५
 उत्तरो गर्दभो^६ ऽथ यद्युत्तरतः पूर्वोऽश्वो^७ ऽपरो^८ गर्दभो^९
 ऽग्निभ्यः पशूनालभत इति^{१०} पञ्चानां पशूनां ब्राह्मणं भवति^{११}
 स यद्यु^{१२} हैतान्यशूनुपाकरोत्या बर्हिष उपसनात्पाशुबन्धिकं
 कसं वर्तयित्वा शिराऽसि प्रच्छिद्यापो देहानभ्यवहरेयुरपो

१ Thus U G (pr. m.) C Ben (pr. m.) H M D, कउ G (sec. m.)
 Ben (sec. m.)

२ इति given by G U and a citation in the Mahāgnisarvasva.

३ समां D H U (pr. m.) C, समं M U (sec. m.) Ben (sec. m.) Be.

४ Thus (singul.) U (sec. m.) the Viv. and the Mahāgnis.,
 plural the other MSS.

५ Thus (अपरो) M D C U (pr. m.) the Viv. and Ms., अउत्तरतो
 Be Ben G U (sec. m.); H corrupt.

६ यद्य M. (i.e. yady aha).

देहानभ्यवहरन्तीति विज्ञायते^१ मासमेतं^२ ब्रह्मचर्यं चरति^३
 सो ऽधःसंवेक्ष्यमाऽसाश्वस्त्युपायो भवति पूर्वदीक्षेत्येतामाचक्षते^४
 १४. ७. त्रयोदशमेवैतं मासमभि दीक्षमाणो मन्यते^५ ऽत्र कृष्णाजिने
 यजमानं वाचयति मुष्टौ चैव न करोति वाचं च न यच्छ-
 ५ तीति^६ कृष्णाजिनप्रभृति कर्मान्त एष भवत्यावेदनात्प्रथमाया-
 मुपसदि वेदिं विमिमीते^७ स्तम्बयजुर्हरतीति^८ कर्मवश-
 १८. १६. कारितमेवैतद्भवत्यथ^९ संभारेषूषाज्जिवपन्यददश्चन्द्रमसि कृष्णं
 तन्मनसा ध्यायेत्तदपीहेति^{१०} ॥ २६ ॥

- II. २४. १. उत्तरमुत्तरं प्रति बलीवर्दमुत्तरामुत्तराः सीतां कृष्णम्-
 II. २८. ९. वैषधं वपस्त्रयमादृष्टावकाशं नावकामेदित्यथ^{११} हैके^{१२} पुरुषे
 II. ३७. ८. च स्त्रयमादृष्टायां च साम गायन्ति^{१३} किमु खलु स्त्रयमादृ-
 ष्णानिकोतं भवतीति^{१४} हिरण्येष्टका मण्डलेष्टका रेतःसिगित्येव
 ब्रूयाद्यथमिष्टकागणमुपदध्यात्तंतं न यवेयादृच्छिणेन दक्षिण-
 मुत्तरेणोत्तरं^{१५} स यदि दक्षिणतः पुरस्तादेष्टका उपदधा-
 १५ दपसलैरचावर्तताथ यद्युत्तरतः पश्चाद्वा प्रदक्षिणमावृत्य
 I. ४३. १५. स्त्रयमादृष्टामेवाभिसुख दृष्टका उपदध्यात्कृत्तिका उपदधा-

१ Thus D C M (sec. m.) Ben Ms ; मासमेकं Be H G U M (pr. m.).

२ पूर्वा दी० Ben H.

३ मिमीते Ben H.

४ एव om. M G D C ; तद् instead of एतद् Ben (sec. m.) Be.

५ नावका° M D C ; H U (pr. m.) Ms ; नाति का° G U (sec. m.)

Be Ben.

६ All the MSS. ins. ब्रुवते, only Ms. om.

तीति ^१ कतमा उ खल्विमाः कृत्तिका भवन्तीति ^१ विद्युत
इत्येव ब्रूयाद^१स्त्रवणार्थं^१ बौधायनस्याग्नावग्नौ पुनश्चितिः ^१ सह
सा न पुरीषचितिः षष्ठ्या चित्या वृद्धिजेति ^१ वृद्धिजैवेति

II. 45. 17. शाल्लौकिः ^१ षष्ठं प्रच्छादमाहरमाणः कस्मिन्नु खल्वेनत्काल
आहरेदिति ^१ नक्षत्रेष्टका उपधायेत्येव ब्रूयात्स त्रिभिः कर्म- ५
भिरभिप्रैति पुरीषस्योपधानेन साहस्रवता प्रोक्षणेन धेनुकरणे-
नेति ^१ सो ऽष्टाभिः कर्मभिरभिप्रैत्युत्तमे संचिताहुती शत-
रुद्रीयं नमस्काराः परिषेचनं विकर्षणं सर्पाहुतीः सामभिरु-
पस्थानमनुशंसनमिति ^१ ॥ ३० ॥ अष्टादशः ॥

III. 133. 1. अथ किं^२ नानाबीजानां निर्वपणे तन्त्रमिति^२ सुगादानं ^१ ०
तन्त्रं शूर्पादानं तन्त्रं ^३ धूःप्रभृतयः शकटमन्त्राः सर्वे तन्त्रं
भवत्या^४ सावित्राद्द्वौजं बीजमभ्यावर्तते सावित्रं ^१ तन्त्रं
दशहोताभिप्रव्रजनं परिदानमिति तन्त्रं भवति ^१ तन्त्रं
कृष्णाजिनावधवनं तन्त्रमुखखलाधूहनं तन्त्रं पुरोडाशीयाना-
मावपनं तन्त्रं मुसलस्यावधानं तन्त्रं शूर्पस्योपोहनं तन्त्रं १५

१ °दास्यवा° some of the MSS. and the citation in Viv. ; but cp. the vivaraṇa itself: सवति वै सा तां खल्वनौमिति (TS. v. 4. 10. 3) दोषनिवृत्त्यर्थं पुनश्चितिरिति ।

२ किं and इति only given by U (sec. m.) G (sec. m.), Ms. ; the other MSS. om. these words.

३ Before धूः M Be Ben D C G (pr. m.) ins. प्रत्यौषणं प्रत्यौषणं or प्रत्यौषधणं (i.e. प्रत्यौषधं ?).

४ Thus H Be G D C Ms ; भवत्या Ben U M.

II. 133. 13.

II. 134. 1.

हविष्कृदावपनप्रभृतिमन्त्रो बीजं बीजमभ्यावर्तते प्रस्कन्दनान्तो^१
 यथो एतच्छालीकेः कल्पं वेदयन्ते सह स्विष्टकृतात्याक्रामे
 दित्येकादशप्रयाज एवैतदुपपद्यते न पञ्चप्रयाजे^२ यथो एतदौ-
 पमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते पुरस्तात्स्विष्टकृतो यावदान्नातेना-
 ५ भिषिञ्चेन्नात्र कृष्णाजिनं न रुक्मौ न पार्थानि भवन्ति
 कुशानेव स॒स्तौर्यं तेज्जेनमभिषिञ्चेदिति^३ कथमु खलु
 सत्त्रिणामभिषेक आवर्तत इत्यभिषेक आवेदनं प्रथमे ऽङ्गभि-
 षेकः प्रथमे ऽङ्गश्वस्यावघ्रापणमादितश्चान्तश्च बहिष्यवमान-
 मास्तावे सुवीरन्नहरहर्घज्ञायज्ञियस्य^४ स्तोत्रे द्वाभ्यामभिमृशे-
 १० दिति^५ ॥ ३१ ॥

कथमु खल्वेकादशिनानां^६ पशूनां चर्याया उपक्रमो भवती-
 ती^७डसूत्रं स॒स्तौर्यं पृषदाज्यं विहत्य जुह्वाः समानीयान्तरेण
 चालालोत्करावुदङ्कुपनिष्क्रम्य संवदेताभिघारयेदासादयेत्पशू^८
 पञ्चहोत्रा चतसृषूपस्तृणौते^९ सुख्यस्य पशोर्देवतमवदाय^५

१ Corrected acc. to the Dvaidha; तेज्जेनम० MSS. (तेज्जैन० M, तथैवैन० H).

२ Thus, with the Saṃhitā, G Be Ben, ०यज्ञीय० H U D M C.

३ Thus (खल्वेका०) MSS. (एकादशिनीनाम् M.).

४ ०दासादये० not found in Be and effaced in Ben, but cp. XXV. 23, init.—पशू seems, here and further on, to have been changed into पशूम् in G.

५ ०देवतम० M U Be, the Viv., ०देवतम० H G D C Ben.—After ०दाय M. ins. चय ।

वृक्षमेदो यूषन्नवधाय तेन जुह्वं प्रोर्णुयाद्यूष्णोपसिच्याभि-
 धारयेदथोपमृतिं स्विष्टकृते^१ सर्वेषां व्यङ्गाणां सक्तसक्तस्वि-
 ष्टकृते समवदाय वृक्षमेदो यूषन्नवधाय तेनोपमृतं प्रोर्णुया-
 द्यूष्णोपसिच्य^२ नाभिधारयेदथ^३ हृदयं जिह्वां वक्षस्तानिम
 मतन्त्रौ^४ वनिष्ठुमिति^५ पात्र्या^६ समवधाय यूष्णोपसिच्य^७ ५
 नाभिधारयेदथ कसे वा चमसे वा वसाहोमं गृहीत्वा
 यूष्णोपसिच्याथाभिधारयेत्संमृशेत्पशुं^८ पार्श्वेन वसाहोमं
 I. 123. 13 प्रचौयान्मस्तः^९ कुम्भतो^१ जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्याश्रावये-
 द्याज्याया अर्धर्चे प्रतिप्रस्थाता वसाहोमं जुहुयात्परिशिष्ट-
 ष्याच्च दिग्भ्यो^१ ऽथेतरद्वसाहोमहवन्यां समवनयेदपद्रुते हवि- १०
 र्जुहोति^१ सो ऽनिद्वैव स्विष्टकृतमुदङ्कृत्याक्रम्य जुह्वां चैव
 वसाहोमहवन्यां चोपसृणीते^१ द्वितीयस्य पशोर्देवतमवदाय
 वृक्षमेदो यूषन्नवधाय तेन जुह्वं प्रोर्णुयाद्यूष्णोपसिच्याभि-
 धारयेदथोपमृतिं^१ स्विष्टकृते सर्वेषां व्यङ्गाणां सक्तसक्तसम-
 वदाय वृक्षमेदो यूषन्नवधाय तेनोपमृतं^१ प्रोर्णुयात्समवत्त- १५

१ Not given by G U D M.

२ °सिच्याभिधा° G, °सिच्यानाभिधा° H.

३ Thus D Ben C U (pr. m.), मतस्तू G M U (sec. m.), मतस्तू H.

४ Thus we ought to read also IV. 9: 123. 7.

५ Here and further on the MSS. write संस्तः सक्तः मौस्तः संस्तः नस्तः ।

६ °येत्तयो° M.

७ After °मृतं G H M ins. यूष्णोपसिच्य नाभिधारयेत्, U ins. यूष्णो-
 पसिच्य नाभिधारयेदथ हृदयं जिह्वां वक्षस्तानिम मतस्तू वनिष्ठुमिति पात्र्याम्; C is
 incomplete.

- मेतद्यूष्णोपसिच्य^१ नाभिघारयेत्तथैव^२ क॒से वा चमसे वा
 वसाहोमं गृह्णीयाद्यूष्णोपसिञ्चेद्यभिघारयेत्संमृशेत्पशुं^३
 पार्श्वेन वसाहोमं प्रयौयान्मस्तः कुम्बतो^४ जघनेनोत्तरवेदिं
 परिक्रम्याश्रावयेद्याज्याया अर्धर्चं प्रतिप्रस्थाता वसाहोमं जुहु-
 यात्परिगृह्णीयाच्च दिग्भ्यो^५ वषट्कृते हविर्जुहोति^६ स एव-
 मेव सर्वेषां पशूनां^७ स यत्र वारूणस्य स्त्रिष्टकते ऽवद्येत्त-
 द्विरभिघारयेत्समवत्तमेवैतद्यूष्णोपसिच्याभिघारयेत्तथैव क॒से
 वा चमसे वा वसाहोमं गृह्णीयाद्यूष्णोपसिच्याभिघारयेत्संमृ-
 शेत्पशुं^८ पार्श्वेन वसाहोमं प्रयौयान्मस्तः कुम्बतो^९ जघनेनो-
 त्तरवेदिं परिक्रम्याश्रावयेद्याज्याया अर्धर्चं प्रतिप्रस्थाता वसा-
 होमं जुहुयात्परिगृह्णीयाच्च दिग्भ्यो^{१०} तथेतरदसाहोमहवन्यां
 समवनयेद्वषट्कृते हविर्जुहोत्यथ पुरस्तादनस्यतेः समान्यो
 दिशः प्रतियजेदथ वनस्यतिना चरेदथ स्त्रिष्टकता^{११} सिद्धमत
 ऊर्ध्वं^{१२} यथो एतदौपमन्यवस्य कल्पं वेदयन्ते मैत्रावरुणामि-
 च्या निरूढया यजेतेति सिद्धमत्रौपवस्यिकं कर्म जानौ-
 याद्ययामावासायां संनयतो ऽन्यत्र पिण्डपितृयज्ञात्संवत्सरं

III. 135. 3.

II. 62. 8.

१ समवत्तमेवैतं० M, समवत्तमेतद् D; Ben om. समव० unto ०घारये०
 (1. 2).

२ एव om. M, probably rightly.

३ Between दिग्भ्यो and वष० M H Ben U ins. तथैव कंवे वा चमसे
 वाचनयेद्, in Ben and U these words are effaced; G (partly secunda,
 partly prima manu) तथेवेतरदसाहोमहवन्त्यां समवनयेद् ।

न कंचन प्रत्यवरोहेन ग्रीष्माऽसं खादेन वयसां माऽसं
नाग्निं चित्वा रामासुपेयान्नाग्निचिद्वर्षति धावेद्यदि^१ धावेदु-
पावर्ततान्नाद्यमेवाभ्युपावर्तत^२ इति ब्राह्मणम्^३ ॥ ३२ ॥
एकोनविंशः ॥

- II. 63. 8. अथास्मिन्वाजपेये सप्तदशानाऽ रथानां त्रयस्तथो ऽश्वास्त ॥
II. 63. 11. एकपञ्चाशत्सुत्तरतः प्रष्टिं नियुज्याच्चतुर्विंशतिं^१ पशूनि-
II. 64. 4. त्यग्रीषोमीयश्चानूबन्ध्यश्च चतुर्विंशौ भवतो^२ ऽथ वै भवति
सावित्रं जुहोति कर्मणःकर्मणः पुरस्तादिति^३ दीक्षणीयां
निर्वस्यन्सावित्रं जुहोतीति^४ सावित्रादेव सावित्रं भवति^५
II. 64. 7. दीक्षाज्जतीर्होष्यन्सावित्रं जुहोतीति^१ सावित्रः ऊत्वा दीक्षा- १०
II. 64. 8. ऊतोर्जुज्यात्प्रयणीयां निर्वस्यन्सावित्रं जुहोतीति^२ सावि-
ib. 9. त्रादेव सावित्रं भवत्यन्तर्हिरण्याः^३ होष्यन्सावित्रं जुहो-
ib. 10. तीति सावित्रः ऊत्वान्तर्हिरण्यां^४ जुज्यात्प्रदेन चरित्वा
राजानं क्रीत्वोद्धातिथ्यं निर्वस्यन्सावित्रं जुहोतीति^५ सवि-
ib. 11. त्रादेव सावित्रं भवति^१ प्रथमाभ्यां प्रवर्गोपसङ्गां प्रचरिष्य- १५
न्सावित्रं जुहोतीति^२ सावित्रः ऊत्वा प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्यर्ज्योप-
ib. 13. सङ्गां प्रचरेन्महावेद्यै पूर्व परिग्राहं परिग्रहीष्यन्सावित्रं
ib. 14. जुहोतीति^३ सावित्रः ऊत्वा स्फ्यमाददीताहवनीयं प्रणेश्य-

१ यदि धावेद् om. most of the MSS.

२ Thus G (sec. m.), °विंशतिः Be, °विंशतं Ben, °विंशं D H M G (pr. m.), विंशं U C.

३ °ण्यां G (pr. m.) U (sec. m.) Ben H ; °णं Be U (pr. m.) M.

४ °णां U (sec. m.), °ण्ये the other MSS.

- ib. न्सावित्रं जुहोतीति ^१ सावित्रः ऊलेभमाददौत ^१ रथवाहने
 ib. सदोहविधाने संमेथ्यन्सावित्रं जुहोतीति ^१ सावित्रः ऊत्वा
 I. 64. 15. रथवाहने सदोहविधाने संमिनुयाद्ग्रीषोमौ प्रणयेद्यूपमुच्छ्रयि-
 II. 65. 1. जुहोतीति ^१ सावित्रः ऊत्वाग्रीषोमौ प्रणयेद्यूपमुच्छ्रयि-
 * थ्यन्सावित्रं जुहोतीति ^१ सावित्रः ऊत्वा प्रोक्षणीराददौत ^१
 ib. 6. सर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्रीषोमीयं पशुमुपाकरिथ्यन्सावित्रं जुहो-
 तीति ^१ सावित्रः ऊत्वा बर्हिषी आददौत ^१ तस्य प्रसिद्धं
 ib. 8. वपया चरित्वा वसतौवरीर्ग्रहौथ्यन्सावित्रं जुहोतीति ^१ सावित्रः
 ib. 9. ऊत्वा कुम्भमाददौत ^१ पशुपुरोडाशं निर्वप्यन्सावित्रं जुहो-
 १० तीति ^१ सावित्रादेव सावित्रं भवति ^१ ॥ ३३ ॥
 II. 63. 5. तूपरश्चतुरश्रिर्भवतीत्यनुदिशमश्री ^१ स्थापयित्वाग्निष्टां च
 II. 66. 16. सूर्यस्थां च संमिनुयात्पञ्चैन्द्रानतिग्राह्यान्गृह्णातीति ^१ सर्व
 II. 68. 2. एवैते सोपयामा ग्रहौतव्या भवन्ति ^१ मारुत्या प्रचर्यैतान्सं-
 जपयेदिति ^१ तन्वमृत्मुकहरणं तन्वमग्निगुप्रैषो ऽभ्यावर्तत ^१
 १५ संज्ञप्रहोम ऊर्ध्वं ^१ बर्हिषी ^१ भिन्द्यात्स्वाहाकृतिप्रैष आज्यं द्वेधा
 II. 71. 9. विभजेदुभयभागिन्य स्तोकीया ^१ अथेदः रथचक्रं प्रादेशमात्रं

१ Thus Ben H, *श्री: the other MSS.

१ Before मृत्ता० Ben H Be ins. ग्रहान्; the word is missing in M D C and effaced in G.

२ Corrected; *वर्तत U, *वर्तते Be, *वर्तते the other MSS.

४ Thus G U (sec. m.) H Ben (pr. m.), ऊर्ध्वबर्हिषि Ben (sec. m.) C, ऊर्ध्वबर्हिषी Be, और्ध्वबर्हिषी M.

- II. 75. 8. भूमेरुच्छितं^१ भवत्यपरेण परीत्य पक्षसी संमृशतीति रथचक्रे
- II. 79. 1. एवैते संमृशत्यथाहाजिसृतो^२ दक्षिणापथेनोपातीत्येति सूत-
- ib. 2. राजन्या एवैत उक्ता भवन्ति^३ । मास्ता अयेणाहवनीयं परी-
- ib. 14. त्येति चत्तसंग्रहीतार एवैत उक्ता भवन्त्यथ यजमानं तार्थ्यं
- परिधापयतीत्याज्येनैवैतत्तप्तं^४ वासो भवत्यथाप्युदाहरन्ति तृपा
- नाम वृक्षास्तेषामेवैतद्भवत्यथेमं वाजपेयः सर्वसप्तदशमेव^५
- ब्रुवत^६ । आदेशादेव वृहत्सामैकविंशं वैष्णवीषु शिपिविष्ट-
- वतीषु सुवीरन्निति^७ । ॥ ३४ ॥ विंशः ॥

॥ इति पञ्चविंशः प्रश्नः ॥

१ °रुच्छितं M Ben C.

२ After संमृशति and भवन्ति some of the MSS. इति ।

३ Thus M, °वैततप्तं D C, °वैततप्तं G U Ben, वैततप्तं Be, वैततप्तं H.

४ Thus G Ben Be, पर्वसं M, सर्वसप्तं H U ; D C om. सर्व ।—Be-fore एक Be U D M ins. एव ।

५ ब्रुवते M.

६ कुर्वति instead of सुवीरन्निति M C.

- अथायः राजसूयो ऽर्धसप्तदशैर्मर्चैः संतिष्ठते ऽर्धषोड-
 शैर्वा^१ तस्मिन्सोमसंस्थाः पञ्चैकाहा^२ अहीनो द्विरात्रः^३ षट्
 काला^४ अष्टौ यूपाः षड् हामिष्टोमिका द्विपशौ^५ पशुबन्धे^६
 सौचामण्यामष्टमस्तान्त एवावभृथाः^७ क उ खलु हविषो
 हविर्निरूप्यत इत्यानुमत इत्येव ब्रूयात्कृष्णं वासः कृष्णदूषं दक्षि-
 णेति^८ कृष्णदशमित्येवेदमुक्तं भवति^९ काममिष्ट्या पशुबन्धेनेति^{१०}
 संतन्येष्टोद्वाययणेन वा पार्वणेन वा यजेत^{११} कथमु खलु साक-
 मेधपरुषीति^{१२} महारात्रे पूर्वा संतनिः श्वो भूत उत्तरा प्रदोषे^{१३}
 किमु खल्वसमुदितं भवतीति^{१४} प्रागनूयाजिकात्संप्रैषादित्येव
 II. 91. 1. १० ब्रूयाद्वाहस्यत्वं चरुं निर्वपति ब्रह्मणो गृह इति^{१५} योऽन्यो
 I. 91. 16. याजमानासंयुक्तो^{१६} ब्राह्मणो^{१७} भवति^{१८} भगाय चरुं वावातायै
 II. 92. 1. गृह इति^{१९} यान्या महिष्या^{२०} एव^{२१} सुभगा भवति^{२२} नैर्ऋतं
 ib. 7. चरुं परिवृत्तै गृह इति^{२३} दुर्भगैवैषोक्ता भवति^{२४} पौष्णं चरुं

१ Thus M only; पंचैकाहा H, पंचाहैकाहा (i.e. पञ्च अह एकैकाहाः ?)
 पंचाहैकाहा Ben U, पंचाहैकाहिनो Be.

२ शाला MSS.—द्विरात्रस्यैका the Vivarana.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv. °पशुपशुबन्धे Be, °पशुपशुबन्धे G
 (pr. m.) Ben U H, °पशुपशुपशुबन्धे M.

४ Uncertain reading; याजमानासं° M Be Ben, याजमानसं° H U G
 (pr. m.), याजनसं° G (sec. m.). The Viv. : योन्याजनसंयुक्तः and यन्या-
 जनासंयुक्तः ।

५ After ब्राह्मणो Ben G H U ins. ब्रह्मा, M ब्रह्म; this word is miss-
 ing in Be and has been effaced in G and Ben.

६ Conjectural reading. महिष्यैव H Be U Ben. महिष्यैच M, महिष्यै
 G (omitting एव) .

भागदुघस्य गृह इति^१ महानसिक^२ एवैष उक्तो भवत्यथाप्यु-
दाहरन्ति यो भागलाभौ^३ दोग्धि स एषैष उक्तो भवति^४
द्वादशाहेन^५ रत्निनाः हवीः^६ त्रयोदशे^७ मैत्राबाह्वस्यत्वं^८
ब्रह्मो ऽवशिष्ट एतस्यैव^९ पूर्वपक्षस्य^{१०} तस्मिन्संतनीभ्यां यजेताथ
चेदुक्त्ये ऽभिषेचनीये ऽग्निं चिन्वीतैतस्मिन्नेव द्विरात्र आग्नि- ५
कानि सावित्राणि ङलोखाः संभृत्य पशुश्रीषाणि च वायस्येन
पशुना यजेत^{११} ॥ १ ॥

II. 97. 7. अपां पतिरसीत्यपांपतीयाः^१ समुद्रियाणामेवैता उक्ता
भवन्ति^२ मरुतामोज स्थेति निवेष्ट्या^३ आवर्तानामेवैता^४ उक्ता
भवन्ति^५ सूर्यवर्चस स्थेत्यभिदृश्याः^६ प्रसन्नानामेवैता उक्ता १०
भवन्ति^७ शक्ररी स्थेति^८ गोरु^९ जरायोरेवैता^{१०} उक्ता भवन्ति^{११}

II. 111. 15. सो ऽत्रैवाग्नेयेनाष्टाकपालेन यजेतेति^१ सद्यः संतिष्ठमान उक्त्य
एतत्सूत्रं भवत्यथ चेदतिप्रवर्धेत तदानीमेवाग्नेयेनाष्टाकपालेन

१ Thus Be Ben (sec. m.); महानसिक G (sec. m.) and one copy of the Viv; महानसिक H U G (pr. m.) Ben (pr. m.) and another copy of the Vivaraṇa; महानासीक M.

२ °भौ M Ben, °भि Be H G U.

३ शाचो M.

४ °दशो M, दशो all the other MSS.

५ एव om. M.

६ Thus G U M, °वेष्ट्या Be Ben, °वेष्ट्या H.

७ आष्टानां or आष्टानां MSS.

८ Thus all, against अतिदृश्याः of the text proper.

९ गोरुदश्या seems to have fallen out.

१० Conjecturally; गोरजरायो° M, गारजरायो° G (pr. m.), गारज्यायो Ben (sec. m.), गारज्यायो Ben (pr. m.), गारजरायो° H Be U, गारज्या-
रयो G (sec. m.).

- II. 114. 4. यजेत^१ श्वो भूते सारस्वतेन^१ दशदशाच चमसमभिसंजानत
इति^१ होतृचमसे चोद्गातृचमसे च सप्तसप्तार्थतरेषु नवनव^१
- II. 117. 1. प्रसर्पणप्रभृतय एवैते^१ भवन्त्यप्सुषोमान्ता^१ अथायं प्रतीचीन-
स्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रः षोडशिको भवति^१ तस्य
५ हाग्निष्टोमिकानि स्तोत्राण्यवृत्तानि भवन्त्येकविंशो बह्विध्य-
वमानः सप्तदशान्याज्यानि माध्यंदिनस्य पवमानः पञ्चदशानि
पृष्ठान्यार्भवस्य^१ पवमानस्त्रिवृच्चज्ञायज्ञियमित्यथ^१ प्रतीचीन-
स्तोमाथ केशवपनीयायातिरात्राय दीक्षते^१ तस्य षड् दीक्षाः
- II. 117. 14. षडुपसदस्त्रयोदशां प्रसुतस्यतुर्दशामुदवसानमथैतस्मिन्नेव पक्षा-
१० वग्रेषु व्युष्टये^१ द्विरात्राय दीक्षते^१ स एतां चैकां रात्रिं
पूर्वपक्षस्य दीक्षितो भवति द्वे चापरपक्षस्य^१ तासां^१ द्वादशो-
पसदो^१ ऽथोपवसत्यथोपवसथीये^१ ऽहन्यमावास्यायां^१ पूर्वमह-
११ र्भवत्युत्तरस्मिन्नुत्तरमिति^१ संतिष्ठते व्युष्टिर्द्विरात्रो^१ ऽथो-
II. 118. 2. त्तरां^१ शालामध्यवस्येदं^१ मथित्वाग्नीन्विहृत्योदयनीयायाग्नि-

१ Thus Ben, एवते M, एते H Be G U.

२ Thus M G (sec. m.), °र्भवति Ben, °र्भव the other MSS.

३ अथ om. H Ben.

४ Thus M only, व्युष्टि the other MSS.

५ Thus G (sec. m., first hand invisible) and the Viv., which comments: ऋतीयप्रभृतौन्मम् ; तस्यांसा H U, तस्याशां Be, तस्य M, Ben, defective.

६ Thus, hesitatingly, emended ; थोपवसत्यहान्योपवसथोभवतिमावा° G (pr. m.), थोपवसत्यहान्योपवसथ्यममावा° Ben, थोपवसथ्यहन्यमावा° G (sec. m.), थोपवसथाहान्योपवसथ्योमावा H Be M (the last only °सथे-ममा°), थोपवसथाहान्योपवसथ्योमावा° U.

७ Thus, here and further on, M only ; °द्विदि° all the other MSS.

ष्टोमाय^१ दीचते^१ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपसदः सप्तम्यां
 प्रसृतः^१ संतिष्ठत एष^२ उदयनीयो^२ ऽग्निष्टोमः सहस्रदक्षिणो^३
 ऽथैतस्मिन्नेव पचावशेषे चक्षुष्य धृतिनाभिविधत्ते^३ देविकाह-
 विभिर्स्त्रैधातवीयया सौचामण्येति^३ संतिष्ठते राजसूयो
 ऽर्धसप्तदशैर्मासैरथ शालीकेः केशवपनीयान्तस्ते^४ ऽर्धषोडशाः^४ ॥ ५
 ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो ऽञ्जसवः^१ प्रसिद्धमेव प्रथमो ऽर्धमासः संतिष्ठते^१
 पञ्चाहेन चातुर्मासानि ब्रूहेन संतनी अष्टमे ऽहनीन्द्रतुरीयं
 नवमे ऽङ्गि पूर्वाणि देविकाहवी^२षि दशमे ऽङ्गुत्तराण्येकादशे^२
 द्वादशे त्रयोदश इति त्रिषंयुक्तैश्चतुर्दशे वैश्वानरो द्वादश- १०
 कपालः पञ्चदशे वारुणो यवमयश्चरुरिति मासो^३ द्वादशाहेन
 रत्विना^२ हवी^२षि त्रयोदशे मैत्रावार्हस्पत्यं ब्रूहेन संतनी
 अर्धमासेनाभिषेचनीय उक्थ्य इति द्वौ मासावर्धमासेन
 सप्तदशो दशपेयो ऽर्धमासं दीक्षितो^४ दीक्षितव्रतीति त्रयो
 मासा^४ अर्धमासेन प्रतीचीनस्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रो १५
 ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विरात्र इति चत्वारो मासा^४ अर्धमासेन
 चक्षुष्य धृतिरिति^५ ते ऽर्धपञ्चमा^५ अथ शालीकेः^५ सप्ताहेन

१ Thus M; °विहृत्योदवसानीयाया° or यया° the other MSS.

२ यवसुषुहवधानीया Ben.

३ Thus G (sec. m.) and the Viv.; °भिषक्ते Be U, °भिषिष्यते Ben, °भिषीयते M.

४ Thus M Be G (sec. m.), °षोडशः H U G (pr. m.), °षोडश Ben.

५ ऽङ्गुत्त° Be Ben.

६ Effaced in M.

पवित्रो ऽग्निष्टोमः स एवमेव पञ्चावशेषः सिद्धमा वारुणा-
 द्वादशाहेन रत्विनाः हवीःषि त्रयोदशे मैत्रावार्हस्यत्वं द्वाहेन
 संतनी इति मासो^१ ऽर्धमासेनाभिषेचनीय उक्थ्यो ऽर्धमासेन
 सप्तदशो दशपेय इति द्वौ मासावर्धमासेन प्रतीचीनस्तोमः
 ५ केशवपनीयो ऽतिरात्रो ऽर्धमासेन व्युष्टिर्द्विरात्र इति त्रयो
 मासा^१ अर्धमासेन चतस्र्य धृतिरिति^१ ते ऽर्धचतुर्था^१ अथ
 पतन्तको^१ द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदः^१ सप्ताहो ऽहीनो
 राजसूयो^१ यथावकाशमितरै राजसूयहविर्भिर्यजते^१ ऽथ
 देविकाहविर्भिर्यजते^१ ऽथ वैधातवीयया यजते^१ ऽथ सौत्रा-
 १० मण्या यजते^१ संतिष्ठते राजसूयः^१ ॥ ३ ॥ द्वितीयः ॥

II. 119. 1.

अथेममिष्टिकल्पं पञ्चदशसामिधेनीकं च सप्तदशसामिधे-
 नीकं च समामनामस्तत्र^१ सिद्धं^१ याजमानं बौधायनस्य
 कल्पो^१ यथाम्नायः शालीके स्त्रीःस्तृचानुब्रूयादिति^१ त्रिः
 प्रथमामनूच तिस्रो ऽनन्तरा अनुब्रूयात्त्रिरुत्तमां^१ ताः^१
 १५ पञ्चदश^१ पञ्चदशानुब्रूयादित्येकादशेमाः^१ सामिधेन्यः समा-
 मनामस्तासां त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां^१ ताः पञ्चदश^१
 सप्तदशानुब्रूयादेकविंशतिमनुब्रूयाच्चतुर्विंशतिमनुब्रूयात्त्रिं-
 शतमनुब्रूयाद्वाचिंशतमनुब्रूयात् षट्त्रिंशतमनुब्रूयाच्च-
 त्वारिंशतमनुब्रूयाच्चतुश्चत्वारिंशतमनुब्रूयादष्टाचत्वारिंशत-

१ तस्य प्रसिद्धं M.

२ कल्पो M.

३ Thus corrected; ताः पंचदश सप्तदशानु° M Be U H, ताः पंचद-
 शानु° Ben; in M सप्तदश is effaced and G is defective.

मनुब्रूयादिति धाव्यालोक एता धातव्या भवन्त्याग्नेयः सर्वा
 गायत्र्यः । सर्वाणि कृन्दाः स्युनुब्रूयादपरिमितमनुब्रूयादिति
 धाव्यालोक एवैता धातव्या भवन्ति । नैताः सर्वा गायत्र्यो
 गायत्र्यो पुरोऽनुवाक्या भवति त्रिष्टुग्याज्या । पुरस्तात्तज्ज्ञा
 पुरोऽनुवाक्या भवत्युपरिष्टात्तज्ज्ञा याज्या । मूर्धन्वती पुरोऽनु- ५
 वाक्या भवति नियुत्वत्या यजत्युपाः शुयाजमन्तरा यजतीति ।
 दर्शपूर्णमासयोरेवैतदुपपद्यते नान्यत्र ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथेमाः काम्या इष्टयो निष्पुरीषेणैव प्रयोक्तव्या भवन्ति ।
 स^१ संवत्सरं पयोव्रतः स्याद्वादशाहं वा यावद्वा^२ शः सीत^३ ।
 तासां याः समानसंयोजना एकां चेत्तासां निर्वपेत्सर्वा एवैता १०
 निर्वप्यन्त्या भवन्ति यथो एतदनायुक्तो^४ ऽग्निपरिचरो ऽल्पमुद्धृत्य
 पुनरप्युद्धरति । कथमत्र प्रायश्चित्तः सिध्यती^५ न सिध्यती^६
 इति । सिध्यतीत्येक आह्वयः हैक आह्वनं सिध्यतीति ।
 निर्दिष्टभागो वा एतयोरन्यो ऽनिर्दिष्टभागो ऽन्य इत्युभावु^७
 II. 125. 3. खल्विमावनिर्दिष्टभागो भवतो^१ नैव सिध्यतीति^२ तन्त्रं १५
 धृष्टेरादानं^३ गार्हपत्यसकाशाद्दृष्टिमाददीत^४ तथाहवनीये^५
 वैश्वानरस्य कपालान्युपदध्यात्^६ प्रदक्षिणमावृत्य गार्हपत्ये मारुतस्य

१ Found in Ben H, the other MSS. om. the word.

२ Thus G; तावद्वा द्रसीत Be, यावद्वादशसीत M U, यावद्वादशसीत H
 याव -- सीत Ben.

३ Thus Ben Be G (sec. m.); अनुद्धृतो H G (pr. m.) U, अनुद्धृतो M.

४ Thus G M U; उभाउ H Be; Ben defective..

५ तथा^७ G (sec. m.).

- कृतानि पिष्टानि समुष्य^१ संयुत्य^१ व्यभिष्ट^१ पिण्डौ^१ कृत्वा-
 ग्रेण^१ मारुतस्य पिण्डं पर्याहृत्याहवनीये वैश्वानरमधिष्ठ्या-
 त्रदक्षिणमावृत्य^१ गार्हपत्ये मारुतं त्वचं ग्राहयित्वे^१ त्वचं
 ग्राहयेदमुं पर्यग्निं कृत्वे^१ पर्यग्निं कुर्यादमुं^१ अपचयित्वे^१ अप-
 ५ येदपि वोभयमेवोभयत्र कुर्यात्तस्य शृतस्यासादनं दक्षिणं^१
 परिधिसंधिमपरं^१ विमुच्य दक्षिणं वा परिधिमग्रेण^१ सिद्ध-
 I. 125. 11. मत ऊर्ध्वमेतस्मिन्वा एतौ मृजाते यो विदिषाणयोरन्नम-
 I. 126. 22. त्तौतौतरमितरेणेत्येवैष^१ उक्तो भवति^१ यं मृधो ऽभि प्रवे-
 पेरन्वाद्वाणि वाभि समियुरिति^१ प्रतिवेशा राजानो मृधः^१
 I. 127. 15. १० स्व एव जनपदा^१ राद्वाणि विग्रो^१ यो हतमनाः स्वयंपाप
 इव स्यादिति^१ सति बले हतमनाः स्वयंपाप इव स्यादिति^१
 I. 127. 21. साधुरूपे कुले स्वयंपापो^१ यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेति^१

१ Thus Be M; संयुत्यव्यूह्याभिष्ट U G, समुष्यसंयुत्यपिण्डौ व्यकृत्वाग्रेण Ben, संयुक्तव्यूह्याभिष्ट H.

२ Thus (अधिष्ठ्यात्) Ben, अधिष्ठ्यात् M, अधिष्ठ्यात् G H U, अधि-
 प्रष्ठ्यात् Be, cp. XXVI. 6 : 279. 9 : अधिष्ठन; it is synonymous to
 अधिष्ठ्यात् ।

३ Om. Ben.

४ Thus all the MSS. exc. M, which has परिधिसंधिमन्वितरं; is
 अपरं to be cancelled? A prayoga omits it.

५ Thus G (sec. m.), °अमत्तौतरमितरेणेत्येष U, °अमत्तौतरमितरेणेत्येष
 Ben, °अमत्तौतरमितौतरमितौतरमितरेणेत्येष M, °अमत्तौतरमितौतरमितरेणेत्येष एवैष Be,
 °मितरेणेत्येष H (partly defective).

६ वा ins. G.

- II. 128. 17. प्रत्तमनुपाकृतं^१ प्रतिबध्यमानमेवैतद्भवत्य^२थास्यामध्वरकक्ष्याया-
मिडान्तं^३ प्रथमं तन्तं कुर्यादेवं द्वितीयं^४ तृतीयेन सहावशेषं
वर्तयेत्कथमत्र भवा इति^५ तत्रतत्र वा भवयेदपि वा
II. 130. 4 सर्वासां समवदाय ऊलान्ततो^६ भवयेदनङ्गान्धोत्रा देय इति ।
II. 130. 7. यजमानस्यैवैष गौष्ठादातव्यो भवति^७ वेदिं परिगृह्णार्धमुद्ध-
II. 131. 6. न्यादर्धं नेति^८ दक्षिणं वा वेदेरर्धमपरं वेत्यैन्द्रस्यावदाय
वैश्वदेवस्यावद्येदयैन्द्रस्योपरिष्ठादिति^९ द्वे एवैते श्रवदाने उक्ते
II. 131. 9. भवत^{१०} उपाधाय्यपूर्वयं^{११} वासो दक्षिणेति^{१२} प्रवेणतो^{१३}
वान्ततो वा ताम्राणि वा नीलानि वा सूत्राण्युपहितानि^{१४}
II. 131. 13. भवन्त्यपि वोपधानरज्जुरेवैषोक्ता भवत्य^{१५}थास्यां सञ्ज्ञानेष्ट्यां^{१६} १.
सहदेवानुवाचयेत्सहदाश्रावयेद्द्वे ह्यस्यै याज्यानुवाक्ये भवतः^{१७}
॥ ५ ॥

^१ Thus Be; °मनापकृतं M G (pr. m.), °मनापापकृतं Ben H U,
°मनापाकृतं G (pr. m.); °मनापाकृतमप्रति °G (sec. m.).

^२ Thus (प्रतिबध्यमानं) M G U, प्रतिबध्य° the other MSS. (G,
अप्रतिबध्य° sec. m.).

^३ Thus Ben, ऊलान्ततो G U M, ऊलान्ततो H.

^४ Thus (cp. XIII. 20 : 131. 5) M only, उपाधाय्य° the other MSS.
and the Viv.

^५ Thus M Be, प्रतिवेणतो Ben. प्रवतो H, प्रणवतो G U, प्रणतः the
Viv. (both copies).

^६ Thus Ben M Be °हतानि G H U.

^७ Thus Ben Be U G, सञ्ज्ञानेष्ट्यां M H; the correct reading seems
to be (see XXIV. 3 : 187. 7) सञ्ज्ञानीष्ट्यां ।

- II. 132. 16. अथ वै भवति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो^१ भागं
निर्वपाम्यामुष्मादमुथै विशो ऽवगन्तोरिति निर्वपेदिति निरु-
प्योपरमति^२ । परिदानान्तं कर्म कृत्वाथैताग्नीहोत्रीन्कृष्णाजिने
समुप्योत्तरार्धे ऽग्न्यगारस्यासञ्जयेदथावगते सःसादयेत्प्रोक्षण-
II. 133. 15. ^३ प्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येत^४ सिद्धमत ऊर्ध्वं^५ यथा नख-
निभिन्नायासेवः शतकृष्णलायां^६ पुरा वा तण्डुलानामावप-
नाद्रुक्कमवदध्याच्छृतमुत्तरमपि^७ वैनः प्रतमेव सुवर्णरजताभ्याः
II. 136. 9. रुक्माभ्यां परिगृह्यान्तर्वद्यासादयेदाग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे
समाश्लेषयेदिति^८ व्यभिष्टृष्टानां पिण्डानां पुराधिपृञ्जना-
II. 138. 12. १०. त्वमाश्लेषयितव्यं^९ भवति^{१०} सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति^{११} सदै-
II. 140. 17. वतस्य^{१२} सखिष्टकृतस्येत्येवेदमुक्तं^{१३} भवत्यथो खलु यावतीः समा
एथ्यन्मन्येत तावन्मानः स्यादिति^{१४} त्रिःशद्वर्षस्येत्यात्सप्रतिमानं
कुर्वीत^{१५} चत्वारिःशद्वर्षस्येत्यात्सप्रतिमानं कुर्वीत^{१६} एवैतस्याभि-

१ इदम् instead of इतम् Be Ben H M.

२ Probably इति has fallen out.

३ अवदध्यात् Ben M, उपदध्यात् Be G U H.

४ Thus ('धिष्टंजनात्) M G (sec. m.), 'धिष्टजनात् U H G (pr. m.),
'धिजनान् Be; Ben is defective; cp. अधिष्टज्यात् XXVI. 5 : 277 2.
Bhavasvāmin gives the periphrase : प्रागधिप्रयणात् ।

५ Thus U G Ben; 'तीतिसदैवस्य M, 'तीतिसदैवतस्य H, 'तितीडे-
दैवतस्य Be.

६ Thus M only; सखिष्टकृतस्ये° Be, सखिष्टकृतस्ये° or खिष्टकृतस्ये° the
other MSS.

I. 12. 12. वृद्धिकल्पो^१ ' इय वारुणेषु च संज्ञानेष्ट्या^२ च सकृदेवानुवाच-

142. 16. येत्सुददाश्रावयेत्सुददाणाः समानदेवता ' आपोनक्षीयं चरुं
पुनरेत्य निर्वपेदिति ' को नु खल्वपां नपाद्भवतीति ' वैद्युत

I. 145. 12. इत्येव ब्रूयात्कृष्णमधु चेति ' पौत्तिकमित्येवेदमुक्तं^३ भवत्यन-
स्त्रिगधमिति ' त्रिवलीकमित्येवेदमुक्तं^४ भवत्यथाप्युदाहरन्ति ५

II. 149. 13. त्रिच्छदिष्कमित्येवेदमुक्तं^५ भवति ' यथा त्रिधातावेव^६
संदिग्धपुरोडाशस्यावदानकल्पः ' ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

II. 152. 2. स सर्पान्सृजतेति ' मासा एवैत^७ उक्ता भवन्ति ' स

II. 155. 10. वयाः सृजतेति ' कन्दाः स्वैतान्युक्तानि भवन्ति ' स वैव

II. 155. 13. स्यादिति ' पुराणगार्हपत्यमभ्युपदिशन्ति ' तस्य पशुवेलाया- १०

मुल्लुकमादाय दक्षिण्या द्वारोपनिर्हृत्य दक्षिणेन सदः परीत्य
दक्षिणेन मार्जालीयं धिष्णियं पर्याहृत्यान्तरेण थूपं चाहव-
नौथं चोपातिहृत्यान्तरेण चात्वालौत्करावुदङ्गुपनिर्हृत्य तेन
पशुः अपथेयुरथ यदाहवनीयादुल्लुकः स्यादपया तत्सहा-

१ एतस्य om. M; Ben Be are defective here.

२ संज्ञानेष्ट्या again M G U H, see above.

३ पौत्तिकं M Ben, पौत्तिकं the Viv. (one copy), पौत्तिकं G U,
पौत्तिक H Be and another copy of the Viv.

४ वलीकं Ben H, वलीकं Be M G U.

५ Thus Ben; त्रिच्छदीत्ये M, त्रिच्छदीत्ये Be, त्रिविच्छदीत्ये H G U.

६ त्रिधातावेवं Be, त्रिधातवेवं M, त्रि (or त्रै) धातवौत्रैवं the other
MSS.

७ Thus M only, स्वैता all the other MSS.

- II. 156. 14. हरेयुः^१ किंदेवत्यानि खल्वपायानि भवन्तीति^२ दे प्राजा-
पत्ये आग्नेयं वायव्यं वैश्वदेवमितीष्टर्गो वा अध्वर्युर्यजमान-
स्येष्टर्ग इत्युष्णाग्रमित्येवेदमुक्तं^३ भवत्यथाप्युदाहरन्त्यध्वर्युरेवैष
उक्तो भवत्यसन्धान्मा मन्वात्पाहि कस्याश्चिदभिग्रह्या इत्यनु-
५ व्याहारो ह वा आसन्नो मन्वस्तस्मान्मा पाहीत्येवेदमुक्तं
II. 160. 14. भवति^४ तस्माद्यज्ञवास्तु नाभ्यवेत्यमित्यहोरात्रावित्येकं^५ याव-
दग्नयः श्रौताः^६ स्युरित्येतदेकं^७ यावदेनमभिवर्षेदित्येतदपरं^८
II. 163. 9. द्वौ समुद्रौ विततावजूर्यावित्यहोरात्रावेवैतावुक्तौ भवतः^९
पर्यावर्तते जठरेव पादो इत्युदरे पादा इत्येवेदमुक्तं भवति^{१०}
१० तयोः पश्यन्तो अतिथन्त्यन्यमपश्यन्तः सेतुनातिथन्त्यन्यमित्यहः
पश्यन्तो अतिथन्ति रात्रिं स्वप्नेन सेतुनातिथन्त्यन्यमिति^{११}
II. 163. 19. द्वे द्रधसी सतती वस्त एक इत्यादित्यो ऽहोरात्रे वस्त इत्ये-
वेदमुक्तं भवति^{१२} तिरोधायेत्यसितं वसानः शुक्रमादत्ते अनु-
हाय जार्या इति^{१३} रात्रिं वसानस्तिरोधायेति शुक्रमादत्ते
II. 167. 8. १५ ऽहरित्येवेदमुक्तं^{१४} भवति^{१५} कीटावपन्नस्येति^{१६} कतमो नु
II. 167. 10. खल्वयं कीटो भवति^{१७} य एवैष पिण्डान्मवर्तयतीति^{१८} नित्ये

१ Thus (उष्णाग्रम्) M G U H and the Viv. (periphrase: दर्वी वा उल्लुक् वा) ; उल्लुक् Be, उ-प्र Ben.

२ Only given by M Be.

३ All the MSS. om. the visarga and Be reads श्रिता ।

४ अहरि MSS.

५ अतिथि M G U

II. 12 ग्रहणे वैष्णवीमृचमनुवर्तयतीति ^१ पृषदाज्य एवैषानुवर्तयि-
तव्या ^२ भवति ^३ ॥ ७ ॥

[. 171. 8. अथातो ऽतिग्राह्यान्व्याख्यास्याम ^१ इमे न्वे ^२ पृष्ठ्याति-
ग्राह्याः पञ्चैन्द्रा वाजपेये ^३ परःसामानश्चार्वाक्यामानश्च सौर्यो
वैषुवते ^४ वैश्वकर्मणादित्यौ गवामयने ^५ प्राजापत्यो महाव्रते ^६
बार्हस्पत्यो बृहस्पतिसवे ^७ वैमृधे चोद्भिदि च त्रिषिमति च
वृषा सो अ॒श्रुः पवत इति च ^८ दावश्चमेधे महिमानावा-
देशादेवाश्वस्य वपां महिमाभ्यां ^९ परिजुह्यात्कथमु खलु
परःसाक्षां भवो भवतीति ^{१०} रुद्रवद्गणस्य सोम देव ते मति-
विदो माध्यन्दिनस्य सवनस्य त्रिष्टुप्कृन्दमो ^{११} ऽङ्गिरोषधीभिः ^{१२}
पीतस्यौषधीभिः प्रजाभिः पीतस्य प्रजाभिः प्रजापतिना
पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो ^{१३} भवयामीत्येष एवार्वाक्या-
II. 177. 18. न्नामावृत्तो भवो ^{१४} ऽष्टाप्रूड्विरणं दक्षिणेत्यष्टापिस्तकमित्येवेद-
मुक्तं ^{१५} भवति ^{१६} दौ चेद्गर्भौ ^{१७} स्यातां दादशप्रूट् स्यादेको ह

१ Thus M; नुवर्ति(ती)तव्या Be G H, °नुवर्तयितव्यं U, नुवर्तव्या Ben.

२ इति ins. M G U.

३ न्वेव MSS.; the Viv. points to न्वेव ।

४ Thus (with °मा) all (only महीभ्यां Ben), also the Vivaraṇa.

५ ...५ Thus acc. to the Viv. and cp. Āp. XXI. 21. 4. The MSS. more or less corrupt.

६ Thus Be G U; °ष्टाफस्तक° M; °ष्टाप्रूड्विपिस्तक° H; Ben altogether corrupt. Is पिस्तक = पिस्तक ? or are we to read पुस्तक ? The same word occurs VII. 6 : 209. 18.

महाकोशः स्याद्वाववान्तरकोशौ स्यातामयास्त्रिगर्भाया^१ आञ्चे-
नैवैतान्यस्थानि^२ समुदायुत्य मध्यमेन पर्णेनान्तःपरिधि निन-
येद्भुवः सुवरिति ^१ ॥ ८ ॥ पञ्चमः ॥

II. 180. 5.

यदालम्बायामभो भवतीत्यालम्बायां चेदभः स्यात्स्र-
-

५ पयेदेवाथ चेदुपाकृतायामभः स्यादन्यमेतस्मिन्स्थान उपाकृत्यो-

180. 12.
sq.

त्तरममेघसंपन्नमेतयागमघेरन्नित्यथेमे^३ जया अभ्याताना^४
राष्ट्रभृत^५ इत्याहिताग्नेश्चानाहिताग्नेश्चान्यत्र विहाराहृष्टा भव-
न्त्यभिसमारम्भात्वेनानाचार्याः^६ प्राक् स्त्रिष्टकृत उपजुक्त्यष्टौ
वसव इति ^१ कतमे तु^७ खल्विमे वसवो भवन्तीति ^१ पृथिव्य-
१० न्तरिचं द्यौरग्निर्वायुरादित्यश्चन्द्रमा आप इत्येते ऽष्टौ वसव ^१
एतेषु वा इदं सर्वं प्रतिष्ठितं यदिदं किंच ^१ य एवं वेद
प्रत्येव तिष्ठत्येकादश रुद्रा इति ^१ प्राणा एवैत^८ उक्ता भवन्ति ^१
द्वादशादित्या इति ^१ मासा एवैत^८ उक्ता भवन्ति ^१ पञ्च
गृह्यन्ते नवनव गृह्यन्ते पञ्चधा विगृह्यन्ते ^१ नवनवाग्शवो

१ Uncertain reading; °गर्भाया the Viv.; °गर्भयाजमाञ्चेना° Ben, गर्भ-
यागमाञ्चे° M, °गर्भमाञ्चेना° Be G U, गर्भोमाञ्चेना° H.

२ °स्थानि G Be and the Viv., °स्थानि M U Ben, °स्थानि H.

३ Thus (°त्तरमेघ°) M, °त्तरमेघ° or °त्तरमेघ° the other MSS., but
cp. the Vivaraṇa: उत्तरस्मिन्मेघवर्जिते ।

४ Thus M; जया अभ्यातानावाष्ट्र° Be G U, जयाभ्यातानावाष्ट्र° Ben H.

५ Thus, in accordance with the Viv., G; °पिसमारंभा° M Be,
°विषमारंभा° U Ben H.

६ Om. M.

७ Thus both times M and G (sec. m.); एवैता the other MSS.

- I. 18 भवन्त्यथ य एव दशमो मन्त्र एतेषामेवैषो ऽभिग्रहणार्थः^१
192. 10. दृष्टो भवति^१ तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्यान्नं नाद्या-
- II. 196. 2. दिति^१ भैक्षाय प्रत्यवस्थितायैवैषा दातव्या भवति^१ किंदे-
वत्या उ खल्वतिरिक्तसोमा^२ भवन्तीति^१ यं ग्रहमभ्यतिरि-
चेरः^३स्तत्तद्देवत्या^३ एव स्युरित्येतदेकमथापरं^१ विज्ञायत उ ५
खल्वेषां^३ ब्राह्मणमथ कस्मादैन्द्रो यज्ञ आ सः^३स्यातोरित्येतस्मा-
- II. 199 5. दैन्द्रावैष्णवा एव भवन्ति^१ तेन श्रौतीभवता षडहसः^३स्यां
काङ्क्षेयुरिति^१ षडहब्राह्मणमेवैतद्भवत्यथ चेदहःसंयोगः^५ एव-
मापद्येत^५ यथापि नव मध्यमानि सांवत्सरिकाण्यहानि संनि-
गच्छेयुस्तदानीमेवैनः^५ श्रौतीकृत्वा संचितुर्यथ चेदुदयनीये^{१०}
ऽतिरात्र^६ एतदेव^६ प्रजा वै सत्तमासत तपस्तप्यमाना अजु-
कतीरिति^१ तत्पृच्छन्ति^{१०} कतमत्तत्सत्त्वं^६ भवतीति^१ यदेवै-

१ Thus M and the Viv.; all the other MSS. स्य° instead of भि°

२ तिरिक्तः सोमो भवतीति M. Ben (the last without इति), °तिरिक्त-
सोमा भवन्तीति the other MSS.

३ °देवता MSS.

४ Thus G M U H; खल्वेषां खल्वे Be, खल्वेब्राह्म Ben. The last
reading seems to point to खल्वेकेषां ब्रा°, cp. the Viv.: अन्येषां ब्राह्मणम्;
but the Brāhmaṇa here cited is to be found TS. III. 3. 7. 3.

५ Thus M and the Viv.; °संयोगः एवमा° G U, संयोगमेवमा M Be H.

६ Thus M; तिरात्र एतदेव H U (sec. m.) तिरात्रतदेव G U (pr. m.),
तिरात्रैतदेव Ben, तिरात्रियैतेव Be.

७ पृच्छन्ति M only (cp. XIV. 1: 152. 5), श्रुति all the other MSS.

८ Thus corrected; कतमस्य° M Be U H, कतमस्यसत्त्वं Ben G (sec. m.).

तदनाहिताग्नयो वृथाश्रमः आस्यन्तेतत्त^१ भवतीति ।

॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

- II. 204. 2. आश्विनं प्रागाश्विनमिति । कियन्नु खल्वाश्विनं भव-
 204. 10. तीति । ^१द्वियोजनं वा यावदाश्वो ऽक्ता गच्छेद्विस्तावा^२ वेदि-
^५ भवतीत्याग्निकस्य प्रक्रमस्य चतुरश्रकृतस्याक्ष्णायामानमाददीत ।
 स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौतापि वा विष्णुत्याश्च
 रथाचाणामेकविष्णुत्याश्च पदानामष्टाङ्गुलस्य च^४ चतुर्विंशं
 भागमाददीत । स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौते ।
 चिस्तावो^५ ऽग्निर्भवतीति^६ । त्रयः सप्तविधाः । स एकविंशति-
 II. 204. 5. १० विधो । ऽथेतौ हृदौ मध्यतो देवयजनस्य जोषयत इति ।
 किमर्थो^६ खल्विमौ हृदौ भवत इत्यश्वत्थानो ह दक्षिण
 I. 208. 18. आश्विन्यधिक उत्तरो । दौ दासावनुजायै च पुत्रो ऽन्वाधेयायै
 चेति । यो ऽस्य पितुरनुजायाः पुत्रः स पुरस्तान्नयत्यथ यो
 I. 208. 19. ऽस्य मातुरन्वाधेयायै पुत्रः सो^७ ऽपरो^७ । जरत्पूर्व्या सव्यं
 II. 209. 8. १५ जानु वेष्टयित्वेत्युपधानरज्जुरेवैषोक्ता भवति । शतं वै^८ तस्या

१ Thus Ben H U G (pr. m.). आस्यन्तेतत् M आस्यन्तेतत् Be G (sec. m.).

२ कियन्नु खलु ins Be M, कथं नु खलु H.

३ सावान्ते M Be.

४ च given only by M and G (sec. m.), cp. XXX. 4 s.fin.

५ चिस्तावान्देदिर्भो M Be, चिस्तावान्देदिर्भो H.

६ नु ins. Ben.

७ Thus G M Be; सोऽप्यो H U, सोऽप्यो Ben.

८ Are we to supply वै also XV. 5: 209. 8 or to accept that the
 Commentary points directly to T Br III 2 9 29

- I. 1. 209. 11. राजपुत्रा इति ^१ प्रतिहिता एवैत उक्ता भवन्ति ^२ शतः^३
- II. 211. 5. राजान^४ उद्या इति ^५ राजन्या एवैते नाभिषेच्या^६ भवन्त्यथ
 सावित्रमष्टाकपालं प्रातर्निर्वपतीत्येषैव^७ प्रथमा सावित्री ^८
 वैश्वदेवपत्नि द्वितीयापराह्णे तृतीयै^९ तदत्रैकाहिकं कर्म
 जानीयादुत्तरतश्च देवयजनादुदवसेच्चातुर्मासिकानां पशूना- १
- II. 217. 18. मेव^{१०} वायव्याय^{११} पश्चव एवं त्वपराय^{१२} ^{१३} सप्ताहान्येतयेष्ट्या यजत
 इति ^{१४} कथमत्र भक्षा इति ^{१५} तत्रतत्र वा भक्षयेदपि वा पुर-
 स्तादेवैतस्मै सप्ताहाय ^{१६} यूपमान्नाये^{१७} राज्जुदालमग्निष्ठं^{१८} मिनो-
 तीति ^{१९} स्नेहातक इत्येवेदमुक्तं भवत्यथाप्युदाहरन्ति राज्जु-
 दालमग्निष्ठं मिनोति भूणहत्याया अपहत्यै^{२०} पौतुद्रवावभितो १०
- II. 223. 5. भवतः पुण्यस्य गन्धस्यावरुद्धा इति ^{२१} तृतीयं दक्षिणानां ददा-
 तीत्याग्निकानामु^{२२} ह^{२३} तृतीयं कामप्रेण सह तृतीयमतिरात्रे
 तृतीयं ^{२४} चतुष्टोम एष भवति^{२५} ^{२६} चतुश्चरौय^{२७} एष^{२८} चतु-
 ष्टोमो भवति ^{२९} ॥ १० ॥

१ Read शतमराजान ?

२ Conjectural reading; नाभिस्तेषां M, नाभिषिच्या the other MSS.

३ Thus G Ben; M om. एव, reading तेषा; ^४ त्वेवैषैव U H, त्वेवैषैव Be.

४ मेव M G U.

५ ^६ व्याये Be H U.

६ इति ins. M.

७ Reading and interpunction dubious; ^८ आयेराज्जु M, ^९ आयेतराज्जु G, ^{१०} आयेत् राज्जु the other MSS.

८ Thus G M Be; ^९ कानामुदाहृतं U H, Ben defective.

९ इत्येके ins. M only.

१० ^{११} रौया एष G and the Viv.; ^{१२} रौयादेव M Be, ^{१३} रया (or ^{१४} पा) देव Ben U H.

- II. 225. 7. एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याः स्वाहेति^१ कथमु खल्वेताननु-
 II. 226. 8. वाकाञ्जुज्यादिति^१ यथाप्रकृत्यस्तथानन्तरायः^१ होतव्यास्तु-
 विंशतिः रशना आदाय यूपानभ्यायन्ति चतस्रश्चतस्र इतरे
 परिकर्मिण इति^२ कथमेतासु नियुज्यादित्यश्वस्तुपरो
 ५ गोमृग इति ते त्रयः समानरशना^१ ररात्र्येषु तिस्रः^१ पर्य-
 ज्येषु पञ्चाग्नये ऽनौकवते रोहिताञ्जिरनङ्गानित्येतेष्वष्टौ^३
 सोमाय खराज्ञे ऽनोवाहावनङ्गाहावित्येतेषु सप्तथैतेषां त्रय-
 स्त्रयः समानरशना^१ मुख्यैवैषां चतुर्थी भवति^१ समानं
 कर्मा पर्यग्निकरणार्थग्निकृतानामेतेषां पशूनामूनविंशति-
 १० हृत्यज्यन्ते^४ एकचत्वारिंशतमतिशियन्ते^५ द्विचत्वारिंशत-
 मेषाः^५ ग्रासा^६ भवन्त्यष्टे^७ ऽत्र^८ द्वौ समासं गच्छतो^८ ऽथेत-
 रेषां प्रतिपशुं संपद्यन्ते^९ इन्द्राग्निभ्यामोजोदाभ्यामुष्टाराविति^१
 II. 235. 6. प्रासज्यावेवैतावुक्तौ^{१०} भवतो^१ ऽथैतस्मिञ्कल्मलिग्रचे^{११}

१ •तथानन्तराय MSS. (only G: •नन्तरा see m. and M: •तथानन्तरायं)।

२ इति supplied by me.

३ •नितिवेष्ट्यौ G U Be.

४ •कन om. M, कना read Be U.

५ श्वेषां instead of रषां G U H.

६ Thus M; शसा G Be, शासा Ben U H.

७ Thus M Be G (sec. m.); •स्तेन Ben, स्तत U H.

८ Thus Be G, •पशुः or •पशुं the other MSS.

९ •पद्यते Ben H.

१० Thus G M Be; सप्रसंग्या Ben, सप्रासंग्या U H.

११ Thus (शल्मलिग्रचे वा०) M, •शच Be Ben H U, •वचाशुपि G (sec. m.).

I. 1

आशुपिष्टानि^१ संयुत्येत्याशुकानामेवैतानि त्रीहोणां पिष्टानि
शस्त्रलिखेभ्यः संयुतानि^२ भवन्ति^३ पृथक् प्रतिप्रस्थातारो ऽव-

II. 240. 4 द्यन्ति^४ तेषां मैत्रावरुणा एवानुब्रूयुश्चत्वार्येवैतानि प्रदानानि^५
भवन्ती^६ लुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय स्वाहेति^७ सूर्याचन्द्रमसा-
वेवैतावुक्तौ भवतो^८ ऽथाप्युदाहरन्ति संवत्सरो वा इलुवर्दः^९

II. 242. 5 परिवत्सरो बलिवर्द इति^{१०} तस्य मूर्ध्नि जुहोति^{११} जुम्बकाय
स्वाहेति^{१२} किंदेवत्या उ खल्वियमाहुतिर्भवतीति^{१३} वारुणी-

II. 242. 10. त्येव ब्रूयात्किंदीविर्विदौगय इति^{१४} विदिदिहोविकोदौ^{१५} ह

II. 243. 4. किकिदौविर्भवति^{१६} पृषत उ^{१७} पतंगो^{१८} विदौगयो^{१९} ऽथेता-
न्यशूनुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्राग्नमाश्विनमिति^{२०} यमा एवैते द्वागाः १०

समानयोनयो भवन्ति^{२१} तेषामुक्तं चरणं यथैकादशिनानां

II. 244. 2. पशूनां^{२२} किंदेवत्या उ खल्वृतुपशवो भवन्तीत्यृतुदेवजा
इत्येतदेकमथापरमाग्नेयाः प्रथमा ऐन्द्रा द्वितीया वैश्वदेवा-
स्तृतीया मैत्रावरुणाश्चतुर्था बार्हस्पत्याः पञ्चमाः सावित्राः षष्ठाः
संवत्सराथ निवचस इति प्राजापत्याः^{२३} ॥ ११ ॥ सप्तमः ॥ १५

१ Thus (शस्त्रलिखेभ्यः आ०) M, °शस्त्र Be Ben H U, °वचाशुपि० G (sec. m.).

२ संयुता Ben, संयुक्तानि the other MSS.

३ om. Be.

४ All the MSS. exc. G ins. इति ।

५ Wholly uncertain reading. I have accepted the reading given by Be; विदिदिहोविको M, विदिद्विहोविको U, विदिद्विहोविको H, विद - - दिकाहति Ben, विदिभिः किदिहेति G (sec. m.).

६ Thus Be, उपपतंगोविदौ० M, उपपतंगोविदौ० the other MSS.

II. 245. 1.

अथायं द्वादशाह उभयविधो भवत्यहीनो वा सत्त्वं वा ^१
 स^१ यद्यु^१ हैको^१ दीक्षते ऽहीनो भवत्ययं यदि बह्वः सत्त्वं ^१
 यदि चैवाहीनो यदि च सत्त्वमुभयथैवोभयतोऽतिरात्रो भव-
 त्यन्यतरतो ऽतिरात्रा ह्यहीना भवन्त्युभयतोऽतिरात्राणि
 ५ सत्ताण्याद्देशादेवोभयतोऽतिरात्रो ऽहीनो भवत्यादेशान्तु^२
 सत्त्वमनतिरात्रं यथैतदग्निष्टोमायनं सारस्वतमयनं^३ विश्व-

II. 245. 7.

सृजामयनमिति ^१ कथमु खल्वेषां संनिवापः स्यादिति ^१
 सावित्रेभ्यः प्रथमं संनिवपेरन्तुत्वा सावित्राणि विसमारोह्या-
 ग्निहोत्राणि जुहुयुरथ वायव्याय पश्चवे संनिवपेरन्वायथ्येनेद्वा
 १० विसमारोह्येवाग्निहोत्राणि जुहुयुरथ यदि^४ दीक्षणीयाथै
 संनिवपेरन्तेषां तत्संन्युक्तान्येव^५ स्युर्द्युदवसानीयाद्वा^६दवसायैव^६
 प्रतिवेशा यज्ञपुच्छानि कुर्वीरक्तयमु खलु संदीक्षिता विष्णु-
 क्रमान्क्रमेरन्निति ^१ महापाशाभिपरीता^७ वा क्रमेरन्नपि वा

१ Thus Ben, सयद्युको the other MSS.

२ Before आदेशान्त G (sec. m.) ins.: आदेशादनतिरात्रोऽहीनो भवति ; the Viv. makes no mention of these words.

३ Thus U G (pr. m.) Ben, °सत्त्वमयनं the other MSS, only H : सारस्वतायनं ।

४ यद् M G U H.

५ तत्तत् instead of तत् G U, तेतत् H.

६ स्युर्द्युदवसाना° Ben, स्युर्द्युदवसानीयात्षु (द्यु) दव° Be M, स्युर्द्युदवसानौ-
 याद्दवसाय H, स्युर्द्युदवसानीयाद्दवसाय G ; cp. Āp. XXI. 2. 15.

७ Thus, hesitatingly, emended ; °पाशाभिःपरीता MSS. and the V^{१५}.

I. पाशानभिसंधित्वाभिक्रमः^१ स्यादथाह^२ क्रमस्वाथाह^३ क्रमस्वे-
 II. 247. 1. त्यतिगुरुस्तथा^४ कल्पः स्याद्यथो एतत्सूत्रं भवति षष्ठ्यामुपसद्यु-
 III. 164. 1. त्तरवेदिः^५ संनिवपन्त्यपि^६ वैकादश्यामित्यनग्निचय एवैतदुप-

II. 247. 11. पद्यते न साग्निचये^७ कथमु खल्वेषामहीनसंततिर्भवतीति^८
 वसतीवरीणामभिग्रहणेनाध्वर्युः संतनोतीध्मावर्हिषोरुपकल्पनेन^९
 च पयसां विशासनेन च वाचो^{१०} यम्येन^{११} ब्रह्मातिप्रैषेण होता
 पुनरभ्यासेन च सुब्रह्मण्योद्गाता^{१२} यज्ञस्य पुनरालम्बेन यज-
 मानः^{१३} प्रचरन्त एवैतद्भुवाज्यः समाददते^{१४} ऽयेमानि सव-
 नानि बर्ही^{१५}षि संचिनुयुस्तेषां महारात्र उत्थायाग्नीध्र
 आज्यानि गृह्णन्तो ज्वलथेरन्निति^{१६} ॥ १२ ॥ अष्टमः ॥ १०

II. 248. 3. कथमु खलु दिवा प्रातरनुवाकस्याह उपक्रमो भवतीति^{१७}
 तत्पत्नीसंघाजान्तं वा हृदयशूलान्तं वाहः कृत्वा समुपनह्य
 राजानं काले वसतीवरीरभिगृह्णाहीनसंततिं कृत्वा ग्रावो-
 वायव्यः संप्रचात्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं

१ Thus H U (without the visarga); पाशानभिः पर्थदित्वा Ben,
 पाशिनीःसंधिन्नाभिक्रमः M Be G (the last two omitting the visarga at
 the end).

२ Thus G (which has only both times स्याह instead of थाह);
 instead of the second क्रमस्वेति Be H U have: क्रम इति, M: क्रमस्य इति ।

३ Thus H only; वपत्यपि G U Ben, वपत्यपि M Be.

४ वाचयम्येन M. Is वाचयम्येन the correct reading ?

५ Thus G (sec. m.), षष्ठ्यायोद्गाता all the other MSS.

६ अग्निचये

द्रुत्वा समिद्धारा यन्त्यादित्य समिध^१ आहवनीय उपसाद-
यन्ति^१ परिहृतासु वसतीवरीष्वाहृतायाः सुब्रह्मण्यायाः
सवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधायैध्मावर्हिः संनह्य पयांसि
विशिष्याग्नीध्रं द्रुत्वाग्नीध्रे संवेग्नरूपाणि कृत्वा प्रातःकर्मणा
५ प्रतिपद्यते^१ प्रसिद्धेन महारात्रिकेण^१ सिद्धमत ऊर्ध्वमुप-
स्तम्भनं वा एतद्यज्ञस्य यदतिघाह्याश्वके पृष्ठानीति^१ त्रिवृ-
च्चैकविंशस्य चक्रे आग्नेय उपस्तम्भनं^१ पञ्चदशस्य त्रिणवस्य
चक्रे ऐन्द्र उपस्तम्भनं^१ सप्तदशस्य^१ त्रयस्त्रिंशस्य^१ चक्रे सौर्य
उपस्तम्भनं^१ यथो एतद्वौधायनस्य कल्पं वेदयन्ते निर्मग्न्यो
१० मन्त्रवान्मवतीत्याध्वर्यवा एवात्र मन्त्रा आवर्तन्ते नाग्निमन्त्र-
नौयाः^१ स्वयमृतुयाजमेवेतदहर्भवति^१ नैतदहरव्योन्यस्यर्तुयाजं
यजतीति^१ ॥ १३ ॥

II. 165. 5.

II. 250. 9.

II. 251. 10.

आश्राव्याध्वर्युरन्यस्मै ग्रहं प्रदायैतेनैव यथेतमेत्य जघनेन
हविधानि उपविश्यर्तुसंप्रेषमुक्त्वोपोत्याय कृत्वा यवनीय प्रद-
१५ क्षिणमावृत्य यत्रायाचीत्तप्राङ्गमीनो होतृभचं भक्षयेत्प्रत्य-
ङ्गामिनो^१ ऽध्वर्युभचं^१ पारुच्छेपौर्होता गृह्णति वालखिल्या
मैत्रावरुणो विहरति वृषाकपिं^१ ब्राह्मणाच्छ्रमी गृह्णत्येवया-

१ M G Be U ins. आग्नीध्र ।

२ पंचदशस्य Be.

३ Thus Ben; °चिंशतस्य the other MSS.

४ इति ins. U H, it is effaced in G.

५ Thus M; प्रत्यग° the other MSS.

६ °कपीर्य M.

- I. महत्तमच्छावाकः^१ किंकर्मा^२ तर्ह्यध्वर्युर्भवतीति^३ प्रत्यागृणा-
 I. 252. 11. तीत्येव^४ ब्रूयाद्या एता अध्वर्युरनुष्टुभ उद्धृत्याहरति ताश्चतस्रो
 गायत्र्यस्तास्तिष्ठोऽनुष्टुभः^५ सोम राजन्नेह्यवरोहेत्येतस्यै गायत्र्यै
 पदमात्रेण राजानमुपावहरेत्कथमु खलु दशममहर्भक्त्वा^६ ५
 सर्वचतुर्विंशं^७ च भवति^८ त्रिष्टोमं^९ चान्यत्र^{१०} तृष्णींस्तोमा-
 दिति^{११} चतुर्विंशो वहिष्यमानः पञ्चदशं ब्रह्मसामं^{१२} त्रय-
 स्त्रिंशमग्निष्टोमसाम^{१३} तासामु^{१४} ह नवागच्छन्ति^{१५} ताश्चतु-
 र्विंशतिः संपद्यन्त^{१६} एतदेवापि दशममहर्भक्त्वा^{१७} सर्वचतु-
 II. 256. 8. र्विंशं^{१८} च भवति त्रिष्टोमं चान्यत्र तृष्णींस्तोमादित्युपसृज- १०

१ Thus emended; किंकमतिर्ह्यं Ben, किंकर्मांतर्ह्यं Be G U, किंकर्मा-
 तर्ह्यं M, किंकर्मांतर्ह्यं H.

२ Thus G (sec. m.), प्रत्यागृणातीं M Be U H, वक्ष्याम्राणीतीत्येव Ben.

३ Thus Ben and the Viv. only; °भवतीति or °भवति the other
 MSS.

४ Thus (and cp. XXVI, 16 init.) M Ben Be, सर्वचतुः G U H.

५ Om. G H Be.

६ Thus G M Be; भवन्निचिष्टदग्निष्टोमं U H, भवतीत्यग्निष्टोमं Ben.

७ Thus M Be (Ben defective), वा अन्यत्र G U H.

८ °साम U (sec. m.) M G.

९ Doubtful and conjectural reading; तसामुद्धनवागच्छन्ति Ben, तासा-
 मुद्धनवागच्छन्ती M, तासामुद्धनगच्छन्ति G U H; Ben defective. The mean-
 ing is clear; त्रयस्त्रिंशानां मध्यं (१ मध्यात्) नव पंचदशसु प्रचिष्यन्ते । तथा तयोः
 (i.e. the pañcadaśam brahmasāma or pañcadaśam mādhyandinam
 paramānam and the trayastrīṣaśam agniṣṭomasāma) चतुर्विंशं भवति ।

१० Thus G only (°भक्त्वा), °भक्त्वा all the other MSS.

११ सर्वचतुः Ben Be H.

न्मात्रे वत्सं धारयन्वरुणो धयन्निति ^१ किं देवत्या उ खल्विय-
माहुतिर्भवतीति ^१ प्राजापत्येत्येव ब्रूयादिति ^१ ॥ १४ ॥
॥ नवमः ॥

[S. VII. 2.]

अथेमं द्वादशाहं ग्रहाघैरेव प्रतियूहामस्तस्य नवाहानि
प्रतियूहं गच्छन्ति यान्यन्यानि प्रायणीयोदयनीयाभ्यां दश-
माच्चाक्रो ^१ ऽथ ^१ वृन्दोमास्तत् ^१ षडेव ^१ खस्थानो ^१ हि ^१
प्रथमस्तिरात्रो ^१ गायत्रीप्रातःसवने ^१ प्रथमे तिरात्रे ^१ ऽष्टौ
कृत्वो ^१ ऽथे प्रथममुपाश्वभिषवमभिषुण्णयादेकादश कृत्वो
द्वितीयं ^१ द्वादश कृत्वस्तृतीयं ^१ महा ^१ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा
१० इत्येतया त्रिष्टुभा माहेन्द्रं गृह्णीयाददम्भेभिः सवितः पायु-
भिद्वमित्येतया जगत्या सावित्रमष्टाकपालान्प्रातःसवनीया-
न्कुर्यादेकादशकपालान्माध्यंदिनीयान्द्वादशकपालान्स्तृतीयसव-
नीयान्वसुमद्वारेण गायत्रच्छन्दसा प्रातःसवनीयान्मन्त्रयेद्रुद्रव-
द्वारेण त्रिष्टुप्छन्दसा माध्यंदिनीयानादित्यवद्वारेण जगती-

१ ? Thus Be U H; यवन्दोमास्ताः षडेव M, यत्वंदस्तत् षडेव G, ववंदस्तत् षडेव Ben; the Vivaraṇa also has वंदस्तत् षडेव ।

२ खस्थानो Ben, खस्थानो M.

३ Thus B G M, द्वि U द्वित् Ben H.

४ Thus, in accordance with the Vivaraṇa, U; प्रथममस्तिरात्रो the other MSS.

५ गायत्री प्रा० G.

६ Instead of तिरात्रे here and in the similar passages further on some of the MSS. (Ben H U) तिरात्रे ।

च्छन्दसा तृतीयसवनीयानित्यथ जगतीप्रातःसवने^१ द्वितीये
 त्रिरात्रे द्वादश कृत्वो ऽग्रे प्रथममुपाश्वभिषवमभिषुणुयादष्टौ
 कृत्वो द्वितीयमेकादश कृत्वस्तृतीयं^२ महाः इन्द्रो य ओजसे-
 त्येतया गायत्र्या माहेन्द्रं ग्रहं गृह्णीयाद्वाममद्य सवितरित्ये-
 तथा त्रिष्टुभा सावित्रं^३ द्वादशकपालान्प्रातःसवनीयान्कुर्या- ५
 दष्टारूपालान्माध्यंदिनीयानेकादशकपालान्स्तृतीयसवनीयाना-
 दित्यवद्गणेन जगतीच्छन्दसा प्रातःसवनीयान्मन्त्रयेद्वसुमद्गणेन
 गायत्रच्छन्दसा माध्यंदिनीयान्बुधवद्गणेन त्रिष्टुप्छन्दसा तृती-
 यसवनीयानित्यथ^४ त्रिष्टुप्प्रातःसवने^५ तृतीये त्रिरात्र एकादश
 कृत्वो ऽग्रे प्रथममुपाश्वभिषवमभिषुणुयाद्द्वादश कृत्वो द्वितीय- १०
 मष्टौ कृत्वस्तृतीयं^६ महाः इन्द्रो य ओजसेत्येतां गायत्रीं त्रिर-
 भ्यावर्तयेदनुपयामाः^७ सा जगती संपद्यते^८ तथा माहेन्द्रं
 गृह्णीयाद्विरण्णपाणिमूतय इत्येतया गायत्र्या सावित्रमेकाद-
 शकपालान्प्रातःसवनीयान्कुर्याद्द्वादशकपालान्माध्यंदिनीयानष्टा-
 कपालान्स्तृतीयसवनीयान्बुधवद्गणेन त्रिष्टुप्छन्दसा प्रातःसव- १५
 नीयान्मन्त्रयेददित्यवद्गणेन जगतीच्छन्दसा माध्यंदिनीया-
 न्वसुमद्गणेन गायत्रच्छन्दसा तृतीयसवनीयानिति^९ ॥ १५ ॥
 ॥ दशमः ॥

१ Corrected ; जगतीप्रा० G M Be, जगत्प्रा० H U ; Ben has a lacuna.

२ इति om. Ben G U.

३ Thus M Be ; त्रिष्टुभःप्रा० Ben U H G (pr. m.), त्रिष्टुभंप्रा० G (sec. m.),

I. 261. 12.

अथायं वैषुवतो लभेत मासगणानामित्येक आहुः सप्त-

II. 262. 8.

दश दीक्षा द्वादशोपसदो वैषुवतं त्रिंशत्तमं^१ कथमु खलुगोश्रायुभ्यां स्तोमा^२ भवन्तीति^३ गोर्तु खलु पञ्चदशोबहिष्यवमानस्तिवृत्त्याज्यानि सर्वसप्तदशं^४ माध्यंदिनं^५ सवनं५ सर्वैकविंशं तृतीयसवनं सोम्यमथायोस्तिवृद्धिष्यवमानः^६पञ्चदशान्याज्यानि सर्वसप्तदशं^५ माध्यंदिनं सवनं सर्वैकविंशं

तृतीयसवनं सोम्यमथेमौ विश्वजिदभिजितावग्निष्टोमौ

सत्रगतौ भवतः^१ के^६ नु^६ खल्वेतयो स्तोमा^७ भवन्तीत्यभि-जिन्^८ खलु अद्यश्चतुरावृत्तो^१ ऽथ विश्वजिच्चतुरादयस्त्या-१० वृत्तः^९ कथमु खल्वेकविंशतिगर्भो भवतीत्यभिजितमुपेत्यपृष्ठ्यं षडहमुपेयुर^१थ त्रीन्यरः सान्नो ऽथ वैषुवतमथ त्रीन्यत्य-क्सान्नो ऽथावृत्तं पृष्ठ्यं षडहमथ विश्वजितं^१ कथमु खलुगोश्रायुषी विद्धते जानीयादिति^९ पुरस्तादभिजितो गासु-पेयात्स्वस्थान एवायुर्भवतीति^१ कियन्तो नु खलु गवामयने

१ Thus Be G U and the Viv.; स्तोमा भवतीति H, स्तोमो भवतीति M.

२ Thus Be M; सर्वसं G U H Ben.

३ Thus G (sec. m.); धंदिनाना all the other MSS

४ ० सानं MSS.

५ Thus M Be; सर्वसं G U Ben, सर्वतःसं H.

६ कोनु M H U Be G (pr. m.), कण्ड G (sec. m.), कानु Ben.

७ Thus M Ben G; ० सो भवतीं H U Be.

८ ० चतुरावृत्तः M H Be (the last two ० वृत्तः), Ben defective.

९ इति Supplied by me.

ऽग्निष्टोमा भवन्तीति ^१ ज्योतिरग्निष्टोमस्त्रिवृदग्निष्टोमो विश्व
जिदभिजितावग्निष्टोमौ वैषुवतं दशममहर्महाव्रतमिति सप्तेति
ह वा इदं गवामयनं प्रज्ञातस्तोमं ब्रुवते ^१ तस्य होत्तरं पच
आवृत्तं भवति यदन्यद्गोआयुभ्यां च दशरात्राच्च ^१ त्र्यनौका-
नत्रावृत्तान्यहान्गृहीयात् ^१ ॥ १६ ॥

- अथेमा द्वात्रिंशत्तमेकादशिन्यो गवामयने ^१ तेषां ^१ पूर्व-
स्मिन्पक्षमि षोडश निष्ठीयन्ते सप्तदश ^१ एकादशिन्ये बार्ह-
II. 265. 11. स्यत्यो वैषुवते ^१ सवनीयः संपद्यते ^१ तस्य नवाहान्यपशुकान्य-
तिरिच्यन्त इति ^१ कतमानि खल्विमान्यहानि भवन्तीति ^१
पृष्ठस्य षडहस्योत्तराणि त्रीणि त्रयश्चन्दोमा दशममहर्महा- १०
II. 262. 12. व्रतमुदयनीयो ऽतिरात्र इत्यभिज्ञवाश्चाचीयन्ति च तदङ्गि-
रसामयनमिति ^१ पृष्ठ्यानामत्र स्थाने ऽभिज्ञवानेव दधाति ^१
पृष्ठ्याश्चाचीयन्ति च तदादित्यानामयनमित्यभिज्ञवानामत्र
स्थाने पृष्ठ्यानेव दधात्यग्निष्टोमाश्चाचीयन्ति च तत्प्रजापते-
रयनमित्युभयेषामत्र पृष्ठ्याभिज्ञवानां स्थाने ऽग्निष्टोमानेव १५

१ Thus M G Be Ben U, तासां H, cp. Āp. XXI. 23. 2.

१ Thus G (sec. m.) and the Viv.; सध्या ins. M Ben, ध्या ins. Ben U
G (pr. m.); H. defective; meaning and interpunction uncertain;
cp. Āp. XXI. 23. 2.

१ Thus M U Be H Ben; •वतः H G (sec. m.), •वतेः G (pr. m.),
•वतेः Ben.

- II. 267. 9. दधात्याघाटौभिः^१ पिच्छोलाभिः^२ कर्करौकाभिरित्याघाव्यो^३
ऽह^४ कोलोष्टा^५ भवन्ति^६ पिच्छोला^७ उ ह वीणाकाणभ्रशा^८
- I. 267. 5. वीणा^९ उ कर्करौकास्त^{१०} काल एव ग्रत्यादणत्तीत्याद्वन्धादि-
त्येवेदमुक्तं^{११} भवति^{१२} ॥ १७ ॥ एकादशः ॥
- ५ अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै यजेत यो
ऽग्निष्टोमेन यजमानो ऽथ सर्वस्तोमेन यजेतेति^१ चत्वारि
पञ्चदशान्याज्यानि^२ तौ द्वौ त्रिंशद्दर्शौ^३ तयोरितरस्त्रिं-
स्त्रिंशद्दर्शौ तिस्र उपास्यति^४ तौ द्वौ त्रिणवचयस्त्रिंशौ^५
- II. 269. 16. गायत्रं पूर्वं ऽहन्साम भवति त्रैष्टुभमुत्तर इति श्रोतुराज्य-

१ Thus G M U, °टिभिः Be H.

२ Thus (पिच्छा°) H U G (sec. m.), पिच्छो° G (pr. m.) Be M,
पिच्छो° Ben.

३ कर्करौ° Ben, कर्करि° the other MSS.—°घाद्योरह Ben H U, °खोरह
Ben, °घाटयोरह M, °घाद्यउह G.

४ ? कोलोष्टो H, कोलोष्टा G, कोलोष्टो M U, कोलोष्टो Ben, कोलोष्टो Be
(compound of काल-खोष्ट?).

५ Thus M H U, पिच्छोला Be G पिच्छोला Ben.

६ ? ? ? Thus read U H Be (with var. °वृशा), वीणाकाणाकाभ्रशा M,
वीणाकाण्डभूषा G.

७ Thus G only; वीणागा Be H U M, वीणाका Ben.

८ MSS., exc. Ben, कर्करौका°; perhaps the form with short i is,
after all, preferable.

९ Emended in accordance with the text proper; instead of
°हणत्ती° the MSS. read हणन्ती° ।

II. 270. 6. सेतानि^१ संपादयेदेवमेवोत्तरे ऽङ्गि होतुरेवाज्ये^२ अथास्यैषा^३
सहस्रतम्यन्यतएनी कण्डूकृतोपकृता^४ भवतीति^५ स^६सेविते-
त्येवेदमुक्तं भवति^७ कस्मिन् खलु काले लक्षणां पष्ठौही^८

II. 273. 7. वार्चनीं दद्यादिति^१ संग्रामं जित्वा राजन्य एनां^२ दद्यात्कथमु
खलु गर्गचिरात्रेणर्तुमुखेषु विद्धतेन यजेतेत्याषाढे वा^३ आवणे^४
वा पक्षे ऽग्निष्टोमेन वा^५ यजेत^६ तत्पत्नीसंयाजान्तं वा हृदय-
शूलान्तं वाहः कृत्वा समुपनह्य राजानं काले वसतीवरौरभि-
गृह्याहीनसंतति^७ कृत्वा यावोवायव्यं संप्रचाक्य द्रोणकलशे
दद्यापवित्रे समवधायाग्नीध्रं द्रुत्वा समिद्धारा यन्याहृत्य
समिध आहवनीय उपसादयन्ति^८ परिहृतासु वसतीवरी- १०
व्याहृतायाः सुब्रह्मण्यायाः संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधाये-
भावर्हिः संनह्याविशिष्य^९ पयाःस्युपवसन्त्यश्चो भूते सव-
नेष्ट्या यजेत^{१०} तत^{११} स्तम्बयजुर्हरति^{१२} स एवमेवाहरहर्वसती-

१ Thus G U H, होतुराभ्यानि Be, होतुराभ्यानि एतानि M, होतुराभि-
तानि Ben.

२ था० M.

३ Thus Ben M U, कंडकृतो Be, कंडूकृतो G H.

४ एतां Be.

५ Om. all exc. Ben.

६ Is वा to be cancelled ?

७ वरोभिः परिगृह्या Ben H.

८ Thus G Be U H ; अविशि the other MSS.

९ तत om. M. Ben ; are we to remove it or to read as infra (k.
19). तत न ?

वरौः परिहरमाणश्चतुरो मासः सवनेष्ट्या यजते ^१ नाग्निहोत्रं
जुहोति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजते ^१ ऽथ चतुर्षु मासेषु पर्य-
वेतेषु परिहृतासु वसतीवरौष्वाहतायाः सुब्रह्मण्यायामहरहः
संवेगनीयाः समिधो ऽभ्याधयेन्नावर्हिः संनह्य पयांसि
५ विशिष्योपवसन्ति ^१ ॥ १८ ॥

अथ श्रो भूत उक्थ्येन यजते ^१ तत्तथैव पत्नीसंयाजान्तं
वा हृदयशूलान्तं वाहः कृत्वा समुपनह्य राजानं काले वसती-
वरौरभिगृह्णाहीनसंततिं^२ कृत्वा ग्रावोवाययः संप्रचाल्य
द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं द्रुत्वा समिद्धारा
१० यन्त्याहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति ^१ परिहृतासु
वसतीवरौष्वाहतायाः सुब्रह्मण्यायाः संवेगनीयाः समिधो
ऽभ्याधयेन्नावर्हिः संनह्याविशिष्य^३ पयांस्युपवसन्त्यथ^४ श्रो भूते
सवनेष्ट्या यजते ^१ तत्र तथैव न^२ स्तम्बयजुर्हरति ^१ स एवमे-
वाहरहर्वसतीवरौः परिहरमाणो ऽपराःश्चतुरो मासः^५ सव-
१५ नेष्ट्या^६ यजते ^१ नैवाग्निहोत्रं जुहोति न दर्शपूर्णमासाभ्यां
यजते ^१ ऽथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु परिहृतासु वसतीवरौ-
ष्वाहतायाः सुब्रह्मण्यायामहरहः संवेगनीयाः समिधो ऽभ्या-
धयेन्नावर्हिः संनह्य पयांसि विशिष्योपवसन्त्यथ श्रो भूते

१ ० वरीभि. परिष्ट० G U.

२ Thus M U G; संनह्य पयांसि विशिष्योप० the other MSS.

३ न read by all the MSS., but seems to be expunged in M.

४ Thus M U H; सासांस्त्व० Ben G, मासास० Ben.

II. 273. 1 ^{sqg.} इतिरात्रेण यजते सयज्ञपुच्छेनार्थिताः सहस्रतमौ प्राचीं
वोदीचीं वावर्तयःस्तया^१ विहारं चात्मानं च न व्यवधादिति^१
॥ १६ ॥ द्वादशः ॥

किंदक्षिणा उ खल्वहीना भवन्तीत्यहर्गणोऽहर्गणः सहस्र-
दक्षिणः स्यादित्येतदेकमेकैकमहः सहस्रदक्षिणः स्यादित्येत- ५
देकं^१ द्वादशशतदक्षिणः स्यादित्येतदेकं^१ यथाश्रद्धदक्षिणः
स्यादित्येतदपरमादेशादेवैतस्मिन्नतिरात्रे सहस्रमनुविहितं
ददाति^१ द्विरात्रप्रभृतयो ऽहीना भवन्त्यैकादशराचादथेमा-
न्यहीनाभिपरीतानि^१ सत्ताणि भवन्ति यथैतत्संवत्सरगर्भं^१
एकादशराच^१ उभयविधो हि भरतद्वादशाहो^१ द्वादशगमि- १०

III. 168. 10. षोढा रथंतरसामानः^१ स ह भरतद्वादशाहो^१ ऽथोद्यत्स्तोमेषु
त्रिवृत्प्रथममहः स्यात्पञ्चदशं द्वितीयः सप्तदशं तृतीयमेकविंशं
चतुर्थमितौ द्वेकमथापरस्त्रिवृत्प्रथमस्याहः^१ प्रातःसवनं पञ्चदशं
माध्यंदिनः सवनः सप्तदशं तृतीयसवनमथ^१ द्वितीयस्याहः

१ Thus M; वावर्तयन्स्तया G, वावर्तयस्तया U Ben H.

१ Thus G; *होनाभिः परौ (or रि) तानि the other MSS.; *अहीना-
पतितानि or *अहीनाचरितानि the Vivarāṇa; cp infra k. 21 s. fin.

१ Thus Ben; यथैतत्सं the other MSS.

१ *मितौ न्ये or मितौ न्ये MSS.; the following is doubtful; *कसथा-
परं सजिह G U Ben U M, but in M स is effaced; *कसथापरं सर्वजिह
Ben. The Viv. has अपरजिह; if this is the correct reading, we
ought to correct also एकम् into एको ।

५ The MSS. here are defective; the passage has been restored
by me according to Sāyana on TS. VII. 1, 8 (ed. Calc. Vol. VII,
198).

पञ्चदशं प्रातःसवनं सप्तदशं माध्यंदिनं सवनमेकविंशं
 तृतीयसवनमथ तृतीयस्याहः सप्तदशं प्रातःसवनमेकविंशं
 माध्यंदिनं सवनं त्रिणवं तृतीयसवनमथ चतुर्थस्याह एक-
 विंशं प्रातःसवनं त्रिणवं माध्यंदिनं सवनं त्रयस्त्रिंशं
 ५ तृतीयसवनम् ॥ २० ॥

I. 168. 12.

अथेम औपसदाः पुरोडाशाः शूर्पादानप्रभृतय
 आप्यान्ताः १ सुवाहुत्या चैनान्सह सहज्जुहुत्यादौपमन्यवीथेन १

II. 275. 8.

कल्पेनाग्नेयानेककपालाननुसरस्वति २ प्राञ्चो यान्तीत्याहवनीय-
 सकाशाच्छ्रम्यां प्रास्येत्सा यत्र निपतेत्तद्गार्हपत्यस्थायतनं

१० स्यात्प्राचीनं ३ तत आहवनीयो ४ ऽथ यद्यपर्याणा अप उपा-
 धिगच्छेयुरपोनग्रीयं चरुं तृतीयसवनीयानामनुनिर्वाणं कुर्यु-
 रथोपोत्तरेद्युः समाप्यत्वेव ५ श्रम्यां प्रास्येत्तद्यहा भवन्ति पञ्चाहा
 II. 170. 5. भवन्तीत्यभिज्ञवानामेवैते ६ ऽपच्छेदा ७ भवन्त्यष्टमे ऽह्नि वाज-
 पेय इति ८ तत्र यदेव सुत्याभिपरीतं वाजपेयिकं कर्म

१ Thus Ben, ^Eन्यवेन the other MSS.

२ Thus G (sec. m.) only; अनुसरस्वती all the other MSS. and my two copies of the Vivaraṇa.

३ कुर्वन्ति instead of स्यात् G (sec. m.).

४ ? Thus M G; ^{ल्ले} U H; समाप्येत Ben, सःसमाप्यत्वेव Be; the Viv. gives the periphr.: उत्तीर्थं समादे(दे)शात् ।

५ Uncertain; ^०वैतेपद्धा Be, ^०वैतेपद्धा H, ^०वैते-द्धा Ben, ^०वैतेपद्धा U and G (pr. m.), ^०वैतेतपद्धा G (sec. m.), ^०वैतेपद्धा M. The Vivaraṇa periphrases: अभिज्ञवानामेवान्ते लोपे (or ^०वान्तेलोपे) न प्राञ्चाः ।

८ इति Supplied by me.

II. 279. 14. तत्कुर्यादथेदं सप्तदशमयनमच्छन्दोम^१ भवतीति^१ विज्ञा-
यत^२ उ खल्वस्य छन्दोमभक्तयश्चतुर्विंशं चतुस्त्वारिंश-
मष्टाचतुर्विंशमिति^३ ॥ २१ ॥ चयोदशः ॥

II. 283. 1. अथायमतिरात्र उभयविधो भवत्यहीनो वैकाहो वापि
तु खल्वस्याहीनस्यैव रूपं^४ द्वादशोपसदो ऽनेकमहरभि-
विधत्ते^५ ऽयैकाहस्यैव रूपं^६ सप्तदशतीवरीर्गच्छाति सप्त-

II. 285. 13. तपशूनुपाकरोत्येकं^७ क्रतुकरणं^८ समयाविधिते सूर्यं हिर-
ण्येन षोडशिन स्तोममुपाकरोतीत्यर्धास्तमित इत्येवेदमुक्तं^९
भवति^{१०} तस्य चेदनुपाकृत आदित्यो ऽभ्यस्तमियाद्गार्हपत्ये तिस्रः
सुवाहुतीर्जुहुयाद्भूवः सुवरित्यथ यस्योक्त्ये ऽतिरिच्येताति- १०
रात्रं कुर्वीतेत्यतिक्रान्ताः खल्वस्य दीचोपसदो ऽतिक्रान्तं क्रतु-
करणमतिक्रान्तं षोडशिनो ग्रहणमथ तदानीमेव षोडशि-
पात्रमुपकल्प्य तिसृभिर्ध्वग्निर्गच्छीयादथैतेन^{११} पुरस्ताद्राचि-
पर्यायेभ्यश्चरेत्तत्रैवमेव संप्रैषः^{१२} प्रतिप्रस्थातराग्रयणतृतीयं गुद-

१ Thus (and cp. TS. VII. 4. 2. 3, Pañc. br. XXIII. 19. 8) M
G U H; ०यनसंक्षदोसं Be, ०यनसंक्षदोसं Ben.

२ r. विज्ञायन्त ?

३ Thus G (sec. m.), नेकम० Be, नैकम० M Ben G (pr. m.) U (sec.
m.), ऐकम० H.—Instead of अभिविधत्ते (thus M Be G U), Ben: अभि-
विद्यते, H. अभिविद्यते। The Viv.: अहीनरूपकं द्वादशोपसत्कालमेकस्मिन्नहस्य-
समाप्तत्वं च ।

४ Thus M G U Be; ०त्यक्तं Ben, त्वत्वं H.

५ इति om. all exc. M.

६ Thus M Ben; ०थैतेन G Be U.

७ प्रैषः M G U.

द्वतीयानि^१ जाघनीः पृषदाज्यं गोपायाग्नीदाश्विनं ते द्विक-

290. 11.

पालः^२ गृह्तमप्यपररात्रे ऽस्त्विति^३ कस्मिन् खलु काल आश्विनो
द्विकपालो निरुध्यत इति^४ तार्तीयसवमिकैर्वा पुरोडाशैः^५
सहापि वा पुरस्तादुत्तमस्य रात्रिपर्यायस्य^६ चिद्वै स्तोमाना-

309. 11.

५ भवमस्त्रिवृत्परम इत्यतिरात्रब्राह्मणमेवैतद्भवत्यथेयः सौचा-
मणिकी सुरा पादकिष्णा^७ वा^८ भवत्यपि वा पञ्चिका^९

309. 15.

शष्पाणि च तोक्माणि^{१०} चेति^{११} यवानामु^{१२} ह^{१३} शष्पाणि
भवन्ति व्रीहीणामु ह तोक्माणि^{१४} माषास्तु नम्रजरायायं कारो-
तरो दाहमयो वा वैदलो^{१५} वा मृन्मयो वा चर्मणा लेवाभि-

II. 331. 7.

१० विदि^{१६} स्यादथः सुतासुतीति^{१७} सुतमु^{१८} हास्यामुच भवत्या-
सुतमु^{१९} हास्येह भवत्यथस्मिन्दाक्षायण्यज्ञे कुर्यादुपाः^{२०} शुयाज-
मिति^{२१} ॥ २२ ॥ चतुर्दशः ॥

१ Om. G U H Be.

२ पशुपुरो H, पौरोडाशैः M.

३ पादकीष्णा H U, पाकीष्णा G, पादकिष्णा M, पादकिष्णा Be. The Viv., although corrupt, mentions the word किष्णा ।

४ वा om. H Ben.

५ ०णि both times G Be, once ०णि once ०नि M, ०नि both times Ben H U.

६ यवानां ह Ben ; read perhaps यवानामह ।

७ वैदलो M H U Ben, वै G Be.

८ Thus all exc. Ben (०विदि). The Viv. seems to give the paraphrase: कर्मणा (r. च०) बन्धोः (var. बन्धोः) ।

९ r. सुतमहास्या ?

१० ०भवत्यसुतसु Ben, भवत्यासुतसो M Be H.

- II. 292. 1. अथास्यामेकादशिन्यां यूपाज्जतिस्तन्नं याग्नौ ह्यते^१ ऽथा-
 ब्रश्चनजा संचारिणी^१ स॒स्यर्शकं^१ कर्म तद्भवत्यग्निष्टां^२ प्रथम-
 स्यात्त्रि॒सृष्टदाह्न्याद्विर्दितीयस्य त्रिस्तृतीयस्यैवमेवेतरेषामनु-
 पूर्वं केदनज्ञायाय चाथ वेदिविमानं^१ दशानां च रथाक्षाणा-
 मेकादशानां च पदानामष्टाङ्गुलस्य च^३ चतुर्वि॒श्रं भागमाद- ५
 II. 293. 9. दौत^१ स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमीतायिमावुपस्थावानौ
 चतुरङ्गुलमात्रेण विहृतमौ^४ स्यातामथेतरे रथाक्षान्तराला^५
 II. 293. 10. एव स्युरित्यथ वै भवत्युपरसंमितां मितुयात्पिबलोककाम-
 II. 293. 12. स्येति यावत्यग्निष्टस्योपर^६ तावन्मात्रा इतरे भवन्ति^१ चषाल-
 संमितामिन्द्रियकामस्येति यावदग्निष्टस्य रशना तावन्मात्रा १०
 II. 293. 13. इतरे भवन्ति^१ सर्वान्समाग्रतिष्ठाकामस्येति सर्वान्समाग्रतिष्ठा-
 II. 293. 14. कामस्य करोति^१ ये त्रयो मध्यमास्ताम्समान्यशुकामस्येति
 II. 294. 1. तान्समान्यशुकामस्य करोति^१ यतिषजेदितरानिति^२ स एवमेव
 II. 294. 3. दक्षिणमुत्तरमित्यष्टौ यूपान्यतिषजत्यथ वै भवति यं कामयेत
 प्रमायुकः स्यादिति गर्तमितं तस्य मितुयादुत्तरार्थं वर्षिष्ठमथ १५

१ सस्यर्शक Be. Instead of स॒स्यर्शकं कर्म a citation in the Mahāgni-
 sarvasva gives संस्यर्श कर्म ।

२ Thus according to Ms. (text and comm.) ; *ग्निष्टांतस्याग्नि॒ the
 MSS.

३ Om. Ben Be U ; cp. XXX. 4.

४ विप्रहृ० M Ben.

५ *क्षांतस्यादा M Be, क्षांतस्यादा H.

६ Thus MSS. ; r. यावदग्नि० ?

७ M Ben ins. यतिषजति ।

ह्रसीयाऽसमित्युत्तरार्धमत्र वर्षिष्ठं मिनोति दक्षिणार्धं ह्रसी-
याऽसमेष वै गर्तमिद्यस्यैवं मिनोति ताजक् प्रमीयत इति
[294. 6.] ब्राह्मणं^१ दक्षिणार्धं वर्षिष्ठं मितुयात्सुवर्गकामस्याथ ह्रसीयाऽ-
समिति ॥ २३ ॥

- ५ अङ्गुष्ठपर्वमात्रेणाङ्गुष्ठपर्वमात्रेणोत्तरमुत्तरं यूपः ह्रसी-
याऽसं मितुयादपि वा यूपावटानामेवैता मात्रा अतिखनेदपि
वोपग्रयमेवोपनिदधते^२ ताभिर्मात्राभिरभिसंपादयेत्कथं सु-
खलु यूपावटाऽस्य परिलिखतो यूपाऽस्योच्छ्रयतः^३ पशूऽस्यो-
पाकुर्वतः संचरी^४ स्यादित्यन्तरेणामिष्ठं^५ चोपस्थावानं चोपा-
१० तीत्य जघनेनोत्तरवेदिं परिक्रम्यान्तरेणामिष्ठं^६ चैवोपस्थावानं^७
चोपातीत्यैकैकं परिलिखेदोच्छ्रयेदोपाकुर्यादपि वा यथं
परिलिखेदोच्छ्रयेदोपाकुर्याद्वा तंतं न व्यवयाद्दक्षिणेन दक्षिण-
मुत्तरेणोत्तरमपि वा सर्वानेवाग्रेण यूपान्परीत्यैकैकं परिलि-
खेदोच्छ्रयेदोपाकुर्याद्वा^८ व्यतिषङ्गं^९ तेन पूर्वाः संपद्यन्त^{१०} एवं

१ ० निधत्ते U.

२ ० द्रयतां M, ० द्रयतो Ben U.

३ Corrected; कःसंचरी M G Be H, कःसंचारी Ben, कंसंचरी U. The Mahāgnisarvasva संचरः (without कः). संचरी (cp. also XXV. 20 : 251. 4) has the meaning of मार्गः (Viv.).

४ ० ष्टां most of the MSS.

५ Thus M and a citation in the Ms.; ० णामिं the other MSS.

६ एव given by Ben only.

७ ० षंगे Ben, ० षग Ben, ० षजं H.

- व्यतिषक्तानामेवैतेषां पशूनां^१ पञ्च दक्षिणार्धान्यशूनुपक्रम्यैव^२
 स्थापयेयुर्वारुणं प्रथममत्यानयेयुरयानुपूर्वमितरानन्तरेण चा-
 त्वालोत्करावुदङ्गुपनिक्रम्य^३ प्रस्थान्वा^४ निहन्युरपि वा मण्डली-
 कृताः स्तेषां वपा उत्विद्याहरेयुर्यथा^५ वपाभिर्विहारं चात्मानं
 II. 296. 3. च न व्येयुर्यथायं पानीवतो ऽङ्गुष्ठपर्वमात्रेणोत्तरार्धाद्यूपाद्भ्रसी- ५
 याऽस्यादपि वा यथाब्राह्मणमवाङ्नाभिमचषालमनवस्तीर्ण-
 II. 297. 15. मथेद^६ सर्पाणामयनं स्तोमतो विहृतं भवत्यथेदं विश्व-
 II. 298. 11. सृजामयनं कथमिदानीन्तनेषु स्यादिति^७ शतं दौचाः शत-
 सुपसदः सहस्रं^८ प्रसृतः^९ ॥ २४ ॥ पञ्चदशः ॥
 II. 299. 10. अथेदं कुण्डपायिनामयनमग्निहोत्रपूर्वमेके ब्रुवते सोमपूर्व- १०
 सुपयन्ति^{१०} तत्पत्नीसंयाजान्तं वा हृदशूलान्तं वाहः कृत्वा

१ Om. Ben Be.

२ पशून् ins. all the MSS. exc. Ben (cp. XVII. 14 : 295. 10).

३ ऽङ्गुलमय्य G U.

४ Thus Ben only and Ms. (प्रस्थानुक्तक्रमावस्थितान्), and the Vivaraṇa (प्रस्थान्यथा स्थितानि (sic) स्युः); प्रतिप्रथावा U (pr. m.), प्रति-
 प्रस्थातावा the other MSS.

५ Thus the Ms. (तेषां संज्ञतानां वपाः अध्वर्युणा उत्विद्याः परिकर्मिण्य
 वाहवनीर्थं प्रति नयेयुः); उत्विद्येयुर्यथा the MSS.

६ अनवस्थितम् instead of अनवस्तीर्णम् G (sec. m.).

७ These words are missing in G Be U H; प्रसृतः M, प्रकृतं Ben.

८ Uncertain reading; ० सुपयन्ति G (sec. m.) Ben; ० सुपसं U H,
 ० सुभयं M, ० सुपेवसयं Be; the Viv.: स एव चारक्षणीयमहः ।

समुपनह्य राजानं काले वसतीवरीरभिगृह्णाहीनसंततिं^१ कृत्वा
 यावोवायव्यः संप्रचान्य द्रोणकलगे दग्नापवित्रे समवधायाग्नीध्रं
 द्रुत्वा समिद्धारा यन्त्याहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति^२
 परिहृतासु वसतीवरीध्वाहृतायाः सुब्रह्मण्यायाः संवेशनीयाः
 * समिधो ऽभ्याधायेन्नावर्हिः संनह्याविशिष्य पयाः^३सुपवसन्त्यथ
 श्वो भूत आमावास्तेन हविषा यजते^४ तत्र न स्तम्बयजुर्हरति^५
 त एवमेवाहरहर्वसतीवरीः परिहरमाणा अष्टाविंशतिमहा-
 न्यामावास्तेन^६ हविषा यजन्ते^७ नाग्निहोत्राणि जुह्वति न
 पौर्णमासौ यजन्ते^८ स यत्र तृतीयसवने धिष्ण्यान्विहरति
 १० तदजस्रं मार्जालीयं करोति^९ समासन्नेषु हविःषु गार्हपत्ये
 करम्भपात्राण्यभिपर्यग्नौ कृत्वा तैर्मार्जालीये प्रचरति^{१०} गार्हपत्य
 एव पिण्डपितृयज्ञः अपयित्वा तेन मार्जालीय एव प्रचरति^{११}
 प्रतिपूरुषमुवेवैषां^{१२} प्रवराग्रवृणीत^{१३} एकैकस्यैवैषां त्रयस्तथः
 पिण्डास्ते पञ्चदश^{१४} महापितृयज्ञे स्त्रीर्ण^{१५} वर्हिर्भवति न वेदि-
 १५ मालिखति^{१६} न स्तम्बयजुर्हरति नाज्यानि गृह्णीते^{१७} स यत्र

१ Emended (cp. XXVI. 18, 19); •वरीभिः परिगृह्णा• U H, वरीरभि-
 परिगृह्णा• M G Ben, •वरीभिपरिगृह्णा• Be.

२ Emended; •विंशतिरहा• MSS.

३ Thus M G U H and the Viv.; •पूरुष• Ben Be.—•मुवेवैषां my
 conjecture (उवेव = उ एव), •मुवेवैषां MSS. exc. G (•मुवेवैषां) ।

४ पंचदश M Ben Be.

५ स्त्रीर्ण M Be H.

६ After लिखति Ben ins. न खनति ।

तृतीयसवने धिष्णिथान्विहरति तदजसं मार्जालीयं करोति^१
 समासन्नेषु हविःषु गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींषि अपथित्वा
 तैर्मार्जालीये प्रचरेद्वाहवनीये मास्त्या प्रचरेदन्तमेवावभृथः^२
 परीथाद्वितृतीया^३ वेदिर्भवति प्रक्रमाणासु ह तृतीयं नवमसु^४
 भूमेर्भागो भवतीति^५ ॥ २५ ॥ षोडशः ॥

II. 302. 12. अथ पञ्चहविषमिष्टिमिष्टान्वहं पुनरावृत्तमेकैकेन हविषा
 यजेतैकं चेद्दे वा हविषी पर्यवेते स्यातामथ संवत्सरः समा-
 प्येत कथं तत्र कुर्यादिति^१ प्रतिहृष्यैतस्य पक्षस्य पञ्चहविष-

II. 302. 16. मिष्टिं निर्वपेदथ संवत्सरतमे ऽग्निं पञ्चहविः स्यादिति^१ प्रथमे
 द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेति^२ प्रथमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वान- १०
 स्तुरहं प्रथमयोपसदा गच्छेच्चतुरहं मध्यमयाष्टाहोनः संव-
 त्सरमुत्तमयाथेतराः स्तुरहोनाः स्तुरहोनानेकैकया^३ चतुर-
 स्तुरो^४ मासान्प्रत्याददीत^५ चतुरहं प्रथमयोपसदा गच्छे-
 च्चतुरहं मध्यमया चतुरहमुत्तमयापि वा चतुरस्तुर एव
 मासानेकैकयोपसदा गच्छेदित्युत्तमे^६ द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वी- १५
 तेत्युत्तमे द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वानो ऽष्टाहोनः संवत्सरं प्रथम-

१ Thus M (sec. m.) G; ०रेदंतमयावभृथः Be; ०रेदंतमेयावभृथः U H,
 ०रेदंत एयावभृथः Ben; cp. the Vivaraṇa: अवभृथोऽन्तं गच्छेत् ।

२ Thus (परीथात्) M Ben; प्रतीथात् the other MSS.

३ नवमं Ben.

४ Instead of इतरान् (thus Ben M the Viv.) इमान् H Be G U.

५ Thus G U M H Be; चतुरहस्तुरहोनान् Ben.

६ इति om. G.

योपसदा गच्छेच्चतुरहं मध्यमया चतुरहमुत्तमयाथेतराश्च-
तुरहोनानैकैकया^१ चतुरश्चतुरहोनान्मासाग्रत्याददीत^२ । चतु-
रहं प्रथमयोपसदा गच्छेच्चतुरहं मध्यमया चतुरहमुत्तमयापि
वा चतुरश्चतुर^३ एव मासानेकैकयोपसदा गच्छेदिति । ॥ २६ ॥

193. 6. ५

अथ लोकंपृणा इष्टका उपदधन्मासमेतीति । लोकंपृणा
इष्टका उपदधन्मासं गत्वा त्रिंशत्तमस्यामहः^४ सर्वं प्रच्छादं
प्रच्छादयेदपि वा त्रिंशतो ऽवकाशं कृत्वा लोकंपृणा इष्टका
उपदधन्मासमेतीति । कथमेतं मासं गच्छेदित्यष्टिः प्रथमाथ
पूर्वाह्निके प्रवर्ग्योपसदावयेष्टका^५ अथापराह्निके^६ प्रवर्ग्योपसदौ
१० मासि वसोधांरेति । मासं पुरीषेण यन्तीति । कथमेतं मासं
गच्छेदित्यष्टिः प्रथमाथ^७ पूर्वाह्निके प्रवर्ग्योपसदावथ पुरीष-
मथापराह्निके प्रवर्ग्योपसदौ । चतुरो मास उपसद्भिरे-

१ Instead of इतरान् some of the MSS. again इमान्;—चतुरहोनान्
twice (as above) H, and one of my copies of the Vivaraṇa.

२ ? Thus (and is so to be read also supra, 308. 12 ?) M U G,
चतुरश्चतुरीमासान्प्र० K, चतुरहश्चतुरहोनान्मासान्प्र० Ben, चतुरश्चतुरोनान्मा-
सान्प्र० Be.

३ Thus Ben H and one copy of the Viv.; चतुर the other MSS.

४ Are these words corrupt ? The Vivaraṇa periphrases:
त्रिंशत्तमे ऽह्नि सर्वसुपधेयं शेषसुपदध्यात् ।

५ Thus according to the Viv.; ०येष्टकासथाप० G, U Ben ; the
other MSS. are incomplete.

६ अथ om. the MSS ; it is given in the Vivaraṇa.

तीति^१ ' यदमुत्र^२ मासेन करोति तदिह दशरात्रेण करोति '
 चतुरो मासः सुनोतीति^३ ' कतमे नु खल्विमे मासा भव-
 न्तीति^४ ' गवामयनस्य प्रथमोत्तमौ च मासौ यौ चाभितो

II. 306. 1. विषुवतः^५ सह वैषुवतेन^६ ' वसतीवरीषु मृत्पिण्डमन्ववधायेति^७ '
 किमर्थो^८ नु खल्वयं मृत्पिण्डो भवतीति^९ ' संतन्यर्थ^{१०} एष
 भवतीति^{११} ' भिन्ने कुम्भे ऽन्यस्मिन्कुम्भे एतं मृत्पिण्डमन्ववधा-
 याप^{१२} ' आनयेत्तत्पक्षौसंयाजान्तं वा हृदयशूलान्तं वाहः कृत्वा
 समुपनह्य राजानं काले वसतीवरौरभिगृह्णाहीनसंततिं^{१३} कृत्वा
 यावोवायव्यः संप्रचाल्य द्रोणकलशे दशापवित्रे समवधायाग्नीध्रं
 द्रुत्वा समिद्धारा यन्त्याहृत्य समिध आहवनीय उपसादयन्ति^{१४} ' १०
 परिहृतासु वसतीवरीष्वहतायाः सुव्रह्मण्यायाः संवेशनीयाः
 समिधो ऽभ्याधायेध्मावर्हिः संनह्याविशिष्य^{१५} पयाः स्तुपवसन्त्यथ
 श्वो भृते सवनेष्ट्या यजन्ते^{१६} ' तत्र न स्तम्बयजुर्हरति^{१७} ' त
 एवमेवाहरहर्वसतीवरौः परिहरमाणाः संवत्सरः सवनेष्ट्या
 यजन्ते^{१८} ' नाग्निहोत्राणि जुह्वति न दर्शपूर्णमासाभ्यां यजन्ते^{१९} ' १५

१ Thus Ben and the Viv. ; उपसद उपसद्विरेतीति the other MSS.

२ Thus the Viv ; यदत्र the MSS.

३ वैषुवतोः Ben.

४ Thus Be U G H M ; 'पिण्डमवधाय Ben.

५ Thus Ben ; the other MSS. om. अनु ; Be defective.

६ Thus Be G U H ; 'वरौरभिपरिगृह्णा' M (sec. m.).

७ Thus M G U Be ; संनह्याविशिष्य Ben H.

८ 'हरति MSS.

ऽयं संवत्सरतस्यां^१ पर्यवेतायां परिहृतासु वसतीवरीव्याह-
तायाः सुब्रह्मण्यायामहरहः संवेशनीयाः समिधो ऽभ्याधा-
येष्वावर्हिः संनह्य पयाऽसि विशिष्योपवसन्त्यथ श्वो भूते^२
ऽभिजितेष्टोत्तिष्ठन्ति^३ । ॥ २७ ॥ सप्तदशः ॥

306. 8. ५

अथ वै भवति छन्दश्चितं चिन्वीत पशुकाम इत्यभ्यादा-
नप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदा^४ वायव्यात्स प्रत्यचं वायव्येन पशुना
यजेत प्रत्यचं दीक्षणीययोखाप्रवृञ्जनप्रभृतीन्मन्त्रान्साधयेदा
वात्सप्रविष्णुकर्मेभ्यः^५ प्रत्यचं वात्सप्रविष्णुकर्मैः क्रमत्वा निगदे-
देवेतरान्मन्त्रान्विहरेदग्निः^६ । रूपाणि^७ दर्शयेद्गच्छेदिरिणं^८
१० तत्र नैर्हृतान्मन्त्रान्निगदेत्स^९ प्रत्यचं गार्हपत्यमुपतिष्ठेत्^{१०} प्रत्यचं
प्रायणीयया^{११} प्रत्यचमातिथ्यया^{१२} कार्ष्णाजिनीप्रभृतीन्मन्त्रा-
न्साधयेदा^{१३} कर्षणवपनाभ्यां^{१४} प्रत्यचं कर्षणवपने^{१५} प्रथमां

१ Thus emended; °वत्सरतस्यां Be U H, °वत्सरंतस्या G Ben.

२ Thus Ben and G (sec. m.); भूतेष्वोत्तिष्ठन्ति U, भूतेष्वोत्तिष्ठन्ति H Be,
भूते इष्टोत्तिष्ठन्ति M.

३ Corrected; इत्यभ्यादान° Ben, इत्यारभ्यादान° the other MSS.;
The Vivaraṇa details देवस्य लेत्यादिनाभ्यादान° (sic), cp. X. 2 : 2. 3.

४ Doubtful; G (sec. m.) reads as given in our text and cp.
the Vivaraṇa विहरेत् चिनुयादग्निम्; विहरेदग्निंतचरूपाणि Ben, विहरेदग्नीं-
रूपाणि Be, विहरेदग्नींरूपाणि H U, विहरेदग्नींरूपाणि M; the comm. on the
Sulba cites the passage with अग्निरूपाणि ।

५ Emended; नैर्हृतीन्मन्त्रा° M Be G (sec. m.); नैर्हृतिसंज्ञा Ben U,
नैर्हृतिसंज्ञा° H.

६ Thus (कार्ष्णाजिनी°) M Be H U (cp. X. 23 : 21. 17); °जिनि-
G (sec. m.) °जिन° Ben.

चितिः सपुरीषां निगदेदेवं द्वितीयामेवं तृतीयाः^१ सर्वां^१
 चितिः सपुरीषाः सवण्डां चितिः सपुरीषां^१ निगदेद्या^१
 अहान्तःशालीका^१ आहुतयः स्युर्जुह्यादेव ता^१ अथ य
 औत्तरवेदिका मन्त्राः स्युर्निगदेदेव तान्^१ ॥ २८ ॥

अग्निहोत्रं वै दशहोतुर्निदानं दर्शपूर्णमासौ चतुर्होतुरि- ५
 त्येक आनुपूर्व्यं^१ ब्रुवते^१ ऽथाप्युदाहरन्त्याग्न्याधेयं पूर्वस्यां तता-
 वेकादशप्रयाजः सर्वः सहोत्पन्नमृतवः षड्भूतेति^१ षाण्मासः^१
 एष पशुबन्ध उक्तो भवत्यथाप्युदाहरन्ति षट्सुषट्सु मासेष्वा-
 हिताग्निना पशुना यष्ट्यं भवत्युभे काष्ठे अभियजेत^१
 माघमासे^१ धनिष्ठाभिरुत्तरेणैति भानुमानर्धाक्षिषस्य आवणस्य^१
 दक्षिणेनोपनिवर्तत इत्येते काष्ठे भवतस्तदन्ततो ऽनीजानस्य^१

१ The reading of this passage is wholly uncertain; I have accepted the reading of M (on षण्ड cp. XVII. 25 and 26); सर्वांश्चितिः सपिंडां चितिं सपुरीषां U H; सर्वांश्चितिः सपिंडां चितिं सपुरीषां G, सर्वांश्चितिः सपिंडां - - - चित्वेसपुरीषां Be, सर्वांश्चितिः संवसा - - चितिं सपुरीषां Ben.

२ Thus G (sec. m.), which however, as do all the other MSS. exc. U, reads °हान्ताःशा° instead of °हान्तःशां; निगदेदेवंद्यान्तः शालिका G (pr. m.), निगदेदेवंद्यास्याहान्ताः शालीका M., निगदेदेद्याहान्ताः शालिका H, निगदेदेदेवंद्याहान्तः शालिका U, निगदेदेवंद्यां - - - हान्ताः शालीका Be, निगदेदेवंद्याहान्ताः शालीका Ben.

३ Thus M Ben U G (sec. m.), °पूर्व Be, अनुपूर्व्य H G (pr. m.).

४ Thus Be U G and the Viv. (one copy); षण्मास M H Ben and the Viv. (another copy).

५ °मासेन Ben U (sec. m.).

६ Are we to read with the Vivaraṇa. ऽनीजानः ?

- I. 334. 6. संवत्सरो नातीयादथ चातुर्मास्येषु सोमेषु पञ्चहोता सप्तहोतु
स्थानं प्रत्येत्य य एष चातुर्मास्यसंयोजनो निर्मग्न्य उत्सीद-
त्येष पशुसंयोजन एव^१ भवति^१ परिधौ पशून्त्रियुञ्जीतेति^२
- I. 340. 17. ब्राह्मणमेतद्यूपा एव तदस्माकं भवत्यथ^३ महापितृयज्ञे स्तीर्ण
५ बर्हिर्भवति न वेदिमालिखति न स्तम्बयजुर्हरति नाज्यानि
गृह्णीते^४ स यत्र तृतीयसवने धिष्ण्यान्विहरति तदजस्रं
मार्जालीयं करोति^५ महाहविर्भिश्चरित्वा समासन्नेषु हविःषु
गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींषि अपयित्वा तैर्मार्जालीये प्रच-
रेदाहवनीये मास्त्या प्रचरेदन्तमेवावभृथः^६ परीयात्तस्य प्रथमा
१० चितिः पुरीषवती^७ मन्त्रवती भवतीति^८ प्रथमैवास्य चितिः
पुरीषवती मन्त्रवती भवत्येतरास्तूष्णीका^९ यांयां चितिः
सपुरीषां ब्रुवते सासैवास्य चितिः पुरीषवती मन्त्रवती भव-
त्येतरास्तूष्णीकाः^{१०} ॥ २६ ॥ अष्टादशः ॥

II. 343. 1,
sqq.

- अथेम एकाहास्तेषां यान्यहान्यनादिष्टान्यग्निष्टोमा इत्येव
१५ तानि जानीयादथाहीनरात्रिसत्तेषु यान्यहान्यनादिष्टान्युक्त्या
I. 344. 12. इत्येव तानि जानीयान्माध्यन्दिनीया एवैनं चमसा निमृजन्तो

१ एष the MSS.

२ पशून् instead of पशून् M.

३ Thus M G U H Be; एतद्यूपा एवतस्माकं भवत्यथ Ben.

४ Thus Ben (only चरेत् instead of प्रचरेत्); चरेदन्तमोवभृथः G H,
चरेदन्तमोवभृथः U, चरेदन्तमेनावभयः Be, प्रचरेदन्तमेनावभयः M; cp. XXVI.

25 : 308. 3.

५ सपुरीषवती MSS.

- यन्तीति^१ 'सदस्यासीनं माध्यन्दिनीया एवैनं चमसा निम्न-
- II. 344. 13. जन्तो यन्ति भक्षार्थाश्चतुर्विंश एष भवति^१ शुक्रामन्थिनोः
- II. 345. 4. सस्त्रावेणाभिषिञ्चतीति^१ यजमानायतन आसीनः शुक्रा-
- II. 345. 9. मन्थिनोः सस्त्रावः समानीयाभिषिञ्चति^१ चतुष्टोम एष
भवति^१ सप्त हवींषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त इत्याग्नेयो ५
ऽष्टाकपालः पौष्णश्चरुः सावित्रो^२ द्वादशकपालस्त्रावो ऽष्टा-
कपालो वारुणो दशकपालो वैश्वदेवश्चरुर्मारुतः सप्तकपाल
- II. 346. 4. इत्यष्टौ हवींषि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त इत्याग्नेयो ऽष्टाकपालः
सौम्यश्चरुः सावित्रो^२ द्वादशकपालो वार्हस्पत्यश्चरुर्ग्रीषोमीय
एकादशकपालः सारस्वतश्चरुर्वारुणो^३ दशकपालो द्यावापृथिव्य १०
- II. 346. 17. एककपाल इति^१ यत्किञ्च राजसूयमृतेसोमं तत्सर्वं भव-
तीति^१ मारुतं चात्रैकविंशतिकपालं प्रतिषेधयत्यौपसदा-
- II. 347. 14. श्वेष्टीरर्धचतुर्दशैरेष^४ मासैः संतिष्ठते^१ यत्किञ्च राजसूयमनु-
त्तरवेदीकं^५ तत्सर्वं भवतीति^१ द्विपशुं चात्र पशुबन्धं प्रतिषेध-
- I. 348. 19. यति^६ चातुर्मासानि चाध्यर्धनैष^७ मासेन संतिष्ठते^१ सिंहे १५

१ इति om. M Ben U.

२ Thus G H U Be, सवनीया० M, सवनीया० Ben.

३ The words द्वादश० unto सावित्रो (incl., l. 6) are given only by Ben, which, however, reads सावित्रो दशकपा० instead of सा० द्वादश० ।

४ Thus Ben, सावित्रश्च the other MSS.

५ Thus M Ben; ०षेधयत्यौ० Be U H, ०षेधयतीत्यौ० G.

६ ०वेदिकं all, but cp. T Br. II. 7. 5. 2.

७ Thus Be, ०यन्ति the other MSS.

८ Thus G only; बाध्य० all the other MSS.

350. 14. व्याघ्र उत या प्रदाकाविति ^१ किंदेवत्या उ खन्विचमाङ्गति-
र्भवतीति ^१ ॥ ६० ॥

354. 16. इन्द्राणीदेवतेत्येव^१ ब्रूयात्सप्तदग्निना पशुबन्धनेष्टोखाः

संभृत्य पशुग्रीष्णीणि च वायव्येन पशुना यजेतापि वा पुरस्ता-

५ देव तूष्णीं^२ संभृताः^३ संभृत्य मन्त्रवतीं मृद^४ संभृत्य तथानु-

I. 356. 8. प्रलिप्य^५ ^१ नियुनक्तुक्थस्योपयामगृहीतो ऽस्यग्नये त्वा बृहद्वते

वयस्वत उक्थायुवे यत्ते अग्ने बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वा

जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरग्नये त्वोक्था-

I. 358. 14. युव इति ^१ नियुनक्ति ध्रुवस्य मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या

१० मघवन्तमृताय जातमग्निम्^५ । कविः सद्भाजमतिथिं जनाना-

मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥ उपयामगृहीतो ऽसौन्द्राय

त्वा मघवते जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिमृज्य सादयत्येष ते योनि-

II. 359. 3. रिन्द्राय त्वा मघवत इति ^१ नियुनक्ति पानीवतस्योपयाम-

गृहीतो ऽसि बृहस्पतिसुतस्य त इन्द्रो^६ इन्द्रियावतः पनीवन्तं

१५ यत्नं गृह्णामीन्द्रा^७ पनीवा^८ इति ^१ नियुनक्ति हारियोजन-

१ इंद्राग्री० Ben.

२ तूष्णीमेव M.

३ संभृतां all, but cp. the Vivaraṇa: तूष्णीं संभृता उक्ता संभृत्य ।

४ Thus M, तथानुप्रलिप्य Be, तथानूपलिप्य G (sec. m.), तथानुलिप्य Ben H U.

५ जातमिन्द्रमग्निं M.

६ Thus M G U, इंद्रो the other MSS.

७ Uncertain; ०मीन्द्रा^{१६} G (sec. m.), ०मीन्द्रा^{१६} Be, ०मीन्द्रा^{१६} H ०मीन्द्रा^{१६} U, ०मीन्द्रा^{१६} - उ Ben, ०मीन्द्रा^{१६} M.

स्योपयामगृहीतो ऽसि रोहिदसि रोहिद्योजनो रोह्यो स्याता
वज्रस्य भर्ता पृश्नेः प्रेता तस्य ते देव सोमेष्टयजुष सुतस्तोमस्य
शस्तोक्थस्य रोहिदन्तं ग्रहं गृह्णामि रोही स्य रोह्योर्धानाः
सहसोमा अग्नये स्वाहेति ^१ यो ऽग्निष्टुतौन्द्रस्यर्गस्तमुत्सादयेद्यं
इन्द्रस्तुत्यग्निर्गस्तमुत्सादयेन्नित्या अन्या देवताः ^५ किं देवत्यानि

II. 360. 10. खल्वतिरिक्तस्तोत्राणि भवन्तीत्याश्विनानौत्येव ब्रूयाद्यच्च ^१ किंच
रात्रिमुपातिरिच्यते सर्वं तदाश्विनमितौन्वेकमथापरमाग्नेयं
प्रथममैन्द्रं द्वितीयं वैश्वदेवं तृतीयं वैष्णवं चतुर्थमिति ^५

॥ ३१ ॥ एकोनविंशः ॥

II. 366. 11. स ग्रीष्मस्य जघन्याहःसु प्रजहितेषु ^१ यवेष्विति ^१ प्रसृदि-

II. 366. 12. तेष्वित्येवेदमुक्तं ^५ भवत्यधिकरणेनेत्येवेदमुक्तं भवत्यृत्विजः ^५ पदे-

II. 367. 1. नाङ्गापयतीति ^१ तत्पूर्वं ^५ वेत्यथैनमभ्यज्य पवयित्वोदानयतीति ^१

सिद्धमत्राग्निष्टोमिकं कर्म जानीयादोत्तरस्मादुपघातादेत-
स्मिंश्च काले त्रीणि बर्हींश्च यजुषा कुर्याद्दीचणीयायाः

१ °यङि M.

२ °मितीन्वेक°, मितीचेक°, मितिन्वेक° the MSS.

३ Thus M G (sec. m.) and the Viv. ; ब्रजितेषु Be, ब्रजतितेषु H U G
(pr. m.), ब्रजतितेषु Ben. ; the meaning is, acc. to the Viv., प्रपक्षेषु ।

४ प्रसृदिते° Ben.

५ भवतीत्यृत्विजः Ben.

६ पदं ना-पयतीति Ben, पदं नाङ्गायतीति Be U, पदं नाङ्गायतीति G, पदं वा-
ङ्गायतीति H, पदं नासीदयतीति M, but द cancelled.

७ Conjectural reading. तत्पूर्ववत्यथै° Ben G (sec. m.), तत्पूर्ववत्यथै°
Be H U M G (pr. m.).

प्रायणीयाया आतिथ्याया इत्यथ निर्वपेदोक्षणीयां प्रायणी-
यामातिथ्यादाज्येन^१ वर्तयेद्यावद्रथा^२ आगच्छेयुः^३ स ह निरुप्त-
माज्यं तिसृषु स्थालीषु विगृह्णीयाद्या दौक्षणीयायै स॒ंस्था^४
तथा^५ दौक्षणीयाः सन्तिष्ठापयिषेत्^६ प्रणीताभिः प्रायणीयस्य

368. 2. ५ प्रतिपद्येतैष^७ एवातिथ्याया उपक्रमो भवतीति^८ । त्रिवत्सेन
साण्डेन वत्सतरेण राजानं क्रीत्वोद्धातित्यं निर्वपतीति^९ । त्रि-
हायणेनेत्येवेदमुक्तं^{१०} भवति^{११} । कथमु खल्वस्य मन्त्रानभिनमये-
368. 3. च्चिदसि^{१२} मनो^{१३} ऽसि^{१४} धीरसि दक्षिणो ऽसि यज्ञियो ऽसि
चत्रियो ऽस्यदितिरस्यभयतःशिराः^{१५} स नः सुप्राङ् सुप्रत्यङ्
१० संभवेत्येकगणा^{१६} उपसदो भवन्तीति^{१७} । पूर्वाह्निका एवैता उक्ता
368. 13. भवन्ति^{१८} । खलेवाली यूपो भवतीत्येतामेवैषां^{१९} मेथीं कुर्वन्ति^{२०} ।

१ ? Thus Be U H. •य्यामाज्येन G, •य्यांपृषदाज्येन M. Ben utterly corrupt.

२ Thus the Vivaraṇa; all the MSS. are hopelessly corrupt; G has the least corrupt reading यावद्रथमागच्छेयुः ।

३ Thus M G U Be, संस्थाया H, संस्थान Ben.

४ Thus M G U, प्रतिपद्येतैष Be Ben, प्रतिपद्येतैषणया H.

५ •चायनेने० MSS. exc. Ben.

६ भवतीति MSS. exc. M.

७ •भिसंनमये० G.

८ सभासि MSS. exc. H.

९ Thus Be G U Ben, •शिरा H, •शीर्षासि M.

१० •गुणा MSS.

११ •त्येतामेवैषां Ben; are we to correct: •त्येतामेवैषां (iṣā) ? Vir.

२० तन्ममेव खलेर्वामार्धं कुर्वन्ति ।

- स खलेवाली धूपस्तन्यै कटे परमिव चषालभाजनं भवतीत्या ।
 II. 369. 1. कुट्ट^१ इत्येवेदमुक्तं भवत्यथैतान्यशूनुपाकरोत्यग्नीषोमीयमाग्नेय
 मनुबन्ध्यमिति^२ यमा एवैते कागाः समानयोनयो भवन्ति^३ ।
 तेषामुक्तं चरणमथास्याः सद्यस्क्रियामनुक्रियां परिक्रियामति-
 क्रियामवभृथप्रभृत्यस्तमिते^४ यज्ञपुच्छं^५ तासां प्रथमैव सरथा^६
 प्रथमा चित्सोमक्रयणी प्रथमाग्निहोत्रोच्छेषणव्रतायास्याः^७
 सद्यस्क्रियामनुक्रियां परिक्रियामतिक्रियां त्रिस्तनदिस्तनैक-
 स्तनव्रतस्य^८ रूपाणि^९ कुर्वन्ति^{१०} । क^{११} उ^{१२} खल्वेकाहे दृष्टः^{१३}
 संनिवापो भवतीति^{१४} । ब्रात्यस्तोमे चेन्द्राग्न्योश्च कुलाय इत्येव
 II. 371. 5. ब्रूयादथास्मिन्ब्रात्यस्तोमे^{१५} बहव एकस्मै दौचन्ते^{१६} । दौचिता^{१७} १ ।
 II. 373. 8. एवैनान्याजयन्ति^{१८} । दण्डोपानह^{१९} शामुलाजिनमिति^{२०} शा-

१ Thus G M Ben, °कट्ट U H, °कट्ट Be; the Viv. reads चाकुट
 and details: चाहृतस्थानं निम्नकृतम् ।

२ Instead of अतिक्रियाम् here and I. 7 the MSS. read अभि°,
 अवि° or इति° ।

३ Thus corrected: सरथा: Be M G, सुरथा: H U, सपथा: Ben.

४ Corrected; °षण्व्रत(व, तोमंथास्यां M G U Be, °षण्वततमथास्यां H Ben.

५ Corrected; °कस्तनव्रतरूपाणि Ben H, °कट्टतस्य रू° M Be G U.

६ Thus M G Be U, कड H क Ben.

७ इष्टी: Ben, दृष्टं Be.

८ Thus M Ben, °थैतस्मिन्ब्रा° the other MSS.

९ Thus M G; दौचत्वे Be U H, एकस्मिन्ब्रदौचत्वे Ben.

१० दौचित ... अयति H.

११ ? दंडोपानहनं G (sec. m.) Ben, दंडोपहननं G (sec. m.), दंडोमन-
 दनं Be, दंडोपनहन H, दंडोपिगहनं M.

मुलकानामु^१ह दभ्रमिश्राः^२ कम्बला भवन्ति स च भवति^३
 श्वेतं^४ चौरश्चाजिनम्^५ । ॥ ३२ ॥

74.3, 4.

स एष^६ ज्येष्ठानामग्निष्टोम^७ एष एव सन्कनीयसामुक्त्य-

386. 6.

श्चतुष्टोमं पूर्वमहर्भवति पञ्चस्तोममुत्तरं^८ रथो^९ हविर्धानं^१

386. 8.

कुर्यात्तत्परूपमुत्तरं हविर्धानमुत्सीदेयुः शकटमन्त्रा^१ द्वौ त्रय-

स्त्रिंशौ मध्यत स्तोमौ भवत इति^१ पृष्ठ्यस्तोमावेवैतावित-

श्चामुतश्च^२ प्रतिलोमौ^३ भवतो^४ ऽध्यामावास्यायां^५ प्रतिममस्य

383 10

चान्द्रमसं पिण्डपितृयज्ञं दद्यात्तं ब्रह्मणः सन्तं पर्युपविश्य

भक्षयन्ति यदृतं मन्यन्ते तेन ब्राह्मणं^१ ब्राह्मणो वै वर्णनां^२

१० श्रेष्ठो^{१०} ऽग्निर्देवानामित्येतेन वा भक्षयेदपि वा ब्राह्मतीभि-

३३. 12. श्चतुष्टोम एष भवतीति^{११} चतुरुत्तरौय^{१२} एष^{१३} दिशं चतु-

१ Thus M Be and Viv.; शामुलाका° the other MSS.

२ Corrected according to the Viv., दभ्रमिश्रा M G (sec. m.), दभ्रमि Ben, गर्दभमिश्रा Be U H.

३ भवन्ति MSS.

४ श्वेतां MSS.

५ चोर° Ben (च-चौरश्च-अजिनम्) ।

६ एष Ben and Viv.; एव the other MSS.

७ Thus M only; °मुत्तरमथो the other MSS.

८ Thus M G (sec. m.) Be Ben; °तश्चाप्रति° U H G (pr. m.).

९ Refers acc. to the Vivaraṇa to the दुरश (XVIII, 37).

१० Thus M Ben, ज्येष्ठो G U Be H.

११ Ben om. इति, rightly ?

१२ Corrected; °त्तरौयादेष M G U Be, °त्तरौयादेष H. °त्तरायावदेष Ben.

- II 392. 6. द्योमो भवत्यथास्मिन्कानान्धयज्ञे^१ ऽवमृथप्रमृथसुमिते यज्ञ-
- II. 395. 8. पुच्छं^१ तस्य दशसु बहिष्पवमानः शते सहस्रे ऽयुते नियुते प्रयुते^२
 ऽर्बुदे न्यर्बुदे समुद्रे मध्ये ऽन्ते परार्धे पदे^३ पत्वे नित्यसुक्ता^४
 मनसैव सुवानो मन्यत एतावति^५ मे^६ सुतमित्यथ सक्तप्रवर्ग्य
- II. 405. 18. एकमेवाग्निहोत्रमथास्मिञ्कुनस्कर्णयज्ञे^१ तिलमिश्रमशिला म- ५
 त्स्यान्खादित्वा^२ चारमात्रं^३ पिबेदथ सामपथे संविशेत्स्वप्नादेव
- II. 406. 8. स्वप्ने गच्छति^१ राशिकृतं^२ धान्यं ददाति मरायकृतं धान्यं
- II. 407. 4. ददातीति^१ मूतकृतमित्येवेदमुक्तं भवति^२ प्रचरन्ति प्राञ्चः
 प्रत्यञ्चः प्रचरन्तीति^३ यः प्रत्यङ् विहारो दक्षिणत उपचार
 एष भवत्येतेनैवापि सर्वतोमुखो व्याख्यात^४ एतेन सहस्र- १०
 शालो^५ ऽथैनमिह^६ पवयित्वा मुञ्च पवयन्तीति^{१०} सिद्धमत्रा-

१ कानांङ० (or कानांङ० ?) M.

२ Om. G U.

३ पदे G U Ben and probably also M; पद्ये Be, द्वे H; are we to correct here and XVIII. 43. बदे ?

४ Thus Ben; नित्यसुक्ता the other MSS.

५ Thus M G U; एतावतीमेव H, एतावतीमे Be, एतावतीमेव Ben.

६ खादित्वा H.

७ Thus G U; मात्र M, चारमात्र H, चरमात्र Ben, सचारमात्र Be.

८ राशी० G Be U H.

९ Conjectural reading; ऐनमिह MSS (वैनमिह M). I have not been able to point out the passage in the text proper here referred to.

१० पवयन्तीति G (sec. m.) Be.

12. 4. ग्निष्टोमिकं कर्म जानीयादुत्तरस्यैव^१ शालायै^१ स द्वौ चिरात्रौ^२
 कुरुत एकं च द्विरात्रमिति^३ । दौक्षोपसङ्गिरेवास्यैतान्यहान्य-
 भिविधत्ते^४ ऽहीनविधो^५ ऽति यज्ञं दद्यात्तदिदं^६ प्रोक्तं यद-
 कृत्स्नं सूत्रतः^७ सामयिकं त्वेव क्रतुयोगं^८ यज्ञे यज्ञमुपलक्षये-
 ५ तेति बौधायनो यज्ञे यज्ञमुपलक्षयेतेति बौधायनः^९ ॥
 ३३ ॥ वि०शः ॥

॥ इति षड्विंशः प्रश्नः ॥

। कर्मान्तं समाप्तम् ।

१ Thus the MSS.; read °दुत्तरस्यै च ?

२ द्विरात्रौ G U.

३ चिरा° MSS. exc. M.

४...५ Wholly uncertain; °हीनविधोति यज्ञदद्यात्तदिदं G, हीनविधोति यज्ञं दद्यात्तदिदं U, हीनविधोति यज्ञदद्यात्तदिदं Ben Be, हीनविधोति यज्ञं दधातौदं H, हीनविधोति यज्ञं दद्यात्तदिदं M. The Viv. seems to point, at least also to the reading यज्ञं दद्यात् ।

६ Thus M G U H, क्रतुवेसंगं Be, क्रतुवेसंगं Ben.

प्रायश्चित्तसूत्रम् ॥

अथातो मन्त्रगणान्नातानि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः^१
 सर्वत्रोपरिष्ठान्मन्त्रकृतं यद्यधस्तान्निपतेद्वृक्ष प्रतिष्ठा मनस इत्ये-
 तथा प्रतिष्ठाप्यैतयैव सुवाङ्मतिं जुहुयाद्धृत्वा वा^२ प्रतिष्ठापये-
 द्भुत्वानन्तरं^३ कर्म कुर्यादेवमन्येष्वप्यतिक्रान्तं कर्म नाद्रियेत
 यद्यर्थलुप्तं भवति^४ सर्वत्राश्रावितप्रत्याश्रावितवषट्काराणाम-
 त्युक्तानुक्तहोनेष्वश्रावितमत्याश्रावितमित्येतया सुवाङ्मतिं जु-
 हुयात्सर्वत्र देवोच्चारणेषु^५ भागिनीं देवतामनुच्चारयित्वा^६
 योन्यामुच्चारयेद्यद्वो देवा अतिपादयानीत्येतया सुवाङ्मतिं
 जुहुयात्सर्वत्र देवतावाहनेषु भागिनीं देवतामनावाहयित्वा,
 योन्यामावाहयेदेतयैव सुवाङ्मतिं जुहुयाद्यत्र सरेत्तदपोत्या-^७
 येनां मनसावाहयेदथातिरिक्तामाज्येन यथोढां यजेत^८ सर्वत्र
 प्रणीतानां प्रणीयमानानां प्रणीतानां^९ वा यदि^{१०} विप्रुषो^{११}
 विपतेयुः^{१२} स्रवेद्वा चमस^{१३} आपो^{१४} हि ष्ठा मयोभुव इति
 तिसृभिरङ्घ्रिः पूरयित्वा ततं म आपस्तदु तायते पुनरित्ये-

१ Om. H.

२ Thus H U C' B Viv., 'द्ववावानन्तरं' Tr.

३ Thus H' U B, देवतोच्चारणेषु C', 'ोच्चारणे' Tr.

४ देवतामुच्चा B.

५ प्रणिहितानां H B.

६ Thus Tr., विप्रुषो यदि पतेयुः the other MSS.

७ Thus C' H, चमसं आपो U, चमसमापो B, चमसामापो Tr.

तथा सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वत्र वितते यज्ञकर्मणि यदि सूर्यो
 नाविर्भवत्यन्यत्रादेशादुदयं^१ तममस्यर्षुदु त्वं चित्रमित्येताभिः
 सुवाङ्मतीर्जुहुयाद्यदि सूर्याचन्द्रमसोर्ग्रहणं^२ विद्यत एतदेवाथ
 यति यजमानस्यत्विजां वा स्वप्ने रेतोविमर्गः स्यादिमं मे
 ४ वरुण तत्त्वा यामौत्येताभ्याः सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वत्र^३ हवि-
 र्देवतायाज्यापुरोनुवाक्याङ्मतीनाः ऊताङ्मतप्रेष्यन्तरिते विप-
 र्यासे च त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्न इत्येताभ्याः सुवाङ्मती
 जुहुयात्सर्वत्र दर्विकूर्चप्रस्तरपरिधिबर्हिर्विधृतिपवित्रवेदोपवे-
 षेभद्रव्यमंभाराणां^४ केददाहोपघातेषु नाग्ने विनाग्ने वान्यं
 १ यथालिङ्गं कृत्वा यथालिङ्गमुपसाद्य त्वमग्ने अथासि प्रजापत
 इत्येताभ्याः सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वत्र वितते यज्ञकर्मणि ॥ १ ॥
 यदि पुरा प्रजाजेभ्यो बहिःपरिध्यङ्गारा अभिपर्यावर्तेर-
 न्नाह्मणोक्तं प्रायश्चित्तं कृत्वेमं जीवेभ्यः परिधिं दधामीत्येतया
 सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वत्र वितते यज्ञकर्मणि यदि यज्ञप्रेष
 १५ आगच्छेदिष्टेभ्यः स्वाहा^५ वषडनिष्टेभ्यः^६ स्वाहेत्येतैरष्टाभिः^७
 सुवाङ्मतीर्जुहुयात्सर्वत्र वितते यज्ञकर्मणि यदि जन्यं भयमा-

१ Thus U C' Tr Viv.; °न्यत्रदेश° B, °न्यत्रादेश° H.

२ Thus C' U Viv.; °सूर्याचन्द्रमसोर्ग्रहणं° B, °सूर्याचन्द्रमसोर्ग्रहणं° Tr H.

३ B U ins. वितते यज्ञकर्मणि ।

४ दर्वि° Tr C' U Viv., °दर्वी° B H and Prāy. candrikā — Instead of °वेदोपवेषेभ्यः° Tr B read वेदोपवेषेभ्यः ।

५ Om. Tr.

६ °त्यष्टभिः C', °त्येताभिः Tr.

गच्छेद्यत इन्द्र भयामहे स्वमिदा विश्वस्यतिरित्येताभ्याः
 सुवाङ्मती जुहुयादभये वा पुनर्यजेत ^१ सर्वत्रोपाः शुप्रमृति
 वाचः स्थानानाः स्वराक्षरपदवृत्तभेष्वभिर्गौर्भिर्यदतो न
 जनमित्येतया सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वत्रानाज्ञातप्रायश्चित्तेष्वना-
 ज्ञातं पुरुषसंमित इत्येताभ्याः सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वत्रेष्वावर्हिषः ^४
 प्रयाजानूयाजानां ^३ पाकत्राकर्मसु ^४ यत्पाकत्रा मनसेत्येतया
 सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वत्र स्कन्ने भिन्ने क्षिन्ने भग्ने ^५ नष्टे ^५ क्षामे
 विपर्यास उद्वाह ^६ जनातिरिक्ते वा ^७ यन्म आत्मनो मिन्दा-
 भृत्यनरग्निस्रवुरदादित्येताभ्याः सुवाङ्मती जुहुयात्सर्वेष्वग्न्युप-
 घातेषु पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतामित्येतया समिध- ^{१०}
 मादंध्यादेतयैव सुवाङ्मतिं जुहुयात्सर्वेषु यज्ञक्रतुषु पत्नीः
 संयाज्य प्राङ्मेत्य ध्रुवामाष्याय्य ध्रुवातः सर्वप्रायश्चित्तानि जुहोति
 ब्रह्म प्रतिष्ठा मनस इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचमय वै भवति
 समिष्टयजूषि जुहोति यज्ञस्य समिष्टौ ^१ यद्वै यज्ञस्य क्रूरं
 यद्विलिष्टं यदत्येति यन्नात्येति यदतिकरोति यन्नापिकरोति ^{१५}

१ In H U the *prāyaścitta* सर्वत्रेष्वावर्हिषः (1. 5) is given here, but cp. T. Br. III. 7. 11. 5.

२ वाचि U, वाचि H.

३ नूयाजा H Tr.

४ पाकत्राकर्मसु B Tr.

५ Om. Tr. B; the last om. also भिन्ने क्षिन्ने ।

६ ? उद्वाह Tr, उद्वाहो H, उद्वाह B U, विपर्यासिद्वाहो C'; the Viv. explains as उत्प्रेषणे ।

७ Om. Tr.

तदेव तैः प्रीणातीति ब्राह्मणमेतान्येव ब्राह्मणविधिविहिता-
न्यायायनानि^१ मन्त्रवन्ति^२ भवन्तीति बौधायनो^३ मन्त्र-
गणान्नातानि नैमित्तिकानीति शालीकिः^४ ॥ ६ ॥ प्रथमः ॥

अथ कपालकरणे रथचक्रचित्याकृत्यश्चग्रफमात्रं स्थानं
५ कल्पितं भवति^५ संकल्पो^६ ऽधिकारः कपालवृद्धिः कपाल-
ह्रासो वा कपालानामनभिप्रथने व्याहृतीभिराहवनीये सुवा-
ज्जतीर्जुज्याद्भुवः सुवरित्येतावदेव नानाप्रथने चातिप्रथने
चाथ हविषामशृतद्रवदाहोत्सेकनिसावे^७ प्रायश्चित्तिरशृते
रुद्राय स्वाहेत्याहवनीये^८ सुवाज्जतिं जुज्याद्रवे वायवे विदग्धे
१० निर्वृत्ये^९ यदि दग्धः स्याद्यत्तत्र^{१०} शृतः स्यात्तेन^{११} प्रचरेदथ
यदि सर्वमेव दग्धः स्यादपो ऽभ्यवहृत्य मिन्दाज्जती जुज्या-
दथान्यं निर्वपेदाज्येन वा प्रचरेत्सै^{१२} ततः प्रायश्चित्तिर्यस्यैत्यै^{१३}
दिशुत्सिचेत तस्यैतस्यै देवतायै सुवाज्जतिं जुज्याद्यदि प्राग-
ग्रथे यदि दक्षिणतो यमाथ यदि पश्चादरुणाय यद्युत्तरतः

१ U ins. sec. m. नित्यानि. B ins. प्रायश्चित्तानि नित्यानि ।

२ मन्त्रवर्णवन्ति B and U (sec. om)

३ संकल्पे B.

४ °सावेषु Tr.

५ स्वाहवनीये om Tr. B.

६ Thus C' Tr. and Viv., स्यात्तत्र H, स्याद्यद्यत्र B U.

७ चाथ Tr. ins. after स्यात् ।

८ Thus also the Vivaraṇa.

सोमायाथ^१ यदि सर्वत एवोत्थिच्येताभ्यः सर्वाभ्यो देव-
ताभ्यः सुवाङ्गतौर्जुङ्गयात्तमाव्येनाप्यायनीभ्यामाप्याययत्याप्या-
यस्व सं त इत्यथ हविषामुद्गमनकाले पतनफलनखण्ड-
नोद्वर्तनसंस्पर्णविपरीतव्यवायकरणेषु^२ व्याहृतीभिराहवनीये
सुवाङ्गतौर्जुङ्गयाद्भुवः सुवरित्यथान्तरेण वेद्युत्कराबुदङ्गुपनि-
क्रम्या तमितोरुदङ्गुपनिःसृष्य^३ व्याहृतीरुक्त्वा व्याहृतीभिरेव
प्रतिपद्यते^४ ॥ ३ ॥

व्याहृतयस्तु^५ चतुष्पादा नवाष्टाश्च षडक्षराः ।

चतुर्णामपि वेदानामादिमध्यावसानिकाः^६ ॥

मन्त्रोनं वातिरिक्तं वा दुरिष्टं वापि यद्भवेत् । १०

यपोहयन्ति^७ पाप्मानं तस्माद्वाहृतयः स्मृता इति ॥

यद्यृक्तो^८ यज्ञभ्रेष आगच्छेद्भूरिति गार्हपत्ये जुङ्गयाद्यदि
यजुष्टो भुव इत्यन्वाहार्यपचने^९ यदि सामतः सुवरित्याहव-
नीये^{१०} यदि सर्वतः सर्वा जुङ्गयाद्^{११}

१ अथ om. B U.

२ Instead of 'फलन' B: 'कालन' ।— Before संस्पर्ण B U have
वलनवेपनः ।

३ Before व्यां A B ins. प्रायश्चित्तं, C' प्रायश्चित्तिर् ।

४ Thus U C', परिच्छिद्य H (pr. m.), पच्छय Tr H (sec. m.), सूर-
याय B.

५ पद्यते Tr H, पद्यते B U C' (प्रविद्येत् the Viv.)

६ व्याहृतीस्तु U only.

७ 'सानकाः H U.

८ Thus H U B C', पोहति च Tr.

उद्धृते तु पुरोडाशे वेपिते स्यन्दिते^१ तथा ।

भिन्ने सः सर्पणे चापि^२ प्रायश्चित्तं कथं भवेदिति ॥

विज्ञायते

उद्धृते तु^३ कुलः हन्याद्वेपिते नश्यति प्रजा^४ ।

५ भिन्ने सः सर्पणे चापि यजमानः प्रमौयत इति ॥

अथ^५ पतनफालनखण्डनोदतनसः सर्पणेषु^६ प्रसिद्धमुद्रास्य बर्हि-
षदं कृत्वा प्रभृतेन सर्पिषावसिच्याभिमन्त्रयते किमुत्पतसि
किमुद्रोष्ठाः शान्तः शान्तेरिहागहि^७ । अधोरो यज्ञियो
भृत्वासीद सदनः स्वमासीद सदनः स्वमिति^८ । ब्रह्मणे वरं

१० दत्त्वान्तर्वद्यासादयेत्तस्याः सः स्थितायाः सुरभिमतौ निर्वपे-
त्तस्याः सः स्थितायां तन्तुमतौ निर्वपेद्^९ ।

आयुष्यस्तु कर्तव्या उत्तराश्वन्दसः^{१०} क्रियाः ।

हविर्भेषविधिस्त्वेष^{११} विहितस्तत्त्वदर्शिभिरिति ॥

१ स्यन्दिते Tr. C'.

२ वापि U.

३ Thus C' U Tr, नु H, B om.

४ प्रजाः U C'.

५ Instead of अथ Tr ब्राह्मणम् ।

६ B again °फालन° instead of °फालन° ।

७ शान्तेरि° Tr.

८ ? Thus U Viv. (sec. m.), °राःश्वन्दसः H, °राःश्वन्दसः C', °राःश्वन्दसः Viv. (pr. m.) Tr B.

९ हविर्भेष° Tr.

स्कन्ने ग्रहणनिर्वापे^१ द्रव्याणां चानुमन्त्रणे ।

यस्मिन्काले विजानीयात्तत्कुर्यात्कर्मसंस्मरे^२ ॥

प्रणवो व्याहृतयश्चैव^३ यज्ञ एष परो ऽवरः ।

तस्माद्यज्ञस्य यत्स्कन्नं विपरीतं च यद्भवेत् ।

तत्सर्वं व्याहृतीभिः^४ कुर्यादन्यत्र च वषट्कृतात्

अजानद्भिः कृतं यच्च त्वरमाणैश्च यत्कृतम् ।

व्याहृतीनां प्रयोगेण यत्कृतं कृतमेव तदिति ।

कपालानां प्रमाणानि ब्रूयादाध्वर्यवे विधौ ।

समानि चतुरश्राणि द्वाङ्गुलानि समन्ततः ॥

हविर्विकाराणां प्रमाणेन समविषमाणि^५ वर्धयन्तीति^६ १०

बौधायनः । ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

अथारणिगतानामात्मगतानामजस्राणामन्वाहितानां^७ स-
वनगतानां चाग्नीनामुदातानां^८ प्रायश्चित्तिरारणिगतं मथित्वा
विहारं कल्पयित्वा गार्हपत्यं आज्यं विलाप्योत्पूय सुचि चतु-

१ ग्रहणंनि० Tr.

२ ? Thus Tr B, संस्मरेत् C', संचरेत् U H

३ Thus H Tr C', °हृतिश्च B U.

४ Thus Tr, °तिभिः H C' U (pr. m.), °हृतिः B, °हृति U (sec. m.)

५ च ins. Tr B U (sec. m.).

६ Thus Tr U (sec. m.), वर्धयन्तीति B, वर्धयेदिति C' H U; the Vixarāṇa periphrases वेद्यन्ति ।

७ अजस्राणाम् om. Tr.

८ चाग्नी० U H.

गृहीतं गृहीत्वा हवनौये संतनौ^१ जुहोति मनो ज्योतिर्जुषता-
 माज्यं विच्छिन्नं यज्ञं समिमं दधातु । या इष्टा उषसो
 निमृचश्च ताः संदधामि हविषा घृतेन स्वाहेत्येतत्प्रायश्चित्त-
 मनुगते ऽहुते ऽभ्युदिते ऽभिनिमृक्ते चैतत्परिवित्तस्यैतत्परि-
 ५ विन्नस्यैतत्परिविविदानस्यैतत्सोमवामिने^२ सोमातिपविताय^३
 भवान्तरितस्यैतद्गच्छरहितस्यैतत्परीष्टस्यैतत्परियजुरेतदेव यस्य
 पुरुषो रथो ऽश्वो गौर्महिषो वराहो ऽहिर्मृगः श्वा वान्यदा
 श्वापदमन्तराग्नौग्च्छेदेतदेव^४ ५ यस्याग्नेरेकदेशमपहरेयुरेतदेव
 सर्वास्वेवाग्निहोत्रस्यार्तिषु मनस्वत्या प्रायश्चित्तिः क्रियत इष्टा
 १० वषीयान्मवतौति ब्राह्मणम्^५ ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

अथ दर्शपूर्णमासयोश्चत्वार ऋत्विजस्तेषामेकस्मिन्नविद्यमाने
 त्रयः प्रचरेयुर्द्वौ वाय^६ यद्येक एव स्यात्पूरा प्रयाजेभ्य आज्य-
 स्यात्त्याः सुवेणोपघातमेकाध्वर्यवप्रायश्चित्तानि जुहोति जुष्टो
 वाचो भूयासं जुष्टो वाचस्पतये देवि वाक् । यद्वाचो मधुमत्त-

१ Thus Tr, संतनि C', संतनि B U, संतति H.

२ Thus (and cp. Āp. IX. 12. 11) B; after परिविन्नस्यैतत् Tr H C' U ins. परिविदानस्यैतत्; Tr reads instead of परिविविदान० परिविदान० ।

३ ० पवितस्यैतत् U C'.

४ After गच्छेत् H C' and U ins. the following passage (which however, is put between brackets in U): एतदेव विष्णून् (H. C' विष्णून्) पुरीषलोहितरेतोमांसास्त्रिमज्जामेध्याभ्याधाने समारोप्य मथिता पवसा-
 नेष्टिर् (० नेष्टिस्तद् U).

५ Before यस्य B U H C' ins. यथ ।

६ य found only in Tr C' and the Vivaraṇa.

स्मिन्मा धाः सरस्वत्यै स्वाहा ॥ इमामेवाश्विना यज्ञस्य यद्वाचो
यदुरिष्टम् । तदश्विनौ भेषजेन संदधाताः^१ स्वाहा ॥ चाता-
रमिन्द्रमवितारमिन्द्रः हवेहवे सुहवः शूरमिन्द्रम् । ऊवे नु
शक्रं पुरुहूतमिन्द्रः स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः स्वाहा ।
यन्मे मनसश्चिद्रं यद्वाचो यच्च मे हृदः । देवास्तच्छमयन्तु
सर्वः सोमो बृहस्पतिश्च स्वाहा ॥ यद्विद्वांसो यद्विद्वांसो
मुग्धाः कुर्वन्धृत्विजः । अग्निर्मा तस्मादेनसः अद्वा देवौ
च मुञ्चताः स्वाहा ॥ यदन्तरिचं पृथिवीमुत द्यां यन्मा-
तरं पितरं वा जिहिःसिम । अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः
प्रमुञ्चतु दुरिता यानि चक्षम करोतु मामनेहसः स्वाहा ॥ १०
ब्रह्मत्वे हौत्र आध्वर्यव आग्नीध्रे याजमाने^२ चैक एव यज्ञे
यत्पर्याणि^३ तन्मे^४ देवा रचन्तां प्राणान्मे मा हिःसिषुः
स्वाहा ॥ अहं ब्रह्माहः होताहमध्वर्युरहमाग्नीध्रो ऽहं यजमान
एक एव यज्ञे पर्याणि^३ तन्मे^४ देवा रचन्तां प्राणान्मे मा
हिःसिषुः स्वाहेत्येकाध्वर्यवप्रायश्चित्तानि ऊत्वान्तर्वेद्यासीनः^५
सर्वा देवता यजतीति विज्ञायते ।

अतिक्रान्तेषु होमेषु पर्वस्वाग्रयणेषु च ।

अरण्योर्ध्रियमाणेषु कथं तन्त्रं न लुप्यते ॥

१ Thus H C', संधातारौ Tr, संदधातारौ B U.

२ Om. H C Tr.

३ Thus Tr B; पर्वणितमे or तन्मे C' H U. I take पर्याणि as stand-
ing for परिषाणि, 1st conj. praes. cp. अपर्याण ।

शुचिश्च पावमानी च तन्तुमानय पाथिकृत् ।

एता दृष्टयः^१ प्रयोक्तव्यास्ततस्तन्त्रं^२ न लुप्यते ॥

शुचिः शोधयते पापं तन्तुस्तन्त्रं न लोपयेत् ।

पाथिकृत्यन्यानमारोहेत्^३ पावमानी तु पावयेदिति तु^४

५ बौधायनस्य कल्पो^५ 'दर्शं व्यतीते पाथिकृती कार्या पौर्णमासे
व्यतीते वैश्वानरी कार्योभये व्यतीत उभे^६ कार्यं बज्रषु व्यती-
तेष्वनारम्भणीया^७ स्यादिति^८ शालीकिः । ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

अथ यद्यरणौ जीर्णे स्यातां जन्तुभिर्मन्यनेन वा समाने
नवे अन्ये अरणी आहृत्यामावास्यायामुपोष्य^९ श्वो भूते दार्श-
१० नेष्ट्वा तस्मिञ्जीर्णे शकलीकृत्य गार्हपत्ये प्रक्षिप्य प्रज्वाल्य
दक्षिणेनोत्तरारणिमादाय^{१०} मध्येनाधरारणिमुपर्यग्नौ धारय-
न्प्रपत्युद्बुध्यस्वाम्ने प्रविशस्व योनिमन्यां देवयज्यां वोढवे जात-
वेदः । अरण्या अरणिमनुसंक्रमस्व जीर्णं तनुमजीर्णया निर्णु-
दस्वेत्ययं^{११} ते योनिर्हृत्विद्य इत्यरण्योरग्नीन्समारोह्य^{१२} मन्यन-

१ दृष्टीः प्रयुञ्जीत ततः Tr.

२ Thus Tr, 'मन्यनमारोहेत्' C', 'मन्यनमारोहेत्' B, 'ज्ञानमारोहेत्' H U

३ तु given by U C' only.

४ उभये B U.

५ 'भणौ' Tr.

६ कार्येति U.

७ 'मणौ' Tr.

८ 'रणीमादाय' H.

९ निर्णुः Tr; after 'दस्वेति' H U C' ins. अथ ।

१० 'ग्नि' instead of 'ग्नीन्' B; 'रोय' Tr B.

स्यावृता गार्हपत्यं^१ मथित्वा^१ विहारं कल्पयित्वा गार्हपत्य
 आज्यं विलाप्योत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये संतनीं^२
 जुहोति मनो^३ ज्योतिर्जुषतामाज्यं विष्किन्नं यज्ञं^४ समिमं
 दधातु । या दष्टा उषसो निमुचश्च ताः संदधामि हविषा
 घृतेन स्वाहेत्यथाग्नये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति^५
 शरावं^६ दक्षिणां ददाति^७ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^८ ॥ ७ ॥
 पञ्चमः ॥

अथारण्योर्वापत्तिं^९ व्याख्यास्यामो^१ ऽष्टाभिर्निमित्तैर्विन-
 शत्यमेध्यश्चाण्डालशूद्रवायसपतितरासभरजस्त्राभिश्च^२ स-
 ख्यर्शने ऽरण्योर्विनाशस्तथोरुत्सृज्य^३ समाने नवे अन्ये^४ अरणी १०
 आहृत्याग्निसहमन्याधेयमरणिगतं^५ पुनराधेयं नष्टारणी अप्सु
 निमज्जति^६ भवतं नः समनसावित्यथोत्तरां कृत्वा भित्वा

१ Tr om. गार्हपत्यं, B om. गार्हपत्यं ।

२ Thus Tr B U, संततिं H C'.

३ All the MSS. abbreviate the mantra.

४ Thus Tr C' H and the prāy. candrikā: शरावं B U.

५ अथानोरणी. H U C' :— °वापत्ति. Tr.

६ इभि. instead of ऽष्टाभि. Tr B U.— °चण्डाल. Tr.

७ ? Thus (°स्तथोर्वा) Tr C' and the Viv., °प्राथोर्वा H, °स्वाथोर्वा B U.

८ Om. H U.

९ ? °सह. Tr C' H B and the Viv., °मत. U— °साग्न्या. Tr.—

°रणिमतं Tr and the Viv., °रणीमतं C' H U °रणमतं B.

१० निमज्जति B C', निमज्ज Tr H B and the Viv.

शकलीकृत्य मन्यनसामर्थ्यं समारोपणसामर्थ्यं मन्यनशेषं वा
प्रमन्यनं^१ च कुर्यात्समस्तशख्यवर्जं^२ संतिष्ठते ऽरण्योर्व्यापत्तिः^३
॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

अथ हविर्दोषान्याख्यास्यामो यथैतन्नीलमक्षिकाश्रान्तिका^४
५ मत्कुणश्चैलशिरसोर्युके^५ कीटो वा पिण्डकारी स्यात्कुट्टकीट-
मक्षिकापिपौलिकावर्जं^६ श्रमार्जारनकुलकुट्टमर्कटधाङ्गाखु-
पुरीषसिक्पदकेशमृतनखकुनखपूतिद्रप्सस्त्रेदासृक्स्नेहाश्रुकासच-
वध्वार्द्राणैर्वोपहतमन्यैर्वोपहतं^७ रजस्त्रलया वा स्पृष्टं तथाप्रय-
तेन^८ भ्रूणघ्नेन वा दृष्टं तथापपात्रेणामेष्टे वा देशे^९ स्तनं दुष्टं
१० हविरपो ऽभ्यवहरन्ति^{१०} शीते^{११} भस्मानि वा निधापयति^{१२}
मिन्दाऊतो ऊत्वाथान्यन्निर्वपेदाज्येन^{१३} वा प्रचरेदपि^{१४} तु^{१५}

१ Thus B H and the Viv.; प्रथनं U C', प्रमंथं Tr.

२ Thus (०शान्तिका i. e. आशान्तिका according to the Viv.), B and the Viv., ०शान्तिका H C'. ०शैतिका U.; Tr om.

३ Thus (०खैल) U H C' and the Viv., ०खैल B, ०खैल Tr.

४ ०क्षवध्वा० my conjecture; ०क्षवध्वा० Tr, ०क्षवधा० H, ०क्षवध्वा० U, ०क्षवधा C', ०वध्वा० B.; the Viv.: क्षवधुः क्षुतं ।

५ ०प्रपतेन H; अप्रयतो नामाश्रुतिः the Viv.

६ शीत Tr C'.

७ ०यन्ति Tr H U.

८ ०थान्यन्नि० Tr, ०थान्यनि० B, ०थान्यनि० C' U, ०यान्यनि० H.

९ After प्रचरेत् H U C' ins. सैव तत्र प्रायश्चित्तिर् ।

१० Thus Tr C' Viv. (sec. m.), नु H U B Viv. (pr. m.).

खलु चिप्रसङ्गस्कारमाज्यं^१ ब्रुवत इति^१ मिन्दाज्जती ज्ञत्वा
मनखती जुहोति^१ सैव ततः^२ प्रायश्चित्तिः^३ ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

अथातो ऽग्नीनामुद्गातानां प्रायश्चित्तिराज्जतयः सङ्स्कार-
रार्था दृष्टा भवन्ति^४ चतुर्होतार इत्येके^४ व्याहृतय इत्येके^४
मिन्दाज्जती इत्येके^४ मनखतीत्येके^४ महाव्याहृतय^४ इत्येके^४ ५
ऽथ यदि सर्व एवोद्गाथेयुरायतनेभ्यो ऽरण्योरग्नीन्समारोह्य^५
मन्यनस्यावृता गार्हपत्यं मन्यतीतः प्रथमं जज्ञे अग्निः स्वाद्यो-
नेरधि जातवेदाः । स गायत्रिया^६ त्रिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो
हव्यं वहतु प्रजानन्निति^६ कन्दोभिरेवैनङ् स्वाद्योनेः प्रजनय-
तीति ब्राह्मणमथ^७ यदि मथ्यमानो न जायेत यत्रान्यं पश्ये- १०
त्तत आहृत्य होतव्यमित्यथान्यमत्वरमाणः^८ पुनर्मन्येदथ यदि
जात एवोद्गाथेत्समारोपणमन्त्रं जपित्वा पुनरेव मन्येदथैनमुप-

१ °सङ्स्कारतममा० U (pr. m.) Viv. (sec. m.), °सङ्स्कारतमा० C'.

२ ततः Tr, तत U B H C'.

३ H U C' add इति विज्ञायवे ।

४ Om. Tr C'.

५ °रोष्य B U H.

६ गायत्र्या MSS.

७ After ब्राह्मणम् H C' insert the passage (l. 11-12): अथ यदि... पुनरेव मन्येत् ।

८ Instead of the words: अथान्यमत्वरमाणः ... पुनरेव मन्येत् (l. 11-12) H C' have (and cp. Rudradatta on Āp. IX. 2. 3): ऋषिर्वाग्निमाहृत्य विहृत्याग्नीमकारणौ निधाय कुड्यात्पुनरेवालरमाणी मन्येदुक्तं मन्यनम्; these last two words not in C'.

- तिष्ठत इषे रय्यै रमस्व सहसे द्युन्नायोर्जे ऽपत्यायेत्यथैनमुप-
 समिन्द्रे सारस्वतौ त्वोत्सौ समिन्वाताः सम्राडसि विराड-
 सीत्यथैनमुपसमाधायान्वाहार्यपचनमाहृत्य ज्वलन्तमाहवनीय-
 मुद्धृत्य न्युषोपसमाधाय^१ गार्हपत्ये आज्यं विस्त्रायोत्पूय सुचि
 ५ चतुर्गृहीतं गृहीत्वा दशहोतारं मनसानुद्धृत्याहवनीये जुहो-
 त्यन्वारब्धे यजमाने स्वाहेत्यथ प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्मावृत्य^२
 गार्हपत्ये दशात्मकं ब्राह्मण एकहोतेत्येतस्यानुवाकस्य दश
 सुवाङ्गतोरथ यद्यन्वाहार्यपचन उदायेद्गार्हपत्यादेनमुद्धृत्यान्वा-
 हार्यपचने चतुर्होतारं जुहोति गार्हपत्ये दशात्मकमथ
 १० यद्याहवनीय उदायेद्गार्हपत्यादेनमुद्धृत्याहवनीये पञ्चहोतारं
 जुहोति^३ गार्हपत्ये दशात्मकमथ^४ यदि सवनगतानामग्नीना-
 माग्नीध्रीय^५ उदायेच्छालामुखीयादेनमुद्धृत्याग्नीध्रिये षड्होतारं
 जुहोति शालामुखीये दशात्मकमथ यद्यौत्तरवेदिक आहव-
 नीय उदायेदाग्नीध्रीयदेनमुद्धृत्यौत्तरवेदिक आहवनीये सप्त-
 १५ होतारं जुहोत्याग्नीध्रिये दशात्मकम्^१ ॥ १० ॥

एतथैवावृतैकस्मिन्नुदाते द्वयोर्वा प्रतिविभज्य होतृञ्जुज्या-
 ब्राह्मतीश्वेज्ञेस्ताः समस्ताश्च जुज्यात्तथा मिन्दाहती जुज्या-

१ These two words found in C' H U (in U they are cancelled),
 U ins. अथ after ०धाय ।

२ These two words om. Tr C' H.

३ H B read ऊत्वा and insert जुज्यात् after दशात्मकम् ।

४ सवनगतानामग्नीनाम् om. Tr.

न्मन्त्रस्वतीं चेदाहवनीये जुहुयात्विषाजस्त्राणामन्वाहितानां
 सवनगतानां चाग्नीनामुद्गातानां प्रायश्चित्तिरेतदेव^१ होमकाले
 ऽन्वाधानवर्जमथ यस्याग्निरुद्धतो^२ ऽहुते ऽग्निहोच उदायेदिति
 यथासूत्रं^३ वा कुर्यादपि वा गार्हपत्यादिभ्यमादीष्य^४ मन्थन-
 मधिमन्थनमुपसमिन्थनमित्येतान्मन्त्रान्निगदेपि^५ वा ज्योति-
 श्नतौमिष्टिं निर्वपेदपि वा ज्योतिश्नतौभ्यामृग्भ्यां पूर्णाहुतिं
 जुहुयादपि वा ज्योतिश्नतौ^६ सुवाहुतिं जुहुयादग्नये ज्योति-
 श्नते स्वाहेतोष्टपूर्णाहुतिस्सुवाहुतीनां पूर्वपूर्वं विधिं बलीया^७-
 समाचार्या ब्रुवते^८ तत्रोदाहरन्ति

येथे विशेषा लघवो यत्रयत्रोपलक्षिताः ।

१०

कर्म तैर्न प्रसङ्गेन कुर्यादापत्सु तद्धनम्^९ ॥

विशेषान्सर्ववेदेभ्यः^{१०} प्रयत्नेनोपधारयेत्^{११} ।

कर्मणां प्रविचारार्थमापत्सु^{१२} च समाम्नुयादिति ॥

१ Thus C' H B U (pr. m.) and the Viv.; °त्तिषैव Tr, °त्तिरेवाथ यदि U (sec. m.).

२ यस्याग्निं Tr.

३ Viz. according to the ritual exposed in XIII. 7 : 124. 1.

४ Instead of आदीष्य H U उद्गत्य ।

५ अधिमन्थनम् found in C' Tr H U (pr. m.).

६ तद्धनं H U.

७ °देवेभ्यः H Tr and once in the Viv.

८ प्रपत्नीनो B.

९ प्रविचारा B U.

यदि प्रसङ्गेन ऊतं च^१ लौक्ये^२ मुग्धैर्वा^३ बालैर्ऊतः^४
 स्याद्विद्वतं^५ च पत्न्या तानरण्योरग्नीन्^६ समारोह्योदवसाय^७
 मथित्वाग्नीन्विद्वत्य पूर्णाऊतिस्तन्तुमती च कार्येत्यथ यद्यप्रस-
 ङ्गेन ऊतं च^८ लौक्ये^९ मुग्धैर्वा^{१०} बालैर्ऊतः^{११} स्याद्विद्वतं
 च पत्न्या तान्व्याहृतीभिर्विद्वत्य पूर्णाऊतिस्तन्तुमती च
 कार्येति^१ ॥ ११ ॥ अष्टमः ॥

अथ वै भवति^२ निर्ऋतिर्वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति यस्या
 कस्यां च हविः क्षायति^३ यद्यवदानानि विन्दन्ति नात्र प्राय-
 श्चित्तं कुर्वन्ति^४ दहति ह वा एषो ऽध्वर्युरवदानानि^५
 १० समू^{११}हेतान्येष^{१२} तर्पयति^{१३} दहति ह वा एष य^{१४} आज्यं^{१५}

१ ? चलोक्ते Tr U, चलोक्ते C' the Viv., चेलोवे H, चेलोक्ते B.

२ Thus B C', मुग्धैर्नवा H, मुग्धेनवा Tr U the Viv.

३ विद्वते H U.

४ Thus Tr and the Viv., तानारण्यो० H, थारण्यो० B U, तारण्यो० C'.

५ समारोह्योदवसाय H U, समारोप्य B, समारोह्य Tr C'.

६ Thus Tr C' the Viv., चेलोक्ते B, स्यालोक्ते H, लौकिक्ये U.

७ Thus B, मुग्धेनवा H, मुग्धेनवा U C', सुलेग्धनवा Tr.

८ Thus Tr B, बालैर्ऊतः C', बालैर्वाऊतं H U.

९ These three words not in H Tr.

१० Thus (and cp. Ap. IX. 1. 17) Tr B U the Viv. क्षारयति C',
 क्षपयति H.

११ समूहेतान्येष संतर्पयति U, समूहेतान्येष तर्पयति Tr, समूहेर्नान्येष संत० H,
 समूहेर्नान्येष संत० B, समूहेतान्येषः संत० C'.

१२ Thus Tr and the Viv., यदाप्यं the other MSS.

पुरस्तादङ्गत्वाथावदानानि जुहोत्याज्येनोपरिष्ठान्नाभिधार-
यति^१ तेषां संदग्धानां न देवास्तृप्यन्ति^२ न यजमानो^३ ऽथ
हैनान्येष संतर्पयति य आज्यं पुरस्तादङ्गत्वाथावदानानि जुहो-
त्याज्येनोपरिष्ठान्नाभिधारयति^४ तेषां संदग्धानां तृप्यन्ति^५
देवास्तृप्यन्ति^६ यजमानो^७ ऽथ यद्याग्नेयात्पुरोडाशादग्नीषोमौ ५
यजेताग्नीषोमीयादग्निं यजेत नैतन्नदानमित्याह्वनौये सुवा-
ङ्गतिं जुहुयाद्यद्वा देवा अतिपादयानीति^८ देवपवित्रमाग्नेयो
याज्यापुरोनुवाक्या देवपवित्रमैन्द्रियो^९ देवपवित्रं प्राजापत्या
देवपवित्रं व्याहृतय इत्यथ यदि होता याज्यापुरोनुवाक्यासु
मुह्येत सर्वाभिराग्नेयौभिर्यजेतेति^{१०} विज्ञायते ऽग्निः सर्वा १०
देवता इत्येन्द्रोभिर्विज्ञायत^{११} इन्द्रो वै सर्वा देवता इति^{१२}
प्राजापत्याभिर्विज्ञायते प्रजापतिः सर्वा देवता इति^{१३} व्याहृ-
तीभिर्विज्ञायते सर्वा वा ऋचः सर्वाणि सामानि सर्वाणि
यजूंषि यज्ञाहृतय इत्यथ यदि यजमानो याजमानेषु
मुह्येत व्याहृतीभिरेवान्तरेण वेद्युत्करौ प्रपदन^{१४} व्याहृतीभि- १५

१ देवतास्तृ U (sec. m.).

२ Thus Tr, देवा (or देवता) स्तृप्यन्त्यथ यज० U (sec. m.) B, देवास्तृ-
प्यन्ति यजमानो H; C' incomplete.

३ Thus U, ०सिन्द्रियो C', ०सैन्द्रो Tr U the Viv., ०सैन्द्रिया H.

४ After the instrumental here and infra some of the MSS.
ins. वा ।

५ प्रपादनं Tr. C'.

रेवोपनिष्क्रमणं व्याहृतीभिरेवानुमन्त्रणं^१ विज्ञायते^२ सर्वा वा
 ऋचः सर्वाणि सामानि सर्वाणि यजूंषि यज्ञाहृतय इत्युपा-
 सते ह वै यज्ञं देवा^३ अन्तरिता^४ इदमु नो हविर्न ऊतं
 तद्धोष्यत^५ इत्या^६ स्विष्टकृत इत्येक^७ एडाया इत्येक^८ आनु-
 ५ याजेभ्य^९ इत्येक^{१०} आ ग्रंथुवाकादित्येक^{११} आ समिष्टयजुष
 इत्येक^{१२} ऊर्ध्वं चेत्समिष्टयजुषः स्मरेत्संस्थाप्यैतामिष्टिमन्या-
 मिष्टिमनुषवणां तन्वीत^{१३} यज्ञो ह^{१४} वै^{१५} यज्ञस्य प्रायश्चित्ति-
 रिति विज्ञायते^{१६} ॥ १२ ॥ नवमः ॥

अथ सांनाय्यदुहो^{१७} धयेयुश्चेद्वत्सा वायव्या^{१८} यवाग्वा^{१९}
 १० सायं यजेताथिकस्यां दुग्धायां न^{२०} धीतां^{२१} दोहयेद्दुग्धाभिः
 स^{२२}स्थाप्यादुग्धानां^{२३} वत्सानपाकृत्य श्वः सांनाय्येन यजेत^{२४}

१ ऋ ins. H U C'.

२ देवता H C'.

३ Thus H U C', अन्तरिता Tr B.

४ तस्माद्धो Tr.

५ Thus, not आनू the MSS.

६ द्वेव Tr.

७ सान्नाय्याद्धो Tr, साय्यदुहो H.

८ Thus C' Tr and the Viv.; वायव्यावा यवाग्वा B C', वायव्या-
 यवाग्वा C'.

९ ? नाधीतां Tr, नधीता B, नपीतां H U C'. The Vivaraṇa peri-
 phrases: अन्यासान्वीय तां दोहयौत (sic) ।

१० संस्थाप्यादुग्धानां Tr H.

सायंदोहश्चेदार्तिमार्कैर्दिश्याय^१ ग्रीहीन्निरूप्योपवसेदिति यथा-
 समान्नातमपि वा प्रातर्दीहं द्वैधं कृत्वान्यतरदातच्य^२ सायं-
 दोहस्थाने कुर्याच्छृतस्थान^३ इतरप्रातर्दीहश्चेदार्तिमार्कैर्दैन्द्रं
 वा माहेन्द्रं वा पुरोडाशं निरूप्य तेन दध्ना सह प्रचरेदुभयं
 चेदार्तिमार्कैर्दैन्द्रं^४ पञ्चशरावमोदनं निर्वपेदिति^५ प्रसिद्ध-
 माग्नेयेन प्रचर्येन्द्रेण प्रचरेत्सर्वाणि चेद्धवींषि दुष्येयुर्नश्येयु-
 रपहरेयुर्वाज्येनैता देवताः प्रतिसंख्यायमिद्वैतामिष्टिमन्या-
 मिष्टिमनुष्वणां^६ तन्वीत^७ यज्ञो ह वै यज्ञस्य प्रायश्चित्ति-
 रिति विज्ञायते^८ ॥ १३ ॥ दशमः ॥

अथातश्चन्द्रस्यनाम्नातानि^९ ऊतानुमन्त्रणानि व्याख्या- १०
 यामो^१ वैमृधमिष्टमनुमन्त्रयत इन्द्रस्य वैमृधस्याहं देवयज्य-
 येद्विधाव्यसपत्नो वीर्यवाञ्छीमान्भूयासित्यसपत्नो वीर्यवान्भूया-

१ After इन्द्राय C' H U and the Viv. ins. वा महेन्द्राय वा but cp. T Br. III, 7. 1. 6.

२ अन्यतरमातच्य B U, अन्यतरदातिच्य C'.

३ कृतस्थान इतरत् only in H U C'.

४ चार्तिमार्कैत् om Tr H C'.

५ प्रतिसंख्यामि. Tr; C': प्रतिसंख्यामि.; the Viv. and B U as given in the text.

६ वैव Tr.

७ The Prāyaścitta candrikā makes the interesting statement, that these anumantṛaṇa formulas are taken from the Kāthaka (कंडोक्तः sio). Some of them occur indeed in the Kāthaka (v. i: 44. 5 sqq.).

- समिति वा^१ । पर्यन्यस्याहं देवयज्यया सुयवसो^२ भूयासः^३ ।
 सोमस्याहं देवयज्यया प्र प्रजया च पशुभिश्च जनिषीय
 सुरेता रेतो धिषीयेति वा^४ । सवितुरहं देवयज्यया स्वस्ति-
 मान्पशुमान्भूयासः^५ । सरस्वत्या अहं देवयज्यया वाचमन्नाद्यं
 पुषेयः^६ । सरस्वतो ऽहं देवयज्यया अद्भामना भूयासं^७ । पूष्णो
 ऽहं देवयज्यया पुष्टिमान्पशुमान्भूयासं^८ । मरुतामहं देव-
 यज्यया प्राणैर्ह्यध्यासं^९ । विश्वेषां देवानामहं देवयज्यया प्राणैः
 सायुज्यं गमेयं^{१०} । द्यावापृथिव्योरहं देवयज्ययोभयोर्लोकयो-
 र्ह्यध्यासं भूमानं प्रतिष्ठां गमेयमिति वा^{११} । वाजिनामहं
 देवयज्यया रेतस्वी भूयासं^{१२} । वरुणस्याहं देवयज्यया धर्म-
 भाग्भूयासं^{१३} । कस्याहं देवयज्यया श्रविष्ठो^{१४} भूयासं^{१५} । विश्व-
 कर्मणो ऽहं देवयज्यया विश्वानि कर्माण्यवरुन्वीयादित्या अहं
 देवयज्यया^{१६} हसो सुच्येय^{१७} । वायोरहं देवयज्यया रत्नभाग्भू-
 यासः^{१८} । सूर्यस्याहं देवयज्यया सुदृशीको भूयासमग्नाविष्णो-
 रहं^{१९} देवयज्यया वीर्यवान्भूयासं^{२०} । विष्णोरहं देवयज्यया

१ H U C' ins. पर्यन्यमिष्टमनुमन्त्रयते H U C', and thus each time further on, mutatis mutandis, before each formula (e.g. after सुयवसो भूयासमिति सोममिष्टमनुमन्त्रयते सोमस्याहं etc.). But cp. the expression (p. ३४२. २.) यथादेवमिष्टमनुमन्त्रयते ।

२ सुयवसो Tr only.

३ पशुमान् in Tr C' and Prāy. candrikā only.

४ शचिष्ठो Tr B.

शिपिविष्टो भूयासमर्थम्णो ऽहं देवयज्यया सुवर्ग^१ लोकं
 गमेयमिति ^१ यथादेवतमिष्टमनुमन्त्रयत^२ एवमनादिष्टानष्टा-
 कपालानाग्नेयविकारानाचक्षत एकादशकपालानग्नीषोमीय-
 विकारान्दादशकपालान्वैश्वदेवविकारानेककपालं भूमिकपालं
 च द्यावापृथिव्यविकारावतो^३ ऽन्यानाग्नेयविकाराः^४ षडहन्सौम्य- ५
 विकारान्दधिपयामिचापशवः^५ सांनान्यविकारा^६ वनस्यतिः
 स्विष्टकृद्विकार^७ उपाः^८ शुयाजानुपाः^९ शुयाजविकारानाचक्षत^८
 इत्यथाप्युदाहरन्ति^९ हविःसामान्यं देवतासामान्यं कपाल-
 सामान्यमिति हविर्देवताकपालसामान्ये हविःसामान्यं बलीय^{१०}
 इत्यपि^{१०} वास्य यज्ञस्यागुर उदृचमग्नीधेति सार्वत्रिकम् ^{१०}
 ॥ १४ ॥ एकादशः ॥

॥ इति सप्तविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus U C' Prāy. candr., स्वर्ग Tr B H.

२ ०देवत० H U C'.

३ Thus B U H Viv., ०विकारानतो Tr C'.

४ Thus (०विकारान्दधि०) U C' and Viv.; ०विकारादधि० Tr,
 ०विकारादधि० H, ०विकारानिति शालीकिर B. — C' breaks off after
 पयश्चामचापश्वन्सु (sic).

५ Thus Tr U B, ०विकारान् H.

६ Thus U; ०कारावक्षत इत्य० H, कारानित्यथा Tr B.

७ Thus B H U and the Viv., बलीयोऽपि Tr.

अथ वै भवति यः पापयस्मगृहीतः स्वाद्यो वापरुध्येत
 देवेभ्य ऋषिभ्यः पितृभ्यो गोभ्यो ब्राह्मणेभ्य^१ स्तेनाभिग्रस्तो
 ऽभिग्रस्तमानो वा रहस्येष्ट्या यजेतेत्येतयेष्ट्या यज्यमाण उप-
 कल्पयते हिरण्यं^१ तस्याः प्रज्ञात उपवसथो^१ ऽथ प्रातर्जते
 ५ ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणयनाद्गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय शुचि
 चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारब्धे यजमाने येन
 देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पाव-
 मान्यः पुनन्तु मा स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय
 एव जुहोति प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिरण्मयम् ।
 १० तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनोमहे स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीय एव जुहोतीन्द्रः सुनौती सह मा पुनातु
 सोमः स्वस्त्या वरुणः समौच्या । यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु
 मां जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु स्वाहेत्यथ पृष्ठ्यां स्तीर्त्वापः
 प्रणीयाम्ये ऽहोमुचे ऽष्टाकपाल इति दशहविषमिष्टिं निर्व-
 १५ पति अपथित्वासादयति^१ तस्याः सप्तदश सामिधेन्यः^१ समि-
 ध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण पावकवत्यौ धाम्ये दधात्यपा-
 मिदं न्ययनं नमस्त इति द्वे^१ पावकवन्तावेवाज्यभागावग्नी^१
 रचांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्य इति

१ B U ins. पशुभ्य, which is neither found in the Prāy. pradīpa
 देवेभ्यः पितृभ्य ऋषिभ्यो गोभ्यो ब्राह्मणेभ्यः Tr, देवेभ्य ऋषिभ्यो ब्राह्मणेभ्यः पितृभ्य H.

२ द्वाभ्यां Tr B, द्वे H.

३ एव given by Tr only.

पुरोनुवाक्यामनूच्य यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा । ब्रह्म
 तेन पुनौमह इति यजति^१ यो धारया पावकया परि-
 प्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्विच^२ इति पुरोनुवाक्या-
 मनूच्या कलशेषु धावति पवित्रे परिषिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषु
 वर्धत इति यजत्यथ हविषामग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतस इत्ये-^३
 तस्मिन्ननुवाके याज्यापुरोनुवाक्याः सहसंयाज्या भवन्त्यथ^४
 पुरस्तात्सिष्टकृतः सुवाङ्मतोरुपजुहोति पवमानः सुवर्जन इत्ये-
 तेनानुवाकेन प्रत्यूचं^५ प्रसिद्धेडाथान्वाहार्यमासाद्य हिरण्यं
 ददाति^६ समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यो^७ ऽथ पुरस्ताद्गृह-
 पतेः सुवाङ्मतोरुपजुहोति यद्देवा देवहेडनमित्येतेनानुवाकेन^८
 प्रत्यूच^९ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुकमा^{१०} विस्तृजते
 व्रतमेतयैव यजेतर्तुव्यतिक्रमे^{११} दारव्यतिक्रमे ऽथोनौ वा रेतः
 सिक्लै^{१२}तयैव यजेत पातकोपपातकसंयुक्तो^{१३} द्वादशाहं महा-
 पातकसंयुक्तो मासं पुण्यमिच्छन्संवत्सरमृतुं वा तामेतां महा-
 पवित्रेष्टिरित्याचवते मृगारेष्टिरिति वा रहस्येष्टिरिति^{१४}
 बौधायनः^{१५} ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

१ Thus Tr U H, हृत्विच B.

२ भवन्तीत्यथ Tr.

३ यजेतर्तुव्यतिक्रमे Tr.

४ पातकोपपातकं Tr, पातकोपातकं B. The Viv.: पातकोपपातकः

महापातकानां रहस्यकृतानाम् ।

५ Tr B H repeat the last three words.

यथो एतत्सो ऽपरिमितं प्रवसतीति^१ न संवत्सरमति
 प्रवसतीत्येवेदमुक्तं भवति स उ चेदति प्रवसेत्यवित्रेष्वा यजे-
 तेत्येतयेष्वा यक्ष्यमाण उपकल्पयते हिरण्यं^१ तस्याः प्रज्ञात
 उपवसथो^१ ऽथ प्रातर्जते ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणयनाद्गार्हपत्य
 ५ आज्यं विलाप्योत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहो-
 त्यन्वारक्षे यजमाने येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा ।
 तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु मा स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीय एव जुहोति प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामः
 हिरण्यमयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे स्वाहे-
 १० त्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय एव जुहोतीन्द्रः सुनीती
 सह मा पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या । यमो राजा
 प्रसृणाभिः पुनातु मां जातवेदा मोर्जयन्त्या पुनातु स्वाहे-
 त्यथ पृष्ठ्याः स्त्रीर्वापः प्रणीच्याग्नये पवमानाय पुरोडाशमष्टा-
 कपालं निर्वपति सरस्वत्यै प्रियाया उपाःश्वाज्यमग्नये पाव-
 १५ काय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति सवित्रे सत्यप्रसवा-
 योपाःश्वाज्यमग्नये शुचये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति
 वायवे नियुत्वत उपाःश्वाज्यमग्नये व्रतपतये^२ पुरोडाशमष्टा-
 कपालं निर्वपति विष्णवे शिपिविष्टायोपाःश्वाज्यमग्नये वैश्वा-
 नराय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति दधिक्षावण उपाःश्वा-

१ इति not in the MSS., but cp. III. 14 : 85. 2.

२ नस इति Tr.

ज्यमिति ^१ अपयित्वासादयति ^१ तस्याः सप्तदश सामिधेन्यः ^१
 समिध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण पावकवत्यौ धाव्ये दधा-
 त्यपामिदं न्ययनं नमस्त इति द्वे ^१ पावकवन्तावेवाज्यभागा-
 वग्नौ रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्य
 इति पुरोनुवाक्यामनूच्य यत्ते पवित्रर्चिष्यग्ने विततमन्तरा । ५
 ब्रह्म तेन पुनीमह इति यजति ^१ यो धारया पावकया
 परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न क्वलिय इति पुरोनुवाक्या-
 मनूच्या कलशेषु धावति पवित्रे परिषिच्यते । उक्थैर्यज्ञेषु
 वर्धत इति यजत्यथ हविषामग्न आयूषि पवसे ऽग्ने पवस्वे-
 त्यग्नेः पवमानस्योत नः प्रिया प्रियास्विमा जुक्काना युष्मदिति १
 सरस्वत्याः प्रियायाः अग्ने पावक स नः पावकैति पावकस्या
 विश्वदेवमा सत्येनेति सवितुः सत्यप्रसवस्याग्निः शुचिप्रततम
 उदग्ने शुचयस्तवेति शुचेर्वायुरग्ने वायो शुक्रो अयामि त
 इति वायोर्नियुत्वतस्त्वमग्ने व्रतपा असि यद्वो वयं प्रमिनाम
 व्रतानौति व्रतपतेः प्र तत्ते अद्य किमिच्छे विष्णो परिचक्ष्यं १
 भूदिति विष्णोः शिपिविष्टस्य वैश्वानरो न ऊत्या पृष्टो
 दिवौति वैश्वानरस्य दधिक्राव्णो अकारिषमा दधिका इति
 दधिक्राव्णो ^१ ऽय ऊतानुमन्त्रणमग्नेः पवमानस्याहं देवयज्यया
 शुचिः पूतो मेथो विपाप्मा ब्रह्मवर्चस्यज्ञादो भूयासमग्नेः
 पावकस्याग्नेः शुचेरग्नेर्व्रतपतेरग्नेर्वैश्वानरस्याहं देवयज्यया शुचिः १

- पूतो मेधो विपाप्मा ब्रह्मवर्चस्यज्ञादो भूयासमित्युपांशु-
 याजायासुपांशुयाजवदित्यथ^१ पुरस्तात्सिष्टकृतः सुवाङ्मती-
 रूपजुहोति पवमानः सुवर्जन इत्येतेनानुवाकेन प्रत्यृचमतिथि-
 वत्यौ^२ दमूनवत्यौ संयाज्ये जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं
 ५ नो यज्ञसुपयाहि विद्वान् । विश्वा अग्ने अभियुजो विहृत्य
 श्रूयतामाभरा भोजनानि ॥ मर्जाख्यो मृज्यते स्वे दमूनाः
 कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः । सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोजा
 विश्वाः अग्ने सहसा प्रास्यन्त्यनिति^३ प्रसिद्धेडाथान्वाहार्थमा-
 साद्य हिरण्यं ददाति^४ समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यो^५ ऽथ
 १० पुरस्ताद्गृहपतेः सुवाङ्मतीरूपजुहोति यद्देवा देवहेडनमित्येते-
 नानुवाकेन प्रत्यृचः^६ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा
 विमृजते व्रतमेतयैव यजेताभिप्रस्तो ऽभिप्रस्यमानो वैतयैव
 यजेतर्तुव्यतिक्रमे^७ दारव्यतिक्रमे ऽयोनौ वा रेतः सिक्ते-
 तयैव यजेत संवत्सरमर्धपादमेकविंशतिरात्रं^८ वा^९ तिर्थग्यो-
 १५ निगताञ्जातीन्जात्यन्तरे^{१०} वर्तमानान्दुष्कृतैरपरुद्धान्दश पूर्वा-

१ ०शयाजविकारवदित्यथ H U.

२ ०सत्यौ U.

३ Thus B U H and Prāy. candr.; Tr. omits the passage.

४ Thus (अर्धपादस्) H and Prāy. candr., ०मूर्ध्वपाद० U, सव्यपाद०

Tr B. The meaning acc. to the Vivaraṇa is: द्वौ सासौ ।

५ ज्ञातीन् Tr and the Viv. ०ज्ञातान् U; B and H. om.

न्दशापरानात्मानं चेकविंशं^१ पङ्क्तिं च पुनाति न^२ च^३ पुन-
रावर्तत^४ इत्यथाप्युदाहरन्ति

वैश्वानरीं व्रातपतीं पवित्रेष्टिं तथैव च ।

अतावृतौ प्रयुञ्जानः पुनाति दशपुरुषमिति^५ । ॥ २ ॥

द्वितीयः ॥

अथातो नचचेष्टीर्वाख्यास्यामो^१ ऽग्निर्वा अकामयताम्नादो
देवानां^२ स्यामिति ता ब्राह्मणेन^३ व्याख्याताः^४ सा या
वैशाख्याः पौर्णमास्याः पुरस्तादमावास्या भवति स सप्तसंव-
त्सरस्यापभरणीभिः^५ संपद्यते तस्यामारभेतेति^६ तस्या उप-
वसथे ऽरण्योरग्नौ त्समारोह्योदवसाय^७ मथित्वाग्नीन्विद्धत्याजसा- १०
न्वापि वा^८ पौर्णमास्याममावास्यायां वोपपसेद्यस्यां^९ तल्लक्ष्म

१ Thus B U, विंशति H Tr and Prāy. candr.

२ These words omitted by Tr as also the following इति; the Prāy. candrikā reads न च पुन० ।

३ Thus (and cp. Baudh. dhś. I. 2. 17, Vas. dhs. XXII. 10) Tr B (the last only •पुरुष• and U (sec. m.) and Prāy. candr.; पवित्रेष्टिस्तदावृतौ । अतावरेष्टिं प्रकुर्वीतः पुनात्याविंशतिं (or पुनाति वि०) कुल-
मिति H and U (pr. m.).

४ See T Br. III. 1. 4 sqq.

५ Thus Tr B U (sec. m.) •भरण्या H U (pr. m.) Prāy. candr.

६ •रोष्यो B U H Prāy. candr.

७ Om. U B.

८ उपवसेत् om. Tr.

संपद्यते^१ तत्रैषो ऽत्यन्तप्रदेशो^१ हविरुच्छिष्टव्रतो^१ यजमानो^१
 भवतीति विज्ञायते ऽपि वा जन्मनचत्रे कुर्यादायुष्कामस्य^२
 यावज्जीवं^३ श्रवणार्था वा प्रयोगो^१ जीववन्तावाज्यभागौ
 यजत्या नो अग्ने सुकेतुना^४ त्वं सोम महे भगमित्यथ^५
 ५ निर्वपत्यग्नये कृत्तिकाभ्यो जुष्टं निर्वपामौत्वग्निं^६ कृत्तिका
 यजेति संप्रेष्यत्याग्नेयमष्टाकपालमनुमत्यै चरुमिति^६ सर्वत्रानु-
 षजति नचत्रहविर्मध्ये^१ अपथित्वासादयति^१ तस्याः सप्तदश
 सामिधेयः^१ समिध्यमानां च समिद्धां चान्तरेण श्रीमत्यौ
 धाव्ये दधाति स्वारूहा यस्य श्रियो दृष्टे ऽदाभ्यः पुरणेतिति^१
 १० रथिमन्तौ पुष्टिमन्तावाज्यभागौ^{१०} यजत्यग्निना रथिमश्रवद्भय-
 स्फानो अमीवहेत्यथ हविषामग्निर्मूर्धा भुवो ऽनु नो ऽद्यानु-
 मतिरन्विदनुमते त्वमिति संचरयोर्याज्यापुरोनुवाक्या^१

१ •व्रतोपायी H U.

२ Om. Tr.

३ Thus reads Tr; the three other MSS. : •दायुष्कामसश्रवणार्थो ;
 the manuscript tradition, however, seems to be defective, the
 Vivarapa runs : अपि वा जन्मनि क्रियेतायुष्कामः किं तच स्वजन्मनचत्रदेवत्या-
 मिष्टिं यावज्जीवभय वा श्रवणार्थः प्रयोगः^१ जन्मनचत्रदेवत्यामिष्टिं जन्मनचत्रे चिरावर्त-
 वेदायुष्कामोऽत ऊर्ध्वं यथाश्रवसायुष्कामस्य ।

४ The two mantras are given Sakalapāthēna in B.

५ इति om. U B H.

६ इति om. Tr B H.

१० पुष्टिमन्तौ om. Tr.

नचत्रहविषानग्निर्नः^१ पातु कृत्तिका^२ इति यथासमान्नातमथ
पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यग्नये स्वाहा कृत्तिकाभ्यः
स्वाहेति यथासमान्नातः^३ स्विष्टवत्यौ^४ संयाज्ये हव्यवाहः
स्विष्टमिति^५ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपाचविष्णुक्रमा^६ विष्टजते
व्रतम्^७ ॥ ३ ॥

एवमुत्तरमुत्तरं^८ प्रतितन्त्रमुत्तरउत्तरे^९ ऽहनि यजेत^{१०}
विशेषाग्न्याख्यास्यामः^{११} प्रजापतिः सवितेत्युपांशु सर्पभ्य
आश्रेषाभ्य^{१२} आज्ये करम्भमिति^{१३} सर्वे यवा भवन्त्यधिश्रयण-
काले तिरः पवित्रमाज्यमानौयाधिश्रित्य^{१४} तिरः पवित्रं कर-
म्भानावपति^{१५} पितृभ्यो मघाभ्यः पुरोडाशः षट्कपालमिति^{१६} १०
पैतृयज्ञिकेन निर्वपणप्रोक्षणाधिवपनसंवपनादीनि^{१७} व्याख्यातानि
भवन्ति^{१८} तार्तीयसवनिकेन^{१९} सौम्येन प्रचरणकल्पो व्याख्यातो^{२०}

१ •हविषोऽग्निं H.

२ Tr gives a longer citation of the pratika.

३ Tr. ins. अथ ।

४ •कृतौ U H.

५ एवमेवमु० U H.

६ Thus Tr; प्रविंसंभु० H U, संभु० B and the Viv.

७ Thus (•अ०) B and Prāy. candr. as T Br. III. 1. 4. 7; •अ०
U H Tr.

८ अधिश्रित्य given only by Tr.

९ Thus Tr B H and Prāy. pradipa; •भमानवति U.

१० •संवपनं om. Tr; •संवपनादीनि the Viv.

११ •सवनौयेन Tr.

ऽथैतद्वायवे निश्चायै गृध्यै दुग्धमिति ^१ पयसः प्रातर्दाहव-
 त्स्रस्कारः ^२ । आ ^३ विशाखाभ्यामिद्धा तदानीमेव पौर्णमासी-
 माज्येन यजेताय श्वो भूते मित्रायानूराधेभ्यश्चरुमित्युत्तराभि-
 रघाढाभिरिद्धा ^४ तदानीमेवाभिजिता यजेताय श्वो भूते
 ५ विष्णवे ओणायै पुरोडाशं त्रिकपालमित्युत्तरेषु प्रोष्ठपदेषु
 पुरोडाशं भूमिकपालमिति ^५ कपालमात्रं ^६ भूमौ परि-
 लिख्याङ्गारमधिवर्तयति ^७ । तस्यैककपालवत्स्रस्कारः ^८ । आप-
 भरणीभिरिद्धा ^९ तदानीमेवामावास्यामाज्येन यजेताय श्वो
 भूते चन्द्रमसे प्रतीदृश्यायै पुरोडाशं पञ्चदशकपालमित्यभि-
 १० नीयैवाहनि ^{१०} निर्वपेदुदिते चन्द्रमसि प्रचरेत्त एतमहो-
 रात्राभ्यां चरुं निरवपतां दद्यानां व्रीहीणां शुक्लानां च
 कृष्णानां न सवात्योर्दुग्धे श्वेतायै च कृष्णायै चेत्यभिनीयैवा-
 हनि ^{११} निर्वपेदस्तमिते प्रचरेदपि वा सन्धावेव निर्वपेत्सन्धावेव
 प्रचरेन्निर्वपणन्यायेन ^{१२} प्रचरेदथैतमुषसे चरुमित्यभिनीयैव
 १५ रात्रौ निर्वपेदुषसि प्रचरेदथैतस्मै नक्षत्राय चरुं निर्वपति ^{१३}
 यथा त्वं देवानामस्तेवमहं मनुष्याणां भूयासमिति निर्वपण-

१ ? Thus Tr B; ०रोथावि० H, ०रोथवि० U.

२ ०यानुराधे० Tr.

३ ०संचं Tr.

४ प्रलि० U H.

५ ? Thus B; ०रोथापभ० U, ०रोपभ० H Tr.

६ हविर् ins. H.

७ निर्वपणन्यायेन प्रचरेत् in Tr only.

काले यजमानायतन आसीनो यजमानो जपत्यभिनीयेवा-
 हनि^१ निर्वपेददितेषु नक्षत्रेषु प्रचरेदथेत^२ सूर्याय नक्षत्रेभ्य-
 स्वरुमित्यभिनीयेव रात्रौ निर्वपेददिते सूर्ये प्रचरेदथेत-
 मदित्यै चरुमथैतं विष्णवे चरुमिति यजति^३ यज्ञो वै
 विष्णुर्यज्ञ एवान्तः प्रतितिष्ठतीति ब्राह्मणं^४ वरो^५ दक्षिणा
 भवतीति^६ विज्ञायते ऽपाघावद्वा^७ प्रसिद्धः पशुः^८ पाथि-
 कृत्येष्टेष्टा दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेत नक्षत्रसत्तेण द्युतिरान-
 न्थाय^९ ज्योतिषामयनेनेष्टा पापं निर्णुद्य^{१०} ज्योतिषमुपजायते
 ऽप पुनर्हृत्युं जयतीति ह^{११} स्माह^{१२} बौधायनः^१ ॥ ४ ॥
 तृतीयः ॥

१०

नवैरेवामावास्यायां^८ पौर्णमास्यां^८ वा यजेत नवैर्वाग्नि-

१ हविर् ins. H.

२ Om. Tr.

३ वरा दक्षिणा भवन्तीति ॥

४ Thus (and cp. the Journal of the German Oriental Society, Vol. LVII, p. 742) U Tr, पाद्यावद्वा B, पाकदा H. The Vivaraṇa runs: अपाघावद्वा दक्षिणा इति शेषः । यथा अपाघावद्वा न्युक्ते दक्षिणाः तास्वन्विष्टि पठौही वरान्दद्यात्कृत्स्नं च स्त्रियै चाभारः सन्दद्या इति (cp TBr. III. 12. 4. 7).

५ Tr ins ज्योतिषा ।

६ निर्णुद्य Tr.

७ Om. B.

८ Thus Tr H. and the Viv.; *मावास्यां पौर्णमासीं वा U, नवैरेव पौर्णमासीमावास्यां वा B; the accus. instead of the locat. also Ap. VI. 30. 13.

होत्रं^१ जुहुयादपि^२ वाग्निहोत्रौ^३ वा^४ नवानादयित्वा^५ तस्याः
 पयसा जुहुयादपि^६ वा^७ नवानां^८ यवाग्वा^९ सायंप्रातरग्निहोत्रं
 जुहुयादपि^{१०} वा गार्हपत्ये चतुःशरावमोदनः^{११} अपयित्वाग्रयण-
 देवताभ्यः स्विष्टकृच्चतुर्थीभ्यो^{१२} जुहुयादपि^{१३} वा नवैरेव ब्राह्मणा-
 ५ न्मोजयेत्^{१४} एष^{१५} इष्ट्युपचारकल्पो^{१६} हरितयवशमीधान्यौषधि-
 वनस्पतिमूलफलशकाणामनिष्टाग्रयणं^{१७} याथाकामी^{१८} स्यात्पुन-
 र्वैषम्याद्व्रीहिभिरिष्टा^{१९} व्रीहिभिरेव^{२०} यजेता यवेभ्यो यवैरिष्टा
 यवेरेव^{२१} यजेता व्रीहिभ्यो^{२२} ऽपि वा व्रीहिभिरेव^{२३} यवैर्वा
 यजेत^{२४} संतिष्ठन्त आग्रयणानि^{२५} ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

१ Thus H U and the Viv.; नवैरेवा० B Tr.

२ Thus U and the Viv., वा नवानदधि० Tr, वावानादधि० H,
 वैनानादधि० B.

३ Om. Tr; cp. Āp. I. c. 15.

४ Thus (as gr̥hyasūtra and Hir. śrs. II. 8. 23) Tr B, ०र्याभ्यो
 (as Āp. I. c. 16,) H U.

५ Thus U and the Viv., ०स यवैष Tr, H B om. स ।

६ Thus Tr; इष्ट्युपचार० B U, इष्ट्युपचारि० H.

७ ०शिनी० instead of ०शमी० H; ०फलमूल० instead of ०मूलफल०
 U; ०निष्टापि instead of ०निष्टाग्रयणं (thus B U H and Viv.) Tr.

८ Thus B H, यथा० Tr U Viv.

९ Thus U and the Viv.; स्यात्पुनर्वै० B, स्यातान्पुनर्वै० H, स्यात्तान्
 पुनर्वै० Tr.

१० यव om. Tr.

११ यव om B U.

अथातः पशुप्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः । स यदि पशु-
 रूपाकृतो वाश्येत यदस्य पारे रजस इत्येताः५ ऊत्वा नैमि-
 त्तिकीं१ द्वितीयां जुहोति यस्माद्भौषावाग्निष्ठास्ततो नो अभयं
 कृधि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड नमो रुद्राय मौढुषे स्वाहेति१ ।
 यस्माद्भौषावेपिष्ठाः पलायिष्ठाः समज्ञास्याः शकृदकृथा मूत्रम-
 कृथा इत्येतेषु२ निमित्तेषु य इदमकस्तस्मै नमस्तस्मै स्वाहेति
 तृतीयाः५ । स यदि निषोदेयस्माद्भौषा न्यषद इत्येताः५ ऊत्वा
 तं मेवावरुणदण्डेनोत्थापयेदन्येनौदुम्बरेण वोर्वा उदुम्बर ऊर्कं
 पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनवरुद्ध इति ब्राह्मणमुदुस्र तिष्ठे-
 त्युस्रमुदश्येत्युस्रमुच्छागेति क्वागमुन्नेषेति मेषमुदश इति १०
 वशां । स उ चेत्प्राक् पर्यग्निकरणान्विष्येत याश्चमेधे प्राय-
 श्चित्तिस्तां कृत्वायान्यं३ तद्वैत्यं४ तदूर्णं५ तदयमं६ तद्रूपं
 तज्जातीयं पशुमालभेत । तस्योपाकरणादि सर्वमावर्तते निर्म-
 ण्य सामिधेनौतच्छेषाधारसंप्रैषसंमार्गप्रवरप्रयाजवर्जमथ७ यदि
 तज्जातीयं न विन्देताजावयो८ गोश्वश्वा इत्यन्योन्यस्य प्रति- १५

१ °त्तिकां H U.

२ इति only in U (sec. m.)

३ Thus U (pr. m.) इत्येषु B, इत्येवमेतेषु Tr, इत्येवमेदेषु H.

४ Thus (and cp. XVIII. 11 : 355. 15.) Tr B; H U om. अथ ।

५ तदे° Tr and the Viv.

६ तद्रूपं तद्रूपं H.U.

७ °सामिधेनित° Tr, °सामिधेनौत° H U.

८ Thus Tr, °ताजावयो H U, °ताजावि B.

निधयो भवन्तीति^१ । तेषां ह्यगश्च^२ मेषश्चोपाकरणीयावलाभे^३
 न्यवममालभेत^४ । त्वष्ट्रेण प्रचरणकृत्यो व्याख्यातो^५ । ऽथास्य^६
 शरीरमसु प्रवेष्टयति न वा उवेतन्म्रियस आशानां त्वा विश्वा
 आशा इति द्वाभ्याम्^७ ॥ ६ ॥

५ अथ यद्यङ्गहीनः पशू रूपतो वर्णतो वाग्नेयीमाग्ना-
 वैष्णवौमैत्री वायव्यां प्राजापत्यामिति च ऊत्वा तमेवोपा-
 कुर्यादथ यदि वपामाह्वयमाणाः श्वेनो ऽपहरेन्श्वेद्रा^८
 पात्र्याः हिरण्यमन्तर्धाय^९ चतुर्गृहीतं^{१०} गृहीत्वाहवनीये जुहो-
 त्यन्वारभ्ये यजमान उद्यन्तुपर्णो^{११} न विभाति सर्वं^{१२} हिरण्य-
 १० कुक्षिः सप्तशिराः पुरस्तात् । सर्वेषु लोकेषु विभुः प्रविष्टो
 गातुमस्मिन्यज्ञे यजमानाय विन्द^{१३} स्वाहेत्यथैतस्यै^{१४} वपायै
 स्थाने यत्किञ्चिन्मोदोरूपमवशिष्टं^{१५} स्यात्तदुत्पाद्य^{१६} तेन प्रचरे-

१ भवन्ति B U H.

२ Partly conjectural reading; ह्यगश्च मेषश्चोपाकरणीयावुपाकर-
 णीयानमन्यतमं U, ह्यगश्चोपाकरणीया उपाकरणीयातामन्यतमं H, ह्यगं च
 मेषं चोपाकरणीयावालाभेदन्यतमं Tr, ह्यगमश्चमेषश्चोपाकरणीयावलाभेदन्यतमं
 B. The Viv. तेषां ह्यगश्च मेषश्चोपाकरणीयाविति ।

३ U ins. after आस्यः षट्चयमभिविदृश्यति, H ins. before आस्यः
 (याख्यात)रेभास्य षट्चयमभिविदृश्यति (cp. IX. 19 : 296. 3).

४ Thus B Tr U; H corrupt.

५ Om. Tr.

६ उद्यत्सु^१ H, उद्यत्सु^२ U Tr, उद्यत्सु^३ B.

७ Thus Tr, विदंस्त्वा^१ B H U.

८ Thus B, दुत्पाद्य Tr U H.

दथ यद्येनां पुनर्विन्देत नैनामाद्रियेताय यदि वपा हविरव-
दानं वा स्कन्देदा त्वा ददे यशसे वीर्याय चास्मास्त्रिधा
यूयं दधाथेन्द्रियं पय इत्यादाय जुहोति यस्ते द्रप्सो यस्त
उदर्षो दैव्यः केतुर्विश्वं भुवनमाविवेश । स नः पाह्यरिश्चै
स्वाहेत्यथ यद्यसंस्थिते पशौ शकुनिश्चषाल उपविशेच्चषालं ५
प्रचाल्य यूयं प्रोक्ष्य तथैवाज्येन जुहोत्यापवस्व वदस्व^१ वा^२
मोमपौतये गातुमस्मिन्यज्ञे यजमानाय विन्द^३ स्वाहेति^४ ।
॥ ७ ॥ पञ्चमः ॥

अथातश्चातुर्मास्यान्तरालव्रतानि व्याख्यास्यामस्तस्यैतद्भूतं^१ ।
नानृतं वदति^२ न मासमश्नाति^३ न स्त्रियमुपैति^४ नास्य^५ १०
पत्नूलनेन वासः पत्नूलयन्त्यमृन्मयपाय्यशूद्रोच्छिष्टो^६ स्वयं
पादौ प्रचालयते^७ न लवणमश्नाति^८ न कौशीधान्यमन्यच^९
तिलेभ्यो^{१०} नासन्धाः शयीत^{११} न स्त्रियमुपेयात्काममृतौ
जायामुपेयाद्यद्यजातपुत्रः स्यादुभयोः कालयोर्मधुपूर्वं व्रत-

१ ? Thus U, वदस्व H, वदशुवा B, वदस्वशुवा Tr.

२ Thus Tr again, विंदस्वा० B U H, विदस्वा० Prāy. candr.

३ Thus B : व्याख्यास्यामो व्रतं चरेदिति तस्यैतद्भूतं Tr; after व्याख्यास्यामः
H and U have a passage which seems to be interpolated (from
XXI. 1. : 69. 2, 3) : तान्यस्य (these two words only in H) यावज्जीव-
प्रयोगीत्येवं चातुर्मास्यानाम(न)न्तराग्निहवि प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रतं चरेदिति ।

४...४ om. Tr.

५ Thus (and cp. II. 20: 67. 1) B. कौशी० H U Prāy. candr.
कौशि० Tr.

मुपैति^१ ' मध्वश्नातीति ब्राह्मणं^२ ' घृतमित्येवेदमुक्तं^३ भवति^४ '
 दैव्यं मध्विति^५ ' विज्ञायते ऽञ्जन्ति त्वामध्वरे देवयन्तो वन-
 स्यते मधुना दैव्येनेति^६ ' नान्यस्योच्छिष्टं भुञ्जीत^७ ' नान्यस्या-
 र्विज्यं कुर्वीत^८ ' नाञ्जीत^९ ' नाभ्यञ्जीत^{१०} ' न आद्धं^{११} भुञ्जीत^{१२} '
 ५ न लोमानि वापयीत^{१३} ' न दतो धावते^{१४} ' न नखानि
 निकृन्तते^{१५} ' कामं पर्वसु^{१६} ' केशश्मश्रुलोमनखानि^{१७} वापयीत^{१८} '
 चतुर्षुचतुर्षु मासेषु निवर्तयेतेति ब्राह्मणं^{१९} ' संवत्सरादूर्ध्वं
 दार्शपूर्णमासिकमेव^{२०} व्रतमुपदिशन्ति तस्य चेद्वैश्वदेवस्य कालो^{२१}
 नातीयाद्यतीयादग्नये^{२२} व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्व-
 १० पति^{२३} ' सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठत आमावास्याकालादिति^{२४}
 व्याख्याताः^{२५} ' कालातिक्रमेष्वापदि^{२६} यजेत^{२७} ॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

१ Thus Tr B ; ० णं वेदमुक्तं भवति घृतमित्येतद्वै H, ० णे चैवेदमुक्तं भवति
 घृतमित्येतद्वै U ; on this passage cp. Rudr. on Ap. VIII. 4. 11.

२ आहानि Tr.

३ Thus U H, वापयते B, विंहीत Tr.

४ Thus MSS., we expect the optat.

५ पर्वति Tr.

६ लोमनखानि om. Tr.

७ दार्शपूर्णमासिकं Tr.

८ Thus is the reading of U sec. m. U (pr. m.) B and Tr. om.
 the words यद्यतीयात् and B has कालोतीयाद् instead of कालोनाती ।

९ शराचं दक्षिणां ददाति U ins, on the margin.

१० ०स्यस्य कालादिति Tr.

११ Thus also the Vivaraṇa, काला अतिक्र० H. (rightly ?).

अथातो ऽध्वरदीक्षाप्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामो^१ दीक्षित-
 श्वेदनृतं वदेदिमं मे वरुण तत्त्वा यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो
 अग्न इति चतस्रो वारुणीर्जपेत्^२ छणाजिनाद्भवच्छिन्नो दण्डाद्वा
 देवाञ्जनमग्न्यञ्जस्ततो मा यज्ञस्याग्नौरवतु । वर्धतां भूतिर्दध्ना^३
 वृतेन मुञ्चतु यज्ञो यज्ञपतिम^४ हस इति जपेदमेधमनिष्टं^५
 वा दृष्ट्वा जपतीत्युक्तमेतद^६ भिवृष्टो ऽभिवृध्यमाणो वा^७ जपती-
 त्युक्तमेतद्व्रतयित्वाप आचम्य जपति शिवाः पीता भवथ यूय-
 मापो ऽस्माकं योनावुदरे सुशेवाः । इरावतौरनमीवा अना-
 गसः खस्ति नो भवथ जीवस इति^८ कर्दयित्वा निष्ठीव्य वा
 जपति यदत्रापि रमस्य मे निरष्ठविषमस्तुतः^९ । अग्निष्टत्सोमः १०
 पृथिवी पुनरात्मन्दधातु म इति^१ रेत स्क्वमनुमग्नयते
 यन्मे रेतः परीतोषान्तदर्पिथ^२ । अग्निहोचमिव^३ सोमेन तदहं
 पुनरादद इति^४ मूचं करिष्यन्परीषं वा पृथिव्या^५ लोष्टमा-
 दत्त इयं ते यज्ञिया तनूरिति^६ करोत्यपो मुञ्चामि न

१ दध्ना om. H.

२ om Tr.

३ निरष्ठविषम् B U H and the Prāy. candrikā, निरष्टीविषम् Tr and a prayoga of the collection Burnell;—अकृतः or अकृत Tr B H and the same prayoga, अकृत B and the Prāy. candrikā.

४ परीतो Tr B, परितो U H Prāy. candrikā—०र्पिथ अग्निः Tr, र्पिथ। अग्निः prayoga Burnell, ०र्पिथेग्निः H, ०र्पिथाग्निः U, ०र्पिताग्निः B, cp. Āp. X. 13. 10.

५ पृथिव्या Tr U.

प्रजामहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति ^१ लोष्टं
 प्रतिनिदधाति पृथिव्या संभवेति ^२ बीभत्सा नाम ^३ स्थापः
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेत्यश्रु ^४ कफस्या ^५ नाम स्थापः
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति स्तूहानं ^६ तपस्या नाम स्थापः
 स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशतेति स्वेदं ^७ दुःखप्रं दृष्ट्वा जपत्यभि-
 पर्वावर्तते ^८ दुःखप्रं पापस्वप्नादभूत्यै ^९ । ब्रह्माहमन्तरं करवै न
 हि स्वप्नमुपयथ ^{१०} इति ^१ स्वप्ने ऽन्नं भुक्त्वा जपति यदन्नमद्यते
 नक्तं न तत्प्रातः चुधो ऽवति । सर्वं तदस्मान्मा हिंसीन्न हि
 तद्दृष्ट्वा दिवेति ^१ लोहितमुत्पतितं दृष्ट्वा कण्डूय ^२ वा जपति
 १० नमो रुद्रियाभ्यो ऽङ्गः स्वाहेति ^१ न वर्षति धावेद्यदि धावे-
 न्नमो रुद्राय ^२ वास्तोष्पतय ^३ इत्येतामृचं जपेन्नान्येन दीक्षितेन
 समेयाद्यदि समेयात्कथा नश्चिन्न आभुवदित्येतामृचं जपेद्देव-

१ Thus (and cp. Āp. X. 14. 1) Tr, नामाप खः H U Viv. and Prāy. candrikā ; B om. this passage.

२ Thus the prayoga Burnell ; •श्री Tr, •श्रुपाते U ; H totally corrupt and B defective.

३ Thus Tr, Viv. and prayoga Burnell ; कफे निर्गते कफस्या U.

४ Thus the prayoga Burnell, लोष्टं Tr, स्वेदं B and Viv, स्वस्या H.

५ Thus MSS., read with Av. VII. 100 जपति पर्वावर्तते ।

६ The original reading of Baudh. is difficult to restore. •भ्राउप-
 मुष्यवे B, •भ्रोभुष्यवे Tr, •भ्रोपमुक्तै U Prāy. candr. •भ्रोपमुक्तै H.

७ Thus B U Tr and Prāy. candr., •प्रथ H.

८ Thus MSS.

९ वायवे Tr.

यजनादन्यत्राभ्युदितो ऽभिनिघ्नो वा सूर्यो मा देवो देवेभ्यः
पात्विति जपेदितौन्वा^१ इमानि^१ सर्वास्वेवाध्वरदौक्षासु प्राय-
श्चित्तानि भवन्तीति^१ बौधायन^१ आवान्तरदौक्षायै विसर्गा-
दिति शालीकिः^१ ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

अथातः सर्वयज्ञानां प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामः^१ सर्वत्र
स्कन्नच्छिन्नभिन्नभग्नघृदुष्टविपरीतहोनेषु^१ ॥ हविःस्यन्दना-
स्त्रावितपतितस्फुटितेष्वद्विजश्चानविडालकाकखरगृगपशुपक्षि-
सरौक्षपादीनामन्यत्कीटानामृत्विजो^१ ऽग्नीनामन्तरागतानां^१
द्वादशगृहोतेन^१ सुचं पूरयित्वा दूर्गां^१ मनस्वतीं^१ महा-

१ Thus Tr (reading only °न्वा), जपेदितौमानि B U H.

२ इ स्माह ins. H U.

३ Thus the Prayāścittapradīpa, and H and the Viv., the last two omitting, however, °द्विजः; स्कन्नेद्विभे भग्ने B U, स्कन्नेभिन्ने-
द्विभे भग्ने Tr; °होने B.

४ हविःस्यन्दना B, हविःस्यन्दता H, हविःस्यन्दना Tr, हविर्विःस्यन्दन U.

५ One of the most difficult passages! स्फुटितेष्वद्विजः U, स्फुति-
तेषुद्विज B U, °स्फुटिताद्विज Tr. The Viv. reads अद्विजः (द्विजा-
तिरेक्ताः शूद्रादयः) - चानवि (or वि)डालः all, but the Viv. °स्त्रावोवि-
डालः explaining अनः एकदम्; this points to अद्विजश्चानोविडालः -
Before खर H U have शूकः - °सरौक्षपादिर् H U and the Viv.,
सरौक्षपादि Tr, सरौक्षपादीनाम् B. - अन्यत्कीटानाम् the Viv., अन्यत्कीटो
B, अन्यत्कीटानाम् H U. - अग्नीनामन्तरागतानांद्वा U (sec. m.), अग्नीन्तरा-
गतानांद्वा H U (pr. m.) अग्नीनामन्तरागच्छेद्वा B Tr, अग्नीनामन्तरागच्छेद्वा
Viv.—Read perhaps instead of अग्नीनामन्तरागच्छेद्वा अन्तरागमने। In
the Gṛhyasūtra (IV. 8) this passage also is to be found equally
corrupt.

६ Thus Tr, दूर्गासमस्वती B U H.

व्याहृतीस्तिष्ठो जुहुयाज्जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो
 निदहाति वेदः । स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव
 सिन्धुं दुरितात्यग्निः स्वाहेति^१ । कार्यविपर्यासे च^२ मन्त्र-
 ब्राह्मणमात्रं^३ दर्भेभ्मावर्हिःपरिधिविधृतिपवित्रहविःकपालस्रुकु-
 ५ सुवारणिकृष्णाजिनप्रणीताग्न्युदासनेन^४ यत्किञ्चित्कार्यविप-
 र्यासः स्वाद्ये चान्ये चाज्यस्थाल्याः सुवेणोपघातं प्रायश्चित्तानि
 जुहोति प्रजापतये स्वाहा हिरण्यगर्भाय स्वाहेत्यथ पितामहां
 जुहोति भृगूणां पतये स्वाहाङ्गिरसां तपसे स्वाहेत्यथ महा-
 व्याहृतीर्जुहोति भूरग्नये च पृथिव्यै च महते च स्वाहा भुवो
 १० वायवे चान्तरिक्षाय च महते च स्वाहा सुवरादित्याय च
 दिवे च महते च स्वाहा भूर्भुवः सुवश्चन्द्रमसे च नचत्रेभ्यश्च
 दिग्भ्यश्च महते च स्वाहेत्यथ व्याहृतीर्जुहोति भूः स्वाहा
 भुवः स्वाहा सुवः स्वाहा भूर्भुवः सुवः स्वाहेति^५ ॥ १० ॥

॥ अष्टमः ॥

१५ मन्त्रहीने ऽतिरिक्ते वा दुरधीते दुरागते ।

अनागते ऽवषट्कारे^६ अतीते^७ वापि^८ यद्भुते^९ ॥

१ दुर्गा ins. B.

२ च found in H Tr and the Vivaraṇa.

३ Thus B, °साच Tr, °संचभेदे च U, °सान्नेभेदे च H.

४ This whole passage is incomprehensible to me; हविः om.
 B K. - °कपालनाश्रु० H U - °वरणी० B K U - प्रणीतानामग्न्युदासनादि
 H U.

५ °युहते H.

६ Thus Tr, ऽतीते H U, यतीते B.

७ वापि Tr, B.

८ ? °वे B Tr, °न H U.

हविषः^१ स्यन्दिनादग्नेर्होतुर्हीनस्त्रेण^२ च ।
 अतिदाहे च हविषां यत्किञ्चित्पात्रभेदने ॥
 कपासनाग्ने भेदे च चतुष्पाद्यन्तरागते^३ ।
 प्रणाग्ने च पवित्रस्य^४ आज्यस्यैवावलोडने^५ ॥
 हविषां च विपर्सास षट्त्रिंशत्प्रयतेषु च ।
 यज्ञप्रसारणीकाले^६ द्वैधीभावे समुत्थिते ॥
 मिन्दाङ्गती च होतव्ये व्याहृत्यः प्रणवादिकाः ।
 वारुण्यस्तन्तुमत्यश्चान्वग्निश्च^७ मनस्यती ॥
 महाव्याहृतयः सप्त प्राजापत्या तथैव च ।
 प्रसंधानाय यज्ञस्य^८ त्वेते^९ मन्त्राः प्रकीर्तिताः ॥
 अप्रायश्चित्तिको यज्ञो ह्यसुरैः संप्रभुज्यते ।
 असुरैर्भुङ्क्तयज्ञस्तु^{१०} देवान्दोषेण^{११} सः प्रयेत् ॥

१ Thus Tr and the Viv. हविषां U, हविषां B, हवि H.

२ होह. Viv.

३ Thus Tr B and the Viv., °ष्यादन्तरागतौ U, °ष्यादन्तरागतौ H.

४ Thus U, °चक्ष्वाज्य. Tr H, °चक्ष्वाचाज्य B.

५ ? Thus U H, प्रसारणा. Tr, प्रासारणा. B; प्रसारणिकाले यज्ञप्रसारिणिं (sic) यज्ञविष्टारः the Vivaraṇa.

६ Thus Tr H T U, °सत्यश्चान्व. B.

७ Thus Tr, यज्ञस्यैवे U (pr. m.) and H, स्येचेत् U (sec. m.). स्यतते B.

८ Thus H U B, °यज्ञस्य Tr.

९ Thus Tr B, यज्ञेन U, इयज्ञेन H.

ऋत्विजो यजमानं^१ च^२ आयुषो^३ ब्रह्मवर्चसात्^४ ।

प्रच्यावयेदुरिष्टं तत्तस्माद्दोषान्प्रणाशयेदिति^५ ॥

॥ ११ ॥ नवमः ॥

अथातो ऽनुग्रहान्व्याख्यास्यामः^६ । साय५होमं चोपोदयं^७

५ जुहुयात्प्रातर्होमं चोपास्तमयं^८ कालेन कालमनतिक्रम्य^९

कालो^{१०} दर्शपूर्णमासयोरग्निहोत्रस्य च न^{११} स्कन्दते^{१२} न व्यथत
इति^{१३} विज्ञायत । आ प्रातराहुतिकालात्सायमाहुतिकालो

नातीयादा सायमाहुतिकालात्प्रातराहुतिकालो^{१४} । ऽथ यदि

साय५ सायं दोषा वस्तोर्नमः^{१५} स्वाहेत्याहुतिः५ हुत्वाग्निहोत्रं

१० जुहुयाद्यदि प्रातः प्रातर्दोषा वस्तोर्नमः^{१६} स्वाहेत्याहुतिः५

हुत्वाग्निहोत्रं जुहुयादथ यदि पूर्वस्वामाहुत्याः५ हुताया-

१ Thus B K U (pr. m.), °सानस्य Tr, सानं वा U (sec. m.).

२ आयुषो Tr.

३ °वर्चसः Tr.

४ Thus H U ; तत्तस्मा० B, तुतस्मा० Tr —The last words repeated in B Tr.

५ Thus Tr B and the Viv., नुक्त्वापान्व्या० H U.

६ Thus U H, वो० B Tr and the Viv.

७ Thus H ; काले U, कालेन B कालेन च Tr.

८ Thus H U, नस्कन्दते B, स्कन्दे Tr ; °होत्रस्य च स्कन्दनं व्यथते Viv., cp. the citation of Bhāradvāja in Rudradatta's comm. on Āp IX. 7. 3.

९ च ins, H U.

१० वस्तर्दोषा U and Prāy. candrikā.

माहवनीयो ऽनुगच्छेदग्निर्दारौ दारावग्निरिति वदञ्चकले^१
 हिरण्यं निधायोत्तरामाहुतिं जुहुयात्कालातिक्रमेष्वापद्धोमः^२
 आमावास्यस्य^३ कालात्पौर्णमासस्य कालो नातीयादा पौर्ण-
 मासादामावास्यस्या व्रीह्याग्रयणस्य कालाच्छ्यामाकाग्रयणस्य
 कालो नातीयादा यवाग्रयणस्य^४ कालाद्ब्रीह्याग्रयणस्या^५ ५
 श्यामाकाग्रयणाद्यवाग्रयणस्या^६ वरुणप्रघासानां कालाद्वैश्वदेवस्य
 कालो नातीयादा साकमेधेभ्यो^७ वरुणप्रघासानामा शुनासी-
 र्यात्साकमेधानामा वैश्वदेवाच्छुनासीर्यस्या दक्षिणायनपशोः
 कालादुत्तरायणपशोः कालो नातीयादोत्तरायणपशोर्दक्षिणा-
 यनपशोरौत्तरवसन्तज्योतिष्ठोमस्य^८ कालात्पूर्ववसन्तज्योतिष्ठो- १०
 मस्य^९ कालो नातीयात्समस्तस्य संवत्सरस्या^{१०} निज्यासुत्या^{११}
 चक्षयो ह स्य तत्प्रयोयुगा^{१२} आस^{१३}स्ते ऽर्धमासायार्धमासाधाम्नि-
 होचमजुह्वुः^{१४} १० प्रतिपदि सायं चतुर्दशगृहीतानि गृह्णाति^{१५}

१ Thus U, वदञ्च० Tr, वदे० B H.

२ Thus Tr, ०जोसमासा० U, जोसासा० B U.

३ Thus Tr, ०ग्रयणाद्ब्रीह्याप० B H, ०ग्रयणकालाद्ब्रीह्याय० U.

४ श्यामाकाग्रवा० Tr.

५ Thus U, ०धानां H B, ०धानां कालाद्य० Tr.

६ Thus Tr, ०पशोश्चत्तरवसन्त० B U.

७ Thus Tr, ०पूर्ववसन्तस्यज्यो० B, ०पूर्ववसन्तज्यो० U.

८ ? Thus Tr U, ०त्सरस्य चानौ० B : H om. this passage.

९ तत्प्रयोयुगा Tr, प्रयोगा H and the Viv. (pr. m.) तत्प्रयोगा B, प्रयोग U, प्रयोगा Viv. (sec. m.) which explains अतिशयेन प्रयोगविद्ः ।

१० Thus Tr B, ०र्धमावेर्धमावेग्नि० H U - ०चमजुह्वुः Tr, ०चंजुह्वुः U H, ०चंजुह्वुः B ; on this passage cp. Hir. pi. sū. II. 9 : 56, 11.

सकृदुच्यते हविरैका^१ समित्सकृद्धोमः^२ सकृदुपस्थानः^३ सकृ-
 त्पाणिनिमार्जनमेवं प्रातरथ षण्मासान्कते ऽग्निहोत्रे दर्श-
 पूर्णमासाभ्यामनिद्वाग्रथणैश्चातुर्मासैः पशुबन्धेन चाग्नये पथि-
 कृते ऽग्नये तन्तुमते ऽग्नये वैश्वानरायाग्नये व्रतपतय इति^४
 १ पुरोडाशान्निख्याग्निहोत्रः^५ ऊत्वा^६ दर्शपूर्णमासाभ्यामनिद्वाग्रथ-
 णैश्चातुर्मासैः^७ पशुबन्धेन चाथ संवत्सरमकृते ऽग्निहोत्रे दर्श-
 पूर्णमासाभ्यामनिद्वाग्रथणैश्चातुर्मासैः पशुबन्धेन चाग्नये पव-
 मानायाग्नये पावकायाग्नये शुचये ऽग्नये पथिकृते ऽग्नये तन्तु-
 मते ऽग्नये वैश्वानरायाग्नये व्रतपतय इति पुरोडाशान्निख्या-
 १० ग्निहोत्रः^८ ऊत्वा^९ दर्शपूर्णमासाभ्यामनिद्वाग्रथणैश्चातुर्मासैः पशु-
 बन्धेन च^१ ॥ १२ ॥

अथ हविषामर्थं ब्रौहियवौ^१ तयोरलाभे^२ प्रियङ्गवः
 कोद्रवोदारवरकवर्जः^३ श्यामाकनीवारवेणुयवास्तरसंपाककन्द-
 मूलफलान्यापः^४ सक्तुमिति^५ दृतमाज्यार्थं^६ गव्यमिति प्रत्यय-

१ Thus Tr B, एकाः समित्सः U H.

२ B U H put व्रतपतये before वैश्वानराय ।

३ Tr ins. अग्निहोत्रं ऊत्वाऽऽ ।

४ ० मासैश्च Tr.

५ Thus B Tr, the Viv. and the Prāy. candr.; ० रभावे H U.

६ ? Thus Tr H U, ० वोदारकः B; ० वोदारकमाषवर्जं the Prāy. dipikā.

७ Uncertain reading; ० संवादकंदसूः Tr, ० संवादकंदसूः B U, ० संवादकंदसूः H, ० संवादकंदसूः Prāy. pradīpa.

८ Thus H U, सक्तुमिति B ० सक्तुनिति Tr.

स्तस्यालाभे माहिषमाजं वा दृतमाज्यार्थे प्रयुञ्जीत^१ भोजने-
 ख्वविरुद्धं मन्यन्त^२ एके^३ तयोरलाभे तैलं प्रतिनिधित्वा-
 लाभे जर्तिलतैलमतसीकुसुमसर्षपवार्चस्नेहा^४ इति^५ शिष्ट-
 प्रामाण्यादतं ऊर्ध्वमलाभे यवपिष्टानि त्रीहिपिष्टानि श्यामा-
 कपिष्टानि वाङ्निः सष्टसृज्याज्यार्थे प्रयुञ्जीत^६ कुशा स्तर- ५
 णार्थे^७ तेषामलाभे शरमयकुतपाश्ववालमुञ्जसुगन्धितेजना-
 र्जुनादारदूर्वाश्यामाकाः^८ वीरवृचा इक्षव इत्येतेभ्यः^९ प्रस्तर-
 बर्हिर्विधृतिपवित्रयूपरश्नाशालाकपरिस्तरणान्तर्धानासनशयन-
 स्तोत्रोपाकरणार्थाः कार्याः सर्वहणेभ्यो वा शुष्कशुण्डिनल-
 वस्वजकृष्णतूलतण्वर्ज^{१०} पालाशः खादिरो वेधस्तयोरलाभे १०
 याजिकानां वा^{११} वृक्षाणामन्यतमस्तेषामलाभे ऽरुक्पित्तको-
 विदारशल्मलिस्त्रेष्मातकनीपमिम्बतिलकवाधकविभौतकराजवृ-

१ Thus B U, प्रयुज्यवे Tr., H. omits the passage.

२ B U ins. इति ।

३ Emended; °वार्चस्नेहाशिष्ट° Tr., °वार्चस्नेहाशिष्ट° B, वार्चस्नेहा इति शिष्ट° H U.

४ चालरणा° H U.

५ शरमय° Tr, शरमय° U, शरमयः H U—°जुनादार° Tr, °जुनादारा° B U, जुनशरा H.

६ Thus Tr (reading only शुण्य instead of शुण्डि); शुक्° H U, °शीर्षविलकृष्ण° B; °शुडिनवकाष्ण° H, °शुडिनववक्त्र° U. Sāyana (citing in his bhāṣya on the darśapūrṇamāsa) gives शुं instead of शुण्डि° ।

७ Om. by Sāyana in his citation.

चकरञ्जपलाण्डुवर्जः^१ सर्ववनस्पतीनामिधो भवतीत्येके^२ ।
 दक्षिणानां काले गौर्हिरण्यं वासस्तैषामलाभे फलानां मूलानां
 भक्ष्याणां^३ दद्यान् त्वेव न यजेत ।

नित्यं^४ नित्येषु युक्तः स्यात्तथैवाजस्तिकेषु च ।

यस्य नित्यानि लुप्तानि^५ तथैवाजस्तिकाणि च ॥

विपयस्यो^६ न स^७ स्वर्गं गच्छते पतितो हि सः ।

तस्मान्मूलैः फलैर्वापि^८ मधुना तरसेन^९ वा^९ ।

नित्यं नित्यानि कुर्वीत न च नित्यनि लोपयेत् ॥

न च नित्यानि लोपयेदिति ॥ १३ ॥ दशमः ॥

॥ इत्यष्टाविंशः प्रश्नः ॥

१ Thus Tr and B (B reading, however, °शस्तलौ° and °पर्णार्जुन instead of °पलण्डु°; both have °वार्ध्राणस° instead of °वाधक°). Sāy. in a citation agrees with the above given reading, putting only करञ्ज between कपित्थ and कोविदार; U reads: नीपनिंबतिलकवाधक विभौतकराजष्टशस्मलिरक्तं (sec. m. चरद; करंजपिथकोविदारस्तेष्मातक-पलाण्डु (sec. m. पर्णार्जुन) वर्ज; H: नीपनिंबतिलकवाध्रीणकवैभौतकराजष्टश-शस्मलिरक्तं कपित्थं करंजकोविदारस्तेष्मातकपलाण्डुवर्ज ।

२ After एके the MSS. exc. Tr and the Viv. ins. यथदि ।

३ Thus H U, भक्ष्याणां B, भक्ष्याणानां Tr.

४ Thus B U and Viv.; नित्या Tr, निष्णुं H.

५ युक्तानि Tr.

६ Thus Tr B and Viv.; विपदंस्या U H.

७ सः U च Tr.

८ Thus U H and Viv.; मूलफलैः Tr B.

९ Thus B and Viv. तरसापिवा Tr U H.

अथाभिदग्धानि^१ सदोहविधानानि समस्तदेवयजनमावृ-
 तेव^२ क्रियेरन्नावृता^३ वा^४ वसतीवरौः प्रथमं गृह्णीयादिति^५
 बाधूलकस्य मतमथेतरानानुपूर्वमित्यथ^६ यदि °भिन्नेषु कपा-
 लेषु सर्वाणि^७ निपतेयुस्तत्र यावत्सूतं^८ पुरौषमादाय वसती-
 वरौभिः संयुत्य^९ विस्त्राय प्रचरेत्तत्र प्रायश्चित्तं ग्रहाणामेकेन
 जुहुयादाग्नीध्रीयविनाश आग्नेय्यर्चा^{१०} जुहुयादग्निर्मूर्धा दिव
 इति^१ वैष्णव्या हविधानि^{१२} विष्णो त्वं नो अन्तम इत्याग्नेय्या^{१३}
 सुख्यमग्निः सहस्रिण इति^१ वायव्यया वायव्येषु वायो शतः
 हरौणमित्यैन्द्रिया^{१४} सदमीन्द्रं विश्वा अवीवृधन्निति^१ वैश्व-

१ अथाति० H U and the Vivaraṇa.

२ Thus Tr H U and Prāy. candrikā, समस्तदेव० B.

३ Thus B and the Viv., क्रियेरन्नावृता Tr H U, cp. Rudradatta on
 Ap. XIV. 25. 2.

४ Om. T B, given by U H and the Vivaraṇa.

५ Thus Tr B, गृह्णीरन्निति H U.

६ Thus B, °तरानानुपूर्वमित्यथ Tr, °तरानानुपूर्व्यं भवत्यथ U, °तरान्यनुपूर्वं
 भवत्यथ H.

७ Om. H.

८ कपालानि यत्र ins. B, यत्र ins. Tr.

९ यावत्सूतं U and Viv., यावत्सूतं B H, यावत्सूतं Tr.

१० Thus U, °युज्य H B, °हव्य Tr.

११ °येष्वा B U H.

१२ °र्षां B Tr.

१३ The passage अग्नेय्या...हरौषामिति found in H U only.

१४ °त्यैद्रौया H B °त्यैद्रा Tr, त्यैद्रा U.

देव्या प्राग्वक्ष्ये विश्वे देवाः प्रहृणुतेमः हवं म इति ^१ सर्वेषु
 मिन्दाङ्गती जुहुयाद्वाङ्गतीश्चापि वेष्टिं निर्वपेदगारदहने ^२
 क्षामवान् ^३ सर्वविनाशे तन्तुमती ^४ दग्धेषु ^५ सोमेषु ^६ वा नष्टेषु
 वा सोमानामुपघातापहारेषु ^७ वा यथालाभमः शूङ्गद्वीत्वा
 ५ वसन्तौवरीभिः ^८ संयुत्याभिषुत्य ^९ प्रचरेत्सर्वविनाशं ओषधीभि-
 रभिषुत्य प्रचरेत्तत्कृत्वा ^{१०} पुनर्यजेतेति श्रुतिरेवमेव कुर्यात्सा ^{११}
 प्रायश्चित्तिरिति ^१ ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

अथ होत्रकाणामन्योऽन्यस्य मैत्रावरुणश्चोदयेदपि ^१ वान्यो-
 ऽन्यस्य याज्यापुरोऽनुवाक्याभ्यां ^२ यजेत ^३ तस्य प्रायश्चित्तं ^४
 १० ब्राह्मण एकहोतेत्यस्यानुवाकस्य प्रथमेन होतुर्जुहुयाद्वितीयेन
 मैत्रावरुणस्य तृतीयेन ब्राह्मणाच्छस्त्रिनश्चतुर्थेन पोतुः पञ्चमेन
 नेष्टुः षष्ठेनाच्छावाकस्य सप्तमेनाग्नीध्रस्याध्वर्युः प्रधानदेवता-
 मनुच्चारयित्वा योन्यामुच्चारयेद्यदो देवा अतिपादयानीत्ये-
 तया सुवाङ्गतिं जुहुयाद्ग्राह्यत्वेनाष्टमेन नवमेन पूर्वोक्तं

१ Thus Tr U Viv., °दाहे B H.

२ Thus all the MSS. and the Vivaraṇa.

३ Thus Tr and the Viv., सती B H U.

४ दहनेषु Tr.

५ Thus Tr B; उपघातापहारेषु U, वेष्मघातापहारेषु H.

६ °वरीभिःसंयुज्य U, °वरीः संपूज्य H, Tr B om. these three words.

७ तत् om. H U.

८ सा om. U Tr.

९ Thus Tr °शोदयत्यपिवा B U H and the Viv.; H om. अपि वा ।

१० Thus Tr B and the Viv., °वाक्साभ्याभवत्ति H, °वाक्सा भवति U.

प्रायश्चित्तं कुर्यादुक्त्यपर्यायेषु^१ यथाक्रमेण जुहुयाद्ग्रमेन
 षोडशिरात्रिपर्यायेभ्यो^२ रायंतराय संधये^३ तथा शिपिविष्ट-
 स्तोत्रे वाजपेये^४ तथातिरिक्तस्तोत्रेष्विति^५ यथाचोदितमन्यो
 यजेत्तत्प्रथमो^६ यजेज्जपेदा स्वयं चोदितः स्वयमेव यजे-
 द्वितीय एव^७ प्रायश्चित्तं भवेत्सोमे ऽन्यत्रैवं कुर्याद्धोतान्येन^८
 यजेदन्येनैव^९ मैत्रावरुणो वा पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्यात्तथा
 याज्यापुरोऽनुवाक्यास्वन्यथान्यत्प्रायश्चित्तं^{१०} भवेदथाश्वमेधस्यात्र
 होमेष्वावर्णानां पशूनां सुवाहुत्या ऊनातिरिक्तपुनरुक्त-
 व्याघातेषु^{११} मिन्दाहुती जुहुयात्तथेष्टकोपधाने^{१२} ऽथ^{१३} देव-
 सुवां हविषामन्यद्वौजमन्यदैवतस्य^{१४} कुर्यात्तदुत्सृज्य पुनरुत्पाद्य^{१५}
 यजेदतिशिष्टं सह यजेज्जपेदा^{१६} पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्या-
 दिति^{१७} ॥ २ ॥ द्वितीयः ॥

१ 'कथ' H U.

२ Thus B H, षोडशिरात्रि Tr U

३ इति in Tr only.

४ Thus Tr U, यजेतत् B, यजेतप्र H.

५ एवं B only.

६ Thus B U, यजेतान्यदैवतं Tr (H om.).

७ ? Thus Tr, 'क्यास्वन्यथान्यतप्रा' B, 'क्यास्वन्यथान्यतप्रा' H,
 'क्यास्वन्यतप्रा' U.

८ ? Thus Tr, ऊनातिरिक्तेषु पुनरुक्तव्याघातेषु U, ऊनातिरिक्तेषु H,
 न्यूनातिरिक्तेषु B.

९ य om. H U.

१० ? 'वामन्यवौजमन्यदैव' B, 'वामन्यवौजमन्यदैव' Tr H, 'वामन्य-
 दन्यदै' U.

अथ वितते यज्ञकर्मणि प्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामस्त-
 त्रौषधं पयः पशुः सोम आज्यमित्येतेषु न्यूनेषु वा नष्टेषु
 वापहतेषु^१ वा^२ पुनस्त्याद्य गृह्णीयाद्यत्र स्मरेत्प्राक् स्विष्टकृत
 उत्पादनं भवति^३ स्विष्टकृत ऊर्ध्वः स्मरेत्तत्संस्थाप्यैतेनैव^४
 पुनर्यजेत्सह यजेद्वाथ यदि निरुण्य स्मरेदन्यं^५ दैवतममुष्मै
 लेति प्रतिविभज्याभिमृश्य^६ सर्वं जुहुयादमुष्मै स्वाहेति^७ यत्र^८
 स्मरेत्तत्रैवमेव कुर्यादासादनादय^९ यद्यासाद्य स्मरेदन्वायात्य
 स्थानेषु जुहुयादन्यदा^{१०} पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तं कुर्यादन्यासु देवता-
 स्विष्टासु^{११} नष्टेषु दुष्टेषु वा^{१२} दोषवति^{१३} तन्त्रे प्रधानमावर्तये-
 १० सर्वेष्टिरशेषतस्तस्य^{१४} कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^{१५} भागिनो
 दैवतस्य शूर्पादानप्रभृति कर्म कृत्वा अपयित्वासाद्य स्वस्थाने^{१६}

१ These two words in Tr only.

२ तत् om. B H.

३ अन्यदैवतं H.

४ तदानीमेव ins. U.

५ वा ins. B U H.

६ जुहुयात् instead of कुर्यात् Tr.

७ अन्यत् in U only. Is it to be cancelled ?

८ Thus B U, ०द्यासुनेषुदुष्टेषु वा H, ०सुंष्टेषु वा Tr.

९ Thus B U, शेषवति Tr, - यवति B.

१० H आवर्तये instead of आवर्तयेत् ; ०सर्वेष्टिरशेषतस्तस्य Tr, ०सर्वेष्टिर-

शेषतस्तस्य B U, ०सर्वेष्टिरशेषतस्तस्य H ; सर्वेष्टिरशेषतः gives the Virarāṇa.

११ स्व om Tr.

प्रचरेत्तत्र प्रायश्चित्तं मिन्दाहुती जुहुयाद्वाहतीश्चैव^१ पश्चादुपा-
करणप्रभृत्या^२ स्विष्टकृतः^३ पूर्वोक्तं^३ प्रायश्चित्तं^३ कुर्यादथ^३ यदि
प्रातरनुवाकमनुपाकृतमादित्यो ऽभ्युदियात्कथं तत्र प्रायश्चित्तं
भवतीत्युषाः केतुना जुषतां यज्ञं देवेभिरन्वितम् । देवेभ्यो
मधुमत्तमः^४ स्वाहेति मिन्दाहुती व्याहतीश्च ऊलोपाकुर्यादथ^४ ५
यदि प्रातरनुवाके ग्रह्यमान आदित्यो ऽभ्युदियादुदयं तमस-
स्यर्चुदं त्वं चित्रमित्येताभिः सुवाहुतीर्जुहुयादथ यदि सोमो
नाविः स्यान्नवोनवो भवति जायमानो यमादित्या अशुमा-
प्याययन्तीत्येताभ्याः^५ सुवाहुती^५ जुहुयाद्यदि^५ सूर्याचन्द्र-
मसोर्ग्रहणं^६ विद्यत एतदेव^१ ॥ ३ ॥ १०

अथ यदि ग्रहान्ग्रहीष्यमाणो भागिनीं देवतामगृहीत्वा
योन्यां गृहीयात्तथासुभै^१ स्वाहेति तदानीमेव सर्वं जुहुया-
द्वागिनीं पुनर्गृहीत्वा मिन्दाहुती जुहुयादपि वा ग्रहाणा-
मेकेन जुहुयात्सर्वान्वाचस्यते विधे नामन्नित्येवमादीन्ग्रहा-
न्होत्रकाणां^२ ग्रहेषु वा चमसेषु वा हविर्दोषोक्तदोषो^३ भवे- १५

१. °व H U.

२. Thus Tr, °प्रभृतितथास्विष्ट° H U B.

३. Thus Tr, पूर्वोक्तं प्रायश्चित्तमथ B, दुक्तमथ H U.

४. एताभ्यां सुवाहुतीर (sic) and यदि only in Tr.

५. सूर्यचन्द्र° B U H.

६. °यादया° H U.

७. Thus Tr, होत्रकाणां or होत्रकाणां B U H.

८. Before भवेत् H U ins. वा ।

त्थापो^१ ऽभ्यवहृत्य^२ तत्प्रायश्चित्तं^३ ऊत्वा तथा पुनर्गृहीत्वा
 जुहुयाच्चमसेषु^४ पुनरुन्नीय जुहुयाद्भुत्वा वा तस्मिन्हिरण्यमन-
 धायाप आनीय भक्षयेत्सैव ततः प्रायश्चित्तिरथ यदि सवन-
 कालो ऽतिक्रमेदग्निर्मूर्धा दिव इत्येतस्यानुवाकस्य प्रथमेन
 ५ गायत्रेण^५ जुहुयात्प्रातःसवने^६ । तथा त्रैष्टुभेन^७ माध्यंदिने
 सवने^८ तथा जागतेन^९ तृतीयसवने^{१०} । ऽत ऊर्ध्वमतिरात्रं^{११}
 उत्तरमहर्नाधिगच्छेद्यदि गच्छेद्यज्ञभेष आगच्छेत्तत्र प्राय-
 श्चित्तं^{१२} सर्वान्होतृन्जुहुयाद्विज्ञायते ब्रह्म वै चतुर्होतार इति ।
 तस्माच्चतुर्होतृनेव जुहुयादत ऊर्ध्वमहःसंख्यां^{१३} नाधिगच्छे-
 १० देकाहेष्वथ^{१४} सवनीयानां प्रायश्चित्तिरथ यदि पूतिगन्धः^{१५}
 स्यात्तदुत्सृज्य पुनरुत्पाद्य प्रचरेदपि वोष्णोदकेन प्रक्षाल्याज्ये^{१६}
 ऽवधाय^{१७} पुनः अपयित्वा प्रचरेत्तत्रापि यदि^{१८} पूतिगन्धो
 भवेत्तदुत्सृज्य पुनरेवोत्पाद्य प्रचरेत्तथा^{१९} सवनीयानां पुरो-

१ ०त्थापठत्य Tr.

२ Thus Tr, चमसेषुवा B H U.

३ गायत्र्या Tr.

४ प्रातः सवने जुहुयात् B H U.

५ त्रिष्टुभा, जगत्या Tr.

६ ०तिरात्रादुत्तरं

७ Thus H and Viv. ; संख्या B U, संख्यं Tr.

८ यदि ins. Tr.

९ Thus B and Viv., पूतीगंध U, पूतीगंधः H, पूतीगंध Tr.

१० Thus U, ०ज्जेनावधाय H, ०ज्जेन—B, ०ज्जेन, omitting अवधाय, Tr.

११ in U only.

डाशानां^१ तथा सांनाय्यानामथ यदि स्तोत्रं श्रुत्वा प्रतिगरं
 वोत्सृजेन्मिन्दाहुतीं ऊलोपाकुर्यादथ यद्येकाः स्तोत्रीयाः सूक्तं
 वर्चं वार्धचं वा प्रतिगरं वोत्सृजेन्मिन्दाहुतीं ऊत्वा जपेत्स्तोत्रो-
 पाकरणप्रभृत्या^२ होमाद्वाचं यच्छेद्यदि वाचं विसृजेद्वैष्णवी-
 मृचं जपेदथ यद्याश्राव्य वाचं विसृजेद्वैष्णवीमृचं जपेद्विष्णो
 त्वं नो अन्तम इति^३ पुनरेवाश्राव्य^४ यजेदूनातिरिक्तपुनरुक्त-
 व्याघातेष्वन्येषु वान्यत्र प्रायश्चित्तं^५ मिन्दाहुतीं जुहुयात्सर्व-
 स्थानेषु मिन्दाहुतीं यज्ञशरीरमिति श्रुतिस्त्वात्सर्वेषामाचा-
 र्याणां प्रशस्तमिति^६ ॥ ४ ॥ तृतीयः ॥

अथ यदि ऊताहुतौ सोमौ सः सृज्येयातामाहवनीया-^{१०}
 दुदीचो^८ ऽङ्गारान्निरुद्ध^९ तेषु जुहुयाद्यज्ञस्य हि स्य स्रवि-
 याविन्द्राग्नी चेतनस्य च । ऊताहुतस्य तथ्यतमहुतस्य ऊतस्य
 च ॥ ऊतस्य चाहुतस्य चाहुतस्य ऊतस्य च । इन्द्राग्नी अस्य
 सोमस्य वीतं पिबतं जुषेयाः स्वाहेति^१ तस्य नित्यमचमनु-
 वर्तयति^२ मा^३ यजमानं तमो विदन्मर्त्विजो मो इमाः प्रजाः ।^{१५}
 मा यः सोममिमं पिबात्सः सृष्टुमुभयं हतमित्यथ यद्यन्य-

१ Thus Tr B, °स्तोत्रादानप्रभृत्या U H.

२ एव om. Tr.

३ °तेषु Tr.

४ °यादेवोदीचो Tr B.

५ Thus Tr U, °निर्वर्त्य B H.

६ °वर्तयेन्मा U.

- ऊताञ्चमसा अन्यऊतैः सःसृज्येरन्सोमे वा सोममभिगृह्णीया-
 दित्येतदेवाथ यद्यन्यवृता ऋत्विजो ऽन्यवृतैः सःसृज्येरन्दी-
 चिता^१ दीचितैर्वान्यत्र ब्राह्मणोमात्सन्नाच्चेत्येतदेवाथ यदि सुतः
 सोमो ऽभिवृथेत^२ तदित्यदं^३ प्रत्यस्मै पिपीषत इत्येताभ्याः
 ५ सुवाऊती ऊता^४ तस्य^५ नित्यमचमनुवर्तयतीन्दुरिन्दुमवागा-
 दिन्दोरिन्द्रो ऽपात् । तस्य त इन्द्रविन्द्रपीतस्य मधुमत उप-
 हृतस्योपहृतो भक्षयामीत्यथ यदि सुते सोमे यजमानो
 म्रियेत भयं वागच्छेत्सर्वाणि हवींषि पात्र्याः समवधाय
 द्रोणकलशे सोमं जुह्वामाज्यं पशुमन्यस्यामित्येकामाऊतिं
 १० जुहुयाद्ये^६ देवा येषामिदं भागधेयं बभूव येषां प्रयाजा
 उतानूयाजाः । इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यो ऽग्निहोत्रेभ्यो देवेभ्यः
 स्वाहेति ऊत्वात ऊर्ध्वं पैतमेधिकं कर्म प्रतिपद्येताभये^७ वा^८
 पुनर्यजेत^९ जीर्णस्याशक्तस्य^{१०} चाग्निहोत्रेष्टायामात्मन्यग्निसमा-
 रोपणं^{११} विद्यत इत्यात्मनि समारूढेव्यग्निषु^{१२} न खादेन्न पिवे-

१ °दीचितो B H U.

२ °दृष्येततदित्यदं H, °दृष्येत्तदित्यदं B U, °दृष्येत्तदित्यदं Tr.

३ जुहुयात्तस्य Tr.

४ जुहुति ये Tr.

५ °पद्यतेभये Tr.

६ H. om. वा ; it is added sec. om. in U and found in B Tr.

७ Thus Tr, °क्तस्याग्निहो० H U B.—°त्वन्यग्निसमा० Tr, °त्वासमा० B U H.

८ अग्निषु om Tr.

नोपरि शय्याः^१ शयीत नाप्सु निमज्जेन्न मैथुनं व्रजेत्कामं
 खादेत्कामं पिबेत्कामं त्वेवोपरि शय्याः^१ शयीत नैवाप्सु^२
 निमज्जेन्न मैथुनं व्रजेदिति^३ । प्रचालितपादपाणिरप आचम्य
 प्राङ्मुख उपविश्याग्निहोत्रयजुषा^४ यावन्मात्रं व्रतयित्वा तृष्णीं
 भृत्यो व्रतयेत्प्रजापतिं मनसा ध्यायन्नित्येवमेवोपासीता शरीर- ५
 विमोक्षणात्^५ । ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

अथ वै भवति^६ यथा वै पुत्रो जातो म्रियत एवं वा एष
 म्रियते यस्याग्निहोत्र्य उदायति^७ यन्निर्मग्न्यं कुर्याद्विच्छिन्द्या-
 द्भातव्यमस्मै जनयेत्^८ एव पुनः परीध्यः^९ । खादेवैनं योनेर्जन-
 यति^{१०} नास्मै भातव्यं जनयतीति ब्राह्मणमुख्येदुदायेदसु १०
 भस्म प्रवेश्योखाः शकृत्पिण्डेन परिलिप्य पुनरेवैनं^{११} प्रवृज्य
 परिदायाहुतिषाहं कृत्वाथेनाः^{१२} सुवाहुतिभिरभिजुहोति^{१३}
 सुवर्नं घर्मः स्वाहा सुवर्नाकः स्वाहा सुवर्नं शुक्रः स्वाहा सुवर्नं
 ज्योतिः स्वाहा सुवर्नं सूर्यः स्वाहेत्येकवतौभ्यामर्कसमिधावभ्या-

१ शय्यायां H B U.

२ नलेवाप्सु B U (H def.).

३ इति om. Tr.

४ Thus the Viv., होत्रं यजुषा the MSS.

५ ०वि० om B H U.

६ See T S. V. 7. 5. 1.

७ पुनरेवैनं B, पुनरेवान्यां Tr.

८ ०द्यैनं Tr, ०द्यैषां B.

९ ०हृतीभिः Tr H U.

दधात्यर्कः पवित्रं पवित्रमर्का रजसो विमान इति द्वाभ्यां^१
 मुञ्जकुलायप्रभृतिना कर्मणा प्रतिपद्येता कृष्णाजिनवाचनादथ
 वै भवति तमो वा एतं गृह्णाति यस्याग्निरुख्य उदायति ।
 मृत्युस्तमः^२ कृष्णं वासः कृष्णा धेनुर्दक्षिणेति^३ कृष्णं वासः
 ५ कृष्णां धेनुं^४ शतमानं^५ हिरण्यमिति ददाति^६ तमसैव
 तमो मृत्युमपहते^७ ऽथो तेजो वै हिरण्यं^८ तेज एवात्मन्वत्त
 इति ब्राह्मणमथ यद्यासन्दौ शिष्यमगारं वा दह्येत वैश्वा-
 नरौभिः समिधो ऽभ्यादध्याद्वैश्वानरो न ऊत्येत्येतेनाष्टार्चनाय
 यदि वसतीवरीकलशः^९ पान्नेजनं^{१०} एकधनाः^{११} कुम्भेष्टकाः
 १० कथनेष्टका^{१२} वा परासिच्येरन्यूपो वा भिद्येत रशना वा द्विद्येत
 चषालं वा भिद्येतौदुम्बरौ वा भिद्येत ग्रावा वा भिद्येत
 द्रोणकलशो वा दीर्येतान्यद्वा यज्ञे दारुमयं मृन्मयं^{१३} वा पात्रं
 भिद्येत तत्स्वेनैव यजुषा स्व^{१४} आयतने^{१५} निधायोपधायाभि-
 मन्त्रयते^{१६} भूरायुर्मै धारयत प्राणं मे धारयत प्रजां मे

१ Tr ins. च ।

२ Found in Tr only and in a citation in the Mahāgnisarvasva.

३ Thus Tr, the Viv. and the Prāy. Candrikā, वसतीवरकलं H
 U, वसतीवरः कलं B.

४ Thus B and the Prāy. Candrikā, पान्नेजना H, पान्नेजनीरेकं U,
 पान्नेजनीरेकं Tr.

५ Thus Tr B, कथने० U, कथने० H.

६ मृण्मयं Tr.

७ Thus Tr. and the Viv. स्वस्वस्थाने U, स्वस्वस्थाने B H.

८ Thus Tr, निधायोपधायाभि० B, निधायोपधायावाभि० H U.

धारयत पशून्मे धारयत मा म आयुः प्राणः प्रजाः पशवः
 परासिच्येरन्नित्यथ यदि दारुमयं पात्रमाह्वनौये^१ ऽनुप्रहरे-
 दथ^२ यदि^३ मृन्मयमपो^४ ऽभ्यवहरेद्भूमिर्भूमिमगान्माता^५
 मातरमप्यगात् । भूयास्त पुत्रैः पशुभिर्भ्या नो देष्टि स
 भिद्यतामिति ^५ ॥ ६ ॥ पञ्चमः ॥

अथातो ऽग्निहोत्रस्य लौकिकविधिं व्याख्यास्यामः^१ पुरा-
 णिहोत्राद्गार्हपत्यादरण्योरग्नौत्समारोपयन्त्यथ^२ ते योनिर्हृत्विद्य
 इत्यन्तर्वेद्यरणी निधाय लौकिके^३ ऽग्नौ जुहुयात्सायमुद्धरति^४
 सायमाहुतिः५ ऊत्वा^६ प्रातरुद्धरति प्रातरुद्धरति प्रातराहुतिः७
 ऊत्वेति विज्ञायते^८ ऽथाग्निहोत्रं चतुर्भिर्लुप्यते^९ होमोपस्थान- १०
 व्रतदर्शपूर्णमासैरिति^{११} तन्तुमत्येष्टेष्टा^{१२} दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेत^{१३}
 संतिष्ठते विच्छिन्नप्रायश्चित्तिः^{१४} ॥ ७ ॥ षष्ठः ॥

१ After पात्रं H U B ins. भिन्नम् ।

२ अथ यदि om. Tr.

३ मृन्मयं Tr.

४ ऽवहरेद्युर्भूमिः H U.

५ The first part of this kn. differs considerably in the MSS. I have given the text of Tr, which, on the whole, agrees with the Vivaraṇa.

६ पुराग्निहोत्रस्य कालाद्गार्हपत्यमग्नौत्समारोपयन्त्यथ (or सत्सृष्ट्या) रण्योः समारोपयत्यथं B U H.

७. ८ लौकिकमग्निमाहृत्य सायमुद्धृत्य B U H.

८ इति विज्ञायते ins. B U H.

९ Thus the Viv., लुप्येत the MSS.

१० इष्ट्या om. Tr.

११ Thus Tr and the Vivaraṇa ; ऽग्निहोत्रस्य लौकिकविधिः B U H.

अथापद्यग्निहोत्राणां^१ समासस्तद्यथा राष्ट्रविभ्रमो व्याधयो
 ऽध्वगमनं गुरुकुलवासो देशकालद्रव्यानुपपत्तिरन्यैश्चाद्योगो^२
 यासु^३ विद्यत इति^४ तस्य कः कर्मण उपक्रमो भवतीति^५
 कामं पूर्वाह्णे वापराह्णे वाग्निहोत्रवेलायां वा यथासूत्रं^६ वा
 ५ कुर्यात्प्रसिद्धं वा^७ यजमानस्या प्रसावात्प्रसूतः^८ प्रसिद्धं प्रतिपदि
 सायं^९ चतुर्दश चतुर्गृहीतानि गृह्णाति सोपवसथे पार्वणे
 वाथेतरस्मिन्पञ्चदश^{१०} प्रसिद्धं^{११} सर्वं^{१२} समित्प्रभृति कर्म^{१३}
 मन्त्रा^{१४}श्चैकवत्स^{१५}स्थाय सायमग्निहोत्राणि^{१६} ऊत्वा प्रातरग्नि-
 होत्राणि^{१७} जुहुयात्सायमुपक्रमः प्रातरपवर्गः^{१८} काले^{१९} पार्वणे न
 १० यजेत^{२०} नोर्ध्वं^{२१} पाक्षिकात्समाप्तो न प्रसङ्गे नाश्रद्धानस्याथा-
 प्युदाहरन्ति^{२२}

१ Thus Tr and the Viv. ; अथापद्यग्निं B U H.

२ Tr ins. होम after 'काल' ।

३ Thus H U, यासु Tr (grantha!), वान्यासु B.

४ Instead of these four words Tr प्रसिद्धं only.

५..५ Thus Tr; प्रवसतः प्रसूतः प्रतिपदीकृत्य U H, प्रवसत् प्रतिपदि
 सायं B.

६ वा only in Tr.

७ Thus U, 'त्राणां Tr B H.

८ Thus U, 'त्राणां Tr B, 'त्राणं H.

९ कालोय H

१० Thur Tr, नोर्ध्वं B U H.

११ Thus Tr, 'दधानस्य अथाप्युं B, 'दधाननव B 'दधानेनव U (the
 last two om. अथाप्युदाहरन्ति).

अश्रद्धा परमः^१ पाप्मा पाप्मा ह्यज्ञानमुच्यते ।

अज्ञानाऽप्यते धर्मो लुप्तधर्मो ऽधमः^२ स्मृतः ॥

अश्रद्धया शुध्यते बुद्धिः अश्रद्धया शुध्यते मतिः ।

अश्रद्धया प्राप्यते ब्रह्म अश्रद्धा पापप्रणाशिनी^३ ॥

तस्माच्छ्रद्धधानेनाप्रसङ्गेन^४ संपन्ने^५ काले^६ तन्तुमत्या यजे- ५
तैवं लौकिकप्रयोग एवमज्ज्ञतं एवं विध्यपराधे चाथाप्यदा-
हरन्ति न वृथाभीतुदासयेनैवानापत्सु^७ वीरहा वा एष
देवानां यो ऽग्निमुदासयत इति^८ तस्माच्छ्रद्धधानस्याप्रासङ्गि-
कस्य^९ चान्यत्रापि^{१०}

येये विशेषा लघवो यत्रयत्रोपलक्षिताः ।

१०

तैः कर्मसंस्तरे^{११} कुर्याज्यायोपेतं यथा भवेत् ॥

स्वशास्त्रे विद्यमाने^{१२} यः परशास्त्रेण वर्तते ।

भूणहत्या समं तस्य स्वशास्त्रमवमन्यतः ॥

आर्षेयस्य स्वशास्त्रस्य प्रदेशास्तद्गुणैः समाः ।

कर्मणां प्रविचारार्थमापत्सु च समाप्नुयादिति ॥ ८ ॥

१५

१ परमा MSS.

२ Thus B H U, धर्मः Tr.

३ Thus Tr, °प्रणाशिनी U, °प्रमोचनी B H.

४ ? Thus Tr (only संपन्नेन), °प्रसंगेन प्रसंगेन संपन्नेकाले U, °प्रसंगेन काले B H; the Viv. also has प्रसङ्गेकाले ।

५ ? Thus H U, °धानस्याप्रसंगिक° B, °धानेनाप्रसंगिकस्य Tr.

६ Thus Tr, °कस्यान्यात्रापि B, °कस्य च अन्यत्रापि U, °कस्य च H.

७ Thus B U H, °संस्तरेः Tr.

८ °सानी H U.

यथो एतत्सो ऽपरिमितं प्रवसति न संवत्सरमति प्रवसन्तो-
 त्यविशेषाज्जायापत्योराहिताग्न्योरित्येवेदमुक्तं भवति ^१ विज्ञा-
 यते चार्धो वा एष आत्मनो यत्पत्नीत्यथ यदि प्रवसति
 यजमाने पत्न्याः प्रवासनिमित्तं^२ स्यात्तद्वास्तोष्पतौयं^३ ऊत्वा-
 ५ ध्वर्युः समारोपयेदयं ते योनिर्हृत्विद्य इति ^४ यत्र गच्छेत्त-
 त्रानो हरेत्तत्र प्रायश्चि^५ मथित्वा विहारं कल्पयित्वा गार्ह-
 पत्यं आज्यं विल्लापोत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये
 संतनीं जुहोति मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विच्छिन्नं यज्ञं^६
 समिमं दधातु । या इष्टा उषसो निमुचश्च ताः मंदधामि
 १० हविषा दृतेन स्वाहेत्यथाग्नये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं
 निर्वपति ^७ शरावं दक्षिणं ददाति ^८ सा प्रसिद्धेष्टिः संति-
 षते ^९ ऽथ यदि यजमानश्चैव^{१०} पत्नी चोभौ त्वेव^{११} निष्क्रामतो
 ग्रामान्ते ग्रामसीमान्ते वा वसतो^{१२} ऽग्निहोत्रमेव^{१३} लुप्येता-
 विकृतमग्न्याधेयं कुर्वीताग्नीन्हरन्तो नोच्छ्रसेयुयद्युच्छ्रसेयुरग्नयो
 १५ लौकिकाः संपद्येरन्नो विना समारूढेव्यग्निषु^{१४} नाद्रियेत^{१५}
 शम्याप्रासे^{१६} सत्तनिदर्शनात्^{१७} ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

१ प्राय only in Tr.

२ नञ्च H U.

३ त्वेवमेव H U. .

४ ? Thus B, वसातेग्निं Tr, वसेताग्निं U, वसत्यग्निं H, वसेते the Vivarana.

५ अग्निषु नाद्रियेत om. Tr.

६ ? शम्याप्रवाससत्तनिदं Tr, शम्याप्रासेसत्तनिदं B, शम्याप्रासेनदीसत्तनिदं U, शम्याप्रासेनदीलनिदं H.

अथ वै भवति सर्वान्वा एषो ऽग्नौ कामान्प्रवेशयति यो
 ऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति स यदनिष्ट्वा प्रयायादिति ^१ स
 यदनिष्ट्वा प्रयास्यन्भवति तद्गार्हपत्य^२ आज्यं विलाप्योत्पूय सुचि
 चतुर्गृहीतं गृहीत्वा हवनीये जुहोत्यन्वारभ्य यजमाने तुभ्यं त
 अङ्गिरस्तमेति ^३ यो ऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति स यद्युदाय- ५
 तीति तत्पुरस्ताद्वाख्यातं ^४ यस्याहिताग्नेरग्निरपचायति याव-
 च्छम्यया प्रविध्येद्यदि तावदपचायेत्तः स भरेदिदं त एकं पर
 उ^५त एकमिति ^६ संभृत्यानुप्रहरेदग्निहोत्रकालेषु^७ वान्येषु^८
 वा^९ यदि परस्तरामपचायेदनुप्रयायावस्येदित्यनुप्रयायावस्ये-
 त्तद्यत्रैवावस्येत्तत्र^{१०} वोदासयेयुरोषधीर्वा^{११} एतस्य पशून्ययः १०
 प्रविशति यस्य हविषे वत्सा अपाकृता धयन्ति ^{१२} तान्यदुह्या-
 द्यातयाम्ना हविषा यजेत ^{१३} यन्न दुह्याद्यज्ञपरन्तरि यादाद्यव्यां
 यवागूं निर्वपेदित्यथैतेषां दोहयित्वा^{१४} तस्मिन्नप आनीय
 ब्रीहिप्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वमेय यस्य सायं दुग्धः हवि-
 रार्तिमार्च्छतीन्द्राय ब्रीहौन्निरूप्योपवसेदिति ^{१५} निर्वपणान्तं १५

१ Thus B, तदागार्ह० H U, गार्ह० Tr.

२ ज Tr. H.

३ Thus Tr U and the Viv. (only चान्येषु instead of वा०); कालेषु
 वा H, कालेचान्येषु वा B.

४ Thus H U, ऽवस्येत्तत्रैवावस्येदोषधी० Tr, ऽवस्येत्तद्यत्रैवावस्येदोषधी० B.

५ किंचिद् ins. Tr and the Viv.

६ निर्वपणान्तं Tr, निर्वापान्तं Viv.

कर्म कृत्वा श्वो भूत आग्नेयेन प्रचर्येन्द्रेण प्रचरेच्छृतस्थानं
तत्कुर्याद^१ यस्योभयः हविरार्तिमार्च्छत्यैन्द्रं पञ्चशरावमोदनं
निर्वपेदिति ^१ प्रकृत्या वा निर्वपेच्छरावेण वेति ^१ प्रकृत्या^१
निर्वपेत्तथा^१ शरावपरिमाणार्थः शरावमिति वदन्तस्तथा^१ चतु-
५ ष्याचं निर्वपेदित्यत्र पात्र्यामेव निर्वपेत्संन्यायस्थाने^१ कुर्या-
द्यस्य^५ त्रये ऽहन्यत्यनालम्बुका भवति तामपरुध्य यजेतेति ^१
तामपरुध्यैव^६ यजेत सर्वणैव यज्ञेन यजते ^१ तामिद्वोपकथ्ये-
ताम्^७ हमस्मीत्यृतकाक्ष^७ उपगमनमन्त्रो^७ ऽग्न्याधानप्रभृत्यप-
रुध्यैव यजेत तथैकाहानाम् ^१ ॥ १० ॥ नवमः ॥

१० अथ यदि^८ दीचोपसत्सु^८ तथाहर्गणेष्वन्येष्वहःसु वा^८ यथा^८
अहे पर्यवेते गोमूत्रेणोष्णोदकमिश्रेण लोहितं क्षित्वेत्युक्ता^{१०}

१ Thus Tr and B; U and H read (after कृत्वा): श्वेतान्त्रीहीच्छूर्प
समुप्याद्भिरभुक्ष्यासंजयेदथ वागते स^{१०}सादयेत्प्रोक्षणप्रभृतिना कर्मणा प्रतिगन्ते^{१०} निगन्ते
जर्धूमय यस्योभयः^{१०} etc.

२ These three words not in Tr.; प्रकृत्यैव B

३ तथा not in Tr.

४ After निर्वपेत् Tr. has: न प्रकृत्या प्रसिद्धमाग्नेयेन प्रचर्येन्द्रेण प्रचरेत् ।

५ कुर्यात् only in Tr.

६ एव not in Tr.

७ ०येतामोहम० U and the Viv. (pr. m.) ०येतेत्यमोहम० Tr, but cp.
T Br. III. 7. 1. 9.

८ यदी० Tr, यदी० B.

९ ? वाय Tr.

१० ? क्षित्वे० Tr, क्षित्वे० B H U and the Viv.

प्रक्षाल्य दर्भपुञ्जीलैः पवयतीति ^१ विज्ञायत आपो वै दर्भा-
 स्तैर्हि ^२ स्नाता भवतीति ^३ विज्ञायते ब्रह्महत्यायै ह्येषा वर्ण
 प्रतिसुच्यास्त इति ^४ तस्माद्भुविर्नान्वीचेत न स्पृशेदित्यथ
 स्मृतिकाया ^५ दशाहे पर्यवेते यथाम्नातः शौचं कृत्वा पत्नीं
 कर्मसु योजयेत्तत्कर्म पुत्रो ^६ ब्रह्मचारौ वा कुर्यात्तन्मन्त्रं यज-
 मानो जपेदेषा पत्यकुशली ^७ यदि स्यादेवमेव कारयेदित्यथ
 यदि ^८ सांनाय्ये घर्मे वा प्रवृत्तायां पथो न स्याद्येन ^९ केन
 चिदुपायेन किञ्चित्पथो ^{१०} दोहयित्वाग्निः सः सृज्य प्रचरेन्नैवा-
 न्यत्पथ आनीय कुर्यात्तैव ततः ^{११} प्रायश्चित्तिरथ यदि सोमा-
 धानमारभ्य पुरा ^{१२} दीक्षणीयाया अनालम्भुका भवति नाग्नि- १०
 होत्रं जुहोति ^{१३} अहे पर्यवेते ^{१४} ऽप्सुदौचाप्रमृति सिद्धमत
 ऊर्ध्वमथ यदि पुरा व्रतदोहनादनालम्भुका भवति अहः
 हविष्यमग्नीयाद्यदि व्रते ^{१५} दुग्धे ^{१६} हविष्यमेव ^{१७} व्रतमपो ऽभ्यव-

१ Thus H U, दर्भा इति तैर्हि B, दर्भा इति तेन Tr.

२ Thus H °कायां Tr B U.

३ तत्पुत्रो Tr.

४ Thus Tr and U (sec. m.); कुशली B H U (pr. m.).

५...५ Thus Tr; सांनाय्यं वा घर्मे वा प्रतप्तो नश्येद्येन B, सांनाय्ये वा घर्मे
 वा प्रवृत्तायां पथो नश्येद्येन U, H is corr. but reads at the end पथोनस्याधेन ।

६ किञ्चित्पथिन् Tr.

७ तत्र B H.

८ पुरस्ताद् Tr.

९ यथाम्नातं शौचं कृत्वा ins. U.

१० Thus B U H and the Viv., °तं दुग्धं Tr.

११ Only in Tr.

हरेत्^१ अहे^१ पर्यवेते गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमथ^१ यदि
पुरा प्रवर्ग्यस्य^१ स्थानं^१ प्रवृत्त्याद्विष्यप्रभृति यथान्नातः^१ शौचं
कुत्वा गोमूत्रादि सिद्धमत ऊर्ध्वमथ^१ यदि प्रवृत्ते^१ ऽनालभुका
भवति हविष्यमेव^१ तदहः^१ स^१ स्थाप्य अहे^१ पर्यवेते गोमूत्रादि
५ सिद्धमत ऊर्ध्वमथ^१ दीक्षित वाचं यच्छ^१ ब्रत्य वाचं यच्छ^१
पत्नि^१ वाचं^१ यच्छेति संप्रैषादेकस्तनप्रभृत्यानालभुका^१ भवति
सिद्धमावमृथात्कृत्वा अहे^१ पर्यवेते ऽवमृथमवयन्ति^१ सुत्ये ऽहनि
मार्जालीये सिकतोपोत्ते परिश्रित्योपविशेदन्त्येवहःसु पत्नी-
शालायामेवोपविशेत्प्राग्व^१ न प्रपद्येत^१ ॥ ११ ॥ दशमः ॥

१० अथातः प्रायश्चित्तसमुच्चयं व्याख्यास्यामः^१ सर्वचानादिष्टेषु
मनस्वती मिन्दाङ्गती व्याहतयो होतार इति जुहुयात्सर्वेष्व-
ब्रत्येषु^१ मिन्दाङ्गती पितृयज्ञलोपे सप्तहोतारमिति^१ जुहुया-
दथ^१ यद्यग्न्याधेये सर्वमौपासनमभिप्रव्रजेयुः पुनस्त्वादित्या
रुद्रा वसवः समिन्धतामित्येतया सुवाङ्गतिः^१ ऊत्वा^१ लौकिके

१ अहे... ऊर्ध्वम् only in Tr.

२ ? Thus U B, प्रवर्ग्यस्य न Tr, प्रवर्ग्यस्यासन्न H.

३ प्रवृत्ते MSS. and Viv.

४ Thus Tr, ऽवमेतदहः B H U.

५ Instead of अहे... ऊर्ध्वम् Tr has only सिद्धम् ।

६ Only given by Tr.

७ Thus Tr, संप्रैषावेकं B H U.

८ उपविशेत् om, H U.

९ Thus Tr, ऽषु ब्रत्येषु B U H.

१० इति जुहुयात् in Tr only.

११ तस्मिन् ins. Tr.

ऽग्नौ गृह्याणि कर्माणि प्रयुञ्जीत^१ यद्यर्धमवशिष्येताथ^२ यदि
 ब्रह्मौदनिको धारितः स्यादौपासनवत्स्यात्तथोदाते पाकादूर्ध्वं
 जयादौऽश्च जुहुयादथ यदि गार्हपत्यमनाहितमादित्यो ऽभ्यु-
 दियादादित अरभ्यान्यस्मिन्काल आदध्यान्मध्ये चेदग्निविनाश
 एतदेवाथ^३ यदि पत्नीमृत्वियं^४ विन्देत प्राग्दक्षिणाया एत- ५
 देवांत ऊर्ध्वमपरोधो ऽग्निहोत्रे च सोमे^५ चावभृथादिषु^६
 सर्वत्रेष्टिपशुसोमेषु^७ तावन्मात्रं^८ पत्या वा सर्वमथ यदि गार्ह-
 पत्याहवनीयाबुद्वायेतामभिनिम्रोचेदभ्युदियाद्वाग्न्याधेयं^९ तत्र
 प्रायश्चित्तिः ' पुनराधेयमित्येके ' ऽथ^९ यदि पत्नी बहिः
 सीमां पुनराधानमथ यद्यात्मनि समारूढेष्वव्रत्यं चरेदरणिवि- १०
 नाशोक्तदोषो^{१०} वा^{११} भवेदग्न्याधेयमरणिविनाशेनाग्निविनाश^{१२}
 उक्तो ' ऽथ यदि याममर्यादां नदीं वाग्नीनतिहरेयुरेताने-

१ अथ ins. Tr.

२ Thus H U, ०शिष्येदथ Tr, ०शिष्येतातस्मिन्कुर्यादथ B.

३ अथ in Tr only.

४ Thus Tr, पत्न्युत्वियं B U H.

५ Thus B H, सोमे चावभृथात् U, सोमेनावभृथादिषु Tr.

६ Thus Tr B, सर्वेष्टि० U H.—०सोमेषु Tr B, ०तत्रेषु U H.

७ स ins. U H.

८ Thus Tr, आहवनीयगार्हपत्याबु० B U H.—उद्वायेताम् Tr.

९ In Tr only.

१० ०रणी B U H.

११ In H U only.

१२ Tr om. अग्न्याधेयम्, rightly ?

वाग्नीन्द्रियमाणान्वारभेयातां^१ प्रवसति यजमाने न^२ पत्नी^३
प्रवसति^४ नात्र प्रायश्चित्तं^५ भिन्नयोनिश्चेदन्वाहार्थपचन उद्वा-
येद्या^६ प्रकृतिस्तत्^७ आहरणं पृथगरणी वा^८ ॥ १२ ॥

अथ यद्येककपालः परावर्तते^९ प्रजापतेर्वर्तनिमनुवर्तस्वे-
त्यध्वर्युः स्वस्थाने प्रतिष्ठापयेत्प्रति चत्वे प्रतितिष्ठामि राद्वे
विश्वमन्याभिवावृध इत्येताभ्यां यजमानो ऽनुमन्त्रयते^{१०}
ऽस्कान्द्यौः पृथिवीमस्कानजनि प्राजनीत्येताभ्यां सुवाङ्मती
जुहुयात्स^{११}स्थिते वैश्वानरीमिष्टिं^{१२} निर्वपेद्विज्ञायते च यत्प्राङ्^{१३}
पथेत देवलोकमभिजयेद्यद्विष्णोः पितृलोकं^{१४} यत्प्रत्ययचा^{१५}सि
१० यज्ञं हन्युर्धदुदङ् मनुष्यलोकमभिजयेत्प्रतिष्ठितो होतव्य
इत्यथ यदि पशुबन्धः सोमो वा लुप्येत वैश्वानरीमिष्ट्वा पुन-
र्यजेत्^{१६} सर्वं चेत्सुत्यमहरतिक्रामेत्समन्वारभ्याः^{१७} प्रागुपवेशना-
दपच्छिद्येरन्समाप्य पुनर्यजेत्^{१८} सोमेन दीक्षितो न^{१९} दद्यान्^{२०}
जुहुयान्^{२१} पचेन्न जपेदित्यादित^{२२} एव विभजेदित्याङ्गप्रतो-

१ Instead of एतानेव B U H एतदेव ।

२ Thus Tr, B om. न, प्रवसति H, S प्रवसति वा U.

३ Thus Tr B, वेद्याया U H.

४ Instead of तत् Tr तद् ।

५ पराङ्गवर्तते Tr.

६ इष्टिम् alone in Tr.

७ प्राक् H.

८ एकाद्वेषु ins. U.

९ After ऋक्मेत् U ins. सर्पणे ।—Instead of ऋक्भाः (thus Tr.) ऋक्भा
वा U, रक्त्वा वा H B.

१० न जुहुयान्न दद्यान् Tr.

११ इति om. Tr.

पेतो^१ न^१ स्वायान्नापो^१ ऽवगाहेत न वासो जह्यान्न रजः^१
 प्रज्ञावयेत्सर्वत्र यजमानस्यर्त्विजां च यावत्कर्म व्रतमुपदिशन्ति
 नर्त्विजामार्त्विज्यमन्यत्र विद्यते न महर्त्विजाः समासो^२ न^२ सर्वत्र^३
 ययमानस्यार्त्विज्यमन्यत्र सत्तात्सर्वेषु^४ सोमेषु सोमापचार-
 कालातिक्रमान्तरितविपर्यसव्यवायसमासादिष्वन्येषु^५ चाज्ञा- ५
 तेषु^६ ज्ञातेषु च दोषेषु^६ प्राक् समिष्टयजुष आज्यस्याख्याः
 सुवेणोपघातः सर्वप्रायश्चित्तानि जुहुयाज्जयान्त्येके^७ ऽभ्या-
 तानान्त्येके^७ राष्ट्रभूत इत्येके^७ ऽमात्यहोमान्त्येके^७ कुन्दा-
 सीत्येके^७ सौरीरित्येके^७ तनूरित्येके^७ होतृन्त्येके^७ दशा-
 त्मकमित्येके^७ पौरुषीरित्येके^७ वैष्णवीरित्येके^७ महाव्याहृती- १०
 रित्येके^७ व्याहृतीरित्येके^७ प्राजापत्यामित्येके^७ प्रणवमित्येके^७
 सर्वानित्याचार्यः^८ सर्वानित्याचार्यः^८ ॥ १३ ॥ एकादशः ॥

॥ इत्येकोनत्रिंशः प्रश्नः ॥

१ व्र० न स्वायात् in U only.

२ Thus Tr, वासः B U H.

३ ? Thus reads U, समासो न चापि वै (यज०) Tr, समासोमेन सर्वत्र B, समासोमेन सर्वत्र H. The meaning of the whole passage is unclear to me.

४ 'सत्तात्सर्वेषु Tr.

५ सोमापचार० Tr.—०सादिषु चान्येषु B.

६ Thus (only वाज्ञा० instead of चाज्ञा०) Tr, वाज्ञावेषु दोषेषु B, चदोषेषु U H.

७ Thus Tr, प्राजापत्यानि० H B, प्राजापत्यानी० U.

८ ०चार्यः Tr H, ०चार्याः B U.

- अथेमे ऽग्निचयास्तेषां भूमेः परिमाणविहाराऽव्याख्या-
 स्थामो^१ ऽथाङ्गुलप्रमाणं चतुर्दशाणवस्वतस्त्रिंशत्तिलाः पृथु-
 मऽस्त्रिष्टा इत्यपरं^२ दशाङ्गुलं क्षुद्रपदं^३ द्वादश^४ प्रादेशः^५
 पृथोत्तरयुगे त्रयोदशिके^६ पदं पञ्चदशाष्टाशीतिशतमीषां
 ४ चतुःशतमचः^७ षडशीतिर्युगं^८ द्वात्रिंशज्जानुः^९ षत्त्रिंश-
 च्छम्याबाह^{१०} द्विपदः प्रक्रमो^{११} द्वौ प्रादेशावरत्निरथायुदा-
 हरन्ति पदे युगे प्रक्रमे ऽरत्नाविद्यति शम्यायां च मानार्थेषु
 याथाकामीति^{१२} पञ्चारत्निः पुरुषो व्यामश्व^{१३} चतुररत्नि-
 र्व्यायामश्वतुरश्रं^{१४} चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षन्तावतीः रज्जुमुभयतः-
 १० पाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति^{१५} लेखामालिख्य तस्या मध्ये
 शङ्कुं निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य^{१६} लक्षणेन मण्डलं परि-
 लिखेद्विष्कम्भान्तयोः शङ्कुं निहन्यात्पूर्वस्मिन्पाशं प्रतिमुच्य
 पाशेन मण्डलं परिलिखेदेवमपरस्मिन्^{१७} स्ते यत्र समेयातां तेन
 द्वितीयं विष्कम्भमायच्छेद्विष्कम्भान्तयोः शङ्कुं निहन्यात्पूर्वस्मि-
 १५ न्याशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन मण्डलं परिलिखेदेवं दक्षिणत एवं
 पश्चादेवमुत्तरतस्तेषां ये ऽन्त्याः सःसर्गास्तच्चतुरश्रः संपद्यते^{१८}
 ऽथापरं^{१९} प्रमाणाद्विगुणाः रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वा मध्ये
 लक्षणं करोति^{२०} स प्राच्यर्थी^{२१} ऽपरस्मिन्नर्थे चतुर्भागीने

१ द्वादशाङ्गुलप्रादेशं M.

२. Thus T, च not in my copies.

३ Thus throughout B U M; ०८० instead of ०८० throughout H,

४ प्रमुच्य B M H.

लक्षणं करोति । तत्रञ्चनमर्धं ऽऽसार्धं । पृष्ठ्यान्त्ययोः पाशौ
 प्रतिमुच्य न्यञ्चनेन दक्षिणापायस्यार्धेन ओष्णसन्निर्हरे^१दौर्घ-
 चतुरश्रं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेतावत्यां भूम्यां^२ दौ शङ्कु निहन्त्या-
 द्द्वौद्वावेकैकमभितः^३ समौ । यावती तिर्यङ्मानौ तावती^४
 रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वा मध्ये लक्षणं करोति । पूर्वेषामन्ययोः ५
 पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणापायस्य लक्षणे लक्षणं
 करोति । मध्यमे पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणस्योपरिष्ठादक्षिणा-
 पायस्य लक्षणे शङ्कुं निहन्त्या^५सो ऽऽस । एतेनोत्तरो ऽऽसो
 व्याख्यातस्तथा ओष्णी । यत्र पुरस्ताद^६हौयसीं मितुयात्तत्र
 तदर्धं लक्षणं करोत्यथापरं प्रमाणादध्यर्धा^७ रज्जुमुभयतः- १०
 पाशां कृत्वापरस्मि^८स्तृतीये षड्भागेने लक्षणं करोति । तत्रञ्च-
 नमिष्टे^९ ऽऽसार्धं^{१०} । पृष्ठ्यान्त्ययोः पाशौ प्रतिमुच्य न्यञ्चनेन
 दक्षिणापायस्येष्टेन ओष्णसन्निर्हरे^{११}त्समचतुरश्रस्यात्तण्यारज्जु-
 र्द्विस्तावतीं भूमिं करोति । प्रमाणं तिर्यग्दिक्करण्यायामस्त-
 स्यात्तण्यारज्जुस्त्रिकरणी । तृतीयकरणे तेन व्याख्याता । नव- १५
 मस्तु^{१२} भूमेर्भागो भवतीति^{१३} । दौर्घचतुरश्रस्यात्तण्यारज्जुः
 पार्श्वमानौ^{१४} तिर्यङ्मानौ च यत्पृथग्भूते कुस्तस्तदुभयं करोति ।

१ Thus my copies, भूमौ T.

२ वेकमभितः B, वेकैकमभितः H.

३ नमिष्टेन सार्धं M.

४ Before नव० M ins. विभागस्तु त्वासां ।

५ भवति M.

६ ५ ins. M.

तासां^१ चिकचतुष्कयोर्द्वादशिकपञ्चिकयोः^२ पञ्चदशिकाष्टि-
कयोः^३ सप्तिकचतुर्विंशिकयोर्द्वादशिकपञ्चविंशिकयोः^४ पञ्च-
दशिकषट्त्रिंशिकयोरित्येतासूपलब्धिः । ॥ १ ॥

नानाचतुरश्रे समस्त्यन्कनीयसः करण्णा वर्षीयसो वृध्रमु-
५ लिखेद्वृध्रस्याह्णयारजुः^५ समस्तयोः पार्श्वमानी भवति ।
चतुरश्राच्चतुरश्रं निर्जिह्वीर्षन्यावन्निर्जिह्वीर्षेत्तस्य करण्णा वर्षी-
यसो वृध्रमुलिखेद्वृध्रस्य पार्श्वमानीमह्णयेतरत्पार्श्वमुपसह-
रेत्सा यत्र निपतेत्तदपच्छिन्द्याच्छिन्नया निरस्तः^६ समचतु-
रश्रं दीर्घचतुरश्रं चिकीर्षःस्तदह्णयापच्छिद्य भागं द्वेधा
१० विभज्य पार्श्वयोरुपदध्याद्यथायोगमपि^७ वैतस्मिन्चतुरश्रः^८
समस्त्य तस्य करण्णापच्छिद्य^९ यदतिशिश्यते तदितरत्रोपदध्या-
द्दीर्घचतुरश्रः समचतुरश्रं चिकीर्षःस्तिर्यङ्मानो^{१०} करणीं कृत्वा
शेषं द्वेधा विभज्य पार्श्वयोरुपदध्यात्खण्डमावापेन^{११} तत्संपूर-

१ Found in all my copies ; not given by T.

२ M om. द्वादशि. . कयोः ।

३ पंचिकषष्टिकयोः M.

४ •विंशति• instead of •विंशि• M.

५ वृध्र instead of वृध्र the MSS. here and infra. cp. Thibaut, Pandit X, pp. 17, 18.

६ •रुपसंदध्या• M U B.

७ Thus अपि वैत• my copies, not अपि चैत•, as Thibaut reads.

८ Thus B H U, •विद्याद् M only.

९ Instead of पार्श्वयोः T : विपर्यस्येतरत्र । ; उपसंदध्या• B H U,

येत्तस्य निर्हारः^१ उक्तश्चतुरश्रमेकतोऽणिमच्चिकीर्षन्नणिमतः
 करणीं तिर्यङ्माणीं कृत्वा शेषमच्छण्या विभज्य विपर्यस्येत-
 रन्नोपदध्याच्चतुरश्रं प्रउगं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेद्विस्तावतीं भूमिं
 समचतुरश्रां कृत्वा पूर्वस्थाः करणा मध्ये शङ्कुं निहन्यात्तस्मि-
 न्पाशौ प्रतिमुच्य दक्षिणोत्तरयोः श्रोणोर्निपातयेद्वह्मिन्म- ५
 पच्छिन्द्याच्चतुरश्रमुभयतः प्रउगं चिकीर्षन्यावच्चिकीर्षेद्विस्तावतीं
 भूमिं दीर्घचतुरश्रां कृत्वा पूर्वस्थाः करणा मध्ये शङ्कुं
 निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य दक्षिणोत्तरयोर्मध्यदेशयो-
 र्निपातयेद्वह्मिन्मपच्छिन्द्यादेतेनापरं प्रउगं व्याख्यातं^२ चतुरश्रं
 मण्डलं चिकीर्षन्नच्छण्यार्धं मध्यात्माचीमभ्यापातयेद्यदति- १०
 शिष्यते^३ तस्य सह तृतीयेन मण्डलं परिलिखेन्मण्डलं चतुरश्रं
 चिकीर्षन्विष्कम्भमष्टौ भागांकृत्वा भागमेकोनत्रिंशद्भा^४
 विभज्याष्टाविंशतिभागानुद्धरेद्भागस्य च षष्ठमष्टमभागोनमपि
 वा पञ्चदश भागांकृत्वा द्वावुद्धरेत्सैषानित्या^५ चतुरश्रकरणी^६
 प्रमाणं तृतीयेन वर्धयेत्तच्चतुर्थेनात्मचतुस्त्रिंशोनेन^७ सविशेषः^८ १५

॥ २ ॥

अथाग्न्याधेयिके विहारे^९ गार्हपत्यादाहवनीयस्यायतनं^१

१ निर्हारा B U, cp. Z D M G. LV, p. 579.

२ अभ्यापातये B M.

३ विशिष्यते H M.

४ Thus U M; उद्धरेद्भा H B and T.

५ Thus my copies.

६ Thus, not विहारी, my copies.

विज्ञायते ऽष्टासु प्रक्रमेषु ब्राह्मणो ऽग्निमादधीतैकादशसु
 राजन्यो द्वादशसु वैश्य इत्यायामद्वतीयेन त्रीणि चतुर-
 आण्यनूचीनानि कारयेदपरस्योत्तरस्याः^१ ओष्ठां गार्हपत्य-
 स्तस्यैव दक्षिणे ऽऽसे ऽन्वाहार्यपचनः पूर्वस्योत्तरे ऽऽस
 ५ आहवनीयो^१ ऽपि वा गार्हपत्याहवनीययोरन्तरालं पञ्चधा
 षोढा वा संभुज्य षष्ठः सप्तमं वा भागमागन्तुकमुपसमस्य^२ समं
 चैधं विभज्य पूर्वस्मादन्ताद्वयोर्भागयोर्लक्षणं^३ करोति^१ गार्हपत्या-
 हवनीययोरन्तौ नियम्य लक्षणेन दक्षिणापायम्य लक्षणे शङ्कुं
 निहन्ति^१ तद्दक्षिणाग्रेरायतनं भवत्यपि वा प्रमाणं पञ्चमेन
 १० वर्धयन्तत्सर्वं पञ्चधा संभुज्यापरस्मादन्ताद्वयोर्भागयोर्लक्षणं^३
 करोति^१ पृष्ठयान्तयोः पाशौ प्रतिसुच्य लक्षणेन दक्षिणापायम्य
 'लक्षणे शङ्कुं निहन्ति^१ तद्दक्षिणाग्रेरायतनं भवति^१ विपर्यस्तै-
 तेनोत्करो व्याख्यातो^१ ऽपरेणाहवनीयं यजमानमात्री भवतीति
 दार्शपौर्णमासिकाया वेदेर्विज्ञायते^१ तस्यास्त्रिभागेन
 १५ पञ्चात्तिरश्ची^१ तस्या एवार्धं पुरस्तात्तिरश्च्यैव^४ दीर्घचतुर-
 अमेकतोऽणिमद्विद्वत्य सक्तिषु शङ्कुनिहन्याद्यावती पार्श्वमानी

१ ऽदपरस्योत्तरस्योत्तरस्यां B M.

२ ऽगन्तुकमुपसमस्य H U.

३ Thus (and cp. Thibaut's remark) B; the other MSS. अन्त्यात्
 instead of अन्त्यात् ।

४ ऽन्तिरश्ची यावद् M.

द्विरभ्यस्ता^१ तावती^२ रज्जुमुभयतः पाशां कृत्वा मध्ये लक्षणे
 करोति^३ दक्षिणयोः पार्श्वयोः^४ पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन
 दक्षिणापायस्य लक्षणे शङ्कुं निहन्यात्तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य
 लक्षणेन दक्षिणं पार्श्वं परिलिखेदेतेनोत्तरं पार्श्वं व्याख्यातं^५
 पूर्वं पार्श्वं तथा द्विरभ्यस्तथा परिलिखेदेवमपरं^६ दशपदा ५
 पञ्चात्तिरश्चौ द्वादशपदा प्राच्यष्टापदा पुरस्तात्तिरश्चौति
 पाशुबन्धिकाया वेदेर्विज्ञायते^७ मानयोगस्तस्या व्याख्यातो^८
 रथसंमितेत्येकेषां^९ विराट्संपन्नेत्येकेषां^{१०} ग्रम्यामात्रौ चतुः-
 स्रक्तिर्भवतीत्युत्तरवेदेर्विज्ञायते^{११} समचतुरश्राविशेषाद्विद्वतीया
 वेदिर्भवतीति पैटका^{१२} वेदेर्विज्ञायते^{१३} महावेदेस्तृतीयेन १०
 समचतुरश्रकृतायास्तृतीयकरणी^{१४} भवतीति^{१५} नवमस्तु भूमेर्भागो
 भवति^{१६} यजमानमात्रौ चतुःस्रक्तिर्भवतीत्येकेषां^{१७} दिक्षु स्रक्तयो
 भवन्ति^{१८} वेदिद्वतीये यजेतेति मौत्रामणिकीं वेदिमभ्युपदि-
 शन्ति^{१९} महावेदेस्तृतीयेन समचतुरश्रकृताया अष्टादशपदा
 पार्श्वमानी भवति^{२०} तस्यै दीर्घकरणामेकतोऽणिमत्करणं च १५
 यायाकामीति^{२१} ॥ ३ ॥

१ द्विस्तावती B.

२ ? Found in H M U ; B. om. Thibaut omits the word.

३ चतुस्र the MSS.

४ पैटयज्ञिकाया B, and U originally.

५ कृतायाः करणी द्वितीयकरणी B U, and cp. Thibaut's remark on this passage.

६ भवति M U, भवती H.

७ भवतीति M.

- प्राग्वः१ शः षोडशप्रक्रमायामो द्वादशव्यासो^१ । ऽपि वा द्वादशप्रक्रमायामो दशव्यासस्तस्य मध्ये द्वादशिको विहारस्त्रिंशत्पदानि प्रक्रमा वा पञ्चात्तिरश्ची भवति षट्त्रिंशत्पदाचौ चतुर्विंशतिः पुरस्तात्तिरश्चीति महावेदेर्विज्ञायते । मानयोगस्तस्या व्याख्यात^१ आहवनीयात्षट् प्रक्रमान्महावेदिस्त एकस्मिन्सदस्तद्वशकमुदक् सप्तविंशत्यरत्नयो^१ । ऽष्टादशेत्येकेषां ततश्चतुर्षु हविर्धानं^१ तद्वशकं द्वादशकं वा^१ मानयोगस्तयोर्व्याख्यातो^१ यूपवटीयाश्चङ्कोरर्धप्रक्रममवशिष्योत्तरवेदिं विमिमीते^१ दशपदोत्तरवेदिर्भवतीति सोमे विज्ञायते ।
- १० मानयोगस्तस्या व्याख्यातश्चात्वालः शम्यामात्रो^१ ऽपरिमितो वाथोपरवाः प्रादेशमुखाः प्रादेशान्तराला^१ अरन्निमात्रं समचतुरश्रं विहृत्य सन्निषु शङ्खून्निहत्यादर्धप्रादेशेनार्धप्रादेशेनैकैकं मण्डलं^१ परिलिखेत्सदसः^२ पूर्वाधार्द्विप्रक्रममवशिष्य धिष्यानां^३ द्विप्रादेशो विष्कम्भस्तथान्तराला^१ आग्नीध्रागारस्य^४
- १५ पार्श्वमानौ पञ्चारनिरेतेन मार्जालौथो व्याख्यातस्तस्योदीचौ द्वारं कुर्वन्ति^१ रथाचान्तराला यूपवटा भवन्तीत्येकादशिन्यां

१ द्वादशपदव्यास० M, which omits the following words up to दशव्यास० ।

२ परिमंडलं M and U (sec. m.).

३ ०त्सदः H.

४ Thus, not धिष्यानां, the MSS,

५ आग्नीध्रीया० T,

विज्ञायते^१ तस्या^२ दशानां च रथाक्षाणामेकादशानां च
 पदानामष्टाङ्गुलस्य च चतुर्विंशं भागमाददीत^३ स प्रक्रमः
 स्यात्तेन वेदिं विमिमौते^४ । ऽथाश्वमेधे^५ विंशत्याश्च रथाक्षाणा-
 मेकविंशत्याश्च पदानामष्टाङ्गुलस्य च चतुर्विंशं भागमाद-
 दीत^६ स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौते^७ । ऽथ^८ प्राचे-
 कादशिन्यां^९ यूपार्थं वेदेः पूर्वार्धात्पदार्धव्यासमपच्छिद्य^{१०}
 तत्पुरस्तात्प्राञ्चं^{११} दधानाचाष्टाङ्गुलं विद्यते^{१२} न व्यतिषङ्गो^{१३}
 यूपपटाः पदविक्षिप्त्वास्त्रिपदपरिणाहानि यूपोपराणीति^{१४}
 ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अर्धाष्टमाः^{१५} पुरुषाः^{१६} प्रथमो ऽग्निरर्धनवमा द्वितीयो^{१७} १०
 ऽर्धदशमास्तृतीय^{१८} एवमुत्तरोत्तरो^{१९} विधाभ्यास ऐकादश-
 विधात्तदेतत्सप्तविधप्रभृत्येकशतविधान्तमत ऊर्ध्वमेकशतविधा-
 नेव प्रत्याददीतानग्निकान्वा यज्ञक्रतूनाहरेदन्यत्राश्वमेधादश्व-
 मेधमप्राप्तं चेदाहरेदत ऊर्ध्वं विधामभ्यस्त्रेतरदाद्रियेतातीतं^{२०}

१ तस्यै U originally and a citation in the Mahāgnisarvasva.

२ ०मीतायाश्चमेधे M, cp. XXVI. 23 : 304. 6.

३ ०मीताय again M.

४ प्राचे० M, प्राचे० the other MSS. ; ०न्या U.

५ Thus M ; पूर्वार्धात्पदार्धव्या० U, पदार्धव्या० B, पूर्वार्धसदार्धव्या० H.

६ ०प्राच्यां M.

७ अर्धाष्टमपुरुषाः T.

८ ०त्तरे M.

९ ०भ्यस्त्रेदन्यतरदाद्रि० M.

चेदाहरेदाहृत्य कृतान्तादेव प्रत्याददीत^१ कथमु खलु
विधामभ्यखेद्यदन्यत्प्रकृतेस्तत्पञ्चदश भागान्कृत्वा विधायां-
विधायां द्वौद्वौ भागौ समखेत्ताभिरर्धाष्टमाभिरग्निं चितु-
यादूर्ध्वप्रमाणाभ्यासं जानोः पञ्चमस्य चतुर्विंशेनैके^२ समा-
५ मनन्त्यथ हैक एकविधप्रभृतौनपचपुच्छाः^३श्चिन्वते^४ तन्नोपपद्यते
पूर्वोत्तरविरोधादथ हैकेषां ब्राह्मणं^५ भवति श्येनचिदग्नीनां
पूर्वा ततिरित्यथापरेषां^६ न ज्यायाः^७सं चित्वा कनीयाः^८सं
चिन्वीतेत्यथास्माकं^९ पचौ भवति^{१०} न ह्यपचः पतितुमर्हत्य-
रत्निना पचौ द्राघीयाः^{११}भौ भवतस्तस्मात्पचप्रवयाः^{१२}सि
१० वयाः^{१३}सि^{१४} व्याममाचौ पचौ च पुच्छं च भवतीति^{१५}
नापचपुच्छः श्येनो विद्यते^{१६} न चासप्तविधस्य पचपुच्छानि
विद्यन्ते न च सप्तविधं चित्वैकविधप्रसङ्गस्तस्मात्सप्तविध एव
प्रथमो ऽग्निर्भेदान्वर्जयेदधरोत्तरयोः पार्श्वसंधानं भेदा
इत्युपदिशन्ति^{१७} तदग्न्यन्तेषु न विद्यते^{१८} न स्वक्तिपार्श्वयोः^{१९}
१५ साहस्रं चिन्वीत प्रथमं चिन्वान इति^{२०} पञ्चमायां वा चितौ

१ ० श्येनैवैके T.

२ See XXIV. 5: 188. 14.

३ ० थापरं M.

४ ब्राह्मणं ins. U on the margin; the brāhmaṇa is found T. S.

V. 2. 5. 1.

५ विद्यते U.

६ See T: S. V. 6. 8. 2.

विज्ञायते^१ तस्या^२ दशानां च रथाक्षाणामेकादशानां च
 पदानामष्टाङ्गुलस्य च चतुर्विंशं भागमाददीत^३ स प्रक्रमः
 स्यात्तेन वेदिं विमिमौते^४ । अथाश्वमेधे^५ विंशत्याश्च रथाक्षाणा-
 मेकविंशत्याश्च पदानामष्टाङ्गुलस्य च चतुर्विंशं भागमाद-
 दीत^६ स प्रक्रमः स्यात्तेन वेदिं विमिमौते^७ । अथ^८ प्राच्ये- ५
 कादशिन्यां^९ यूपार्थं वेदेः पूर्वार्धात्पदार्धव्यासमपच्छिद्य^{१०}
 तत्पुरस्तात्प्राञ्च^{११} दधानाक्षाष्टाङ्गुलं विद्यते^{१२} न व्यतिषङ्गो^{१३}
 यूपोवटाः पदविष्कम्भास्त्रिपदपरिणाहानि यूपोपराणीति^{१४}
 ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अर्धाष्टमाः^{१५} पुरुषाः^{१६} प्रथमोऽग्निरर्धनवमा द्वितीयो^{१७} १०
 अर्धदशमास्तृतीय^{१८} एवमुत्तरोत्तरो^{१९} विधाभ्यास ऐकादश-
 विधात्तेदत्सप्तविधप्रमृत्येकशतविधान्तमत ऊर्ध्वमेकशतविधा-
 नेव प्रत्याददीतानग्निकान्वा यज्ञक्रतूनाहरेदन्यत्राश्वमेधादश्व-
 मेधमप्राप्तं चेदाहरेदत ऊर्ध्वं विधामभ्यस्येत्तरदाद्रियेतातीतं^{२०}

१ तस्यै U originally and a citation in the Mahāgnisarvasva.

२ ०मीतायाश्वमेधे M, cp. XXVI. 23 : 304. 6.

३ ०मीताय again M.

४ प्राच्ये० M, प्राच्यै० the other MSS.; ०न्या U.

५ Thus M; पूर्वार्धात्पदार्धव्या० U, पदार्धव्या० B, पूर्वार्धात्पदार्धव्या० H.

६ ०प्राच्यां M.

७ अर्धाष्टमपुरुषाः T.

८ ०त्तरे M.

९ ०भ्यस्येदन्यतरदाद्रि० M.

चेदाहरेदाहृत्य कृतान्तादेव प्रत्याददीत^१ कथमु स्खलु
विधामभ्येद्यदन्त्यप्रकृतेस्तत्पञ्चदश भागान्कृत्वा विधायां-
विधायां द्वौद्वौ भागौ समस्येत्तभिरर्धाष्टमाभिरग्निं चितु-
यादूर्ध्वप्रमाणाभ्यासं जानोः पञ्चमस्य चतुर्विंशेनैके^२ समा-
५ मनन्त्येय हैक एकविधप्रभृतौनपचपुच्छांश्चिन्वते^३ तन्नोपपद्यते
पूर्वोत्तरविरोधादथ हैकेषां ब्राह्मणं^४ भवति श्वेनचिदग्नीनां
पूर्वा ततिरित्यथापरेषां^५ न ज्यायाऽसं चित्वा कनीयाऽसं
चिन्वीतेत्यास्माकं^६ पक्षौ भवति^७ न ह्यपचः पतितुमर्हत्य-
रन्निना पक्षौ द्राघीयाऽसौ भवतस्तस्मात्पचप्रवयाऽसि
१० वयाऽसि^८ व्याममाचौ पक्षौ च पुच्छं च भवतीति^९
नापचपुच्छः श्वेनो विद्यते^{१०} न चासप्तविधस्य पचपुच्छानि
विद्यन्ते न च सप्तविधं चित्वैकविधप्रसङ्गस्तस्मात्सप्तविध एव
प्रथमो ऽग्निर्भेदान्वर्जयेदधरोत्तरयोः पार्श्वसंधानं भेदा
इत्युपदिशन्ति^{११} तदग्न्यन्तेषु न विद्यते^{१२} न सन्तिपार्श्वयोः^{१३}
१५ साहस्रं चिन्वीत प्रथमं चिन्वान इति^{१४} पञ्चमायां वा चितौ

१ ०शेनैवैके T.

२ See XXIV. 5: 188. 14.

३ ०थापरं M.

४ ब्राह्मणं ins. U on the margin; the brāhmaṇa is found T. S.
V. 2. 5. 1.

५ विद्यते U.

६ See T. S. V. 6. 8. 2.

संख्यां^१ पूरयेद्विश्रुताश्चेच्चिकीर्षित्यञ्चोडाभिर्नाकसदः^२ समान-
संख्यं^३ प्रतीयात्^४ ॥ ५ ॥

पशुधर्मो^५ ह वा अग्निर्ध^६या ह वै पशोर्दक्षिणेषामस्थ्यां
यद्वक्षिणं पार्श्वं तदुत्तरेषामुत्तरं यदुत्तरेषां दक्षिणं तद्वक्षिणे-
षामुत्तरं यदवाक्^७ चोर्ध्वं^८ च^९ तत्समानमेवमिष्टकानां ५
रूपाण्युपदध्याद्या दक्षिणावृतो लेखास्ता दक्षिणत उपदध्या-
त्सव्यावृत उत्तरत^{१०} ऋजुलेखाः पश्चाच्च^{११} पुरस्ताच्च भवन्ति^{१२}
त्र्यालिखिता मध्ये^{१३} ऽथ या विश्रयस्था^{१४} यथा ह वै पशोः
पृष्ठवत्पशो नैवैकस्मिन्पार्श्वे व्यतिरेकेण वर्तते नैवापरस्मिन्नेवं
तासामुपधानं प्रतीयाद^{१५}यापि ब्राह्मणं^{१६} भवति प्रजापतिर्वा^{१७}
अथर्वाग्निरेव दध्यङ्गायर्वणस्तस्येष्टका अस्थानौति^{१८} तस्माद्द-
हिस्तन्वं चेच्चिनुयात्तन्वोपस्रयमध्येरात्मोपस्रयमध्यात्संदध्यात्प्राञ्च-
मेनं^{१९} चिनुत इति विज्ञायते^{२०} ऽमृन्मयीभिरनिष्टकाभिर्न^{२१}

१ om. M.

२ ०शतां^{२२} U, ०शतां^{२३} B.—०चोडानाकसदः M.

३ ०खं H U, ख्यां M, ०ख्याः B.

४ ०धर्मा B M U.

५ यदवांचं M; यदवाक् चो B.

६ Thus H M U, पश्चात् B.

७ Thus with T; विषयः my copies.

८ T. S. V. 6. 6. 3.

९ Some of the MSS. write (as Lāt. I. 5. 7.) उपस्रय or द्वय, some (as Drāhy. II. 1. 10.) उपस्रव ।

१० ०थोभिर्निष्टकाभिः M B,

संख्यां पूरयेदिष्टकचिदा^१ अन्यो ऽग्निः पशुचिदन्य इत्येतस्मा-
 द्वाङ्मणात्पशुर्वा एष यदग्निर्योनिः खलु वा एषा पशोर्विक्रियते
 यत्प्राचीनमैष्टकाद्यजुः क्रियत^२ इति च^३ । लोकवाधीनि^४
 द्रव्याण्यवटेषूपदध्यान्मण्डलमृषभं विकर्णीमितीष्टकासु^५ लक्ष्माणि
 ५ प्रतीयादिष्टकामन्त्रयोरिष्टकाव्यतिरेके लोकंष्टणाः संपद्यन्ते
 परिमाणाभावादतीतानेव^६ वेष्टकागणानत्रोपदध्यात्पञ्च^७
 लोकंष्टणा^१ मन्त्रव्यतिरेके ऽक्ताः शर्कराः संधिषूपदध्या-
 त्प्राचीरुपदधाति प्रतीचीरुपदधातीति गणेषु रीतिवादः ।
 प्राचीमुपदधाति प्रतीचीमुपदधातीति कर्तुर्मुखवादः । पुरस्ता-
 १० दन्याः प्रतीचीरुपदधाति पश्चादन्याः प्राचीरित्यपवर्गश्चतुरआ-
 खेवैतदुपपद्यते । ॥ ६ ॥

न खण्डामुपदध्यान् भिन्नमुपदध्यान् कृष्णामुपदध्यान्
 जीर्णमुपदध्यान् लक्ष्णामुपदध्यान्^{१०} स्वयमादृष्टाः स्वयंचिता-
 वुपदध्यादूर्ध्वप्रमाणमिष्टकानां जानोः पञ्चमेन कारयेदर्धेन

१ See T. S. I. 5. 8. 2.

२ ०यत इति B U, but we have one single citation : T. S. V. 2.

10. 1.

३ om. H.

४ With व my copies : T. with व ।

५ विकर्णी is, according to the Mahāgnisarvasva, विशाखकर्णी स्त्री ।

६ Thus B U, ०तीतानेवे. M, H is incompl. T reads as M,
 inserting, moreover, एव after ०गनान् ।

७ Thus H, लक्ष्णामु. M U ; लक्ष्णामु. T.

नाकषदां पञ्चचोडानां च^१ यच्छोषपाकाभ्यां प्रतिहृसेत्^२
 पुरीषेण तत्संपूरयेत्पुरीषस्यानियतपरिमाणत्वाद्वा^३याममाची
 भवतीति गार्हपत्यचितेर्विज्ञायते^४ चतुरश्रेत्येकेषां^५ परिमण्ड-
 लेत्येकेषां^६ चतुरश्रं सप्तधा विभज्य तिरश्चीं^७ त्रेधा विभजे-
 दपरस्मिन्प्रस्तार उदीचीरुपदधाति^८ समचतुरश्राश्चेदुपदध्या-
 द्वायामषष्ठेनेष्टकाः कारयेच्चतुर्येन^९ ततोयेनेति^{१०} तासां नव
 प्रथमा द्वादश द्वितीया इति पूर्वस्मिन्प्रस्तार उपदधाति^{११}
 पञ्च तृतीयाः षोडश प्रथमा इत्यपरस्मिन्परिमण्डलायां
 यावत्संभवेत्तावत्समचतुरश्रं कृत्वा तन्नावधा विभजेत्प्रधीं^{१२}स्त्रि-
 धात्रिधेत्यपरं^{१३} प्रस्तारं^{१४} तथोपदध्याद्यथा प्रथमीकेषु सक्तयो^{१५}
 भवन्ति^{१६} धिषण्या एकचित्तिकाश्चतुरश्राः परिमण्डला वा^{१७}
 तेषामाग्नीध्रीयं नवधा विभज्यैकस्या स्थाने ऽग्निानमुपदध्यादयं
 होतुर्धिषण्यं^{१८} नवधा विभज्य पूर्वां^{१९}स्त्रिभागानेकैकं द्वेधा
 विभजेदथेतरां नवधानवधा विभज्य मध्यमपूर्वौ^{२०} द्वौ^{२१} भागौ
 समस्येदयं मार्जालीयं त्रेधा विभज्य पूर्वापरौ^{२२} भागौ पञ्चधा^{२३}
 विभजेदुख्यभस्मना सष्ट्यष्टेष्टकाः कारयेदिति^{२४} संवत्सरभृत^{२५}
 एवैतदुपपद्यते न रात्रिभृत^{२६} एवमस्य मन्त्रवती चितिकृत्तिष्ठ-

१ Thus U and T; ०सेत् H M B.

२ ०परस्मिन्प्रस्तारे M B.

३ धिषण्यं H M.

४ द्वौ M.

५ See X. 12 : 11. 13.

न्दश्चितं^१ त्रिषाहस्य परस्ताच्चिन्वीत कामविवेकात्तस्य रूपः
श्वेनाकृतिर्भवतीति^२ ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवति^३ श्वेनचितं चिन्वीत सवर्गकाम् इत्या-
कृतिर्द्वैविध्यं^४ चतुराश्रात्मा श्वेनाकृतिश्च^५ विज्ञायत उभयं^६
ब्राह्मणं^७ पञ्च दक्षिणायाः ओणामुपदधाति पञ्चोत्तरस्यां^८
वस्तो वय इति दक्षिणे ऽःस उपदधाति^९ वृष्णिर्वय इत्युत्तरे^{१०}
व्याघ्रो वय इति दक्षिणे पच उपदधाति^{११} सिंहो वय
इत्युत्तरे^{१२} पुरुषो वय इति मध्य इति चाद्यापरं^{१३} वयसां वा
एष प्रतिमया चीयते यदग्निरित्युत्पततां ह्याद्येत्यर्थः^{१४}
१० समचतुरश्राभिरग्निं चिनुते^{१५} दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्त्या
इति मैत्रायणीयब्राह्मणं^{१६} भवति^{१७} तस्येष्टकाः कारयेत्पुरुषस्य
चतुर्थेन पञ्चमेन षष्ठेन दशमेनेत्याग्निं विमिमीते^{१८} यावान्पुरुष
ऊर्ध्वबाहुस्तावदन्तराले वेणोश्चिद्रे^{१९} करोति मध्ये तृतीयं^{२०}

१ See XVII. 28 : 306. 8, and XXVI. 28 : 311. 5.

२ H adds प्रकृतितात् and thus also T, but see the comm. :
इतिकरणः परिभाषासमाप्त्यर्थः ।

३ See T. S. V. 4. 11. 1.

४ The first brāhmaṇa is found T. S. V. 3. 1. 5. (cp. Baudh.
X. 38 : 36. sqq.) the second T. S. V. 5. 3. 2.

५ U and Mahāgnisarv. ins. पचयोरिव वीर्यं दधाति ।

६ Thus my copies ; चिन्वीत T.

७ I have not been able to trace this passage in the agniciti-
brāhmaṇa of our Maitrāyaṇī Saṃhitā.

८ Thus M ; वेणोः चिद्रे H U, वेणोश्चिद्रे B and Thibaut.

यदमुत्र स्रज्या^१ करोति तदिह वेणुना करोति^१ तस्यात्मा
 समचतुरश्रश्चत्वारः पुरुषाः^१ पक्षः समचतुरश्रः पुरुषः^१ स तु
 दक्षिणतो ऽरन्निना द्राघीयानेतेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः^१ पुच्छः
 समचतुरश्रः पुरुषस्तमवस्तात्मादेशेन^१ वर्धयेदेव^१ सारन्निप्रादेशां
 सप्तविधः संपद्यत^१ उपधाने पचाद्यादुत्तरतः पुरुषतृतीयवेलायां^५
 चतस्रः पञ्चम्यस्तासामभितो द्वे द्वे पादेष्टके^१ ततो ऽष्टौ चतुर्थ्यः^१
 पक्षशेषः^१ षड्भागीयाभिः प्रच्छादयेदेतेनोत्तरः पक्षो व्याख्यातः^१
 पूर्वापरयोः पुच्छपार्श्वयोश्चतुर्भागीया उपदध्याद्विणोत्तरयोः
 पादेष्टकाः^१ शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष दिशतः
 प्रस्तारो^१ ऽपरस्मिन्प्रस्तारे पचाद्यादुत्तरतो ऽर्धव्यायामवेलायां^{१०}
 तिस्रस्तिस्रः षष्ठ्यो द्वे द्वे द्विपदे इति विपर्यासमुपदध्यान्तयोत्तरे^१
 दक्षिणस्याः^१ श्रोण्यां नव षष्ठ्यश्चतुरश्रस्ततोत्तरस्यां^१ नवनव
 षष्ठ्यो द्वे द्वे द्विपदे इति दक्षिणादुत्तरादुत्तराद्विपर्या-
 समुपदध्याच्छेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष दिशतः
 प्रस्तारो व्यत्यासं चितुयाद्यावतः प्रस्ताराः^१ श्विकीर्षत्^१ ॥ ८ ॥ १५.

अथापरः^१ पुरुषस्य पञ्चम्यस्ता एवैकतो ऽर्धव्यायामवेलायां^१
 पाद्याश्लेषधाने पूर्वापरयोः पक्षपार्श्वयोरर्धेष्टका उदीचीरुप-
 ध्यान्तयोत्तरे^१ दक्षिणोत्तरयोः पुच्छपार्श्वयोश्चतस्रश्चतस्रो^१
 ऽर्धव्या उदीचीः^१ पुच्छस्यावस्ताश्चतस्रो ऽर्धेष्टका उदीचीस्ता-

१ ऋषस्तात् instead of ऋवस्तात् M.

१ ० दध्यादेवसुत्तरे B.

१ पुच्छपार्श्वयोः B.

सामभितो द्वे पादेष्टके^१ जघनेन पुच्छायययोरेकैकामर्धेष्टकां^२
 प्राचीः^३ शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष द्विशतः
 प्रस्तारो^४ ऽपरस्मिन्प्रस्तार आत्मसक्तिषु चतस्रः^५ पादेष्टका
 उपदध्यान्तासामभितो द्वे द्वे अर्धेष्टके^६ पूर्वस्मिन्ननीके पञ्च^७
 ५ पचाययोस्तिस्तिस्तिस्ति ऽधर्धा उदीचीस्तासामन्तरालेष्वेकैका-
 मर्धेष्टकां प्राचीः^८ शेषमग्निं पञ्चमभागीयाभिः प्रच्छादयेदेष
 द्विशतः प्रस्तारो^९ व्यत्यासं चिनुयाद्यावतः प्रस्ताराः^{१०} श्विकीर्षत्^{११}
 ॥ ६ ॥^{१२}

अथ वक्रपक्षो व्यस्तपुच्छस्तस्तेष्टकाः कारयेत्पुरुषस्य चतुर्थ-

१० स्तासामर्धाः पाद्याश्च^{१३} नित्यमह्णयापच्छेदनमनादेशे^{१४} पादेष्ट-
 काश्चतुर्भिः^{१५} परिगृह्णीयादर्धपदेन पदेनाधर्धपदेन पदसवि-
 शेषेणेति^{१६} ते द्वे यथा दीर्घसः^{१७} स्तिष्ठे स्यातां तथार्धेष्टकां
 कारयेदथाग्निं विमिमीत^{१८} आत्मा द्विपुरुषायामो दशपदव्या-
 सस्तस्य दक्षिणादः^{१९} सादुत्तरतो ऽधर्धप्रक्रमे लक्षणं करोत्ये-
 १५ वमपरतस्तथोरुपरिष्ठात्स्यन्धां नियम्याः^{२०} समपच्छिन्वादेतेने-
 तरासाः^{२१} सक्तीनामपच्छेदा व्याख्याताः^{२२} स आत्मा^{२३} शिरो

१ पुच्छस्या० U, पुच्छपार्श्वयो० M.

२ पादेषु M; T om.

३ Here ends probably the third adhyāya ; no indication of it is found in my copies.

४ ०स्तेति B U H.

५ ०ष्टकांचतुर्भिः my copies.

६ Between नियम्य and अःसम् M ins. अनुस्यन्दि ।

ऽर्धषष्ठपदायाममर्धपुरुषव्यासं^१ तस्याऽसौ प्रक्रमेणप्रक्रमेणा-
 पच्छिन्धात्पुच्छस्य षट्पदा प्राची द्विपुरुषोदीची^१ तस्य पूर्वं
 सक्तौ चिभिस्त्रिभिः प्रक्रमैरपच्छिन्धात्पञ्चो द्वादशपदायामो
 दशपदव्यासस्तस्य मध्यात्राञ्चि^१ षट् पदानि प्रक्रम्य शङ्कुं
 निहन्वाचक्रोष्ठोरेकैकमथैनः स्यन्दया परिचिनुयादन्तस्यन्द- ५
 मपच्छिद्य तत्पुरस्तात्पञ्चं दध्यात्सं निर्णामि^१ एतेनोत्तरस्य
 पञ्चस्य निर्णामो व्याख्यातः^१ पञ्चाग्रयोः प्रक्रमप्रमाणानि पञ्च-
 पञ्च चतुरश्राण्यनूचीनानि कृत्वा सर्वाण्यवाञ्चमद्वययापच्छिन्धा-
 दर्धान्युद्धरेदेवः सारनिप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^१ उपधाने
 शिरसो ऽप्यये चतुर्थीमुपदध्याद्धः समुखीं पुरस्तात्पादेष्टके १०
 अभितस्तयोरवस्तादभितस्तिस्रस्तिस्रश्चतुरश्रपाद्याः^१ शेषे पादे-
 ष्टका^१ अपि वा शिरसो ऽग्रे हः समुखीमुपदध्यात्तस्य अव-
 स्ताच्चतुर्थीमुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्तादभितस्ति-
 स्रस्तिस्रश्चतुरश्रपाद्याः^१ शेषे पादेष्टकाः^१ शिरसो ऽवस्तात्पञ्च
 पादेष्टका व्यतिषक्ता उपदध्यात्तथा पुच्छस्य पुरस्ताद्यद्यदपच्छिन्नं १५
 तस्मिन्नर्धेष्टकाः पादेष्टकाश्चोपदध्यात्क्षेपमग्निं चतुर्भागीयाभिः
 प्रच्छादयेत्पाद्याभिः सार्ध्याभिः संख्यां पूरयेदेषः^१ द्विशतः^१
 प्रस्तारो^१ ऽपरस्मिन्प्रस्तारे हः समुखीश्चतस्रश्चतसृभिः पादेष्ट-
 काभिः संयोजयेद्यथा दीर्घचतुरश्रः संपद्यते^१ तत्तिर्यक्

१ प्राचं M.

२ These three words not in B; T omits them.

स्वयमावकाश उपदधाद्द्वसमुख्यौ प्रतीच्यौ पुच्छायये^१
 ऽर्धपदेनात्मनि विशये^१ तथोरवस्तादभितस्त्रिः पादेष्टकाः
 प्राङ्मुखीरुपदधात्युच्छ्रयावस्तात्यञ्चदश पादेष्टका व्यतिषक्ता
 उपदधात्पादेष्टके अर्धेष्टकेति पञ्चपक्षाणां प्राचीर्यत्यासं
 ५ चितुर्धादिशये यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पादेष्टकाश्चोपदधा-
 त्क्षेममग्निं चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेत्पाद्याभिः सार्धाभिः
 संख्यां पूरयेत् ॥ १० ॥

अथापरः^२ पुरुषस्य पञ्चमीभिः शतमशीतिः सप्तार्धं च
 सारन्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^३ तासां पञ्चाशद्वे चात्मन्यर्ध-
 १० चतुर्थः^४ शिरसि^५ पञ्चदश पुच्छे^६ ऽष्टपञ्चाशत्सार्धां देक्षिणे
 पक्षे उपदधात्तथोत्तरे^७ ऽर्धव्यायामेन सक्तोनामपच्छेदः^८
 संनतं पुच्छं^९ पक्षयोस्त्रिभिस्त्रिभिररन्निभरपनामो^{१०} ऽध्यर्धाभिः^{११}
 षट्षट् पक्षाणि कुर्यादाकृतिः शिरसो नित्यायेष्टकानां विकाराः^{१२}
 पुरुषस्य पञ्चम्यस्ता एवैकतो ऽध्यर्धास्ता एवैकतः सपादाः^{१३} पञ्चम-
 १५ भागीयायाः पाद्याः सार्धास्तथाध्यर्धायास्तथोश्चाष्टमभागौ^{१४} तथा
 श्लेषयेद्यथा तिस्रः सक्तयो भवन्ति^{१५} पञ्चमभागीयायाश्चाष्टम्यस्तानि
 दशात्मनि पञ्चमभागीयाः सार्धा उपदधात्तथा पुच्छे^{१६} पक्षयो-
 श्चाध्यर्धाः सार्धाः^{१७} शिरसि याः संभवन्त्यपरस्मिन्प्रस्तारे पूर्वयोः

१ पुच्छायये U.

२ परं M.

३ चतुर्थाः B.

४ Thus B, अध्यर्धाभिः M U, ऽध्यर्धाध्यर्धाभिः T.

५ ऽस्तथाध्यर्धायाः M U.

पचायययोरेकैकामुभयीमुपदध्यादेकैकामपरयोर्द्वे शिरसः
 पार्श्वयोः^१ पुच्छस्यावस्तादध्यर्धाः प्राचीर्यथावकाशं^२ पार्श्वयोः पाद्याः
 साष्टमभागाः^३ पचयोश्चाध्यर्धाः सावयवाः^४ शेषं यथायोगं
 यथासंख्यं यथाधर्मं^५ चोपदध्यात्^६ ॥ ११ ॥

कङ्कचित्^७ एतेनात्मा पुच्छं च व्याख्यातः^८ शिरसि^९
 पञ्चोपदध्यात्^{१०} स्थाकृतिर्व्याख्याता^{११} सप्तपञ्चाशदक्षिणे पच उपद-
 ध्यात्तथोत्तरे^{१२} व्यायामेन सप्रादेशेन पचयोरपनामः^{१३} पञ्चम-
 भागीयार्धाभिः षट्षट् पचाणि कुयादध्यर्धावगच्छते^{१४} तथा
 पुच्छस्यावस्तात्पादावरन्निमात्रावरत्यन्तरालौ प्रादेशव्यासौ
 भवतस्तयोरवस्तादभितो द्वौद्वावष्टमभागौ प्राग्भेदावुपदध्यादेव^{१५}
 सारन्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^{१६} ऽयेष्टकानां विकाराः^{१७}
 पञ्चमभागीयाः सावयवाः^{१८} पादेष्टकां^{१९} चतुर्भिः^{२०} परिगृह्णी-
 यादर्धप्रादेशेनाध्यर्धप्रादेशेन प्रादेशेन प्रादेशसविशेषेणेत्यध्य-
 र्धेष्टकां^{२१} चतुर्भिः^{२२} परिगृह्णीयादर्धव्यायामेन द्वाभ्यामरन्निभ्या-
 मरन्निमविशेषेणेति^{२३} ताः षट्^{२४} तासां चतुरश्रपाद्याः साष्टम-^{२५}
 भागाः पादयोरुपधाय शेषं यथायोगं यथासंख्यं यथाधर्मं^{२६}
 चोपदध्यात्^{२७} ॥ १२ ॥

१. ०भागीयाः M.

२. यथाधर्मं my copies throughout.

३. See XVII. 28 : 307. 1.

४. शिरसौ नित्या ins. M.

५. प्रादेशकाश्चतुर्भिः M.

अलजचित^१ एतेनात्मा शिरः पुच्छं च व्याख्यातं पदा-
वपोद्धृत्य^२ त्रिषष्टिर्दक्षिणे पक्ष उपदध्यात्तथोत्तरे^३ पुरुषेण
पक्षयोरपनामो^४ ऽपरस्मादपनामात्माञ्चमरत्निं मित्वा तस्मि-
न्स्यद्यां नियम्यापरं पक्षपक्षापच्छेदमन्वायच्छेदेवं^५ पञ्च पञ्चम्यः
५. सार्था उद्धृता भवन्ति^६ पादेष्टकामपनाम^७ उपधाय तासां
चतुरश्रपाद्याः साष्टमभागा अपोद्धृत्य शेषं^८ यथायोगं
यथासंख्यं यथाधर्मं चोपदध्यात्^९ ॥ १३ ॥

प्रउगचितं चिन्वीतेति^५ यावानग्निः सारत्निप्रादेशस्ता-
वत्प्रउगं कृत्वा तस्यापरस्याः करणा दादग्नेनेष्टकास्तदर्धव्यासाः
१०. कारयेत्तासामर्थाः पाद्यास्त^६ तासां द्वे अर्धेष्टके बाह्यसविशेषे^७
चुबुक उपदध्यादर्ध्याश्चान्तयोः^८ शेषमग्निं बृहतीभिः^९ प्रच्छा-
दयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे ऽपरस्मिन्ननीके
सप्तचत्वारिंशत्पादेष्टका व्यतिषक्ता उपदध्याच्चुबुक एकाः
शूलपाद्यां^{१०} दीर्घं चेतरे चतस्रः स्वयमादृष्टावकाश उपदध्या-
१५. दर्ध्याश्चान्तयोः^{११} शेषमग्निं बृहतीभिः प्राचीभिः प्रच्छादयेद-
र्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^{१२} ॥ १४ ॥

१ See XVII. 28 : 307. 4.

२ पक्षपत्रमपक्षे० M, पक्षयनापक्षे० B.

३ पादेष्टकानामपनाम B.

४ Thus (not शेषा as T) my copies

५ See XVII. 28 : 307. 7.

६ Thus my copies ; बाह्यविशेषे T.

७ M ins. प्राचीभिः, rightly ?

८ Not given by T in the text.

उभयतःप्रउगं चिन्वीतेति^१ । यावानग्निः सारन्निप्रादेश-
 स्तावदुभयतःप्रउगं कृत्वा^२ नवमेन तिर्यङ्गान्याः प्रउगचितोक्ता
 विकारास्तथोपधानमपरस्मिन्प्रस्तारे चुबुकयोर्दे पादेष्टके
 उपदध्यात्संध्यन्तयोश्च दीर्घपाद्ये^३ दीर्घं चेतरे च^४ चतस्रः स्वय-
 मादृषावकाश उपदध्यादध्यान्तयोः^५ शेषमग्निं बृहतीभिः
 प्राचौभिः^६ प्रच्छादयेदध्याष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^७ ॥ १५ ॥
 चतुर्थः ॥

रथचक्रचितं चिन्वीतेति विज्ञायते^१ द्वयानि तु^२ खलु
 रथचक्राणि भवन्ति साराणि च प्रधियुक्तानि चाविशेषात्ते
 मन्यामहे^३ ऽन्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विमिमौते^४ यावानग्निः १०
 सारन्निप्रादेशस्तावती^५ भूमिं परिमण्डलां कृत्वा तस्मिन्यावत्सं-
 भवेत्तावत्समचतुरश्रं^६ कृत्वा तस्य करण्य द्वादशनेष्टकाः कार-
 येत्तसा^७ षट् प्रधावुपधाय शेषमष्टधा विभजेदपरं^८ प्रस्तारं
 तथोपदध्याद्यथा प्रध्यनीकेषु सक्तयो भवन्त्यथापरः^९ पुरु-
 षार्धात्पञ्चदशनेष्टकाः समचतुरश्राः कारयेन्मानार्थास्तासां द्वे १५
 शते पञ्चविंशतिश्च सारन्निप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^{१०}
 तास्वन्याश्चतुःषष्टिमावपेत्ताभिः समचतुरश्रं करोति^{११} तस्य

१ See XVII. 28 : 307. 9.

२ Not in the text as given by T.

३ तावत् not in the text of T.

४ After विभजेत् U ins. (probably taken from the bhāṣya):

अस्मिन्प्रस्तारे चतुरश्रसक्तौ रवान्तरदेशात्प्रतिसंपादयेद् ।

५ After भवन्ति U ins. इति ।

- षोडशेष्टका^१ पार्श्वमानौ भवति^१ त्रयस्त्रिंशदतिशिष्यन्ते^१
 ताभिरन्तान्स्वर्गः परिचिनुयान्नाभिः षोडश मध्यमाश्चतुःषष्टि-
 रराश्चतुःषष्टिर्वेदिर्नेमिः शेषा^१ नाभिमन्ततः परिलिखेन्नेमि-
 मन्ततश्चान्तरतश्च^१ परिलिख्य नेमिनाभ्योरन्तरालं द्वात्रिंशद्भ्या
 ५ विभज्य विपर्यासं भागानुद्धरेदेवमवाप उद्धृतो भवति^१ नेमिं
 चतुःषष्टिं कृत्वा व्यवलिख्य मध्ये परिकुषेत्ता अष्टाविंशतिशतं^१
 भवन्त्येराश्चतुर्धाचतुर्धा^१ नाभिमष्टधा विभजेदेष प्रथमः
 प्रस्तारो^१ ऽपरस्मिन्प्रस्तारे नाभिमन्ततश्चतुर्थवेलायां परि-
 कुषेन्नेमिमन्तरतो^१ नेमिमन्तरतश्चतुःषष्टिं^१ कृत्वा व्यवलिखेदराणां
 १० पञ्चधा विभाग आ परिकर्षणयोर्नेम्यामन्तरालेषु द्वे द्वे नाभ्या-
 मन्तरालेख्येकैकां^१ यच्छेषं नाभेस्तदष्टधा विभजेत् एष षोड-
 शकरणः सारो रथचक्रचित्^१ ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

द्रोणचितं चिन्वीतेति विज्ञायते^१ दयानि तु^१ खलु
 द्रोणानि भवन्ति^१ चतुरश्राणि च^१ परिमण्डलानि चावि-

१ °ष्टकाः my copies.

२ °मिमन्ततः पर्यस्य तस्य परिलिखेन्नेमिः M, B om. परिलिख्य, U has तच after परिलिख्य; cp. XVII. 29 : 307. 16.

३ Thus T and U; अष्टाविंशच्छतं B, अष्टाचत्वारिंशच्छतं M.

४ Thus U M; विभजेन् instead of the second चतुर्धा B T.

५ नेम्यन्तरतः U, नेम्यन्तः M, नेमिमन्ततः B.

६ °चक्रः B M.

७ See XVII. 29 : 308. 3.

८ Only in U B.

९ Only in U.

१० om. B.

शेषात्ते मन्यामहे । अन्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विमिमिती ।
 चतुरश्र आत्मा भवति । तस्य त्रयः पुरुषास्त्रिभागोनाः
 पार्श्वमानी । पश्चात्सर्भवति । तस्यार्धपुरुषो दशाङ्गुलानि च^१
 प्राची । त्रिभागोनः पुरुष उदीचीत्येव^२ सारन्निप्रादेशः
 सप्तविधः संपद्यते । ऽथेष्टकानां विकाराः । पुरुषस्य षष्ठ्यस्ता^३ ५
 एवैकतो ऽध्यर्धास्तसामर्ध्यास्तिर्यग्भेदाः पुरुषस्य चतुर्थ्य इति ।
 तासां त्वरुओणन्तरालयोः षट् षष्ट्यैरुपधाय शेषमग्निं
 बृहतीभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे
 दक्षिणे ऽऽसे ऽध्यर्धामुदीचीमुपदध्यात्तयोत्तरे । पूर्वस्मिन्न-
 नीके षड्भागीया उपदध्यादक्षिणोत्तरयोश्चतुर्भागीयास्त्वरः । १०
 पुरस्तात्पाश्वयोर्दे चतुर्भागीये उपदध्यात्तयोरवस्तादभितो द्वे
 अर्धे विषूची । तयोरवस्तान्मध्यदेशे^४ द्वे^५ षष्ठ्यौ प्राच्यौ ।
 शेषमग्निं बृहतीभिः प्राचीभिः^६ प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां
 पूरयेत् ॥ १७ ॥^६

अथापरः । पुरुषस्य षोडशीभिर्विंशतिशत^७ सारन्निप्रादेशः । १५
 सप्तविधः संपद्यते । तासामेकामपोद्धृत्य शेषाः परिमण्डलं
 करोति । तत्पूर्वेण रथचक्रचिता व्याख्यातः^८ षोडशीं पुरस्ता-

१ Only in U.

२ इति om. U.

३ मध्येदेशे B.

४ om. B.

५ om. U.

६ End of sixth adhyāya ?

७ विंशतिशत B. विंशतिशतं M.

दिशय उपधाय तथा सह मण्डलं^१ परिलिखेत्^२दवस्तादपच्छिन्नं
 तत्पुरस्तादुपदध्यात्^३धीनाः सप्तधा विभागः^४ प्रथिमध्यमाः
 प्रक्रमव्यासा भवन्ति^५ चतुरश्राणामर्धाभिः संख्यां पूरयेद्-
 परस्मिन्प्रस्तारे प्रथिमध्यमामोष्ठ उपधाय यदवस्तात्तद्वेधा
 ५ विभजेत्^६ एष नवकरणो द्रोणचित्परिमण्डलः^७ समूह्य-
 परिचाय्यौ^८ पूर्वेण रथचक्रचिता व्याख्यातौ^९ समूह्यस्य दिवु
 चालालान्खानयित्वा तेभ्यः पुरीषः^{१०} समूह्योपदध्यात्परिचाय्य
 दृष्टकानां देशभेदस्तः^{११} सर्वाभिः प्रदक्षिणं परिचिनुयात्^{१२}
 ॥ १८ ॥ सप्तमः ॥

१० अशानचितं चिन्वीतेति विज्ञायते^१ सर्वमग्निं चतुरश्रा-
 न्यञ्जदश भागान्कृत्वा तेषामाख्यातमुपधानं^२ त्रिभिर्भागैर्भा-
 गार्धव्यासं^३ दीर्घचतुरश्रं विहृत्य पूर्वस्थाः करणा मध्याच्छोणी^४
 प्रत्यालिख्यान्तावुद्धरेत्तस्य दशधा विभागस्तानि वि^५शतिः सर्वा
 ऽग्निः संपद्यते^६ ऽपरस्मिन्प्रस्तारे प्रउगमध्ये^७ ऽनूचीनं विभजे-
 १५ त्तस्य षड्धा विभागस्तै द्वे पार्श्वयोरुपदध्याद्वागदतीयायामाश्व-
 तुर्यव्यासाः कारयेत्तासामर्धास्तिर्यग्भेदास्ता अन्तयोरुपधाय

१ परिमण्डलं M.

२ See XVII. 29 : 309. 6, 8.

३ See XVII. 30 : 309. 1.

४ भागार्धं om. B.

५ Thus my copies (cp. the bhāṣya); अर्धाच्छोणी Thibaut.

६ प्रथिमध्ये B

शेषमग्निं बृहतीभिः प्राचीभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां
 पूरयेद्दूर्ध्वप्रमाणमग्नेः पञ्चमेन वर्धयेत्तत्सर्वं त्रैधा विभज्य
 द्वयोर्भागयोश्चतुर्थेन वा नवमेन^१ वा चतुर्दशेन वेष्टकाः
 कारयेत्ताभिश्चतस्रो वा नव वा चतुर्दश^२ वा^३ चित्तीरूपधाय^४
 शेषमवाञ्चमक्ष्णयापच्छिन्द्यादर्धमुद्धरेत्तस्य नित्यो विभागो^५
 यथायोगमिष्टकानां ह्रासवृद्धौ ॥ १६ ॥ अष्टमः ॥

कूर्मचितं चिन्वीत यः कामयेत ब्रह्मलोकमभिजयेयमिति
 विज्ञायते^१ । इयाः खलु कूर्मा भवन्ति वक्राङ्गाश्च परिमण्ड-
 लाश्चविशेषात्ते^२ मन्यामहे^३ । अन्यतरस्याकृतिरित्यथाग्निं विमि-
 मीते^४ । चतुरश्र आत्मा भवति^५ । तस्य दश प्रक्रमाः पार्श्वमानी^{१०}
 भवति^६ । तस्य द्वाभ्यांद्वाभ्यां प्रक्रमाभ्यां^७ । स्वक्तीनामपच्छेदः^८
 पूर्वस्मिन्ननीके प्रक्रमप्रमाणानि चत्वारि चतुरश्राणि कृत्वा तेषां
 ये अन्ये ते अक्ष्णयापच्छिन्द्यादेवं दक्षिणत एव पश्चादेव-
 सुत्तरतः^९ । स आत्मा^{१०} शिरः पञ्चपदायाममर्धपुरुषव्यासं^{११}
 तस्या^{१२}सौ प्रक्रमेणप्रक्रमेणापच्छिन्द्यात्सत्त्वपच्छेदे^{१३} पादा-^{१४}
 नुन्नयेत्तस्य द्विपदाक्ष्णया तिरश्ची तद्विगुणायाममनूची^{१५} । तस्य
 द्विपदाक्ष्णया पूर्वम^{१६}समपच्छिन्द्यादेतेनेतरेषां पादाना-

१ पंचमेन M.

२ वधीरूपधाय M.

३ See XVII. 30 : 309. 6.

४ परिसंख्यांगां U.

५ प्रक्रमेण once M.

मपच्छेदा व्याख्याता^१ अपरयोः पादयोरपरावृत्तावपच्छि-
 न्दादेव^२ सारनिप्रादेशः सप्तविधः संपद्यते^३ तस्येष्टकाः कार-
 येत्युत्पद्य चतुर्थ्यस्तासामर्थाः^४ पाद्याश्चाध्वर्धपाद्याश्चतुर्भिः^५
 परिगृह्णीयात्प्रक्रमेण द्वाभ्यां पदाभ्यां पदसविशेषेणेति^६ ते द्वे^७
 यथा दीर्घसंज्ञिष्ठे स्यातां तथैकां कारयेद्विपदाच्छेषार्धेन
 समचतुरश्रमेकामुपधाने शिरसो ऽग्रे चतुरश्रमुपदध्याद्धृ-
 समुख्याववस्तात्पञ्चपञ्च चतुरश्र द्वे द्वे पादेष्टके इति पादेष्-
 पदध्याद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टका^८ उपदध्याच्छेषमग्निं^९ चतुर्भा-
 गीयाभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेदपरस्मिन्प्रस्तारे
 शिरसो ऽग्रे हृसमुखीमुपदध्यात्पादेष्टके अभितस्तयोरवस्ताद-
 भितो द्वे द्वे अध्वर्धपाद्ये^{१०} विषूची^{११} तयोरवस्तादभितश्चेदसंज्ञिते
 द्वे पादेष्टके^{१२} द्वे द्विपदे तिस्रस्तिस्रो ऽर्धेष्टका इति पादेष्-
 पदध्याद्यद्यदपच्छिन्नं तस्मिन्नर्धेष्टकाः पदेष्टकाश्चोपदध्याच्छेषमग्निं
 चतुर्भागीयाभिः प्रच्छादयेदर्धेष्टकाभिः संख्यां पूरयेत्^{१३}
 १५ ॥ २० ॥ नवमः ॥

१ ०रपरावृत्तावप० M.

२ चतुर्थ्यस्ता० B, but cp, XXX. 10 : 403. 9.

३ ०ध्वर्धपाद्यां चतुर्भिः Thibaut, but cp. XXX : 10 : 403. 10.

४ om. T, but cp. l.c.

५ Thus M ; तस्मिन्नर्धेष्टकाश्चोप० B, and Thibaut ; तस्मिन्नर्धेष्टकाः पदेष्टका-
 श्चोप० U (rightly ? cp. XXX. 10 : 404. 16).

६ अध्वर्ध० T.

अथापरः^१ पुरुषस्य षोडशीभिर्विंशतः^२ सारन्निप्रादेशः
 सप्तविधः संपद्यते^३ तासां पञ्च षोडशीरपोद्धृत्य शेषाः परि-
 मण्डलं करोति^४ तदुत्तरेण द्रोणचिता व्याख्यातमथ ताः पञ्च
 षोडशस्ताभिरवान्तरदिक्षु पादानुन्नयेच्छिरः^५ पुरस्तान्तासां
 परिकर्षणं व्याख्यातं^६ प्रधौनाः सप्तधा विभागः^७ प्रधिमध्यमाः^८ ५
 प्रक्रमव्यासा भवन्ति^९ यदतिरिक्तं संपद्यते तच्चतुरश्राणा-
 मध्यर्धाभिर्योयुज्येतापरस्मिन्प्रस्तारे पादानां शिरोवद्विभागः
 शिरसः पादवद्व्यासं चितुयाद्यावतः प्रस्ताराः^{१०} श्विकीर्षत्कूर्मस्थान्ते
 तनुपुरौषमुपदध्यान्मध्ये वज्रलमेतदेव^{११} द्रोणे विपरीतमथ हैक
 एकविधप्रभृतीन्प्रउगादीन्ब्रुवते^{१२} समचतुरश्रानेक आचा- १०
 र्यास्तस्य करणा द्वादशेनेष्टकाः कारयेत्तासामर्धाः पाद्याश्चाथा-
 श्वमेधिकस्याग्नेः पुरुषाभ्यामो नारन्निप्रादेशानां^{१३} प्राकृतो^{१४} वा
 चिशुणस्त्रिस्तावो ऽग्निर्भवतीत्येकविंशो ऽग्निर्भवतीत्युभयं
 ब्राह्मणमुभयं ब्राह्मणम्^{१५} ॥ २१ ॥ दशमः ॥

॥ इति शुल्वसूत्रं समाप्तम् ॥

१ ०विंशतं B U, विंशतंशतं M.

२ Thus my copies; before शिरः Thibaut reads पञ्चम्याः but the locat. cannot be correct and पञ्चम्याः would be superfluous.

३ Thus my copies; प्रधिमध्याः Thibaut, but cp. XXX. 18 : 411. 2.

४ एव only in U and in one of Thibaut's MSS.

५ Thus H U, प्रकृतौ B, ता M.

६ See XXVI. 10 : 285. 4, where, however, only the first brāhmaṇa is found.

अथातः प्रवरान्याख्यास्यामः^१ सप्तानामृषीणामगस्त्याष्ट-
मानां^२ पक्षा भवन्ति^३ त्रयः पक्षा भृगूणां पञ्चार्षेया वत्सा
विदा आर्ष्टिषेणाश्चत्वार एवाङ्गिरसः कौमण्डा दीर्घतमा
रौचायणा^४ गर्गाश्च^५ गर्गाणां चार्षेयो विकल्पो^६ विश्वा-
मित्रपक्षे^७ पूरणा द्वार्षेयाः^८ शुनकवसिष्ठा^९ एकार्षेया^{१०} अतो
ऽन्ये त्रिप्रवरा भवन्त्येतेषु भृग्वङ्गिरसो भिन्नविवाह^{११} कुर्वते
न चेत्समानार्षेया बहवः स्युरिति मतं बौधायनस्येति^{१२} ॥ १ ॥

अथातः^{१३} ऊर्ध्वानध्वर्दुर्दृणीते^{१४} ऽसुतो ऽर्वाचो होतेत्येष
एवोभयोः सर्वचोद्देशो^{१५} द्वार्षेयसंनिपाते ऽविवाहस्त्यार्षेयाणां^{१६}
१० द्वार्षेयसंनिपाते ऽविवाहः पञ्चार्षेयाणामसमानप्रवरैर्विवाह^{१७}

१ ऽषामगस्त्याष्ट० Be U.

२ रौच्या० G M T.

३ ऽवशे Be U.

४ शुनकावसिष्ठा BU.

५ According to the Pravaramañjari the reading ऽभिन्न० is also admissible.

६ Here ends the first k. according to Be U; according to the other MSS. it ends after ऽचोद्देशः (line 9); but the Pravaramañjari remarks इतिकरणमध्यायपरिसमाप्तिबोधनार्थम् ।

७ Thus all the MSS. and Āp. XXIV. 5. 8; r. अथेत and cp. Āp. II. 16. 9.

८ ऽवोर्ध्वान० Be U.

९ Thus T M; ऽषांसमानप्र० Bu G; Be U and Pm om. the two words असमा० विवाहः; cp. Āśv. śrs. parīṣiṣṭa (p. 891 of the Calcutta edition).

एक एव च्छिष्यावत्प्रवरेष्वनुवर्तते । तावत्समानगोत्रत्वमन्यत्र^१
 भृग्वङ्गिरसां^२ गणादिति^३ पञ्चानां त्रिषु सामान्याद्विवाह-
 त्विषु द्वयोः । भृग्वङ्गिरोगणेष्वेव शेषेष्वेको^४ ऽपि^५ वारये-
 दिति^६ ॥ २ ॥

भृगूणामेवादितो^१ व्याख्यास्यामो^१ मार्कण्डेया माण्डूका^५ ५
 माण्डूक्याः कांस्य^२ आलेखना दार्भायणाः^३ शार्कराचा^४

१ Instead of अन्यत्र Be U ऋते ।

२ ०ङ्गिरोगणा० Be U, ०ङ्गिरसां गणाच्च T M G, omitting the following passage; गणैरिति Bu, equally omitting the following passage.

३ एकै instead of एको Be U.

४ This śloka is found only in Be U of the MSS.; it is not treated by the author of the Mañjarī, but we find it cited in the Gotrapravarānirṇaya of Raghunātha, in the Saṃskāraratna-mālā p. 418, the Prayogaratna fol. 64. C. 1, the Nirṇayasindhu, III, fol. 30. a. 5. Instead of एव we find I sometimes cited with एवं (rightly ?). Instead of पिवारयेदिति Be U have विवाहयेदिति and the metric bhāṣya on the Pravaraparīṣiṣṭa of Kāty. (Verz. der Berl. HSS. I. p. 62, 25) has निवारयेत्; Gopināthadikṣita (Ratna-mālā l.c.) remarks : शेषेष्वेको ऽपि प्रवरः समानश्चेत्तद्विवाहं वारयेदित्यर्थः ।

५ भृगूनेवादितो Be U; एव om. Bu T Pm Pn.

६ Thus M G Bu, माण्डूका T; माण्डूकेया Be U Pm Pn Rm.

७ Thus G T Pn: कांस्य Pm, कांसव M, कांस्य Bu; कांसिया Be U Rm.

८ दर्भा० M Bu.

९ Thus G Pn; शा (or श) शार्कराच्या the other sources.

देवतायनाः^१ शौनकायना माण्डूकेयाः^२ पार्षिकाः^३ साङ्गाः^४
 प्रान्तायनाः^५ पैलाः पैङ्गलायना दाभ्रेषयो^६ बाह्यकयो^७ वैश्वा-
 नरयो वैहीनरयो^८ विरोहिता^८ बार्हा^९ गौडायणा^{१०} ऐष्टेषयः^{११}
 काशकृत्स्ना वाग्भूतया^{१२} ऋतभागा^{१३} ऐतिशायना जानायनाः^{१४}

१ Thus Bu U Rm Pn, देवता० or देयता० the other sources.

२ Thus M G Rm; माण्डूकेया Bu; T om.; साधूकेया the others.

३ Thus M G Bu Pn Pm; T om.; पार्षिकाः the others.

४ ? सांक्रान्तायनाः Bu (grantha), सांक्रान्ता० M G, सांक्रान्ता० Be U, शांकाः प्रजायनाः Pm, साक्रांप्रान्ता० Sk, साक्रा. प्रान्ता० Rm, सांक्राः प्रान्ता० Pn (cp. gaṇa aśvādi).

५ ? Thus M G T Pn, दाभ्रेषयः Bu, दाभ्रेषकयो U, दाभ्रेषकाकयो Be, दाभ्रेषकाः Sk, राभ्रेषकयो Pn.

६ वा० M Pn Be U.

७ Thus M T Rm Pn; वैहीनराः Bu, वैहीनरयो G, वैहीनरयो Be U, वैहित० Sk (cp. PW. s. v. विहीनर) ।

८ Thus Be U Pm Pn; विलोहिता M G T Bu, वैरोहिता Sk Rm.

९ ? Thus M Pm, बार्हा G T, बर्भाः Bu, बाह्या the others.

१० ? Thus M G T Bu, गोडायणा Pm, गोडायना Rm, कौकायना Be U.

११ Conjecturally. यष्टेषय M G T, यष्टेषयः Bu, है (or है)केया Be U Pm, ष्टीकयः Rm, टीकयाः Sk, हैकयः Pn.

१२ ? Thus G T; वाग्भू० M, वाक्भू० Bu, बाह्वतका Be U, वाह्वतका Rm Pm, बाह्वतका Sk, वाह्वतका Pn.

१३ ऋत० Be U, ऋत० Rm Sk Pn.

१४ Thus (and cp. gaṇa aśvādi) T Bu Pm Pn, जाणा० M, जान्ना० G, जानायनाः Be U Sk, जानायनाः Rm.

पाणिनिर्वाल्मीकि स्थौलपिण्डयः शैखावता^१ जिहीतयः^२
 सावर्णिर्वाकायना^३ बालायना सौकृतयो मण्डवित्त्वौविष्टयो^४
 हस्त्याग्रयः^५ शौद्रुकयो^६ वैकर्णा^७ औपजिह्व^८ औरग्रयः^९
 काम्बलोदरयः^{१०} काठोरकृद्वैहलिर्विरूपाचा^{११} वृकाश्वा उच्चैर्म-
 न्यवो दैवमत्या^{१२} आर्कायणा^{१३} मार्कायणाः काङ्गायना^{१४} ५

१ ? Thus M G ; शैखामिताः Bu, शौखावता T, सौषावता Be U, सौपा-
 तवाः Sk Pn, सैषातवा Pm, सैषातवा Rm.

२ Thus Be U Pm Pn Rm ; जिहि० T Sk, जिह्वतयः G, जिह्वतीयः
 M, जिहीतयः Bu.

३ Thus Be U Pm Pn Rm Sk ; वाकायना T, वार्कायणा G, वाकायना
 M, शाकायनाः Bu ; वाकायनि Mān. sū., वागायना Laugākṣi.

४ सौविष्टययो M G T, सौविष्टकपथाः Bu.

५ ? Thus Be U Pm Sk ; हस्त्यग्रयः G T, गस्त्यग्रयः M, अगस्त्यग्रयः Bu,
 हस्त्याग्रयो Pn, हस्ताग्रहः Rm, हस्ताग्रयः Sk.

६ Thus M G T Sk Rm Pn ; सौ० Pm, सैद्रुकयः Bu, रौद्रकायो Be U.

७ Thus Bu Rm ; the others have वैकर्णा, वैकर्ण्या, वैकर्ण्या or
 वैकरार्या (cp. Pān. IV. 1. 117).

८ Thus G only ; द्रो० M T ; द्रो० Be U Pm, सौ० Bu ; द्रोणकजि०
 Rm Sk, द्रोणकजि० Pn.

९ Thus M G T Bu, औरग्रयः all the others.

१० कांबरोदरयः M G T, कांबनो० Bu, कांबोदयः Be U, कांबलोदरयः Sk
 Rm, कांबलोदयः Pm.

११ ? Thus M G T ; काठकृत् Bu, कांबोदकृत् Be U Pn, वाकारकृत् Rm
 Sk, कचोरकृत् Pm (cp. कौठार ? gaṇa śivādi).—वैरूपाचा U, वैरू-
 पाच्या Be.

१२ Thus M Bu T ; दैवमत्या G, देवमत्या Pm, दमत्या the others.

१३ Thus (as Laugākṣi) M G T Bu, आर्कायणा the others.

१४ Thus M Bu Be U Sk Pn ; काङ्गायना G, कांवायना T.

वायवायनिनो^१ शंकरवाः^२ कारववश्चान्द्रमसा^३ नाङ्गिया
 अनुपेया^४ याज्ञिका^५ जावालिर्वाङ्गमित्रायणा^६ अपिश्र-
 लयो^७ वैष्टपुरेया लोहितायना^८ उष्ट्राचा नाडायनाः^९ शार-
 दतायना^{१०} राजितवाहा^{११} वत्सा वात्स्यायना^{१२} इत्येते वत्सालेषां
 ५ पञ्चार्षेयः प्रवरो भवति^१ भार्गव च्यावनाप्रवानौर्व जाम-
 दग्न्येति होता^१ जमदग्निवदूर्ववदप्रवानवच्छावनवद्भृगुवदि-
 त्यध्वर्युः^१ ॥ ३ ॥

१ ? Thus M G Bu, वायवोश्चधनिनः T, वायव (or वा)वम्यायनाः Be U, वायवायनिनः Pn, वायनश्चायनिनः Rm, वापनयः वायनिनः Sk, वायकावावाया-
 यिनः Pm (cp. वायव्यायन Mān. sū).

२ Thus (with Mān. sū.) Pm, शंकरवः M G T, शंकरः Bu, शंकर-
 राश्वाः Be U, शार्ङ्गरवाः Rm, शार्णरवाः Sk.

३ कारवव० G, कारवव० T, कारववः Bu, कारववः M, कारववः Pm.
 Not found in any of the other MSS. or nibandhas; cp. perhaps
 कालवव of Āp. XXIV. 9. 1, although there as Viśvāmitra.—
 ०मसा Be U T Sk Rm, ०मसो M Bu G Pm Pn.

४ ? Thus M G T Bu, नौपेया Be U Pn, नौपेया Pm, नौपेया Rm,●
 लौवेय Sk.

५ Thus M G T Bu Rm; याद्रिया Be U, याज्ञिया the other
 nibandhas.

६ Instead of जावालिः (cp. Āp. XXIV. 5. 14.) M G T Bu have
 पारिमण्डलिः, cp. पारिमण्डनि of Laugākṣi.

७ Thus Be U Pm Pn Sk Rm; अपिश्रालेयो or अपिश्रालेयो M G
 T Bu.

८ रो० Be U, लो० Pn (perhaps better).

९ See Pāṇ IV. 1. 99; नाडायनाः M G T Bu; नाडायनाः the
 others.

१० Thus all exc. T and M, which have शारद० ।

११ Thus M G Bu T; राजितवाहा Be U Pm, राजितवाहा Pm Sk.

१२ Thus Be U Pm Rm Pn Sk; वानावादा G, वानावाद्या M T,
 नवाद्याः Bu.

विदाः शैलाः श्रवटाः शैलाः^१ प्राचीनयोग्या^२ अभयजाताः^३
 काण्डरथयो वैदभृताः^४ पुलस्तय^५ आर्कायणा^६ मांकायणा^६
 नाश्रायणाः क्रौञ्चायना भुञ्जायना^७ जामलायना^८ इत्येते
 विदास्तेषां पञ्चार्षेयः प्रवरो भवति^१ भार्गव च्यावनाप्रवानौर्व
 वैदेति होता विदवदूर्ववदप्रवानवच्छावनवद्भृगवदित्यध्वर्युः^१ ५
 ॥ ४ ॥

आर्ष्टिषेणा नैरथयो^९ ग्राम्यायणाः^{१०} काण्डयश्चान्द्रायणाः^{११}
 प्रौढकलायनाः^{१२} सिद्धाः सुमनायना गौराभिराभिरित्येते^{१३}

१ Found only in M G T and Be U.

२ योग M G T Bu.

३ Thus also (and cp. gaṇa *gargādi*) Laugākṣi and Mānava ;
 अभयदानाः Be U and the nibandhas.

४ Thus (and cp. gaṇa *gargādi*) corrected in acc. with the
 Mānava text ; वैत० M G T Bu, वैत० Be U and the nibandhas.

५ Thus M G T Bu ; पुलस्तय Pm, पुलस्त्य the others.

६ Perhaps these two (cp. p. 418. 5), the last of which is
 missing in Bu, ought to be cancelled.

७ Thus M G T Bu ; भुञ्जा० Be U ; fails in all the nibandhas.

८ ? Thus Be U ; जामला G, जालो M, जमला T, बोधाः भार्गवः Bu ;
 नालामला Pm.

९ Thus the MSS. and Pm Pn ; नैष्ठययो Rm Sk.

१० ग्राम्यायणयः Rm perhaps rightly, cp. gaṇa *tikādi* and ग्राम्या-
 यणि of Laugākṣi.

११ ? काण्डय० M T, काण्डया० G, काण्डकः Bu ; काम्यायना० Be U, कार्पा-
 यनाः Rm Pn, कारणायनाः Pm, काणायनाः Sk.

१२ Thus M G T, पाण्डकायनाः Bu, प्रौढकलायनाः Be U Pn Pm Rm,
 प्रौढकलायनाः Sk.

१३ Thus M T Pm ; गौराभिराभि० G, गाराभि० (omitting आभिः) Be
 U, गौरा Bu, गौराभिः Sk Rm, गौराभिःराभिः Pn.

आर्ष्टिषेणस्त्रिषां पञ्चार्ष्टयः प्रवरो भवति ^१ भार्गव च्यावनाग्र-
वानार्ष्टिषेणानूपेति ^२ होतानूपवदृष्टिषेणवदग्रवानवच्छावनवद्भृगु-
वदित्यध्वर्युर्वत्सा विदा ^३ आर्ष्टिषेणा इत्येतेषामविवाह ^४ एते
पञ्चावन्तिनः ^५ ॥ ५ ॥

यस्का मौनो ^६ मूको ^७ बाधूलो वर्षपुष्यो बालियो ^८
राजिततायिनो ^९ दुर्दिनो ^{१०} भास्करो देवन्तायनो ^{११} बाष्कलियो ^{१२}
माध्यमेया वाश्यः ^{१३} कौशाम्बेयाः कौटिल्याः ^{१४} सत्यकश्चित्रसेना ^{१५}

१ Thus the pravara in Be U and all the nibandhas (cp. Āp. XXIV. 5. 15); the four other MSS. are more or less confused.

२ The words after अध्वर्युः given only by Be U T Bu Pm, but in Be U: °विवाहस्त्रिषां पञ्चावन्तिन इति ।

३ Thus Be U and the nibandhas; मौना G, मूनो T M, असुनः Bu.

४ मुको Be मूका G, मौको Rm.

५ ? Thus T Bu M, बाळायो G; माताबाळोयो Be U, मातलयो Pm, भागलियो Rm Sk, नागलियो Pn.

६ Thus all (°तायिनो Be U, रातिन° Pm), the other nibandhas substitute a name from the Laugākṣi pravarasūtra (भागविज्ञेयो) ।

७ दुर्दिनो Be U.

८ ? (cp. p. 417. 1) Thus M G Be U Pn, देवन्तायना T, देवन्तायना Pm, देवजायनो Sk.

९ ? Thus Be U, बाष्कलयो T G, बाकलेयः Bu, बाकलयो M, बाकलया Pm, वार्कलियो Pn Rm Sk.

१० Thus M Bu वाश्यः G T वासयः Be U and the nibandhas.

११ Thus Be U, कौटिल्याः M, काटिल्याः Bu, क्रौटिल्याः T, कौण्डल्याः G; after this name Be U have सप्तकेयाः क्रौविल्याः, the last name (instead of कौटिल्याः) also Rm Sk Pn, कौविल्याः Pm.

१२ Instead of सत्यक° (thus Be U M T Pm) सम्यकि° G, ससकः Bu, सत्यकयः Pm, सत्यकथाः Rm, सत्यकपयः Sk.

भागन्तयो वार्काश्चकय^१ औक्था^२ औगचितयो^३ भागुरित्यय
दत्येते यस्कास्तेषां अर्षेयः प्रवरो भवति^४ भार्गव वैतह्व
सावेतसेति^५ होता^६ सवेतोवद्दीतह्ववद्भृगुवदित्यध्वर्युः^७ ॥ ६ ॥

मित्रयुवो^८ रौक्षायनाः^९ शायण्डिनाः^{१०} सापिण्डिनाः^{११}
सुराभिना^{१२} माल्या^{१३} बाल्या^{१४} महाबाल्यास्ताक्ष्यायणा

१ Thus emended (cp. वृकाश्चकिक of the Laugākṣisūtra); वार्काश्च-
कय M G T, वातार्काश्चकेय Be U.

२ ?? औत्था M, औक्था T, औत्ता G, औत्थाः Bu; Be U and the
nibandhas omit this name.

३ ? औगचित्यो G, औगचितयो Be U, औक्चितयाः T, औकचितया M,
औगीः चितयाः Bu.

४ The MSS. exc. Bu (which has साचेतसेति) and Pm Sk, have
all सावेदसेति ।

५ Instead of सवेतोवत् MSS, exc. Bu (which has सचेतसवत्) and
Be U (which have सवेदोवत्), all सवेदसवत् ।

६ Thus Be U and the nibandhas; मित्रयूणा M G T, मित्रायणाः Bu.

७ Thus (and cp. Census p. 120) Be U (after शायण्डिनाः, after
मित्रयुवो they have रौक्षायणाः), रौक्षायनाः Rm, रौक्षायणाः Pm, रौक्षायनाः
Sk, रौक्षायणाः G, रौग्यायणाः M T, रौग्यायणाः Bu.

८ ? Thus T, शायण्डिनाः M, शण्डिनाः Bu, शारंडिना Be U. All
the other MSS. and the nibandhas om. this name. Be U ins.
after it (cp. foregoing note) रौक्षायणाः ।

९ ? Found only in Be U (सापिंडायनाः) G (सापिण्डिनाः), Sk and
Rm (सापिण्डिनाः), Pn (सापिण्डिनाः) Pm (सापिण्डिनाः). The Census l.c.
has *sāpindana*.

१० Thus T Bu, सुराभिना G, सुराभिनेयाना M, सुरभिनेया the others.

११ ? Thus Be U and all the nibandhas; बाल्या M G, बाल्या T,
बाल्याः Bu.

१२ Thus Be U, यबाल्या M, यबाल्या G, यबाल्या T, यबाल्याः Bu; all the
nibandhas om. this name.

श्रौतुद्यायणा^१ वाजायना^२ मादाघयः^३ कैतवायना इत्येते
मित्रयुवस्तेषां^४ आर्षेयः प्रवरो भवति^५ भार्गव वाध्यश्च दैवो-
दासेति होता^६ दिवोदासवदध्यश्च वङ्गुवदित्यध्वर्युः^७ ॥ ७ ॥

वैन्याः पार्था वाष्कलास्तेषां^८ आर्षेयः प्रवरो भवति^९
५ भार्गव वैन्य पार्थेति होता^६ पृथुवदेनवङ्गुवदित्यध्वर्युः^७
॥ ८ ॥

शुनका गार्त्समदा यज्ञपयः^{१०} सौगन्धयः^{११} खार्दमा-
यना^{१२} गाङ्गायना^{१३} मत्स्यगन्धाश्चौचाः^{१४} ओत्रियास्तैत्तिरीयाः^{१५}

१ ? Thus Be U; उरुद्यायणा M G, उच्चायणा Pn, उरुक्षमायणाः Bu; T and the other nibandhas om.

२ ? Thus Be U Pm; वाजायना M G T, वाजायनाः Bu; not in the nibandhas.

३ Thus (and cp. मदाघ) M G, मादापयः T, मदार्पयः Bu, माजायनाः Be U, माजादया Pm.

४ मित्रयवः M T, मित्रायणाः Bu.

५ Instead of वाष्कलाः, Bu पाक्कलाः, T पाक्कलाः, Pm वाक्कलाः । After this name Be U add शाकलाः, Bu adds श्वेताः, Sk, श्वेताः, Rm and Pn श्वेताः (cp. Āśv. XII. 10 11). In M the *vainyāḥ pārthāḥ* are left out. The Census report has as fourth name *shveta*.

६ वैनः instead of वेनः MSS. exc Be U.

७ ? Thus all (perhaps better with the Laugākṣisūtra याज्ञपयः) the MSS. and Pm Pn, यज्ञपतयः G and Sk only.

८ Thus Be U Sk Pm; सौर्भकयः Bu, सपयः M T, सौपयः G.

९ खार्दः G only (खर्दमायनाः Lau., Mān.).

१० गाङ्गायनाः Bu.

११ Before चौचाः Be U have गार्भायणाः and after it चैत्रियाः ।

१२ Thus Be U Pm Sk; स्तित्तिरीयाः M G T, स्तित्तिरीयः Bu.

पत्नूला^१ इत्येते शुनकास्तेषामेकार्षेयः प्रवरो भवति^१
 श्रौनकेति होता^१ शुनकवदित्यध्वर्युर्गार्त्तमदेति होता गृत्स-
 मदवदित्यध्वर्युर्वा^१ ॥ ६ ॥ प्रथमः ॥

अङ्गिरसो व्याख्यास्याम^१ आयास्या आणीवेयाः^२ काचा-
 चयो^४ मृढाः^४ सात्यकयस्त्रैदेहाः^{६,७} कौमारवत्यास्तौण्डिर्दार्भि-
 र्देवकिः^८ सात्यमुग्रिः^८ कौवाच्या^{१०} बौध्या^{११} नैकरिः^{१२} स्वस्त्रैषकिः^{१२}

१ ? Thus T G, पत्नूला M, आपत्नूलाः Bu, पितृला Be, विपत्नूला U;—
 प्रत्नूलाः Sk, प्रत्युषाः Pn, both probably after the Laugākṣi—(प्रत्नूलाः)
 and the Mānavasūtra (प्रत्युषाः) ।

२ After the first अध्वर्यु Bu ins., omitting वा at the end, गार्त्तम-
 दानामेकार्षेयः ।

३ Conjecturally (cp. gaṇa śubhrādi on Pāṇ. IV. 1. 123);
 अग्निचेयाः M T, अग्निचेयाः Bu, ओणीवेयाः G, ओणिचेयाः Be U Pm, ओणि-
 वेयाः Pn, ओणिवेयाः Sk Rm.

४ कौचा० Bu; all the nibandhas om. this name.

५ ? Thus M G T Bu, मृदसंरथाः Be U, मृदरथाः the nibandhas.

६ सात्य० M G T Bu, सत्य० Be U and the nibandhas.

७ त्रैदेहाः Bu, त्रैदेयाः T, त्रैन्देहाः G M; खेदेहाः Be U, खेदेहाः Sk,
 खेदेहाः Pm Pn Rm, r. perhaps त्रैदेयाः ?

८ Instead of तौण्डिर्दार्भिः (thus Be U) तौण्डिभिः M T, तौण्डिकिः G
 Bu; instead of देवकिः, दैवकिः Rm Sk.

९ सुग्रि T, सुग्र M G, समदकिः Bu; सत्य० Be U Pm.

१० Thus (or कौवा०) Be U and the nibandhas; कौवाच्या or
 कौवाच्या M G T Bu.

११ बौध्या or बोध्या Be U Pm Pn Rm, वैभ्याः Sk; बौध्या M G T Bu
 (cp. Pāṇ. IV. 1. 107).

१२ Thus (नैकरि०) MSS. exc. Bu (करि०), Rm (नौकरि०), Sk
 (नौकरिः) ।

१३ I have adopted the reading, however doubtful, of Be U,
 which is supported by Sk Rm Pn; the four other MSS. have
 (in connection with the foregoing name) नैकरिष्टैषेकिः (G), नैक-
 रिष्टैषेकिः (M), नैकरिष्टैषेकिः (T), नैकरिष्टैषेकिः (Bu).

कीलालयः^१ कारुणिः^२ काठोरिः काशीवाजाः^३ पार्थिवा
इत्येत आयास्या गौतमास्तेषां अर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-
रमायास्य गौतमेति होता^४ गौतमवद्यास्यवदङ्गिरोवदित्य-
ध्वर्युः^५ ॥ १० ॥

५ शरद्वता^६ अभिजिता^७ रौहिण्याः क्षीरकरम्भाः सौमु-
चयः^८ सौयमुना^९ औपविन्दवो^{१०} राह्णगणा^{११} राणयो^{१२} मार्षणा^{१३}
इत्येते शरद्वता^{१४} गौतमास्तेषां^{१५} अर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गि-

१ किला० Bu G Pm Pn. . .

२ कारुणिः M only; the nibandhas, however, all point to का० । .

३ काशि० M G T Rm Pn; after this name Be U add काक्षीयाः ।

४ Instead of गौतम० and आयास्य० (thus Be U) गौ० and आ० the other MSS.

५ Corrected; शरद्वन्ता T, शरद्वन्ता M G Bu and the nibandhas;
शरद्वन्तो Be U; cp. Pāṇ. IV. 1. 102.

६ Thus Rm only, अभि० all the MSS. and the other nibandhas.

७ ? Thus Be U and the nibandhas; सौमुरयः M G T, सौमुर्यः Bu.

८ ? Thus Be U; सौधामुरा G T, सौधामुरा M, सौधामुरा Bu. Per-
haps two names: सौधाः, मुराः ?

९ R. औपविन्दवयः ? cp. gaṇa bāhvādi; औपविन्दवो Sk Rm Pn;
औपविन्दवो Be U Pm, औपविन्दवो M G T Bu.

१० Thus Be U, राह्ण० or राक्षो० the other MSS. and the nibandhas.

११ Thus (and cp. gaṇa pailādi) M G T, राण्येयाः Bu, गण्यो Be U
and the nibandhas.

१२ ? माषणा Be U Pm Pn, मार्षणा M G, मर्षणा T, माषणाः Bu,
भाषणाः Rm.

१३ शरद्वन्तस् Be U Bu (omitting गौतमास्), शरद्वन्ता G M, शरद्वन्ता T.

१४ गौतमास् om. Be U T.

रस गौतम शारदतेति होता^१ शरद्वद्गौतमवदङ्गिरोवदित्य-
ध्वर्युः^१ ॥ ११ ॥

कौमण्डा मामन्यरेषणा^२ मासुराक्षाः काष्ठरेषय^३ ऊजा-
यना^४ वानजायना^५ वाशय^६ इत्येते कौमण्डा गौतमांस्तेषां
पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसौचथ्य^७ काक्षीवत गौतम ५
कौमण्डेति होता^१ कुमण्डवद्गौतमवत्काक्षीवद्वदुचथ्यवदङ्गिरो-
वदित्यध्वर्युः^८ ॥ १२ ॥

दीर्घतमसां^९ पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसौचथ्य^{१०} काक्षी-
वत गौतम दीर्घतमसेति^{१०} होता^१ दीर्घतमोवद्गौतमवत्काक्षी-
वद्वदुचथ्यवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^{११} ॥ १३ ॥

१०

१ Thus Be U only, शरद्वतवद्गौतमः the other MSS.

२ Be U add मासरेषयः ।

३ Thus M G Bu, काष्ठरेषय T, काष्ठः Be U Pm, काष्ठरेषयः Sk,
काष्ठरेषयः Rm.

४ Thus (and cp. Āp. XXIV. 7. 1) M G, ऊर्जया T, औजायनाः
Bu, औजायना Be U Pm Rm Sk.

५ ? Thus MG, वाना T, Bu om. ; वाजायनाया Be U, वाजायन Pm,
वाजायनाः Sk Rm.

६ Thus Be U T G Sk, वाशय M Bu.

७ उचथ्य Be U and in the adhvaryu formula उचथ्यवत् ।

८ Thus Be U only उचथ्यवत् the other MSS.

९ Corrected (see, however, p. 415. 3) ; दीर्घतमस्य Be U, दीर्घ-
तमानां the other MSS.

१० Thus Be U (r. दीर्घः ?), दीर्घतमसेति the other MSS.

११ Thus Be U, दीर्घतमस्य the other MSS.

श्रौशनसा दिश्याः^१ प्रशस्ताः सुरूपान्ना महोदरा विग-
दकाः^२ सुबुध्या^३ निहता^४ गुह्या^५ इत्येत श्रौशनसा गौतमा-
स्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतमश्रौशनसेति होतो-
शनसवद्गोतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^६ ॥ १४ ॥

कारेणुपालयो वास्तव्याः^७ श्वेतौघाः पौञ्चिष्ठ्य^८ श्रौदज्ञा-
यना^९ बान्धुव्या^{१०} आजगन्धय^{११} इत्येते कारेणुपालयो गौतमा-
स्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतम कारेणुपालेति
होता^१ कारेणुपालवद्गोतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^{११} ॥ १५ ॥

वामदेवानां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस गौतम वाम-

१ Thus Be U G and the nibandhas; दिश्याः M Bu, दिश्यः T.

२ ? Thus M G T, विगदकाः Bu, विकदताः Be U and the nibandhas.

३ ? सुबुद्धा Be U Pm, सुबुधिया G, सुबुधन्या M, सुबुद्धयः Bu, सुबुध्या T,
सुबुद्धाः Sk, सुबुध्या Rm.

४ निहता Be U and the nibandhas exc. Rm.

५ Om. Be U Pm.

६ Be U add वामदेवा ।

७ Thus T, पौञ्चिष्ठ्य MG, पञ्चिष्टाः Bu, पौञ्चिष्ट्या Be U Rm, पौञ्चिष्टाः
Sk Pm.

८ ? (cp. श्रौदज्ञायनि *gana tibādi*) श्रौदज्ञायना M G, श्रौदुंजायना T,
श्रौदुज्यायनाः Bu, श्रौदुखंजायना Be U, श्रौदजा० the nibandhas.

९ ? Thus M G T, वान्धव्याः Bu, मधुचारा Be U and the nibandhas
exc. Sk (साधु०) ।

१० ? अजगन्धा Be U, राजगन्धयः M G T Bu, आजगन्धाः Rm,
अजगन्धा Sk.

११ कारेणुपालिव० Be U, कारेणुपालव० the other MSS.

देवेति होता^१ वामदेवज्ञोतमवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युर्गौत-
मानाः सर्वेषामेवाविवाहः^१ ॥ १६ ॥ द्वितीयः ॥

भरद्वाजाः^२ चाम्यायणा मामण्डा^३ देवाश्चा उदह्व्याः
प्राग्वश्रयो वाहलया^४ वाह्योगा^५ वासिनायनास्तैदेहा^६
आज्ञा^७ औक्षा^८ भूरयः पारिणद्धेयाः^९ शैखेयाः^{१०} शौद्धिक्य^{११} ५
ऊरुढाः^{१२} खारिणीवय^{१३} औपश्रयो वयोचिभेदा आग्निवेश्या

१ The last three words in M T Be U only, the last two omitting एव and adding इति at the end.

२ भर० (here and infra 432, 1) U only (and Sk Pm), all the others भार० ।

३ ? Thus M G, मामंया T, मामण्डाः Bu; मंगदा Be, मंगडा U Pm, मेङ्गडा Rm, भेगयाः Sk.

४ ? वाहलगा M G T, वालकाः Bu, वाहलक्षाः Sk, वहलभा Pm, वाह-
च्छा Rm, देवहेला Be U.

५ ? Thus Be U and the nibandhas; वन्ध्योगा T G, वन्ध्योगा M,
वण्डगाः Bu.

६ (cp. वासिनायनि P W) वाशिनायना० G, वाशिना० T M, वशिना० Bu;
वासनायना० Be U, वसीनायना Pm, वासीतायना Rm, वशीतायनाः Sk.

७ ? ? Thus M G T Bu, आज्ञा Be U, Sk Rm, अज्ञा Pm.

८ ? Thus Be U Bu Sk Rm Pm, औषा M, औष्या G, औषा T.

९ Thus Rm only, पारी० G, पारिणद्धेयाः Sk, पारिणद्धेयाः Be U M,
परिधेयाः T, परिणद्धेयाः Pm, वारिण्णेयाः Bu.

१० Thus M G T Bu, केशखेयाः Be U and the nibandhas.

११ Thus M G, शौद्धिक्य T. शौक्य Bu, शौद्ध्य Be U Sk, शौद्ध्य
Rm Pm.

१२ Thus G T Be U Rm, ऊरुढाः M, औरुढाः Bu, उरुढाः Sk,
उरुगः Pm.

१३ खार० Be U Rm.

वेधाः^१ शठा^२ गौरिवायनाश्वेलका^{३,४} स्तनकर्णा ऊरुत्ता^५ माण-
भिन्द्याः^६ काङ्गोदकास्तौज्वलयो^{७,८} वैलाः^९ खारणादयो^{१०}
भारुण्डेया माद्रपथयः^{११} सौरोभङ्गाः^{१२} शुङ्गा^{१३} देवमतय^{१४}

१ वेधाः Be U (the nibandhas om. this name).

२ Thus M Bu Pm, शम Be U, श्वला T, शं G शयः Sk, शवा Rm.

३ Thus (with न) Bu G Rm; गौरिवायनाः M, गौरिवायनाः Pm,
गौरिवायनाः Sk, गौखालारिवायनाः Be U.

४ ? Thus Be U T, °श्वेलका M G, खेलकाः Rm 'Sk, वेलकाः Pm,
चौरुताः Bu.

५ ? Thus M G, चौरुताः Bu, उरुता T, रुच Be U, ऋताः Sk
Pm Rm.

६ Thus M T; माणभिन्द्याः G, माणभिन्द्याः Bu, माणभिन्द्याः Be U
Rm, माणभिन्द्याः Sk (to be taken together with the foregoing
name ?).

७ ? Thus M G, काणोदकाः T, कासीदकाः Bu, कद्दीदकाः Be U (which
add : कांजीवकाः), कद्दीदकाः Rm, कद्दीदकाः Sk.

८ ? Thus M T Bu; °स्तौज्वलयो G, स्तौज्वलयो Be U, स्तौज्वलयो Pm,
स्तौज्वलायाः Sk Rm.

९ ? Thus Bu Sk Rm, वैलाः Be U Pm, वेणाः M G T.

१० Thus emended, cp. gaṇa bāhvādi; खारणादयो M G, °द्वयो T,
खारणादेयाः Bu, खारुणादेया Be U, खारुणादयो Pm.

११ Thus M G T, माचः Bu, भद्ररथा Be U, भद्राथयः Pm, भद्रादयः
Rm Sk.

१२ ? Thus M G T, सौरभगाः Bu, सौरभराः Be U Sk Pm, सौरभराः Rm.

१३ Thus Bu Pm Sk Rm, शुङ्गा Be U, शुभाङ्गा M G, शुभगा T.

१४ Thus, and cp. gaṇa taulyādi, M G T, देवमतः Bu Be U
and the nibandhas.

इषुमता^१ श्रौदमेघयः^२ प्रवाहणेयाः कल्माषा राजस्तम्भिः^३
 सुधूपकद्वाराहयो^४ वलभिकय^५ उग्रंगता^६ शालाहलयो
 देववेला^७ महावेला^८ निविष्टायना^९ धन्यायनाः^{१०} शालालयः
 शार्दूलयः कात्कला^{११} वाक्कला^{१२} सैह्यकेलाः^{१३} क्रौडायणाः^{१४}

१ R. ऐषुमता ?

२ Thus, and cp. *gaṇa pailādi*, Be U Rm; श्रौदमे० Sk; श्रौदो-
 मेघयः M G, वैदादोदमे० T, दोदमेघयः Bu.

३ Thus M G Bu T Pm, संवाः Be U, संवयः Rm Sk.

४ Thus M G T Bu, साधुपकृतयो Be U, संधोपकृतयः Sk Rm,
 संयोधोपकृत Pm.

५ Thus (and cp. *वाराह्य P W*) M G T, पराहया Bu, राहयो Be U,
 पराहरयो Pm Rm Sk.

६ Thus M G T, वलभौकयो Pm, वलभौकयो Rm Sk; उपलभिकयाः
 Bu, वलभयो Be U.

७ ? ? ? Thus M G T, इन्दोहताः Bu, उद्रांगयथाः Be U Sk, उद्रांगपथाः
 Pm Rm.

८ Thus M G T Bu, वेदवेल Be U, वेलाः Sk, वेदवेला Rm, वेदवेला-
 यना Pm.

९ Only in M G T Bu.

१० ? Thus M G, निपिंदायना T, रज्यायनाः Bu; हत्यायना Be U Pm
 Rm Sk.

११ Thus (and cp. *gaṇa aśvādi*) M G T Bu; Be U
 and the nibandhas omit this name.

१२ ? Thus G Bu, कार्कलाः T (cp. perhaps Pāṇ. IV. 2. 145),
 कात्कला M, कालाचला Be U, काचला Rm Pm, काचलयः Sk.

१३ ? Thus M G, वाक्कलाः Bu, फाक्कलाः T, वा (or वा)क्कलाः Be U
 and the nibandhas.

१४ ? Thus G; कलाः M, सैह्याः कैन्दाः Bu, सैह्यकेलाः T, सत्यकेताः Be
 U, सत्यकेयाः Sk, सैह्यकेयाः Rm, सैह्यकेषाः Pm.

१५ क्रौडा० T, क्रौडा० M G Bu, क्रौडा० Be U, क्रौडा० Pm, क्रौडा० Sk,
 क्रौडा० Rm (क्रौडायन Kāṭy.).

क्रौडिल्या^१ ब्रह्मस्तम्भा राजस्तम्भा अग्निस्तम्भा वायुस्तम्भाः
 सूर्यस्तम्भाः^२ सोमस्तम्भा^३ यमस्तम्भा इन्द्रस्तम्भा विष्णुस्तम्भा
 यज्ञस्तम्भा^४ आपस्तम्भा ये चान्ये स्तम्भशब्दाः^५ खिष्टा^६
 आरुणसिन्धुः^७ कौमुदगन्धिः^८ शक्तिः^९ कौग्निवायना^{१०} आत्रेया-
 यणाः^{११} भामण्याः^{१२} धूमगन्धाः^{१३} कुक्काः^{१४} कौकाक्षयो नैतुन्दयो
 दार्भयः श्लामेया मत्स्यक्रापाः^{१५} कौकायनाः^{१६} कारुपथयः

१ ? Thus M G Pm, क्रौडि० T, काडिल्याः Bu, कौडिल्या Be U
 कौडिल्याः Rm Sk.

२ Thus Be U and the nibandhas; सौम० सूर्य० M G; Bu om.
 सोम०; in the following names the order is somewhat different
 in the MSS.

३ Only in M G T Bu.

४ स्तम्भस्तवशब्दा Be U (cp. Āp. XXIV. 7. 1).

५ Om. Be U and the nibandhas.

६ Thus M G T; आरुणसिन्धु Pm, अम (or अम)णसिन्धव Be U,
 आरुणाः (or आरुणाः) सिन्धवः Sk Rm.

७ गन्धयः Be U and the nibandhas.

८ Instead of these two names Be U and the nibandhas have
 one name : शिखायना ।

९ Thus (and cp. gaṇa aśvādi) Be U Pm, मात्रेयायणा Rm Sk,
 आत्रेयण M G T, आत्रेयाः Bu.

१० ? Thus Be U; भामण्याः the nibandhas; भामण्या M G T, यम-
 मासत Bu.

११ Om. Be U and the nibandhas.

१२ ? Thus M G T, कोकाः Bu, कुक्काः Be U Pm Rm Sk.

१३ ? Thus Be U Pm Rm, ०क्रापाः Sk, मत्स्यक्रौडाः Bu, ०कायाः M
 G T.

१४ ? Thus (and cp. Āp. XXIV. 7. 1.) T, केकौ० M G, काक्ष्यायणाः
 Bu, कारुणायनाः Be U and the nibandhas.

कारौषायणाः^१ काम्बल्या^२ इत्येते भरद्वाजक्षिषां^३ चार्षेयः
प्रवरो भवत्याङ्गिरस बार्हस्पत्य भारद्वाजेति होता^४ भरद्वाज-
वद्धृहस्यतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^५ । ॥ १७ ॥

रौचायणानां^६ पञ्चार्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस बार्हस्पत्य
भारद्वाज वान्दन मातवचसेति होता^७ मतवचोवदन्दनव-
द्भरद्वाजवद्धृहस्यतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^८ । ॥ १८ ॥

गर्गाः सांभरायणाः सखीनयो^९ गन्धरायणा^{१०} बाङ्गल-
कयो^{११} अष्टका^{१२} भ्राद्रविन्दवः^{१३} क्रौष्टुक्यः^{१४} सौयामुनिर्भाजि-

१ कारौ० Be U G Pm, कारि० the other MSS. and Sk Rm.

२ ? काम्बल्या Be U, काबल्या G T Bu, काबाल्या M, कावल्या Pm Sk Rm.

३ भार० M G T Bu Be, भर० U Pm.

४ रौचा० (and cp. p. 415. 4) G Be U Sk Rm; रौच्या० M G Bu — In Be and U of the MSS. only and in Sk Rm Pn of the nibandhas (not in Pm), a list of nine names is given finishing with इति रौचाः, taken, as it seems, from the Kātyāyana pravaraśūtra, cp. Verz. der Berl. HSS. vol. I, p. 56, l. 30 sqq. The raukṣāyaṇas correspond with the ṛkṣas of Āp and Āśv. and the rukṣa-bharadvājas of the Mānavasūtra (cp. also Verz. l.c. p. 60, l. 23).

५ Thus Be U G Pn; सखीन (or त)यो the nibandhas; सांखिनयो T M, सांखनाःयो Bu.— After this name Be U add अयसांख्यायना ।

६ सांभरायणाः Sk Rm.

७ Thus Be U M G Pm Pn, बङ्ग० T, बाङ्गलका Bu, बाङ्गलयो Sk Rm.

८ Thus (and cp. gaṇa upakādi) M G T Bu Pm; भ्राद्रका Be U, भ्राद्रकतो Sk Rm Pn.

९ अष्ट० M T, अष्ट० Bu.

१० क्रौष्टुक्यः Be U, क्रौष्ट० Rm Sk, क्रौष्टुक्यः G T, क्रौष्ट० M, क्रौष्टका Bu.

नाक्षत्रेया^{१२} होत्रापचयः सत्यापचयः काणायना^३ औपमत्क-
 टायना^४ जाणवत्पलाशशाखावन्तयः^५ संग्रहतुल्या^६ वैदुहा^७
 निखोहताः^८ कारिरौतिः कैवल्या^९ राजयः^{१०} पौलय इत्येते
 गर्गाक्षेपां पञ्चार्षयस्त्यार्षेयो वा प्रवरो भवत्याङ्गिरस बाह्व-
 १ सत्य भारद्वाज ग्रैव्य गार्ग्येति होताङ्गिरस ग्रैव्य गार्ग्येति
 वा^१ गर्गवच्छिनिवद्भरद्वाजवद्बृहस्पतिवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युर्गर्ग-
 वच्छिनिवदङ्गिरोवदिति वा^१ भरद्वाजानां सर्वेषामेवा-
 विवाहः^{११} ॥ १६ ॥ तृतीयः ॥

१ सीधा० G T, सीजा० Bu.

२ ? भजिनाक्षत्रेया T, भज० M G, भजिनाक्षत्राः Bu; भागीनाक्ष्यो Be U, भागिनाक्ष्यो Pm, भजिनाक्ष्यो Pn Rm Sk.

३ Be U om. this and the following name. In the nibandhas none of the following gargas is found.

४ Thus (and cp. Kāty. Verz. d. Berl. HSS. p. 55, l. 40) T only; औपमत्कटायना M G, औपमत्कटाः धना Bu; r. perhaps औपमत्कटायना, cp. उपमत्कट of the Mānava— and Laugākṣi-sūtra.

५ Thus M G T, शेषव० Bu, जनवानव० Be U.—पचयः instead of वन्तयः Be U.

६ Thus T G, तुल्यो Be U, संग्रव० M, संभव० Bu.

७ ? वैदुहा M G, वैदुहका T, वैदुहाः Bu; वेणुभरिः Be U.

८ ? निखोहताः M G, निखोतसाः T, रिखोहताः Bu; खौग्रह (but cp. the last syllable of the foregoing name in these two MSS). Perhaps the first name ends on ०रिः ।

९ Thus M G T Bu, कौचाल्यो Be U.

१० ? Thus M G T Bu, रां (or शं)कुवत् Be U.

११ The four last words only in M T (here भा०) but they are quoted in Pm Pn.

१ विष्णुवृद्धाः शठमर्षणा^२ भद्रणा^३ मद्रणाः^४ ग्रामुरायणा^५
 बादरायणा वात्सप्रायणाः^६ सात्यकिः सात्यकायना नैतुन्दा
 सुत्या^७ भारुणा^८ वैहोडा^९ दैवस्थानय^{१०} इत्येते विष्णुवृद्धास्तेषां

१ Be U begin no new adhyāya, but take adhy. 3 and 4 together as the third. Moreover, in these two MSS., the sequence of the Kaṇḍikās is somewhat different : here, after the gargāḥ, follow the kapayaḥ, the haritāḥ, kāṇvāḥ, rathitarāḥ, viṣṇu-vṛddhāḥ, mudgalāḥ, saṃkṛtayaḥ and finally *again* the kapayaḥ. Pm agrees on the whole, giving, however the kapayaḥ only once, at the end.

२ शठमर्षणा Be U Pm.

३ भद्रिणा MSS. and Pn, भद्रणा Sk, मद्रणा Rm, भद्राण Pm.

४ मद्रिणाः M T, मद्रिणाः Bu, मन्त्रिणाः G, भद्रणा Sk Rm, मद्राणां Pm.

५ ? Thus M G, श्यावुं T, शंवं Bu; शालु (or लू) लायना Be U, not given in any of the nibandhas as belonging to the Baudh. pravara; Pn Sk mention further on शंबरायणाः ।— After this name Be U Sk have बादरायणा ।

६ सात्य्यं Be U.

७ Thus Be U T and the nibandhas; सुन्दा G Bu, सुन्दा M.

८ Thus Be U Bu and the nibandhas; हारुणा M, हारुणा G, हारुणा T.

९ Thus T and the nibandhas; वैहोडा M G, वैहोची Be U.

१० Thus M G (and cp. gaṇa *pailādi*), दैवस्थां T, दैवस्थां Bu, दैव-Be U and the nibandhas.

आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस पौरुसुस त्रामदस्येति^१ होता ।

वसदस्युवत्युसुसवदङ्गिरोवदित्यध्वयुः^२ ॥ २० ॥

कण्वा औपमर्कटायना^३ वाक्कलाः^४ शैलाहलिनो^५ मौञ्जि-
मौञ्जयो^६ मौञ्जिगन्धा^७ वाजिवाजयो^८ वाजयवसा इत्येते

५ कण्वास्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरसाजमौढ काण्वेति
होता । कण्वदजमौढवदङ्गिरोवदित्यध्वयुः^९ ॥ २१ ॥

हरिताः कौत्साः^{१०} गाङ्ग्या^{११} दार्भ्या^{१२} शैभङ्गो^{१३} शैभगवो^{१४}

१ Thus MSS. r. ०दस्येति ।

२ MSS. exc. Be U वसदस्यव० ।

३ Thus G Rm Sk, ०माकर्णायना Pm, ०पमाकर्णायना Be U.

४ वाक्कलाः M, वक्कलाः Bu, यक्कला T, cp. Census report, p. 121.

५ ? Thus M, शैलाहरितो T, शैलाहलयो G, हलनाः Bu; पौलदालिनो
Be U, पौलहलिनो Sk, पौलाहलिनो Rm, पौलहालिनो Pm, पौलहलिनो Pn.

६ ? Thus M, मांजिमाजयो Be U, मांजिमांजयो Pm, मौजिमाजयो Pn,
मौञ्जिमाजयो Rm Sk, मौञ्जीमौञ्जायो G, मौर्जीमौजयो T, साजायाः Bu.

७ Thus G Sk Pn, मौजि० Bu M, मांजि० T Be U, मौधि० Pm,
मौनि० Rm.

८ ? Thus M G, वाजिः वाजयः Bu, वाजिवाजयो T, विजया Be U,
विजिवाजयो the nibandhas.

९ Thus Bu, कौत्साः T, कौत्स्याः M G, कुत्तभैम्याः Be U.

१० Emended (cp. Āśv. XII. 12. 3), सांख्यो M G T Bu Pm, शंखः
Rm Pn Sk, साखेया Be U.

११ Thus Be U, दर्भ्यः M G T, दर्भः Bu, दर्भयः Rm Pn Sk.

१२ Thus M G, शैवभंगो T, शैवगः Bu; शैभगा Be U, शैभाग्याः Sk,
शैभागा Rm Pm Pn.

१३ Thus Be U Pn, शैभगवो M G T; cp. Āśv. I. c.

मनायुर्लम्बोदरो^१ महोदरो नैमित्रयो^२ मिश्रोदनाः^३ कौठपाः^४
 कारौषयः^५ कौलयः^६ पौलयः^७ पौण्डलो^८ मान्धूपो^९ मान्धातु-
 माद्रकारय^{१०} इत्येते हरितास्तेषां चार्षयः प्रवरो भवत्याङ्गि-
 रमान्धरीष यौवनाश्वेति होता^१ युवनाश्वदम्बरीषवदङ्गिरोव-
 दित्यध्वर्युः^१ ॥ २२ ॥

१ ? मनायुः Be U, मलायुः Pm, मनायवो Pn, मनायवाः Sk Rm,
 गवमनायुः M G T.

२ ? Thus T, लाबोदरो G, लबोदरो M; बालोदरो Be U, बालोदराः
 Sk Rm, वलोदरा Pn.

३ Thus (and cp. *gaṇa taulvalyādi*) Bu and the nibandhas,
 नैमित्रयो M G T, वैमित्रयो Be U.

४ Thus Pm, मिश्रोदनाः Be U, मिश्रोतः Bu, मिश्रोदराः M G T,
 मिश्रोदकाः Sk Rm.

५ ? Thus M, कौतपाः Be U and the nibandhas; कौटपाः T,
 काट्टपाः Bu, कूपोदरः G.

६ कारौः G Pn, कारिः M T Pm, करौः U Bu Sk Rm, करिः Be.

७ cp. p. 433. 3.

८ ? Thus M G, पौडलो Be U Pm, पौण्डुरः Bu, पौंदियो T, पौटला
 Sk, पौटला Pn, पटोलयः Rm.

९ Thus G Be U, माधुयो Pm, मांडुको T, माण्डूपो M, मण्डूपः Bu.

१० ? Thus M G T, मान्धातुः Bu, माधातु Pm, मांघाट Be U. Why
 the genitive ? मान्धातारो Pn points to मान्धाता, मंघातवो Sk Rm as
 from a nom. sing. मान्धातुः ।

११ Thus G T, माद्रकारय M, मांद्रकार Be U, मांडकारयः Sk Pm Rm.

संस्तृतयो लमकाः^१ पौत्यस्तण्डिः^२ शम्भुः^३ शैवगवः^४ परि-
 भवस्तारकाद्या^५१ हारिग्रीवा^६ वैतलेयाः^७ श्रौतायनाश्चारायणा^८
 आद्यायणा^९ आर्षयश्चान्द्रायणा^{१०, ११} आपन्नापयः^{१२} प्रतिमाषा^{१३}
 इत्येते संस्तृतयस्तेषां चार्षयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस सांस्तृत्य
 ४ गौरिवीतेति होता^१ गौरिवीतवत्संस्तृतिवदङ्गिरोवदित्य-
 ध्वर्युः^{१५} ॥ २३ ॥

१ ? लममकाः Bu, लमगाः M G, लमवाः T, मलकाः Be U Pm.

२ Thus M G T, पौत्यकः Bu, पौल० Be U Pm.

३ शम्भुः Bu (शम्भुः Āśv. XII. 12. 5).

४ Thus (cp. Āśv. l. c.) Be U Pn, शैभवः M G T Bu Pm.

५ ०भवा० Be U Pm.

६ Thus M G T Pm, ०स्तारका Be U Bu.

७ ? Thus Be U Pm, हारिद्रा M G T, हारिन्द्रः Bu.

८ ? Thus M G T Bu ; शैषणः Be U, शेषयाः Pm.

९ श्रौता० Be U T, श्रौता० M G, श्रौत्रा० Bu, श्रौता० Pm.

१० Thus Be U ; आद्यायणा M G Bu (T om.). राद्या० Pm.

११ Thus M G T, आर्षभयः Bu ; Be U Pm om. ; आर्षि occurs also in the Mānavasūtra.

१२ In M G T Bu only.

१३ ? आपन्नापयः G, आपन्नपयः M, आपघपयः T, अवघपयः Bu ; अपन्नापयः Be U, आप्रापयः Pm.

१४ Thus Be U Pm, ०माषा M G T Bu.

१५ Corrected (cp. the var. lect. on Āp. XXIV. 10. 8) ; गुरवीत० Be U M Pm, गुरवीत० G, गुरवीत० Bu, गुर्वित० T.

रथौतरा हस्तिदासिः^१ काण्वायना^२ नैतिरत्नयः^३ शैला-
लयो^४ भैलिभिर्लिभायनाः^५ सावहवा^६ भैचवाहा^७ हैमगवा^८
इत्येते रथौतरास्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस वेरूप
राथौतरेति होताङ्गिरस वेरूप पार्षदश्चेति^९ वा^१ रथौतर-
वद्विरूपवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः षष्ठदशवद्विरूपवदङ्गिरोवदिति^९ ५
वा^१ ॥ २४ ॥

मुङ्गला हिरण्याचा ऋषभा^{१०} मिताचा^{११} ऋश्या^{११} ऋश्या-
यणा^{१२} दीर्घजङ्घाः प्रलम्बजङ्घास्तरूणा^{१३} भिन्दवा^{१४} इत्येते

१ हस्तिदासि T, हस्तिदासिः M G, हस्तिदासि Be U Pm Pn, हस्तिदाः Bu, हस्तिदासि Rm Sk.

२ ? Thus M G T Bu ; Be U have two names : कांभायनाः काङ्गना ; काङ्गायनाः the nibandhas.

३ ? Thus (and cp. Census report p. 121) Be U and the nibandhas ; नैतिरत्नयः M T, नैतिरत्नया G, नैतिरत्नयः Bu.

४ ? Thus Be U ; शैलालयो Pm Pn, शैलालयो M G T, शैलालयाः Bu.

५ ? भैलिभिर्लिभायनाः Be U (भैलयोभिर्लिभायना Rm Sk Pn) ; लेभिर्लिभायनाः M G, लेभिर्लिवाहना T, लेहल्लवाहनाः Bu.

६ ? Thus Be U and all the nibandhas ; सावहवाका G, संवाहवाहा M, सावाहवाहवाह T, स्वाहावाहाः Bu.

७ भैचवाहा Be U.

८ है० M G T Bu, है० Be U and the nibandhas.

९ Thus, on the whole, M T (G is defective) ; instead of पार्षदश्चेति and षष्ठदशवत् Be U : पार्थेति (पार्थेति Pm) and पार्थवत् ; Bu पार्थिवेति and पार्थिवत् ; cp. Āp. XXIV. 9. 5.

१० ? रूपभा U, रूपाचा Be.

११ मिना आ (or अ)यास्या Be U.

१२ लूपायणा Be U.

१३ प्रलम्ब in Be U only ; नारूणा M G T, नारूणा Bu.

१४ Thus M G, बिन्दवः T, भिन्दका Be U.

मुङ्गलास्तेषां आर्षेयः प्रवरो भवत्याङ्गिरस भार्ग्यश्च मौङ्गल्येति
होता^१ मुङ्गलवद्भूम्यश्चवदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^२ ॥ २५ ॥

कपयो^३ वैतलानामेतिशायनाना पतञ्जलानां तरस्त्रिणां
ताण्डिनां भोजसिनाः^४ शाङ्करवाणां^५ करशिखण्डानां^६
मौषीतकिष्कागलयः^७ पौष्य^८ इत्येते कपयस्तेषां आर्षेयः
प्रवरो भवत्याङ्गिरसामहय्यवोरुच्येति^९ होतोरुच्यवदमहय्य-
वदङ्गिरोवदित्यध्वर्युः^{१०} ॥ २६ ॥ चतुर्थः ॥

अत्रौन्याख्यास्यामो^१ ऽत्रयो भूरयश्चान्दिष्कान्दोगिः^२

१ भार्ग्यश्चव० MSS.

२ The following names are all given in the genitive plural in M G T and in Pm, although this nibandha otherwise uses to agree with Be U. The last mentioned two MSS. and Bu have the nomin. plur.

३ Thus G T, शाङ्करवाः Bu, शाङ्करवाणानां M, काशखणां Pm; Be U the first time (the Kapayah are given twice in these MS). सारङ्गवायनाः । "

४ Thus M G T, करसिखंडानां Pm, काशिखण्डाः Bu, सरसिखंड (or डि)ना Be U the first time, कासखरणारसिखंडा आमो the second time.

५ ? Thus (cp. Pāp. IV. 1. 117) T only, कागसयः M Bu, काग-वीयो G, सागरस Be U (first time), संशयः (sec. time), सागसइ Pm.

६ Before पौष्य (Be U : पौष्य and पौष्या) G ins. माषशरावः ।

७ Thus (not आमहीय, अमहीयवत्) MSS.; after अध्वर्युः Be U add (the first time) भरद्वाजानां सर्वेषामविवाह इति, cp. the end of k. 19.

८ भूरयश्चान्दिष्कान्दोगि Be U, भूरयश्चान्दिष्कान्दोगिः M, भूरयश्चान्दिष्कान्दोगिः G, भूरयश्चान्दिः कान्दोगिः Bu, भूरयः कान्दोगिः T; कान्दोगि also the Lau-gākṣi-, and कान्दोगि the Mānavasūtra; cp. Census rep. p. 120 *bhuri chāndi*.

पौष्टिका^१ माङ्गलयः^२ श्रैवाष्कागलास्तृणविन्दवो^{३,४,५} भागन्तयो
मालकुजो^६ व्याडलः^७ श्राम्बव्यायनाः^८ कार्मर्यायणयो^९ दाक्षि-
स्तैदेहा गाणित्यतय^{१०} श्रौद्दालकिद्रोणभावा^{११} गौरिग्रीवयो
गाविष्ठिराः शिशुपालाः कृष्णात्रेया गौरात्रेया^{१२} अरुणात्रेया
नीलात्रेयाः श्वेतात्रेयाः श्यामात्रेया महात्रेया आत्रेया^{१३} ह्यलेया^{१४} ५

१ Thus Bu Pm, पौष्टिका Be U, पौष्टिका G Rm Pn, पौष्टिका T M, पौष्टिका Sk.

२ ? Thus M G T Bu, माङ्गलयः Be U Pn, माङ्गलयः Pm, माङ्गलयः Sk, माङ्गलयः Rm.

३ Thus M G Bu (T om.); शेषा० Be U, शेषा० Pm, शेषा० Sk, शेषा० Rm, शेषा० Pn.

४ Thus (and cp. Pāṇ. IV. 1. 17) Sk Pm Pn, कागवः Bu, कागल० M G T Be U. Before this name Be U Pn have क्रागाश् and Sk Rm लगलाश् ।

५ ०विन्दुर् G M T Bu.

६ ? Thus M G T, मलःकूजाः Bu; मालकुजो Be U and the nibandhas.

७ With ल instead of ड M G T Bu, with ल the others.

८ Thus T and (with सां० instead of शं०) Rm Sk; श्राम्बव्यायनः G, श्राम्बव्यायनाः Bu, श्राम्बव्यायनयः M; सावच्याः Be U.

९ Thus (and cp. Schol. on Pāṇ. IV. 1. 155) T only; कार्मर्यायनयो M, कार्मर्यायनयो G, कर्मर्यायणः Bu; कार्मर्यायनयो Be U, कार्मा (or म)र्या- (or र्यै)नयो Sk Rm.

१० ? Thus M T, गाणपतय G, गणपतय Be U, गाणिः स्तयः Bu.

११ Thus M G Bu and the nibandhas; द्रोणभावनः T, द्रोणिभवो Be U.

१२ This and the following names, up to महात्रेया are given by M G T Bu in the singular, the nibandhas also have the plural.

१३ In M G T Bu only.

१४ Thus (and cp. Kāty. śrs. X. 2. 21) M G Bu, ह्यलेयः T, ह्यलेयः Be U and the nibandhas.

बालेयाः^१ शौभ्रेया^२ वामरथीनां^३ वैतभावयः^४ शौद्रेयाः
 कौद्रेया गोपवनाः^५ कालपवयः^६ आनीषायणा^७ आनङ्गि-
 र्मानङ्गिदौरङ्गिः^८ सौरङ्गिः पुष्पयः^९ शैखयः^{१०} माकेतायना
 भारद्वाजायना^{११} इन्द्रातिथिरित्येते ऽचयस्तेषां आर्षेयः प्रवरो
 भवत्यर्चनानस श्वावाश्चेति होता^१ श्वावाश्चवदर्चनानस-
 वदत्रिवदित्यध्वर्युः^{१२} ॥ २७ ॥

१ Thus G Bu Sk Rm Pn ; इलेयाः T ; M. om ; बौलेयाः Be U,
 बौलेयाः Pm.

२ Thus (cp. Kāty. l.c.) T M G, शौचेयाः Bu, त्वीगेय Pm, सौगेया
 Be U, शौभ्रेया Pn.

३ Thus Pm only, वामरथीना G, वामरथिना M T, वामः रथीतर
 Bu, वामरथिनी Be U, वामरथ्या Pn.

४ ? Thus M G Bu, वैतभावः T, वैतभाव Be U, वैतभावा Pm, श्वेतभावाः
 Sk Rm, श्वेतभावाः Pn.

५ गोपवमानः M G T Bu.

६ ? कालावय M G T, कालाशयाः Bu, कालापचय Be U, काला (or ल)
 पचय(or या) the nibandhas, कालयवयो Pn.

७ ? Thus M G T Bu ; आनीलायना Be U Pm, नीलायना Pm.

८ सारङ्गि instead of आनङ्गि Bu G.

९ शौरङ्गि instead of दौ० G, शौरङ्गिः Bu M, दोरङ्गिः T.

१० ? पुष्पायनः Be U (? पौष्पायनाः), सौपुष्पयः Pn (cp Kāty. in Verz.
 d. Berl. HSS. p. 59. 2).

११ Thus M, शैखयः G Bu, शाखयः T, सैखयः Pm ; this name not
 found in Be U and the other nibandhas.

१२ Thus Be U Bu and the nibandhas ; भारद्वाजायनय M G T.

१३ Thus MSS, we expect अर्चनानोवत् instead of ०नानसवत् ।

वाङ्मतकानां^१ आर्षयः प्रवरो भवत्यात्रेयार्चनानस वाङ्मत-
केति^१ होता^१ वङ्मतकवदर्चनानसवदत्रिवदित्यध्वर्युः^१ ॥२८॥

गविष्ठिराणां आर्षयः प्रवरो भवत्यात्रेयार्चनानस गावि-
ष्ठिरेति होता^१ गविष्ठिरवदर्चनानसवदत्रिवदित्यध्वर्युः^१ ॥२९॥

मुद्गलाः^२ शालिसंधय^३ अर्णनाभयो^४ दाक्षिर्वैतवाहाः^५ ॥
शिरौषयः^६ शालिमतो ब्रौहिमतो^७ गौरौषितो^८ गौरिकयो^९ ॥

१ वङ्ग० and वाङ्ग० the MSS promiseue.

२ Bu, in reading मङ्गला, stands alone; nevertheless this might be a better reading (cp. Āp. XXIV. 8. 14: सुमङ्गल), as the mudgalas, it is true as a gotra of the Bharadvājas, have been treated already; whichever may be the right reading, this branch answers to the atithis of Āpastamba, the pūrvātithis of Vāikhanasa.

३ ? Thus G, आळसन्धिश् M T, आलिसंधयः Pn, आळसन्धाः Bu, लिसंधयो Be U, शालिसंधयः Sk Rm, आसिसंधि Pm.

४ Thus Pn Sk, अर्णवावो Be U, आरणक्षवो Pm, चोर्णवावो M T, चोर्णपावो Bu, चार्णवावो G.

५ Conjecture; धाक्षा Be U, and the nibandhas, धवाञ्जिकि० T, धवाञ्जौकि० M G, धवाचिकि० Bu; दाक्षि is mentioned amongst the pūrvātithis in the Mānavasūtra.

६ Thus Be U and the nibandhas; वैतभावयः the other MSS.

७ Thus. (also the Mānavas) Be U and the nibandhas; शौर्षयः Bu, शेषयः M G, शोषयः T.

८ Only in M G Bu.

९ ? गौरिवौतो Be U, गौरिताः Rm Pn Sk, गौरितयो Pm. om. by T. Bu.

१० गौरिकयो Rm Pm Pn.

वायवना^१ वायुपूटा^२ इत्येते मुद्रलाक्षेष्वां अर्षयः प्रवरो
भवत्यात्रेयार्चनानमपौर्वातयेति होता^३ पूर्वातिथिवदर्शनान-
मवदन्निर्वादिष्वर्धुः^४ ॥ ३० ॥ पञ्चमः ॥

^५ विश्वामित्रान्याख्यास्यामः^६ कुशिकाः पारुणजङ्गा वारक्या^७

४ औदरिर्माणिरुद्धदग्निरालविराघट्टिरापद्यपा^५ अन्तकाः^६

१ Thus Be U Pm; बाबायना M G, वापायना T, वाजवतः Rm Pn Sk, बाक्रायना: Bu.

२ Only in M G T Bu (the last: वायुचूडा:).

३ The arrangement of the text differs for the following adhyāyas in the MSS. Be U treat firstly of the Viśvāmitras, then of the Kaśyapas, then of the Vasiṣṭhas; in the other MSS. (M G T Bu) we have first the Kaśyapas, then the Vasiṣṭhas, then the Viśvāmitras. I have adopted the sequence proffered by Be U for two reasons; the first is that the text of Baudhāyana seems to point to it, as treating in its paribhāṣā (p. 415, 4) of the Viśvāmitras *before* the Vasiṣṭhas; the second reason is, that Āpastamba Hiraṇyakeśin and Āśvalāyana observe the same order.

४ Thus Be U and the nibandhas; (amongst the Viśvāmitras a वारकि is mentioned by Hiraṇyakeśin), पारक्या: Bu, पारलुक्या M G T.

५ Thus M G T Bu (and cp. औदरि of Kāty.), औदलि Be U, औदलयो the nibandhas.

६ रुद्धर्चि instead of रुद्रि. M G T (Bu as Be U).

७ Thus (आलवि, read perhaps आलम्वि) Be U; अरुलवि. Pm; आलवयः, आलपयः or आलुवयः the nibandhas; अराननर्चि G, आलपचरा: Bu; M T om. this name.

८ Thus (आघट्टिः) G T, घट्टति: Bu, अघतति. M, अघट्टि. Be U Pm; आयहयः or आघहयः the nibandhas.

९ ? Thus M G, अपद्य T, आपद्यवः Bu, आपयया Be U, आपय (or घ)या: the nibandhas.

१० Found in M G T only (perhaps dittogr. from the following name ?).

कामन्तका^१ बाष्पकयश्चिकिता^२ लामकायना^३ शालङ्कायनाः^४
 शाङ्कायना^५ लौका^६ गौराः सौगन्तयो^७ यमदृता अनभिस्ता-
 स्तारकायणाश्चैवला^८ जावालयो^९ यज्ञवल्का^{१०} विदण्डा^{११}

१ Thus Be U Bu and the nibandhas, कामन्तयो M G T.

२ ? Thus M G Bu, पाष्पय० T; बद्धकथा० Be U and the nibandhas.

३ Thus Be U, कामकायना Rm Sk, लामकायनाः Pn, लामकरायनाः Pm; लाःकायनाः Bu, लमहायनाः M G, लमगायनाः T.

४ Thus (cp. Āp. XXIV. 9. 1) the nibandhas only; शालंका-
 यनाः Bu, शालंकायनाः Be U, not found in M G T.

५ Thus Be U Pm; Pn om; कास्यायना Sk Rm; साहायनाः Bu,
 चांके (or को)तायना M G T.

६ ? Thus the nibandhas, लौक Be U, लौका M G T Bu.

७ ? सागन्तयो M G Bu, स्यांगतयो T, सौगन्तायना Be U, सौगन्तयाः
 the nibandhas.

८ Thus (and cp. gaṇa śivādi) Be U, अनभिस्ता० M, अनभिस्ता
 अभिनिघृता० G, अभिनर्मता० T, अयनद्रिताः अनभिद्रिताः Bu; the niban-
 dhas are still more corrupt.

९ Thus (तारकायणाः) Be U G and the nibandhas (also amongst
 the Viśvāmitras acc. to Hir.) ०तारायणा० M— ? ०चैलका Be U and
 the nibandhas, चौलका० M G T, चौलकायनाः Bu.

१० Thus Be U and the nibandhas; जालालयो M G, जलालयः
 Bu, लयो T. Before this name M G T ins. चौदुंबला, Bu वेमबलाः ।

११ Thus (cp. Āp. l.c.) M G T; याज्ञवल्क्या Be U and the niban-
 dhas. After this name M G T have a few names more : पदजालाः
 (वादजालाः), जह्वल्लोकाः, हालियो याज्ञवल्क्या ।

१२ ? Thus Be U, विडंडा Pm, वितण्डा Sk Pn Rm, अयण्डा M G,
 अयण्डा T.

भौवनयः^१ सौवर्भवय^२ औपदहनय औदुम्बरिभारिष्टिकयः^३
 श्यासेयाश्चैत्रेयाः शालावता^४ मयूराः सौमत्याश्चित्रतन्तवो^५
 मनुतन्तवो^६ मान्तवो^७ ये चान्ये तन्तुशब्दा^८ बाभ्रव्याः^९ कलापा^{१०}
 उत्तरय^{११} इत्येते कुशिकास्तेषां चार्षेयः प्रवरो भवति ।

१ Thus M T, भौवनः G, नुवल्लयः Be U and the nibandhas.

२ ? Thus M G, सौवर्भवय T (Bu wholly corrupt), सौवृतय Be U,
 सौवृतयाः Sk, सौष्टयः Rm, सौष्टयः Pn.

३ Thus. (cp. Pāṇ. IV. 1. 173) M G T Bu, उदंपरि० Be U Pm,
 उदंपरयो Sk Rm Pn.

४ ? Thus M G T, भ्राष्टयः Bu, भ्राष्टयोग्याः Be U, भ्राष्टग्याः Rm,
 भ्राष्टग्याः Sk Pn Pm.

५ Thus (and Hir. also mentions them amongst the Viśvā-
 mitras) M G T Bu, तालवन्तो Be U, तालोवता Pm Pn, तालोवतरा
 Rm Sk.

६ Thus conjecturally; चित्रतन्तवयः Be U and the nibandhas;
 चित्ततन्तवयः Bu, चित्रन्तयो M G, चित्रन्तयो T, to which answers more or
 less चेतन्तयो which now follows in G only; Be U add सन्ततयना
 (साततायना, स्याततायना, सयन्ततायना the nibandhas).

७ Conjecturally; cp. the plural मनवस्तन्तवः of the nibandhas;
 मनुतपाः Bu, मनुतयो T, मनुतपो M G; अभूततन्तवो Be U.

८ Thus Be U, and the nibandhas; मान्तपो M G T.

९ Conjecturally; येचान्येन्दुशब्दा M, येचान्येन्तशब्दा G, येचान्येदुशब्दा
 T, येचान्येन्द्रशब्दाः Bu, येचान्यलशब्दा Be U. All the nibandhas
 corrupt.

१० See Pāṇ IV. 1. 106 : बाभ्रव्यः कौशिकसेत् (Schol.).

११ Thus Rm, कालाया Be U Pn Sk, कालावा M G, खालावा T,
 ककालाः Bu.

१२ ? Thus Be U and the nibandhas, उन्नरशक्य G, उन्नरशतय
 M, उन्नरशमय T, वागसरयः Bu.

वैश्वामित्र दैवरातौदलेति होतो^१दलवद्देवरातवद्विश्वामित्र-
वदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३१ ॥

लोहिता दाण्डकयश्चाक्रवर्मायणा^{१,२}, झञ्जयना^२ वाञ्जा-
यना^३ मादाघयः^४ कैतवायनयो^५ वाग्रय^६ इत्येते लोहितास्तेषां
आर्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्वामित्राष्टक लौहितेति होता^१ ५
लोहितवदष्टकवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३२ ॥

विश्वामित्रदेवश्रवसदेवतरसः श्रौमतकामकायनाः^८ काम-
कायनिनस्तेषां^८ आर्षेयः प्रवरो भवति वैश्वामित्र दैवश्रवस
दैवतरसेति होता^१ देवतरसवद्देवश्रवसवद्विश्वामित्रवदित्य-
ध्वर्युः^{१०} ॥ ३३ ॥

१०

१ दंडकय० Be U M Pn, ताण्डकयः Bu, दंडाकया० T, कुडक्या० M.

२ Thus M; चाक्रवर्मायना G and the nibandhas, चार्कवर्मायणा T,
चाक्रायणा Be U.

३ ? missing in Be U and the nibandhas, badly corrupted
in the other copies. M. reads as given above and probably
also Bu; कर्मान्तर्धायना G, रधरधायना T.

४ Thus Be U Pm; वाजायनाः Bu, हज्जायना M G T.

५ Only in M G T (the last : मादाघयाः) ।

६ (cp. *gaṇa tikādi*). Only in M (कैतवानायो) G (कैतवानयो)
and T (कैतवायनायो) ।

७ Thus M G T, वंशयः Bu, वासय Be U.

८ Thus T; श्रौमति० the other MSS. ; कामकायनाः T M, कामकायः
Bu, G om. ; जामकायनाः Be U, ज्यामका० the nibandhas.

९ Thus M G T Bu and Pm; कामकायना० Be U and the other
nibandhas.

१० Thus all.

रौचकाश्चौडूहला^{१,२} रेणवाश्च^३ तेषां अर्षेयः प्रवरो
भवति^४ वैश्वामित्र रौचक^५ रेणवेति^६ होता^७ रेणुवद्रुचक-
वद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^८ ॥ ३४ ॥

९ कताः मैरिन्धाः करभा^८ वाजायनाः सांहितेयाः
५ कौकत्याः ग्रैगिरेया औदुम्बरायणाः पिण्डग्रीवा नारायणा
नाराय्या^९ इत्येते कतास्तृषां अर्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्व-
मित्र कात्याक्नौलेति होता^१ कौलवत्कतवद्विश्वामित्रवदित्य-
ध्वर्युः^१ ॥ ३५ ॥

धनंजयाः कारीषय आश्ववतास्तुलभ्याः^{१०,११} सैन्धवायना

१ Thus G and the nibandhas (also the Census report, p. 120 : *raukṣak*), रौक्षका० T M Be U, रौक्षाः का Bu.

२ Hopelessly corrupt : ०स्वीदृहका Be U, ०स्वीदृहला Rm Pm Pn, ०चौदोहला M, ०चौडूहला G.

३ Thus G Be U, रैवण० T Bu M and the nibandhas.

४ Thus G, रौक्षक० the other MSS.

५ रैवणेति MSS. exc. G Be U.

६ Thus (रेणुवत्) Be U only, रैणववत् or रैवणवत् the other MSS.; instead of रुचक० (thus my emendation) the MSS. have रौचकवत् or रौक्षकवत् (उक्थिवत् M only).

७ The Katas and Dhanamjayas are missing in Be U, the nibandhas differ wholly from the other MSS.

८ कारभा Bu.

९ नाराय्या M Bu (T corrupt).

१० आश्व० M Bu.

११ ? तुलभ्याः M, ताः लभ्यः Bu, ०ताः तालभ्याः T, ०स्ता (स्या)गव्याखलभ्याः G.

उद्गाक्षा महाक्षा इत्येते धनंजयास्तेषां अर्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्वामित्र माधुच्छन्दस धानंजयेति होता^१ धनंजय-
वन्मधुच्छन्दोवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३६ ॥

अजानां^१ अर्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्वामित्र माधुच्छन्द-
माजेति होताजवन्मधुच्छन्दोवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३७ ॥ ५

अघमर्षणाः^२ कुशिकास्तेषां^३ अर्षेयः प्रवरो भवति^१
वैश्वामित्राघमर्षण कौशिकेति होता^१ कुशिकवदघमर्षणव-
द्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ३८ ॥

इन्द्रकौशिकास्तेषां अर्षेयः प्रवरो भवति^१ वैश्वामित्रैन्द्र
कौशिकेति होता^१ कुशिकवदिन्द्रवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^१ १०
॥ ३९ ॥

पूरणा वारिधापयन्तास्तेषां^३ अर्षेयः प्रवरो भवति
वैश्वामित्र पौरणेति होता^१ पूरणवद्विश्वामित्रवदित्यध्वर्युः^३
॥ ४० ॥ षष्ठः ॥

कश्यपान्वाख्यास्यामः^५ कश्यपाङ्गागरयो^६ मठरा ऐति- १५

१ Thus Be U only, आजानजानां T G, आजानजनां M, आजायनाः Bu.

२ Thus Be U, ऽर्षणाः कौशि० T Bu, ऽर्षणकौशि० M G.

३ Thus all the nibandhas; पूरणा पारिधापयन्त्य० Be U, ऽणाः पारिधापयन्त्व० G, ऽणाः पारिधावन्त० M, ऽणाः पारिधावन्त० T.

४ Only T adds विश्वामित्राणां सर्वेषां विवाहः (sic).

५ MSS. exc. Be U G, काश्य० ।

६ Thus M G T Bu, ऽपाङ्गगिरयो Be U, कश्यपाङ्गगिरयो Pm, ऽपाङ्गगिरयो the other nibandhas.

ग्रायना आभृत्या^१ वैशिप्रा धूमा^२ धूमायणा धौम्या^३ धार्म्या-
यणा^४ औदन्नजिरायायणा^५ वैम्वकयः^६ प्रावाहय्या^७ हृद्रोगाः^८
काश्यातपा^९ आपाबानिका^{१०} मौषीतकिष्कागमयो^{११} माघ-

१ ? Thus Be U Pm, आभृत्या Pn, आप्रृत्या Sk Rm, आहृत्या M G T, अहृत्या Bu.

२ Thus Be U and the nibandhas, धूमा M.G Bu, धूदा T.

३ Thus (in accordance with Hir. : एवमविकृतो धौम्याभिषेणमादरा-
णास्,) corrected; सौम्या Be U and the nibandhas, धौमा M Bu.
धौमज्या T, यौम्यायौसा G.

४ Corrected; धार्म्यायणा Be, धर्म्यायणा Pm Pn, धार्म्यायणा U, धौम्या-
यणा M, धौम्यायसा T, धौम्यायणा Bu, यौम्यायणा G. (cp. gāṇa aśvādi).

५ Corrected (cp. gāṇa pailādi), औधप्रजुरायायणा M G T, औध-
प्रकराः आप्रायणा Bu, औददृक्षा अराया Be U, औददृक्षायेया Pm, औददृक्षा-
राया Rm, खवदृक्षाराया Sk. (औदन्नजी Kāty., औदवज्जी Mānavasūtra).

६ Thus corrected acc. to Pat. on Pāṇ. IV. 1. 97; वैम्वकयः Pn,
चवकयः Rm, पैवकयः M G T, वैमरूकयः Bu, पैधक Be U, पैदकयः Pm.

७ Thus M T, प्रवाहय्या Bu, प्रवाहा G, प्रचर्या Be U Pn, प्राचर्यो Rm,
नचर्या Pm.

८ Thus Be U and the nibandhas; हृद्रोगयः G Bu, हृद्रोगयः M,
हृद्रोगयः T.

९ ? (viz. काशी-आतापाः ?) काश्यातया M G, काश्यातया T, काश्यातयः
Bu;—आतपा (without काशी) Be U and the nibandhas.

१० ? Thus M G, आपाबानिका T, अपांबानि Bu (but cp. the
following), याचमनि का U, याचनि का Be, पाञ्चायनिका Rm Pn, पांच-
यतिका Pm.

११ ? Thus M G, काठमौष्टिः Bu; T, om.; मेयानकिः Be U, मेपांत-
कयो Rm Pn, नेपातकिः Pm (मौषिकिष्टि Kāty., मौषिकिये Mān., मौषकरिति
Laug.). After this name Be U add : साघसयो and M T हाग।

१२ ? Thus T, हागस्यो M, हागस्यो G, हागस्यः Bu; साघसयो Be U,
हागस्यो Rm Pn, सामासयो Pm.

शरावयः^१ सौधवयः^२ सायस्या^३ आसुरायणा^४ स्वागव्याः^५
 सौनद्या^६ स्यौलकेग्रयो^७ वार्षकय^८ औपव्या^९ लाक्षाणयः^८ क्रोष्टा^८
 जौवतयः^{१०} खार्दमायणा^{१०} लोहितायना^{११} मितकुम्भा^{११} पिङ्गाक्षय
 औडलयो^{१२} मारायणा — — —^{१३} वैकर्ण्याः^{१४} कौषीतकेया^{१५}

१ Thus M G T, साशरावरयः Bu; साघसरावयः Be U Rm Pn.

२ ? Thus Be U; सौधचयः Pm, सैन्धवयः Rm, सौधवयः G, but these have been enumerated already amongst the Viśvāmitras, p. 445. 1, if our constitution of the text there is correct.

३ Thus Be U M G and the nibandhas; साधस्या T, सयसः Bu.

४ Thus Be U Pm Sk, आगव्याः Rm, आगव्याः M T Bu, आगव्याः G.

५ Thus M G T; सौनद्याः Pn, सौनभ्यः Bu, सौनयः Pn, सौनयः Rm Sk, सौनपाः Be U.

६ Thus Be U and the nibandhas; to this reading also points Bu (वार्षकयः); औडकय M G T.

७ Thus M G Pm Sk Pn; औपाव्या Rm, औषव्या Be U, औपव्या T, औष्वपर्याः Bu.

८ Thus in accordance with the texts of the Mān. and of Kāty.; लाक्षाणयः Be U and the nibandhas, लाक्षा the other MSS.

९ ? Thus M G T Bu; क्रोष्टो Rm Pn, क्रौष्ट Be U, क्रौष्टा Pm, क्रौष्टका Sk.

१० Thus M Bu T, खार्दुः G; खार्दायणा Be U Pm, खार्दायिणी Pn, खार्दायणा Rm, खार्दायणाः Sk.

११ ? रोहिः Be U and the nibandhas.

१२ मित्रः M G.

१३ ? Thus Be U Sk औडलयः Pm, औडलयो Rm Pn, औजलयो T G (M only औ—यो), औजलयनः Bu.

१४ Utterly doubtful; यवच Be U, पचव Pm, पौलयो Rm Pn, पैलयो Sk, एव च M G; Bu is useless and T has a blank of three akṣaras.

१५ cp. Pāṇ IV. 1. 124 (काश्यपे) ।

धूमलक्ष्णयः^१ सुरा गौरिवायणा^२ विमत्स्या^३ आग्निशर्मयणा^४
 श्रौक्यायनाः^५ काम्बरोदरयो देवयाता वेदो^६ ऽम्बा वेलथा^७
 महाचक्रेयाः पैठीनसा^८ पानस्या^९ विषगणा दाक्षायणयो^{१०}
 भालन्दनाः शाङ्खमित्रेया^{१०} हरित्याः^{११} पाञ्चाला^{१२} जारमाण्यो^{१३}
 ४. वार्षगाणिः^{१४} सौविश्रवसो^{१५} वैशंपायनाः खैरकिः कालशय^{१६}

१ Thus M G T; °लक्ष्णः Bu, धूमलयायनय Be U, धूमलहाणयः Pm Pn Sk, धूमलहायणाः Rm.

२ Thus T only, गौरिवायना M G and all the nibandhas; गौरि-
 वापायन Be U.

३ This and the next seven (?) names in M G T Bu only.

४ Also in the Kātyāyana Laugākṣi texts.

५ श्रौक्यायना M.

६ Thus M G only; T om. this and the following names up
 to भालन्दनाः, Bu: बोदरवाः लेलाः ।

७ °स्याः Be U and the nibandhas.

८ ? Thus Be U and the nibandhas; पानद्धा M G, पातसाः Bu.

९ Thus Sk only; दाक्षायणयो Be U, दाक्षयाणयो Pm, दाक्षमाणयो
 M G Bu Pn Rm.

१० Thus Be U Pn Rm Pm; शंख० Sk; सांख्यमित्रेयो M G T,
 सांख्याः मित्रेयाः Bu.

११ Thus Be U and the nibandhas; हरित्राः M T Bu, हरिण्याः G.

१२ In M G T Bu only.

१३ Conjecturally (cp. gaṇa gargaḍi); जारमाद्धो T, जारमात्स्यो Be
 U Pm, जारमत्स्या Pn, जाः मात्स्याः Sk, जामात्स्याः Rm, जामराण्यो M,
 राजमाण्यो, बारकाणाः Bu.

१४ ? Thus M G T, रमाणि Be U Pm, रमाण्यो Pn, रमणयः Sk Rm.

१५ Thus M G T, सौरि० Bu; सविश्र० Be U and the nibandhas.

१६ ? Thus M G T, कालशयः Bu; काशलाय Be U, Pn Sk Rm
 काशलाय Pm.

श्रौक्तायणिर्माज्यायनाः^१ कांसायना^२ दैवो होता^३ शुचयः
खरेभा आयस्थूणा भागुरयः पाथिकाया^४ गौमायना^५ हिरण्य-
पापा^६ अग्निदेविस्तथासूर्या^७ मुमला^८ आविश्रेण्या उत्तर-
तोगण्डमाना^९ मन्त्रिता^{१०} वैकर्ण्य^{११} स्थूलविन्दव^{१२} इत्येते

१ ? Thus M G, श्रौक्तायनि० T, श्रौक्तायणिः Bu; उक्तायनि० Be U, उक्तायनि Pn, उक्तायनयो the other nibandhas.

२ ? Thus M G T, Bu; माज्यायनाः Be U, माज्याला० the nibandhas.

३ ? Thus M G T, कांसलायना Be U Pn, कांसकायना Rm Pn Sk.

४ ? Thus Pm; दैवो होतुः M G T, दैवहोतुः Bu, देवोहोता Be U, देवा होतारः the other nibandhas.

५ Thus (and cp. gaṇa *kurvādi*) M G T, पाथिकय Pm, पाथिकयो Be U, पाथिकया Rm Sk Pn.

६ Thus corrected (cp. gaṇa *asvādi*); गोमायना Be U and the nibandhas (some गोमयना); गोमयाला G, गोमयता M, गोमयाः T, होमयाताः Bu.

७ ? Thus M G Bu (T om. this and the following); हिरण्यवायाः Sk Rm Pm, हिरण्यवः Pn, हिरण्यपा Be U.

८ Conjecturally; अग्निदेवि० or 'वै' the MSS. and Pm, आग्नेयो देवयो the other nibandhas.

९ ? 'थासूर्या M G Bu, 'थासौर्या Be U, 'थासौर्या Pm; सौर्या (without तथा) the other nibandhas.

१० cp. gaṇa *gargādi*.

११ Doubtful. I have accepted the reading of M G; उत्तरतो-गर्ममानाः Bu, उत्तरतोर्गंधेषूदला Be U, उत्तरतोर्गंधेषुप्रूतदला Pm, उत्तरतो-र्गंधेषव Pn, उदली Rm Sk.

१२ Thus (cp. gaṇa *kanvādi*) the nibandhas; आमन्त्रिता Be U, मन्त्रवतः Bu, मन्त्रवतः G M.

१३ Thus Be U and the nibandhas; वैकर्ण्यः the other MSS (cp. p. 450. 4).

१४ Thus Be U and the nibandhas; स्थूल० M G Bu.

निध्रुवाः^१ काश्यपास्तेषां^२ आर्षेयः प्रवरो भवति^३ काश्यपावत्सार
नैध्रुवेति होता^४ निध्रुवदवत्सारवत्काश्यपवदित्यध्वर्युः^५ ॥ ४१ ॥

रेभाणां^६ आर्षेयः प्रवरो भवति^३ काश्यपावत्सार रैभेति^७
होता^४ रेभवदवत्सारवत्काश्यपवदित्यध्वर्युः^५ ॥ ४२ ॥

४ शण्डिलाः कौहडाः^८ पावकाः^९ पार्यकाः^{१०} श्रौदमेघाः
सौदानवः सावचसः कारेयाः^{११} कौकुण्डेयाः^{१२} ऐषिकयो^{१३} महो-
दकयः^{१४} कौश्रयो^{१५} कामशयो^{१६} मौञ्जायना^{१७} जाणवत्साः^{१८}

१ Thus Be U, निध्रुव० the other MSS.

२ काश्य० all but Pm.

३ Thus Be U Pm only; with फ instead of भ the others.

४ कौहडाः M, कौहलाः Be U, कौहळाः (or लाः) the others.

५ Thus G M T Rm; पावकाः Pm, पायकाः Be U Pn, पापकाः Sk.

६ Thus M T Bu, पार्यका G, पायिका Be U, वायिका Pm, वापिका Pn Rm, तपिका Sk.

७ Thus Be U and the nibandhas; कारेयुः M G T; Bu om.

८ Thus T G Bu, कौकुण्डेयाः M, कौकण्डकयः Pm, कौकण्डयः Be U Rm, Pn Sk.

९ ? Thus M G, ऐषिकय T, दैषीकय Bu, तैत्तिमाहकयो Pm Pn, तैत्तिमाहयो Sk, तैत्तिमाहवयः Rm, तैत्तिमाहसकयो Be U.

१० Thus Be U M and the nibandhas; महोदकयः T महोदयाः Bu, महोदकाः G, but M G Bu ins. before this name one more : महोदकयो or महोकायो ।

११ Thus M T, कौरेयो G, कौखेयः Bu; कौसयो or कौशयो Be U and the nibandhas.

१२ In M G T only.

१३ मौञ्जा० Be U Sk Pm, माजयनाः Rm.

१४ ? Thus M G T, राण० Bu; जाणवंश्याः Be U, जाणवंशाः Pm, भाणवंशाः Sk Pn, भागवंशः Rm.

खार्वमायना^१ गाङ्गायना वात्सभालयो^२ गोभिला^३ वैदायना^४
 वात्स्यायना^५ वाह्यायनयो^६ बह्मदरयो^७ भागुरिः^८ गार्दभीमुखा^९
 हिरण्यबाहुस्तैदेहा^{१०} गोमूत्रा वार्कखण्डा^{११} जानन्तरिर्जालन्ध-
 रिर्धन्वन्तरित्येतै^{१२, १३} ग्रण्डिलास्तैषां आर्षेयः प्रवरो भवति ।
 काश्यपावत्सार ग्राण्डिलेति होता काश्यपावत्सार देवलेति ५

१ ? खर्वमानया Be U, खार्वभायना Rm Pn, खार्वयानय Pm, खार्वशायना Sk, खार्दमायना M G T, खाद० Bu.

२ ? वात्सतालयो Be U, ०भालयो the nibandhas, वत्सलभालयो M G, वात्सगालयो Bu, वत्सलाभालयो T.

३ Thus (as Kāty. Mān.) Be U and the nibandhas; गोवि (or वि)दा the others.

४ वेदा० Be U and the nibandhas; वेला० M G Bu, बैला० T (वेदायनाः Kāty., Mān, वैदानव Laug.).

५ Thus Be U and the nibandhas; वाच्यायना G, वाचानयाः Bu; T M om.

६ Found in M T G only (बा० G).

७ ? Thus Be U and the nibandhas; महोदकयो the other four MSS.

८ Plural Be U, singul. the other four and Pm

९ Emended hesitatingly in accordance with Mān. Laug. and Kāty. (Verz. d. Berl. HSS. I. p. 58, l. 12 from bottom); खार्दभि-
 मुखा M T, खार्दभाभिमुखा G, खादाभिमुखाः Bu, खार्दतोमुखा Be U and the
 nibandhas.

१० Instead of तैदेहा Be U and the nibandhas तैदेहा or नैदेहा ।

११ ? Hesitatingly emended (cp. Gobh. grhs. III. 10. 8 and
 एकखण्ड of Laug.); वाक्यखण्डा M G T, वाक्यखण्डाः Bu, वाक्यशटा Be U
 and the nibandhas.

१२ ? Thus M G T; जातरि Bu, जानंधरि Pm, जानंधरयो Pn Rm
 Sk, जालंधरि Be U.

१३ Thus Be U Pm Pn, जालंधरि the other four.

वा काश्यपावत्सारासितेति वा शण्डिलसितं देवलेति वा
शण्डिलवदवत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युर्देवलवदवत्सारवत्कश्यप-
दिति वासितवदवत्सारवत्कश्यपवदिति वा देवलवदवत्सार-
वच्छण्डिलवदिति वा^१ ॥ ४३ ॥

५ लौकाच्यो^१ दार्भायणा मैत्रवादिर्वेदेहाः^{१,१} कालेयाः^४
कापुटिस्तथा कलयः^५ काशपात्रयश्च^६ भालकायनिर्नित्यर-
सोविरोदकिः^{७,८} कौनामिः^९ सैतयः^{१०} सैतकिः^{११} सांभरिरा-

१ Thus (cp. *gaṇa kārta kaujapādi*) M G T Bu, लौगाच्यो Be U and the nibandhas.

२ ? Thus Be U and the nibandhas; मैत्रवाङ् the other MSS.

३ ? Thus M G T, वैभवः Bu, वेहला Be U; all the nib. are corrupt. After this name M adds: वाहिष्ठैः, G, वासिष्ठः T, वाहिष्ठैः ।

४ Thus (कालेयाः) G Rm Sk Pn; कालेयुः M T, काळयः Bu, कलेपि Be U.

५ Wholly doubtful; तथाकलयः Be U Pm. without तथा the other nibandhas; तथात्रयश्च M G T, तथात्रयः Bu.

६ ? Thus M G T, कांसपायः Bu, कासयः पात्रश्च Be U, कसपात्रश्च Pm, कंसपात्रा Rm Sk, कासपात्रा Pn.

७ ? Thus Be U and Pm; फालुकाः M G, फालुकाः T, भालुकाः Bu.

८ Utterly doubtful. Be U read as given in the text; •यनिः समस्ताविदोलकिः M T, •दालकिः G; •यनित्यरस्तविरोधकि Pm, नित्यारानादयः षोदकयः Sk, नित्याराना च षोदकयः Pn. Probably the last name is षोदकिः (cp. *gaṇa bāhvādi*).

९ Thus (cp. *gaṇa bāhvādi*) M Pm, कौनामिकः G, कौनामिः Be U, कौनामयः Sk Bm Pn.

१० Thus Be U Pn Rm, सौलय Pm, सौनमयः Sk, सैतयः M, सेतयः T; G om.

११ Partially emended with hesitation; सैतकिः सांभरिरानिष्टिष्ठैषिकिः M T G (the last only •ष्टिर्विकिः), सौतकिष्ठिरभोनिष्टिष्ठैषिकिः Be U, सौति-
किष्ठिभोनिष्टिष्ठैषिकि Pm, सौतिकपौष्टिभेराः निष्ठयः ऐषिकयः Sk.

निष्ठिरैषिकिः^१ सौसुकिश्चैरन्दिः^{२,३} पशुभिश्चोलपला^४ यौथ-
 कालकिर्लोकाचयो^{५,६} यौथपालाजपाला^६ इत्येते लोकाचयो^१
 ऽहर्वसिष्ठा नक्तं कश्यपास्तृषां त्र्यार्षयः प्रवरो भवति^१ काश्य-
 पावत्सार वासिष्ठेति होता काश्यपावत्सारामितेति वा^७^१
 वसिष्ठवदवत्सारवत्कश्यपवदित्यध्वर्युरसितवदवत्सारवत्कश्यपव-
 दिति^७ वैतेषामेवाविवाहः^१ ॥ ४४ ॥ सप्तमः ॥

१ Partially emended with hesitation ; सैतकिः सांभरिरानिष्ठिरैषिकिः
 M T G (the last only ऽटैषिकिः), सौत्किष्ठिरभोनिष्ठिरैषिकिः Be, U सौति-
 किष्ठिभेरोनिष्ठिरैषिकि Pm, सौतिकपोष्ठिमेराः निष्ठयः रेपिकयः Sk.

२ Thus Be U Pm, सौसुखियः Rm, सौसुविकयः Sk, सौसुकिन० Pm,
 सौसरि० M, सौसरि० G T.

३ ? Thus Be U, सैरंभ्रयः Sk Rm, सैरिप्रय० Pn, सैरिद्रः M, सैरिन्ः G,
 सैरिद्यः T, चरंडि Pm.

४ I have accepted the reading of G, which is, however,
 highly doubtful ; पशुभिश्चोलपलाययौथकालकिको M, and thus also T
 (only चोपलाय instead of चोलपलाय); चौथणायोथकालकपिलौ Be U,
 चौथणायोथकालकयो Sk, चौथणयः कालकयः Rm, चौथणायोथकालकेकलो Pm.

५ लोकाचयो M G T and with क here also Be U (लौकाचयो),
 लौगाचयो Pm.

६ Thus again G M, यौधपाया T, वाजपालयः Bu, वाचयाजया Be
 U Pm.

७ Instead of ऋषित and ऋषितवत् Be U : काश्यप and कश्यपवत्,
 rightly ?

वसिष्ठानेकार्षेयान्याख्यास्यामो^१ वैकलिर्वाराटकिः^२
 साखला^३ गौरिश्रवसा^४ आश्वलायनाः कापिष्ठाः^५ शौचिवृत्ता
 वैयाघ्रपदा^६ बाह्यकायनिर्वाटव्या^७ जातूकर्णा^८ औडुलोमिः^९
 कौभोजिः कौलायनाः सुन्दरहरिताः^{१०} काण्डेविद्धिः^{११} मौयव-

१ वसिष्ठा० MSS. exc. Be U.

२ ? Thus M T Bu, वैतरकि० Be U, वैतलकि० Pm, वैतालकवयो (cp. वैतालकि of the Viṣṇupurāṇa ?) G Rm Pn Sk.

३ Thus (cp. gaṇa gahādi) M T, वाटालकिः Bu, वाटारकिः Be U, वाहरकि Pm, रकयः G Rm Pn, करकवयः Sk.

४ ? Thus Be U Pn, साखलाः Sk, सरवला Rm, साश्वला M G, साश्ववाः Bu, साबला T.

५ Thus the nibandhas, ०वस the MSS.

६ Thus the MSS. and Pm, कपिष्ठ(or छ)लाः the other nibandhas.

७ Thus emended; व्याघ्रपदा Be U, ०पादो Pm, ०पादः Pn Rm Sk, व्याघ्रपादयो M G T Bu.

८ वा० all (cp. gaṇa tikādi).

९ ? Thus M G T. Instead of this single name all the other sources present two: औपवना औपवगा Be U (and precisely so Laugākṣi), गायनेर्नापत्या Pm, गायनयो नवायाः Sk Rm, गायनयोनायाया Pn.

१० Thus Pn, ०तुकर्णा M T G Bu, ०तुकर्णा Be U and the nibandhas.

११ Thus (cp. Pān. IV. 1. 85, Vārtt. 8, Schol.) G T Bu (only ०मः), औडुलोमिः M; the other MSS. and all the nibandhas corrupt.

१२ Thus Be U, सुन्दरहरितः Pm, सुदहरितः M G T Bu, सुंदाहारितः Pn, सुवाहरिताः Sk, सुवाहाहरिताः Rm.

१३ Thus (as also Mān., Kāty.) corrected; काण्डेविद्धिः Be U Pm, काण्डेविद्धिः T G M.

सायना^१ आलम्भायना लोमायन्याः^२ स्वस्थाः कार्षिताः^३
 पार्णकायनाश्चौडकायनाः^{४,५} पार्णवल्का^६ देवना^७ गौरव्याः^८
 आविष्टायना^९ वाहकय^{१०} आविचितयो^{११} ऽश्वयाजयाः^{१२} पूति-
 माषाः सप्तवेला^{१३} वासिष्ठा^{१४} इत्येते वसिष्ठान्तेषामेकार्षेयः
 प्रवरो भवति वासिष्ठेति होता^१ वसिष्ठवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ४५ ॥ ५

१ Thus G, सौपसायना Pm, सौपवत्सायनाः Rm Sk, सौयवत्सायना Pn, सौध० T, (०टडि)रूपवत्सायना Be U.

२ Hesitatingly emended (cp. *gaṇa kuñjādi*), लमन्याः Be U Pm Bu, लोमहन्त्याः M T G, लोमायत्याः Sk, Pn, लोमायनाः Rm.

३ ? Thus (or कर्षिताः) Be U and the nibandhas; पारिरक्षिताः G, कारिरिष्यक्षिताः M, कारीष्यः क्षिताः T, कारुषतयः Bu.

४ पर्ण० Be U Pm, पार्णिका० the other nibandhas.

५ In M G T Bu only.

६ Thus the nibandhas; पारौणवल्को M G Bu, परिणवल्को T, पर्ण-वल्को Be U, पार्णवल्को Pm.

७, ८ ? Thus the nibandhas; देवरगौरव्याः Be U, देवाकोदिया M G, देवाकोदीयाः T, देवतकातयाः Bu.

९ Thus (as also Kāty.) M G T Bu; अविश्वायना Pm, अश्वविश्वा-यना Be U, विश्वायनाः Sk Pn. After this name M G T Bu have again सुद्धरित ।

१० Only in Be U G and the nibandhas (वाहकाया G).

११ Thus M T G, आधि० Bu, अवकितयो the others.

१२ ? अयाजयाः Be U, अयादयः M G T, आखपादयः Bu, वखया (or पा)-जया the nibandhas.

१३ Thus M G T, सप्तवेळकः Bu, सप्तवेळो Pm, सप्तवलो Pn, सत्यवेलाः Be U, समवेषाः Sk, समवेलाः Rm.

१४ Thus M G T Bu (the last वसि०) and Pn, missing in the other nibandhas; प्रशिष्ठा Be U, रतिष्ठा Pm.

कुण्डिना लोहायना^१ गुग्गुलिरौपवस्तिर्वैकर्णयो^{२-४}
 ऽम्भरथा^५ बाहवः^६ क्रौञ्चोक्ताः^७ सामङ्गलिनः^८ कापटवः^९
 पैठका^{१०} नवगमा^{११} हिरण्णाचायणाः^{१२} पैप्पलादयो भाञ्चिर्माथ्य-
 दिनाः^{१३, १४} शान्तिः सौपतिथिरित्येते^{१५} कुण्डिनास्तेषां आर्षेयः

१ लोहितायना G only.

२ Thus T, गुग्गुलुः Bu, गुग्गुला G, गुग्गुलयो Be U and the nibandhas exc. Pm, which, reading युगलि, points to the sing.

३ Thus hesitatingly emended after the Mānava text; औप-
 चयि० M G, ०रौपचयि० T, ०चयि० Be U Rm, अचयि० Pm, अग्र Pn.

४ Thus (and cp. Schol. on Pāṇ. IV. 1. 124 : वैकर्णयः काश्यपश्चेत् ।
 वैकर्णिरन्यः) Be U Pn, नैकर्णय Rm ; Sk Pm om. The names follow-
 ing after this name I am unable to restore; in Be U we read
 one only : आविखा (or ख)दय (अविखलदये Pm), in M G : भिन्दव आवला
 (or झा)वदरो, in T : हृदभिन्दव आवलवदरो, in Bu : भिन्दवः बिल्ववदरः, in
 Rm : औपवस्त्रा, in Pn ; औयस्यंस्त्रा ।

५ ०रथा Be U and the nibandhas, ०रथ the other MSS.

६ Thus M G T Bu and all the nibandhas, बाहवयः Be U.

७ ? Thus Be U, क्रौञ्चोक्ता Pm, क्रौञ्चोक्ताः the other nibandhas ;
 क्रौञ्चोक्ताः M G, क्रौञ्चोक्ताः T, क्रौञ्चोक्ताः Bu.

८ ? Thus M G T Bu, सामङ्गलिनः Be U, साङ्गलिनः Pm, साङ्गतिनः
 the other nibandhas.

९ Thus Be U M and the nibandhas ; कापटः Bu, कार्पटवः G T.

१० Thus (cp. gaṇa *śivādi*) G Be U, पे० the nibandhas, पठसो
 T, पैठया M, पैठः Bu.

११ ०याम्या M T G.

१२ Thus (r. द्वे० ?) Be U and all the nibandhas, हिरण्णाचिः M G,
 हिरण्णाचाः T, ०चः Bu.

१३ ? Thus M G T Bu, भाञ्चि० Be U Pm.

१४ ०निः M G T, ०नः Bu, ०न Be U Pm, ०नाः the other niban-
 dhas.

१५ ? Thus M G T, सौपयिथः Bu, सौमपचि० Be U, सौपति० pm,
 सौमप(or य)चयः the other nibandhas.

प्रवरो भवति^१ वामिष्ठ मैत्रावरुण कौण्डिन्येति होता^१
कुण्डिनवन्मित्रावरुणवदमिष्ठवदित्यध्वर्युः^१ ॥ ४६ ॥

उपमन्यव औपगवा^१ माण्डलेख्यः^२ कापिञ्जला^३ जाला-
गतास्तपोलोकास्त्रैवर्णाश्चैव^४ पाण्डागारिः^५ सुराचराः^६ ग्रीला-
लयो^७ महाकर्णयना^८ वालशिखा^९ औद्गाहमानयो^{१०} वाला-
यना^{११} भागुरित्यायना^{१२} कुण्डोदरायणा^{१३} लाक्षणेयाः^{१४}

१ Thus Be U T Bu (औपगवाः) Pm, औदलयो G and the other nibandhas; in M the Upamanyus are omitted.

२ Thus Be U G and the nibandhas; ०रेख्यः T, ०नेख्यः Bu.

३ Thus (cp. gaṇa śirādi) MSS. and nibandhas (कपि० Be U).

४ ? Thus Be U and the nibandhas; जालाग्रहा G, जालाजाः Bu, पादा-T.

५ Thus Be U and the nibandhas exc. Pm (अयो०), जलोका० G (instead of तपोलोका०), तलहका० T, गृहपतिः लाकाः Bu.

६ ? पाण्डागारिः T, पाञ्चागारिः Bu, पर्णगानि G, यास्तगिरयः Be U, ०पास्तागिरि Pm, पाण्डगिरयः Rm Pn, पर्णगिरयः Sk.

७ Thus T G Bu; सुराचरा Be U Pm, सुराक्षा Pn, सादाचराः Sk Rm.

८ Thus Bu, मौलालयो Be U Rm Pn, मो० Pm, मौला० Sk, जाला-लयो T G.

९ Thus the MSS. and Pm, ०काणायना the other nibandhas.

१० वाल० Be U Pm, बाल० the other MSS. and nibandhas.

११ Thus (cp. gaṇa pailādi) T, औद्गाहमाना Pn, औद्गहनायनाः Sk, औदा० or औदा० the others.

१२ Thus T G Bu, बला० or बला० the others.

१३ Thus G T (with ०व्या०), Be U (with ०व्या०), Pm (with ०व्या०) भागवित्यायना Sk Pn Rm.

१४ कुण्डिनो० Be U.

१५ cp. gaṇa śubhrādi (लक्षणाग्रामयोर्वसिष्ठे) ।

काचान्तयो^१ वार्कश्वकयो^२ आनृक्षरायणा^३ आलववाः^४
 कपिकेशाः^५ इत्येत उपमन्यवस्तेषां आर्षयः प्रवरो भवति ।
 वासिष्ठैन्द्रप्रमदाभरदसवेति^६ होताभरदसुवदिन्द्रप्रमदवद्वसिष्ठ-
 वदित्यध्वर्युः^७ ॥ ४७ ॥

पराशराः^८ काण्डूशया^९ वाजयो^८ वाजन्तयो^९ वैमतायनाः^{१०} ।

गोपालिरेषां पञ्चम एते कृष्णाः पराशराः ॥

प्रारोहयो^{११} वैकलयः^{१२} श्लाक्षयः^{१३} कौमुदादयः^{१४} ।

हार्यश्चिरेषां^{१५} पञ्चम एते गौराः पराशराः ॥

१ ? ? Thus G ; काचान्तकयः Bu, काचारुधो T, कचधय Be U, कावाधयो Pm, वाद्यकिया (or ०यो) the other nibandhas.

२ Thus G ; वाक० T, वक्राः चक्रयः Bu, वार्कश्वय Be U.

३ ? Thus Be U, अन्तरभः Bu, अन्तरा G, अन्तरभा T.

४ ? आरववाः G, आरवचाः T, आरश्वभाः Bu, आलवचाः Be U Rm Pn.

५ कापि० T.

६ Thus Bu, ०भरदसवेति Be U T G.

७ Thus G Rm (also Laugākṣi) ; कण्डूशया Be U Pn, कण्डूशयो M, कण्डूशयो T, कण्डूशयः Bu, काण्डशया Sk, कण्डूशयो Pm.

८ Thus M G T Bu, वाजिन्तयो Be U and the nibandhas.

९ Thus (cp. gaṇa arihaṇādi) Pm ; वैमतायनिर् M T, वैमतायनिर् G, वैमतायना Be U, वैमतायनाः Sk Rm.

१० गोवा० Be U and the nibandhas, cp. also Matsyapurāṇa 201 33 sqq. To obtain a śloka we should read : कण्डूशया वाजन्तयो वाजयो वैमतायनाः ।

११ प्ररो० Be U Pm.

१२ Thus the nibandhas ; वैकलयाः Be U, वैतलयः M G T Bu.

१३ श्लाक्षयः Be U.

१४ Thus also the Mānava text ; कौमुडा० Be U.

१५ Thus Pm and, in the plural, the other nibandhas ; ०श्चि० Be U, ०श्चि० M G T Bu.

खल्वायनयोः^१ गोपयः^२ काल्कयः^३ श्यातयातयः^४ ।

वारुणिरेषां पञ्चम एते ऽरुणाः पराशराः ॥

भालुक्वा बादरिश्चैव^५ काक्कायनाः^६ कौकुशालयः^७ ।

चैमितिरेषां^८ पञ्चम एते नौलाः पराशराः ॥

कृष्णाजिनाः कापिशुभ्राः^९ श्यामायनयः^{१०} श्वेतयूपयः^{११} ५

पोष्करसादिरेषां^{१२} पञ्चम एते श्वेताः पराशराः ॥

१ Thus (r. खल्वा० ?) T M G, खल्वायनः Bu, कल्पायनयो Be U Pm ; खल्वायन the Mānava text.

२ Thus T Pn Rm, गोप्रायः Pm, गोपेयः Sk, गोपवयः G M Bu, गोपनयः Be U.

३ ? Thus Bu ; काल्कयः G, कल्कपः M, काक्कयः T ; Be U and the nibandhas omit this name ; कार्कयः the Mānava text.

४ ? Thus M Bu, श्यामया० G, श्यातया० T ; श्यातयो Be U, श्यात (or न) यो Sk Rm Pm, श्यातयो Pn.

५ वाजरि० Be U and the nibandhas.

६ Doubtful ; thus Be U M G, काक्कायना Pm, काक्कायनाः Rm, काक्कायनाः T, काक्कायाः Bu.

७ Equally doubtful ; thus reads G, कौकुशालयः Bu, केकौकुशालयः T, केकौकुशालयः M ; कौकुलयः Be U, कौकुलयः Pm कौकुलेय Rm, (Kāty : कौकुवादय, Laug. : कौकवादयः) ।

८ Thus M G, चैमिति० T, चैमिति० Bu, कौमिति Be U, कौमये० Pm, कौमतय Pn, कौमतयः Sk, कौमतयः Rm.

९ ? Thus M G, कार्पाः श्भ्राः Bu, कापिशुभ्रः T ; पपिशुष्वाः Be U, का- (or क)पिशुष्वाः the nibandhas.

१० ? Thus Bu ; श्यामायनयः Be U Pm, श्यामानतय M, श्यामाताया T, श्यामाः G, श्यामायनयः Rm Sk.

११ श्वेतपूरयः Be U only.

१२ पोष्कल० M T.

वाश्यायनयो^१ वार्ष्णेया^२ श्यामेयाः^३ श्रौतिभिः^४ सह ।

चौलिरेषां पञ्चम एते श्यामाः पराशराः ॥

कृष्णा^५ गौरा अरूणा नीलाः श्वेताः श्यामा ये परा-
शरास्तेषां^६ 'आर्षेयः प्रवरो भवति'^१ वासिष्ठ ग्राह्य पाराशर्येति
५ होता^१ पराशरवक्त्रवदसिष्ठवदित्यर्धयुः^१ ॥ ४८ ॥ अष्टमः ॥
अगस्त्यो^७ गस्त्यो^८ विशालाद्या^९ स्काला-
यना^{१०} औपदहनयः^{११} कल्माषदण्डिर्धावर्णिर्लावर्णिर्लव्यार्बुदो^{१२}

१ Uncertain; वाश्यायनयो M G, पाश्यायनयो T, मा (भा)र्गयनयो Be U
गार्गयनयो Pm. गार्ग्यादयः the other nibandhas.

२ Thus M G T, वार्ष्णेयाः Rm, नार्षेयाः Sk, वार्ष्णयः Be U Pm.

३ Thus (cp. note 15 on p. 460) Be U Pn, श्याम्येयाः M G
शतमेया T.

४ ? श्रौतुभिः Be U, श्रौतिभिः M, श्रौतिभिः G, श्रौतिभिः T श्रौतुदयः (or
०द्वयः) Pn Sk Rm (Pm om.).

५ Thus Be U and Bu (the last, however, omits, as do also M
G T, ये); in M G T this enumeration (कृष्णाः...पराशराः) is given at
the end of the adhyāya, after the kaṇḍikā and adhyāya number

६ Thus Be U and the nibandhas; गस्त्योधिः शालाद्याः M G T,
अधिशालाः टां Bu.

७ ? Thus Be U Pm Pn. (r. perhaps स्कान्दायना), स्काला° Rm,
फाला° Sk, कालायना M G, कालयना T, किलायनाः Bu.

८ Thus Be U M G and the nibandhas; औपदनयः Bu,
औपनयः T.

९ Thus MSS. and cp. the Laugākṣi text : कल्माषदण्डिना ।

१०-१२ धावर्णि° found in MG T Bu only; for the following I
have adopted the reading of G; the last name only is uncertain;
°लावर्णिस्त्यादवधयो Be U, लावणयो (लापर्णा Pm) लव्यवरण्डयो the niban-
dhas; लावर्णिस्त्यादुदो M, लावर्णिस्त्यादुदो T, लाव्याः अंबुदः Bu.

वैरिण्यो^१ बुद्धोदरयः^२ शैवपथयः^३ शालावता^४ मौञ्जकयः^५
पाण्डुहृदा^६ हारिणीवयो^७ रौहिण्या^८ मौसलयः^९ इत्येते ऽगस्त्य-
स्तेषां अर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढ्युतैश्चवाहेति होतैश्च-
वाहवद्दार्ढ्युतिवदगस्तिवदित्यध्वर्युः ^१ ॥ ४६ ॥

सोमवाहानां^{१०} अर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढ्युत ५

१ Thus (and cp. वैरिणि of Kāty.) G m, वैरिण्यो the other sources.

२ ? Thus M G, बुद्धोदरयः Bu, बुद्धोदरयः T; बुद्धोदरयो Be U, बुद्धो Pm, बुद्धो Pn, सुद्धो Rm, सुद्धो Sk.

३ Thus (cp. शैवपथा of Kāty.) all exc. Be U (नैकप०) and Sk (शैवपथः) ।

४ ? Thus M G T Bu; शालातपा Be U Rm, शाल्यातपा Pm, शाल्यातया Sk, शाल्याता Pn.

५ Thus M Bu; माञ्ज० G, माज० T, मौञ्जकयः Be M, मौञ्जिलता Sk, Rm, औपमौञ्जिकयः Pn, मौञ्जीकरा Pm.

६ ? Thus M G, ंहृदा T, पन्था हृदा Bu, पांडोहृता Be U, पायोहृता Pm, पाथोहृता Pn, पादोहृता Rm.

७ Thus M G T, ंघ्रीवा Bu Sk, ंघ्रीवा Be U Pm, ंघ्रीवी Rm Pn.

८ ? Thus M G Pn, रौहि—T, रौहिण्या Rm, रौहिक्वा Bu, रौहिण्या Be U Pm.

९ Thus (and cp. gaṇa gargaḍi) Be U M G, मौसलयः Bu.

१० Between k. 49 and 50 M G T Bu have one more : सांभ-
वाहानां अर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दा० सांभवेति होता सं (or सां)भवाहवः etc.
Moreover in M G T the sequence is: *Sāmbhavāha*, *Yajñavāha*,
Somavāha. It is highly probable that these *Sāmbhavāhas*,
who are neither mentioned in Pm, have originated ditto

सौमवाहेति^१ होता^१ सोमवाहवहृद्युतिवदगस्तिवदित्यध्वर्युः^१
॥ ५० ॥

यज्ञवाहानां आर्षेयः प्रवरो भवत्यागस्त्य दार्ढ्युत याज्ञ-
वाहेति^१ होता^१ यज्ञवाहवहृद्युतिवदगस्तिवदित्यध्वर्युः^१
॥ ५१ ॥ नवमः ॥

चत्रियाणां आर्षेयः प्रवरो भवति^१ मानवैड^२, पौरुरवसेति
होता^१ पुरुरवोवदिडावन्मनुवदित्यध्वर्युः^३ ॥ ५२ ॥

वैश्यानां आर्षेयः प्रवरो भवति^१ भालन्दन^४ वात्सप्र^५
माङ्गिलेति होता^१ मङ्गिलवदत्सप्रवङ्गलन्दनवदित्यध्वर्युः^{६,७}
१० ॥ ५३ ॥

नाराशंसान्यास्यास्याम^८ आत्रेयवाध्रश्ववाधूलवसिष्ठ-
कण्वशुनकसंक्रतियस्कराजन्यवैश्या^९ इत्येते नाराशंसाः प्रकी-

graphically in the Somavāhas, as there must be 49 gotras, the last of which is that of the Yajñavāhas, cp. Pm. fol. 59. a :

वत्सादीनां यज्ञवाहान्तानामेकोनपञ्चाशदध्याय० etc.

१ Thus Pn only, सोम० all the MSS.

२ Thus T Pn only, यज्ञ० the other MSS.

३ वैल Be U with ल the others.

४ इला० Be U, इला the others.

५ Thus Be U, फालन्दन and फलन्दनवत् M G T.

६ Thus Be U, वात्सप्रमद and वत्सप्रमदवत् M G T.

७ See Baudh. X. 11 : 10. 11 (T S. IV. 1. 8).

८ Instead of 'संक्रतियस्का' Be U read शुङ्का० and Pm वंशुल०

तितास्तनूनपादितरेषां^१ चचियवैश्यानां^२ पुरोहितप्रवरौ^३
 भवतीति विज्ञायते^४ मनुवदिति वा सर्वेषां गोत्राणां^५
 मानव्यो हि प्रजा इति विज्ञायते^६ सगोत्रां गत्वा चान्द्रायणं
 चरेद्भूते^७ परिनिष्ठिते ब्राह्मणे^८ न त्यजेन्मातृवद्भगिनीवद्भूमौ^९
 न दुष्यति^{१०} कश्यप^{११} इति विज्ञायते^{१२} ऽथ^{१३} संनिपाते^{१४} विवाहः^{१५}

१ Thus Be U Pm; तास्तानूनपातीनन्येषां गोत्राणाम् M G T.
 probably after Baudh. X. 11, but an accus. would here be
 unaccountable.

२ Thus Be U Pm, उभयेषाम् M G T.

३ M G T ins. (probably after Āśv. XII. 15. 4) राज्ञी ।

४ ५.४ Om. M G T, found in Be U and Pm (fol. 57. b), cp.
 T S. V. 1. 5. 6.

५ उपदिशेत् (instead of चरेत्) M G T; कुर्यात् Pm (thus also
 Govindasvāmin on Baudh. dhś. II. 1. 38.

६ त्यजन्ते (instead of त्यजेत्) M G T.—मातृवद्भगिनीवत् । बिभ्यद्यदिति
 शेषः Govindasvāmin l.c.

७ Uncertain; thus read Be U Pm and Govindasvāmin l.c.;
 दुष्यत इति काश्यप M G T; perhaps, though, काश्यप in the better
 reading, cp. Schol. on Kāty. śrś. IV. 1. 2 and Pm fol. 59. a : स
 गर्भः सगोत्राधामुत्पन्नो ऽपि तदन्यगोत्रो ऽपि सन् कश्यपो भवतीति विज्ञायते ।

८ This sentence (up to विज्ञायते p. 467. 2.) is not given by Be
 U, neither is it found in the quotation of the last kaṇḍikā given
 by Pm, but nevertheless in the discussion of this k., it is
 mentioned and commented upon by the author of the Pm; the
 text given above is that of Pm.

९ Be U Pm, भूमौ. Three MSS.

सुद्धाया^१ वर्जयेद्वौधायनस्य तत्प्रमाणं हि कर्तव्यं^२ मानस्यो
हि प्रजा इति च विज्ञायते ।

गोवाणां तु सहस्राणि प्रयुक्तान्यर्बुदानि च ।

जनपञ्चाशदेवेषां प्रवरा ऋषिदर्शनात् ॥

विश्वामित्रो जमदग्निर्भरद्वाजो ऽथ गौतमः ।

अत्रिर्वसिष्ठः कश्यप इत्येते सप्त ऋषयः ॥

तेषां^३ सप्तर्षीणामगस्त्याष्टमानां^४ यदपत्यं तद्वोचमित्यु-
च्यते । न^५ भवत्ययाजनौयो यः प्रवरान्स्वान्परांश्च^६ विजा-
नाति^७ । मन्त्रो ब्राह्मणं वेद इत्याचक्षते । तस्मात्प्रवरज्ञाने
१० यन्नो^८ महाद्भिजैः कार्यः । आद्विविवाह ऋत्विजो^९ देवा^{१०}
स्रोत्रं गोत्रमूलानि च^{११} महाप्रवरे^{१२} संतिष्ठते^{१३} नित्यं पर्वणि-

१ विवाहंतद्धायेः Pm ; M reads : सान्निपाताय वा वैवाच्याय वर्जये० ; the whole passage is obscure to me.

२ Thus Be U ; instead of तेषां सप्तर्षीणां T and Pm : सप्तानां सप्तर्षीणां, M G om. these two words.

३ Thus M G T Pm. In Be U this passage runs : भवत्ययाज-
नौयो यः प्रवरान्स्वान् ।

४ विजा० Be U Pm, जानाति M G T.

५ यन्नस्तु M G T ; read ०विज्ञाने, to obtain a śloka ?

६ Thus M T G, वृद्धयो Pm, आद्विविवाहादिष्टद्विविधयो Be U.

७ Thus Be U Pm, न देवात् M G, देवाह T.

८ स्रोत्रं Be U.

९ Not found in Be U Pm.

१० Thus Be U Pm, महाप्रवरेयाः M G T.

११ Thus all, r. ०ष्ठन्ते ? But the whole passage is not clear to me. After संतिष्ठते Be U ins. य इदं विजानाति ।

पर्वणि स्वाध्यायो^१ ब्रह्मलोके महीयते ब्रह्मलोके महीयत
इति^२ ॥ ५४ ॥ दशमः ॥

॥ इति प्रवरप्रश्नः ॥

The University Library,	
ALLAHABAD	
—	
Accession No.	.....
Section No.	224-5
	19

(FORM No. 30.)

१ ? Thus M G T, स्वाध्याय Pm, स्वाध्याये निविष्टो Be U.

२ Be U om. इति । After इति M G T ins. इत्याच्च भगवान्बौधायनः ।
but the repetition marks the end of the prāsna.